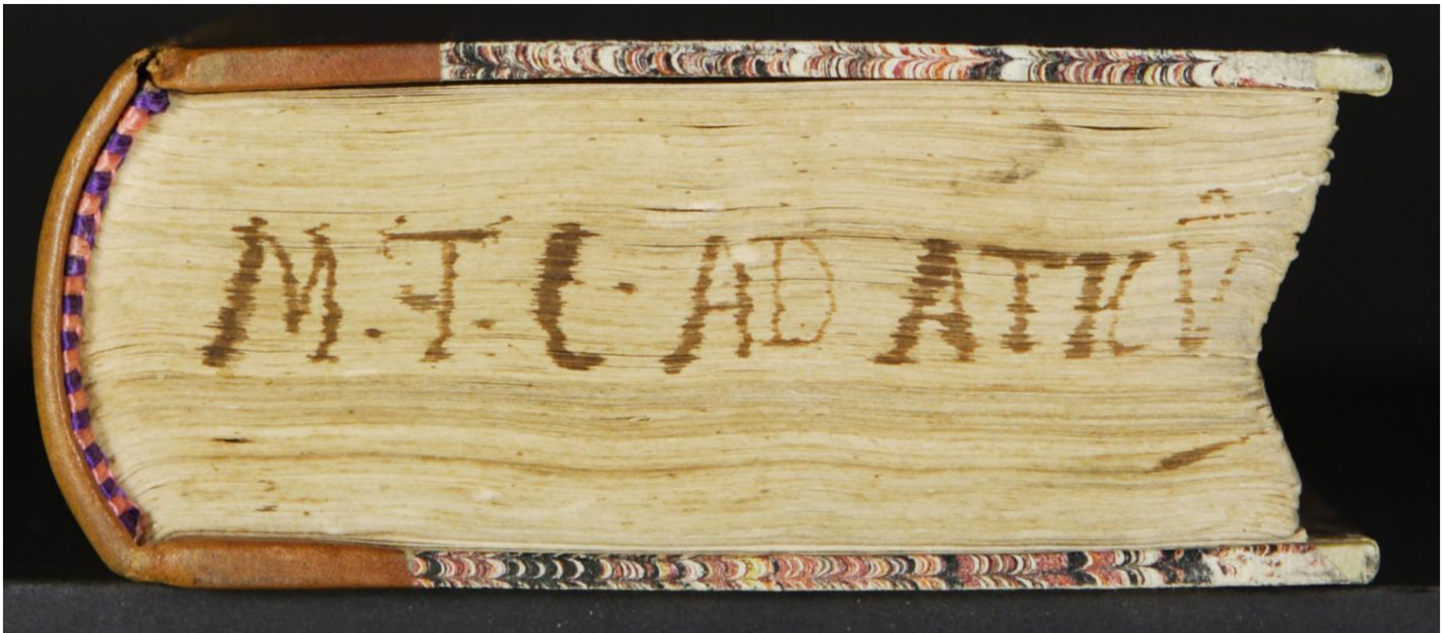

CICERONIS
EPISTOLAE
AD ATTICUM
ALDINI
I
2
32

M.T.C. AD ATTIC

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM, AD BRVTVM, AD QVINTVM FRATREM, LIBRI XX. NVPER EXACTA RECOGNITI CVRA.

M. D. XXI.

Latina interpretatio eorum, quæ in iis ipsis epistolis græce scripta sunt. ubi multa & mutata, & addita sunt. Admonemus igitur lectorem, ut inde sibi librum corrigat suum.

AL DVS.

Ne quis alius aut Venetiis, aut locorum usquam hosce impune libros imprimat, uel alibi impressos uẽdat, firmis Alexandri VI, Iulii II, ac Leonis X, Pontificum, necnõ et Senatus Veneti decretis cautũ est.

ALDVS MANVTIVS ROM. PHILIPPO CYVLANO MORAE PANNONIO A' SECRETIS REGIS, AC ORATORI APVD VENETOS, ET COMPATRI OBSER.

S. P. D.

Multa mihi grata contingunt in hac mea Prouincia plena laborum inclyte Cyulane, sed illud gratissimum, quod magni et uiri, ac principes, quicunque amantes sunt bonarum literarum, & nos de tantis, assiduisque laboribus nostris amant plurimum. quemadmodum & tu facis. es enim & literarum, & nostri amantissimus, quod sis apprime doctus, nec non ingens decus non modo Cyulanæ familiæ, quæ cum maioribus tuis clara est, & insignis, tum te præposito Agriensi, ac à Secretis Regis, & oratore grauissimo, et integerrimo, iam Quart. apud Venetos, Et trib. fratribus tuis Ladislao, Georgio, Nicolao ductorib. fortissimis, qui sæpe magnam Turcarum manum pro fide Christiana, & patria strenue pugnantes summa cum laude profligauerunt, uerum etiam ipsius patriæ tuæ Pannoniæ. nam præter doctrinam, & eloquentiam, quib. es præditus, summa in te est modestia, mira probitas, tum acutum ingenium acri adiunctum iudicio. id quod futurum in te censuit Beroaldus, quem audiuisti adolescens, idque Bononiæ, cum tibi suos in Thusculanas M. Tullij quæstiones commentarios nuncupauit. Quoniam igitur multis ornaris uirtutibus, & nos, quæ tua est humanitas, ualde amas, ut cognoscas Aldum tuum non esse ingratum, sed contra,

amantem

amantem sui amare uehementer, sic tibi id uidebatur ostẽsurus, si M. Tullij ad Atticum, ad Brutum, ad Quintum fratrem epistolas encheiridij forma nuper excusas cura nostra, sub tuo nomine emitteret in manus studiosorum. quod eõ etiam fecit libentius, quia ualde delectari te dictione, & eloquentia Tulliana præ te fers, nec laudandos ducis, qui eorum authorum, qui citra mille, & ducentos, trecentos'ue annos fuerunt stylo delectati, contemnunt Ciceronem, & quicunq; Ciceronis est simillimus, ac si spreto & fastidito triticeo pane, glande uescantur. doctos ais esse illos quidem, & legendos, sed stylum eorum non modo non imitandum, sed fugiendum pro uiribus censes. & recte meo quidem iudicio. Idem memini olim dicere Paulum quendam Pannoniũ, optimo iudicio adolescentem, ac condiscipulum meũ (dabamus enim operam Baptistæ, Guarini filio, in urbe Ferraria.) Idẽ item Sigismundum Turzum hospitem olim meũ Venetijs, humanissimum sanè, ac doctissimũ hominem, & admodum quàm studiosum Ciceronis, qui paucis post annis præpositus Albensis, deinde Varadiensis episcopus creatus est, cuius immaturo, ac repentino interitu, ut debeo, doleo. debeo autem plurimum tanto uiro, amicoq; meo summo orbatus. Videntur mihi Pannonij omnes, (multis enim familiarissime usus sum, q̃d nescio, quod me uobis temperat astrum.) ingenij, iudicijq; bonitate delectari maxime Ciceronis operibus, & tu mi Philippe præter cæteros. Quamobrẽ accipe nunc XX hæc tui Ciceronis epistolarum uolumina, ex quibus sexdecim scripsit ad Titum Pomponium Atticum, qui cum à pueritia, (fuerunt enim condiscipuli) coniunctissime semper, & amantissime uixit, ac multo eti-

am familiarius, quàm cum Quinto fratre. ut iudicari possit, plus in amicitia ualere similitudinem morum, quam affinitatem. Sic autem uehementer amabant inter se, ut alter alterius absentiā ægerrime ferret, lachrymaretq; qui remanebat, siquò forte alter procul à patria proficisceretur. id quod cum alibi, tum libro XV, ea epistola, cuius initium, Antium ueni VI Calendarum, testatur ipse Cicero his uerbis. Te ut à me discesseris, lachrymasse, moleste ferebam. quod si me præsente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quod te consolata est spes breui tempore congrediendi. quæ quidem expectatio me maxime sustentat. Vnum ad M. Brutum, quem semper fecit maximi propter illius summam doctrinam, integritatem, animi magnitudinem, atq; ita amauit, ut in quadam ad illum epistola sic scripserit, nec uero ulla res erit unquā, in qua ego non uel uitæ periculo ea dicam, eáq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitror. Hoc loco illa digna Bruto uerba non præterierim, quæ ipse in ea graui epistola ad M. Tullium, cuius initium, Particulam literarum tuarum, sic ait. Sed mihi prius omnia Dij, Deæq; omnes eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut patiente me, plus legibus, ac Senatu possit. Tria ad Quintum Ciceronem fratrem. Quibus in epistolis de omni ferè illorum temporum tumultu, & miseria fit mentio. Quibus temporib. simillima mihi uidentur nostra hæc miserrima, & infelicissima tempora, cum alijs plurimis, tum crudelitate, cæde, rapinis, depopulationibus agrorum, direptione urbium, crebra uarieta-

te fortunæ,

te fortunæ, quorum malorum & fuerunt semper & sunt, & erunt causa pernitiosa bella, et ut Ciceronis nostri in epistola quadam ad M. Brutum utar uerbis, ταῦτα ὁ τλήμων ἐργάζεται πόλεμος. incidimus enim in ea tempora, ut & nos illud uere queamus dicere.

Vicinæ ruptis inter se legibus urbes
Arma ferunt. sæuit toto Mars impius orbe.

Ex ijs ipsis epistolis colligere facile possumus, quæ in cõmentarijs suis de bello gallico, & ciuili scripsit C. Cæsar, esse quamuerissima. Qua de re, quæ in uita Pomponij Attici scripsit Cornelius Nepos, qui floruit illis temporibus, fuitq; in familiarissimis Attici, non ab re uisum est subiungere. ait enim, Quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. ei rei sunt indicio præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus sunt editi, sexdecim uolumina epistolarum ab consulatu eius usq; ad extremum tempus, ad Atticum missarũ. quæ qui legat, non multum desyderat historiam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de studijs principum, uitijs Ducum, æmulationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat, & facile existimari possit prudentiam quodam modo esse diuinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ uiuo se acciderũt futura prædixit, sed etiam, quæ nunc usu ueniunt, cecinit, ut Vates. Hæc Nepos. Quæ tu Cyulane legendis assidue hisce epistolarum uoluminibus (inuitabit enim te Encheiridij forma) uera esse agnosces. nã etsi familiarissimæ tibi sunt hæ M. Tullij epistolæ, fient hac paruitate uoluminis magis etiam familiares. Recognoscuntur nunc accuratissime cætera quæcunq; extant opera

Ciceronis, quæ tribus uoluminibus edituri sumus in uulgus excusa typis nostris. ut uno uolumine comprehendantur libri morales, & philosophici, altero rhetorici, tertio orationes, sic ut spero emendati, ut pauca in illis desyderentur. Quo facto, non dubito, quin studiosi ætatis nostræ, siquibus inest tanta peruersitas, ut minime eis Cicero placeat, redeant ad sanitatem, ac sani potius euadant mutato consilio, habeantq; semper in manibus Ciceronis diuina uolumina. Quoniam autem in ijs ipsis epistolis multa græce dicta habentur, ea nos latina fecimus, ac subiunximus, idq; primũ propter græcarum literarum rudes, deinde, ut de ijs, quæ uarie leguntur, meminerimus, quædamq; obiter non inutilia dicamus. sunt enim hæc. uidelicet.

Quæ in quaternione. a.

ἀδιώκτον. quod fieri non potest. uel impossibile apud iuniores. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή. diuinum enim bonum honor est. ἑρμαθῆνα. hermathena, Mineruæ, Mercurijq; statua. Εὐμολπιδῶν πατρίδα Eumolpidarum patriam. ἑρμέρωτας quasi Mercuriocupidines. ὤνιον emibile. σκέψεις, καὶ ἀναβολήν, consyderationes, & dilationem. ταὐτόματον ἡμῶν, casus noster. ἐν τοῖς πολιτικοῖς in ciuilibus. τοποθεσίαν. loci descriptionem ἀττικώτερα. magis attica. φιλορήτορα rhetoricæ studiosum. πανήγυρις conuentus. μάλ' ἀριστοκρατικῶς, ualde pro statu optimatum. γενικῶς generaliter.

Quæ in b quaternione.

ληκύθους copiam dicendi uniformem, & fortasse alludit ad illud Aristophanis. ληκύθιον ἀπώλεσε.

ἐνεπειρασάμην tentaui conatus sum. ἐπιχειρή-

ματα

ματα argumenta. aliter, περὶ ὅλους καρποὺς ἐνθυμήματα, καὶ παρασκευαί. circa omnes fructus, idest ubertates orationis argumentationes, & apparatus.

ὑπόθεσις materia.. ἄρειος πάγος Areopagus. ἀπρακτότατος reb. agendis ineptus. ignauissimus. καχέκτης habitu uitiorum deprauatus. τεῦκρος. Teucer.

φιλέλληνες, græcorum studiosi, & amatores.

παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο. omnifariæ uirtutis reminiscere. ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. ordine conuerso. præposteratio homerice, quod & nos hysteron proteron dicimus. πρὸς τὸ πρότερον ad prius ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι dicite nunc mihi musæ. in alijs integrum est carmen ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες. παῤῥησίαν loquendi licentiam. ἀγῶνα certamen.. ἐπισημασίας. significationes gestuum. ἀποθέωσιν. deificationem. φιλοσοφητέον philosophandum. ἐλαφητέον fugiendum more ceruorum. ἀμαλθεῖον amaltheum, bibliotheca. s. tua. τοποθεσίᾳ. loca descriptione. ἀμαλθεία, amalthea. ἀφελέστατος, simplicissimus.

Quæ in quaternione. c.

πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδ' ὄναρ. ciuilis uir ne in somnio quidem. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μῦρον in lente unguentum, prouerbium. ἐπιφωνήματα, acclamationes. νῆφε, καὶ μέμνασον ἀπιστεῖν ἀνέρα φρονοῦντα ταῦτα, esto sobrius & memineris uirum, qui sic sapiat, non oportere esse credulum. τίς πατέρ' αἰνήσειε quis patrem laudabit? Principium prouerbialis carminis, quod est huiusmodi, τίς πατέρ' αἰνήσει', εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί; Quis patrē laudauerit, nisi infelices filij? ἐγκωμιαστικά. laudatiua. ἱστορικά, historica. οἱ μὲν παρ', οὐδέν εἰσιν, οἷς δ'

οὐδὲν μέλει hi qui adsunt, nihili sunt, illis uero nihil curæ est. ὑπώπιον liuor. μυροθήκιον pigmentarium. ὑπόμνημα. commentarium. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος. Grauior quidam, & ciuilior. ἀποσπασμάτια reliquiæ quædam. φιλόπατρις studiosus patriæ. πολιτεία resp. ἅλις σπουδῆς satis studij est. θεῖοι, patrui. πελληναῖον pellinæum gentile nomen. κορινθίων, καὶ ἀθηναίων corinthiorum & Atheniensium. ἡρώδης herodes. εὐαγγέλια boni nuntij. κύρου παιδείαν. Cyri institutionem. τὰς διαφάσεις trasparentias, fenestras. ἔστω μὲν ὄψις, α, τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ, ἀκτῖνες δὲ δ, καὶ ε. Sit aspectus α, quod uidetur β, γ, radij, δ, & ε. κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις per simulachrorum incidentias uel ingressiones. εἴδωλα species. imagines. ἔκχυσις effusio. ὑπόστασιν statum. πολιτείαν remp. σωκρατικῶς socratice. τὴν ἀρέσκουσαν, quæ placeat. κατάκρισις sanctio. ἀριστοκρατικῶς aristocratice. pro statu optimatum. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Vnum Augurium optimum defendere patriam. i. fungi munere defensoris pro patria, defensorem agere. θεοφράστου περὶ φιλομαθείας. Theophrasti de studio discendi.

Quæ in quaternione. d.

αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. Vereor troianos, & troianas trahentes uestes. i. laciniosas.

θεοφάνης Theophanes. φιλοσοφεῖν, philosophari. ἐπὶ σχολῆς in otio, γεωγραφικά. de terræ descriptione commentarios. ὁμοειδεῖς, uniformes. ἀνθηρογραφεῖσθαι. floride scribi. πολιτευτέον, degendum, in hac rep. uersandum. ἀνέκδοτα non edita. πολιτεύομαι, in ciuitate facio. κατὰ τὸ πρακτικόν. secundum actiuum.

folio.27.ubi citatur Sophocles, reperitur græcũ tametſi
mancum. ἀκούειν ἄκηλος εὔδούσῃ φρενί. Reor eſſe ſen
ſum, cupio maris turbulentos fluctus audire quietus trã
quilla mente. βοῶπις bouis oculos habens. παλινῳ-
δίαν. recantationẽ. διβάφῳ bis tincta purpura. σο-
φιστεύειν profiteri. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅτις
πρότερος χαλεπήνῃ pollicεor uirum ulciſci, qui prior
moleſtando laceſſat. καὶ Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τί
τον τὸν ἀθηναῖον. & Cicero paruulus ſalutat Titũ Atti
cum. ὑποσόλοικον ſubabſurdum, uel ineptum. ἀναφαί
νεσθαι. apparere. folio.29. deeſt græcum in fine epiſto
læ narro tibi. cura igitur addendum ſic. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀ-
γαθὴ κουροτρόφος οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώ-
τερον ἄλλο ἰδέσθαι. Aſpera, ſed bona puerorum nu-
trix nequaquam ego ea terra poſſum dulcius quic-
quam aſpicere. εὐαγγέλια, boni nuntij. ζώσης φωνῆς
μείζω ἐνέργειαν εἶναι, uiuæ uocis maiorem effica-
ciam eſſe. βοώπιδος. bouis oculos habentis. ἀσυνά-
γους Aſtyagis. ὀξύπεινος famelicus. συμπόσιον con-
uiuium. κατὰ ὀπώραν τραχεῖα ritu pomi dura præ
cocq;. ἀδικαίαρχοι iniuſti magiſtratus. καὶ Κικέρων
ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται. & Cicε-
ro philoſophus ciuilem Titum ſalutat. τηλέπυλον λαιστρυγονίην
telepylum urbem læſtrygoniam.i.à læſtry-
gonibus habitatam. φιλοσοφῶμεν philoſophemur.
ἀνανταποῤῥήτους confutabiles. ἐντυραννεῖσθαι ſub Tyran-
no eſſe. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς. Cicero ſta-
tus optimatum ſtudioſiſſimus puer. φυσᾷ γὰρ οὐ μικροῖ-
σιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ in-
tumeſcit enim non paruis tibiolis amplius, ſed efferis
follibus ſine ligula. ἐσοφίζετο cauillabatur uel ma-

litiose cogitabat. τὸν πρακτικὸν βίον actiuam uitam. τὸν θεωρητικὸν speculatiuam. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων μέσση δὲ χίμαιρα. Ante leo, post uero Draco, mediaq; Chimæra. εἰ δὲ μή. Si uero non. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεσθαι. sine dubio tyrannidem construi. εὐελπιστία, bona spes. ἀδιαφορία. indifferentia. ἀφιλόδοξον ambitione uacans.

Quæ in quaternione.e.

κατὰ τὸν κηδεμονικὸν, pro charitate. ὑποθήκας documenta. περὶ τῶν ὅλων de omnibus. σκότος, tenebræ. κατὰ λεπτὸν minutatim. ἅλις δρυὸς, satis est quercus .i. glandium. τυφλώττω cæcutio. τῷ καλῷ προσπέπονθα honesto sum affectus. ἀσφάλειαν securitatem. ἀκκιζόμεθα delitiamur. ἐν αἰνίγμασι. in scirpis .i. obscure dictis. ἀλληγορίαις, allegoriis. ἑλικτὰ καὶ οὐδὲν. inuoluta & nihil. τὰς τῶν κρατούντων. est autem initium senarioli, qui est huiusmodi apud Euripidem. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών. potentium stultitias ferre oportet.

Quæ in quaternionibus g. & .h.

μυστικώτερα, secretiora. magis arcana. συλλάβους indices ex membranula. παλινῳδία recantatio. ἀποθεώσει. deificatione. πολιτικὸς, ciuilis. ὁπλῖται, armati. σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Spartam sortitus es, hanc orna. βαθύτης profunditas. εὐκαιρότερον. opportunius. ἦ κε σὺν φθιμένοισι, profecto cum mortuis scilicet connumeraretur. ὅδε οὐκ ἔστι μῦθος. hæc non est fabula. μήπω μέγα εἴπῃς πρὶν τελέσοις ἀντιάσας, nil magnum dixeris priusquam perfeceris adeptus.

οὐδὲν οὕτω ὁμοιοῦται νῦν εἴδωλον. nullum adeo assimulatur nunc simulachrum. περίστασις circunstantia

uel status. πολιτικῶς ciuiliter. γραμμὴν lineam.
καὶ τόδε φωκυλίδου. & hoc Phocylides. οὐδὲν γλυκύ-
τερον ἢ πᾶν εἰδέναι. nihil dulcius q̃ omnia scire. ὄχλον
tumultum, & molestiam, & turbam. ὀξύπεινος acutæ
fame percitus. translatio à fame, idest nimium auidus.
τὴν παροῦσαν κατάστασιν τύπῳ δός. præsentem statum
reip. sub formula quadam assignato. συμπάθειαν con-
dolentiam. ἡμερολόγειον diurnam rationem. diurnum
sermonem, idest quem uix integro die perlegas. ἀρεοπα-
γίτας areopagitanos. Folio. 62. post, Ardet Ambitus, in
quibusdam codicibus est, σῆμα δέ τοι ἐρέω. signum
tibi dicam. initium uersus ex iliados ☩. ἐξοχὴ excellen
tia. Folio. 63. ubi est quos exotericos uocat, scribe græce
ἐξωτερικοὺς, exteriores. de libris Aristotelis exotericis
lege A. Gellium. in πολιτείᾳ, in libris de rep. τε-
χνολογίαν de arte ratiocinationem.

Quæ in i quaternione.

ἐμφιλοσοφῆσαι philosophari. ἀττικισμός. Attica
locutio. συμπάθεια condolentia. σπουδαιότερον stu-
diosius. δύσγνωστον. difficile cognitu. in quibusdam co-
dicibus post δύσγνωστον non est πρὸς νεῦσιν, sed tantum
paulò inferius, quod est ad nutum, ad assensum. διαλό-
γους sermones. φιλοπροσηνέστατα. studio benignissimo.
mansuetissime. γραφέα, Pictorem, & intelligit Pom-
peium, qui omnia futura prædixit.

Quæ in k quaternione.

δυσακήλητα difficilia mitigatu βαθύτητα profun-
ditatem. μελέτη, meditatio. ἄνω καὶ κάτω sur-
sum, & deorsum. ἄφρακτα sunt naues non tectæ,
nec munitæ ad pugnandum. ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι
καὶ θεραπαινίδες. Qualis hera, tales & ancillæ ἀνε-

ξίαν, tolerantiam. uide an sit scribendum, ἀνεξικακίαν. μετέωρος, in expectatione. συμπαθητικῶς condolenter. νομανδρίαν pastoralem uirorum cœtum. ἀκρωτηρίων iura, sic lege, extremas insulæ partes seu promontoria colentium. συνηγωνισάμην, adiutor fui.

πολιτικώτερον, ciuilius. ἐν ὁμίλῳ in turba. ἐπικεφάλαια tributa per capita. συμφιλοδοξοῦσιν eadem ambitione certant. κεφάλαιον caput. συμπάθειαν, condolentiam. νεμεσᾶν indignari. τοῦ φθονεῖν ab inuidendo. ἐν ἐπιτομῇ in breuiario. πανικὸν, quædam tanq̃ authore pane deo terricula, de quo terrore lege Euripidem in Medea. κοινὰ τοῦ πολέμου communia belli. μώμῳ, liuori. λαμπρά. splendida. ἐν παρόδῳ, in trãscursa, obiter. ἀπρόσιτον non facilẽ accessu, legitur etiam sic. & quod insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, nõ modo ἀδωροδόκητον, idest incorruptum largitione & muneribus præbui. & hæc uidetur mihi uera lectio. κέρας cornu. legitur & κερασὰ, cornuta.

Quæ in quaternione. l.

εὐημερήματι felici eius diei successu. ἀκροτελευταῖον. extremum. γλυκύπικρον dulce & amarum, interponito inter illud & confirmas. folio. 81. ὑπερβολικῶς, excessiue. paulo post inter statuas & prohibeo, adde, κενὰ τέθριππα hoc est inanes quadrigas. κέρατα, cornua. ὁδοῦ πάρεργον obiter de ἐνδομύχῳ arcano secreto seu penetrali, quod uero sequitur latinum aliâs sic legitur, probo idem, quod tu posthumiæ filiæ quoniam πότνιαι unguntur. οἰκονομίαν domesticam curam. οἴχεται, euanescit. βαθύτητα profunditatem. ὑπομεμψάμενος conquestus. ἐξ ἀφαιρέσεως, per extractionem, idest per extorsionem. καὶ πρὸς ἀ-

ναζιτομένην & inſuper auerſam. ἀκοινωνήτως in-
communicabiliter ἐγκελεύσματα inhortamenta.
τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ. quod enim bene eſt, mecum eſt.
ἱστορικὸν hiſtoricum. οὐκ ἔλαθες non fefelliſti. ἀφε-
λῶς ſimpliciter, uel ingenue. οἰκονομία domeſtica
cura. σχεδιάζοντα ex tempore agentem. πολίτευμα
adminiſtrationem publicam. κέρας cornu. ἰσο-
δυναμοῦσαν, æquiualentem. διαίρεσιν diuiſionem.
ἄγραφον non ſcriptum. αὐτονομίαν libertatem
ſuis utentem legibus. τὸ παραδοξότατον inopina-
tiſſimum. μηδὲν αὐτοῖς ſubaudi crede nihil illis.
ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, ὁ res inconnectabiles, ideſt
quæ male cohærentes ſimul componi non poſſunt.
ad πόδας ἡρακλέους. ad pedes herculis. ſic corrige.
ἀνιστορησίαν inſcitiam hiſtoriarum, & antiquitatum.
ἠπόρησας dubitaſti. εὔπολιν τῆς ἀρχαίας Eupolim
ueteris .ſ. comœdiæ ſic lege. τί λοιπόν; quid reliquum?
πολλοῦ γε καὶ δεῖ multum abeſt. χρύσεα χαλκείων
iliados ζ aurea pro æreis. dele ἀντί.

Quæ in quaternione. m.

ἀναντιφώνητον in quã contra non aliquid dicam.
αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. ueriti ſunt
quidem recuſare, timuerunt autem accipere. παρι-
στορῆσαι. uide an ſit ſcribendum tibi. παριστορῆσαι ideſt
hiſtoriam tradere. προπύλαιον ueſtibulum. ἱστορικώ-
τατος hiſtoriarũ peritiſſimus. νεόκτιστα, nuper ædifi-
cata. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ, in nauium recenſione
apud homerum uidelicet. ἀναλογία, proportio, Ana-
logia. φλιοῦς. ὀποῦς. σιποῦς. ὀπούντιος ὀπουντίου. phli-
us phliuntis urbs lacedæmoniorum. gentile phliunti-
us. Opus opuntis urbs locrorum. per contractionem,

integrum est ὀπόεις ὀπόεντος. Opoeis opoentis, ut simoeis simoentis. ab integro opoeis, Gentile est ὀποεί-σιος opoesius. à contracto opus, Gentile opuntius, ut à Trapezus urbe ad mare Euxinũ Trapezuntius. Sipus sipũtis urbs Dauniorũ in Appulia, quæ nunc Mãfredonia dicitur à Manfredo quodam, Gẽtile Sipuntius. εὐή-θειαν fatuam simplicitatem πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νό-τος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλός. multos autem in inter-medio auster uoluit fluctus lati maris. est enim proprie μεταίχμιον id spatium, quod est inter duos exercitus.

ἀκοινώνητον incommunicabile. μυστικώτερον, secretius. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, διε-φθαρκέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὲ, μή τι νοήσῃς. ἓν δήπου τοῦτο πρισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας. Vxoris meæ libertus (nosti quẽ dico) uisus est mihi dudum è uerbis quæ inconsyderatæ protulit, corrupisse calculos, seu suffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ, timeo nequid intelligas. unum quidem hoc si consyderaueris, reliqua tuto & quæ sequentur.

τῆς ἀλόχου τῆς ἐμῆς, ὁ ἀπελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀγύων ἐν τοῖς συλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις ὑ-πότι διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου. Vxoris meæ libertus uisus est mihi sæpe garriens, & in conciliabulis & confessionibus nugantium aliquid corrupisse calculorum in bonis Crotoniatæ.
ἐξ λόφους τειχῶν παρέδωκεν αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς ἐκ τῶν κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονησιακῶν καί τι-νας προνομίσας τῶν κλήρων. τοῦτον δ᾽ οὐδ᾽ ὀβολὸν δια-λύσασθαι πάντων ὀφληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νου-

μηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ ὄντα ὁμώνυμον τῷ κόνω-
νος πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶ-
τον μὲν ἵνα πάντα σώσητε, δεύτερον δὲ ἵνα μὴ τῶν τόκων
ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. ὅσας αὐτὸν
ἠνέγκαμεν. σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς
κατασκεψόμενος, καίτι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀ-
λόγως ἀπέστη, ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κε-
νεόν τε νέεσθαι. Sex tumulos murorum tradidit, seq;
debentem mnas ex bonis crotoniatarum, & cherrhone-
sitarum, & quasdam immunitate donans hæreditates.
hunc autem ne obolum quidem dissoluisse ex omnibus
debitis secundi mensis Calendis. Libertum autem eius
existentem cognominem Cononis patri, nihil prorsus cu-
rasse. hæc igitur primum, ut omnia conseruetis. Deinde
ut neq; usuras negligas eas, quæ sunt à præcedenti die
quot dies ipsum tolerauimus. uehementer timeo. etenim
aderat apud nos exploraturus, & aliqd propè sperans.
Desperans autem sine ratione destitit, fatus, turpe diu
manere, & inanem redire. τὰ μὲν διδόμενα quæ dan-
tur. λεληθότως latenter. ἄλλο πρόβλημα, alia quæ-
stio. ἐξακανθίζειν, ex spinare, spinas euellere. πυροὺς
εἰς δῆμον triticum in populum. προπυλαίῳ, uestibulo.
ἐπέχε hæsitabūdus intende. i. animaduerte ἐποχῆς ani-
maduertentiæ. παλιγγενεσίαν regenerationem.

Quæ in quaternione. n.

αἰσχρὸν σιωπᾶν. turpe tacere. σύγχυσιν confusionem
παραφύλαξον, obserua. τὴν τοῦ φωρατοῦ φιλοτι-
μίαν αὐτότατα deprehensoris ambitionem ipsissime.
κενὸν inanem. ἄτυφον nec ambitioso fastu uacan-
tem. ἔπειτα deinde. ἀθέτησις improbatio. ἐποχὴ
cunctatio. τοῦτο μόνον ἐρρώννυέ με. hoc solum corrobo-

rabat me. sic lege. ἐπὶ ἐγχρονίᾳ corrige. ἐπιχρονία ἐπο-
χή. Diuturna dubitatio. φιλοτιμία ambitio. πρόβλη-
μα, quæstionem. ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔ-
πειθε πατρίδος odisseas ι. Sed meũ nunq̃ animum in pe-
ctoribus persuasit patriæ. αἰδέομαι, uereor. τρῶας, καὶ
τρωάδας troas & troadas πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγ-
χείην. Polydamas mihi primus probrum. ἐπίκτητα,
acquisititia uel aduentitia. ἐκβολὴ λόγου, egressio oratio
nis. εὐπόριστον lege idest comparabilem, facilem com
paratu. φυράτης, permistor idest perturbator ἀλλὰ
τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ .iliados τ.
Sed hæc quidem facta esse sinamus licet dolentes. In
hac epistola post ita puto deest ἄμεμπτα non accusan-
da. σπουδάζοντα serio agentem. τῶν νεωτέρων. iunio-
rum, quod uero sequitur ἢ σπουδάζοντι forte abundat
αὐτόχθων. natiua, & indigena. στοργὴν φυσικήν, amo-
rem naturalem. πρὸς τὰ τέκνα. in filios. ἀμεταμέλη-
τος non penitenda. τὸ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν. nauigium
atridarum. σύντομα compendiosa. ζήτημα quæstionem.
τεκμηριῶδες coniecturale. τοῖς ἀπαντῶσιν, occur
rentibus. δύχρηστα inutilia. ἀπόψιψαι, ab-
stergito. sic lege.

Quæ in o quaternione.

οὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἔποιτο κακόν. neq; enim hoc
maius sequi poterit malum. ληνίς, bacchis. ali-
ter λῆψις, deprehensatio ἀβδηριτικὸν abderiticum.
ἐμπολιτεύομαί σοι. In rep. uersor tibi. πολιτικὸν
σκέμμα ciuilis consyderatio. φιλοσοφώτερον διακρινοῦ-
μεν contemplatius dijudicabimus. σύγχυσιν τῆς
πολιτείας. cõfusionem reip. ὕπνος νήδυμος. somnus
suauis uel profundus. ἄμορφον ἀντιπολιτευόμενον

χρεωφειλέτην. deforme, & turpe est, aduersantem in rep. debitorē esse. διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικόν. diiudicabis quæstionē ciuilē. τοῦ καλοῦ, honesti. χρεῶν ἀποκοπάς. φυγάδων καθόδους. tabulas nouas. exulum restitutiones. τὴν θεῶν μεγίστην, ὥστ' ἔχειν τυραννίδα, Dearum maximam, ut obtineat Tyrannidem. est autem Senarius Euripidis in phœnissis. ἐνσχολάζω otium consumo. ἀπορῶ dubito uel hæreo. οὕτω που τῶν ἔμπροσθεν ἐπιθυμούμεθα. adeo nos præteritorum desyderio tenemur. ἐπίσκοπον speculatorem, & præsidem. φαλαρισμὸν Phalaridis imitationem. αἰδέομαι τρῶας uereor troianos. ἀπορίαν, dubitationem. τρῶα Troem. troianum. ἀστρατήγητος regendi exercitus ignarus, uel arte imperatoria carens. πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ad tutum. μάντις δ' ἄριστος, uates optimus.

Quæ in p quaternione.

σεστιωδέστερον magis Sestiane. ὑποθέμενος exponens ψευδησιόδειον, quod falsò Hesiodo ascribitur, atq; ita est legendum. μὴ δὲ δίκην, neq; causam. totum carmen est, μὴ δὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. ne causam ante iudicaueris, quam utriusq; partis causam audiueris. est enim carmen Phocylidis. nō Hesiodi. dele igitur μὴ δέδοικα. Καὶ συναποθανεῖν. & simul mori. commŏri. φαιδροπροσωπεῖν. ostendere faciē lætam. σκέμμα consyderatio. ἀπορία dubitatio.

Quæ in q quaternione.

πολλὰ μαθεῖν, καὶ ῥαθυμεῖν δῆτα. multa discere, & segnem esse postea. ἀπροσηγορήτους insalutatos. τὸ καλὸν honestum. ποιείσθων ὅ, τι χρή, καὶ παλαμάσθων δῆτ' ἐν ἐμοί, καὶ τεκταινέσθων. τὸ γὰρ οὖ, μετ' ἐμοῦ. faciant, quod opus est, & comminiscantur utiq; in me, & fabrē

centur, quod enim bene est, mecum est. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ, multam salutem honesto, idest dicat. hoc est ualeat honestum. εὐγενῆ generosa. nobilia. συνδιημερεύομεν, simul diem traducimus. τέρας, monstrum. σκοπὸς, intentio. προθεσπίζω, præsagio. ἰλιάς, ilias. περὶ ὁμονοίας, de concordia.

Quæ in r & s quaternionibus.

μεμψίμοιρον, querulum, ac uituperonem, uel quod magis placet οἰωνοῦ μεμψίμοιρον, infausti augurij querimonia. ἀπολιτικώτατον maxime ciuilis gubernationis expertem. ἀστρατηγικώτατον maxime imperatoriæ artis ignarum. ἀπαντήσεις, occursus obuiam. αἰδέομαι τρῶας. Vereor troas. κενόσπουδα inanis studij plena. ἀναπάντητον, in quo nemo occurrat. ὑπὸ τὴν δείλην. uesperi. ἀπαρρησίαστον spem honesti carentem. non licentiosam & liberam. idest scit se non posse audacter queri de me τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν; Quis nam est seruus, de morte securus qui sit? quia qui non metuit mortem, non potest esse seruus. est iambicus Euripidis puto in Horeste. ἀσμενέστερον gratiorem, lubentiorem. θέσεις materias. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι. Τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτός τι πάθῃ, ἢ στρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ μᾶλλον ἢ ἐν πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς κινδύνου ἰτέον τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναποστρεπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς εὐεργέ=

ταῖς, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθών, καὶ φθονηθείς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. An manendum in patria. ea uero tyrannide oppressa, an quouis modo tyrannidis destructio facienda est, etiam si ciuitas de summa rerum periculum subitura sit. Vtrum cauendum sit tyrannidem destruenti, ne quid ipse patiatur, an tentandum ferre opem patriæ tyrannide potius oppressæ, quàm in bello. Vtrum ciuile sit, se cedentem aliquò, quiescere, oppressa à tyranno patria, an quodcunq; subeundum discrimen pro libertate, an bellum inferendum regioni, eamq; obsidendum à tyranno oppressam. Vtrum quamlibet non probanti destructionem tyrannidis per bellú, simul tamen cum optimatibus auertenda sit ipsa. s. tyránis, an cum benefactoribus, & amicis unà periclitandnm, in administratione reip. etiam si non uideantur recte de summa rerum iniuisse consilium. Vtrum de patria bene meritus, ob eamq; causam grauissima quæq; passus, & inuisus, ultro pro patria discrimen subire debeat, an permittendum sibi, ut sui ipsius interdum, & familiarium prouidentiam habeat, dimissis aduersus potenteis reip. cōcertationibus. Corrige græcum, ut hic habetur. τῶν προὔργου τι quæ sunt ex re. ἄκαιρος intēpestiuus. εὐστομάχως bono stomacho. νῦν δ' ἅμα τ' ὠκύμορος, καὶ ὀϊζυρὸς περὶ πάντων ἔπλεο,, nūc aūt, simulq; breui moriturus, et erūnosus supra oēs es. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. utinam statim obeam, posteaq̄ nō

erã socio interfecto suppetias laturus. ἑταίρῳ sodali. εὐεργέτῃ benefactori. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλάληται. neq; enim mihi cor firmum, sed uagatur. αἰσχρᾶ φαντασίᾳ, inhonesti imaginatione. ἐν δυνάμει in potestate. σύν τε δύ' ἐρχομένω. pariterq; duo euntes, initiũ carminis ex Iliados κ. τὸ συνέχον, cõtinens. ἀπάντησις occursus. πολίτευμα actio de rep. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου. ne mihi gorgoneũ caput horrẽdi et grauis monstri, carmẽ ex odysseæ λ. εἰδόσι λέγω, sciẽtib. dico. ἀχαριστίας ingratitudinis. ὅπως ὡραῖος, ut tẽpestiuus. μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; Mentor, quonã modo adeã, & quonã modo amplexabor ipsum? θέσεις materias. διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Dionysius Corinthi. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. tũc mihi dehiscat lata terra. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, in amatorijs.

Quæ in t quaternione.

ἀλογίστως, inconsyderate. ὑποκορίζων, blanda uoce utens & sic legas. χρησμὸς, oraculũ. ἄσπονδον impacabile, seu nullis sedandũ inducijs. φιλόπατριν καὶ πολιτικὸν, studiosum patriæ, & ciuilẽ. ἢ ἐκεῖνα, q̃ illa. ἀπορῶ, dubito. στερκτέον, acquiescendũ. τὸ μέλλον καραδοκήσεις. quod futurũ est, expectabis. ἐν ἀπολογίᾳ τινί. in excusatione quadam. ἄσμενον. lubens. aliter ἀσμενέστατον. lubẽtissimum νεκύαν, turbã mortuorũ. πολιτικὸν, ciuilem. μικροψυχίαν, pusillanimitatẽ et sic legẽdũ. εὐδαίμονα, felicẽ. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος, nõ est uerax sermo. Sunt autẽ uerba Stesichori, quæ citantur à Platone in Phœdro. εὐημερίαν felicẽ diei successum. συναγωγὴ collectio. σαλπίζειν, tuba canere. πλάσμα figmentum. γοητείαν præstigationẽ. πειθανάγκην persuasionẽ necessitatis inferentẽ. αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις,

inqt πλάτων, οἶσθ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. Tyrannorū enim preces, inquit Plato, nosti q̃ permistæ necessitatibus sint. ὑπηρεσίαν, ministeriū. ἀδημονῶν, se excrucians. διαβοπὴν apparatū uel mutationē. αὐθεντικῶς authoritate quadā domini utēs. ἄλλα μὲν αὐτὸς alia qdē ipse, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται, alia autē uel Deus suggeret. Quæ in u. & x. quaternionib. καταιγίς. procella, tempestas, & sic est legendū. ἀγαθὴν τελέαν, sed perfectam. ἀναθεώρησις speculatio. ἀγαθὰ μέγα ῥέξας τί καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed magnū facinus edens, qđ uel à posteris audiatur. Homeri carmē est ex odyssea puto in primo lib. τῶν πολιτικωτάτων σκέμματα. maxime ciuiliū consyderationes. ἐκφώνησις τέρπει, exclamatio delectat. ἅλωσις, captiuitas. πολιτευτέον, uersandū in rep. τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tū subito præsentiū per minimū cōsiliū optimus cognitor, tū futurorū in longitudinē euētus præstātissimus cōiectator. τὸ ἄμεινον, καὶ τὸ χεῖρον ἐν τοῖς ἀφανέσιν προεώρα μάλιστα. melius et deterius in obscuro adhuc latitātia præuidebat maxime. πλουτοδοκῶν ditē expectās. στοργῆς, amoris. συντῆξις, colliquatio. ζηλοτυπία, Zelotypia, obtrectatio, æmulatio. σκυτάλην λακωνικήν. Scuticā laconicā, Scytalen. ἀρχὴ, principiū. ἀνηθοποίητον, nequaq̃ formatis moribus. ἤθους ἐπιμελητέον, moribus adhibēda diligētia. ὕπουλον, subdolum. ἀφράκτῳ, detecto nauigio. σφάλμα, error. ἀρχὴν πολιτικοῦ principium ciuilis. ὡς κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι usqueadeo ut profluuium uentris fieret. ἐκτένειαν. pro pensionē. ἑπταμηνιαῖον αὐτόκησιν Septimustrem salua pe perit. κωρυκαῖοι. Corycæi.

Quæ in aa quaternione.

γεροντικώτερον Senilius. λέσχη confabulatio. τί γὰρ αὐτῶν μέλει; Quid enim eorum curæ est? βεβίωται, uita traducta est. πρόβλημα, quæstionem. ἀγοητεύτως sine præstigijs, & fuco. μακάρων νῆσοι, beatorum insulæ. πάθει affectu. σκέψαι consydera. ἀλογίστως μελλήσει sine ratione cunctabitur uel morabitur, & scribe, næ talis uir, affirmatiue. ἐμβριθέστερον grauiorē. πρόβλημα ἀρχιμήδειον, quæstio archimedea. ψευδῶς falsò. ἄκουσμα, auditio. ἔρανον, collationē. διψῶσαν κρήνην. siticulosum fontem. ἠρινὴν uernū. ποῖ ταῦτ᾽ ἄρ᾽ ἀποσκήψῃ; quonā hæc modo excusabis? γεωμετρικῶς more geometrico. ἀρχέτυπα, exēplaria. θεωρίαν speculationem τέλος finem. ᾧ ἀπεραντολογίαν δός. cui infinitam loquacitatē tribue. συμπάσχω, condoleo. ἀποθέωσιν deificationem. γνώριμος familiaris. μεθαρμόζομαι, adaptor. ἀνεμέσητον γάρ, nulla enim inuidia est.

Quæ in bb quaternione.

τετυφῶσθαι tumefactū esse. ἀλόγως sine ratione. συμβουλευτικὸν, deliberatiuū. ἀριστοτέλους πρὸς ἀλέξανδρον Aristotelis ad Alexandrum. φιλαίτιος συμφορά. querula calamitas. πρόπλασμα. præfigmentum.

Quæ in cc quaternione.

οἰκοδεσποτικά, patrisfamilias officia. συντάγματα opera. ἀκηδία, incuriositas. ἀνεκτότερα tolerabiliora. τοῦτο δὲ γνώσῃ hæc uero intelliges. ἀπόγραφα descripta. καταβίωσιν, tenuem uictū uel depressionem uitæ. εὔλογον, rationabile. εὐλογώτατον maxime rationi consentaneum. παναιτίου περὶ προνοίας, Panetij de prouidentia. ἐκτενέστερον contentius. φιλοστοργότερον amantius. ἄφατα, infanda. ἀδιήγητα, inenarrabilia. εὐκαίρως

opportune. παρὰ τὴν ἱστορίαν, præter historiã. κοινότε-
ρα communiora. οὐ γὰρ ὄνειδος, non enim opprobrium.
φιλολογώτερα, eruditiora. προσφώνησιν, nuncupationem
καλλιπίδης Callipides. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λῷον, ipsa
mensura, & melius. αἴκε δύνηαι, si possis. περὶ τελῶν
σύνταξιν, de finibus opus. ζηλοτυπεῖσθαι obtrectari.
φιλαυτία, amor sui. ἀπορῶ dubito. μέμψιν accusatio-
nem. παρὰ τὸ πρέπον,, præter decorum. ἀπαιδευσία.
ruditas. ἀτρεψία, pertinacia.

Quæ in dd quaternione.

πολυγραφώτατος plurima scribens uel lucubrantissi-
mus. ἀκίνδυνα, periculo carentia. φιλόδοξος ambitio-
sus. ἀκαταληψίαν incomprehensibilitatem. κωφὸν πρό-
σωπον muta persona. ἀζηλότυπον, æmulo carens. λο-
γικώτερα probabiliora. ἕρμαιον insperatum lucrum
φιλαίτιος quærulus. δεδεῖχθαι ostensum esse, uide an
sit scribendum δεδίττεσθαι, metuere. uel δεδιέναι. μὴ γὰρ
αὐτοῖς ne enim ipsis. προβολὴν ingressum. λόγοισιν ἑρ-
μόδωρος uerbis Hermodorus. προσφωνῶ nuncupo. ἀδω-
ρότατα indonata. ἕωλα, obsoleta. περὶ μικρὰ σπουδάζειν
paruis studere. εὐκόλως facile. εὐγενέστερος. generosior.
ἀσμενέστατα libentissime. τὰ κατὰ μέρος particula-
ria. εὐλογίαν honestam rationem. συμβίωσις conui-
ctus. εὐαγῶς sanc͡te. διφθέραι pelliceæ uestes. ἀσαφέστε-
ρος obscurior. δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳ-
το grauis uir & qui forte uel insontem accuset. περιο-
χὰς argumenta. ἐπίτευγμα lucrum, qđ acquiritur. ἀπό-
τευγμα, damnum, uel quod amittitur. παρακινδυνεύειν
periclitari. μείλιγμα, mitigamentum. σπουδὴ, studiũ. ἀφί-
δρυμα, sedes rei quæ dedicatur. τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν
δορυφόρησον. elationi meæ ꝑ deos morẽ gerito. κολάζειν

castigare. πολιτικὸν σύλλογον ciuilē conuentū. καταβάσεως, descensus. περὶ ψυχῆς, de anima. διὰ σημείων, ꝑ notas. ἐμπομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. ostētare etiam ꝑsonis. δυσωπία, uerecundia. εὐλογεῖν, benedicere.

Quæ in ee quaternione.

Ἀξιοπίστως, fide dignū. φοβερὸν ἦν. formidabile erat. Ἀνεμοφόρητα, uentis dissipata. οὐκ ἐπίστησε nō aduertit. πότερον φανερῶς, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις. utrū aperte, an obliqs fraudibus. δίχα μοι νόος ἀτρεκὲς εἰπεῖν. ábigit mihi mēs uerū dicere studiū uel ingeniū. φιλοτέχνημα, cōminiscēdi artes. τὰ ὅλα, cuncta. καὶ μάλα κατηφὴς, et admodū tristis. σὺ δέ, τί σαύνους; tu uero, qd cogitabundus? μνημονικὸν ἁμάρτημα memoriæ error. ἀσόγως, temere. μέμψιν ἀναφέρει accusationem adscribit, πρὸς ἴσον ὅμοιον ad æquale simile. ἀκολακεύτως, sine assentatione. ἐμετικὴν, uomitū. ἀδεῶς, itrepide. οἱ περὶ αὐτόν. q apud eū. σπουδαῖον οὐδέν studiosum siue seriū nihil. φιλόλογα, eruditula. ἐπισταθμίαν, diuersoriū. σαλάκωμα inanē iactātiā. φαλάκρωμα, caluitiū. διάθεσιν affectū. ἐπισημασίαν, designationē. φυρμὸς πολύς. permistio multa. εὐρίπιστα, instabilia, ab Euripo. νεωτερισμοῦ, innouationis. σόλοικον ἢ τυραννοκτόνους, insulsum et ineptū q tyrānicidas, πεπυκνωμέναι densatæ. πυκνῶς, dense.

Quæ in ff quaternione.

Γῆν pro γῆς, terrā pro terra. ὑπηνέμιος subuentanea. ἀκολασίαν, nequitiā uel intemperātiā. ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. O rē pulchrā qdē, sed imꝑfectā. οὔτοι τέκνον ἐμὸν, δέδοται πολεμήϊα ἔργα, Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο. haud tibi fili mi, datæ sunt bellica gesta, sed tu amabilia exerce officia literarū. ἀριστείαν præclare gestū. μελήσει. curæ erit. ἀνέκδοτον non editum.

non editum. Quæ in gg quaternione.

καθολικὸν θεώρημα, uniuersalem speculationem. μὴ πολιτεύεσθαι non administrare remp. ὑποσόλοικα, incongrua. βεβίωται uita transacta est. πᾶν τελικὸν omne quod ad finem ptineret. φαινοπροσωπητέον hilari uultu agendū est. ἰτέον, eundū. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον, aliis in bonis. dedecus autem repellunt. est autem senarius. cuius prima dictio scribi fortasses posset ἄλης. i. uacationis uel exilii. ὑπατικὸς cōsularis. πεντελοιπὸν qnq; qd̄ reliquū est. Sed uide ne mēdū ioleuerit. ἄνω ποταμῶν. retro fluminū. s. cursus ē ἀπορία dubitatio παρεγχείρησις conatus. ἀνθρακεὺς, carbonarius. Quæ in hh quaternione.

ἡ δεῦρ' ὁδὸς, τί σοι δύναται νῦν θεοπρεπές; iter hoc tibi quid potest nunc ó deo digne, idest quid tibi uult? βλασφημίαν, maledictum. κατηχήσει instructione. sic lege. ἐὰν διαμένῃ, si permanserit. ἀναντιφωνησία incontradicentia τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quæ de officio. προσφωνοῦμεν, nuncupamus. συντάξεις commentationes. μετέωρος animi pendens. φιλοφρόνως benigne πεπυκνωμένως dēsate, ῥητορεύουσιν, rhetorissant. φιλοστόργως, peramanter. ἀνεκτὸν, tolerabile. σχεδίασμα, ex tēpore factum. πάσχω τί, patior aliquid. πλοῦς nauigatio. ὑπόμνημα commentariū. ψευδόγραφον, falsò scriptum.

Quæ in ii quaternione.

ἀτοπώτατον, absurdissimū. βουλήσει, uolūtate. ἀμηχανία, inopia cōsilii uel anxietas. σπείσασθαι, i iducias facere. ἐβδελυττόμην, abominabar. ἔλθωμεν, eamus ἐνωμοτία decuria, uel authoratio à sacramēto militari. λῆρος πολὺς, nugæ multæ. παρὰ λέξιν, præter uerbum. ὁμοπλοίᾳ societate nauigandi. μετεωρότερον sublimius

ſpenſiore animo. ἀσφαλὲς tutum. ἀγοητεύτως ſine præ-
ſtigiis. μακάρων νῆσοι, beatorũ inſulæ. σκέψαι conſyde-
ra. ἀλογεῖται nulla ratione utitur. μελήσῃ curæ erit.
ῥοπὴ momentum. μετ᾽ ἀμύμονα poſt inculpatũ. allu-
dit aũt ad illud Homeri. μετ᾽ ἀμύμονα πηλείωνα. ἄμβρο
τος immortalis. συναγωγή. collectio. σύγγραμμα,
conſcriptio. ἀνεμέσητα, inuidia carẽtia. εὐθανασίᾳ fe-
lici morte uel ἀθανασίᾳ immortalitate. σχόλιον anno-
tatiuncula. ἀπολογισμὸν συντάξομαι, defenſionem com=
ponam. ἀναπολόγητον, qđ defendi nequit. δυσχρηστία diffi=
cilis uſus. Quæ in kk quaternione.
πειρᾶσθαι παραλῦσαι, tentare diſſoluere, εὐκαιρίαν occaſio
nem. ἀσφαλίαν ſecuritatem. σκέπτομαι cõſydero. ἀνδρεία
uirilitas, uel ſtrenuitas. παῖδας παίδων natos natorũ. εἴ-
θε μοι μυρίοι, utinam mihi infiniti. συμμενείᾳ cõſtan
tia. εἰρωνεία diſſimulatio. πεπλογραφίαν pepli deſcri-
ptionẽ. ταξιάρχης ordinis ductor. τὰ κεφάλαια, capita.
περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος de officio circa aduer
ſitatem fortunæ. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Longam na
uigationem cũ capeſcerẽ. ἀπροσδόκητον inexpecta-
tũ. ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα ad ſiniſtrã habẽtẽ. ἐν πολιτικῷ
in ciuili. ſic lege. μὴ δὲ σωθείην, εἴ ποτε τοιοῦτο. ne ſal-
uus qdẽ fiam, ſi unq̃ tale aliter et melius μὴ δὲ σωθείην
ὑπὸ τοῦ τοιούτου. ne ſalutẽ conſequar ab hoc.

Quæ in quaternionibus mm. pp. qq. rr. ss.

ἐμφαντικώτερον expreſſius, et euidentius. ἀλλὰ ἀεί τι-
να φῶτα μέγαν. Sed ſemper quendam hominem ingen-
tem. ὀρθὰν τὰν ναῦν. ἅπαξ θανεῖν. rectam nauim. ſemel
mori. προῳκονομήσαμεν, præcurauimus. εὐκαίρως, oppor
tune. εἰλικρινὲς ſyncerum. μουσοπάταγος, uerſificator
obſtreperus. ἀντίκεντον æquilibrem, ſeu recompẽſan-

tem. εἰ δ' ἔζησας ἐν τῇ γαίᾳ. Si uero uixisses in terra.
ἔα πάσας μελεδόνας, mitte omnes solicitudines. τοιαῦ-
τα ὁ τλήμων ἐργάζεται πόλεμος. talia erumnosum bel
lum efficit. πραγματικῶς, negocialiter ἀμφιλαφίαν, an
capitem ansam. ὑπερβολὰς excessus sic lege. συνδει-
πνους σοφοκλέους. concoenatores Sophoclis. γλαῦκ' εἰς
ἀθήνας. noctuam Athenas. ῥαθυμότερα, segniora.
χαρακτὴρ, Stylus. φιλαλήθως, ingenue. ἀποδυτη-
ρίῳ exspoliatorio. δευτέρας φροντίδας, Secundas cu-
ras. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, nosce, quẽadmodum
alio usus fuerit. ἐμβόλιον interpositionem. ἀπότευ-
γμα, repulsam τεχνικώτερον artificiosius. ἐν-
θουσιασμὸς diuinus furor. ἄρη πνέων martem spi-
rans. ἄμπωτις absorptio. αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείρο-
χον ἔμμεναι ἄλλων. semper strenue gerere, et præstan
tem esse aliis. folio 326. lege πλέον quæris. plus quæris.
uel fortassis χρέος debitum. γνῶθι σεαυτὸν, nosce teipsum.
ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ Ζεὺς, ὅτε δή ῥ'
ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ. Die autumnali cũ abũ
dãtissimam pluit aquam Iupiter, cum iam hominibus
iratus succenset. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. tunc mihi
dehiscat lata terra, & sic est supplendum. ὁ δὲ μαίνε-
ται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς. hic autem furit nõ amplius intolera
biliter. Hæc nos cursim quidẽ, sed diligenter interpretati
sumus, adiutore uiro doctiss. & compatre meo cariss.
Marco Musuro, qui tanto mihi castigandis libris adiu-
mento assidue est, ut, si duo præterea tales argiua tulis
set terra uiros ἐμοὶ συμφράδμονας, sperarẽ breui opti-
mos quosq; libros utriusq; linguæ daturum me studiosis
emendatiss. Vale mi Cyulane, & gentis tuæ, & patriæ
ingens Decus. Ven. V. Cal. Iul. M D X I I I.

EXEMPLVM.

ALEXANDER PAPA VI.

u NIVERSIS, & singulis præsentes lite
ras inspecturis salutem, & apostolicam
ben. Quoniam dilectus filius Aldus Ma
nutius Romanus ad communem doctorũ
utilitatem nouis excogitatis characterũ formis, assidu-
am operam libris emendandis, imprimendisq; impen-
dit, magnosq; in ea re labores, sumptusq; facit, uere-
turq; ne insurgente inuidia, æmulationeq; excitata, ali-
qui sumpto de eius characteribus exẽplo, ad eandẽ for
mam libros imprimant, deq; alterius inuento nouum
sibi lucrum quærant, Iccirco nobis fecit humiliter sup-
plicari, ut eius indẽnitati de opportuno remedio proui-
dere dignaremur. nos, quoniam ea, quæ ad literatorum
commoditatem spectant, libenter annuimus, huiusmo-
di supplicationibus inclinati, ut ingenia ad plura, me-
lioraq; in dies inuenienda excitentur, libriq; sublata o-
mni æmulatione diligentius prodeant impressi, et emen
dati, confidentes de diligentia dicti Aldi, de cuius do-
ctrina, & in libris emendandis studio, fidedignorum
testimonio facti sumus certiores, omnibus, & singulis
impressoribus, & artem ipsam in Italia exercen-
tibus sub excommunicationis, illis autem, qui in Alma
urbe nostra, et terris nobis mediate, uel immediate sub
iectis morantur, sub eadem & confiscationis librorum
impressorum pœnis, quas contrafacientes absque alia de
claratione eo ipso incurrere uolumus, districtius inhibe
mus, ne per spatium decem annorũ à tempore cuiusuis
libri, tam græci, quàm latini ab eodẽ Aldo impressi il-

lis ipsis, aut similibus characterum formis pro eorum
uoluntate, aut ad instantiam quaruncunq; personarum
cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, nobilita-
tis, præeminentiæ, uel conditionis fuerint, quouis quæsi-
to colore imprimere, aut imprimi facere quouis modo
præsumant. Volentes, ut omnes, & singuli librorum
uenditores, penes quos dicti libri, etsi extra Italiam im
pressi essent, inuenti forent, similes pœnas incurrant.
Mandantes nihilo minus dilectis filijs nunc, et pro tem-
pore locorum ordinarijs per ipsam Italiã existentibus,
quatenus per se, uel alium, seu alios faciant authorita-
te nostra, inhibitionem nostram huiusmodi inuiolabi-
liter obseruari, contradictores per censuras ecclesiasti-
cas, & alia opportuna iuris remedia appellatione post-
posita compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, au-
xilio brachij secularis, non obstantibus constitutiõibus,
& ordinationibus apostolicis, cæterisq; contrarijs qui-
buscunq;. Datum Romæ apud Sanctum Petrũ sub an-
nulo Piscatoris. XVII. Decembris. M CCCCCII.
Pontificatus nostri anno undecimo.

EXEMPLVM.

DILECTO FILIO ALDO MANVTIO CIVI ROMANO, VTRIVSQVE LINGVAE LIBRORVM INSTAVRATORI.

IVLIVS PAPA II.

Dilecte fili salutem, & apostolicam ben. Cum tu, cuius personam multis uirtutum donis insigniuit altissimus, magna tui ingenij ui, uarijsq; laboribus, & excellenti doctrina deo nostro authore, quàm plurima græcorum, & latinorum authorum librorum uolumina summa cura, & diligentia castigata à paucis annis citra ad cõmunem omnium literatorũ utilitatem characteribus, quos uulgus cursiuos, seu cancellarios appellat, imprimi tam diligenter, ac pulchre curaueris, ut calamo conscripta uideantur, librosq; alios, ut' pote Platonis, Aristotelis, & aliorum philosophorum, authorumq; maiorum, ut dilectus filius nobilis uir Albertus Pius de Sabaudia Carporum comes, carissimi in christo filij nostri Maximiliani electi Imperatoris semper Augusti apud nos orator nobis exposuit, sis paratus eisdẽ characteribus excudere, & in lucem mittere, quæ res studiosorum animos non solum uehementer delectabit, sed etiam mirum in modum ad studia accendet. Proinde Albertus ipse, ut bonarum artium, ac literarum præcipuus est cultor, ita uirtutis tuæ laborumq; tuorum rationem haberi desyderans, ut in dies de bono in melius proficere & emendandis græcis, ac latinis libris huiusmodi, quod (ut accepimus) diligentissime facis, commo-

dius, alacriusq; uacare possis, nobis attentius pro te sup-
plicauit, ut indemnitati tuæ, ne alius tuos sibi uendicet
labores, atq; uigilias, honoremq;, & præmia merito ti-
bi debita ex uirtute tua percipiat paterne consulere, ac
laborum, meritorumq; tuorum & impensarum, quas
propterea te subire oportet, aliquam rationem habere
uellemus. Nos igitur præmissa paterno consyderantes af
fectu, ac singulos, qui ad bene agendum tendunt, uir-
tutumq; sunt cultores, quantum cum deo possumus oppor
tunis gratijs, & fauoribus prosequi cupientes, dictiq;
Alberti, ac tuis in hac parte supplicationibus annuen-
tes, uniuersis & singulis impressoribus, et cæteris per-
sonis, ad quarum præsentes nostræ peruenient noti-
tiam in toto Christianorum orbe constitutis sub excom-
municationis lata sententia, & in nostris, atq; Sanctæ
Romanæ ecclesiæ ciuitatibus, atq; terris nobis, & ei-
dem ecclesiæ mediate, uel immediate subiectis degenti-
bus personis quingentorum ducatorum auri, & amissio
nis librorum, quos impresserint per contrafacientes in-
currendis, & cameræ apostolicæ applicandis pœnis inhi
bemus expresse, ne, quæ posthac quindecim annis duran
tibus à data præsentium inchoandis, & successiue fini
endis & græce, & latine imprimenda duxeris libro-
rum uolumina imprimere, ne'ue latinarum litera-
rum characteres cursiuos, siue cancellarios, ut præfer-
tur facere, contrafacere, aut imitari, curare'ue per ali-
os fieri, aut imprimi, ipsis'ue characteribus libros excu
dere, uel impressos uenundare possint, siue debeant,
aut quouis modo præsumant. Decernentes ex nunc au-
thoritate apostolica absq; alia declaratione cōtrafacien-

tes, & non parētes omnes excōmunicationis sententia antedicta eo ipso ligatos esse, et à subditis nostris ultra illam pecuniariam, et amissionis librorū pœnam, ab exactoribus, & cōmissarijs nostris integrae, & irremisibiliter pro eadē camera exigendam fore, et quā sic exigi uolumus, & per praesentes mandamus. Verum, ut huiusmodi inhibitionis, atq; decreti nostri ignorantiam nemo praetendere possit, Vniuersis, & singulis nostris, & apostolicae sedis legatis, nec non Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, et eorum Vicarijs, ac Gubernatoribus, Potestatibus, & caeteris officialibus nostris, qui praesentium nostrarum uigore fuerint requisiti, mandamus expresse, ut literas ipsas in locis ecclesiarum suarum, atq; dioecesum consuetis publicari, atq; obseruari faciant, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, caeterisq; cōtrouersijs quibuscunq;. Caeterum quia difficile admodum foret praesentes nostras literas ad singula loca deferri, uolumus, atq; decernimus, quod earundem literarum transumptis manu publici notarij subscriptis, & sigillo alicuius personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, ea prorsus ubiq; adhibeatur fides, quae praesentibus nostris adhiberetur, si forent exhibitae, uel ostensae. Datum Romae apud sanctum Petrū sub annulo Piscatoris Die XXVII Ianuarij. M D XIII. Pontificatus nostri anno decimo.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER PRIMVS.

M. T. CICERO T. P. ATTICO S. P. D.

PETITIONIS NOSTRAE, quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. Prensat unus P. Galba sine fuco, ac fallacijs, more maiorũ. negatur, ut opinio hominũ uideatur non aliena rationi nostræ. fuit illius hæc præpropera prensatio. nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. Ita quidem spero nobis profici, cum hoc percrebrescit plurimos nostros amicos inueniri. Nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso die, quo puerum tuum cum his literis proficisci Cincius dicebat, In campo, comitijs tribunitijs ad XVI Cal. Sex. Competitores, qui certi esse uidebantur Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. Sunt qui etiam Cæsonium putent. Aquilium non arbitramur, qui denegat, & iurauit morbum, & illud suum regnum iudiciale opposuit. Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. De Aufidio, et Palicano non puto te expectare, dum scribam. de ijs, qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Syllano contendere existimatur, qui sic inopes, & ab amicis, & æstimatione sunt, ut mihi uideatur non esse ἀδύνατον Curium obducere,

ſed hoc præter me nemini uidetur. noſtris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Cæſare. Nemo eſt enim ex ijs, qui nunc petunt, qui ſi in noſtrum annum reciderit, firmior Candidatus fore uideatur. propterea ꝙ Curator eſt uiæ Flaminiæ, quæ cum erit abſoluta, ſanè facere facile eum, libenter nunc cæteri Conſuli acciderint. Petitorū hæc eſt informata adhuc cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiā. & fortaſſe, quoniam uidetur in ſuffragijs multum poſſe Galba, cum Romæ à iudicijs forum refrixerit, excurremus menſe ſeptembri legati ad Piſonem, ut Ianuario reuertamur. Cum perſpexero uoluntates nobilium, ſcribam ad te. Cætera ſpero prolixa eſſe his duntaxat urbanis competitoribus. illam manum tu mihi cura, ut præſtes, quoniam propius abes. Pompeij noſtri amici, negant me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non uenerit, atque hæc huiuſmodi ſunt. ſed eſt, quod abs te mihi ignoſci peruelim. Cæcilius auunculus tuus, à P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satrio de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. Vnà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona ueniret L. pontius, uerum hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cagnoſcere, rogauit me Cæcilius, ut adeſſem contra Satrium. dies ferè nullus eſt, quin hic Satrius domum meam uentitet. obſeruat L. Domitium maxime. me habet proximum. fuit & mihi & Quinto fratri magno uſui in noſtris petitionibus. Sanè ſum perturba-

tus, cum

tus, cum ipsius Satrij familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. Demonstraui hæc Cæcilio, simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse, uerum in causa uniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile communem causam sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. Durius accipere hoc mihi uisus est, q̃ uellem, & q̃ homines belli solent, & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tempore uenirem, cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. Quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. Ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή. Vides enim in quo cursu sumus, & q̃ omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me causam probasse. Cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat, & posita ita belle est, ut totum gymnasium ἑρμαθῆνα esse uideatur. Multum te amamus.

L. Iulio Cæsare. C. Martio Figulo consulibus, filiolo me auctum scito, salua Terẽtia. Abs te tam diu nihil literarum. Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam competitorem nostrum defendere cogitamus. Iudices habemus, quos uolumus summa accusatoris uoluntate. Spero, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione peti-

tionis, sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo. Nam prorsus summa hominum est opinio, tuos familiares nobiles homines aduersarios nostro honori fore. ad eorum uoluntatem mihi conciliandam, maximo te mihi usui fore uideo. Quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura, ut Romæ sis. Auiam tuam scito desyderio tui mortuam esse, & simul quod uerita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent eius rei consolationem ad te. L. Saufeium missurum esse arbitror. Nos hic te ad mensem Ianuarium expectamus ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios missis. nã ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita, nos ea non uidimus. neq; enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro uectura solueret. te multum amamus. ꝙ ea abs te diligenter, paruoq; curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia, sed mirandum in modum est animo ab alienato. quibus de suspitionibus & si audisse te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognosces. Sallustiũ præsentem restituere in eius ueterem gratiam non potui. Hoc eo ad te scripsi, quod is me accusare de te solebat, in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. frugi despondimus. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S. P. D.

c Rebras expectationes nobis tui commoues. Nuper quidem cum te iam aduentare arbi-

traremur

trarentur, repente abs te in mensem Quintilem reie cti sumus. Nunc uero sentio, quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod scribis. obieris Q. Fratris comitia. nos longo interuallo uiseris, ac Vpilianam controuersiam transegeris. Hoc me etiam Peduceus, ut ad te scriberem, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando iam rem transigere. mea intercessio & est, & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi uoluntate de C. Macro transegimus, cui cum æqui fuissemus, tamen multo maiorem fructum ex populi existimatione illo damnato cœpimus, quam ex ipsius, si absolutus esset, gratia cœpissemus. Quod ad me de Hermathena scribis per mihi gratum est. ornamentum Academiæ proprium meæ, quod & Hermes commune omnium, et Minerua singulare est insigne eius gymnasij. Quare uelim, ut scribis, cæteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nondum uidi. in Formiano sunt, quo ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Thusculanum deportabo. Caietam, siquando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conserua, & noli desperare eos meos facere posse, quod si assequor, supero Crassum diuitijs. atque omnium uicos, & prata contemno. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S. D.

Qvantum dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus, & forensi, & domestico Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes. Nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, et moribus

hominì accidere possunt, ex illo accidebant. Quare nõ dubito, quin tibi quoq; id molestum sit, cum, & meo dolore moueare, & ipse omni uirtute, officioq; ornatissimum, tuiq;, & sua sponte, & meo sermone amantem, affinem, amicumq; amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Q. Fratris animus in eam esset is, qui esse deberet. quem cum esse offensiorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus, & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem ut errantem. Itaque ex ijs, quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut & oporteat, & uelimus. De literarum missione, sine causa abs te accusor. Nunq̃ enim à Pomponia nostra certior factus sum, esse cui literas dare possem. Porro autem, neq; mihi accidit, ut haberẽ, qui in Epeirum proficisceretur, neq; dũ te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negocio quod mihi mandaras, ut primum à tuo digressu Romã ueni, confeceram. Sed accidit, ut & contentione nihil opus esset, & ut ego, qui in te satis consilij statuerim esse, mallem Peduceum tibi consilium per literas, q̃ me dare. Etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem, cuius sermonis genus notum tibi esse arbitror, non mihi graue duxi rescribere ad te de illius querimonijs, cum eas audire (quod erat subodiosum) leue putassem. Sed abs te ipso, qui me accusas, unas scito mihi literas redditas esse, cum & ocij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod scribis etiam, si cuius animus in te esset offensior, à me recolligi oportere. quid dicas? neq; id neglexi, sed est miro quodam modo confectum.

confectum. Ego autem quæ dicenda fuerint, de te non præterij. Quid autem contemnendum esset, ex tua putabam uoluntate statuere oportere, quam si ad me perscripseris, intelliges me, neq; diligentiorem esse uoluisse, q̃ tu esses, neq; negligentiorẽ fore, q̃ tu uelis. De Tadiana re mecũ Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam quod laboraret, quoniam hæreditas usu capta esset. Id mirabamur, te ignorare de tutela legitima, in qua dicitur esse puella, nihil usu capi posse. Epeiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire nostro Thusculano, uelim, ut scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus molestijs, & laboribus uno illo in loco conquiescimus, quo fratrem quotidie expectamus. Terentia tua magnos articulorum dolores habet, & te sororemq; tuam, & matrem maxime diligit, salutemq; tibi plurimam ascribit, & Tulliola delitiæ nostræ. Cura, ut ualeas, & nos ames, & tibi persuadeas te à me fraterne amari.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

n On committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligẽtia possis. tu modo uideto in tanto ocio, ut par in hoc mihi sis. domum Rabirianã Neapoli, quam tu iam dimensam, et exædificatam animo habebas M. Fontius emit HS CCCXCIII. Id te scire uolui, si quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. Frater (ut mihi uidetur) quo uolumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat homi-

nent χρησιομαθῆ D. Turraniũ. Pater nobis decessit ad VIII. Calen. Decembris. Hæc habebam ferè, quæ te scire uellem. Tu uelim, si qua ornamenta gymnasio reperire poteris, quæ loci sint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Thusculano ita delectamur, ut nobis metipsis, tum deniq; cum illò uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos q̃ diligentissime certiores. Apud matrem recte est, eáq; nobis curæ est. L. Cincio HS DC. XX. constitui me curaturum Idibus Feb. Tu uelim ea, quæ nobis emisse, & parasse scribis, des operam, ut q̃primum habeamus. & uelim cogites id, quod mihi pollicitus es, quemadmodum Bibliothecam nobis conficere possis. Omnem spem delectationis nostræ, quam cum in ocium uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate positam habemus. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Apud te est, ut uolumus, mater tua, & soror a me, Quintoq; Fratre diligitur. cum Acutilio sum locutus. is sibi negat à suo procuratore quicq̃ scriptũ esse, et miratur istam controuersiá fuisse, q̃ ille recusarat, satisdari amplius abs te non petit. Quod te de Tadiano negocio decepisse scribis, id ego Tadio, & gratum esse intellexi, & magnopere iucundum. Ille noster amicus, & me hercule uir optimus, & mihi amicissimus sanè, tibi iratus est. hoc si quanti æstimes, sciam, tum quid mihi elaborádũ sit, scire possim. L. Cincio. HS. DCCCC. pro signis megaricis, ut tu ad me scripseras, curaui. Hermæ tui pentelici cum capi

tibus

tibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iā nunc admodū delectant. quare uelim, et eos, & signa, et cætera, quæ tibi eius loci, & nostri studij, & tuæ elegantiæ esse uidebuntur, q̃plurima, q̃primumq; mittas, & maxime quæ tibi gymnasij, xystiq; uidebuntur esse. nam in hoc genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuādi ab alijs prope reprehendendi simus. & si Lentuli nauis non erit, quo tibi placebit imponito. Tulliola delitiæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me ut spōsorem appellat. Mihi aūt abiurare certius est, q̃ dependēre. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

nimum raro nobis abs te literæ afferuntur, cum & multo tu facilius reperias, qui Romā proficiscantur, q̃ ego, qui Athenas, & certius tibi sit, me esse Romæ, q̃ mihi te Athenis. Itaq; propter hāc dubitationem meam breuior hæc ipsa epistola est, Quod cum incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire. & signa megarica, et hermas, de quibus ad me scripsisti, uehementer expecto. Quicquid eiusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur, ne dubites mittere, & arcæ nostra confidito. Genus hoc est uoluptatis meæ, quæ gymnasio maximo desunt, ea quæro. Lentulus naues suas pollicetur. Peto abs te, ut hæc cures diligenter. Grillus te rogat, & ego eius rogatu ἀπὸ πολιτιδῶν πατρίδα cū essem in Thusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, cum essem in Ceramico.) Veruntamen cum ibi essem, Romam puer à sorore tua missus epistolam mihi abs te allatam dedit, nūtiauitq;

eo ipso die post meridiem missuram eum, qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid, breuitate temporis iam pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placando, aut etiam planè restituendo polliceor. quod ego, & si mea sponte ante faciebam, eò nunc tamen, & agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quod tantum ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. Hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum. sed quia nullam uideo grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra & ἡμερώτας, ut scribis, cum commodissime poteris, uelim interponas, etsi q̄d aliud ὤνιον eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quæ tibi palæstræ, Gymnasiiq; uidebuntur esse. & enim ibi sedens hæc ad te scribebã, ut me locus ipse admoneret. præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigilla duo. Bibliothecam tuam caue cuiq̃ dispódeas, q̃uis acrem amatorem inueneris. Nã ego omnes meas uindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre confido ita esse, ut semper uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei, non minimum, q̄ soror prægnans est. De comitijs meis, & tibi me promisisse memini, & ego iampridẽ hoc communibus amicis, qui te expectant prædico, et te non modo non accersam, sed prohibebo, quod intelligam multo magis interesse tua, te agere quod agẽdum esset hoc tempore, q̃ mea, te adesse comitijs. Proinde eo animo te uelim esse, quasi mei negocij causa in ista loca missus esses. sin autem, eum & offendes erga te, &

audies, quasi mihi siqua parta erunt, non modo te praesente, sed per te parta sint. Tulliola, tibi diem dat, sponsorem appellat. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

e T mea sponte faciebam antea, et post duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationem scriptis, magnopere sum commotus. Eo accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerem q̃ diligentissime cum Lucceio de uestra uetere gratia reconcilianda. Sed cum omnia fecissem, non modo eam uoluntatem eius, quae fuerat erga te recuperare non potui, uerum ne causam quidem elicere immutatae uoluntatis. Tametsi iactat ille quidem illud suum arbitrium, & ea, quae iam tum, cum aderas offendere eius animum intelligebam, tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo eius insederit, quod neq; epistolae tuae, neque nostra legatio, tam potest facile delere, q̃ tu praesens non modo oratione, sed tuo uultu illo familiari tolles, si modo tanti putabis id, quod si me audies, & si humanitati tuae constare uoles, certe putabis. Ac ne illud mirere, cum ego antea significarem tibi per literas, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc eidem uidear diffidere. Incredibile est, quanto mihi uideatur illius uoluntas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior. Sed haec, aut sanabuntur cum ueneris, aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptũ erat me iam arbitrari designatum esse, scito nihil tam exercitum esse nunc Romae, q̃ candidatos omnibus iniquitatibus, nec quando futura sunt comitia sciri. uerũ haec

audies de Philadelpho. Tu uelim quæ nostræ Academiæ parasti, q̃primum mittas. mirum q̃ illius loci non modo usus, sed etiã cogitatio delectat. Libros uero tuos caue cuiq̃ tradas, nobis eos, quemadmodum scribis, cõserua, summum me eorum studium tenet, sicut odium iam cæterarum rerum, quas tu, incredibile est q̃ breui tempore, quanto deteriores offensurus sis, q̃ reliquisti. Teucri Syllani lentum sanè negocium, neq; Cornelius ad te rem post eam rediit. opinor ad Considium Anxiũ Feliciumq; confugiendum est. Nam A. Cæcilium propinqui minore centesimis numũ mouere non possunt. Sed ad prima illa redeam. nihil ego illa impudentius, astutius, lætalius uidi. Libertũ mitto. Tito mãdaui. σκέψεις, atq; ἀναβολὴν, sed nescio an ταὐτομάτων ἡμῶν. nã mihi Pompeiani prodromi nuntiant aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere. eodemq; tempore aget Prætor ad populum. Res eiusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere, nec mihi libeat, quod uel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo sanè nequam hominem, Hilarem dico ratiocinatorem, & clientem tuum. De eo mihi Valerius interpres nũtiat, Thyliusq; se audisse scribit hæc, esse hominem cum Antonio. Antonium porrò in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, & à me custodem communis quæstus libertum esse missum. non sum mediocriter commotus, neq; tamen credidi. sed certe aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. Huius

sermonis Valerius author est. Cn. Plancum nominabat, mando tibi plane, totum ut uideas cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. Diuortium Muciæ uehementer probatur. P. Clodium Appij filiū te credo audisse cum ueste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cum sacrificiū pro populo fieret, eumq; per manus seruulæ seruatum, & eductum, rem esse insigni infamia, quod te moleste ferre certe scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo. & me hercule eram conturbatior. nam puer festiuus Anagnostes noster Sositheus decesserat, meq; plus, q̄ serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim ad nos sæpe scribas. si rem nullam habebis, quod in buccam uenerit scribito. Vale. Cal. Ian. M. Messala, & M. Pisone Coss.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Accepi tuas treis iam epistolas, unam a M. Cornelio, quam a tribus ei tabernis (ut opinor) dedisti, alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit, tertiam, quam (ut scribis) anchoris solutis de phaselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. Quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum. Sed idcirco sum tardior, q̄ non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisque est, qui epistolam paulo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? Accedit eo, q̄ mihi non est notum, ut quisq; in Epeirum proficiscatur. Ego enim te arbitror cæsis apud Amaltheam tuam uictimus, statim esse ad Sicionem oppugnandum profe-

ctum, neque id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epeiro temporis po nas. Itaq; neq; Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis pau lo liberiores literas committere audeo. Sunt autem post discessum à me tuum res dignæ literis nostris, sed non committendæ eiusmodi periculo, ut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum igitur scito me non esse rogatum sententiam, propositumq; esse nobis pacificatorem Allobrogum, idq; admurmurante senatu, neq; me inuito esse factum. Sum enim & ab obseruando homine peruerso liber, & ad dignitatem in re publica retinendam contra illius uoluntatem solutus, & ille secundus in dicendo locus habet authoritatem pene principis, & uoluntatem non minus deuictam beneficio Consulis. Tertius est autem Catulus. Quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, quàm facetijs ridiculus, nihil agens cum rep. seiunctus ab optimatibus, à quo nil speres boni reip. quia non uult, nil me tuas mali, quia non audet. Eius autem collega, & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quinimmo inter se leuiter dissident. Sed uereor ne hoc quod infectum est, serpat longius. Credo enim te audisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret sacrificium, uenisse eò muliebri indutum uestitu uirum, idq; sacrificium cum uirgines instaurassent, mentionem à Qu. Cornificio in senatu factam. is fuit princeps, ne tu forte aliquem nostrum putes. postea rem ex S. C. ad uirgines, & pontifices relatam, idq; ab ijs ne-

ſas eſſe decretũ, deinde ex S.C. Conſules rogationẽ pro mulgaſſe. Vxori Cæſarem nuntium remiſiſſe. In hac cauſa Piſo amicitia P. Clodij ductus operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, ex S. C. & de religione antiquetur. Meſſala uehementer adhuc agit ſeuere, boni uiri precibus Clodij remouentur à cauſa. operæ comparantur. nos metipſi qui Lycurgei à principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. inſtat, & urget Cato. Quid multa? uereor ne hæc neglecta à bonis, defenſa ab improbis, magnorum reip. malorum cauſa ſit. Tuus autem ille amicus, ſcin quem dicam? de quo tu ad me ſcripſiſti, poſteaq̃ non auderet reprehendere, laudare cœpiſſe, nos (ut oſtendit) admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat. occulte, ſed ita, ut perſpicuum ſit, inuidet. nil come, nil ſimplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. ſed hoc ad te ſcribam aliâs ſubtilius. nam neq; adhuc mihi ſatis nota ſunt, & huic terræ filio neſcio cui, committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores non dum ſortiti ſunt, res eodem eſt loci, quo reliquiſti. τοποθεσίαν quam poſtulas Miſeni & Puteolorum includam orationi meæ, ad IIII No. Decem. mẽdoſe fuiſſe animaduerterã. Quæ laudas ex orationibus (mihi crede) ualde mihi placebant, ſed non audebam antea dicere, nunc uero, ꝙ à te probata ſunt, multo mihi ἀττικώτερα uidentur. In illã orationem metellinam addidi quædã. liber tibi mittetur, quoniam te amor noſtri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam ſcribam? quid etiam? Meſſala Conſul Anthronianã domum emit. HS. CCCCXXXVII. Quid id ad me in-

quies? tantum, ꝙ ea emptione, & nos bene emisse iudi
cati sumus, & homines intelligere cœperint, licere ami
corum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam
peruenire. Teucri Syllani lentum negocium est, sed ta-
men est in spe. Tu ista confice. à nobis liberiorem epi-
stolam expecta. Vale. VI. Calen. Decembris M. Mes=
sala, & M. Pisone. Coss.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

u Ereor ne putidum sit. scribere ad te, q̃ sim oc
cupatus. sed tamen ita distinebar, ut uix huic
tantulæ epistolæ tempus habuerim, atq; id
ereptum ex summis occupationibus. Prima Concio Pom
pei qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iucunda mise=
ris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis.
Itaq; erigebatur tum Pisonis Cos. impulsu leuissimus
Tri. Ple. Fusius in concionem produxit Pompeium. res
agebatur in circo flaminio, & erat in eo ipso loco ipso
die nundinarum πανήγυρις, quæsiuit ex eo, pla-
ceret ne ei iudices à Prætore legi, quo consilio idem Præ
tor uteretur, id autem erat de clodiana religione ab se-
natu constitutum. tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς
locutus est. Senatusq́; authoritatem sibi omnibus in re-
bus maximam uideri, semperq́; uisam esse respondit,
& id multis uerbis. Postea Messala Consul in Senatu de
Pompeio quæsiuit, quid de religione, & de promulga-
ta rogatione sentiret. locutus ita est in Senatu, ut omnia
illius ordinis consulta κοινῶς laudaret, mihiq́;, ut
assedit, dixit se putare satis ab se etiã de istis rebus esse
responsum. Crassus posteaq̃ uidit illum excepisse lau-

dem, ex

dem, ex eo quod hi suspicarentur homines ei consula-
tum meum placere, surrexit, ornatissimeq; de meo con=
sulatu locutus est, ut ita diceret se, ꝙ esset Senator, quod
ciuis, quod liber, quod uiueret, mihi acceptum referre,
quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam ui-
deret, toties se beneficium meum uidere. Quid multa?
totum hunc locum, quem in Aristocratia, ego uarie
meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pin=
gere, de flamma, de ferro, nosti illas ληκύθους, ualde
grauiter pertexuit. proximus Pompeio sedebam, intel=
lexi hominem moueri, utrum Crassum inire eam gra
tiam, quam ipse prætermisisset, an esse tãtas res nostras,
quæ tam libenti Senatu laudarentur ab eo præsertim,
qui mihi laudem illam eò minus deberet, ꝙ meis omni
bus literis in Pompeiana laude perstrictus esset. Hic
dies me ualde Crasso adiunxit, & tamen ab illo aper-
te, tecte, quicquid est datum, libenter accepi. Ego autem
ipse, Dij boni quomodo ἐνεπειρασάμην nouo audi-
tori Pompeio. si unquam, mihi ἐπιχειρήματα sup-
peditauerunt illo tempore. Quid multa? clamores. et-
enim hæc erat ὑπόθεσις, de grauitate ordinis, de
equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis
reliquijs coniurationis, de utilitate, de ocio. nosti iam in
hac materia sonitus nostros. tanti fuerunt, ut ego eò bre
uior sim, quod eos usq; istinc exauditos putem. Roma-
næ autem res sic se habent. Senatus ἄρειος πάγος nil
constantius, nil seuerius, nil fortius. Nam cum dies ue=
nisset rogationis ex Senatusconsulto ferendæ, concursa-
bant Barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ duce
filiola Curionis, & populum ut antiquaret rogabant.

Piso autem Consul lator rogationis, idem erat dissuasor. operæ Clodianæ ponteis occuparant, tabellæ ministrabantur, ita ut nulli daretur, uti rogas. Hic tibi rostra Cato aduolat, conuitium Pisoni Consuli mirificum facit, si id est conuitium. uox plena grauitatis, plena authoritatis, plena deniq; salutis. accedit eodem etiam noster Hortensius. multi præterea boni. insignis uero opera Fauonij fuit. hoc concursu optimatum Comitia dimittuntur. Senatus uocatur. cum decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium sigillatim accedente Clodio, ut Consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam, homines ad XV. Curioni nullum Senatusconsultum facienti, assenserunt facile. Ex altera parte CCCC affuerunt. acta res est. Fusius trib. pl. consulibus cessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, Caium Pisonem, Messalam Consulem contumeliose lædebat, me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus & de prouincijs Prætorum, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat, ut ante, quàm rogatio lata esset, nequid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speraram, audi. Messala Consul est Egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, imitator, amator, ille alter uno uitio minus uitiosus, ꝙ iners, ꝙ somni plenus, ꝙ imperitus, ꝙ ἀπρακτότατος, sed uoluntate, ita κακέκτης, ut Pompeium post illam Concionem, qua ab eo Senatus laudatus est, odisse cœperit. Itaq; mirum in modũ omneis à se bonos alienauit, neq; id magis amicitia adductus Clodij facit, q̃ studio perditarum rerum, atq; partium. sed habet

sui similem

sui similem in magistratibus, præter Fusium, neminem. bonis utimur Tribunis Pl. Cornuto uero Pseudocatone. Quid quæris? num ad priuata redeam? τοῦχρος promissa patrauit. tu mandata effice, quæ recepisti. Quintus Frater, qui Arguitelani ædificij reliquum dodrantem emit HS DCCXXX, Thusculanum uenditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi, uidero hominem, ualde petitur, renauabo operã. Tu quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me q̃ diligentissime certiorem. Idibus Feb. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Siam Quinto suauissimo Fratri obtigisse audisti. non enim dubito. quin celerius tibi hæc rumor, q̃ ullius nostrum literæ nuntiarint. Nunc, quoniam & laudis auidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & sumus, & habemur, & multorum odia, atq; inimicitias reip. causa suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο. curaq; & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu uelim me certiorem facias, quid de meis mãdatis egeris, atq; etiã, q̃d de tuo negocio. Nam, ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aueo scire, q̃d agas. Idib. Martijs. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.D.

Quæris ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omniũ factum sit, et simul uis scire, quomodo ego minus, q̃ soleam, præliatus

sim. ego respondebo tibi ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Ego enim quandiu Senatus authoritas mihi defendenda fuit, sic acriter, & uehementer præliatus sum, ut clamor, concursusq; maxima cum mea laude fierent. q si tibi unquam sum uisus in republica fortis, certe me in illa causa admiratus esses. cum enim ille ad Conciones confugisset, in hisq; meo nomine ad inuidiam uteretur, Dij immortales, quas ego pugnas, & quantas strages edidi. Quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totã illam manum feci. Quomodo sum insectatus leuitatem senum, libidinem iuuentutis. sæpe, ita me dij iuuent, te non solum authorem consiliorum meorum, uerum etiã spectatorem pugnarum mirificarum desyderaui. Postea uero quàm Hortensius excogitauit, ut legem de religione Fusius Tribunus Pl. ferret, in qua nihil aliud à consulari rogatione differebat, nisi iudicum genus, in eo autem erant omnia, pugnauitq;, ut id ita fieret, quod & sibi, & alijs persuaserat nullis illum iudicibus effugere posse. contraxi uela perspiciens inopiam iudicum, neq; dixi quicq̃ pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atq; testatum, ut non possem præterire. Itaq; si causam quæris absolutionis, ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egestas iudicum fuit, & turpido. Id autem, ut accideret, commissum est Hortensij consilio, qui dum ueritus est, ne Fusius ei legi intercederet, quæ ex Senatusconsulto ferebatur, non uidit illud, satius esse, illum in infamiæ relinqui sordibus, q̃ infirmo iudicio committi. sed ductus odio properauit rẽ deducere in iudicium, cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. sed iudiciũ si quæris, quale fuerit, incredibili exitu, sicuti

tu, sicuti nunc ex euētu ab aliis, à me tamē ex ipso initio consilium Hortensii reprehendebatur. Nam ut reiectio facta est clamoribus maximis, cum accusator, tanq̃ censor bonus homines nequissimos reiiceret, reus, tanq̃ clemens lanista, frugalissimum quenque secerneret. Vt primum iudices consederunt, ualde diffidere boni cœperunt. Non enim unquam turpior in ludo talario consessus fuit. maculosi Senatores, nudi equites, Tribuni nō tam ærarii, q̃ ut appellantur ærati, pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœsti inter sui dissimileis, et mœrenteis sedebant, & contagione turpitudinis uehementer permouebantur. Hic, ut quæq; res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas nulla uarietate sententiarum, nihil impetrarat reus, plus accusatori dabatur, q̃ postulabat. triumphabat, quid quæris? Hortensius se uidisse tantum. nemo erat qui illū reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me uero teste producto, credo te ex acclamatione Clodii aduocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circunsteterint, ut aperte iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. quæ mihi res multo honorificentior uisa est, quàm aut illa cum iurare tui Ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli numidici, cum hæ (ut mos est) circunferrentur, nostri iudices aspicere noluerūt. multo hæc inq̃ nostra res maior, idq; iudicum uocibus. Cum ego sic ab his, ut salus patriæ defenderer fractus reus, et unà patroni omnes conciderunt, ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cum abiens consulatu

ſum domum reductus. clamare præclari Ariopagitæ ſe non eſſe uenturos, niſi præſidio conſtituto. refertur ad conſilium una ſola ſententia præſidium non deſyderauit. defertur res ad Senatũ. grauiſſime, ornatiſſimeq; decernitur. laudantur Iudices. datur negocium magiſtratibus. reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Noſti Caluũ ex naneianis illũ laudatorem meum? de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram? Biduo per unum ſeruum, et eum ex ludo gladiatorio confecit totum negocium accerſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. Iá uero o Dij boni rẽ perditam, etiam noctes certarum muliẽrum, atq; adoleſcentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerũt. Ita ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſeruorum. XX. Iudices ita fortes tamen fuerunt, ut ſummo propoſito periculo, uel perire maluerint, q̃ perdere omnia, XXXI fuerũt, quos fames magis, q̃ fama commouerit. Quorum Catulus cum uidiſſet quendam, quid uos (inquit) præſidium á nobis poſtulabatis? an, ne numi uobis eriperentur, timebatis? Habes, ut breuiſſime potui, genus iudicij, & cauſam abſolutionis. Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus reip. & qui meus. Reipublicæ ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego diuino, confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & authoritate Conſulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc iudicio, ſi iudicium eſt, triginta homines populi Romani leuiſſimos, ac nequiſſimos numulis acceptis, ius, & fas omne delere, & quod omnes non

modo

modo homines, uerum etiam pecudes factum esse scie=bant, id Caluum, & Plancum, & Spongiam, & cæteras huiusmodi quisquilias statuere nunquam esse fa=ctum. sed tamen ut te de rep. consoler, non ita, ut spe-rarant mali, tanto imposito reip. uulnere, alacris ex=ultat improbitas in uictoria. Nam plane ita putaue=runt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fi=des, cum Senatus authoritas concidissent, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque pe teret sui doloris, quem improbissimo cuiq; inusserat seueritas consulatus mei. Idem ego ille (non enim mihi uideor insolenter gloriari, cum de me apud te loquor in ea præsertim Epistola, quam nolo alijs legi) idem inquam ego recreaui afflictos animos bonorũ. unum-quenq; confirmas, & excitans. insectandis uero, exa=gitandis'q; numarijs iudicibus, omnem omnibus stu-diosis, ac fautoribus illius uictoriæ παῤῥησίαν eri=pui. Pisonem Consulem, nulla in re consistere unquam sum passus. desponsam homini iam Syriam ademi. Se=natum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui. Clodium præsentem fregi in Se-natu cum oratione perpetua plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua, licet pauca degustes, nam cætera non possunt habere eandem, neq; uim, neque uenustatem remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶ=να uos appellatis. Nam, ut Idibus Maijs in Se-natu m conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa reipub. atque ille locus inductus est à me diuinitus, ne una plaga accepta patres conscri-pti conciderent, ne deficerent, uulnus esse eiusmodi,

quod mihi, neq; dissimulandum, neq; pertimescendum uideretur, ne aut ignorando stultissimi iudicaremur, bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam, hunc ter tium iam esse à iudicibus in rempublicam immissum. Erras Clodi, nõ te Iudices urbi, sed carceri reseruarũt, neq; retinere in ciuitate, sed exilio priuare uoluerunt. Quamob rem Patres conscripti erigite animos, retine te uestram dignitatem, manet illa in republica bonorum consensio, dolor accessit bonis uiris, uirtus non est imminuta, nihil est damni factũ noui, sed quod erat, inuẽtum est in unius hominis perditi iudicio, Plures similes reperti sunt. Sed quid ago, penè orationem in epistolam inclusi? Redeo ad altercationem. surgit pulchellus puer, obijcit mihi me ad Baias fuisse falsum, sed tamen, quid huic simile est inquam? quasi in operto dicas fuisse. quid, inquit, homini arpinati cũ aquis calidis? Narra inquã Patrono tuo, qui arpinates aquas concupiuit. nosti enim marinas. quousq; inquit hunc Regem feremus? Regem appellas inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? Ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat. Domum inquit emisti, putas inquã dicere iudices emisti? iuranti, inquit, tibi non crediderunt. immo uero inquam XX. iudices crediderunt XXXI. quoniam ante numos acceperunt, tibi uero nil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. noster autem status est hic apud bonos. Iidem sumus, quos reliquisti, apud sordem urbis, & fecem multo melius quàm reliquisti. Nam & illud nobis non obest, uideri nostrum testimonium non ualuisse, missus est sanguis inuidiæ sine dolore. Atq; etiam hoc

magis, quod omnes illi fautores illius flagitij rem manifestam illam redemptam esse à iudicibus confitentur. accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarij, misera, & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & Hercule multa, & iucunda consuetudine coniuncti inter nos sumus usq; eò, ut nostri isti Comesatores coniurationis Barbatuli iuuenes illum in sermonibus Cneum Ciceronem appellent. Itaque & ludentes gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus. nunc est expectatio Comitiorum, in qua omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium, atq; in eo, neq; authoritate, neq; gratia pugnat, sed quibus Philippus, omnia Castella expugnari posse dicebat, in quæ modo Asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille deterioris histrionis similis suscepisse negocium dicitur, & domi diuisores habere, quod ego non credo, sed S. C. duo iam facta sunt odiosa, quod in Cōsulem facta putantur Catone, & Domitio postulante. unum, ut apud magistratus inquiri liceret, alterum, cuiusmodi diuisores haberent aduersus rempublicam. Lurco autem Tribunus Pl. qui magistratum simul cum lege Aelia inijt, solutus est, & Aelia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret. quā ille bono auspicio Claudus homo promulgauit. ita Comitia in VI. Cal. Sextilis dilata sunt. Noui est in lege hoc, ut qui numos in tribu pronuntiauerit, si non dederit, impune sit, sin dederit, ut quoad uiuat, singulis tribubus. HS. CCCCXXXV. debeat. dixi hāc legem P. Clodium iam antea seruasse. pronuntiare enim soli tum esse, & non dare. Sed heus tu, uidesne consulatum

illum nostrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, si hic factus erit, Fabam numum futurum. quare ut opinor, φιλοσοφητέον. id quod tu facis, & istos consulatus, non ne ἐλαρυτέον? Quod ad me scribis te in Asiam statuisse non ire, equidem mallem, ut ires, ac uereor, nequid in ista re minus commode fiat. sed tamen nó possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in prouinciam non sim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti contenti erimus, præsertim, cum & Chilius nos reliquerit, et Archias nil de me scripserit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam græcum Poema condidit, nūc ad Cæcilianam fabulā spectet. Antonio, tuo nomine gratias egi, eamq; epistolam Manlio dedi. ad te ideo antea rarius scripsi, q̃ nó habebam idoneum, cui darem, nec satis sciebam quid darem. te ualde uindicaui. Cincius siquid ad me tui negocij detulerit, suscipiam. sed nunc magis in suo est occupatus, in quo ego ei non desum. Tu, si uno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta. Ast plures etiam ipse mittito. uelim ad me scribas cuiusmodi sit ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσία, & quæ poemata, quasq; historias de ἀμαλθεία habes, ad me mittas. libet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliqd de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Magna mihi uarietas uoluntatis, et dissimilitudo opinionis, & iudicij Quinti Fratris mei demonstrata est ex literis tuis, in qbus ad me epistolarum illius exempla misisti. Qua ex re & mo-

lestia sum tanta affectus, quantâ mihi meus amor summus erga utrunq; uestrum afferre debuit, & admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto Fratri meo aut offensionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud à me iam intelligebatur, q te quoq; ipsum discedentem à nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incommodæ, sauciumq; eius animum, & insedisse quasdam odiosas suspitiones, quibus ego mederi cum cuperem, & antea sæpe, & uehementius etiam post sortitionem Prouinciæ, nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum literæ tuæ declararant, nec tantum proficiebam, quantum uolebam. Sed tamen hoc me ipse consolabar, q non dubitabam, quin te ille aut Durrachij, aut in istis locis uspiam uisurus esset, quod cum accidisset, confidebã, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos, non modo sermone, ac disputatione, sed conspectu ipso, congressuq; uestro. Nam quanta sit in Quinto Fratre meo comitas, quanta iucunditas, q̃ mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. Sed accidit perincommode, quod eum nusquam uidisti. Valuit enim plus, quod erat illi nonnullorum artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut necessitudo, aut amor uester ille pristinus, qui plurimum ualere debuit. atque huiusmodi incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, q̃ scribere. Vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam sic intellego, ut nil à domesticis uulneris factum sit. illud quidem, quod erat, eos certe sanare potuisse. Sed huiusce rei uitium totius,

quod aliquanto etiam latius patet, q̃ uidetur, præsenti tibi commodius exponam. De his literis, quas ad te Thessalonicam misit, & de sermonibus, quos ab illo, et Romæ apud amicos tuos, et in itinere habitos putas, & quid tantum causæ sit ignoro, sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes huius leuãdæ molestiæ. Nam si ita esse statueris, & irritabiles animos esse optimorũ sæpe hominum, & eosdem placabiles, & esse hanc agilitatem, ut ita dicam, molitiemq; naturæ, plerunque bonitati, et id, quod caput est, nobis inter nos nostra siue incommoda, siue uitia, siue iniurias esse tolerandas, facile hæc quemadmodum spero mitigabuntur. Quod ego, ut facias te rogo. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem esse meorum, qui, aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates, aut prouincialium, aut urbanorũ commodorũ, et alijs temporibus, & me ipso Consule prætermiseris. mihi enim perspecta est, & integritas, & magnitudo animi tui. neq; ego inter me, atq; te quicquam interesse unquã duxi, præter uoluntatem institutæ uitæ, quod me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum ocium duxit, Vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis. neq; me tibi, neq; quenq̃ antepono. amoris uero erga me, cũ à fraterno amore, domesticoq; discessi, tibi primas defero. Vidi enim, uidi, penitusq; perspexi in meis uarijs temporibus, & solicitudines, ac lætitias tuas. Fuit enim mihi sæpe, & laudis nostræ gratulatio tua iucunda, & timoris consolatio grata. quin mihi nunc te ab-

sente non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. Quid dicam in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet. an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim? an in ipsis domesticis negocijs? in quibus ego, tum antea, tũ uero post discessum fratris, te, sermonesq; nostros desydero? Postremo non labor meus, non requies, non negocium, non etiam ociũ, non forenses res, non domesticæ, non priuatæ carere diutius tuo suauissimo, atq; amantissimo consilio, ac sermone possunt. Atq; harum rerum commemorationem uerecundia sæpe impediuit utriusq; nostrum. nunc autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse uoluisti. atque in ista incommodatione alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quod & mihi, & cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua uoluntas omittendæ prouinciæ, ut quod una non estis non dissensione, ac dissidio uestro, sed uoluntate, ac iudicio tuo factum esse uideatur. Quare, & illa, quæ uiolata expiabuntur, & hæc nostra, quæ sunt sanctissime conseruata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in republica, infirma, misera, commutabiliq; uersamur. Credo enim te audisse nostros equites pene à Senatu esse disiunctos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex Senatusconsulto fuisse, ut de his, qui ob iudicandum pecuniam accepissent, quæreretur, qua in re decernenda, cum ego casu non affuissem, sensissemq; id equestrẽ ordinem ferre

moleste,neq; aperte dicere,obiurgaui Senatum,ut mihi
uisus sum,summa cum authoritate,& in causa non ue
recunda, admodum grauis,& copiosus fui. Ecce aliæ
delitiæ equitum uix ferendæ. quas ego non solum tu-
li,sed etiam ornaui. Asiani,qui de censoribus conduxe
runt,questi sunt in Senatu,se cupiditate prolapsos,ni-
mium magno conduxisse,ut induceretur locatio,postu=
lauerunt. Ego princeps in adiutoribus,atq; adeo secun-
dus. nam,ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos
impulit. Inuidiosa res,turpis postulatio,& confessio te
meritatis,summum erat periculum, ne,si nihil impe=
trassent,planè alienarentur à Senatu. Huic quoq; rei
subuentum est maxime à nobis,perfectum'q;, ut fre=
quentissimo Senatu,& libentissimo uterentur, multa'q;
à me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt
Calendis Decembribus,& postridie,neq; adhuc res cō
fecta est,sed uoluntas Senatus perspecta. Vnus enim
contradixerat Metellus Consul designatus,qui erat di-
cturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum
non est. Heros ille noster Cato. sic ego conseruans ratio
nem,institutionem'q; nostram,tueor,ut possum illam à
me conglutinatam concordiam. Sed tamen, quoniam
ista sunt tam firma, munitur quædam nobis ad reti
nendas opes nostras tuta,ut spero,uia, quam tibi lite=
ris satis explicare non possum, significatione parua
ostendam tamen. Vtor Pompeio familiarissime. uideo,
quid dicas. cauebo quæ sunt cauenda,ac scribam aliâs
ad te de meis consilijs capessendæ reip. plura. Luceium
scito consulatum habere in animo statim petere. Duo
enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Ar=

rium cogitat, & Bibulus cum hoc se putat per Caium Pisonem posse coniungi. Rides? Non sunt haec ridicula mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt. sed si in aliud tempus te expectare uelim cures ut sciam. iam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum uenias. nonis Decembribus. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Nihil mihi, nunc scito tam deesse, q̃ hominem eũ, qui cum omnia, quae me cura aliqua affi ciunt, una communicem, qui me amet, qui sa piat, qui cum loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. Abest enim Frater ἀφελέστατος, & amantissimus Metellus. non homo, sed litus, atq; aer, & solitudo mera. Tu autem, qui saepissime cura͂, & ango rem animi mei sermone, & cõsilio leuasti tuo, qui mihi, & in publica re socius, & in priuatis omnibus cõscius, & omniũ meorũ sermonum, & consiliorum particeps esse soles, ubi nam es? Ita sum destitutus, ut tantum re quietis habea͂, quantum cum uxore, & filiola, & Mel lito Cicerone consumitur. Nam illae ambitiosae nostrae, fucosaeq; amicitiae sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticũ nõ habent. Itaq;, cum bene comple ta domus est, tempore matutino, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quo cum aut iocari libere, aut suspirare familiariter possimus. Quare te expecta mus, te desyderamus, te iam etiam accersimus. Mul ta sunt enim, quae me solicitant, anguntq;, quae mihi ui deor aureis nactus tuas, unius ambulationis sermone

exhaurire posse, ac domesticarum quidem solicitudinum aculeos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolae, atq; ignoto tabellario committam, atq; hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgent, & nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In rep. uero, quanquam animus est praesens, tamen uoluntas etiã, atq; etiam ipsa medicinam efficit. Nam, ut ea breuiter, quae post tuum discessum acta sunt, colligam, iam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. Etenim post profectionem tuam primus (ut opinor) introitus fuit in causam fabulae Clodianae, in quá ego nactus, ut mihi uidebar, locum resecandae libidinis, & coercendae iuuentutis uehemens fui, & omnes profudi uires animi, atq; ingenij mei, non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendae, sed sanandae ciuitatis, afflicta respublica est empto, constupratóq; iudicio. Vide quae sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quẽ nemo praeter nos philosophos aspicere sine suspirio posset, quantum hoc uulnus facto senatusconsulto de ambitu, de iudicijs nulla lex perlata, exagitatus Senatus, alienati equites Romani, quod erat quidem ob rem iudicandam, sic ille annus duo firmamenta reipublicae per me unum constituta euertit. nam, & Senatus authoritatem abiecit, & ordinum concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. eius initiũ eiusmodi fuit, ut anniuersaria sacra iuuentuti non committerentur. Nam M. Luculli uxorem Memmius suis sacris uitiauit. Menelaus aegre id passus diuortium fecit, quanquam ille pastor Idaeus Menelaum solum contempserit. Hic noster

Paris, tam

Paris tam Menelaum, q̃ Agamemnonem liberum non
putauit. Est autem C. Herennius quidem Tr. Pl. quem
tu fortasse ne nosti quidem, tametsi poteris nosse. Tribu-
lis enim tuus est, & Sextus pater eius numos uobis di-
uidere solebat. is ad plebem Publium Clodium tradu-
cit, idemq; refert, ut uniuersus Populus in campo mar-
tio suffragium de re Clodij ferat. Hunc ego accepi in Se
natu, ut soleo, sed nihil est illo homine lentius. Metel-
lus est Consul egregius, & nos amat. sed imminuit au
thoritatem suam, quod habere dicit causam promulga-
tam. illud idem de Clodio auet. O Di immortales, q̃
ignauus, ac sine animo miles, q̃ dignus, qui Palicano,
sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat.
Agraria autem promulgata est à Flauio sane leuis, ea
dem ferè, quæ fuit Plotia. Sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ
οὐδ᾽ ὄναρ quisquam inueniri potest, qui poterat fa-
miliaris noster, sic est enim (uolo te hoc scire) Pompeius
tegulam illam pictam silentio tuetur suam. Crassus uer
bum nullum contra gratiam. cæteros iam nosti, qui ita
sunt stulti, ut amissa rep. piscinas suas fore saluas spe-
rare uideantur. Vnus est, qui curet constantia magis, &
integritate, q̃ (ut mihi uidetur) consilio, aut ingenio Ca-
to, qui miseros Publicanos, quos habuit amantissimos
sui, tertium iam mensem uexat, neque ijs à Senatu re-
sponsum dari patitur. Ita nos cogimur reliquis de re-
bus nihil decernere ante, quã Publicanis responsum sit.
Quare etiam legationes reiectum iri puto. Nũc uides,
quibus fluctibus iactemur, & si ex ijs, quæ scripsimus,
tanta etiam à me non scripta perspicias. Reuise nos ali-
quando. & quanq̃ sunt hæc fugienda, quo te uoco, ta-

men fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eō uel cū his molestijs peruenire uelis. Nam, ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri Germani negociatoris est. Quare cura, ut te quāprimum uideamus. Vale. XI. Cal. Feb. Quinto Metello, & L. Afranio Consulibus.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

n On modo, si mihi tantum esset otij, quantum est tibi, uerum etiam, si tam breueis epistolas uelim mittere, quod tu soles facere, te superarem, et in scripto multo eēm crebrior, q̃ tu. Sed ad summas, atq; incredibileis occupationes meas accedit, ꝙ nullam à me epistolam ad te sino absq; argumento, ac sententia uenire, & primum tibi (ut æquum est) ciui amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam. Deinde, quoniā tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiā de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atq; in rep. nunc quidem maxime gallici belli uersatur metus. Nam Edui Fratres nostri pugnant, Sequani male pugnarunt, & Heluetij sine dubio sunt in armis, excursionesq; in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, ut consules duas Gallias sortirentur. delectus haberetur, uacationes ne ualerent. legati cum authoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operā, ne hæ cum Heluetijs se iungerent. legati sunt Quintus Metellus Creticus, & L. Flaccus τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον Lentulus Clodiæ filius. Atq; hoc loco illud nō queo præterire, quod, cum de consularibus mea prima sors exisset, una uoce Senatus frequens retinendum me

in urbe

in urbe censuit. Hoc idem post me Pompeio accidit, ut nos duo quasi pignora reipub. retineri uideremur. Quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα ex=pectem, cum hæc domi innascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. Agraria lex à Flauio Tr. pl. uehe-menter agitabatur authore Pompeio, quæ nihil popula-re habebat, præter authorem. Ex hac ego lege secun-da concionis uoluntate omnia illa tollebam, quæ ad pri=uatorum incommodum pertinebant. Liberarã agrum eum, qui Publio Mutio, Lucio Calphurnio Consulibus publicus fuisset. Syllanorum hominum possessiones confirmabam. Volateranos, & Artemitanos, quo-rum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebam. Vnam rationem non reijciebã, ut ager hac aduẽtitia pecunia emeretur, quæ ex nouis ue ctigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti ra=tioni agrariæ Senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri, Pompeius uero ad uoluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego au-tem magna cum Agrariorum gratia confirmabam o-mnium priuatorum possessiones. Is enim est noster ex=ercitus hominum, ut tute scis locupletium. Populo autẽ, Pompeioq́; (nam id quoq; uolebam) satisfaciebam em-ptione, qua constituta diligenter, & sentinam urbis ex hauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitra bar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Me-tellus est consul sanè bonus, & nos admodum diligit. Ille alter ita nihil est, ut planè qd erit, nesciat. Hæc sunt in rep. nisi illud etiam ad rẽp. putes ptinere, Herenniũ quẽdam Tr. pl. tribulẽ tuum, sanè hominem nequam,

atq; egentem, sæpe iam de Publio Clodio ad plebẽ traducendo agere cœpisse, huic frequenter interceditur. Hæc sunt (ut opinor) in rep. Ego autem, ut semel illarũ nonarum Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitijs eximiam quandam, atq; immortalem gloriam consecutus sum. Non destiti eadem animi magnitudine in rep. uersari, & illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. Sed postea, quam primum Clodij absolutione leuitatem, infirmitatem'q; iudiciorum perspexi, deinde uidi nostros Publicanos facile à Senatu disiungi, quanq̃ à me ipso non diuellerentur, tum autem beatos homines hos piscinarios, dico amicos tuos, non obscure nobis inuidere, putaui mihi maiores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. Itaq; primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in Senatu non semel, sed sæpe, multisq; uerbis suis mihi salutem imperij, atq; orbis terrarum adiudicarit, quod non tam interfuit mea (neq; enim illæ res, aut ita sunt obscuræ, ut testimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem desyderent,) q̃ reip. quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. Cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterq; nostrum in sua ratione munitior, & in rep. firmior hac coniunctione esse possit. Odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt, quadam comitate mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam deniq; à me asperum in quenq̃ fit, nec tamen quicq̃ populare, ac dissolutum, sed ita temperata tota ratio est,

ut reip.

ut reip. constantiam præstem, priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicarmus cantilenam illam suam νῆφε καὶ μέμνασον ἀπιστεῖν ἀνέρα φρονοῦντα ταῦτα, ac nostræ quidem rationis, ac uitæ, quasi quandam formam (ut opinor) uides. De tuo autẽ negotio sæpe ad me scribis, cui mederi nunc non possumus. Est enim illud. S. C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum authoritate factum. Nam, ꝙ me non esse adscriptum uides, ex ipso S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam. Hoc autem de populis liberis sine causa additum, & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremi sententiam dixit, sed immutari hoc tempore nõ potest. Itaq; conuentus, qui initio celebrabantur, iandiu fieri desierunt. tu si tuis blanditijs tamen à Sicyonijs nummulorum aliquid expresseris, uelim me facias certiorem. Commentarium consulatus meï græce compositum misi ad te, in quo siquid erit, quod homini Attico minus græcum, eruditumq; uideatur, non dicam, quod tibi (ut opinor) Panormi Lucullus de suis historijs dixerat, se quò facilius illas probaret, Romani hominis esse, Idcirco barbara quædam, & obsoleta dispersisse. apud me siquid erit eiusmodi, me imprudente erit, & inuito. Latinum si perfecero ad te mittam. tertium poema expectato, nequod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. Hic tu caue dicas τίς πάτερ αἰνήσει? si est enim apud homines quicquam, quod potius si lau-

detur, nos uituperemur, quin potius alia laudamus, quanq̃ non ἐγκωμιαστικῶς. sunt hæc, sed ἱστορικῶς quæ scribimus Quintus Frater purgat se mihi per literas, & affirmat nil à se cuiq̃ de te secus esse dictum. uerum hæc nobis corã summa cura, & diligentia sunt agenda. tu modo nos reuise aliquando. Cossinius hic, cui dedi literas, ualde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui uisus est, & talis, qualem esse eum tuæ mihi literæ enuntiarant. Vale. Idib. Martijs.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

C Vm è Pompeiano me Romam recepissem ad IIII Id. Maij Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Id. Feb. dederas. Ei nunc epistolæ literis his respondebo, ac primum tibi perspectum esse Iudicium de te meum, lætor. Deinde te in his rebus, quæ mihi asperius à nobis, atq; à nostris, & iniucundius actæ uidebãtur, moderatissimum fuisse uehementissime gaudeo, idq; neque amoris mediocris, et ingenij summi, ac sapientiæ iudico. Qua de re, cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, humaniter scripseris, ut non modo hortari te amplius nõ debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mansuetudinis potuerim, nihil duco esse commodius, q̃ de his rebus nihil amplius scribere, cum erimus congressi, tum, siquid res feret, corãm inter nos cõferemus. Quod ad me de rep. scribis, disputas tu quidem & amanter, & prudenter, & à meis consilijs ratio tua non abhorret. nam, neq; de statu nobis nostræ dignitatis est recedendũ, neq; sine nostris

copijs intra alterius præsidia ueniẽdum. & is, de quo scribis nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum, atq; populare. uerũtamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis, sed mehercule reip. multo etiam utilior, q̃ mihi, cum improborum impetus in me reprimerem, cum hominis amplissima fortuna, authoritate, gratia fluctuãtem sententiã confirmassem, & à spe malorũ ad mearum rerũ laudẽ conuertissem. Quod si cum aliqua leuitate mihi faciendũ fuisset, nullam rem tanti æstimassem. sed tamen à me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens leuior, sed ut ille me probans grauior uideretur. Reliqua sic à me aguntur, et agentur, ut non committamus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse uideamur. Eos bonos uiros illos, quos significas, et eam, quam mihi dicis obtigisse σπαρτὰν non modo nunq̃ deserã, sed etiã si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia ꝑmanebo. Illud tamẽ uelim existimes, me hanc uiã Optimatũ post Catuli mortem nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. Nam, ut ait Rhinton, ut opinor, οἱ μὲν παρ᾽ οὐδέν εἰσιν οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει. mihi uero, ut inuideant piscinarij nostri, aut scribam ad te aliâs, aut in congressum nostrum reseruabo. à curia autem nulla me res diuellet. uel ꝙ ita rectum est, uel ꝙ reb. meis maxime consentaneum, uel ꝙ à Senatu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyonijs (ut scripsi ad te antea) non multum spei est in Senatu. nemo est enim iam, qui queratur. Quare, si id expectas, longum est, alia uia, si qua potes, pugna. cum est actum, neque animaduersum est ad quos pertineret, & ra-

ptim in eam sententiam pedarij concurrerunt. Inducendi S.C. maturitas non dum est, ꝙ neque sunt, qui querantur, & multi, partim maleuolentia, partim opinione equitatis delectantur. Metellus tuus est egregius Cos. unum reprehendo, quod otium è Gallia non magnopere nuntiari gaudet, cupit credo triumphare. Hoc uellem mediocrius, cætera egregia. Auli filius uero ita se gerit, ut eius consulatus non consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis misi ad te græce perfectum consulatum meũ. eum librum L. Cossinio dedi. puto te latinis meis delectari. Huic autem græco græcum inuidere. alij si scripserint, mittemus ad te, sed mihi crede, simulatq; hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papyrius Pætus, uir bonus, amatorq; noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliqt, donauit. cum mihi ꝑ legem Cinciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libẽter dixi me accepturum, si attulisset. Nunc, si amas me, si te amari à me scis, enitere per amicos, clientes, hospites, libertos denique, ac seruos tuos, ut scheda nequa depereat. nam & græcis his libris, quos suspicor, & latinis, quos scio illum reliquisse, mihi uehementer opus est. Ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studijs conquiesco. per mihi, per inquam gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus, quas me ualde uelle arbitraris, ipsiusq; Pæti tibi negotia commendo, de quibus tibi ille aget maximas gratias. &, ut iam inuisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLA-RVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER SECVNDVS.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S. D.

c ALENDIS Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi literas abs te, et Commentarium Consulatus mei græce scriptũ reddidit, in quo lætatus sum, me aliquãto ante de ijsdem rebus græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. Nam si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres, quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atq; incompta uisa sunt. sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant. & ut mulières, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atq; omnis eius discipulorum arculas, ac non nihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit, quem tu Corcyræ, ut mihi alijs literis significas, strictim attigisti. Post autem, ut arbitror, à Cossinio accepisti, quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente, ac fastidiose probauissem. quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Possidonius, se nostrum illud ὑπόμνημα cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de ijsdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum ad scribendũ, sed etiam planè perterritum. Quid quæris? conturbaui græcam nationem, ita uulgo qui

instabant, ut darem sibi, quod ornarent, iam exhibere
mihi molestiam destiterunt. tu, si tibi placuerit liber,
curabis, ut & Athenis sit, & in cæteris oppidis Græ=
ciæ. uidetur enim posse aliquid nostris rebus lucis affer
re. Oratiunculas autem & quas postulas, & plures
etiam mittam. quoniam quidem ea, quæ nos scribimus
adolescentulorum studijs excitati, te etiam delectant.
Fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus,
quæ Philippicæ nominantur, enituerit ille tuus ciuis
Demosthenes, & quod se ab hoc refractoriolo iudiciali
dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις καὶ πο=
λιτικώτερος uideretur curare, ut meæ quoq; essent ora
tiones, quæ consulares nominarentur, quarum una est
in Senatu Cal. Ian. Altera ad populum de lege Agra-
ria. Tertia de Othone. Quarta pro Rabirio. Quinta
de proscriptorum filijs. Sexta, cum Prouinciam depo-
sui in Concione. Septima, qua Catilinam emisi. Octa-
ua, quam habui ad populum postridie, q̃ Catilina pro
fugit. Nona in cōcione quo die Alobroges inuocarunt.
Decima in Senatu Non. Decembr. Sunt præterea duæ
breues, quasi ἀποσπασμάτια legis Agrariæ, hoc
totum σῶμα curabo, ut habeas. & quoniam te, cum
scripta, tum res meæ delectant, ijsdem ex libris perspi
cies, & quæ gesserim, & quæ dixerim, at ni popo-
scisses, ego me tibi non offerebam. Quod quæris, quid
sit, quo te accersam, ac simul impeditum te negocijs esse
significas, neque recusas, quin non modo si opus sit, sed
etiam si uelim, accurras nihil sanè est necesse. uerum
tamen uidebare mihi tempora peregrinationis commo=
dius posse distribuere. nimis abes diu. præsertim cum

sis in propinquis locis. neq; nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium est. Sed si paulo plus furor Pulchelli progredi posset, ualde te ego istinc excitarem. uerum præclare Metellus impedit, & impediet. Quid quæris, est Cos. φιλόπατρις, & (ut semper iudicaui) natura bonus. Ille autem nõ simulat, sed plane Tribunus Pl. fieri cupit. Qua de re, cum in Senatu ageretur, fregi hominẽ, et inconstantiã reprehendi, qui Romæ Tr. Pl. peteret, cum in Siciliã Aedilitatem sæpe dictitasset. sed neque magnopere dixisse nobis laborandum, quod nihilo magis ei liciturũ esset plebeio remp. perdere, q̃ similibus eius me Cos. patricijs esset licitum. iam cum se ille septimo die uenisse à Freto, neque sibi obuiam quenquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoq; se in Concione iactasset, nihil ei noui accidisse, Ex Sicilia septimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam noctu introisse, item ante nõ esse itum obuiam, ne tum quidem, cum iri maxime debuit. Quid quæris? hominem petulantem modestum reddo, nõ solum perpetua grauitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. Itaq; iam familiariter cum ipso cauillor etiam, ac iocor. quin etiã cum candidatum deducerem, is quærit ex me, num consueuissem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. At ego inquit nouos patronos instituam. sed soror, quæ tantum habeat consularis loci, unum mihi solum pedem dat. noli inquam de uno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. non consulare inquies dictum fateor. sed ego odi illam male consularem. ea est enim seditiosa, ea cum uiro bellum gerit, neque solum cum Metello, sed etiam

cum Fabio, quod eos mihi esse amicos moleste fert. Quod de Agraria lege quæris, sanè iam uidetur refrixisse, quod me quodammodo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas, nolim ita existimes, me mei præsidij causa cum illo coniunctum esse, sed ita res erat instituta ut si inter nos, esset forte aliqua dissensio, maximas in rep. discordias uersari esset necesse, quod à me ita præcautum, atque ita prouisum est, non, ut ego de optima illa mea ratione decederē, sed ut ille esset melior, & aliquid de populari leuitate deponeret, quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo scito gloriosius, quàm de suis prædicare. Sibi enim bene gestæ, mihi conseruatæ reip. dat testimonium. hoc facere illum mihi quàm prosit, nescio, reipub. certe prodest. Quid si etiam Cæsarem, cuius nunc uenti ualde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum reipub.? quin etiam, si mihi nemo inuideret, si omnes, ut erat æquum, fauerent, tamen non minus esset probanda medicina, quæ sanaret uitiosas partes reip. quàm quæ exsecaret. Nunc uero cum equitatus ille, quem ego in cliuo capitolino te signifero, ac principe collocaram, Senatum deseruerit, nostri autem Principes digito se cœlum putent attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant, alij autem negligant, non'ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? Nam Catonem nostrum non tu amas plus, q̄ ego. sed tamen ille animo optimo utens, & summa fide, nocet interdum reip. Dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce sententiam. Quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem

iudicandam pecuniam acceperit? Censuit hoc Cato. assensit Senatus Equiti. Curiæ bellum, non mihi, nam ego dissensi. Quid impudentius Publicanis renuntiantibus? Fuit tamen retinendi ordinis causa facienda iactura. restitit, & peruicit Cato. Itaq; nunc consule in carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq; Coss. qui post me fuerunt, remp. defendere solebant. Quid ergo istos inquies mercede conductos habebimus? quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiamus? sed ut tu ais ἄλις σπουδῆς. Fauonius meam Tribum tulit honestius, quam suam Lucei perdidit. accusauit Nasicam inhoneste, ac modeste tamen dixit, ut Rhodi uideretur molis potius, quam Moloni operam dedisse. mihi, quod defendissem, leuiter succensuit. nunc tamen petit iterum reip. causa, Luceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem uidero, qui aderit biduo. quod Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. quid ea plaga, non'ne ad multos bonos uiros pertinet? sed si ita placuit, laudemus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Thusculanum, & Pompeianum me ualde delectant, nisi quod me illum ipsum uindicem æris alieni, ære non corinthio, sed hoc circunforaneo obruerunt. in Gallia speramus esse otium. prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iussit te mense Quintili Romæ fore, id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi,

omnes libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. Hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut conseruentur. & ad me perferantur. Hoc mihi nil potest esse gratius. & tum græcos, tum uero latinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas, cũ ipso nil eram locutus. neq; enim ista tua negocia prouincialia esse putabam, neq; te in Decurionibus habebam, sed scripsi, ut debui diligenter. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

c Vra amabo te, Ciceronem nostrum, ei nos θεῖοι uidemur. πελληναῖον in manibus tenebam, & Hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram. O magnum hominem, & à quo multo plura didiceris, q̃ de Procillio κορινθίων, καὶ ἀθηναίων, puto me Romæ habere mihi hæredes. lege te hoc doceo. mirabilis uir est. ἡρώδης, si homo esset, eum potius legeret, q̃ unam literam scriberet, qui me Epistola petiuit. ad te, ut uideo comminus accessit. coniurasse mallẽ, q̃ restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De lolio sanus nõ es, de uino laudo. sed heus tu ecquid uides Cal. uenire? Antonium non uenire? Iudices cogi? nam ita ad me mittunt. Nigidium minari in concione se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, siquid est de Antonij aduentu, quod audieris, scribas ad me. Et quoniam huc non uenis, cœnes apud nos, utiq; pridie Cal. caue aliter facias. Cura ut ualeas.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

PRimum, ut opinor, εὐαγγέλια. Valerius absolutus est Hortensio defendente. id iudicium Attilio condonatum putabatur, & Epicratem suspicor, ut scribis, lasciuum fuisse. etenim mihi eius caligæ, ut fasciæ cretatæ non placebant. Quid sit sciemus, cum ueneris. Fenestrarum angustias, quod reprehendis, scito te κύρου παιδείαν reprehendere. nam cum ego idem istuc dicerem, Cyrus agebatur, uiridiorum τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam esse suaueis. etenim ἔσω μὲν ἡ ὄψις, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. uides enim cætera. nam si κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις uideremus, ualde laborarent εἴδωλα in angustijs, nunc fit lapide illa ἔκχυσις cætera si reprehenderis, non feres tacitum, nisi siquid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi possit. Venio nunc ad mensem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν nostrã, ac πολιτείαν, in qua σωκρατικῶς. sed tamen ad extremũ, ut illi solebant τὴν ἀρέσκουσαν est res sane magni consilij. nam aut fortiter resistendũ est, legi agrariæ, in qua est quædam dimicatio, sed plena laudis, aut quiescendum, quod est non dissimile, atq; ire in Solonium, aut Antium, aut etiam adiuuandum, quod à me aiunt Cæsarem sic spectare, ut non dubitet. Nam fuit apud me Cornelius, hunc dico Balbum Cæsaris familiarem. Is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeij consilio usurum, daturumq; operam, ut cum Pompeio Crassum coniungeret. Hic sunt hæc. coniunctio mihi summa cum Pompeio, si placet etiã

cum Cæsare reditus in gratiam. cum inimicis pax. cũ multitudine Senectutis otium. sed me κατάκρισις mea illa commouet, quæ est in Libro tertio.

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosq; adeo Consul uirtute, animoq; petisti,
Hos retine, atq; auge famam, laudesq; bonorum.

Hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa perscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis uideatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Sed hoc ambulationibus Compitalitijs reseruemus. tu pridie Compitalia memento. Balneum calefieri iubebo, & Pomponiam (nam Terentia rogat) matrem adiungemus θεοφράστου περὶ φιλομαθίας affer mihi de libris Quinti Fratris. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Fecisti mihi pergratum, q; Serapionis librum ad me misisti, ex quo quidem ego, quod inter nos liceat dicere, millesimam partem uix intellego. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui, ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam numorum mentio facta est, amabo te cura, ut cum Tyrannio quoquo modo poteris, transigas. si in eo, quod ostenderat, non stat, mihi maxime placet ea, quæ male empta sunt, reddi, si uoluntate Pomponiæ fieri poterit sine id quidem, numi potius reddantur, quã ullus sit scrupulus. ualde hoc uelim, ante, quàm proficiscare, amanter, ut soles, diligenterq; conficias. Clodius ergo, ut ais, ad Tigranem? uelim Syrpiæ conditiones, sed facile patior.

accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cum & Quintus noster iă, ut speramus, in ocio consederit, & iste Sacerdos bonæ deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. Interea quidem cum Musis nos delectabimus animo æquo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neq; mihi unquam ueniet in mentem, Crasso inuidere, neq; pœnitere, quod à me ipse nō desciuerim. De geographia dabo operam, ut tibi satisfaciam, sed nihil certi polliceor. magnum opus est, sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. Tu quicquid indagaris de rep. & maxime, quos Coss. futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus. statui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. Quid quæris, præter quercum dodonæă nihil desyderamus, quo minus Epeirum ipsam possidere uideamur. nos circiter Cal. aut in Formiano, aut in Pompeiano. tu, si in Formiano non erimus (si nos amas) in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundŭ, & tibi non sanè deuium. De muro imperaui Philotimo, ne ĭpediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur, ut censeo, tamen adhibeas Vectium, his temporibus tam dubia uita optimi cuiusq;. magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ palatinæ, sed ita tamen, ut nil minus uelim, q̃ Pomponiam, & puerum uersari in timore ruinæ. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

CVpio equidem, & iam pridem cupio Alexandream, reliquamq; Aegyptum uisere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum

aliquo desyderio reuerti. sed hoc tempore, & iis mittentibus αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim nostri Optimates, siqui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum? Quid Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus? Quid uero historiæ de nobis ad annos DC prædicarint? quas quidē ego multo magis uereor, quā eorum hominum, qui hodie uiuunt rumusculos. sed opinor excipiamus, & expectemus. si enim defertur, erit quædam nostra potestas, & tum deliberabimus, & iā Hercule est, in non accipiendo nonnulla gloria. Quare siquid θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto literas tuas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat, & qui Coss. parentur, utrum (ut populi sermo) Pompeius, & Crassus, an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius, & num, quæ leges nouæ, & num quid noui omnino. &, quoniam Nepos proficiscitur, cui nam auguratus deferatur, quo quidem uno ego ab istis capi possum uidere ciuitatem meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atq; omni cura φιλοσοφεῖν? sic inquam in animo, sic uellem ab initio. Nunc uero, quoniam, quæ putaui esse præclara, expertus sum, quàm essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me rescribe certius. et nunc quis in eius locum paretur, & quid de P. Clodio fiat, et omnia, quemadmodū tu polliceris, ἐπὶ χολῆς scribe. et quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas, ut certiorem te faciam quibus in locis futurus sim, epistolamq; statim des de his rebus, de quibus ad te

scripsi,

ſcripſi, ualde enim expecto literas tuas. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Q Vod tibi ſuperioribus literis promiſeram fore, ut opus extaret huius peregrinationis, nihil iã magnopere confirmo. ſic enim ſum complexus ociũ, ut ab eo diuelli non queã. Itaq; aut libris me delecto, quorum habeo Antij feſtiuam copiam, aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempeſtates nõ ſunt idoneæ. à ſcribendo prorſus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ, quæ conſtitueram, magnum opus eſt. ita ualde Eratoſthenes, quẽ mihi propoſueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? & Hercule ſunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς. nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, q̃ uidebantur. &, qđ caput eſt, mihi quæuis ſatis iuſta cauſa ceſſandi eſt. quin etiam dubitem, an hic Antij conſidã, & hoc tempus omne conſumam, ubi quidẽ ego mallem diu nimirũ, q̃ Romæ fuiſſe. tu uero ſapientior Buthroti domũ paraſti. ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio hæc Antiatũ ciuitas, eſſe locũ tam propè Romam, ubi multi ſint, qui Vatiniũ nunq̃ uiderint, ubi nemo ſit præter me, qui quenq̃ ex uiginti uiris unum eſſe saluũ uelit, ubi me interpellet nemo, diligant omnes. hic hic nimirum πολιτευτέον. nam iſtic nõ ſolũ nõ licet, ſed etiã tædet. Itaq; ἀνέκδοτα à nobis, quæ tibi uni legamus Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo pangentur, neq; aliud iã q̃cq̃ πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, & id ipſum nullo cũ ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi uoluptate. ſed ut ad rẽ, ſcri

psi ad quæstores urbanos de Quinti Fratris negocio. uide qd narrent, et quæ spes sit denarij, an Cistophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro statuæ, quid faciendum sit aliud. quin etiã quando te proficisci istinc putes, fac, ut sciam. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

d E geographia etiam, atq; etiam deliberauimus. Orationes à me autem duas postulas, quarum alteram non libebat mihi scribere, quia abscideram, alteram, ne laudarem eum, quẽ non amabam. sed id quoq; uidebimus. Deniq; aliud aliquid extabit, ne tibi plane cessasse uideamur. De Publio, quæ ad me scribis, sanè mihi iucunda sunt. eaq; etiam uelim omnibus uestigijs indagata ad me afferas, cum uenies, & interea scribas, siquid intelliges, aut suspicabere, et maxime de legatione quid sit acturus. Equidem ante, quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam, non mehercule ut differrem cum eo uadimonium. nam mira sum alacritate ad litigandũ. Sed uidebatur mihi, siquid esset in eo populare, quod plebeius factus esset, id amissurus. Quid enim ad plebem transisti? ut Tigranem tres salutatum? narra mihi, Reges Armenij patricios salutare non solent? Quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationem, quam si ille contemnit, & si (ut scribis) bilem id commouet, & latoribus, & auspicibus legis curiatæ spectaculum egregium. Hercule uerum ut loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius, qui, cum in domo Cæsaris quondam unus

dam unus

dam unus uir fuerit, nũc, ne in uiginti quidem esse po
tuerit. Deinde alia legatio dicta erat, alia data est, illa
optima ad exigendas pecunias Druso, ut opinor. Pisau
rẽsis nebuloni Vatinio reseruatur. hæc ieiuna, ac bella
relegatio datur ei, cuius Tribunatus ad istorum tempo
ra reseruatur. incẽde hominem amabo te, quoad potest.
una spes est salutis istorũ inter istos dissensio, cuius ego
quædam initia sensi ex Curione. iam uero Arrius con
sulatum sibi ereptum fremit. Megabrotus, & hæc san-
guinaria iuuētus inimicissima est, accedat uero, accedat
etiam ista rixa auguratus. Spero me præclaras de istis
rebus epistolas ad te sæpe missurum. Sed illud quid sit
scire cupio, quod iacis obscure iam etiã ex ipsis quinq;
uiris loqui quosdam, quod nã id est? si est enim aliquid,
plus est boni, quàm putaram. atq; hæc sic uelim existi
mes non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quod
gestiat animus aliquid agere in rep. iam pridem guber-
nare me tædebat, etiam cum licebat, nunc uero, cum co-
gar exire de naui nõ abiectis, sed ereptis gubernaculis,
cupio istorum naufragia ex terra intueri. Cupio, ut ait
tuus amicus Sophocles.

De muro quid
opus sit uidebis. Castritianum mendũ nos corrigemus,
& tamen ad me Quintus Decelini mendum scripse-
rat non ad sororem tuam HS XXX. Terentia tibi sa-
lutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Ariostodemo idem
de se respondeas, quod de fratre suo sororis tuæ filio re
spondisti. De Amalthea quod me admones, non negli-
gemus. Cura, ut ualeas.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

e Pistolam cum à te auide expectarem ad uesperum, ut soleo, ecce tibi nuntius, pueros uenisse Roma. uoco, quæro, ecquid literarũ? negant. quid ais inquam, nihil ne à Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in uia. quid quæris? permoleste tuli. nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili, & suaui uenerat. nunc, siquid in ea epistola, quam ante diem XVI Cal. Maij dedisti, fuit historia dignum. scribe quam primum, ne ignoremus. sin nihil præter iocatione͂, redde id ipsum. & scito Curionem adolescentem uenisse ad me salutatum. ualde eius sermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipse uero mirandum in modum Reges odisse superbos, peræque narrabat incensam esse iuuentutem, neq; hæc ferre posse. bene habemus nos. si in ijs spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiæ. quanq̃, licet me Saufeium putes esse. nihil me est inertius, sed cognosce itinera nostra, ut statuas, ubi nos uisurus sis. In Formianum uolumus uenire Parilibus, inde, (quoniã putas prætermittendum à nobis esse hoc tempore cratera illum delegatum) Cal. Maijs de Formiano proficiscemur, ut Antij simus ad V. Non. Maij. Ludi enim Antij futuri sunt pridie Non. Maij, eos Tullia spectare uult. inde cogito in Thusculanũ. deinde Arpinum. Romam ad Cal. Iun. te, aut in Formiano, aut Antij, aut in Thusculano. cura, ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

M. T.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

S Vbito cum mihi dixisset Cæcilius quæstor puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais longum esse. quæ ad ea responderis, perscribe. Illum uero, qui non dum habitus est, quem illa βοῶπις, cum ex Solonio redierit, ad te est relatura. sic uelim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius. Si uero quæ de me pacta sunt, ea non seruantur, in cœlo sum, ut sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebem, quam bonam meis putissimis orationibus gratiam retulerit, quarum expecta diuinam παλινῳδίαν. etenim, quantum coniectura auguramur, erit nebulo iste cum ijs Dynastis in gratia, nō modo de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare. non enim poterimus ulla esse in inuidia spoliati opibus, & illa Senatoria potentia. Sin autem ab ijs dissentiet, erit absurdum in nos inuehi. ueruntamen inuehatur. festiue, mihi crede, & minore sonitu, q̃ putaram, Orbis hic in rep. est conuersus. citius omnino q̃ potuit. id culpa Catonis. Sed rursus improbitate istorum, qui auspicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, et Liciniā, qui Cœliam, et Didiā neglexerūt. qui omnia remedia reip. effuderūt, q regna, qui prædia Tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederūt. uideo iam quò inuidia transeat, et ubi sit habitura. nihil me existimaris, neq; usu, neq; à Theophrasto didicisse, nisi breui tēpore desyderari nostra illa tempora, uideris.

Etenim si fuit inuidiosa Senatus potentia, cum ea non ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quid etiam censes fore? proinde isti licet faciant, quos uolent Coss. Tr. Pl. deniq; etiam Vatinij strumã sacerdotij διβάφῳ uestiant. uidebis breui tempore magnos, non modo eos, qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui peccauit Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalẽ Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus. Si ille cogitat tantum duntaxat nos offendere, & quod proprium est artis huius ἐπαγγέλλομαι ἄνδρα ἀμύνεσθαι ὥστε τις πρότερος χαλεπήνῃ. Patria propitia sit, habet à nobis etiã, si non plus, quàm debitum est, plus certe, q̃ postulatũ est. male uehi malo alio gubernãte, q̃ tam ingratis uectoribus bene gubernare. sed hæc corãm commodius. nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad V. Non. Maias. Antio uolo Non. Maijs proficisci in Thusculanũ, sed cum è Formiano rediero, ibi esse uolo usq; ad pridie Cal. Maias. faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. καὶ κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται τίτον τὸν ἀθηναῖον.

M.T. CICERO. T.P. ATTICO. S.

u Olo ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet. Est enim ὑποσόλοικον, cum uelim uitare omnium delitiarum suspitionem repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinantem. Quare usq; ad Non. Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac, ut sciam, quo die te uisuri simus. Ab Appij foro hora quarta dederã, aliam

aliam pauloante a' Tribus tabernis. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

n Arro tibi plane'. relegatus mihi uideor, posteaq̃ in Formiano sum. dies enim nullus erat, Antij cum essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, q̃ ij, qui erant Romæ. etenim literæ tuæ non solum quid Romæ, sed etiam quid in repu. neq; solum quid fieret, uerum etiam quid futurũ esset, indicabant. Nunc, nisi siquid ex prætereunte uiatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam iam teipsum expecto, tamen isti puero, quẽ ad me statim iussi recurrere da ponderosam aliquam epistolam plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionũ tuarum. ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse uolumus usq; ad pridie Non. Maias. eo' si ante eam diem nõ ueneris, Romæ te fortasse uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem?

hæc igitur, cura ut ualeas.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

n Egent illi Publium Tr. pl. factum esse. hoc uero regnum esse ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent. iurabo Cn. nostrũ collegam Balbi Antij mihi narrasse in auspitio fuisse. O suaues epistolas tuas uno tempore mihi datas duas, quibus εὐαγγέλια quæ reddam nescio, deberi quidem plane' fateor. sed uide συγκύρημα.

emerseŕā commode ex Antio in Apiam ad treis taber
nas, ipsis Cerealibus, cum in me incurrit Roma ueniens
Curio meus, ibidem illico puer abs te cum epistolis. ille
ex me, nihil ne audissem noui? ego negare. Publius in-
quit Tr. Pl. petit. quid ais? & inimicissimus quidē Cæ
saris, & ut omnia inquit ista rescindat. Quid Cæsar
inquam? negat se quicq̄ de illius adoptione tulisse. de-
inde suum, Memmij, Metelli, Nepotis ex prompsit odiū.
complexus iuuenem. dimisi properans ad epistolas.
ubi sunt, qui aiunt ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι?
quanto magis uidi ex tuis literis, quàm ex illius ser-
mone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de
cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de signifero
Athenione, de literis missis ad Cn. de Theophanis, Mem
mijq; sermone. quantam porrò mihi expectationem
dedisti conuiuijs tuis ἀσελγοῦς? sum in curiositate ὀξύ
πειρος, sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον
nó scribere, præsentem audire malo. Quod me, ut scri
bam aliquid, hortaris, crescit mihi quidem materies,
ut dicis, sed tota res etiam nunc fluctuat κατὰ ὀπώραν
τρυγεῖα, quæ si decesserit, magis erunt iudicata, quæ
scribam, quæ si statim à me ferre non potueris, primus
habebis, tamen id aliquandiu solus. Dicæarchum re-
cte amas, luculentus homo est, & ciuis haud paulo me
lior, q̄ isti nostri ἀδικαίαρχοι. Literas scripsi hora
decima Cerealibus, statim, ut tuas legerā, sed eas eram
daturus, ut putaram, postridie ei, qui mihi primus ob-
uenisset. Terentia affecta est tuis literis, & impertit
tibi multum salutis. καὶ κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πο-
λιτικὸν τίτον ἀσπάζεται.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

f Acinus indignum, epiſtolam tibi à tribus tabernis reſcriptam ad tuas ſuauiſſimas epiſtolas, neminem reddidiſſe. At ſcito eum faſciculum, quo illam conie.ceram domum, eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum eſſe. Itaq; tibi tuam epiſtolam iuſſi referri, ex qua intelligeres, q̃ mihi tum illæ gratæ fuiſſent. Romæ quod ſcribis ſileri, ita putabam, at hercule in agris nõ ſiletur, nec iam ipſi agri Regnum noſtrum ferre poſſunt. Si uero in hãc τηλέπυλον ueneris λαιστρυγονίην Formias dico, qui fremitus hominum? q̃ irati animi? quanto in odio noſter amicus magnus? cuius cognomen unà cum Craſſi diuitis cognomine conſeneſcit. credas mihi uelim, neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, q̃ ego fero, ferret. quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν iuratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti. tu ſi literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum, unde nos pridie Non. Maij recedere cogitamus. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

q Vantam tu mihi moues expectationem de ſermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantam etiam de illo delicato conuiuio? Proinde ita fac uenias ad ſitienteis aures, quanq̃ nihil eſt iam, quod magis timendum nobis putem, q̃ ne ille noſter Sampſiceramnus, qui cũ ſe omniũ ſermonibus ſentiet uapulare, et cũ has actiones ἀνανατρέπτους

uidebit, ruere incipiat. Ego autem usq; eo sum eneruatus, ut hoc ocio, quo nũc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, q̃ optima spe dimicare. De pangendo, quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. Basilicam habeo non uillam, frequentia Formianorum, at quam comparem Basilicae, nisi Tribum Aemiliam? sed omitto uulgus. Post horam quartam caeteri molesti non sunt. C. Arrius proximus est uicinus, immo ille quidem iam contubernalis, qui etiam se icirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. Ecce ex altera parte Sebosus ille Catuli familiaris, quò me uertam, statim me Hercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari uiderem, duntaxat ad pridie Non. Maias. uide enim quibus hominibus aures sint deditae meae, occasionem mirificam, siquis nunc, dum ij apud me sunt, emere de me fundum Formianum uelit, & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multae cogitationis, atq; ocij? sed tamẽ satisfiet à nobis, neq; parcetur labori. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

u T scribis, ita uideo non minus incerta in rep. quàm in epistola tua, sed tamen ista ipsa me uarietas sermonum, opinionumq; delectat. Romae enim uideor esse, cũ tuas literas lego, et, ut fit, in tantis rebus, modo hoc, modo illud audire. Illud tamen explicare non possum, quid nam inueniri possit, nullo recusante ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet nisi ipsius iudicium sine ulla correctione reip. nimi-

rum in Publio spes est. fiat fiat Tr. Pl. si nihil aliud, ut eò citius tu ex Epeiro reuertare, nam, ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim, si mecum aliquid uolet disputare. Sed id quidem omnino non dubium est, quin, siquid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamen seruet remp. præclarum spectaculum mihi propono. modo te consessore spectare liceat. cum hæc maxime scriberem, ecce tibi Sebosus (nondum plane ingemueram) Salue inquit Arius, Hoc est Roma decedere, quos homines effugi, cum in hos incidi. ego uero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergã. Deniq; si solus non potuero, cum rusticis potius, q̃ cum ĳs perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu nihil certi scribis, in Formiano te prestoler usq; ad III. Non. Maias. Terentiæ pergrata est assiduitas tua, & diligentia, in controuersia Muluiana. nescit omnino te communem causam defendere eorũ, qui agros publicos possideant. sed tamen tu aliquid publicanis pendis, hæc etiam idem recusat. Ea tibi igitur, & κικέρον ἀριστοκρατικώτατος παῖς salutem dicunt.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

C Oenato mihi etiam dormitanti pridie Cal. Maias epistola est illa reddita, in qua de agro campano scribis. Quid quæris? primum, ita me pupugit, ut somnum mihi ademerit, sed id cogitatione magis, quàm molestia. cogitanti autem hæc ferè succurrebant. proximum ex eo, quod superioribus literis scripseras ex familiaritate illius audisse prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret. maius aliquid

timueram. hoc eiusmodi mihi non uidebatur. Deinde, ut me ego consoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum campanum uidetur esse deriuata, qui ager, ut dena iugera sint, non amplius hominũ quinq; millia potest sustinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, necesse est. Præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos iam uideo esse commotos, uehementius possit incendere, hæc certe est, & eo magis, ꝙ portorijs Italiæ sublatis, agro campano diuiso, quod uectigal superest domesticum, præter uicesimam, quæ mihi uidetur una concionula, clamore pedisequorum nostrorum esse peritura. Cn. quidem noster iam planè quid cogitet nescio. φυσᾷ γὰρ οὐ μικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσεσι φορβειᾶς ἄτερ, qui quidem etiam istuc adduci potuerit, nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, si leges Cæsaris probaret, actiones ipsum præstare debere, Agrariam legem sibi placuisse potuerit, intercedat nec ne, nihil ad se pertinere. De Rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici, Bibulus de cœlo tum seruasset nec ne, sibi quærendum non fuisse. De publicanis uoluisse illi ordini commodare quicquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare nõ potuisse. nunc uero Sampsiceramne quid dices? uectigal se nobis in monte Antilibano constituisse, agri campani abstulisse. Quid hoc quemadmodum obtinebit? oppressos uos inquit tenebo exercitu Cæsaris, non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, q̃ ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni, qui mihi non modo præmiorum, sed ne sermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. ꝙ si in eam

me partem incitarem, profecto iam aliquam reperirem resistendi uiam. Nunc prorsus hoc statui, ut, quoniam tãta controuersia est Dicæarcho familiari tuo, cum Theophrasto amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, Hic autem τὸν θεωρητικόν, utriq; à me mos gestus esse uideatur. puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse. Respicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quieuerim. Quare incumbamus ó noster Tite ad illa præclara studia, & eò, unde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quinti Fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. quid dicam nescio, nam ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit. ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. Illud tamen, quod scribit, animaduertas uelim de portorio circumuectionis. ait se de Cos. sententia rẽ ad Senatum reiecisse. non dum uidelicet meas literas legerat, quibus ad eum re consulta, & explorata perscripseram non deberi. Velim siqui græci iam Romam ex Asia de ea causa uenerunt uideas, et (si tibi uidebitur) ijs demonstres, q̃d ego de ea re sentiã. si possum discedere, ne causa optima in Senatu pereat. ego satisfaciam publicanis εἰ δὲ μή, (uere tecũ loquar). In hac re malo uniuersæ Asiæ, & negociatoribus, nam eorũ quoq; uehementer interest. hoc ego sentio ualde nobis opus esse. Sed tu id uidebis. Quæstores autẽ quæso, num etiam de Cistophoro dubitant? Nã si aliud nihil erit, cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem

contemnam quod extremum est, te in Arpinati uidebimus, & hospitio agresti accipiemus, quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

P Rorsus, ut scribis, ita sentio. turbatur Sampsiceramnus, nihil est, quod non timendum sit ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεσθαι. Quid enim ista repentina affinitatis coniunctio? quid ager campanus? quid effusio pecuniæ significant? quæ, si essent extrema, tamen esset nimium mali. sed ea natura rei est, ut hæc extrema esse non possint. Quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? nunquam huc uenissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi cõpararent. uerum, ut scribis, hæc in Arpinati ad VI. circiter Id. Maias. non defleamus, ne & opera, & oleum philologiæ nostræ perierit, sed conferamus trãquillo animo. Dij immortales, neq; tam me εὐελπιστία consolatur, ut antea, quàm ἀδιαφορία, qua nulla in re tam utor, quàm in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod est subinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον. (bellum est enim sua uitia nosse) is afficitur quadam delectatione. solebat enim me pungere, ne Sampsiceramni merita in patriam ad annos sexcentos maiora uiderentur, quàm nostra. Hac quidem cura certe iam uacuus est. summe etenim ille, sicut Phocis curiana stare uidebatur. Sed hæc coràm. Tu tamen uideris mihi Romæ fore ad nostrum aduentum, quod sanè facile patiar, si tuo commodo fieri possit, sin, ut scribis, ita uenies, uelim ex Theophane respicere, quo nam in me animo

ſit Arabarches, quæ res ſcilicet ſolet κατὰ τὸ κινδυμονικόν, et ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferre, quemadmodum me geram, aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

a Cœpi aliquot epiſtolas tuas, ex quibus intellexi, quã ſuſpenſo animo, & ſolicito ſcire aueres, quid eſſet noui. tenemur undiq;, neq; iam quo minus ſeruiamus, recuſamus, ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora timemus, quæ multo ſunt minora. Atq; hic ſtatus, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiuſquam ſubleuatur σκότος eſt, ut ſuſpicor illis, qui timent ullam cuiuſquam largitionem relinquere. unus loquitur, & paldm aduerſatur adoleſcens Curio. Huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fuſium clamoribus, & conuitijs, et ſibilis conſectantur. His ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior, cum uideas uoluntatem ciuitatis ſolutam, uirtutem alligatam, ac, ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, uniuerſa res eo eſt deducta, ſpes ut nulla ſit, aliquando non modo priuatos, uerum etiam magiſtratus liberos fore. Attamen in oppreſſione, ſermo in circulis duntaxat, & in conuiuijs eſt liberior, quã fuit. uincere incipit timorem dolor, ſed ita, ut omnia ſint pleniſſima deſperationis. Habet etiam campana lex execrationem in concione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur. ad quæ, ut ex legibus Iulijs non dubitant iurare cæteri. Laterenſis exi-

ſtimatur recte feciſſe, quod Tr. Ple. petere deſtitit, ne iuraret. Sed de rep. non libet plura ſcribere. diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, ut oppreſſis omnibus, non demiſſe, ut tantis rebus geſtis, parũ fortiter. A. C. Cæſare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi ut ſim legatus, atq; libera legatio uoti cauſa datur. Sed hæc & præſidij apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, & à Fratris aduentu me ablegat. illa et munitior eſt, et nõ impedit, quo minus adſim, cum uelim, & hanc ego teneo, ſed uſurum me non puto. Neq; tamen ſcit quiſquam. non libet fugere. aueo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia, ſed nihil affirmo, tu hæc ſilebis. De Statio manumiſſo, & nonnullis alijs rebus angor equidem, ſed iam prorſus occallui. tu uellem ego, & cuperem, adeſſes, nec mihi conſilium, nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, ut ſi inclamaro, aduoles. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

m Vlta me ſolicitant, & ex reip. tanto motu, & ex his periculis, quæ mihi ipſi intenduntur, & ſexcenta ſunt. ſed mihi nil eſt moleſtius, quàm Statium manumiſſum. nec meum imperium, omitto imperium, non ſimultatem meam revereri ſaltem? nec quid faciam, ſcio, neq; tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. Ego autem ne iraſci poſſum quidem ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirifice quidem. Cætera in magnis rebus minæ Clodij, contentioneſq;, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt, etenim uel ſubire eas uideor mihi ſumma cum dignitate, uel declinare nulla

re nulla cum molestia posse. dices fortasse dignitatis ἅλις tanquam δρυός. saluti, si me amas, consule. me miserum cur non ades? nihil te profecto præteriret. Ego fortasse τυφλότατος, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. scito nil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam deniq; omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, q̃ hunc statum, qui nunc est, magis mehercule, q̃ uellem, non modo q̃ putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cœlo est, nec quare, scio, sed ita laudatur, quasi unus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius nostri amore, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit. neminem timet, uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autem neq; pugno cum illa causa propter illam amicitiam, neq; approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi. utor uia populi. sensus maxime in theatro, & spectaculis perspectus est. nam gladiatorij, qua dominus, qua aduocati sibilis conscissi. ludis Apollinaribus Diphilus Tragœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. nostra miseria tu es magnus, millies coactus est dicere eandem uirtutem istam. ueniet tempus, cum grauiter gemes. totius theatri clamore dixit, itemq; cætera. Nam & eiusmodi sunt ij uersus, uti ab inimico Pompeij in tempus scripti esse uideantur. Si neque leges, neque mores cogunt, & cætera magno cum fremitu, & clamore sunt dicta. Cæsar cum uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. Huic ita plausum est, ut salua rep. Pompeio plaudi solebat. Tulit Cæsar grauiter, literæ Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. Inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant. Hostes

omnibus, Rosciæ legi etiam frumentariæ minitabantur. sane res erat perturbata. Equidē malueram, quod erat susceptum ab illis silentio transire, sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. Sed est iam una uox omnium magis odio firmata, q̄ præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur. inimicus est. impendet negocium, ad quod scilicet tu aduolabis uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre, idem affirmat uerbum de me illum non esse facturum, in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus, id erat uocari in locum mortui, nil me turpius apud homines fuisset, neq; uero ad istam ipsam ἀσφάλειαν quicquam alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi. ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi, sed ego hoc nō repudio. Quid ergo est? pugnare malo, nil tamen certi. iterum dico, utinam adesses, sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? q̄d hoc opinor. certi sumus perisse omnia. Quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu? Sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. Posthac ad te, aut si per fidelem habebo, cui dem, scribam omnia plane, aut si obscure scribam, tu tamen intelliges. In his epistolis me Lælium, te Furium faciam. cætera erunt ἐν αἰνίγμασι hoc Cæcilium colimus, & obseruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa. is ardet dolore, & ira noster Pompeius. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Nicato, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestiũ ex literis tuis studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Caecilium quibus rebus possum tueor diligenter. Varro satisfacit nobis. Pompeius amat nos, carosq; habet. Credis? Inquies credo, prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historias praeceptis, uersibus deniq; cauere iubent, & uetant credere. Alterum facio, ut caueam, alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius mihi adhuc denuntiat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum. adiurat, addit etiam se prius occisum iri ab eo, quàm me uiolatum iri. tractatur res simul. et, si quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non cõmouebo. De rep. breuiter ad te scribam. iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. Itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda ἀλληγορίαις obscurabo. Nunc quidẽ nouo quodam morbo ciuitas moritur, ut cum omnes, ea, quae sunt acta, improbent, querantur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq; loquantur, & iam clare gemant, tamen medicina nulla affertur. neq; enim resisti sine internecione posse arbitramur. nec uidemus, qui finis cedendi, praeter exitium futurus sit. Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in coelo est. edicta eius, & conciones describunt, & legunt. nouo quodã genere in summam gloriam uenit. populare nunc tam nil est, q̃ odium popularium. Haec quo eruptura sint,

timeo, sed, si dispicere quid cœpero, scribam ad te apertius. tu, si me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito, ut sis, si inclamaro, ut accurras. sed do operam, & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram te Furium scripturum, nil necesse est tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum, neque utar meo chirographo, neque signo, si modo erunt eiusmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Diodorus mortuus est, reliquit nobis HS fortasse centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV Cal. Nouembr. distulit. à Vibio libros accepi. poeta ineptus, nec tamen scit nihil, sed est non inutilis. describo, & remitto. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

De rep. quid ego tibi subtiliter scribam? tota periit, atq; hoc est miserior, q̄ reliquisti, quod tum uidebatur eiusmodi dominatio ciuitatem oppressisse, quæ iucunda esset multitudini, bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie. nunc repente tanto in odio est omnibus, ut quorsum eruptura sit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. sed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut posse uideremur sine dolore interire. nunc uero sibilis uulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ uereor, ne exarserit. Equidem sperabam, ut sæpe etiam tecum loqui solebam, sic orbem reip. esse conuersum, ut uix sonitum audire, uix impressam orbitam uidere possemus, & fuisset ita, si homines transitum tempestatis expectare

potuissent.

potuissent. sed cum diu occulte suspirassent, postea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare cœperunt. Itaque ille noster amicus insolens infamiæ, semper in laude uersatus, circũfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat, nescit. progressum præcipitem, inconstantem reditum uidet, bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac uide mollitiem animi non tenui lacrymas, cum illũ ante VIII Cal. Sextil. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui ante solitus esset iactare se magnificentissime illo in loco summo cum amore populi cunctis fauentibus. ut ille tum humilis. ut demissus erat. ut ipse etiam sibi, non ijs solum, qui aderant, displicebat. O spectaculum uni Crasso iucundum, cæteris non item. nam, quia deciderat ex astris, lapsus potius, quàm progressus uidebatur. Et ut Apelles, si Venerẽ, aut si Protogenes Hialysium illum suum cœno oblitum uideret, magnum credo acciperet dolorem, sic ego hunc omnibus à me pictum, & politum artis coloribus subito deformatum, non sine magno dolore uidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negocium, me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. Itaq; Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus, ipsi ita acerba, ut tabescat dolore, mihi mehercule molesta, quòd & eum, quem semper dileximus, excruciant. & timeo, tam uehemens uir, tamq; acer in foro, et tam insuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli quid sit exitus futurus,

nescio. ut nunc sese habet, admirabili gloria est. qui cum comitia in mensem Octobr. distulisset, quod solet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum. multa cum seditiosissime diceret, uocem exprimere non potuit. Quid quæris? sentiunt se nullam ullius partis uoluntatem tenere. eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cum ego desydero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimum consilij, animi, præsidij deniq; mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut certe cum summa gloria, aut etiam sine molestia esse discessuros. tu quid agas, quemadmodum te oblectes, qd cũ Sicyonijs egeris, ut sciam cura. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

q Vam uellem Romæ mansisses. quod egisses profecto, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrum facillime teneremus, aut certe quid esset facturus, scire possemus. nũc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denũtiat. quod sors obtulerit, id acturus uidetur. Cum uidet quo sit in odio status hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus uidetur. cum autem rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. Nobis autem ipsis, tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, ut & ad me ipse referebat (alium enim habeo

neminem

neminem testem) uehementer egit, cum diceret in summa se perfidiæ, & sceleris infamia fore, si mihi periculum procrearetur ab eo, quem ipse armasset, quem Plebeium fieri passus esset. sed fidē recepisse, et ipsum, & Appium de me. hāc si ille nō seruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Hæc, in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primum sanè diu multa contra. ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uolūtatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atq; omnia, sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos, & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. remp. nulla ex parte attingimus. in causis, atq; in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur. occurritur. renouatur memoria consulatus. studia significantur. in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda uideatur. Nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, si te habebo. Multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te etiam urgente erunt firmiora. multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt. multa etiam, sed absurdum est singula explicare, cum ego te requirā ad omnia. Vnum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero. sed tātum est in eo, si ante, quā ille meat Magistratum.

puto Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex illo ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De repub. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia. mutationis tamen spes nulla. sed quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, uehementerq; pœnitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putem. sed certo uidentur hæc aliquo eruptura. Libros Alexandri negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

n Vnq̃ ante arbitror te epistolam meam legisse, nisi mea manu scriptam. ex eo colligere poteris quanta occupatione distinear. nam, cum uacui temporis nil haberem, & cum recreandæ uoculæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primum igitur illud te scire uolo, Sampsiceramnum nostrũ amicum uehementer sui status pœnitere, restituiq; in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq; suum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærere, quam ego possem inuenire nullam. Deinde omnes illius partis authores, ac socios, etiam nullo aduersario consenescere. Consensionem uniuersorum, nec uoluntate, nec sermone maiorẽ unquam

fuiſſe. Nos autem, nam id te cupere certo ſcio, publicis conſilijs nullis interſumus, totoſq; nos ad forẽſem operam, laboremq; contulimus. ex quo, quod facile intelligi poſſit, in commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſyderioq; uerſamur. Sed βοώπιδος noſtrĩ conſanguineus non mediocreis terrores iacit, atque denuntiat, & Sampſiceramno negat, cæteris præ ſe fert, & oſtentat. quam ob rem ſi me amas tantum, quantum profecto amas, ſi dormis, expergiſcere. ſi ſtas, ingredere. ſi ingrederis, curre. ſi curris, aduola. credibile non eſt, quantum ego in conſilijs, & prudentia tua, quodq; maximum eſt, quantum in amore, et fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſyderat. coniunctio uero noſtrorum animorum breuitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te, ſi comitijs non potueris, at declarato illo, eſſe Romæ. cura, ut ualeas mĩ ſuauiſſime Attice.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Vas Numeſtio literas dedi. ſic te his euocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri poſſet. ad illam celeritatem adde etiam ſiquid potes, ac ne ſis perturbatus. noui enim te, & non ignoro, quàm ſit amor omnis ſolicitus, atque anxius. ſed res eſt, ut ſpero, non tam exitu moleſta, quàm auditu. Vectius ille noſter Index, Cæſari, ut perſpicimus, pollicitus eſt, ſeſe curaturum, ut in aliquam ſuſpitionem facinoris Curio filius adduceretur. Itaque in ſinu, atque in familiaritate adoleſcentis, & cum, ut res indicat, ſæpe congreſſus eſt. rem in eum lo-

eum deduxit, ut diceret sibi certum esse cum suis seruis in Pompeium impetum facere, eumq́; occidere. hoc Curio ad patrem detulit. ille ad Pompeium. res delata ad Senatũ est. introductus Vectius, primo negabat se unq̃ cum Curione retulisse, neq; id sanè diu, nam statim fidem publicam postulauit. reclamatum est. tum exposuit manum fuisse iuuẽtutis duce Curione, in qua Paulus initio fuisset, & C. Cepio, & Brutus, & Lentulus Flaminis filius conscio patre. postea C. Septimium scribam Bibuli pugionem sibi à Bibulo attulisse. quod totum irrisum est. Vectio pugionem defuisse, nisi ei Cos. dedisset. eoq́; magis id eiectum est, quod ad III. Id. Maij Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret insidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vectius dixerat, maximeq́; in eo. tum quidem Vectius est reprehensus, quod dixerat adolescentum consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur, in eo principem Paulum fuisse, quem constat eo tempore in Macedonia fuisse. Fit S. C. ut Vectius, quod confessus esset, se cum telo fuisse, in uincula conijceretur, qui eum emisisset, contra remp. esse facturũ. Res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vectius in foro cũ pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis. deinde ille se diceret indicaturum. Idq́; ita actum esset, nisi Curiones rem ante ad Pompeium detulissent. tum S. C. in concione recitatum est. postero autẽ die Cæsar, is, qui olim, cum Prætor esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vectium in Rostra produxit, eumq́; in loco constituit, quo Bibulo Cos. aspirare

non liceret. hic ille omnia, quæ uoluit de rep. dixit, ut qui illuc factus, institutusq; uenisset. Primum Cepionem de oratione sua substulit, quem in Senatu acerrime nominarat, ut appareret noctem, & nocturnam deprecationem intercessisse. Deinde quos in Senatu ne tenuissima quidem suspitione attigerat, eos nominauit. Lucullum, à quo solitum esse ad se mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium subscripserat L. Domitium, cuius domum constitutam fuisse, unde eruptio fieret. me non nominauit. sed dixit consularem disertum uicinum Cos. sibi dixisse, Ahalam Seruilium aliquem, aut etiam Brutum opus esse reperiri addidit ad extremum, cum iam dimissa concione reuocatus à Vatinio fuisset, se audisse ex Curione his de rebus conscium esse Pisonem generum meum, & M. Laterensem. nunc reus erat apud Crassum diuitem. Vectius de ui, & cum esset damnatus, erat iudiciũ postulaturus. Quod si impetrasset, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus. Hominum quidem summa erga nos studia significabantur, sed prorsus uitæ tædet, ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. modo cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Quinti Considij discusserat, ea, quam quotidie timere potueramus, subito exorta est. Quid quæris? nil me infortunatius, & Catulo, cum splendore uitæ, tũ hoc tempore. Nos tamen in ijs etiam miserijs erecto animo, & minime perturbato sumus, honestissimeq;, & dignitatem nostram magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos esse sine cura, & summam in nos beneuolentiam omni oratione significat, te habere con-

filiorum authorem, solicitudinum socium, omni in cogitatione coniunctum cupio. Quare, ut Numestio mandaui, tecum ut ageret, item atq; eo si potest acrius te rogo, ut planè ad nos aduoles, respiraro, si te uidero. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Cum aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illum scire ex te me id fecisse, ut nuper me scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse eam rem summæ tibi uoluptati esse. sed ego mallem ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere, mirabiliter enim moratus est, sicut nosti ἐλιπτὰ καὶ οὐδέν. sed nos tenemus præceptũ illud τὰ τῶν κρατούντων. At hercule alter tuus familiaris Hortensius, q̃ plena manu, q̃ ingenue, q̃ ornate nostras laudes in astra substulit, cum de Flacci prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret. Sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copiosius potuisse dici. ei te hoc scribere à me tibi esse mussum, sanè uolo. sed quid tu scribas? quem iam ego uenire, atq; adesse arbitror. Ita enim egi tecum superioribus literis. ualde te expecto, ualde desydero, neque ego magis, q̃ ipsa res, & tempus poscit. His de negocijs, quid scribam ad te, nisi idem quod sæpe? rep. nil desperatius his, quorum opera, nihil maiore odio. Nos, ut opinio, & spes, & coniectura nostra fert, firmissima beneuolentia hominum muniti sumus. Quare aduola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quod, ut spero, coràm breui conferre, quæ uolumus, licebit. Vale

M. T. CICERONIS EPISTOLA RVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER TERTIVS.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

c VM antea maxime nostra interesse arbitrabar te esse nobiscum, tum uero, ut legi rogationem, intellexi ad iter, quod constitui, nil mihi optatius cadere posse, q̃, utme quãprimum consequare, ut ex Italia profecti essẽmus, siue per Epeirum iter esset faciundũ, tuo, tuorumq; præsidio uteremur, siue aliud quid agendũ esset, certum consiliũ de tua sententia capere possemus. Quam ob rem te oro, des operã, ut me statim consequare. facilius potes, quoniam de Prouincia Macedonia perlata lex est. pluribus uerbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

i Tineris nostri causa fuit, ꝙ nõ habebam locũ, ubi pro meo iure diutius esse possem, q̃ in fundo Siccæ, præsertim non dũ rogatione correcta, & simul intelligebam, ex eo loco si iter haberem, posse me Brundusium referre. sine te autem nõ esse nobis illas parteis tenendas propter Antoniũ. Nũc, ut ad te anteá scripsi, si ad nos ueneris, consiliũ totius rei capiemus. iter esse molestũ scio, sed tota calamitas omneis molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, et abiecto. cura ut ualeas. Dat. VI. Id. Apr. Naryci Locridis.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

u Tinam illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quod me uiuere coegisti. Adhuc equidem ualde me pœnitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim uenias, quò ego multis de causis conuerti iter meum. sed eò si ueneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. si id non feceris, mirabor. sed cófido te esse omnino facturum. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

m Iseriæ nostræ potius uelim, q̃ inconstantiæ tribuas, qđ à Vibone, quò te arcessebamus, subito discessimus. allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua quod confectum esse audieramus, erat huiusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. illò cum peruenire non liceret, statim iter Brundusium uersus contuli ante diem rogationis, ne & Sicca, apud quem eram, periret, & quod Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne, sed quod superest, timemus. Me mi Pomponi ualde pœnitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuisti. sed hæc coràm. fac modo, ut uenias. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

t Erentia tibi & sæpe, & maximas gratias agit, id est mihi gratissimum. ego enim uiuo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te q̃d scribam, nescio. Si enim es Romæ, iam me assequi non potes.

qui non potes. sin es in uia, cum eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda. tantum te oro, ut quoniam me ipsum semper amasti, eodẽ amore sis. Ego enim idẽ sum. Inimici mei mea mihi, non me ipsum ademerunt. cura, ut ualeas. VIII. Id. Apr. Thurij.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

n On fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundusij uisurus essem, idq; ad multa pertinuit meis, & ut in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoq; in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiá, maxime Cyzicum. tibi meos commendo. me uix, miserq; sustento. Vale. Dat. XIIII Cal. Maij, Tarenti.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

b Rundusium ueni ad Cal. Maias. eo die pueri tui à te mihi literas reddiderunt, & alij pueri post diẽ tertium eius diei literas alias attulerunt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epeiro sim. uoluntas tua mihi ualde grata est, & minime noua, sed consilium mihi quidem optatum, si liceret ibi omne tempus consumere. Odi enim celebritatem. fugio homines. lucem aspicere uix possum. Esset mihi ista solitudo, præsertim in tam familiari loco, non amara. sed itineris causa, ut diuertar, primum est deuium. deinde ab Antonio, & cæteris quatridui. deinde sine te. natura Castellum munitum habitanti mihi prodesset. transeunti non est necessarium. quod si auderem, Athenas

peterem. sane ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi sunt, & te non habemus, et ueremur, ne interpretentur, illud quoq; oppidum ab Italia non satis abesse. nec scribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad uitam uocas, unum efficis, ut à me manus abstineā. alterum non potes, ut me non nostri consilij utiq; poeniteat. Quid enim est, quod me retineat? praesertim si ea spes non est, quae nos proficiscentes prosequebatur? Non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam, & scelus, non tam inimicorū meorum, q̃ inuidorum, ne & meum moerorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminē unq̃ tanta calamitate esse affectum, nemini mortē magis optandā fuisse. cuius oppetendae tempus honestissimū praetermissum est. Reliqua tempora sunt non tam ad medicinam, q̃ ad finem doloris. De rep. uideo te colligere omnia, quae putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerū. quae quanquam exigua sunt, tamen, quoniam placet, expectemus. Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. nā aut accedemus in Epeirū, aut per Candauiam tarde ibimus. Dubitationem autem de Epeiro non inconstantia nostra afferrebat, sed quod de fratre, ubi eum uisuri essemus, nesciebamus, quem qdē ego, nec quomodo uisurus, nec ubi dimissurus sim scio. id est maximum, & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & saepius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus, tum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. uidere te cupio. cura, ut ualeas. prid. Cal. Maij. Brūdusij, proficiscens, festinanter.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Cripseram ad te, quas ob causas in Epeirum non essemus profecti, quod & Achaia prope esset plena audacissimorum inimicorũ, & exitus diffiales haberet. cum inde proficiscceremur, accessit, cum Dyrrachij essemus, ut duo nuntij afferrentur. unus, classe Fratrem Epheso Athenas. alter, pedibus per Macedoniam uenire. Itaq; illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam ueniret. Ipsi processimus, & Thessalonicam ad X Cal. Iun. uenimus. neq; de illius itinere quicquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. Nunc istic quid agatur magnopere timeo. quanquam tu altera epistola scribis Id. Maijs audire, fore ut acrius postularet. altera iam esse mitiora. sed hæc est pridie data, q̃ illa, quo conturbor magis. Itaq;, cum meus me mœror quotidianus lacerat, & conficit, tum uero hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit, & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Phetolibeum non uidit, uento reiectus ab illo in Macedoniam,. Pellæ mihi præsto fuit. Reliqua q̃ mihi timenda sint, uideo. nec quid scribam, habeo, et omnia timeo. nec tam miserum est quicquam, quod non in nostram fortunam cadere uideatur. Equidem adhuc miser in maximis meis erumnis, & luctibus hoc metu adiecto maneo Thessalonicæ suspensus. nec audeo qcq̃. Nunc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium non uisendum uidi. sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis literis. motum in repub. non tantum ego uideo,

quantum tu aut uides, aut ad me conſolandum affers.
Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni
me iubes agere gratias. faciã. item Hypſeo. Quod ſua-
des, ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maij ad
nos perferantur, puto me ita eſſe facturum, ſed ubi, nõ
dum ſtatui. atq; ita perturbato ſum animo de Quinto,
ut nil queam ſtatuere. ſed tamen ſtatim te faciam certio
rem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te men
tis meæ motum uidere. qui etſi incredibili, & ſingulari
calamitate afflictus ſum, tamen non tam ex miſeria, q̃
ex culpæ noſtræ recordatione commotus. cuius enim ſce
lere impulſi, ac proditi ſimus iam profecto uides. atque
utinam iam ante uidiſſes. neq; totum animum tuũ mœ-
rori mecum ſimul dediſſes. Quare, cum me afflictum,
& confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ
pœnam ferre grauius, q̃ euenti, quod ei crediderim, quẽ
eſſe nefarium non putaram. me et meorum malorum me
moria, & metus de fratre in ſcribendo impedit. Tu iſta
omnia uide, et guberna. Terentia tibi maximas gratias
agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi,
miſi tibi. Vale. Dat. III Cal. Iun. Theſſalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Quintus Frater cum ex Aſia diſceſſiſſet ante
Cal. Maias, & Athenas ueniſſet Id. Maijs,
ualde fuit ei properandum, nequid abſens acci
peret calamitatis, ſiquis forte fuiſſet, qui contentus no-
ſtris malis non eſſet. Itaq; malui eum properare Ro-
mam, q̃ ad me uenire, & ſimul (dicam enim quod ue-

rum est, ex quo magnitudinem mearum miseriarum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspicerem, aut meas miserias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici paterer. Atq; illud etiam timebam, quod profecto accidisset, ne à me digredi non posset. uersabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex complexu meo. Huius acerbitatis euentum, altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos uiuendi authores impulistis. Itaq; mei peccati luo pœnas. quanquam tuæ me literæ sustentant, ex quibus quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidem tamen aliqd habebant solatij ante, quàm eò uenisti à Pompeio. nunc Hortensium allice, & eiusmodi uiros. obsecro mi Pomponi non dum perspicis, quorum opera, quorum insidijs, quorum scelere perierimus? sed tecum hæc coràm agemus. tantum dico, quod scire te puto, nos non inimici, sed inuidi perdiderunt. Nunc, si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, infirma sunt, quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negociũ. quod si sciã, cuiusmodi sit, sciam qd mihi agendũ sit. Me etiam nunc istorũ beneficiorũ, et literarũ expectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. Si qd erit noui allatũ, sciã, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scribis, Cal. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis, et literas, quas ad Pompeiũ scripsi, tibi misi. Vale. Id. Iun. Thessalonicæ.

M.T. CICERO. T.P. ATTICO. S.

Cta quæ essent usq; ad VIII Cal. Iun. cognoui ex tuis literis. reliqua expectabam (ut tibi placebat) Thessalonicæ, quibus allatis, statuere facilius potero, ubi sim. nam si erit causa, siquid agetur, si spem uidero, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam. sin, ut tu scribis, ista euanuerint, aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum, quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, q̃ de me. Itaq; quid ea mihi prosit, nescio. sed tamẽ quoad me uos sperare uultis, uobis obtemperabo. nam quod me tam sæpe, & tam uehementer obiurgas, et animo infirmo esse dicis, quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidijs bonorum omnium concidit? possum obliuisci qui fuerim, non sentire qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego, ut nouum calamitatis genus attendas, cum pluris facerem, q̃ me ipsum, semper'q; fecissem, uitaui, ne uiderem, ne aut illius luctum, squallorem'q; aspicerem, aut ne me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictum'q; offerrem. mitto cætera intolerabilia, etenim fletu impedior. Hic utrum tandem sum accusandus? quod doleo, an quod commisi, ut hæc aut non retinerem (quod facile fuisset) nisi intra pariẽtes meos de mea pernicie consilia inirentur, aut certe uiuus amitterem. Hæc eo scripsi, ut potius releuares me, quod facis, q̃, aut

tis, q̃, aut castigatione, aut obiurgatione dignum putares. eoq; ad te minus multa scribo, quod & mœrore impedior, & quid expectem istinc magis habeo, quàm quid ipse scribam. quæ si erunt allata, faciam te consilij nostri certiorem. Tu, ut adhuc fecisti, quam plurimis de rebus ad me uelim scribas, ut prorsus nequid ignorem. Vale. XIIII Cal. Quintil. Thessalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

m E & tuæ literæ, & quidam boni nuntij, nõ optimis tamen authoribus, & expectatio uestrarum literarum, &, quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. si accepero literas, quas expecto, si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam. si non erit, faciam te certiorem, qd egerim. Tu me, ut facis, opera, cõsilio, gratia iuua. consolari iam desine. obiurgare uero noli. quod cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem desydero, quẽ ita affectum mea erumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum Fratrem optimum, humanissimumq; sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. IIII Cal. Quintil.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

t V quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, & maxime per Senatum. idemq; caput rogationis proponis. scribis quare in Senatu dici nihil liceat. Itaq; siletur. hic tu me accusas, quod me afflictem, cum ita sim afflictus, ut nemo unq̃. quod tute intelligis. spem ostendis secundum comitia.

quæ ista est eodem Tr. Pl. & inimico Cos. Des.? percussisti autem me, etiam de oratione prolata, cui uulneri, ut scribis, medere, siquid potes. Scripsi equidem olim ei iratus, quod ille prior scripserat, sed ita cópresserã, ut nunquam emanaturam putarem, quomodo exciderit, nescio. sed quia nunquam accidit, ut cum eo uerbo uno concertarim, & quia scripta uidetur mihi negligentius, q̃ cæteræ, puto posse probari, non esse meam. id si putas, me posse sanari, cures uelim. sin planè perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. licet tibi (ut scribis) significarem, ut ad me uenires Sidona, tamen intelligo te istic prodesse, hic ne uerbo quidem leuare me posse. Nó queo plura scribere, nec est, quod scribam. uestra magis expecto. Vale. XV. Cal. Sextil. Thessalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

q Vod ad te scripseram, me in Epeiro futurũ, posteaq̃ extenuari spem nostram, & euanescere uidi, mutaui consilium, nec me Thessalonica commoui, ubi esse cóstitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes. Quod proximis literis scripseras fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur, id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniã comitia habita sunt, tuq; nil ad me scribis, perinde habebo, ac si scripsisses nil esse, meq; temporis nó longin qui spe ductum esse moleste feram. Quem autẽ modũ te uidere scripseras, qui nobis utilis fore uideretur, eũ nuntiant, qui ueniunt nullum fore. In Tr. Pl. Dess. reliqua spes est. quam si expectaro, non erit, q̃ putes me

causæ meæ,

causæ meæ, ac uoluntati meorum defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram, debes ignoscere, cum ita me afflictum uideas, ut neminem unquam nec uideris, nec audieris. Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore, ex dolore affici, mihi uero mens integra est. atq; utinam tam in periculo fuisset, cum ego iis, quibus salutem meam carissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimusq; usus sum, qui, ut me paulum inclinari timore uiderũt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, et perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam iam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literæ perferentur, hoc uelim, diligẽtius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum Fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum perisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e X tuis literis plenus sum expectatiõe de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita. quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. si tibi stultus esse uideor, qui sperem, facio tuo iussu, & scio te me iis epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. Nunc uelim mihi planè perscribas, quid uideas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc erumnam incidisse. ea siqui casus ex parte correxerint, minus moleste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. Ego propter uiæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum non commoui me adhuc Thessalonica, sed iá extrudimur,

non à Planco (nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco minime apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum igitur, ut scripseram, non iui, quod subiti mihi aduersi nuntij uenerant, & literæ, quare nihil esset necesse q̃ proxime Italiam esse. Hinc si aliqui à comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus. neq; adhuc stabat, quo potissimũ. sed scies. Vale. XII Cal. Sextil. Thessalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Cœpi Id. Sextil. quatuor epistolas à te mihi missas. unã, qua me obiurgas, et rogas, ut sim firmior. alterã, qua Crassi libertũ ais tibi de mea solicitudine, maciéq; narrasse. tertiam, qua demonstras acta in Senatu. & quartã de eo, quod à Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primam tibi hoc scribo me ita, dolere, ut non modo à mente non deserar, sed id ipsum doleam, me tam firma mente ubi utar, & quibus cum non habere. nam si tu me uno non sine mœrore cares, quid me censes, qui et te, & omnibus? etsi tu incolumis me requiris, quomodo à me ipsam incolumitatem desyderari putas? Nolo commemorare quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neq; tantis bonis esse priuatum quenquam, neq; in tantas miserias incidisse. dies autem non modo non leuat luctum hũc, sed etiam auget. nam cæteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri. Desydero enim non mea solũ, neq;

meos, sed meipsum. Quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manus afferam. nam quod purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem. Ego uero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam plus apud me simulationem malorum, quam istius fidem ualuisse. Cæteri, quos purgas, debent mihi probati esse, tibi si sunt. sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto syncere locutũ. in Senatu rem probe scribis actam. sed quid Curio? an & illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed maximus Auxius eiusdem diei scribens ad me acta non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere. Tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris. atque utinã ipse Varro incumbat in causam. quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. Ego si me aliquando uestri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiã, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis. meaque officia, & studia, quæ parum antea luxerunt (fatendum est enim) sic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, ac liberis nostris restitutum putes. Siquid in te peccaui, ac potius quoniã peccaui, ignosce. in me enim ipsum peccaui uehementius. neque eo hæc scribo, quo te non meo casu maximo dolore affectum esse sciam, sed profecto si quantum me amas, & amasti, tantum amare deberes, ac debuisses, nunquam esses passus me, quo tu abundas, egere consilio, nec esses passus mihi persuaderi utile nobis esse legem de collegis proferri. Sed tu tantum lacrymas præbuisti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipse ego,

quod meritis meis perfectum esse potuit, ut dies, & noctes quid mihi faciendum esset, cogitarem. id abs te meo, non tuo scelere prætermissum est. quod si non modo tu, sed quisquã fuisset, qui me Pompeij minus liberali responso perterritum à turpissimo cõsilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuisti, uictores hodie uiueremus. Hic mihi ignoscas. me enim ipsum multo magis accuso. deinde te, quasi me alterum, & simul meæ culpæ socium quæro. si restituor, etiam minus deliquisse uidebimur. abs teq; certe, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Curione scribis de priuilegio locutum, est aliquid, sed multo est melius abrogari. si enim nemo impediet, sic est firmius. sin erit, qui ferri non sinat, eidem S. C. intercedet, nec quicquam aliud opus est, q̃ abrogari. nam prior lex nos nil lædebat, quàm si, ut est promulgata, laudare uoluissemus, aut ut erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuisset. Hic mihi primũ non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. Cæci, cæci inquam fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita. uerum tamen ob hanc causam, ut siquid agetur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerum, est stultum me præcipere, quid agatis, aut quomodo. utinam modo agatur aliquid, in quod ipsa iubeat. multa occultant tuæ literæ. credo ne uehementius desperatione perturber. Quid enim uides agi posse, aut quomodo? per Senatum ne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne'ue di-

ci liceret. quid igitur Domitius se dixit relaturum? quo
modo autem ijs, quos tu scribis, & re dicentibus, & ut
referretur postulantibus Clodius tacuit? ac si per po
pulum, poterit ne nisi de omnium Tr. pl. sententia? quid
de bonis? quid de domo? poterit ne restitui? aut si nō po=
terit, egomet quomodo potero? hæc nisi uideris expedi-
ri, quam in spem me uocas? si autem spei nihil est, quæ
est mihi uita? Itaq; expecto Thessalonicæ acta Cal. Se
xtil. ex quibus statu in tuos ne agros confugiam. ut
neq; uideam homines, quos nolim, & te, ut scribis, ui-
deam, & propius sim, siquid agatur. idq; intellexi, cū
tibi, tum Quinto Fratri placere. an abeam Cyzicum?
nunc Pomponi, quoniam nil impertisti tuæ prudentiæ
ad salutem meā, quod aut in me ipso satis esse consilij de
creueras, aut te nil etiam mihi plus debere, q̄ ut præ-
sto esses. quando quidem ego proditus, inductus coniectus
in fraudem omnia mea præsidia neglexi, totam Ita-
liam in me erectam ad me defendendum destitui, &
reliqui. me meis tradidi inimicis, inspectante, & tacen
te te, qui si non plus ingenio ualebas, q̄ ego, certe time=
bas tu minus. si potes, erige afflictos, & in eo nos iuua.
sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac, ut sciamus. et nos
aliquando aut obiurgare, aut communiter consolari de-
sine. Ego si tuam fidem accusarem, non me potissimum
tuis tectis crederem. meam amentiam accuso, quod à te
tantum amari, quantum ego uellem putaui. quod si fuis=
set, fidem eandem, curam maiorem adhibuisses. me cer
te ad exitium præcipitantem retinuisses. istos labores,
quos nunc in naufragijs nostris suscipis, non subisses.
Itaq; fac, ut omnia ad me perspecta, & explorata per=

ſcribas, meq́; ut facis, uelis eſſe aliquem, quoniam quid fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum. Et ut his literis, non te, ſed meipſum à me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, qbus putes opus eſſe meo nomine literas dari, uelim conſcribas, cureſq́; dandas. Vale. Dat. XIIII Cal. Septembr. Theſſalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Otum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Cal. Sextil. datarum, non aliud aliquid. ſi ſpes erit, Epeirum, ſin minus Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. tuæ quidem literæ, quo ſæpius à me leguntur, hoc ſpem faciunt mihi minorem, q̃ cum lectæ ſunt. tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant, ut facile appareat te & conſolationi ſeruire, et ueritati. idq́; te rogo planè, ut ad me, quæ ſcis, ut erũt, quæ putabis, ita ſcribas. Vale. Dat. XII Cal. Septẽbr.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

E Quinto Fratre nuntij nobis triſtes, nec uarij uenerant, et ante diẽ Nonarũ Iun. uſq; ad prid. Cal. Septembr. Ego autem diei ei ueniẽs in M. Reguli. Liuinus ad me à Regulo miſſus uenit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiauit. ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodij filio, iſq́; mihi tum à fratre literas attulit. Sed poſtridie Sextij pueri uenerunt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, q̃ ſermo Liuini fuerat. Sanè ſum in meo infinito mœrore ſolicitus, et eo magis, ꝗ Appij quæſtio eſt. Cætera, quæ ad me eiſdem literis ſcribis de noſtra ſpe, in

tellіgo esse languidiora, q̃ alij ostendunt. Ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res diiudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater omnia sua per te unum sustineri. Quid te aut horter, quod facis, aut agam gratias, quod non expectas? tantum uelim fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. tuas literas semper maxime expecto. in quibus caue, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale. Dat. prid. Non. Septembr.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e Xpectationem nobis non paruam attuleras, cum scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmasse, causam nostram Pompeium certe susceпturum, & simulac à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, authorem etiam daturũ. utrũ id nihil fuit? an aduersatæ sunt Cæsaris literæ? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras eundem secundũ comitia dixisse. Fac, si uides quantis in malis iaceam, et si putas esse humanitatis tuæ, me fac de tota causa nostra certiorem. nam Quintus Frater homo mirus, qui me tam ualde amat, omnia mittit spei plena, metuens credo defectionẽ animi mei. tuæ autẽ literæ sunt uariæ. neque enim me desperare uis, nec temere sperare, Fac obsecro te, ut omnia, quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

q Vod eiusmodi mihi literæ à uobis afferebantur, ut aliquid ex ijs esset expectandũ, spe, et

cupiditate Thessalonicæ detentus sum. postea quam omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui, quod & celebritas mihi odio est, & si fieret aliquid à nouis magistratibus, abesse longe nolebam. Itaq; in Epeirum ad te statui me conferre. non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem, sed ut saltem libentissime ex tuo portu proficiscar. et si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimã uitam uel sustentabo, uel, quod multo est melius, abiecero cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuæ literæ numquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, q̃ tuæ literæ. Sed tamen, quoniam cœptum est, age quo quomodo cœptum est, & quacunq; de causa, non deseram, neq; optimi, atq; unici fratris miseras, atq; luctuosas preces, nec Sexti, cæterorumq; promissa, nec spem erumnosissimæ mulieris Terentiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, & fideles literas tuas. mihi Epeirus aut iter ad salutem dabit, aut, quod scripsi supra, te oro, & obsecro T. Pomponi, si me amplissimis, carissimis, iucundissimisq; rebus perfidia hominum spoliatum, si me à meis consiliarijs proditum, & proiectum uides, si intelligis me coactum, ut ipse me, et meos perderem, ut me tua misericordia iuues, & Quintum Fratrem, qui potest esse saluus, sustentes. Terentiam, librosq; meos tueare. me, si putas te istic uisurum, expectes. si minus, reuisas, si potes, mihiq; ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest. & pueros ad me cum literis quamprimum, & q̃ sæpissime mittas. Vale. XVI. Cal. Octobr.

M. T.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

A. Caecilio Quinto Fratri, et P. Attico, qđ quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo. gaudere me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. me miserum, q̃ omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credimus, non defuisset. quae colligere nolo, ne augeam moerorē. Sed tibi in mentem uenire certe scio, quae uita esset nostra. quae suauitas. quae dignitas, ad quae recuperanda per fortunas incumbe, ut facis. diemq; natalem reditus mei cura, ut in tuis aedibus amoenissimus agam tecum, et cum meis. ego huic spei, & expectationi, quae nobis proponitur, maxime tamen uolui praestolari apud te in Epeiro. sed ita ad me scribitur, ut putem esse commodius nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modo nobis restituatur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, q̃ domū. sed tibi nihil mando nominatim. me totum tuo amori, fideiq; commendo. Quod te in tanta haereditate ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratum est. Quod facultates tuas ad meam salutē polliceris, ut omnibus rebus à te praeter caeteros iuuer, id quantum sit praesidium, uideo. intelligoq; te multas partes meae salutis & suscipere, & posse sustinere, neq;, ut ita facias, rogandum esse. Quod me uetas qcq̃ suspicari accidisse ad animū tuum, quod secus à me erga te commissum, aut praetermissum uideretur, geram tibi morem, & liberabor ista cura. tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, q̃ in te

mea. uelim quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas. omnesq; ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sestij, neq; dignitatis satis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi, & id animaduertas uelim. Vale. IIII Non. Octobr. Thessalonicæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

t Riginta dies erant ipsi, cum dabam has literas, per quos nullas à uobis acceperam. mihi autem erat in animo iam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirũ, & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut siq̃d erit, q̃d perspicias, quancunq; in partẽ, q̃ plenissime ad me scribas, et meo nomine, ut scribis, literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. V Cal. Nouembr.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e Tsi diligenter ad me Quintus Frater, et Piso, quæ essent acta, scripserant, tamen uellem tua te occupatio non impedisset, quo minus, ut consueuisti, ad me quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. me adhuc Plantius liberalitate sua retinet iá aliquoties conatum ire in Epeirũ. spes homini est iniecta non eadem, quæ mihi, posse nos unà decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iam cum aduẽtare milites dicuntur, faciendũ nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cum faciemus, ad te statim mittemus, ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis declarat, etiam literis spem nobis nõ nullam affert Pompeij uoluntatis. sæpe enim tu ad me

scripsisti

scripsisti eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantũ speraret, perfectum esse per te. mi Pomponi pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere, & scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desyderio omnium rerum, quæ mihi me cariores semper fuerant. cura, ut ualeas.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e Go ꝙ per Thessaliam si irem in Epeirũ, per diu nihil erã auditurus, & ꝙ mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cũ illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciã, ut scias. tuq; ad me uelim omnia q̃ diligentissime, cuiusmodi sunt, scribas. Ego iã aut rẽ, aut ne spẽ quidẽ expecto. Vale. VI Cal. Decẽbr. Dyrrhachij.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

a D quintũ Cal. Decembr. treis epistolas à te accepi, unã datam ad VIII Cal. Nouẽbr. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Ian. expectem, eaq;, quæ ad spem putas pertinere de Lentuli studio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione perscribis. in altera epistola præter consuetudinem tuam diem non adscribis, sed satis significas tempus. lege enim ab octo Tr. Pl. promulgata, scribis te eas literas eo die dedisse, id est ad IIII Cal. Nouembr. & quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo, si hæc iam nostra salus cum hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiã miserabilẽ potius, q̃ ineptam putes. sin est ali-

quid ſpei, des operam, ut maiore diligentia poſthac à
noſtris magiſtratibus defendamur. nam ea uetus Tr.
Ple. rogatio tria capita habuit. unũ de reditu meo ſcri-
ptum in caute. nihil enim reſtituitur præter ciuitatem, et
ordinẽ, quod mihi pro meo caſu ſatis eſt. ſed quæ cauen
da fuerint, & quomodo, te non fugit. Alterũ caput eſt
tralatitiũ de impunitate, ſiquid contra alias leges eius
legis ergo factum ſit. Tertium caput, mi Pomponi, quo
conſilio, & à quo ſit inculcatum, uide. ſcis enim Clodiũ
ſanxiſſe, ut uix aut omnino non poſſet, nec per Senatũ,
nec per populũ infirmari ſua lex. ſed uides nunq̃ eſſe
obſeruatas ſanctiones earũ legum, quæ abrogarentur.
nã ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet. neq; enim ulla
eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. ſed
cũ lex abrogatur, illud ipſum rogatur, quomodo ea ab
rogari oporteat. Hoc cum re uera ita ſit, & cum ſemper
ita habitum, obſeruatumq; ſit, octo noſtri Tr. pl. caput
poſuerunt hoc? ſiquid in hac rogatione ſcriptum eſt, qđ
per leges pl. ue. ſcita S. C. hoc eſt quod per legẽ clodiam
promulgare, abrogare, derogare, obrogare ſine fraude
ſua non liceat. nõ licuerit. quod qui promulgauerit, dero
gauerit, ob eam rẽ pœnæ multa, ut ſit C. M. hoc in illis
Tr. pl. non lædebat. Lege enim collegæ ſui non tene-
bantur, quo maior eſt ſuſpitio malitiæ alicuius, cum id,
quod ad ipſos nihil pertinebat (erat autem contra me)
ſcripſerũt, ut noui Tr. pl. ſi eſſent timidiores multo ma
gis ſibi eo capite utendũ putarent. neq; id à Clodio præ
termiſſum eſt. dixit enim in concione ad III Non. No-
uembr. hoc capite deſignatis Tr. pl. reſcriptum eſſe, qđ
liceret. tamen in lege nulla eſſe eiuſmodi caput te non
fallit.

fallit. quod si opus esset, omnes in abrogando uterentur. Numium, ac cæteros fugerit, inuestiges, uelim, & quis attulerit, & quare octo Tr. Pl. ad Senatum de me referre non dubitarint. siue quod obseruandū illud caput putabant, & ideo in eo rogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent soluti cum essent, quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, est curandum. Id caput sane nolim nouos Tr. Pl. ferre, sed perferant modo quidlibet. uno capite quo reuocabor (modo res conficiat) ero contentus. Iādudum pudet tam multa scribere. uereor enim ne re iam desperata legas. ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, alijs irridenda uideatur. Sed si est aliquid in spe, uide legem, quam T. Fadio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet. nam Sestij nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. Id. Nouēbr. data. in qua exponis prudenter, et diligenter quæ sint, quæ rem, operam ue distinere uideantur de Crasso, de Pompeio, & cæteris. Quare oro te, ut, siqua erit spes posse studijs bonorum, authoritate multitudinis comparata, rem confici, des operam, ut uno impetu perfringantur. In eam rem incumbas, & cæteros tu excites. Sin, ut ego perspicio tum tua coniectura, tum etiā mea, spei nihil est, oro, obtestorq; te, ut Quintū Fratrē ames, quem ego miserum misere perdidi. ne'ue quid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio. Meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tuere, quoad poteris. Terentiam unam omnium erumnosissimā sustentes tuis officijs. Ego in Epeirum proficiscar, cum primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me

*uelim proximis literis, ut se initia dederint, perscri-
bas.* Vale. prid. Cal. Decemb.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

a *Ntea, quàm ad me scripsissetis uestro consensu
Coss. Prouincias ornatas esse, etsi uerebar
quorsum id casurum esset, tamen sperabam
uos aliquid aliquando uidisse prudentius. postquã mihi
dictum est, & scriptum, uehementer consilium uestrũ
reprehendi, grauiter sum commotus, quod illa ipsa spes
exigua, quæ erat, uidetur esse sublata. nam si Tr. pl.
nobis succensent, quæ potest spes esse? ac uidentur iure
succensere, cum expertes consilij fuerint, & qui causam
nostrã susceperant, & qui nostra concessione omnem
uim sui iuris amiserint. præsertim cum ita dicant, se
nostra causa uoluisse suam potestatem esse de Coss. or-
nandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram cau-
sam adiungerent. Nunc si Coss. à nobis alieniores esse
uelint, posse id libere facere, sin uellent nostra causa, ni-
hil posse eis inuitis. nam quod scribis, ni ita nobis pla-
cuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse,
inuitis Tr. pl. fieri nullo modo potuit, ita uereor, ne &
studia Tribunorũ amiserimus, & si studia maneant,
uinculum illud adiungendorum Coss. amissum sit. Ac
cedit aliud non paruum incommodum, quod grauis il
la opinio, ut quidem ad nos perferebatur, Senatum ni-
hil decernere ante, q̃ de nobis actum esset, amissa est.
præsertim in ea causa, quæ non modo necessaria non
fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim unquam
arbitror ornatas esse Prouincias designatorum, ut cum*

in hoc illa constantia, quæ erat mea causa suscepta, im minuta sit, nihil iam possit non decerni. Iam his, ad quos relatum est, amicis placuisse non mirum sit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Coss. palàm sententiam diceret. & fuit omnino difficile non obsequi uel amicissimo homini Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissime deponerent. sed uereor, ne hos cum tenere potuerimus, Tr. Pl. amiserimus. Hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita, ut instituisti. nã ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale. Dat. IIII. Id. Decembr.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

p Ost tuum à me discessum literæ mihi Roma allatæ sunt, ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse. neq; enim (sed bonã in partem accipies) si ulla spes saluti nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. sed ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum unà interire uideamur, hoc omitto. illud abs te peto, des operã, illud, quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Ian. ubicunq; erimus, sistas. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

l Iteræ mihi à Quinto Fratre cum S. C. quod de me est factum allatæ sunt. mihi in animo est, legũ lationẽ expectare. si obtrectabitur, utar authoritate Senatus, et potius uita, q̃ patria carebo. Tu quæso festina ad nos uenire. Vale VI Cal. Ian.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Ex tuis literis, et ex re ipsa nos funditus perisse uideo. Te oro, ut qbus in rebus mei tuis indigebunt, nostris miserijs ne desis. Ego te, ut scribis, cito uidebo. plura non scribo. cura, ut ualeas.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER QVARTVS.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Cum primum Romam ueni, fuitq; cui recte ad te literas darẽ, nil prius mihi faciendũ putaui, q̃ ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. cognoui enim, ut uere scribã, te in consilijs mihi dandis, fortiorem, prudentioremq;, q̃ me ipsum, etiam propter tuam in me obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem, eundemq; te, qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulisse, plurimumq; operæ, studij, diligentiæ, laboris, ad conficiendum reditum meum contulisse. Itaq; hoc tibi uere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione, unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse, quem semel nactus nunquam dimisero. Ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti tẽporis omnes

exegero,

exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensem, & in Senatu authoritatem, & apud uiros bonos gratiam, magis q̃ optamus, consecuti sumus. In re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras. ualde laboramus, tuarumq; non tam facultatum, quas ego nostros esse iudico, q̃ consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntijs, ac rumore perlata, tamen ea inscribam breui, quæ te puto potissimum ex meis literis uelle cognoscere. Pridie Non. Sextil. Dyrrachio sum profectus. ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundusiũ ueni Non. Sextil. ibi mihi Tulliola mea fuit præstò natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat. & Brũdusinæ coloniæ, & tuæ uicinæ salutis. quæ res animaduersa à multitudine summa lætitia Brundusinorum, & ego ante VI diem Id. Sextil. cognoui, cum Brũdusij essem, literis Quinti Fratris, mirifico studio omniũ ætatum, atq; ordinũ, incredibili concursu Italiæ, legem comitijs centuriatis esse perlatam. Inde à Brundusinis honestissime ornatus, iter ita feci, ut undiq; ad me cum gratulatione legati conuenerint. Ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiã nõ uenerit, præter eos inimicos, quibus id ipsum se inimicos esse, non liceret, aut dissimulare, aut negare. Cum uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant. à qua plausu maxima

cum esset mihi gratulatio significata, similis et frequen
tia, & plausus me usq; ad Capitoliũ celebrauit. In fo-
ro, et in ipso Capitolio, miranda multitudo fuit. Postri-
die in Senatu, qui fuit dies Non. Septembr. Senatui gra-
tias egimus. Eo biduo, cũ esset annonæ summa caritas,
& homines ad Theatrum primo, deinde ad Senatum
concurrissent impulsu Clodij, mea opera frumenti in-
opiam esse clamarent, cum per eos dies Senatus de an-
nõna haberetur, et ad eius procurationem sermone nõ
solum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uoca-
retur, idq; ipse cuperet, multitudoq; à me nominatim,
ut id decernerem, postularet, feci. et accurate sententiam
dixi, cũ abessent consulares. quod tutò se negarent pos-
se sententiam dicere, præter Messalam, et Cerannium.
factum est S.C. in meam sententiam, ut cum Pompeio
ageretur, ut eã rem susciperet, lexq; ferretur. quo S.C.
recitato, cum populus more hoc insueto, et nouo plausu
meo nomine in recitando dedisset, habui concionem. o-
mnes magistratus præsentes, præter unum Pr. & duos
Tr. pl. nomen dederunt. Postridie Senatus frequens, &
omnes cõsulares nil Pompeio postulanti negarunt. ille
legatos quindecim cum postularet, me principem nomi
nauit. & ad omnia me alterũ se fore dixit. legem Coss.
conscripserunt, qua Pompeio per quinquẽnium omnis
potestas rei frumentariæ, toto orbe terrarũ daretur. Al
teram Messala, isq; omnis dat pecuniæ potestatem, &
adiunxit classem, & exercitum, & maius imperiũ in
Prouincijs, q̃ sit eorũ, qui eas obtineant. Illa nostra lex
cõsularis nunc modesta uidetur. hæc Messalæ nõ feren
da. Pompeius illã se uelle dicit. Familiares hanc consu-

lares duce Fauonio fremunt. Nos tacemus, & eo magis, q̄ de domo nostra nihil adhuc Pontifices responderunt. qui si sustulerint religionem, aream præclarā habebīmus. superficiē Coss. ex S. C. æstimabunt. sin aliter, demolientur, et suo nomine locabunt. rē totā æstimabunt. Ita sunt res nostræ, ut in secūdis, fluxæ, ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, tu scis, perturbati. Præterea sunt quædam domestica, quæ literis nō cōmitto. Quintū Fratrē insigni pietate, uirtute, fide præditū sic amo, ut debeo. te expecto, et oro, ut matures uenire. eóq; animo uenias, ut me tuo cōsilio egere nō sinas. Alterius uitæ quoddā initiū ordimur. nam qdam, q nos absentes defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

SI forte rarius tibi à me, q̄ à cæteris literæ redduntur, peto à te, ut id nō modo nō negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidē tribuas. quæ etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei. nā, ut ueni Romam, iterū nunc sum certior factus, cui darē literas. Itaq; has literas alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noster qualis fuisset, et quis esset status, atque omnes res nostræ quēadmodū essent, ut in secundis fluxæ, ut in aduersis bonæ. Post illas datas literas, secuta est summa cōtentio de domo. diximus apud Pontifices prid. Cal. Octobr. acta res est accurate à nobis. et si unq̄ in dicēdo fuimus aliqd, aut etiā si unq̄ aliàs fuimus, tum profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit.

Itaq; oratio habet, ut in nostræ fortunæ casu, quod debere non potest, quam tibi, etiā si non desyderas, tamen mittam cito. Cū Pontifices decreuissent, ita si neq; populi iussu, neq; Plebiscitis, qui se dedicasse diceret nominatim ei rei præfectū esset, neq; populi iussu, aut Plebiscitis id facere iussus esset, uideri posse sine religione iam partē areæ mihi restitui. mihi facta statim est gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus esset nobis adiudicata. tum subito ille in concionem ascendit, quā Appius ei dedit. nuntiant iam populo Pontifices secundum se decreuisse, me autem ui conari in possessionem uenire. hortatur, ut se, & Appium sequatur, & suam libertatem defendant. Hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam, ego statueram illuc nō accedere, nisi cum Coss. ex S. C. porticum Catuli restituendam locassent Cal. Octobr. habetur Senatus frequens. adhibentur omnes Pontifices, qui erant Senatores, à quibus Marcellinus, qui erat cupidissimus mei, sententiam primum rogatus, quæsiuit qd essent in decernendo secuti. tum Lucullus de omniū collegarum sententia respondit, religionis iudices Pontifices fuisse. legis Senatum, se & collegas suos de religione statuisse, in Senatu de lege statuturos, quisq; horū loco sententiam rogatus, multa secundum causa nostram disputauit. Cum ad Clodium uentum est, cupijt diem consumere, neq; ei finis est factus, Sed tamen cum horas ferè treis dixisset, odio, & strepitu Senatus, coactus est aliquando perorare. Cum fieret S.C. in sententiam Marcellini omnibus præter unum assentientibus, Serrani intercessione, statim ambo Coss. referre cœpe-

runt. Cum sententiæ grauissimæ dicerentur, Senatui placere mihi domum restitui. porticum Catuli locari. authoritatem ordinis ab omnibus magistratibus defendi. siqua ei esset facta uis Senatum æstimaturū eius opera factum esse, qui S. C. intercessisset. Serranus pertimuit, et Cornicinus ad suam ueterem fabulam rediit. abiecta toga se ad generi pedes abiecit. ille noctem sibi postulauit. non concedebant. Reminiscebantur enim Cal. Ian. uix tamen sibi de mea uoluntate concessum est. Postridie S. C. factum est, id quod ad te misi. Deinde Coss. porticum Catuli restituendam locarunt. illam porticum redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus, nobis superficiem ædiū Coss. de consilij sententia æstimarunt HS uicies. cætera in re ualde liberaliter. Thusculanam uillam quingentis millibus. Formianum HS ducentis quinquaginta millibus, quæ æstimatio non modo uehementer ab optimo quoq;, sed etiam à plebe reprehēditur. Dices, quid igitur causæ fuit? Dicunt illi quidem, pudorem meum, quod neq; negarim, neq; uehementius postularim. sed non est id. nam hoc quidem etiam profuisset. uerum ijdem mi T. Pomponi, ijdem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci. sed, ut spero, iam renascuntur. tu modo ad nos ueni. quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq; facias. quoniam acta quæ sint habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, nisi uellem, mihi esset integrum, aut si comitia Censorū proximi Coss. haberent, ut petere possem, aut uotiuam legationem susciperem

propè omnium fanorum, ac sacrorum locorũ. Sic enim nostræ rationes, utilitates meæ postulabant. sed uolui meam potestatem esse uel petendi, uel ineũte æstate exeundi. & interea me esse in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. Forensium quidem rerum hæc nostra consilia sunt. domesticarum autem ualde impedita. domus ædificatur, scis quo sumptu, qua molestia reficiatur Formianũ. quod ego nec relinquere possum, nec uidere. Thusculanum proscripsi. Sub urbano non facile careo. Amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus. quod sensisti tu absens, præsentes, quorum studijs ego, & copijs, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. cætera quæ me solicitant μυστικώτερα sunt. Amamur à fratre, & à filia expectamur. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Vere te certe scio, tum scire quid hic agatur, tum à me scire, non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si à me scribantur, q̃ cum ab alijs tibi aut scribantur, aut nũtientur, sed, ut uerum perspicias ex meis literis quo modo ea ferã, quæ geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino uitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium Non. Nouembr. expulsi sunt fabri de area nostra Disturbata porticus Catuli, quæ ex S.C. Coss. locatione reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quinti Fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata,

iuſſu Clodij, inſpectante urbe, coniectis ignibus, magna
querela, & gemitu, non dicam bonorum, qui neſcio,
an ulli ſint, ſed planè hominum omnium, ille uehemẽs
furere. Poſt hunc uero furorem nil niſi cædem inimi-
corum cogitare. uicatim ambire. ſeruis aperte ſpem li-
bertatis oſtendere. Etenim antea, cum iudicium nole-
bat, habebat ille quidem difficilem, manifeſtamq; cau=
ſam, ſed tamen cauſam. id poterat inficiari. poterat in
alios deriuare. poterat etiam aliquid iure factum de=
fendere. Poſt has ruinas, incendia, rapinas, deſertus à
ſuis, uix iam Decimum deſignatorem, uix Gellium reti
net. Seruorũ conſilijs utitur. uidet, ſi omneis, quos uult,
palàm occiderit, nihilo ſuam cauſam difficiliorẽ, q̃ ad=
huc ſit, in iudicio futuram. Itaq; ante diem tertium Id.
Nouemb. cum ſacra uia diſcederem, inſecutus eſt me
cum ſuis. clamor, lapides, fuſtes, gladij, & hæc impro-
uiſa omnia. diſceſſimus in ueſtibulum M. Tetij Damio=
nis. qui erant mecum facile operas aditu prohibuerunt.
ipſe occidi potuit. Sed ego diæta curari incipio. chei=
rurgiæ tædet. Ille, omnium uocibus cum ſe non ad iu-
dicium, ſed ad ſupplicium præſens trudi uideret, o=
mneis Catilinas, Siciniosq; poſtea reddidit. Nam Milo=
nis domum, meamq; in Ceramio pridie Id. Nouembr.
expugnare, & incendere ita conatus eſt, ut palàm hora
V cum ſcutis homines eductis gladijs, alios cum accen=
ſis facibus adduxerit, ipſe domũ P. Sullæ pro caſtris ſibi
ad eam impugnationem ſumpſerat. tum ex Anniana
Milonis domo Quintus Flaccus eduxit uiros acreis, occi
ditq; homines ex omni latrocinio clodiano notiſſimos.
ipſum cupiuit, ſed ille ſe in interiorẽ partẽ ædiũ abdi=

dit. Sulla in senatu postridie Id. Nouembr. uenit. domi Clodius. egregius Marcellinus omnes acres. Metellus calumnia dicẽdi tempus exemit, adiuuãte Oppio, etiã Hercule familiari tuo, de cuius constantia, et uirtute uerissimæ literæ Sestij fuere. Ille postea, si comitia sua nõ fierent, urbi minari. proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram causam areæ. incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq́; omnia comitijs anteferret. proscripsit super omnes dies comitiales de cœlo seruaturũ. conciones turbulentæ Metelli. temerariæ Appij. furiosissimæ Publij. hæc tamen summa, nisi Miloni C. Appius obnuntiasset, comitia futura ante diem XII Cal. Decembr. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius cum haberet fugitiuorum deiectas copias in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiẽ, mirifica hominum lætitia summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis. fracta uis. contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur, nihil esse, quod in campum nocte ueniretur, se hora prima in comitio fore. Itaq; ante diem XI Cal. Ian. in comitium Milo de nocte uenit. etiam Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus propè deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat. ille se recipit magno, turpiq́; Quinti Flacci conuitio. ante diem X Cal. nundinæ. concio biduo nulla ante diem VIII Cal. Hæc ego scribebam hora noctis nona. Milo iam campum tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulum uacuum sanè mihi nuntiabatur. pauci pannosi

sine laterna.

sine laterna. nam eo conscio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilij. mirãda uirtus est. noua quædam diuina mitto. sed hæc summa est. comitia fore non arbitror. Publium reum, nisi ante occisus erit à Milone, fore puto, si se ituro Lanuuium, in uia obtulerit, occisum iri iam ab ipso Milone uideo. non dubitat facere, præ se fert. casum illum nostrum non extimescit. nunquam eni cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat uigemus, etiam magis, quàm cum florebamus. re familiari comminuti sumus, Quinti Fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante subsidijs amicorum respondemus. Quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare approperа, & Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

P Eriucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium Cal. Febr. ante lucem. dixit enim mihi te esse in Italia, seseq; ad te pueros mittere, quos sine meis literis ire nolui. non quo haberem quod tibi, præsertim iam propè præsenti, scriberem, sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum, expectatissimumq; esse. Quare aduola ad nos, eo animo ut nos ames, & te amari scias. Cætera coràm agemus. hæc properantes scripsimus. quo die uenies, utiq; cum tuis apud me sis, perbelle feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem Tyrannionis. mirificam librorum meorum bibliothecam, quorum reliquiæ

multo meliores sunt, q̃ putaram. Etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus. ad hoc cætera administres, ijsq; imperes, ut sumant mẽbranulã, ex qua indices fiant, quos uos græci (ut opinor) συλλάβυς appellatis. Sed hæc, si tibi commodum erit. ipse uero utiq; fac uenias, si potes in his locis adhærescere, & Piliam adducere. Ita enim & æquum est, cupit Tullia. Mediusfidius næ tu emisti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirifice. si locare uoluisses, duobus his muneribus liberasses. sed hæc posterius. Tu fac uenias, & de librarijs, si me amas, diligenter aduerte. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

a

N tu me existimas ab ullo malle mea legi, probariq; q̃ à te? cur igitur cuiquam misi prius? urgebar ab eo, ad quem misi, & non habebam exemplar. Quid etiam? dudum enim circum rodo, quod deuorandum est. subturpicula mihi uidebatur esse παλινωδία. sed ualeant recta, uera, honesta consilia. Non est credibile, quæ sit perfidia in istis principibus. ut uolunt esse, & ut essent, si quicquam haberent fidei. Senseram, noram, inductus, relictus, proiectus ab ijs. tamen hoc erat in animo, ut cum ijs in rep. consentirem. ijdem erant, qui fuerant. Vix aliquando te authore resipiui. dices ea te monuisse, suasisse, quæ feceram, num etiam, ut scriberem? Ego mehercule mihi necessitatem nolui imponere huius nouæ coniunctionis, neq; mihi licet labi ad eos, qui etiam tum, cum misereri mei debent, non desinunt inuidere. sed tamen modici fuimus

dici fuimus ἀποθεώσει, ut scripsimus, uberiores, si & ille libenter accipiet, nec ij subrogentur, qui uillam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitant. Qui domum negant opportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. Sed quid ad hoc? sed quibus sententijs dixi, quod & ipsi probarent. læ-tati sunt tamen me contra Pompeij uoluntatem dixisse. sed quoniam qui nihil possunt, ij me nolunt amare, demus operam, ut ab ijs, qui possunt, diligamur. Dices uellem iampridem. scio te uoluisse, & me. Ast nugigeram manum fuisse. iam tempus est me ipsum à me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam, quod crebro inuisis, est mihi ualde gratum. Viaticum Crassipes præripit. tu de uia recta in hortos. uidetur commodius ad te postridie scilicet. quid enim tua? sed uiderimus. bibliothecam mihi tui pinxerunt constru-ctione. &, si scribis, eos uelim laudes. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO S.

De Lentulo scilicet sic fero, ut debeo. uirum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatũ, perdidimus, nosq; malo solatio, sed non multo tamen consolamur, quod ipsius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & uestri mehercule, quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio uideatur ex eius incendio esse ereptus. Nam quid fœdius nostra ui-ta? præcipue mea? nam tu quidem, & si es natura πολιτικός, tamen nullã habes propriã uirtutem. cõmunis fueris nõ ne? Ego uero, qui, si loquor de rep. q̃d oportet,

insanus, si quod opus est, seruus existimor, si taceo, oppressus, & captus, quo dolore esse debeo? quo sum scilicet. hoc etiam acriore, quod dolere quidem possum, ut non in te ingratus uidear. Quid si cessare libet? & in ocij portum confugere? nequicquam, immo etiam in bellum, & in castra. Ergo erimus ὁπλῖται, qui togati esse uolumus. sic faciundum est. tibi enim ipsi, cui utinam semper paruissem, sic uideo placere. Reliqua est σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. non mehercule possum. & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. Veruntamen idipsum mecum in his locis commentor, ut ista improbem, idq; tu, cum unà erimus, confirmabis. À te literas crebro ad me scribi uideo, sed omnes uno tempore accepi. Quae res etiam auxit dolorẽ meũ. Casu enim trinas ante legeram, quibus melius Lentulo esse scriptum erat. ecce quartae fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser, nos uero ferrei. Quod me admones, ut scribam illa hortensiana, in alia incidi non immemor istius mandati tui. sed mehercule incipiendo refugi, ne, quod uideor stulte illius amici non intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem, siquid scripsero. & simul ne βαθύτης mea, quae in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, & aliqd satisfactio leuitatis habere uideatur, sed uiderimus. Tu modo q̃ saepessime ad me aliqd. Epistolam, Luceio quam misi, qua res meas ut scribat rogo, fac, ut ab eo sumas. Valde bella est, eumq́; ut approperet, adhorteris, et qđ mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostrã, quoad poteris inuisas. Vestorio aliquid significes. ualde enim est in me liberalis. nihil ἀκαιρότερον. Vale.

M. T.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Epistola tua me solicitum de Quinto nostro, e puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus, mera monstra nunciarat. De Apollonio, quod scribis, illi Di sint irati, homini græco, qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus ro. nam Terentius suo iure de Metello ἤ κε σὺν φθιμένοισιν. sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. Quid quidem tibi nummi? meo periculo sint. Quid enim uereris quencunque hæredē fecit? nisi Publium fecit. uerū fecit non improbe, quanquam fuit ipse. Quare in hoc Thecam nummariam non retexeris. in alijs eris cautior. mea mandata de domo curabis. præsidia locabis. Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis. De Laterio quid quæris? Equidem dolui ὁ δὲ οὐκ ἔτι μῦθος. quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis. Vale.

M. T CICERO. T. P. ATTICO. S.

Multa me in epistola tua dedelectarunt. sed nihil magis, quàm patina Tyrotarij. cœnā parui Disculo. quod scribis μήπω μέγα εἴπῃς πρὶν τελέσσοιο ἀντιάσας. ædificati tibi in agris nihil reperio. In oppido est quiddam, de quo est dubium, sit ne uenale, ac proximum nostris ædibus. Hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illud tuum. nihil quietius est, nihil salsius, nihil amœnius. Postea uero q̄ Tyrannio mihi libros disposuit, mensa addita uidetur meis ædibus. Qua quidem in re mirifica opera

Dionysij, et Menophili tui fuit. Nihil uenustius, quàm illa tua pægmata. Postquam misisti libros, illustrarunt ualde. & scribas ad me uelim de gladiatoribus. sed ita bene si rem gerunt. non quæro male sic egisse. Apenas uix discesserat cũ epistola. quid ais? putasne fore, ut legem non ferat? dic oro te clarius. uix enim mihi exaudisse uideor. uerum statim fac, ut sciam, si modo est commodum. ludis quidem, quoniam dies est additus, eo etiam melius hic eum diem cum Dionysio conteremus. De Trebonio prorsus tibi assentior. de Domitio οὐδὲν οὕτω ὁμοιοῦται νῦν εἴδωλον, quã est ista περίστασις nostra, uel quod dabis dein, uel quod præter opinionem, uel quod uiri boni nusquam unum dissimile, quod huic merito. Nam de ipso casu nescio, an illud melius. Quid enim hoc miserius, quàm eum, qui tot annos, quot habet, Des. Cos. fuerit, fieri Cos. non posse? præsertim, cum aut solus, aut certe non plus, quàm cum altero petat? Si uero id est, quod nescio, an sit, ut non minus longas iam in codicillorum fastis futurorum Coss. paginulas habeat, quàm factorum, quid illo miserius? nisi resp. in qua nec speratur quidem melius quicquam. De Natta ex tuis primum sciui literis. oderam hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat effugere? quid si sinat? De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo peramans semper nostri fuit, nec mihi unquam odio, satis enim acutus, & permodestus, ac bene frugi. Eũ quia non uidebam, abesse putabam. Audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assiduum. percussit animum. Dices tantula ne causa? Permulta ad me detulerat non dubia de firmanis fratribus. quid

bus. q̃d sit, quod se à me remouit, si modo remouit, igno ro. De eo quod me mones, ut & me geram πολιτικῶς, & in eo γράμμην teneam, ita faciam, sed opus est ma iore prudẽtia, quam à te, ut soleo, petam. Tu uelim et Fabium, siquem habes aditum, odorere, & istum con= uiuam tuum degustes, & ad me de istis rebus, et omni- bus quotidie scribas. Vbi nihil erit, quod scribas, id ipsum scribito. cura, ut ualeas.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

S Ane uelim scire num censum impẽdãt Tri buni diebus inijtiandis. Hic enim est rumor, totaq; de censura quid agant. quid cogitent. Nos hic cum Pompeio sumus. multa mecum de rep. sa- nè sibi displicens, ut loquebatur (sic est enim in hoc ho mine dicendum) Syriam spernẽs, Hispaniam iactans. hic quoq; ut loquebatur, et opinor usquequaq;. De hoc cum dicemus, sit hoc, quasi καὶ τόδε φωκυλίδου. Tibi etiam gratias agebat, quod signa componenda susce- pisses. In nos uero suauissime hercule est effusus. Venit etiam ad me in Cumanũ. ac se nihil minus uelle mihi uisus est, quàm Messalam consulatum petere. de quo ipso siquid scis, uelim scire. Quod Luceio scribis te nostram gloriam commendaturum, & ædificium no strũ quod crebro inuisis, gratum. Quintus Frater ad me scripsit, se, quoniam Cicerone suauissimũ secum ha beret, ad te Non. Maijs uẽturũ. Ego me de Cumano mo- ui ante diẽ V Cal. Maij. eo die Neapolim apud Lætũ ueni ante diem IIII Cal. Maij. iens in Pompeianum bene mane hæc scripsi. Puteolis magnus est rumor

Ptolemæum esse in regno. si quid habes certius, uelim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti. Fortasse tu putabas his rebus puteolanis, & lucrinensibus. ne ista quidem desunt. sed mehercule à cæteris oblectationibus deseror, & uoluptatibus propter rēp. sic literis sustentor, & recreor. maloq; in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis sedere, quàm in istorum sella curruli. tecumq; apud te ambulare, quàm cum eo, quo cum uideo esse ambulandum. sed de illa ambulatione fors uiderit, aut si quis est, qui curet Deus. nostram ambulationē, et laconicum, eaq;, quæ circa sint. uelim, cum poteris, inuisas, & urgeas Philotimum, ut properet, ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanū parilibus uenit. misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. Ad eum postridie mane uadebam, cum hæc scripsi. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

d Electauerunt me epistolæ tuæ, quas accepi uno tempore. duas ante diem V Cal. perge reliqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmodi sit, uelim perspicias, si potes à Demetrio. Dixit mihi Pompeius Crassum à se in Albano expectari ante diē quartum Cal. is cum uenisset, me Romā & illū & se statim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæsiui, gladiatoribus ne? respondit ante, quàm inducerentur. Id cuiusmodi sit, aut si nunc scias, aut cū is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic uoramus literas cum homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omnesq; uos salutat. ου δὲν γὰρ γλυκύτε

ρον ἢ πάν

φον ἅπαν εἰδέναι. Quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius, qd illa populi Apuleia. deniq; etiam quid à te fiat ad me uelim scribas. non enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, q̃ tuis literis delector. Ego mecum præter Dionysium duxi neminem, nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, quo magnopere delector. Tu Luceio nostrum librum dabis Demetrij magnetis. tibi mitto, statim ut sit, qui à te mihi epistolam referat. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

e Gnatius Romæ est. sed ego cum eo de re alimenti uehementer ante egi. grauiter se acturum cum Aquilio confirmauit. Videbis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor præstò esse. Idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum. Præterea, id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi uelim. Sed, si me diligis, postridie Cal. cœna apud me cũ Pilia. prorsus id facies. Cal. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio cœnare. Facio fraudem S. C. Inde domum cœnatus, ut sim mane præstò Miloni. Ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus te tota nostra salutat. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

n Os in Thusculanũ uenisse ad XVII Cal. Decembr. uideo te scire. Ibi Dionysius nobis præstò fuit. Romæ ad VIII Cal. uolumus esse. quid dico uolumus? immo uero cogimur. Milonis

nuptiæ. non nulla comitiorum opinio eſt. Ergo ut ſit ra ta. abfuiſſe me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non moleſte. Nam aut defendiſſem, quod nõ placeret, aut defuiſſem, cui non oporteret. Sed meher cule uelim reſiſtas, & præſentem ſtatum reip. æquo animo Coſs. ferant. hũc ὄχλον reſcribas ad me quan tum potes, et uales. ſum ὀξύπινος. Et ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum mino re dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum. Item T. iterum Cos. O ho minem nequam. De libris oratorijs factum eſt à me di ligenter. diu, multumq́; in manibus fuerunt, deſcribas licet. Illud etiã te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπώ δως, ne iſtuc hoſpes ueniam. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

NEſtorius noſter me per literas facit certiorẽ, te Roma ad VIII Id. Maij putare profectũ eſſe tardius, quàm dixerat, quod minus ua luiſſes. ſi iam melius uales, uehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cũ cæteri tum Varronis. eſt enim mihi utendũ quibuſdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo, quos, ut ſpero, tibi ualde probabo. Velim ſiquid forte noui habes, maxime à Quinto Fra tre, deinde à C. Cæſare, & ſiquid de comitijs, de rep. forte (ſoles enim tu hæc feſtiue odorari) conſcribas ad me. ſi nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax uiſa eſt. Maxime autem rogo, rebus tuis, totoq́; itinere

ex sententia confecto, nos quam primum reuisas. Dionysium iube saluere. cura, ut ualeas.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

DE Eutychide gratum, q utere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me, et ex te iunctus Dionysius M. Pōponius, ualde mehercule mihi gratū, si Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoscet, suam illá in meo dolore συμπάθειαν, neq; tum mihi obscurā, neq; post ingratā fuisse. Iter asiaticum tuum puto suscipiendum fuisse. Nunq̄ enim tu sine iustissima causa tam longe à tot tuis & hominibus, & rebus carissimis, & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatē tuam, amoremq; in tuos, reditus celeritas declarabit. Sed uereor ne lepore suo detineat diutius Pr. Clodius & homo pereruditus, ut aiunt, & nunc qdem deditus græcis literis, ac pitaneis. sed, si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tēpus cōfirmasti. cū illis tum, cū salui uenerint, Romæ uiuere licebit. Auere te scribis accipere aliqd à me literarū. Dedi ac multis qdem de rebus ἡμερολόγειαν, perscripta omnia. sed ut conijcio, quoniā non mihi uideris in Epeiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. Genus autem mearū ad te literarum eiusmodi forte est, ut non libeat cuiq̄ dare, nisi de quo exploratum sit tibi eum redditurum. Nunc romanas accipe res. Ad III Nonarū Quintil. Suffennas, & Cato absoluti. Procilius condemnatus. ex quo intellectum est tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam deniq; remp. flocci non facere. debemus Patremfamilias domi suæ

occidere nolle, neq; tamen id ipsum abunde. Nam absoluerunt XXII, condemnauerunt XXVIII. Publius sanè diserto epilogo criminans, mentes iudicum commouerat. O talus in ea causa fuit cuiusmodi solet. nos uerbum nullum. Veritas est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publio offenderet. His rebus actis Eratini me ad sua tempora duxerunt, ut agerē causam cōtra Interamnates apud Cos. & decem legatos, quod lacus Velinus à M. Curio emissus, qui interciso monte in Nar defluit, ex quo est illa siccata, sed humida tamen modicæ defluit in Cumanum. quin etiā me ad septem aquas duxerunt. Redij Romam Fontei causa ad VII Id. Quintil. ueni. Spectaculum primum magno, & æquabili plausu. Sed hoc ne curaris. ego ineptus, qui scripserim. Deinde Antiphonti operam miserat, ante manumissus, q̃ productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. Sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerum. hæc tu tecum habeto. In Andromacha tamen maior fuit, quàm Astyanacte. Nam in cæteris parem habuit neminem. Quæris nunc de arbuscula. ualde placuit. Ludi magnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. fœnus ex Triente id. Quintil. factum erat Bessibus. Dices istum quidem non moleste fero. O uirum, O ciuem Memmium. Cæsaris omnes opes confirmant. Cum eo Domitium Cos. iunxerunt, qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit. queritur. Scauro studet. sed utrum fronte, an mente dubitatur. ἐξοχὴ in nullo est, pecunia. omnium dignitatem exæquat. Messala languet, non quo animus

desit, aut amicis careat, sed Coitio Cos. & Pompeius absunt. Ex comitiatis puto fore, ut ducantur Tribunitij. Candidati iurarunt se arbitrio Catonis petituros. Apud eum HS quingena deposuerunt, ut qui à Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie scribebam, quàm comitia fore putabantur. Sed ad te V Cal. Sextil. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribā. Quæ si, ut putantur, gratuita fuerint, plus unus Cato poterit, quàm omnes quidem iudices. Messius defendebatur à nobis, sed de legatione reuocatus. nam eum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit, ut adesset tribus. habet Pontinam uillam. Mætia pugnatur acriter, agitur tamen satis. Deinde me expedio. ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices gloriosi. Fortasse accedent etiā Coss. Des. in qbus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quinti Fratris literis suspicor iam eū esse in Britānia. Suspenso animo expecto quid agat. Illud quidem sumus adepti, quod multis, et magnis indicijs possumus iudicare, nos Cæsari & carissimos, & iucundissimos esse. Dionysium uelim salue re iubeas, & eum roges, ut te hortetur quamprimum uenias, ut possit Ciceronem meum, atq; etiam me ipsum erudire. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

O Ccupationum mearum uel hoc signum erit, quod epistola librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso. sed plerique tantum modo mihi nuntiabant ubi esses, quod erat abs

te, uel etiam significabant recte esse. quo in genere maxime delectarunt duæ ferè eodem tempore abs te Bruto datæ. Scire enim uolebam te commode nauigasse. sed hæc epistolarum frequentia, non tam ubertate sua, q̃ celeritate delectauit. Illa fuit grauis, & plena rerum, quam mihi M. Pacius hospes tuus reddidit. Ad eam rescribam igitur. & hoc quidem primum Pacio Romæ, & uerbis, & re ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. Itaq; in intimis est meis, cum antea notus non fuisset. Nunc pergam ad cætera. Varro, de quo ad me scribis, inducetur in aliquem locum, si modo erit locus. sed nosti genus dialogorum meorum, ut in oratorijs, quos tu in cœlum fers, non mentio potuit fieri cuiusquam ab ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. Hanc ego de rep. quam institui disputationem in Africani personam, & Phili. & Pæti. & Manilij contuli, adiunxi adolescenteis Quintum Tuberonem, P. Rutilium. duos Læli generos, Scæuolam, & Fannium. Itaq; cogitabam, quoniam in singulis libris utor procemijs, ut Aristoteles in his, quos Exotericos uocat, aliquid efficere, ut nõ sine causa istum appellarem. id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere possim. rem enim (quod te non fugit) magnam complexus sum, & grauem, & plurimi ocij, quo ego maxime egeo. Quod in his oratorijs libris, quos laudas, personam desyderas Scæuolæ, non eam temere dimoui. sed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noster Plato, cum in Piræum Socrates uenisset ad Cephalum locupletem, & festiuum senem, quoad primus sermo ille haberetur, adest in disputando senex, deinde,

cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem diui nam dicit se uelle discedere, neque postea reuertitur. Credo Platonem uix putasse satis consonum fore, si hominē id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. Multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola, qui & ætate, & ualetudine ea, qua esse meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur eum plureis dies esse in Crassi Thusculano. Et erat primi libri sermo, non alienus à Scæuolæ studijs. reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut scis. Huic ioculatoriæ disputationi senem illum, ut noras, interesse sanè nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ. etenim est luculenta res. Aureliam, ut scribis, indicijs, & in eo me etiam Tulliæ meæ uendicabo. Vestorio non desum. Gratum enim tibi id esse intelligo, &, ut ille intelligat, curo. Sed scis, qui cū habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone, lege Iunia, & Licinia scis absolutum, Fusiam ego tibi nuntio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. Is tamen & mecum, & cum Milone in gratiā redijt. Drusus reus est factus à Lucretio, iudicibus reijciendis. ad V Non. Quintil. de prælio rumores non boni, sed indicia nostri. Hirus cum Domitio in gratia est S.C. quod hic Coss. de Prouincijs fecerunt, quicunque posthac no tum tibi, ut quod iam intelligebamus denuntiationem illam Memmij ualde Cæsari displicere. Messala noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius certe erat Coss. ac Senatui. Senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret. ab his consilijs, quæ erant omnibus sortita in sin-

gulos candidatos . magnus timor candidatorum . Sed quidam iudices, in his Opimius Veieteranius Tr. pl. appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit: comitia dilata ex S. C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies Terentius intercessit . Coss . qui illud leui brachio egissent, rem ad Senatum detulerunt. Hic Abdera non tacente me. dices tamen tu non quiescis? ignosce, uix possum . Veruntamen quid tam ridiculum? Senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata esset. qui si intercessisset, res integra referretur cœpta ferri leuiter. Intercessum non inuitis. res ad Senatum. De ea re ita censuerunt. Comitia primo quoque tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego patrem eius ornatissime defendissem, obnuntiationibus per Scæuolam interpositis singulis diebus usq; ad prid. Cal. Octobr. quo ego hæc descripsi, sublatis populo tributim domi suæ satisfecerat. Sed tamen, etsi uberior liberalitatis huiusce ratio esse uidebatur eorum, qui occuparant, cuperem multum uidere tuum, cum hæc legeres. nam profecto rem non habes nullam. Hæc negocia multarum nundinarum fore, sed Senatus hodie futurus fuerat, id est Cal. Octob. Iam enim tibi Lucisci loquerentur, præter Antium, & Fauonium liber nemo. Nam Cato ægrotat. de me nihil timueris, sed tamen promitto nihil . Quid quæris aliud? Iudicia credo, Drusus, & Scaurus non fecisse uidentur. tres Candidati fore rei putabantur . Domitius à Memmio . Messala à Quinto Pompeio Rufo . Scaurus à Triario, aut à L. Cæsare. Quid poteris inquies pro ijs dicere? ne uiuam, si scio. in illis quidem tribus libris, quos

bris, quos studiose laudas. Nihil reperio nunc, ut opinionem habeas rerum. ferendum est. Quaeris, ego me ut gesserim. constanter, & libere. Quid ille inquies, ut ferebat? humaniter, meaeq; dignitatis quoad mihi satis factum esset, habendam sibi rationem putabat. Quomodo ergo absolutus? omnino accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. Ter. quẽ fremunt omnes praeuaricatum. Deinde Pompeij mira contentio. Iudicum sordes. Attamen XXXII condemnauerunt, XXVIII absoluerunt. iudicia reliqua impendent. Non dum est plane expeditus. dices tu, Ergo haec quomodo ferre uellem? Hercule et in eo me ualde amo. Amisimus mi Pomponi, non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. Nulla est resp. quae delectet, in qua acquiescam. Id ne igitur inquies facile fers? id ipsum. Recordor enim quàm bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quae mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unum omnia posse disrumpuntur ij, qui me posse aliquid doluerunt. Multa mihi dant solatia, nec tamen ego de meo statu demigro. quaeq; uita maxime est ad naturam, ad eam me refero, & literas, et studia nostra, dicendi laborem delectatione oratoria consolor. Domus me, & Rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. Fatrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur. Vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. Locus ille Animi nostri, stomachus ubi hebetabat olim, concaluit, ut digerat multa cruda facilius. Priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis, cuius plurimae mehercule partes sunt in tuo

reditu. Nemo enim δέῤῥις in terris est mihi tam consentientibus sensibus. Sed accipe. Alia res fuit ad interregnum, & est nonnullus odor dictaturæ. Sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius, quem P. Sulla non dubitans, quin foris esset, postularat contradicente, & nihil obtinente Torquato. Sed omnes absoluentur, nec post hac quisquam damnabitur, nisi, qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur seuerius. Itaq; iudicia callent. M. Fuluius nobilior condemnatus est. Multi alij urbani ne respondent quidem. Quid aliud noui? & tamen absoluto Gabinio stomachantes alij iudices. Hora post, Antiochum Gabinium nescio quem, solidis pictoribus libertum accensum Gabinij lege papia condemnarunt. Itaq; dixit statim reus lesæ maiestatis

Pontinus uult ad IIII Nonarum Nouemb. triumphare. Huic obuiam Cato, & Seruilius Pr. it aperte, & Quintus Mutius Tr. pl. Negant enim latum de imperio, et est latum hercule insulse. sed erit cum Pontino Appius Cos. Cato tamen affirmat se uiuo, illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in in Ciliam cogitat. ab Quinto Fratre, et à Cæsare accepi ad VIIII Cal. Nouēbr. literas. confecta Britānia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, data salitoribus Britāniæ, proximo ad VI Cal. Octobr. Exercitum Britānia reportabant. Quintus Pilius erat iam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut ulla ueritas, aut si etiam sapis, ac frui

tuis

tuis commodis cogitas, aduentare, & propè adesse iam debes. non mehercule æquo animo te careo. te autem qđ mirum? qui Dionysium tantopere desyderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas habebam, Epheso ad V Iduum Sextil. datas. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Expectatas mihi tuas literas, O' gratum aduentum, O' constantiam promissi, & fidem miram, O' nauigationem amandam, quam mehercule ego ualde timebam, recordans superioris tuæ transmissionis. Sed, nisi fallor, citius te, quàm scribo uidebo. Credo enim te putasse tuas mulieres in Appulia esse. quod cum secus erit, quid te Appulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. quin tu huc aduolas. sed inuisis illius nostræ reipub. germanæ putaui DC nummus ante comitia tributim uno loco diuisis, palàm inde absolutum Gabinium detur, esse ualiturum. De Messala quod quæris, qui scribam, nescio. nunquam uidi tam pares candidatos. Messalæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. Si quæris, nulla est magnopere cómota συμπάθεια. sed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam, & est pondus apud rusticos in patris memoriam. Reliqui duo plebi sic exequantur, ut Domitius ualeat amicis, & adiuuetur, tamen non gratissimo munere. Memmius Cæsaris commendatur militibus. Pompeij Gallia uitatur. qbus si non ualuerit, putant fore aliquẽ, qui comitia in aduentum Cæsaris de

trudat, Catone præsertim absoluto. Pacianæ epistolæ respondi. cognosce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædam de Cæsaris in me amore cognoui, eáq; sunt ipsius Cæsaris uberrimis literis confirmata. Britãnici belli exitus expectatur. constat enim aditus Insulæ esse munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum est, neq; argenti scrupulum esse ullum in illa Insula, neq; ullam spem prædæ, nisi ex mancipijs, ex quibus nullos puto te literis, aut musicis eruditos expectare. Paulus in medio foro Basilicam iam penè texuit ijsdem antiquis columnis. Illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monimento, nihil gloriosius. Itaq; Cæsaris amici (me dico, & Oppium) disrumparis licet, monimentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut eos laxaremus, & usq; ad atrium libertatis explicaremus, Contempsimus sexcenties HS. Cum priuatis non poterat transigi minore pecunia. efficiemus rem gloriosissimam. nam in campo martio septa tribunitijs comitijs marmorea sumus, & tecta facturi, eáq; cingemus excelsa porticu, ut mille passuum conficiatur. Simul adiungetur huic operi uilla etiam publica. Dicis quid mihi hoc monimentum proderit? ad quid laboramus res romanas? non enim te puto de lustro, quod iã desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plocia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure. Scribis enim in ea epistola, quam C. Domitius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum. ne toties, &

tam longe

tam longe abesses. sed hæc mallem integra re tecum egisse. profecto enim aliquid egissem. Nunc reprimam susceptam obiurgationem. utinam ualeat ad celeritatẽ reditus tuus. ego ad te propterea minus sæpe scribo, quod certum non habeo ubi sis, aut ubi futurus sis. Huic tamen, nescio cui, quod uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse literas. Tu, quoniam te iterum in Asiã esse putas, ad quæ tempora te expectem, facias me certiorem uelim, & de Euthychide quid egeris. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

PVto te existimare me non oblitũ consuetudinis, et instituti tui rarius ad te scribere, quàm solebam. sed cum loca, et itinera tua nihil habere certi uideo, neq; in Epeirum, neq; Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscẽti dedi literas, Neque enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ nõ sint, nihil ea res nos offensura sit, quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem ferè committamus, nedum cuilibet. Coss. flagrant insania, quod C. Memmius candidatus pactionem in Senatu recitauit, quam ipse suus competitor Domitius cum Coss. fecisset, ut ambo HS quadraginta Coss. darent, si essent ipsi Coss. facti, si treis augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quæ lata nõ esset, & duos consulares, qui se dicerent in ornandis Prouinciis consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne Senatus quidem affuisset. Hæc pactio non uerbis, sed nominibus, & præscriptionibus, multorum tabulis, cum esse facta diceretur, prolata à Memmio est,

nominibus inductis authore Pópeio. Hic Appius erat idem. nihil sanè iacturæ, corruerat alter, et planè inquam iacebat. Memmius autem direpta concione, inuito Caluino planè refrixerat, & eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerum licentia. Perspice æquitatem animi mei, & ludum, & contentionem Seleutianæ Prouinciæ, et meam Hercule cũ Cæsare summissimã coniunctionem. Hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumq; Dij boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia, non secus, ac si ego essem Imperator. Hybernam legionem eligendi optio delata. commodum, ut ad me scribit, hunc tu non ames? Quem igitur istorum? Sed heus tu. scripseram ne tibi me esse legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex Id. Ian? Visum est hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coràm opperior reliqua. Vt tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem, cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. Quid quæris? Ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER QVINTVS.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

e Go uero & tuum indiscessu uidi animum, & meo sum ipse testis. quo magis erit tibi uidẽdum, nequid noui decernatur, ut hoc nostrum desyderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probe. de satisdando uero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes, & sunt aliquot satisdationes secundum mancipiũ, in his, & memmianorum prædiorum uel attilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, & maxime quod DCCC appromisisti, quæ quidem ego utiq; uel uersura facta solui uolo, ne extrema exactio nostrorũ omnium expectetur. Nunc uero uenio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculum, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Vt ueni in Arpinum, cum ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq; multus de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quæ fueramus ego, et tu inter nos de sorore ĩ Thusculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam. ut etiam siqua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. illo sic die. Postridie ex Arpinati profecti sumus. ut in Arcano Quintus maneret dies fecit. ego Aquini. sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quò ut uenimus, humanissime Quintus Põponia inqt,

Tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. Nihil potuit, mihi quidem, ut uisum est, dulcius, idq; cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. At illa audientibus nobis, ego ipsa sum inquit hic hospita. Id autem ex eo, ut opinor, quod antecesserat Statius, ut prandium nobis praeberet. Tum Quintus. En, inquit mihi, haec ego patior quotidie. Dices quid? quasi istuc erat magnum. Itaque meipsum commouerat, sic absurde, & aspere, uerbis, uultuq; responderat. dissimulaui dolens. discubuimus omnes praeter illam. cui tamen Quintus de mensa misit. illa reiecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi uisum est, & multa praetereo, quae tum mihi maiore stomacho, quàm ipsi Quinto fuerunt. ego inde Aquinum. Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie mane uenit, mihiq; narrauit nec secum illam dormire uoluisse, & cũ discessura esset, fuisse eiusmodi, qualem ego uidissem. Quid quaeris? uel ipsi hoc dicas licet, humanitatẽ ei meo iudicio illo die defuisse. Haec ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, ut uideres tuas quoque esse parteis instituendi, & monendi. Reliquũ est, ut ante, quã proficiscare, mandata nostra exhaurias. scribas ad me omnia. Pontinum extrudas. Cum profectus eris, cures, ut sciã. si abeas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suauius A. Torquatũ amantissime dimisi Minturnis, optimum uirum, cui, me ad te scripsisse, aliquid in sermone significes uelim. Vale.

M. T.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

D VI Iduũ Maij, cũ has dabam literas ex Pompeiano proficiscebar, ut ea die manerem in Trebulano apud Pontium. Deinde cogitabam sine ulla mora iusta itinera facere. in Cumano cũ essem, uenit ad me (quod mihi pergratum fuit) noster Hortensius, cui deposcenti mea mandata cætera uniuerse mandaui. Illud probe, ne pateretur, quantum esset in ipso, prorogari nobis Prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gratumq; mihi fecisse dicas, quod & uenerit ad me, & hoc mihi præterea, siquid opus esset, promisit. Confirmaui ad eam causam etiam Turnium nostrum, quem ad annum Tr. pl. uidebam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam, tanta erat in his locis multitudo. Cum interim Rufio noster, quod se à Vestorio obseruari uidebatur, strategemate alto percussit hominem. nam ad me non accessit. ita ne cum Hortensius ueniret? & infirmus tam longe Hortensius, cum maxima præterea multitudine ille non uenit? nõ inquam. non uidisti igitur hominem inquies? qui potui non uidere, cum per Emporium Puteolanorum iter facerem. in quo illum agẽtem aliquid credo salutaui. Postea iam iussi ualere, cum me impense sua uilla nunquid uellem, rogasset. hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Nolim putare mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore. Hoc me ita uelle multi non credunt ex consuetudine aliorũ.

Tu qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcili-cet, cum id agi debebit. Cum ex Epeiro redieris de rep. ſcribas ad me uelim, ſiquid erit, quod opperiare. non dum enim ſatis huc erat allatum, quo modo Cæſar fer ret de authoritate præſcripta. Eratq; rumor de Tran-ſpadanis, eos iuſſu illius uiros creare. Quod ſi ita eſt, magnos motus timeo. Sed aliqd ex Põpeio ſciã. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

a D quintum Idsuum Maij ueni in Trebulanũ ad Pontium, ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt tertio abs te die. eodẽ autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas, nec uero nunc erat ſanè quid ſcriberem. qui de rep. rumores ſcribe quæſo. In oppidis enim ſummum uideo timorem. ſed multa inania. quid de iis cogites, & quando, ſcire ue-lim. Ad quas literas tibi reſcribi uelis, neſcio. nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſe-mel in Trebulano redditæ ſunt. quarum alteræ edi-ctum Publij Licinij habebant. erant autem Non. Maij datæ. alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſes. quam uereor, nequid fuerit σπουδαιότερον in iis, quas non accepi, quibus reſcribi uis. Lentulum ponam te-cum in gratiam. Dionyſius, nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Iam deeſt quid ſcri-bam, & licet Beneuenti cogitabam hoc de noſtra con-tinentia, & diligentia eſſe ſatis, faciemus ſatis L. Pon-tio ex Trebulano ad V Id. Maij.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

b Eneuentum ueni ad V Id. Maij. ibi accepi eas literas, quas tu superioribus literis significaueras te dedisse. ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano L. Pontio. ac binas quidẽ tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit. alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato, sed tua profectio spẽ meã debilitat, ac ne ille illud quidem labat, non quo, sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi uisum esse non alienũ, uereor adduci ut nostris possit, et tuis δύσγνωστον πρὸς νεῦσιν esse. equidẽ sum facilis. sed tu aberis, & me absente rei habebis rationem meæ. nam posset aliquid, si uteruis nostrum adesset agente Seruilio fieri probabile. Nunc si iam res placeat agẽda, tamen aliã non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello fecisti diligenter. Igitur S. C. si erit factũ, scribes ad me. sin minus, rem tamẽ cõficies. mihi enim attribui oportebit. Item Bibulo. sed non dubito, quin S. C. expeditum sit. in quo præsertim sit compendium populi. de Torquato probe. de Massone, & Ligure, cum uenerint. de illo, quod Cherippus, quoniam hic quoque πρὸς νεῦσιν sustulisti, ò Prouincia, etiam ne hic mihi curandus est? Curandus autem hactenus, ne quid ad Senatum Cos. aut Pr. nam de cæteris, sed tamen commode. Quod cum Scrofa de Pompeiano recte scribis. est enim ita, ut si ante Cal. Iun. Brũdusij futurus sit, minus urgẽdi fuerint M. Annius,

& Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur, modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed consyderabimus. rem enim probo. De nostro itinere, quid statuero, de quinq; præfectis, quid Pompeius facturus sit, cum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio bene curasti, quod ei DCCC exposuisti. idq; quoniam Philotimum habes, perfice, & cognosce rationem, et ut agam amplius. Sed, si me amas, priusquam proficiscaris, effice, et magna me cura leuaris. Habes ad omnia, & si penè præterij, chartam tibi deesse, mea cautio est. siquidem eius inopia minus multa ad me scribis. Tu uero aufer ducentos, etsi meam in eo parsimoniam huius paginæ contractio significat, dum acta, et rumores uellet. Iam siqua certa habes de Cæsare, expecto literas, & alias Pontino de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Planè nil est, quod scribam. nam nec qd mandem, habeo. nihil enim prætermissum est, nec quid narrem noui. enimuero mihi nec iocandi locus est. ita me multa solicitant. Tãtum tamen scito, Id. Maijs nos Venusia mane proficiscentes has dedisse. Eo autem die credo aliquid actum in Senatu. Sequãtur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res omneis, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundusij. Ibi enim Pontinum ad eã diem, quam tu scripsisti expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de rep. habuerimus, ad te perscribemus. Et si id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte

ad te scribere possem. id est quandiu Romæ futurus sis. ut aut quod est, post has literas, sciam, aut ne dem frustra. Sed ante, quàm proficiscare, utiq; explicatum sit illud HS XX, & DCCC. hoc uelim in maximis rebus, & maxime necessarijs habeas, ut quod authore te uelle cœpi, adiutore assequar. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Tarentum ueni ad XV Cal. Iun. quod Pontinum statueram expectare. commodissimum duxi dies eos, quoad ille ueniret cum Pompeio consumere, eoq; magis, quod ei gratum esse id uidebã. quin etiam à me petierat, ut secum, & apud se essem quotidie, quod concessi libenter. multos enim eius præclaros de rep. sermones accipiam. instruar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum negocium. sed ad te breuior iam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæ ne sis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quàm committam, ut tibi cum possint reddi à me literæ, non reddantur. nec tamen iam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem. Mandaui omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries. narrabo cum aliquid habeo noui. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Auide expecto tuas literas, & maxime, ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Quotidie, uel potius in dies singulos breuiores literas ad te mitto. quotidie enim magis, ac ma-

gis suspicor te in Epeirum iam profectum. sed tamen, ut mandatum scias me curasse, quod ante ad te Pompeius, qui nos præfectos delaturus nouas uocationes iudiciorum causa. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brundusium ad XIIII Cal. Iun. ciuem illum egregium relinquebã, et ad hæc, quæ timentur propulsanda paratissimum. Tuas literas expectabo, cum ut quid agas, tum ut ubi sis, sciam. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

m E & incommoda ualetudo, qua iam emerseram, utpote cum sine febri laborassem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat tenebat iam duodecimum diem Brundusij. sed cursum expectabamus. Tu, si modo es Romæ (uix enim puto) sines, hoc uehementer animaduertas uelim. Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quod Philotimus socius esset in bonis suis. Id ego ita fieri uolui de C. Duronij sententia, quem & amicissimum Miloni perspexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. Eius autem consilium, meumq; hoc fuerit. Primum, ut in potestate nostra esset res, ne illum malus emptor alienis mancipijs, quæ per multa secum habet, spoliaret. Deinde, ut Faustæ, cui cautum ille esse uoluisset, ratum esset, Erat etiam illud, ut ipsi nos, siquid seruari possit, q̃ facillime seruaremus. Nunc rem totam perspicias uelim. nobis enim scribuntur sæpe maiora. Sed ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta uult. Philotitimus, ut

ego ei coram dixeram, mihiq; ille receperat, ne sit inuito Milone in bonis, nihil nobis fuerat tanti. Sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. Loquere cum Duronio. Scripsit etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq; magis, quod non confidam Romæ te esse. Summa erit hæc. statues ut ex fide, fama, req; mea uidebitur. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Actium uenimus ad XVII Cal. Quintil. Cum quidem et Corcyræ, & Sybotis, muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσινέστατα nobis concesserant, epulati essemus hilarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus. sed Leucathem flectere molestum uidebatur. Actuarijs autem minutis Patras accedere sine ijs impedimentis non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor. præcipio meis. faciam deniq; ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc exordinarium traducamus. Parthus uelim quiescat, & fortuna nos iuuet. nostra præstabimus. Tu quæso quid agas, ubi quoq; hoc tempore futurus sis, quales res nostras Romæ reliqueris, maxime de CXX, & de DCCC cura, ut sciamus. id unis diligenter literis datis, quæ ad me utiq; perferantur, consequere. Illud tamen (quoniã nunc abes, cum id nõ agetur, aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento curare per te, & per omnes nostros. In primis per Hortẽsium, ut annus noster maneat suo statu, ne quid noui decernatur. Hoc tibi ita mando, ut dubitem an etiam

te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. sed non audeo tibi omnia onera imponere. Annum quidem utiq; teneto. Cicero meus modestissimus, & suauissimus puer tibi salutẽ dicit. Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, et mehercule in primis quod te amat, nec tui mentionem intermitti sinit. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

T Athenas ad XV Calendarũ Quintil. ueneram, expectabam ibi iam quartum diẽ Pōtinum, neq; de eius aduentu certi quicq̃ habebã. Eram autem totus (crede mihi) tecum. Et quanquam sine ijs per me ipse, tamen acrius uestigijs tuis monitus, de te cogitabam. Quid quæris? Non mehercule alius ullus sermo nisi de te. sed tu aliquid de me ipso scire fortasse mauis. Hæc sunt. Adhuc sumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quenquam comitum. Nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite. persuasum est omnibus meis seruiendum esse famæ meæ belle. Adhuc hoc animaduersum Græcorum laude, & multo sermone celebratur, quod superest elaboratur in hoc à me, sicut tibi sensi placere. Sed hæc tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua sunt eiusmodi, ut meum consilium sæpe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negocio emerserim. O rem minime aptam meis moribus. O illum uerum γραφὶκ dicis. Quid adhuc? Non dum enim in negocio uersaris? nescio, & puto molestiora restare. sed hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, & uultu bellis, sed angor intimis sensibus. Ita multa uel iracunde, uel insolenter, uel in omni genere stultitiæ, insulse,

titiæ, insulse, arroganter & dicuntur, & tacentur quotidie. quæ non, quo te cælem, perscribo, sed quia δυσανάλητα sunt. Itaq; admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus. tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Ego quoq; hæc hactenus. Et si mihi nihil erat propositum ad scribendum, quia quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem. nec hercule unquam tandiu ignarus rerum mearum fui. Quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit, hac non modo nemo, sed ne rumor quidem quisquam, ut sciremus in rep. quid ageretur. Quare si quid erit, quod scias de his rebus, quas putabis scire me uelle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud, ualde me Athenæ delectarũt. Vrbs duntaxat, & urbis ornamentum, & hominum mores in te, & in nos quadam beneuolentia. Sed multum ea philosophia ἄνω, καὶ κάτω sic quidem existimat, tu apud quem eras. nam Zenonem tuum, uel nostrum potius Quinto concesseram, & tamen propter uicinitatem totos dies simul eramus iuncti. Cum primum poteris, tua consilia ad me scribas, ut sciam, quid agas, ubi quoq;, & maxime quando Romæ futurus sis. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

h Vi toties ne me literas dedisse Romam, cum ad te nullas darem? at uero posthac frustra potius dabo, quàm, si recte dari potuerint, cõmittam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur per fortunas, dum ades, quicquid prouideri potest, prouide. Non dici potest, quàm flagrem desyderio urbis.

qui uix harum rerum insulsitatem feram. Marcellus sedendi comes, & si ille magistratum non gesserit, erit tamen Transpadanus. Ita mihi uidetur non minus stomachi nostro Cæsari fecisse. sed hoc ipse uiderit. Pompeius mihi quoq; uidebatur (quod scribis Varronem dicere) in Hispaniam certe iturus. id ego minime probabam, qui quidem Theophani facile persuasit, nihil esse melius, quàm illud, nusquã illum discedere. ergo græcus incumbet. Valet autem authoritas eius apud illum plurimum. Ego has prid. Non. Quintil. proficiscens Athenis dedi. cum ibi decem ipsos fuissem dies, uenerat Pontinus. nam Cn. Volusius aderat quæstor tuus. Vnus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & Dicrotum, & Mitylenorum habebam, et aliqd. De Parthis erat silentiũ. quod superest Dij iuuent nos. adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus. Nec mehercule habeo adhuc, quem accusem meorum. Videntur mihi nosse nos, nostram causam, & conditionem profectionis suæ. planè seruiunt existimationi meæ. Quod superest, si uerũ illud est ὁποία ἡ δέσποινα, οἷαι καὶ θεραπαινίδες certe permanebunt. Nihil enim à me fieri ita uidebunt, ut sibi sit delinquendi locus. in id parum, quod fuerit, fiet aliquid à nobis seuerius. nam lenitate dulces sumus, &, ut spero, proficimus aliquantum. Sed ego hanc, ut singuli dicunt, adhuc ἀνεξίαν in unum annum meditatus sum. Proinde pugna, ne, siquid prorogatum sit, turpis inueniar. Nunc redeo ad ea, quæ mihi mãdas. In præfectis excusatio. Iis, quos uoles, deferto. non ero tam μετέωρος, quàm in Apuleio fui. Zenonẽ tam diligo, quàm tu, quod ipsum sentire certò

re certò scio. Apud Patronem, & reliquos Varrones te in maxima gratia posui, et hercule merito tuo feci. nam mihi is ter dixit, rescripsisse ad te, mihi ex illius literis rem illam curæ fuisse, quod ei pergratum erat. Sed cum Patro mecum egisset, ut peterem à uestro Ariopago ὑπομνηματισμὸν tollerent, quē Polycharmo Pr. fecerant, commodius uisum est, & Zenoni me, & post ipsi Patroni, ad Mēmiū scribere, q pridie, q̄ ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut si ad uos scriberet, posse id sua uoluntate fieri. non enim dubitabat Zeno, quin ab Ariopagitis, inuito Memmio impetrari nō posset. Fānius autē ædificandi consiliū abiecerat, sed erat Patroni iratus. Itaq; scripsi ad eū accurate, cuius epistolæ misi ad te exemplū. Tu uelim Pyliā meis uerbis consolere. Indicabo enim tibi. tu illi nihil dixeris. Accepi fasciculū, in quo erat epistola Pyliæ. abstuli. aperui. legi. ualde scripta est συμπαθῶς. Brūdusio, quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cum ego me nō belle haberē. Nam illā νομανδρίαν meam excusationē ne acceperis. cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

n Egocium magnum est nauigare, atq; id mense Quintil. sexto die Delum Athenis uenimus, prid. Non. Quintil. à Piræo ad Zostera uento molesto, qui nos ibidem Nonis tenuit. Ad VIII Iduū ad Ceocum uicum, deinde ad Gyarū sæuo uento non aduerso. Hinc Scyrum. deinde Delum, utroque citius, quàm uellemus, cursum confecimus. Iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil est, quod minus fluctum

ferre possit. itaq; erat in animo nihil festinare. Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρωτηρίων tuta uidissem. De Messala ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi literas, & idipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium. cui quidem ualde συννεονίζόμην. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de reip. statu literas expecto πολιτικώτερον quidem scriptas (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam literas, ex qbus ego non quid fiat (nã id Helonius uir gratissimus potest efficere cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam, etiam cum hæc leges, habebimus Coss. Omnia perspicere poteris de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem negocia (quoniam Romæ commoraris) amabo te explica, cui rei fugerat me rescribere. de strue Salinarum planè rogo. De aqua siquid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse. De aqua, quam ego cum mea sponte, tum tui sermonibus. æstimo plurimi. ergo aliquid conficies. Præterea siquid Philippus rogauit quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura scribam ad te, cum constitero. nunc eram planè in medio mari. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e Phesum uenimus ad XI Cal. Sextil. Sexagesimo, & quinto post pugnam Bouillam. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter Afractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum priuatarum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut

quid ad me attinet? Veruntamen, cum de Cumanis uenissem cum imperio, Graeci quasi Ephesio Pr. se alacres obtulerunt, ex quo te intelligere certe scio, multorũ annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed ut spero, utemur ea palæstra, quam à te didicimus, omnibusq; satisfaciemus, et eo facilius, quod in nostra Prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cum cœnanti mihi nuntiaret Sestius se de nocte proficisci. Tua negocia Ephesi curæ mihi fuerunt, Thermoq; tametsi ante aduentum meum liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollinicensem Zenonem cõmendaui. omnino omnia se facturum recepit. Ego præter eam rationem Philogeni, et permutationis eius, quã tecum feci, edidi. ergo hæc quoq; hactenus. Redeo ad urbana. per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atq; præmuni quæso, ut simus annui. ne intercaletur quid. Deinde exhauri mea mandata, maxime quæso quoad potes, de illo domestico, scrupulum, quem non ignoras. Deinde de Cæsare, cum in cupiditatem, & in authorem incubui, nec me piget. Etsi intelligis q̃ meum sit scire, & curare quid in rep. fiat, immo uero etiam quid futurũ sit. Perscribe ad me omnia, sed diligentissime. In primis nunquid iudiciorum status, aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si curæ est, siquid Philippus aget, animaduertes. Vale.

M. T. CICERO T. P. ATTICO. S.

Nte, quàm aliquo loco consedero, neque longas à me, neque semper mea manu literas expe-

ctabis. cũ autem erit spatium, utrunq; dabo. Nunc iter conficiebam æstuosa, & pulverulenta uia. dederam Epheso pridie. has dedi Trallibus. In Prouincia mea fo re me putabam Cal. Sextil. Ex ea die, si meas

commouero, tamẽ interea hæc uellem, quæ mihi adnuntiabantur. Primum ocium Parthicũ. deinde confectæ pactiones publicanorum. postremo se ditio militum sedata ab Appio, stipendiumq; eis usq; ad Id. Quintil. persolutum. Nos Asia accepit admira biliter. aduentus noster, ne numo quidem sumptui fuit. spero meos omnes seruire laudi meæ. tamen magno ti more sum, sed bene paramus. omnes iam nostri præter Tullium tuũ uenerunt. erat mihi in animo recta pro ficisci ad exercitum. æstiuos menses reliquos rei milita ri dare, hybernos iurisdictioni. Tu uelim (si me nihilo minus nosti curiosum in rep. quàm te) scribas ad me omnia, quæ sint, quæ'ue futura sint. Nihil mihi gra tius facere potes, nisi tamen id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandaui, confeceris. In primis quid illud ἐν ὀμίλῳ, quo mihi scies nihil esse carius. Habes epi stolam plenam festinationis, et pulueris. reliquæ sub tiliores erunt. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Laodiceam ueni prid. Cal. Sextil. Nihil exo ptatius aduentu meo, nihil carius. sed est in credibile, q̃ me negocij tædeat. ne non habeat satis magnum campum ille tibi nõ ignotus cursus ani mi, & industriæ meæ, præclara opera cessent. Quip pe ius Laodiceæ me dicere, cũ Romæ A. Plotius dicat?

& cum

& cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exulum? deniq; hæc non desydero. lucem, forum, urbem, domum, uos desydero. sed feram, ut potero, sit modo annuus. si prorogatur, actum est. Verũ facile resisti potest. tu modo Romæ præsto sis. Quæris quid hic agam? Ita uiuam, ut maximos sumptus facio. mirifice delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis, ut uerear, ne illud, quod tecum permutuaui, uersura mihi soluendum sit. Appij uulnera non refrico, sed apparent, nec oculi possunt. Iter Laodicea faciebam ad III Nonarum Sextil. cum has literas dabam in castra in Lycaoniam. Inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mophragone signis collatis, si possem, de seruo tuo decernerem. Clitellæ boui sunt impositæ. illæ non est nostrum onus, sed feremus. Modo, si me amas, sit annuus. Adsis tu ad tempus, ut Senatũ totum excites. mirifice solicitus sum, q̃d iandiu ignota sunt omnia. Quare, ut ad te ante scripsi, tum cætera, tum resp. cura, ut nota mihi sit. Plura scribã aliàs tarde tibi redituro, sed dabã familiari homini, ac domestico C. Andronico Puteolano. Tu autem sæpe dare tabellarijs publicanorum poteris per magistros scripturæ, et portus, et nostrarũ diœcesum. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

e Tsi in ipso itinere, & uia discedebant publicanorum tabellarij, & eramus in cursu, tamen surripiendũ aliq̃d putaui spatij, ne me immemorẽ mandati tui putares. Itaq; subsedi in ipsa

uia, dum hæc, quæ longiorem desyderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima expectatione impeditam, & planè euersam in perpetuum Prouinciam nos inuenisse scito. Prid. Cal. Sextil. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, & totidem dies Sinnade. audiuimus nihil aliud, nisi imperata ἐπικεφάλαια soluere non posse. omneis possessiones omnium uenditas. ciuitatum gemitus. ploratus. monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. Quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miseræ ciuitates, quod nullus fit sumptus in nos, neque in legatos, neque in quæstorem, neque in quenquam. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem, nec præter quatuor lectos, & tectum quenquam accipere, quicquam. Multis locis nec tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, & uicis, ex domibus omnibus. Mehercule etiam aduentu nostro reuiuiscunt, iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. Itaque opiniones omnium superauit. Appius, ut audiuit nos uenire, in ultimam Prouinciam se coniecit Tharsum usque. Ibiq; forum agit. De Partho silentium est, sed tamen concisos equites nostros à barbaris nunciabant ij, qui ueniebant. Bibulus nunciabatur quidem etiam nunc in Prouinciam suam accedere. Id autem facere ob eam causam dicebant, quod tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.

M. T

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Cœpi Romæ sine epistola tua fasciculum literarum, in quo si modo ualuisti, & Romæ fuisti Philotimi duco esse culpam non tuam. Hāc epistolam dictaui sedens in Rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas. Itaque eo me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex alijs audire malo, sic in Prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus Teruntius insumatur in quenquam. Id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia. nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est, sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui Rex ab Senatu appellatus est, secum in regnum, dum in æstiuis nos essemus. illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sestius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. amābo te incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit Hortensium de proroganda nostra Prouincia dixisse nescio quid mihi. In Cumano diligētissime, se ut annui essemus, defensurum receperat. Si quicquā me amas, hunc locum ama. Dici non potest, quàm inuitus à uobis absim, & simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. Id quod Scæuolæ contigit, qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduētare uideret, profectus est Tharsum usq; Lao-

dicæa. Ibi forum agit, cum ego sum in Prouincia, quam eius iniuriam non insector. Satis enim habeo negocij in sanandis uulneribus, quæ sunt imposita Prouinciæ, quod do operam, ut faciam quam minima illius contumelia. Sed hæc Bruto nostro uelim ut dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo quam longissime potuerit, discesserit. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Q Vum uellem Romæ esses, si forte non es. Nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas literas ad XIIII Cal. Sextil. datas, in quibus scriptum esset, te in Epeirum iturum circiter Calen. Sextil. Sed siue Romæ es, siue in Epeiro, Parthi Euphratem transiuerunt Duce Pacoro Orodis Regis Parthorũ filio, cunctis referto copijs. Bibulus non dum audiebatur esse in Syria. Cassius in Oppido Antiochiæ cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cũ exercitu ad Cibustra. Hostis in Cirthestica, quæ Syriæ pars proxima est Prouinciæ meæ. His de rebus scripsi ad Senatum. quas literas, si Romæ es, uidebis putes ne reddẽdas. Et multa immo omnia, quorum κεφάλαιον, nequid inter cæsa, & porrecta (ut aiunt) oneris mihi addatur, aut tẽporis. Nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimũ subsidium est hyems. Ea si uenerit, nec illi ante in meã Prouinciam transierint, unum uereor, ne Senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. Quod si alium ad uer mittit, non laboro. no-

bis modo temporis nequid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es. sin abes, aut etiam si ades, hæc negocia sic se habent. Stamus animis, & quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramus etiam manu. tutò consedimus. copioso frumento Ciliciam propè conspiciente expedito ad mutandum locum paruo exercitu, sed, ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiēte, quem nos Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs duplicaturi eramus. Socijs multo fidelioribus utimur, q̃ quisquam usus esset, quibus incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. Delectus habetur Ciuium romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. Si fuerit occasio manu, sin minus locis nos defendemus. Quare bono animo es. uideo enim te, & quasi corā adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. Sed te rogo, si ullo pacto fieri poterit, si integra in Senatu nostra causa ad Cal. Ian. manserit, ut Romæ esses mense Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. Amicos Coss. habemus nostros, Tr. Pl. Furnium. Verum tua est opus assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium. sed turpe est me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarū, sed, si opus erit, deducētur Rhodū. Tu, si es Romæ, ut soles, diligentissime, si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium, et, ut tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq; acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exibeo pupillum, neque defendo. sunt enim negocia & lenta, & inania. Faciam tamen satis tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi, sed certe satisfaciam utriq;. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Bsignaram iam epistolam meam, quam puto te modo perlegisse scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum subito Appellius Tabellarius ad XI Cal. Octobr. septimo quadragesimo die Roma celeriter iuit. tam mihi lóge tuas literas reddidit, ex quibus nó dubito, quin ut Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epeirū profectus sis, magisq; uereor, ut scribis, ne in Epeiro solicitus sis non minus, quàm nos hic sumus. De Atteliano nomine scripsi ad Philotimum ne appellaret Messalā. Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisq; lætabor, si reliqua cognoris. Filiolā tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo, eamq;, quam nunq̃ uidi, tamen & amo, & amabilem esse certe scio. etiā atq; etiā uale patrone & tui condiscipuli. Quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis libenter repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret, hoc magni amoris signum. Itaq; me etiā admonuisti, ut gauderē. nam mihi in mentem non uenerat. Non credo inquis? ut libet, sed plane gaudeo, quoniā νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Aturnalibus mane se mihi Pindentissæ dediderunt septimo, & quinquagesimo die, postq̃ oppugnare eos cœpimus. Qui malum isti Pindentissæ? qui sunt inquies? nomen audiui nūquam. quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetholiam, aut

Macedoniam reddere. Hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negocia geri potuisse. quae cognoscere ἐν ἐπιτομῇ Sic enim concedis mihi proximis literis. Ephesum, ut uenerim nosti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me unquam delectauit magis. Inde oppidis his, quae erant, mirabiliter acceptis Laodiceam prid. Cal. Sextil. uenimus, ibi morati biduum, pillustres fuimus, honorificisq; uerbis omnes iniurias reuellimus superioris. Deinde Appameae quinq; dies morati. Sinadis triduum. Philomeli quinque dies, & Iconij decem, fecimus nihil ca iurisdictione aequabilius, nihil lenius, nihil grauius. Inde ad castra ueni ad VII Cal. Septembr. ad III Exercitum lustraui apud Iconium. Ex his castris, cum graues de Parthis nūtij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociae partem eam, quae Ciliciam attingit, eo consilio, ut Armenius Artabasdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. Cum dies quinque ad Cibustra Cappadociae castra habuissem, certior sum factus Parthos ab illo aditu Cappadociae longe abesse, Ciliciae magis imminere. Itaq; confestim iter in Ciliciam feci per Tauripilas. Tharsum ueni ad III Non. Octobr. Inde ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. Hic ad III Id. Octobr, magnum numerū hostiū cecidimus. Castella minutissima nocturno Pontini aduentu, nostro matutino cepimus, incendimus, & Imperatores appellati sumus. Castra paucos post dies habuimus, ea ipsa quae contra Darium habuerat apud Issum Alexander Imperator haud paulo melior, quàm

aut tu ego. Ibi quicunq; dies morati, direpto, & uastato Amano inde discessimus. interim (scis enim quædam πάνικα dici) item τὰ κοινὰ τοῦ πολέμου rumore aduentus nostri, & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. Itaque eos cedenteis ab oppido Cassius insecutus, rem bene gessit. Qua in fuga magna authoritate Osates Dux Parthorum uulnus accepit, eoq; interijt paucis post diebus. Erat in Syria nostrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus, credo uoluit appellatione hac inani nobis esse par. In eodem Amano cœpit Laureolam in Mustaceo quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, Centurionemq; primipili nobilem sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium T. Cannij Cepionis locupletis, & splendidi hominis filium Tr. Mil. sane plagam odiosam acceperat, cum re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria, in armis fuit. feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati, cinximus uallo, & fossa, aggere maximo, uineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittarijs, magno labore, apparatu, multis saucijs ex nostris, incolumi exercitu negocium confecimus. hilara sane Saturnalia. Militibus quoque, quis exceptis, reliquam prædam concessimus. Mancipia ueniebant Saturnalibus certis. Cum hæc scribebam in Tribunali res erat ad HS CCXX. Hinc exercitum in hyberna agri male pacati, deducendum. Quinto Fratri dabam, ipse me Laodiceam recipiebã. Hæc adhuc. Sed ad præterita reuertamur. quod me ma

xime hortaris, & quod pluris est, quàm omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ satisfaciam, moriar, si quicquam fieri poterit elagantius. Nec tamen ego hanc continentiam appello, quæ uirtus uoluptati resistere uidetur. Ego in uita mea nulla unquam uoluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama (quæ summa est) quàm res ipsa delectat. Quid quæris? fuit tanti, me ipse non noram, nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem recte. nihil est præclarius. Interim hæc sunt λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit. Regnat ἐν παρόδῳ consilio, & authoritate, et q̄d insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me modo non præbui, Regē, regnumq́; seruaui. Interea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum, quantum potui, excitaui, quem non minus amo, q̄ tu, penè dixi q̄ te. atq; etiam spero toto anno Imperiĳ nostri Teruntium sumptus in Prouincia nullum fore. habes oīa. Nunc publicæ literas Romam mittere parabam. uberiores erunt, q̄ si ex Amano misissem, at te Romæ non fore. sed est totum, q̄d Calen. Martiĳ futurum sit. Vereor enim, ne cum de Prouīcia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. His tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana. quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis ad V Calen. Ian. deniq; cognoui. eas diligentissime Philogenes libertus tuus curauit perlonga, & non satis tuta uia perferendas. Nam quas Lemni, pueris scribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæsare, et quæ Senatus decreuit, & quæ tu speras, q̄bus ille si cedit salui sumus. Incendio Pætoriano q̄d Leius adustus est, minus moleste fero. Lucceius de Quinto Cassio cur tam

uehemens fuerit, et quid actum sit, aueo scire, Ego cum Laodiceam uenero. Quinto sororis tuæ filio togam puram iubebo dari, cui moderatur Deiotarus, cuius auxilijs magnis usus sum. Ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas enim Epeiroticas expecto literas, ut habeam rationem non modo negocij, uerum etiam ocij tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur, quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam, ut & diligentius perferantur, et idem ad me certa de te, & à te referat. Alexis quod mihi toties salutem adscribit, est gratum, sed cur non suis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? à Phameo queritur κέρασ. Sed hæc hactenus. Cura, ut ualeas, & ut sciam, quando cogites Romam. Etiam atque etiam uale. Tua, tuosq; Thermo, & præsens Ephesi diligentissime commendaram, et nunc per literas, ipsumq; intellexi esse perstudiosum tui. Tu uelim, quod antea ad te scripsi, de domo Parmeni des operam, ut quod tuo, meoq; beneficio puer habet, cures nequa ratione auellatur. utriq; nostrũ existimo, tum mihi erit pergratum.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

TE in Epeirum saluum uenisse, &, ut scribis, ex sententia nauigasse uehementer gaudeo. nõ esse Romæ tẽpore pernecessario, submoleste fero. Hoc me tamen consolor, quod nõ spero te isthic iucunde hyemare, & libenter requiescere. Cassius frater Quinti Caßij familiaris tui prudentiores illas literas miserat, de quibus tu ex me requiris, quid sibi uoluerit, quàm eas, quas postea misit, q̃bus per se scribit

confectum

confectum esse parthicum bellum. Recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro συνμερήματι. Hodie uero hyemant in Chirestica, maximumq; bellum impendet. Nam & Orodes Regis Parthorum filius in Prouincia nostra est. Nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Arthabasdis filia (Ex quo sciri potest) quin cum omnibus copijs ipsa prima æstate Euphratem transiturus sit. quo autem die Cassij literæ uictrices i Senatu recitatæ sunt, idest non. Octo. eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noster ait nostras authoritatis plenas fuisse, illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ, quas certo scio plenas timoris fore. Ex ijs rebus hoc uereor, ne cum Pompeius, propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à Senatu habeatur. dũ hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos ante, quàm successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis Prouincijs singulos legatos præesse. Hic neqd mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo, atq; eo magis quod tu abes, qui consilio, gratia, studio, multis rebus occurreres. Sed dices me ipsum mihi solicitudinem struere. cogor, & uelim ita sit. Sed omnia metuo, & si bellum ἀκροτελεύταιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Ibi, ut uideo, & spero, nulla ad decedendum mora. mallẽ, ut uideo, nihil opus fuit, ut spero. Acceperam autem satis celeriter Iconij per

publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas in his illud confirmas, moram mihi nullam fore. Deinde addis, siquid secus, te ad me forte uenturum. Angunt me dubitationes tuæ. simul & uides, quas acceperim literas. Nam quas Hemoni centurioni Scamulæ ipse scribis dedisse, non accepi. Lemnij pueris te dedisse, sæpe ad me scripseras eas Laodiceæ, denique cum eò uenissem III Iduum Februarij. Lenius mihi reddidit datas ad decimum Calendarum Octobr. Lemnio tuas commendationes, & statim uerbis, & reliquo tempore probabo. Hæ literæ cætera uetera habebant. unum hoc nouum de Cibiratis Pantheris. Multum te amo, quod respondisti M. Octauio te non putare, sed posthac omnia, quæ certa non erunt pro certo negato. nos enim & nostra sponte bene firmi, & mehercule authoritate tua inflammati uicimus omnes. Hoc tu ita reperies tum abstinentia, tum iustitia, facilitate, clementia. Caue putes quicquam homines magis unquam esse miratos, quàm nullum Teruntium, me obtinente Prouinciam sumptum factum esse, nec in remp. nec in quenquam eorum, præterquam in L. Tullium legatum, in cæteris qui abstinens se Iulia lege, transita semel tamen in diem, non ut alij solebant omnibus uicis, præter eum semel, nemo accepit. Hic facit, ut mihi excipiendus sit, cum Teruntium nego sumptum factum, præter eum accepit nemo. Has à nostro Quinto Titinio sordes accepimus. Ego æstiuis confectis, Quintum fratrem Hybernis, & Ciliciæ præfeci. Quintum Volusium tui Tiberij generum certum hominem, sed mirifice abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies. Sed ne ciues romani pauci, qui illic

negociantur

negociantur ius sibi dictum negarent. nam euocari ex Insula Cyprios non licet. Ipse in Asiam profectus sum Tharso Non. Ian. Non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximeq; Tharsensium. Postea uero, quàm Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarum diœcesum, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat literas. nunquã hospitem uiderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. Ciuitates locupletes ne in hyberna milites reciperent, magnas pecunias dabant. Cyprij talenta attica CC, quæ ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerissime loquor) nummus nullus me obtinente erogabitur. Ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborum decerni sino. statuas prohibeo. nec sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicẽ de me. perfer, si me amas. Tu enim me hæc facere uoluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. Quacunq; iter feci nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, authoritate, & cohortatione perfeci, ut & græci, & ciues romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur. Id. Febr. quo die has literas dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cibiraticum, & Apamense ex Id. Mar. ibidem Synadense. Pamphilium cum Sessameno. dispiciam κέρατα omnium. Isauricum ex Idibus Maij in Ciliciam, ut ibi iunius consumatur. uelim tranquille à Parthis. Quintilis, si erit, ut uolumus, in itinere est per Prouinciam redeuntibus consumendus. Ve-

nimus enim in prouinciam Laodiceā Sulpicio, & Marcello Coss. prid. Calendarū Sextil. ide nos oportet decedere ad IIII Calēdarum Sextil. Primum contendam à Quinto fratre, ut se præfici patiatur, qđ & illo, & me inuitissimo fiet, & aliter honeste fieri non potest, præsertim cum uirum optimum Pontinum ne nunc quidem retinere possim. rapit enim hominem Posthumius Romam, fortasse etiā Posthumia. Habes consilia nostra, nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuos quosdam creditores Salaminiorum. Ex Cypro Marcum Scaptium, & P. Macinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Macinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me Bruti causa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent. Egit gratias. Præfecturam petiuit. negaui me cuiquam negocianti dare, quod idem tibi ostenderam. Cn. Pompeio petenti probaram institutum meum, quid dicam Torquato, & M. Lemnio tuo? multis alijs? si præfectus uellet esse syngraphæ causa me curaturum, ut exigeret. gratias egit. discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coercceret, & eundem habuerat præfectum, uexabat Salaminios. Ego equites ex Cypro decedere iussi. moleste tulit Scaptius. Quid multa? ut ei fidem meam præstarem, cum ad me Salaminij Tharsum uenissent, & una Scaptius, imperaui, ut pecuniam soluerent. Multa de syngrapha, multa de Scaptij iniurijs, negaui me audire. Hortatus sum demum etiam pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negocium conficerent. Deniq; coacturū dixi me homines, non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se à me

cere, se à me soluere. Quod enim Pr. dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se à me quodammodo dare, atq; etiam minus esse aliquanto in Scaptij nomine, q̃ in uectigali prætorio, collaudaui homines. recte inqt Scaptius, sed subducamus summam. interim cum ego in edicto translatitio centesimas me obseruaturũ dicerẽ cũ Antiochi anniuersario, ille ex syngrapha postulabat illud. Quid ais inquam? possum ne contra meũ edictum? At ille profert S. C. Lẽtulo, Philippoq; Coss. ut qui Ciliciam obtineret, & Ius ex illa Syngrapha diceret. cohorrui primo, etenim erat interitus ciuitatis. Reperio duo S. C. ijsdem Coss. de eadem Syngrapha. Salaminij, cum Romæ uersuram facere uellent, non poterant, quod lex Gabinia uetabat. Tum ij Bruti familiares freti gratia Bruti dare uolebant quatuor, si sibi S. C. caueretur. Fit gratia Bruti S. C. ut ne'ue Salaminijs, ne'ue, qui eis dedisset fraudi esset. Pecuniam numerauerunt, & postea uenit in mentem fœneratoribus nihil se iuuare illud S. C. quod ex Syngrapha Ius dici lex Gabinia uetaret. Tum fit S. C. ut ex ea Syngrapha esset, qua cætera essent, sed ut eodẽ, cum hæc dissernissem, seducit me Scaptius, ait se nihil cõtradicere, sed illos putare talenta CC se debere, ea se uelle accipere, debere autem eos paulo minus. Rogat, ut eos ad CC perducam. optime inquam. uoco illos ad me remoto Scaptio. qd uos? quantũ inquam debetis? respondent CC. Refero ad Scaptiũ. homo clamare. Quid opus est inquam potius, q̃ rationes conferatis? Assident. subducũt ad numum. conuenit. Illi se numerare uelle. urgere, ut acciperet. Scaptius me rursus seducit. rogat, ut rem sic

relinquam. Dedi ueniam homini impudenter petenti. Græcis quærentibus, ut in Fano deponerent, postulantibus non concessi. Id clamare omnes, qui aderant. nihil impudẽtius Scaptio, qui centesimis cũ Anatocismo contentus non esset. alijs nihil stultius. Mihi autem impudens magis, q̃ stultus uidebatur. Nam aut bono nomine centesimis contentus erat, aut non bono quaternas centesimas sperabat. Habes meã causam, quæ, si Bruto non probatur, nescio cur illum amemus, sed auunculo eius certe probabitur, præsertim cum S. C. modo factũ sit, ut puto, postq̃ tu es profectus in creditorũ causa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. Hoc quid inter sit, si tuos digitos noui, certe habes subductum, in quo quidẽ ὁδὲ πάρεργον. Lucceius M. Fab. queritur apud me per literas, summũ esse periculum, ne culpa Senatus his decretis, res ad tabulas nouas perueniat. commemorat quid olim etiam mali C. Iulius fecerit, cum diecula dixerit, nunq̃ resp. plus. Sed ad rem redeo. Meditare aduersus Brutũ causam meam, si hæc causa est, contra quam nihil honeste dici potest. præsertim cum integram rem, et causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομινῶ, probo idẽ, qđ tu Posthumæ filiæ, quoniã Pomelia nugatur. sed uellẽ adesses A. Quinto Fratre his mẽsibus nihil expectaris. nã Taurus propter niueis ante mensem Iuniũ transiri non potest. Hermum, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valeriũ negat habere quicquã Deiotarus Rex, eumq; ait se sustentari. Cum scies Romæ itercalatũ sit, nec ne, uelim ad me scribas, certũ, quo die mysteria futura sint. Literas tuas minus paulo expecto, q̃ si Romæ esses, sed tamẽ expecto. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER SEXTVS.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Cœpi tuas literas ad quintum milliare Laodiceæ, quas legi libentiſſime, pleniſſimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. Iis igitur reſpondebo. Sic enim poſtulas, nec οἰκονομίαν meam inſtituam, ſed ordinem conſeruabo tuum. Recentiſſimas à Cybirata meas literas habere ais ad X Cal. Octobr. datas, & ſcire uis, tuas ego, quas acceperim. omneis ferè, quas cōmemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brunduſio datas. Quare non οἴχεται tua induſtria, quod uereris, ſed præclare ponitur. ſiquidem id egiſti, ut ego delectarer. Nam nulla re ſum delectatus magis, ꝙ meā βαθύτητα in Appio tibi, liberalitatem etiam in Bruto probari uehementer gaudeo, ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, ter'ue ὑπομεμψαμένους literas miſerat, quod quædam à ſe conſtituta reſcinderem, ut ſi medicus, cum ægrotus alij medico traditus ſit, iraſci uelit ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi quæ ipſe in curando conſtituerit, immutet ille, ſic Appius, cum ἐξ ἀφαιρέσεως Prouinciam curarit, ſanguinem miſerit, quicꝗd potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, & πρὸς ἀναπεπτομένην. ama me. non libenter uidi, ſed modo ſuccenſet, et modo gratias agit. Nihil enim à me fit

a

cum ulla illius contumelia. tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem. Quid enim potest esse tam dissimile, quã illo imperante exhaustam esse sumptibus, et iacturis Prouinciam, nobis obtinentibus eã, nummum nullum esse erogatum nec priuatim, nec publice? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? quid etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? Nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio, aut tanta disciplina gubernatur, aut tam modesta est, q̃ nostra tota Prouincia. Hanc nonnulli amici Appij ridicule interpretantur, qui me idcirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat, & recte facere non meæ laudis, sed illius contumeliæ causa. Sin Appius, ut Bruti literæ, quas ad te misit, significabant, gratias nobis agit, non moleste fero, sed tamẽ eo ipso die, quo hæc ante lucem scribebam, cogitabam eius multa inique constituta, & acta tollere. Nunc uenio ad Brutum, quem ego omni studio, te authore, sum complexus, quem etiã amare cœperam. sed dico reuocaui me, ne te offenderẽ. Noli enim putare me quicquã maluisse, quàm ut mandatis tuis satisfacerẽ, nec ulla de re plus laborasse. mandatorum autem mihi libellum dedit, ijsdemq; de rebus tu mecum egeras. Omnia sum diligentissime persecutus. Primum ab Ariobarzane sic contendit, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret, quoad mecum Rex fuit, perbono loco res fuit. post a' Pompeij procuratoribus sexcentis premi cœptus. Pompeius autem cum ob cæteras causas plus potest unus, q̃ cæteri omnes, tum q' putatur ad bellum parthicum esse uẽturus, ei tamen sic nũc soluitur, tricesimo quoq; die talẽta attica XXXIII,

& hoc ex

& hoc ex tributis. Nec id satis efficitur in usurã menstruã. Sed Cn. noster clementer id fert. sorte caret usuræ, nec ea solida contentus est. alij neq; soluit quicquã, nec potest soluere. Nullum enim ærarium, nullum uectigal habet. Appij instituto tributa imperat, ea uix in fœnus Pompeij, quod satis sit, efficiunt. Amici Regis duo, tres'ue perdiuites sunt, sed ij suum tam diligenter tenent, q̃ ego, aut tu. Equidem non desino tamen per literas rogare, suadere, accusare Regem. Deiotarus etiã mihi narrauit, se ad eum legatos misisse de re Bruti, eos sibi responsum retulisse, illum non habere, & mehercule ego ita iudico. nihil illo regno spoliatius, nihil Rege egentius. Itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scæuola, fœnus, & impendiũ recusare. Ego tamẽ quas pro te Bruto promiserã præfecturas Marco Scaptio, & L. Ganio, qui in regno rem Bruti procurabãt detuli. nec enim in Prouincia mea negociabantur. Tu autem meministi nos sic agere, ut quot uellet præfecturas sumeret, dum ne negociarentur. Itaque duas ei præfecturas dederam, sed ij, quibus petierat, de Prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminijs, quod uideo tibi etiam nouum accidisse, tanquam mihi. Nunquam enim ex illo audiui ullam pecuniam esse suam. Quin etiam libellum ipsius habeo, in quo est Salaminij pecuniam debent M. Scaptio, & P. Mantinio familiaribus meis. eos mihi commendat. adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse se pro ijs magnam pecuniã, confeceram, ut soluerent centesimis sexennij ductis cum renouatione singulorũ annorũ. At Scaptius quaternas postulabat. metui, si impetrasset,

ne tu ipse me amare desineres. nam ab edicto meo recessissem, & ciuitatem in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisq; beneficijs ornatam, funditus perdidissem. atq; hoc tempore ipse impingit mihi epistolã Scaptius Bruti, rem illã suo periculo esse. Quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi etiam, ut præfecturã Scaptio deferrem. Id uero per te exceperamus negociatori, quod si cuiquam, huic tamen nõ. Fuerat enim præfectus Appio, & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia Senatum Salamine obsederat, ut fame Senatores quinq; necarentur. Itaq; ego, quo die tetigi Prouinciã, cum mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent, literas misi, ut equites ex insula statim decederent. His de causis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum animo, si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui tota Prouincia singulas obseruarẽ, Idq; edixissem, idq; etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur, si præfecturã negociatori denegatam quereretur, quod ego Torquato nostro in T. Lemnio Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui, si equites deductos moleste feret. Accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo maiorem, non esse eum talem, qualẽ putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud, quod uereor tibi ipsi, ut probẽ, consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo. deponere uolebant. Impetraui ab Salaminijs, ut silerent. Veniam illi quidem mihi dederunt. Sed quid ijs fiet, si huc Paulus uenerit? sed totum hoc

Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas literas scripsit. Ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινώνητως solet scribere. Tu autem uelim ad eum scribas de his rebus, ut sciam quomodo hæc accipiat. Facies enim me certiorem, atque hoc superioribus literis ad te diligenter perscripseram. Sed planè te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdã literis scripsisses, si nihil aliud de hac Prouincia, nisi illius beneuolentiam reportassem, mihi id satis esse. Sit sanè, quoniam ita tu uis, sed tamen cum eo credo, quod sine peccato meo fiat. Igitur meo decreto soluta res Scaptio statim, quàm decretum sit, tu iudicabis. ne ad Catonem quidem prouocabo. Sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærent. Flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est, in qua non mentionẽ facias? Itaq; irascatur qui uolet, patiar. τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ, præsertim cum sex libris tanquam prædibus me ipsum obstrinxerim, quos tibi tam ualde probari gaudeo, è quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Annij filio. Ille uero ante decemuiros non fuit. quippe qui Aedilis Curulis fuerit, qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. Quid ergo profecit, quod protulit fastos? O cultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur à paucis. Nec uero pauci sunt authores Cn. Flauium scribam, fastos protulisse, actionesq; composuisse, nec me hoc, uel potius Africanum (is enim loquitur) commentum putes. οὐκ ἔλαβες. illud de gestu Histrionis tu scelestè suspicaris. ego ἀφελῶς scripsi.

De me imperatore scribis, te ex Philotimi literis cognouisse. sed credo te iam in Epeiro cum esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas à Pindenisso capto, alteras à Laodicea, utrasq; tuis pueris datas. quibus de rebus propter casum nauigandi, per binos tabellarios misi Romam literas publice. De Tullia mea tibi assentior. scripsiq; ad eam, & ad Terentiam mihi placere. Tu enim ad me iam ante scripseras. at uellem te in tuũ ueterẽ gregem retulisses. Correcta uero epistola Memmiana, nihil negocij fuit. Multo enim malo hunc à Pontidia, quàm illum à Seruilia. Quare adiunges Aufiũ nostrum, hominem semper amantem me, nunc credo eo magis, quod debet etiam fratris Appij amorem erga me cũ reliqua hæreditate creuisse, quid declarauit quanti me faceret cum sæpe, tum in Bursa. Næ tu me solicitudine magna liberaris. Furni exceptio mihi non placet, nec ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod solum ille excipit. Sed scriberem ad te de hoc plura, si Romæ esses. In Pompeio te spem omnem ocij ponere non miror. ita res est. remouendumq; censeo illum dissimulantem. Sed enim οἰκονομία si perturbatior est, tibi assignato. te enim sequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter se, discunt. exercentur. sed alter, uti dixit Isocrates in Ephoro, & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea sic obseruabo, quasi intercalatum nõ sit. Dionysius mihi quidem in moribus est. Pueri autem aiunt eum furenter irasci. sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui, meiq; amantior. Thermum, & Silium uerę

audis laudari, ualde se honeste gerunt. Adde M. Nouium, Bibulum, me, si uoles. iam Scrofa uellem haberet, ubi posset. Est enim lautum negocium. Cæteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortensio, quod causam meã commendas, ualde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentij nullum uestigiũ agnoui. Meragenes certe perijt. feci iter per eius possessionem, in qua animal reliquum nullum erat. Hoc non noram tum, cum Democrito tuo locutus sum. Rhosij causam mandaui. Sed heus tu quid cogitas infelicitatis? Lancibus, & splendidissimis canistris, non olusculis nos soles pascere. Quid te in uasis fictilibus appositurum putem? κέρας Phoemio mandatum est. reperietur, modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ineptas literas misit, nec dum Bibuli erant allatæ. quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoueatur Senatus. Equidem sum magna animi perturbatione commotus, si, ut opto, non prorogatur nostrum negocium. Habeo Iunium, & Quintilem in metu. esto, duos quidem menses sustinebit Bibulus. Quid illo fiet, quem reliquero? præsertim si fratrem? Quid de me autem, si non tam cito decedo? Magna turba est. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis Castris esset cum suis copijs omnibus. Habet autem cohortes quadringentarias, nostra armatura XXX equitum erit ad sustentandum, quoad Pompeius ueniat, qui literis, quas ad me mittit, significat, suum negocium illud fore. Hyemant in nostra Prouincia Parthi. expectatur ipse Orodes. Quid quæris? aliquantum est negocij. De Bibuli edicto nihil noui præ-

ter illam exceptionem, de qua tu ad me scripseras, nimis graui præiudicio in ordinem nostrum. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed certiorem ex Quinti Municipij P. F. edicto Asiatico, extra quam si ita negocium gestum est, ut eo stari non oporteat, ex fide bona multa, quæ sum secutus, Scæuolæ insi illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent suis legibus. Breue autem edictum est propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putaui, quorum unum est prouinciale, in quo inest de ratiotionibus ciuitatum, de ære alieno, de usura, de syngraphis. In eodem omnia de publicanis. Alterum quod sine edicto satis commode transigi non potest, de possessionibus hæreditatum, de possidendis bonis, magistris faciundis, uendendisq; ex edicto, & postulari, & fieri solet. Tertium de reliquo iure dicendo ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum. Itaque curo, & satisfacio adhuc omnibus. Græci uero exultant quod peregrinis iudicibus, ut suis utuntur. nugatoribus quidem inquies. Quid refert, tum se αὐτονομίαν adeptos putant? Nostri enim credo graueis habent Turpionem sutorium, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam uideris quærere. habeo in delitijs, obsequor, uerbis laudo, orno, efficio, ne cui molesti sint. τὸ παραδοξότατον usuras eorum, quas pactionibus ascripserat, seruauit etiam Seruilius. Ego sic diem statuo satis laxam, quam ante si soluerint, dico me centesimas ducturum, si non soluerint ex pactione. Itaque & Græci soluunt tolerabili fœnore, & publicanis

res est gratissima. si illa iam habent plena in odio uer-
borum, honorem, mutationem crebram. quid plura?
sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisq; maxime pu-
tet. Sed tamem μηδὲν αὐτοῖς. scis reliqua. De statua
Africani ὢ πράγματων ἀσυγκλώστων. sed me ipsum
delectauit in tuis literis. Ain tu, Scipionem hic Metellus
proauum suum nescit Censorem fuisse. Atqui nihil ha-
buit aliud inscriptum, nisi Censoria statua, quæ ad Opis
per te posita in excelso est. In illa autem quæ est ad
πόδας ἡρακλέους inscriptum est Coss. quam esse eius-
dem status, amictus, annulus, imago ipsa declarat. At
mehercule ego cum in Turmam auratarum equestriũ,
quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem
in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum
fabrile putaui. Nunc uideo Metelli ἀνιστόρησιν
turpem. Nam illud de Flauio, & fastis, si secus est, com-
mune erratum est, & tu belle ἠπόρησας. & nos pu-
blicam propè opinionem secuti sumus, ut multa apud
Græcos. Quis enim non dixit Εὔπολιν τῶν ἀρχαίων
Ab alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in
mare? Redarguit Eratosthenes. Affert enim, quas ille
post id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Sa-
mius, homo in historia diligens, quod cum multis erra-
uit, irridetur? Quis Saleucum leges Locris scripsisse non
dixit? Num igitur iacet Theophrastus, si id à Timæo
tuo familiari reprehensum est? sed nescire proauum
suum Censorem fuisse turpe est, præsertim cum post eum
Cos. nemo Cornelius illo uiuo Censor fuerit. Quod de
Philotimo, & de solutione HS XXX scribis Phi-
lotimum circiter Calend. Ian. in Cherrhonesum au-

dio uenisse. at mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus scribit se accepisse ea, quae sint, nescio, & aueo scire. Sed haec posterius, & coràm fortasse commodius. Illud me mi Attice in extrema ferè parte epistolae commouit. Scribis enim sic τί λοιπόν. Deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare, & ut animaduertam, quae fiant. Nunquid de quo in audisti? & si nihil eiusmodi est πολλοῦ γε καὶ δεῖ Nec enim me fefellisset, nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata nescio, quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum iam tibi rescribo, te illi probe respondisse. paulo uellem fidentius. Nam Coelius libertum ad me misit, & literas accurate scriptas, & de Pantheris, sed à ciuitatibus rescripsi alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romae nullum in mea Prouincia nummum, nisi in aes alienum erogari, docuiq; nec mihi pecuniam licere, nec illi capere. monuiq; eum, quem plane` diligo, ut cum alios accusasset, cautius uiueret. Illud autem alterum alienum esse existimatione mea Cibyratas Imperio meo publice uenari. Lecta tua epistola, gaudio exultat. Etenim scripta belle est, meq; apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandauit, ut mihi salutem ascriberes. Gratum etiam Pylia, sed illa officiosius, quod mihi, quem iam pridem nunquam uidit. igitur tu quoq; salutem utriq; ascribito. Literarum datarum prid. Cal. Ian. suauem habui recordationem clarissimi iurisiurandi, quod ego non eram oblitus. magnus enim praetextatus illo die fuit. Habes ad omnia, non, ut postulasti, χρύσεα ἀντὶ χαλκείων, sed paria

paribus

paribus respondimus. Ecce autem alia pusilla epistola,
quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene me-
hercule potuit Luceius Thusculanũ, nisi forte solet cum
suo tibicine. & uelim scire quis sit status eius. Lentu-
lum quidem nostrum prætorem Thusculanum proscri
psisse audio. cupio hos expeditos uidere. cupio etiam Se-
stium. addes etiam ijs Cœlium, quibus omnibus αἴδε-
σθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Mem-
mio restituendo ut Curio cogitet, te audisse puto. De
Egnatij Sidicini nomine, & nec nulla, nec magna spe-
sumus. Pinnaium, quem mihi commendas, diligentissi-
me Deioterus curat, grauiter ægrum. Respondi etiam
minori. Tu uelim, dũ ero Laodiceæ, id est ad Id. Maij,
quamsæpissime mecum per literas colloquare, & cum
Athenas ueneris. Iam enim scimus de rebus urbanis,
de Prouincijs, quæ omnia in mensem Martium sunt
collata. Utiq; ad me tabellarios mittas. Et heus tu, ianua
rios à Cæsare per Orodem talenta attica L extorsi-
stis, in quo, ut audio, magnum odium Pompeij suscepi-
stis. putat enim suos numos uos comedisse. Cæsarem in
merito reædificando diligentiorem fore. Hoc ego ex P.
Vedio magno nebulone, sed Pompeij tamen familiari
audiui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus Es
sedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia ma
gna, pro qua si Curio legem pertulerit, HS centena
pendat necesse est. Erat præterea Cynocephalus in Es-
dro, nec deerant Onagri. nunquam uidi hominem ne
quiorem. sed extremum audi. Diuersatus est Laodiceæ
apud Pompeium. Vidi illum ibi. sua deposuit cũ ad me
profectus est. Moritur interim Vindillus, quæ res ad

magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Venonius domum Vindilli uenit. cum omnia obsignaret in uedianas res incidit. In his inuentæ sunt qnq; laguncula matronarum, in quibus una sororis amici tui hominis Bruti, qui hac utatur, & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te uolui παρισορῆσαι. Sumus enim ambo belle curiosi. Vnum etiam uelim cogites. Audio Appium προπύλαιον Elusine facere. num inepti fuerimus, si nos quoq; Academiæ fecerimus? Puto inquies. ergo id ipsum scribes ad me. Equidem ualde Athenas ipsas amo. Volo esse aliquod monimentũ. odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. sed ut tibi placebit, facies'q; me in quem diem romana incidunt mysteria, certiorem, & quomodo hyemaris. Cura ut ualeas. Post Leuctricam pugnam die septingentesimo sexagesimoquinto.

T. P. ATTICO.

CVm Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me salutandi causa uenisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas scripsi, quas acceperam à Bruti tabellario. Et respondebo primum postremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ molestiæ fuit. Quod ad te scriptum est ab Cincio de Statij sermone, in quo hoc molestissimum est, Statium dicere à me quoq; id consilium probari. De isto autem hactenus. dixerim me uel plurima uincla tecum summæ coniunctionis optare, & sunt amoris arctissima. Tantum abest, ut ego ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid uelim. Illum autẽ mul-

tu de istis rebus asperius solere loqui, saepe sum expertus, saepe etiam leniui iratum. Id scire te arbitror. In hac autem peregrinatione militiáue nostra, saepe incensum ira uidi, saepe placatum. Quid ad Statium ascripserit nescio. quicquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad Libertum non fuit. Mihi autem erit maxime curae, ne quid fiat secus, quàm uolumus, quáq; oportet. Nec satis est in eiusmodi re, se quenq; praestare, ac maxime partes istius officij sunt pueri Ciceronis, siue iam adolescentis, quod quidem illum soleo hortari. ac mihi uidetur matrem, ualde, ut debeat, amare, teq; mirifice. Sed est magnum illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium. quo ego regendo habeo negocij satis. Quoniam respondi tuae paginae postremae, prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponnesias ciuitates omnes maritimas esse hominis non nequam, sed etiam tuo iudicio probati. Dicaearchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophonia Nacheronis narratione graecos in eo reprehendit, quod mare tam secuti sunt, nec ullum in Peloponneso locum excipit, quin mihi author placeret. Etenim erat ἱστορικώτατος, & uixerat in Peloponneso. Admirabar tamen, & uix aggrediens communicatui cum Dionysio, atque is primo est commotus. deinde quod tum de isto Dicaearcho non minus bene existimabat, quàm tu, de C. Vestorio. Ergo de Meluino non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiae censebat esse Lepreon quoddam maritimum. tenne autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei uidebantur, idq; τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirma=

bat, ubi mentio non fit istorum. Istum itaq; ego locũ toti
dem uerbis à Dicæarcho transtuli. phliasios dici scie-
bam, & ita fac, ut habeas, nos quidem sic habemus. Sed
primo me ἀναλογία deceperat φλιοῦς ὀποῦς σιποῦς,
ὀπούντιος, ὀπουντίου Sed hoc continuo correximus. Læ
tari te nostra moderatione, & continentia uideo. Tũ
id magis faceres, si adesses, atq; hoc foro, qđ egi ex Id.
Feb. Laodiceæ ad Cal. Maij omnium Diœcesum præter
Ciliciæ, mirabilia quædam effecimus. Ita multæ ciuita
tes omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ sunt.
omnes suis legibus, & iudicijs factæ αὐτονομίαν ade-
ptæ, reuixerunt. His ego duobus generibus facultatem
ad se ære alieno liberandas, aut leuandas dedi. Immo
quod omnino nullus in imperio meo sumptus factus est,
nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς. nullus
inq̃ ne Teruntius qdem. Hac autem re incredibile est,
quantum ciuitates emerserint. Accessit altera. Mira erãt
in ciuitatibus ipsorum furta græcorum, quæ magistra-
tus ui fecerant. Quæsiui ipse de ijs, qui annis decem
proximis magistratũ gesserant, aperte fatebantur. Itaq;
sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retu
lerunt. Populi autem nullo gemitu publicanis, quibus
hoc ipso lustro nihil soluerant, etiã superioris lustri red
diderunt. Itaq; publicanis in oculis sumus. gratis inquis
uiris. sensimus. iã cætera iurisdictio nec iperita, nec de
mens cum admirabili facilitate. Aditus aũt ad me mini
me prouinciales. nihil per Cubicularium. ante lucẽ in
ambulabã domi, ut olim candidatus. Grata hæc, & ma
gna, mihiq; non dũ laboriosa ex illa ueterẽ militia. Non.
Maij in Ciliciam cogitabã. ibi cũ Iuniũ mẽsem consum=

psissem,

psissem, atq; utinā in pace (magnū enim bellū impēdet à Parthis) Quintilem in reditu ponere. Annuæ enim mihi operæ ad III Calendarum Sextil. emerentur. Magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta urbana usque ad Nonas Mart. ex quibus intelligebā Curionis nostri cōstantia, omnia potius actūiri, quàm de Prouincijs. Ergo, ut spero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum (sic enim mauis) equidem omnia feci, quæ potui, aut in mea Prouincia perficere, aut in regno experiri. Omni igitur modo egi cum Rege, & ago quotidie, per literas scilicet. Ipsum enim quatriduum mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui. Sed & tum præsens, & postea creberrime non destiti rogare, & petere mea causa, suadere, et hortari sua. Multum profeci, sed quantum, non planè (quia longe absum) scio. Salaminios autem (hos enim poterā coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent soluere. Sed centesimis ductis à proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis numerabantur nummi. Noluit Scaptius. Tu, qui ais Brutum cupere aliquid perdere, quaternas habebat in syngrapha. fieri nō poterat, nec si posset, ego pati possem. Audio omnino Scaptium pœnitere. nā quod S.C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur, eo consilio factum est, quod pecuniam Salaminij contra legem Gabiniā sumpserant. Vetabat autem A. Lex ius dici de ita sumpta pecunia. Decreuit igitur Senatus, ut ius diceretur ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod cæteræ. nihil præcipui. Hæc à me ordine facta, puto meo Bruto probaturū, tibi nescio.

Catoni certe probabo. Sed iam ad te ipſum reuertor. Ain tandem Attice laudator integritatis, & elegantiæ noſtræ, auſus es hoc ex ore tuo? Inquit Ennius, ut equi tes Scaptio ad pecuniam cogendam darem me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum, quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi uellem? non amplius inquis quinquaginta. cũ Sparaco minus mul ti primo fuerũt. Quid tandem iſti mali in tam tenera Inſula non feciſſent? aut immo quid ante aduentum meum nõ fecerunt? Incluſum in curia Senatum habue runt Salaminium, ita multos dies, ut interierint non nulli fame. erat enim præfectus Appij Scaptius. et ha bebat turmas ab Appio. Id me igitur, tu, cuius meher cule os mihi ante oculos ſolet uerſari, cũ de aliquo offi cio, ac laude cogito, tu me inquam rogas, præfectus ut Scaptius ſit? At hoc ſtatueramus negociatorem nemini. idq́; Bruto probauimus. Habebat is turmas, cur potius, quàm cohortes? ſumptuũ iam ne poſcet uades Scaptius? Volunt inqt principes. ſcio, nam ad me Epheſum uſque uenerunt, flentesq́; equitum ſcelera, & miſerias ſuas detulerunt. Itaq; ſtatim dedi literas, ut ex Cypro equi tes ante certam diem decederent. Ob eamq́; cauſam, tũ ob cæteras, Salaminij nos in cœlum decretis ſuis ſuſtu lerunt. Sed iam quid opus equitatu? ſoluunt enim Sa laminij, niſi forte id uolumus armis efficere, ut fœnus quaternis centeſimis ducant. Et ego audebo legere unq̃, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? nimis inquam in iſto Brutum amaſti, dulciſſime Attice. Nos uereor, ne parũ. atq; hæc ſcripſi ego ad Bru tum, ſcripſiſſe te ad me. Cognoſce nũc cætera. pro Ap

pio nos hic

pio nos hic omnia faciemus, honeste tamen, sed planè libenter. Nec enim ipsum odimus, & Brutũ amamus. et Pompeius à me mirifice contendit, quẽ mehercule plus, plusq; in dies diligo. C. Cœlium quæstorẽ huc uenire audisti. Nescio quid sit, sed pãmenia illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Septẽbr. tuorum itinerum tempora scire sanè uelim. ἀήθειαν Sempronij Rufi cognoui ex epistola tua corcyræa, quid quæris? inuideo potentiæ Vestorij. cupiebã etiam nunc plura garrire. sed lucet, urget turba. festinat Philogenes. Valebis igitur. & ualere Pyliam, et Cæciliam nostrã iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.

T. P. ATTICO.

e

T si nil sanè habebam noui, quod post accidisset, q̃ dedissem ad te Philogeni liberto tuo literas, tamen cum Philotimum Romam remitterem, scribendũ ad te aliquid fuit. Ac primum illud, quod me maxime angebat, non quo me aliq̃d iuuare posses. quippe res est in manibus. tu autem abes lõge gentiũ πολλὰ, δὲ ἐν μεταιχμίῳ νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἅλος obrepsit dies, ut uides. Mihi enim ad III Calendarũ Sextil. de prouincia decedendũ est, nec succeditur. quem relinquam, qui Prouinciæ præsit? ratio quidẽ, et opinio hominum postulat fratrẽ. primũ ꝙ uidetur esse bonus. nemo igitur potior. deinde ꝙ solũ habeo prætoriũ. Pontinus enim ex pacto, & conuentu (nã ea lege exierat) iam à me discesserat. quæstorem nemo dignũ putat. etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autẽ illud est primũ. ꝑsuaderi ei nõ posse arbitror.

odit enim Prouinciam, & Hercule nihil odiosius, nihil molestius. Deinde ut mihi hic nolit negare, quidnam mei sit officij, cum bellum esse in Syria magnum putetur? id uideatur in hanc Prouinciam erupturũ. hic praesidij nihil sit. sumptus annuus decretus sit? Videatur ne aut pietatis esse meae fratrẽ relinquere? aut diligentiae nugarũ aliquid relinquere? Magna igitur, ut uides, solicitudine afficior, magna inopia consilij. Quid quaeris? toto negocio nobis opus non fuit. quanto tua Prouincia melior? Decedes, cum uoles, nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, praeficies Thesprotiae, & Chaoniae. Necdũ ego tamen Quintum conueneram, ut si id iam placeret, scirem, posset ne ab eo impetrari, nec tamen, si posset, quid uellem, habebam. Hoc est igitur eiusmodi. reliqua plena adhuc & laudis, & gratiae digna ijs libris, quos tu laudas. conseruatae ciuitates. cumulate publicani satisfactum. offensus contumelia nemo. decreto iusto, & seuero perpauci. nec tamen quisquam, ut queri audeat. Res gestae dignae triumpho, de quo ipso nihil cupide agemus, sine tuo quidem cõsilio certe nihil. Clausula est difficilis in tradenda Prouincia, sed haec deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura, ut scis, saepius & certiora audis. equidem doleo nõ me tuis literis certiorem fieri. huc enim odiosa afferebãtur de Curione, de Paulo, non quo ullum periculum uideam stante Pompeio, uel etiam sedente, ualeat modo, sed mehercule Curionis, & Pauli meorum familiariũ uicem doleo. Formam igitur mihi totius reip. si iam es Romae, aut cum eris, uelim mittas, quae mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere possim, & praemeditari, quo

animo

animo accedam ad urbem. Est enim quiddam, adue-
nientem non esse peregrinum, atq; hospitem, &, quod
pene praeterij, Bruti tui causa, ut saepe ad te scripsi, fe
ci omnia. Cyprij numerabant, sed Scaptius centesimis
renouato in singulos annos foenore contentus non fuit.
Ariobarzanes nõ in Pompeium prolixior per ipsum,
quàm per me in Brutum, quem tamen ego praestare nõ
poteram. erat enim Rex perpauper, aberamq; ab eo
ita longe, ut nihil possem nisi literis, quibus pugnare non
destiti. Summa est haec pro ratione pecuniae. Liberius
est Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc an-
no talenta circiter C, Pompeio in sex mensibus promis
sa CC. Iam in Appij negotio quantũ tribuerim Bru
to, dici uix potest. Quid est igitur, quod laborem? ami=
cos habet. meras nugas. Scaptium, qui, quia non habuit
à me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut an
te me fecerat, fortasse succenset. aut quia praefectus nõ
est, quod ego nemini tribui negociatori. non C. Venonio
meo familiari. non tuo M. Lemnio. Et quod tibi Romae
ostenderam, me seruaturum, in quo perseueraui. Sed
quid poterit queri is, qui auferre pecuniã cum posset,
noluit? Scaptius, qui in Cappadocia fuit? puto esse sa-
tisfactum. Is à me cum tribunatum accepisset, quem
ego ex Bruti literis ei detulissem, postea scripsit ad me
se uti nolle eo tribunatu. Caius est quidã, cui cũ prae-
fecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, &
fecit cum quadam mea contumelia P. Clodij causis. Is
me nec proficiscentem Apameam prosecutus est, nec cũ
postea in castra uenisset, atq; inde discederet, nunquid
uellem rogauit, & fuit aperte mihi, nescio quare non

amicus. Hunc ego si in præfectis habuissem, quē tu me hominem putares? qui, ut scis, potētissimorū hominum contumaciam nunq̃ tulerim, ferrem huius asseclæ? Etsi hoc plus est, q̃ ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. Igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit. culleolum uix auderē. Vnde inquit, me iubes petere cibaria? profecto respōdi lenius, q̃ putabant oportuisse, qui aderāt, me non instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. Abijt iratus. Huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum nō habebis. sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. Tibi tamen causam notam esse uolui, & ad ipsum hæc perscripsi diligentissime omnino. soli enim sumus. nullas unq̃ ad me literas misit Brutus, ne proximè quidē de Appio, in quibus non inesset arrogans. ἀκοινώνητον aliquid. Tibi autē ualde solet in ore esse. Grauius autem non contemnere se, & Reges odisse superbos. In quo tamē ille mihi risum magis, q̃ stomachū mouere solet. Sed planè parum cogitat, quid scribat, aut ad quem. Quintus Cicero puer legit, ut opinor, certe epistolam inscriptam patri suo, solet enim aperire, idq; de meo consilio, siquid forte sit, quod opus sit sciri, In ea autem epistola erat illud idē de sorore, quod ad me. mirifice cōturbatum uidi puerum, lacrymans mecum est questus. Quid queris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi, quo maiorē spem habeo nihil fore aliter, ac deceat. Id te igitur scire uolui, ne illud q̃dē prætermittam. Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiose, & turpiter. Hunc

ego patris causa uocaui ad cœnã, quo die uenit, et eius=dem patris causa, nihil amplius. Is mihi dixit se Athenis me expectaturũ, ut mecũ decederet. Recte inquam. quid enim dicerẽ. Omnino puto nihil esse, qđ dixit. Nolo quidẽ, ne offendam patrẽ, quẽ mehercule ualde diligo, Sin fuerit meus comes, moderabor ita, neqđ eũ offendam, quem minime uolo. Hæc sunt. Etiã illud. Orationem Quinti Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruiliũ. literas mitte q̃ primũ, si nihil fieri, uel per tuum tabellarium. Pyliæ, & filiæ salutem. Cura, ut ualeas.

T. P. ATTICO.

1 Harsum uenimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt. magnũ in Syria bellũ, magna in Cilicia latrocinia. mihi difficilis ratio admistrandi, quod paucos dies habebã aliquos annui muneris. Illud autẽ difficillimũ. relinquendus erat ex S. C. qui præesset. Nihil minus probari poterat, q̃ quæstor Messinius. nã de Cœlio nihil audiebamus. Rectissimũ uidebatur Quintum Fratrẽ cũ imperio relinquere, in quo multa molesta. discessus noster. belli periculũ. militũ improbitas. sex=cẽta præterea alia. O rẽ totã odiosam. Sed hoc fortuna uiderit, quoniã cõsilio nõ multum uti licet. Tu quando Romã saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia quæ intelligis nostra interesse. In primis de Tullia mea cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiã, cum tu in Græcia esses. deinde cum honore nostro. Quod enim tu abfuisti, uereor, ne satis diligenter actum in Senatu sit de literis meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te scribam, tu sagacius odorabere.

τῆς δ᾽ἀμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου, δέδοικα δὴ μή τι νοήσῃς, ἐν δή που τοῦτο περισκεψάμενος τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλείας, nó queo tantum, quantũ uereor scribere. Tu autem fac, ut mihi tuæ literæ uolent obuiæ. Hæc festinans scripsi in itinere, atq; agmine. Pyliæ, & puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

Nunc quidem profecto Romæ es, quò te (si ita est) saluũ uenisse gaudeo. Vnde quidẽ quandiu abisti, magis à me abesse uidebare, quàm si domi esses. Minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. Quare uelim (etsi ut spero) te hæc legente aliquantum tamen uiæ processero, tamen obuias mihi literas, quam argutissimas de omnibus rebus crebro mittas. In primis de quo scripsi ad te antea τῆς ἀλόχου τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερος ἔδοξέ μοι θαμὰ βαταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς λογισμοῖς, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι διεφθαρκέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου. hoc tu indaga, ut soles. Ast hoc magis ἐξ λόφους τειχῶν, παρέδωκεν αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς ἐκ τῶν κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονησιακῶν, καί τινας προνομίσας τῶν κλήρων. τοῦτον δὲ οὐδ᾽ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ ὄντα ὁμώνυμον τῷ κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὁλοχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώσηται, δεύτερον δέ, ἵνα μὴ δὲ τῶν

τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας,
ὅσας αὐτὸν ἠνέσχημεν, σφόδρα δέδοικα· καὶ τὸν παρὴν
πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας, ἀπο=
γνοὺς δὲ ἀλόγως ἀπέστη· ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μέ=
νειν, κενεόν τε νέεσθαι. neq; obiurgauit. Vtere prouer=
bio τὰ μὲν διδόμενα. Reliqua uide, & quantum
fieri potest, perspiciamus. Et si annuum tempus est, pro
pè tamen meritum impleamus. dies enim XXXIII
erant reliqui. sollicitudine Prouinciæ tamen uel maxi-
me urgebamur. Cum enim arderet Syria bello, & Bi-
bulus in tanto mœrore maximam curam belli sustine-
ret, ad meq; legati eius, & quæstor, & amici literas mit
terent, ut subsidio uenirem, & si exercitum infirmum
habebam, auxilia sanè bona, sed ea Galatharum, Pisi=
darum, Lyciorum (hæc enim sunt nostra robora) tamen
esse officium meum putaui, exercitum habere quampro=
xime hostem, quoad mihi præesse Prouinciæ per S. C. li=
ceret. Sed (quo ego maxime delectabar) Bibulus molestus
mihi non erat. De omnibus rebus scribebat ad me potius,
& mihi decessionis dies λεληθότως obrepebat. Qui
cum aduenerit ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam, nisi
Cœlius quæstor uenerit, de quo adhuc nihil certi habe=
mus. Cupiebã mehercule longiorem epistolam facere, sed
nec erat res, de qua scriberẽ, nec iocari præ cura poterã.
Valebis igitur, & puellæ salutem articulate dices, no-
stræq; Tyliæ.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO. S.

E Go dum in Prouincia omnibus rebus Appiũ
orno, subito sum factus accusatoris eius socer.

Id quidem inquis Dij approbent. Ita uelim, teq; ita
cupere certo ſcio. Sed crede mihi, nihil minus putaram
ego, qui de Cicerone, qui mecum egerat, certos homines
ad mulières miſeram, qui Romam uenerunt factis ſpon
ſalibus. ſed hoc ſpero melius. Mulières quidem ualde
intelligo delectari obſequio, & comitate adoleſcentis.
Cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu πυροῦς
εἰς δῆμον Athenis. placet hoc tibi? Et ſi non impe
diebant mei certe libri. non enim iſta largitio fuit in
ciueis, ſed in hoſpites liberalitas. Me tamen de Acade-
miæ προπυλαίῳ iubes cogitare, quoniam Appius
de Eleuſine nó cogitat. De Hortenſio te certò ſcio dole-
re. equidem excrucior. decreueram enim cum eo ual
de familiariter uiuere. Nos Prouinciæ præfecimus Cœ
lium. puerum inquies, & fortaſſe fatuum, et non gra
uem, & non continentem. aſſentior. fieri non potuit
aliter. nam quas multo ante tuas acceperam literas, in
quibus ἐπέχε inter ſcripſeras, qđ eſſet mihi faci-
endum de relinquendo ea, quæ me impugnabant.
Videbam enim, quæ tibi eſſent ἐποχῆς cauſæ,
& erant eædem mihi, puero ne traderem. Præte-
rea autem illud non utile nobis. nam præter fratrem
nemo erat, quem ſine contumelia quæſtori, nobili præ
ſertim anteferrem. tamen dum impendere Parthi ui-
debãtur, ſtatueram fratrem relinquere, aut etiã reip.
cauſa contra S.C. ipſe remanere, qui poſteaquam in-
credibili felicitate diſceſſerunt, ſublata dubitatio eſt.
Videbam ſermones, hui fratrem reliquit? Nũ eſt hoc
non plus annum obtinere Prouinciam? Quid quod Se
natus eos uoluit præeſſe Prouincijs, q non præfuiſſent?

At hic triennium. Ergo hæc ad populum, quid quæ tecum? nunquam essem sine cura, siquid iracundius, aut cõtumeliosius, aut negligentius. Quæ fortuita hominum? quid si filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor, quem pater non dimittebat, teq; id censere moleste ferebat. at nunc Cœlius non dico equidem quid egerit, sed tamen multo minus laboro. Adde illud, Pompeius eo robore uir, his radicibus Quintum Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium. ego sorte datum offenderem? ut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? Hoc melius, & huius rei plura exempla. Senectuti quidem nostræ profecto aptius, ac te apud eum, Dij boni, quanta in gratia posui, eiq; legi literas non tuas, sed liberarij tui. Amicorum literæ me ad triumphum uocant. Rem à nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram non negligendam. Quare tu quoq;, mi Attice, incipe hoc cupere, quo nos minus inepti uideamur. Vale.

T. P. ATTICO.

Quintus Filius, suapte pie sanè, me quidem certe multum hortante, sed currentem animum patris sui, sorori tuæ reconciliauit. Eum ualde tuæ literæ excitarunt. Quid quæris? confido rẽ, ut uolumus, esse. Bis ad te antea scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditæ literæ sunt græce ἐν αἰνίγμασι. scilicet nihil est mouendum, sed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & ut expediat, ut mihi recepi, hortando aliquid ita tu proficies.

Ego Laodiceæ quæstorem Messinium expectare iussi, modo ipse uenerit, ut confectas rationes lege iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum uolo pueroru causa. inde quamprimum Athenas, & si Etesiæ ualde reflauerint. Sed plane uolo his magistratibus, quorum uoluntatem in supplicatione sum expertus. tu tamen mitte mihi quæso obuiam literas, nunquid putes reip. nomine tardandum esse nobis. Tyro ad te dedisset literas, nisi eum grauiter ægrum Efeæ reliquissem. Sed nuntiant melius esse ei. ego tamen angor. nihil enim illo adolescente castius. nihil diligentius. Vale.

M. T. CICERO. T. P. ATTICO S.

C Vm instituissem ad te scribere, calamumq; sumpsissem, Batonius e naui recta ad me uenit, dum essem Ephesi, & epistolam tuã reddidit prid. Calendarũ Octo. Lætatus sum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Iyliæ, etiam mehercule sermone eiusdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit cæsarianos. Cum Lepta etiam plura locutus est. spero falsa, sed certe horribilia. Exercitum nullo modo dimissurum. Cum illo Pr. Dess. Cassium Pr. Lentulum Cos. facere. Pompeio in animo esse urbem relinquere. Sed heus tu, nunquid moleste fers de illo, qui se solet anteferre puero sororis tuæ filio? at a quibus uictus? Sed ad rem. Nos Etesiæ uehementissime tardarunt. Detraxit XX ipsos dies etiam Aphractus Rhodiorum Calen. Octobr. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul e portu egredienti, sed expeditius nauiganti. Nos

Rhodiorum

Rhodiorum Aphractis, cæterisq; longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut non posset magis. De Randusculo puteolano gratum. Nunc uelim despicias res romanas. Videas quid nobis de triumpho cogitandum putes, ad quem amici me uocant. Ego, nisi Bibulus, qui dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, admiraretur de triumpho, æquo animo essē. Nunc uero αἰχρὸν σιωπᾶν, Sed explorarem totam, ut quo die congressi erimus, consilium capere possimus, At multa qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecum, aut paulo ante uēturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. Tu dices utriusq; nostrum uerbis & Pyliæ tuæ, & filiæ. Vale.

T. P. ATTICO.

In Piræéa cum exissem prid. Id. Octob. accepi ab Acasto seruo meo stati tuas literas, quas quidē cum expectaßē iandiu, admiratus sum, ut uidi obsignatam epistolam, breuitatem eius. ut aperui rursus σύγχυσιν literularum, quæ solent tuæ copiosissimæ, & clarissimæ esse. Ac ne multa, cognoui ex eo, quod ita scripseras, te Romam uenisse ad XII Calendarum Octobr. cum febre, perculsus uehementer, nec magis, quàm debui. statim quæro ex Acasto. Ille & tibi, & sibi uisum, & ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. Sed clamaui tamen, admiratusq; sum, ꝙ nihilominus ad me tua manu scripsisses. Quare de hoc satis. Spero

enim, quæ tua prudentia, & temperantia eſt, hercule, ut me iubet Acaſtus, confido te iã, ut uolumus, ualere. À Turãnio te accepiſſe meas literas gaudeo παραφύ-λαξον, ſi me amas τὴν τοῦ φωρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτό-τατα hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt. Di-lexi enim hominem. procura (quantulacunq; eſt) pre-cianam hæreditatem, prorſus illam ne attingas. Dices numos mihi opus eſſe ad apparatũ triumphi, in quo, ut præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognoſces, nec ἄτυφον in abijciendo. Intellexi ex tuis literis te ex Tu rãnio audiſſe, à me Prouinciã fratri traditam. Adeon ego non perſpexeram prudẽtiam literarum tuarum? ἔπειτα, ut ſcribebas. quid erat dubitatiõe dignum? ſi eſſet quicq̃, cur placeret fratrem, & talem reliqui, ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ uidebatur. Mone-bas de Quinto Cicerone puero, ut eum q̇dem ne unquã relinquerem. τοῦτο μόνον ἐρῶν ἐμοί. eadem omnia quaſi collocuti eſſemus, uidimus. Non fuit faciendũ ali-ter, meq; ἐπὶ ἐγχρονίᾳ ἐποχὴ tua dubitatione libera uit. Sed puto, te accepiſſe de hac re epiſtolã ſcriptam ac curatius. Ego tabellarios poſtero die ad uos eram miſ-ſurus, quos puto ante uenturos, quàm noſtrum Saufe-ium. ſed eum ſine meis literis ad te uenire uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id eſt de Dolobella, perſcribas, & de rep. quam præuideo in ſummis periculis. de Cenſoribus, maximeq; de ſignis, tabulis quid fiat, referatur'ue. Id. Octobr. has literas dedi, quo die, ut ſcribis, Cæſar Placentiam quatuor le giones. Quæſo quid nobis futurum eſt macte ſcribas. Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER SEPTIMVS.

T. P. ATTICO.

d Ederam equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te unum, quod cum nõ esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis literis ad te uenire nolebam, sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. Sin autem illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie Id. Octob. E' naui egressum in Piræeum, tuas ab Acasto nostro literas accepisse conturbatum, quod cum febre Romam uenisses, bono tamen animo esse cœpisse, quod Acastus ea, quæ uellem de alleuato corpore tuo nuntiaret. Cohorruisse autem me, quod tuæ literæ de legionibus Cæsaris afferrent, & egisse tecum, ut uideres, nequid φιλοτιμία eius, quem nosti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te scripseram. Turannius autem secus tibi Brundusij dixerat, qđ ex his literis cognoui, quas à Zenone optimo uiro accepi. Cur fratrem Prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. Hæc ferè sunt in illa epistola. nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq; tuam prudentiá, quã mehercule in omni genere iudico singularem, confer te ad eam curã, ut de omni statu meo cogites. Videre enim mihi uideor tantã dimicationem, nisi idem deus, qui nos melius, quàm opta

re auderemus, parthico bello liberauit, respexerit rēp. quanta nunquam fuit. Age hoc malum, quod mihi cō-mune est cum omnibus, nihil tibi mando, ut eo cogites. Illud meum proprium πρόβλημα quæso suscipe. Vides ne, ut te authore sim utrunq; complexus Pompeium, & Cæsarem? At uellem à principio te audisse amicissime admonentem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθες παρίδος, sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus, alterum, quia tantum ualebat. Feci igitur, itaq; effeci omni obsequio, ut neutri illorum quisquam esset me carior. Hæc enim cogitabamus, nec mihi iuncto cum Pompeio fore necesse peccare in rep. aliquando, nec cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cum Cæsare, tanta erat coniunctio illorum. Nunc autem impendet, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter eos contentio. me autem uterq; numerat suum, nisi forte simulat alter. nam Pompeius non dubitat (uere enim iudicat) ea, quæ de rep. nūc sentiat, mihi ualde probari. Vtriusq; autem accepi eiusmodi literas eodem tempore, quo tuas, ut neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me uideretur. Verum quid agam, non quæro. Si enim castris res geretur, uideo cum altero uinci satius esse, quàm cum altero uincere. Sed illa, quæ tum agentur, cum uenero, ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. Dic M. Tulli. Quid dicam? Expecta amabo te, dum Atticum conueniam. Non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. Vbi sunt illæ densæ dexteræ? nam ut illi hoc liceret, adiui rogatus ab ipso Rauennæ de Cœlio Tr. Pl. ab ipso etiam Cn. no-

stro in illo

stro in illo diuino tertio consulatu. aliter sensero αἰδέομαι non Pompeium modo, sed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείν. Quis? Tu ipse scilicet laudator & factorum, & scriptorum meorum. Hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cum est actum de Cæsaris Prouincia. Nunc incido in discrimen ipsum. Itaque ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi ualde placet. de triumpho nos moliri aliquid, extra urbẽ esse cum iustissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse, quàm uellẽ etiam nunc in Prouincia morari. Plane opus fuit, si hoc impendebat, etsi nil miserius. Nam ὁδοῦ πάρεργον. uolo te hoc scire, omnia illa prima, quæ etiam tuis literis in cœlum ferebas, ἐπίκτητα fuerunt. Quàm non est facilis uirtus, quàm uero difficilis eius diuturna simulatio. Cum enim hoc rectum, et gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cœlio quæstori relinquere annuum, referre in ærarium ad HS M. ingemuit nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere, ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærarijs, quàm nostro. sed me nõ mouerunt. Nam & mea laus apud me plurimum ualuit. Nec tamen quicquam honorifice in quenquã fieri potuit, quod prætermiserim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucidides ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis. Primũ quo artificio tueamur beneuolentiam Cæsaris. deinde de ipso triumpho, quẽ uideo, nisi reip. tempora impedient, εὐπόριστον Iudicio autem cum ex literis amicorum, tum ex supplicatio-

ne, quam qui non decreuit, quaſi omneis decreuiſſet triumphos. Ei porrò aſſenſus eſt unus familiaris meus Fauonius. alter iratus Hircius. Cato autem & ſcribendo affuit, et ad me de ſententia ſua iucundiſſimas literas miſit. Sed tamen gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſentētia Catonis, nec ſcribit quid illi ſententiæ dixerit, ſed tamen ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hircium. Cœperas eum mihi placare. Perfice. habes Scrofam. habes Siluium. ad eos ego etiam ſcripſi, & ad ipſum Hircium. Locutus enim erat cum ijs, commodè ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe. Aſſenſum tamen eſſe Catoni amiciſſimo meo, cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet, nec me ad ſe ullas literas miſiſſe, cum ad omneis mitterem. Verum dicebat. Ad eum enim ſolum, & ad Caßij fidem non ſcripſeram. Atque hæc de rebus forēſibus. Redeamus domum. diiungere me ab illo uolo. Mirus eſt φυράτης Germanus Lartidius ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυκται ἐάσομεν. ἀχνύμενοί περ. reliqua expediamus. Hoc primum, quod acceſſit cura dolori meo. Sed hoc tamen quicquid eſt precianum cum his rationibus, quas ille meas tractat admiſceri nolo. Scripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum me quicquid poſſet numorum ad apparatum ſperati triumphi ad te redacturum. Ita puto fore, uerum ut uidebitur. Hanc quoq; ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. Id tu et oſtendiſti quibuſdam literis ex Epero, & Athenis datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

T. P.

T. P. ATTICO.

b

Rundusium uenimus VII Cal. Decembr. usi tua felicitate nauigãdi. ita belle nobis flauit ab Epeiro lenissimus Auster, & mitis. Hunc σπουδάζοντα, si cui uoles. τῶν νεωτέρων ἢ σπουδάζοντι pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat. Significant enim tuæ literæ te prorsus laborare. Ego autem cum sciam, quàm sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere. & propemodum infringat. Etsi alteram quartanã Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundusinam uenit, quo ego in portum, mihiq; obuia in foro fuit L. Põtinum sibi in Trebulano dixisse narrabat etiam iam decessisse. Quod si ita est, quod maxime mehercule opto, id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcẽtas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorẽ, quæ quidem erant tua manu. Nam Alexidis manum amabam, quod tam propè accedebat ad similitudinem tuæ literæ, manum nõ amabam, quia indicabat te non ualere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tyronẽ Patris ægrũ reliqui, adolescentẽ, ut nosti, & adde siqd uis probum. nihil uidi melius. Itaq; careo ægre. quanq̃ uidebatur se non grauiter habere, tamen sum solicitus, maximamq́; spem habeo in M. Curij diligentia, de qua ad me scripsit Tyro, et multi nũtiarũt. Curius autẽ ipse sensit, q̃ tu uelles à me diligi, et eo sum admodũ delectatus, et mehercule est, quẽ facile diligas.

αὐτόχθων in homine urbanitas. Eius testamentum de tortorio Ciceronum signis obsignatum, cohortisq; prætoriæ, fecit palàm te ex Libella, me ex Teruncia Corcyræ. Alexion me opipare muneratus est. Quinto Ciceroni obsisti nó potuit, quo minus Thyamum uideret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse πρὸς τὰ τέκνα. Etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiũctio, qua sublata uitæ societas tollitur. Bene conueniat inqt Carneades, spurce, sed tamen prudentius, q̃ Lucius noster, & Patron, qui, cum omnia ad se referant, quicq̃ alterius causa fieri non putent, & cum ea re bonum uirum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit, non intelligunt se de calido homine loqui, non de bono uiro. Sed hæc opinor sunt in his libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. quomodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses (scripseras enim eam esse de sermone Pompeij Neapolitano) eam mihi Patro Brundusij reddidit. Corcyræ, ut opinor acceperat. nihil potuit esse iucundius. Erat enim de rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meæ, de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. Sed tamen hoc iucundissimũ, quod te intellexi ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundissimum. De triumpho autem nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudẽtissimas literas, quas amplissime supplicatio consecuta est, à quo si ea gesta sunt, quæ scripsit, gauderem, et honori fauerem. Nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Eufratẽ

fuit, non

fuit, non extulerit, honore augeri, me in cuius exercitu spem illius exercitus habuit idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam te coniungens. Itaq; omnia experiar, & ut spero, assequar. Quod, si tu ualeres, iam mihi quædam explorata essent, sed, ut spero, ualebis. De Randusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire. Cato quid agat, qui, dum quidem in me turpiter fuit maleuolus, dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei, mihi testimonium, quod non quærebã, quod postulabam, negauit. Id itaq; Cæsar his literis, qbus mihi gratulatur, & oĩa pollicetur, quomodo exultat Catonis in me ingratissimi iniuria? At hic idem Bibulo dierũ XX. Ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec ferã. Cupio ad omneis tuas epistolas, sed nihil necesse. Sestiæ enim te uidebo. Illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus operario homine, sed tamen ne illo qdẽ quicq̃ improbius. Chrysippum uero, quem ego propter literularum nescio quid, libenter uidi, in honore habui, discedere à puero insciẽte me. Mitto alia, quæ audio, multa. mitto furta. fugam non fero. qua mihi nihil uisum est scæleratius. Itaq; usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, Pr. in eo, qui eadem liber non iuraret, me istos liberos nó addixisse, præsertim cum adesset nemo, à quo recte uindicarentur. Id tu, ut uidebitur, ita accipies. ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reipub. Quid rescriberem? ualde eram perturbatus, sed ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale.

T. P. ATTICO.

D VIII Iduum Decembr. Tusculanũ ueni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi, quod erant à te ipso scriptæ. deinde earũ accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. ac primum illud, in quo de Dicæarcho mihi assentiri negas, etsi cupidissime expressum, & expetitũ à me sit, & approbatum à te, ne diutius anno in Prouincia essem, tamen nõ est nostra contentione perfectũ. Sic enim scito uerbum in Senatu factum esse nunquã de ullo nostrum, qui Prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quàm ex S. C. maneremus, ut iã ne istius quidem rei culpam sustineam, quo minus diu fuerim in Prouincia, quàm fortasse fuerit utile. Sed qd si hoc melius? opportune dici uidetur, ut in hoc ipso . siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriam utriusuis rei me aut adiutorem uelim esse, aut certe non expertem. Sin uincuntur boni, ubicunq; essem unà cũ ijs uictus essem. Quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. Quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoq; approbas, næ tu haud multum requireres illũ uirũ, qui in sexto libro informatus est. Quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abijcere, si id erit rectius. utrũq; uero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de rep. libere. Sed ne dubitaris, quin quod honestius, id mihi futurũ sit antiquius. nam quod putas utilius esse uel mihi,

quod tutius sit, uel etiam ut reip. prodesse possim, me esse cum imperio. id coràm consyderabimus, quale sit. Habet enim res deliberationem, & si ex parte magna tibi assentior. De animo autem meo erga remp. bene facis, quod non dubitas, & illud probe iudicas, nequaquam satis pro meis officijs, pro ipsius in alios effusione, illum in me liberalem fuisse, eiusq; rei causam uere explicas, et eis, quæ de Fabio, Caninioq; acta scribis, ualde consentiunt. quæ si secus essent, totumq; se ille i me profudisset, tamen illa, quã scribis custos urbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret, nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus. sed aliquid nos uellet nobis dignum & sentire, et defendere. quod quidem agerem, si liceret alio modo, ac nunc agendum est. De sua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis. nam si resp. defenditur, cur ea Cos. isto ipso defensa non est? Cur ego, in cuius causa reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi? aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem Tr. Pl. ferrent? His ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue resp. ad resistendum imbecilla sit. quæ mallem tantas ei uires non dedisset, quàm nunc tam ualenti resisteret. Sed quoniã res eò deducta est, non quæram, ut scribis τὸ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν. Mihi σκάφος unũ erit, quod à Pompeio gubernabitur. Illud ipsum, quod ais, quid fiet, dum erit dictum? Dic M. Tulli σύντομα. Põpeio assentior. ipsum tamen Pompeium separatim ad concordiã hortabor. Sic enim sen-

tio, maximo in periculo rem esse. Vos scilicet plura, qui in urbe estis. Veruntamen hoc iudico cum homine audacissimo, paratissimoq; negocium esse. Omneis damnatos, omneis ignominia affectos, omneis damnatiõe, ignominiaq; dignos, illic facere. Omnem ferè iuuẽtutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, Tribunos ualenteis addito C. Cassio, omneis, qui ære alieno premantur, quos plureis esse intelligo, quàm putaram. Causam sola illa causa non habet. cæteris rebus abundat. sic omnia facere omnis debet, ne armis decernatur. quorum exitus semper incerti. nunc uero in alteram partem magis timendi. Bibulus de Prouincia decessit. Valentonem præfecit in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cum ornauit Cato, declarauit ijs se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata. Ferè enim respondi tuis literis de rep. & ijs, quas in suburbano, & ijs, quas postea scripsisti. Ad priuata uenio. unum etiam de Cœlio. Tantum abest, ut ille meam sententiã moueat, ut ualde ego ipsi, quod de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. sed quid est, quod cuncti Luceijs sint addicti? Hoc prætermisisti, miror. De Philotimo faciam equidem, ut mones. sed ego mihi ab illo nõ rationes expectabam, quas tibi edidit. Verum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq; idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. Id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum, & plus etiam, ipse mihi deberet. Sed in hoc genere, si modo per remp. licebit, non accusabimur. Post hac neq; Her-

cule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudi-
ne occupati. ergo utemur, ut polliceris & opera, & con
silio tuo, nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De Ser-
perastris cohortis meæ, nihil est, quod doleas. ipsi enim se col
legerunt admiratione uitæ integritatis meæ. Sed me mo
uerat nemo magis, quàm is, quem tu neminem putas.
idem et in initio fuerat, et nunc est egregius. sed in ipsa
decessione significauit sperasse se aliquid, & id, quod
animum induxerat, paulisper non tenuit, sed cito ad
se rediit, meisq; honorificentissimus erga se officiis ui-
ctus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego à
Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensii lega
ta cognoui. nunc aueo scire, quid hominis sit, & qua-
rum rerum rationem instituat. nescio enim, cur, cum
portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos nõ
faciam meos. Venio ad Piræéa, in quo magis reprehen-
dendus sum, quod homo romanus Piræéa scripserim,
non Piræeum. sic enim omnes nostri locuti sunt, quàm quod
in addiderim. nõ enim hoc ut oppido præposui, sed ut
loco. & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, &
Nicias Cous nomen rebatur oppidi esse Piræéa. sed
de re uidero. Nostrum quidem si est peccatum, in eo est,
quod non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco. se
cutusq; sum non dico Cæcilium. Mane ut ex portu in
Piræeum, (malus enim author latinitatis est) sed Te-
rentium, cuius fabellæ propter elegantiam sermonis pu
tabantur à C. Lælio scribi. Heri aliquot adolescentuli
coimus in Piræeum. & idem. Mercator hæc adde-
bat captam è Sunio, quod si oppida uolumus esse, tam
est oppidũ Sunium, quàm Piræeus. Sed quoniam Gram

maticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris. Ille mihi literas blandas mittit, facit idem pro eo Balbus. mihi certum est ab honestissima sententia digitum nusquam, sed scis illi reliquum quantum sit. Putas'ne igitur uerendum esse, ne aut obijciat id nobis aliquis, si languidius, aut repetat, si fortius, quid ad hæc repereris? Soluamus inquis. Age à Cœlio mutuabimur. hoc tu tamen consyderes uelim. puto enim in Senatu, si quando præclare pro Rep. dixero. Tartesium istum tuum mihi adeunti urbem Iube sodes numos curare, quod superest etiam gener est suauis mihi, Tulliæ, Terentiæ quantum uis uel ingenij, uel humanitatis satis, reliqua, quæ nosti, ferenda. scis enim, quos aperuerimus. q omnes, præter de quo per te egimus, reũ me facere rentur. ipsis enim expensum nemo offeret. sed hæc coràm. nam ista multi sermonis sunt. Tyronis reficiendi, spes est in M. Curio, cui ego scripsi tibi eum gratissimum facturum. Vale. Data V Id. Decemb. à Pôtio ex Trebullano.

T. P. ATTICO.

d

Ionysium flagrantem desyderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. Quem quidem cognoui cum doctum (quod mihi iam ante erat notum) tum sanctum, plenum officij, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominẽ, ac, ne libertinum laudare uidear planè uirum bonum. Pompeium uidi IIII Id. Decembr. fuimus unà horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hortari. suscipere par-

teis suas monere, ne ante in Senatum accederem, quàm rem confecissem, ne dicendis sententijs aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc iudicio, & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. nihil ad spem concordiæ. planè illũ ab se alienatum cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicasse, uenisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus, ad se non accessisse. & cum ille ad VIII Id. Decembr. uesperi uenisset, Balbus de tota re constituisset. ad VII Iduũ ad Scipionem ante lucem uenisse. multa de nocte profectũ eẽ ad Cæsarẽ. hæc illi τεκμηριώδες uidebatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consulatur, nisi q illũ, cui etiã inimici alterũ cõsulatum, fortuna summã potentiã dederat, nõ arbitror fore tã amentẽ, ut hæc in discrimẽ adducat, q si ruere cœpit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere. sed ut nũc est ad III Non. Ian. ad urbẽ cogito. Vale.

T. P. ATTICO.

Multas uno tempore accepi epistolas tuas, quæ mihi, quanquã recentiora audiebam ex ijs, qui ad me ueniebant, tamen erant iucundæ. Studium enim, & beneuolentiã declarabant. Inualetudine tua moueor, et Pyliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre maiorem sentio. Date igitur operam, ut ualeatis. De Tyrone uideo tibi curæ esse, quem quidem ego, & si mirabilis utilitatis fructum mihi præbet, cum ualet, in omni genere negociorũ, uel studiorum meorum, tamen, propter humanitatem, &

modeſtiam, malo ſaluum, quàm propter uſum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luſgenio locutus eſt. de cæteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non ueniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo meum conſilium probari tibi non moleſte fero. ego in Tuſculanum. nihil ſanè hoc tempore deuiũ eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύχρηστα. Sed de Formiano Taracinam prid. Calen. Ian. inde Pontinum ſumam. inde Albanum Pompeij. ita ad urbem III Non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo. non enim boni, ut putant, conſentiunt. quos ego equites romanos, quos Senatores uidi? qui acerrime cum cætera, tum hoc iter Pompeij uituperarent. Pace opus eſt. Ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis exiſtet. Sed hæc propediem coràm. Iam planè mihi deeſt quid ad te ſcribam. Nec enim de rep. quod uterq; noſtrum ſcit, eadem & domeſtica nota ſunt ambobus. Reliquuum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui illi concedi putem utilius eſſe, quod poſtulat, quàm ſigna conferri. Sero enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid ſentis igitur inquis? nihil ſcilicet niſi de ſententia tua, nec prius quidem, quàm noſtrum negocium, aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur, ut ualeas. Aliquã do ἀπόρριπτε quartanam iſtam, diligentia, quæ in te ſumma eſt.

T. P. ATTICO.

PLanè deeſt quid ad te ſcribã. nota omnia tibi ſunt. nec ipſe habeo à te quid expectem. Tantum igitur noſtrũ illud ſolenne ſeruemus, ut nequem iſtuc

quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De rep. ual de timeo, nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cæſari, quod poſtularet potius, q̃ depugnandum. Eſt illa quidem impudens poſtulatio opinione ualentior. Cur autem nunc primum ei reſiſtamus, οὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἕποιτο κακόν, quàm cũ quinquennium prorogabamus, aut cum ut abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, quid tu igitur ſenſurus es? non idem, quod dicturus. ſentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur. dicam idem, quod Pompeius, neq; id faciam humili animo. ſed rurſus hoc per magnum Reip. malum eſt, & quodammodo mihi præter cæteros. Non rectum me in tantis rebus à Pompeio diſſidere. Vale.

T. P. ATTICO.

Dionyſius uir optimus, ut mihi quoq; eſt perſpectus, & doctiſſimus, tui'q; amantiſſimus Romam uenit XV Calen. Ian. & literas à te mihi reddidit. Tot enim uerba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua. illud priuatius non aſcribis, & tibi gratias egit. Atqui certe ille agere debuit, &, ſi eſſet factum, quæ tua eſt humanitas, aſcripſiſſes. mihi autem nulla de eo παλινῳδία detur propter ſuperioris epiſtolæ teſtimonium. Sit igitur ſanè bonus uir. Hoc enim ipſum bene fecit, quod mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtã facultatem dedit. Philogenes recte ad te ſcripſit. Curauit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret, itaq; uſus eſt menſes XIIII Pontinum

cupio ualere, & quod scribis in urbem introisse, uere-
or quid sit. nam id nisi graui de causa non fecisset. Ego,
quoniam IIII Non. Ian. Compitalitius dies est, no-
lo eo die in Albanum uenire molestus familiae. ueniã
III Nonarum. Igitur inde ad urbem prid. Non. Tua
ληψὶς, quem in diem incurrat, nescio, sed prorsus te
commoueri incommodo ualetudinis tuae nolo. De hono
re nostro, nisi quid occulte Caesar per Tribunos molitus
erit, caetera uidentur esse tranquilla. tranquillissimus au
tem animus meus, qui totum istud aequi boni facit, & eo
magis, quod iam à multis audio constitum in esse Põpe
io, & eius consilio in Siciliam me mittere, quod Impe-
rium habeam, id est ἀβδηριτικόν. Nec enim Se-
natus decreuit, nec populus iussit me Imperium in Si-
cilia habere. Sin hoc resp. ad Pompeium refert, qui me
magis, quàm priuatum aliquem mittat. Itaq; si hoc im
perium mihi molestum erit, utar porta quamprimum
uidero. nam quod scribis, mirificam expectationem esse
mei, neq; tamen quenquam bonorum, aut satis bonorũ
dubitare, qd sensurus sim, ego, quos tu bonos esse dicas,
non intelligo. Ipse nullos noui, sed ita, si ordines bono
rum quaerimus. nam singulares sunt boni uiri, uerum
in dissensionibus ordines bonorum, & genera quae-
renda sunt. Senatum bonum putas, per quem sine im-
perio Prouinciae sunt? nunquam enim Curio sustinuis-
set, si cum eo agi coeptum fuisset, quam sententiam
Senatus sequi noluit. Ex quo factum est, ut Cae-
sari non succederetur. An publicanos? qui nunquam
firmi. sed nunc Caesari sunt amicissimi. an foenera-
tores? an agricolas? quibus optatissimum est ocium?,

nisi eos

nisi eos timere putas, ne sub regno sint. quod nunquam, dummodo ociosi essent, recusarunt. Quid ergo exercitum retinet is, cum legis dies transierit. rationem haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud unà datum est. Annorum decem imperium, & ita latum placet. Placet igitur etiam me expulsum, & agrum campanum petiisse, & adoptatum patricium à Plebeio, Gaditanum à Mityleneo. & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, et Balbi horti, & Thusculanum. sed horum omnium fons unus est. Imbecillo resistendum fuit, & id erat facile. Nunc legiones XI equitatus tantus, quantum uolet. Transpadani, Plebs urbana, tot Tr. Pl. tam perdita iuuentus, tanta authoritate Dux, tanta audacia. Cum hoc aut depugnandum est, aut habenda è lege ratio. Depugna inquis potius, quàm seruias. Vt quid? si uictus eris, proscribare. si uiceris tamen seruias. Quid ergo, inquis, acturus es? Idem quod pecudes, quæ dispulsæ, sui generis sequuntur greges. Vt bos armenta, sic ego bonos uiros, aut eos, quicunq; dicentur boni, sequar, etiam si ruent. Quid sit optimum male contractis rebus plane uideo. nemini est enim exploratum, cum ad arma uentum est, quid futurum sit. at illud omnibus, si boni uicti sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sulla in pecuniis locupletiũ. ἐμπολιτεύομαί σοι Iandudũ, et facerem diutius nisi me lucerna desereret. Ad summam dic M. Tulli. assentiar Cn. Pompeio. i. T. Pomponio. Alexim humanissimum puerũ, nisi forte, dũ ego absum, adolescens factus est (id enĩ agere uidebatur) saluere iubeas uelim.

T. P. ATTICO.

Q Vid opus est de Dionysio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? Suspitionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quod & tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis, & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. Sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. Itaq; ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuum ego quoq; ex epistola quadam tua, quã incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram posse, pro re nata, te non incommode ad me in Albanũ uenire III Nonarum Ian. Sed amabo te nihil incommodo ualetudinis feceris. Quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolobellam uideo Liuiæ testamento cum duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen, est πολιτικὸν σκέμμα, rectum nescit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διακρινοῦμεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, ut ante, quàm istuc uenirem, Pompeium uiderem, factum est ita. nam sexto Calen. ad Lauernium me consecutus est. Unà Formias uenimus, & ab hora octaua ad uesperum secretò collocuti sumus. Quod quæris, ecquæ spes pacificationis sit. quantum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est. Sic enim existimat, si ille uel dimisso exercitu Cos. factus sit σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atq; etiã putat eum, cum audierit contra se parari diligenter, Consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum, Prouinciamq;

tum, Prouinciamq; retenturum. Sin autem ille fure-
ret, uehementer hominẽ contemnebat, & suis, & reip.
copijs cõfidebat. Quid quæris? et si mihi crebro ὕπνος
ἐνύπνιος occurrebat, tamen leuabar cura, uirũ for
tem, & peritum, & plurimum authoritate ualentem
audiens πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis disse
rentem. Habebamus autem in manibus Antonij cõcio
nem habitam X Cal. Ian. in qua erat accusatio Pom
peij usq; à toga pura. querela de damnatis. terror ar-
morum. In quibus ille, quid censes, aiebat, facturum
esse ipsum, si in possessionẽ reip. uenerit, cum hæc quæ-
stor eius infirmus, & inops audeat dicere? Quid mul
ta? non modo non expetere pacem istam, sed etiã time
re uisus est. Ex illa autem sententia ira relinquendæ
urbis mouet hominem, ut puto. Mihi autem illud mole
stissimum est, quod soluendi sunt numi Cæsari, & in
strumentum triumphi eò conferendum. Est enim
ἄμορφον ἀντιπολιτευόμενον χρεωφειλέτην esse. Sed
hæc, & multa alia corám. Quotidie ne inquis à te ac
cipiendæ literæ sunt? si habebo, cui dem, quotidie. at iã
ipse ades. Tum igitur, cum uenero, desinam. Vnas ui-
deo mihi à te non esse redditas, quas Len. Quintius fa
miliaris meus cum ferret ad Bustum Basilij, uulnera-
tus, et despoliatus est. Videbis igitur nunquid fuerit in
his, quod me scire opus sit. Etsi multo hoc διευκρινή-
σεις πρόβλημα sanè πολιτικὸν cum sit necesse aut
haberi Cæsaris rationem, illo exercitum uel per Sena-
tum, uel per Tr. Pl. obtinente, aut persuaderi Cæsari,
ut tradat Prouinciam, atq; exercitum, & ita Cos. fiat.
Aut si id ei nõ persuadeatur, haberi comitia sine illius

rationeillo patiente, atque obtinente Prouinciam. aut si per Tr. Pl. non patiatur, tamen quiescat rem adduci ad interregnum. Aut si ob eam causam, quod ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere. Illum autem initium facere armorum, aut statim nobis minus paratis, aut tum cũ comitijs amicis eius postulantibus, ut è lege ratio haberetur, impetratum non sit. Ire autem ad arma aut hanc unam ob causam, quod ratio non habeatur, aut addita causa, si forte Tr. Pl. Senatum impediens, aut populum incitans notatus, aut S. C. circunscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicens uese expulsum ad illum confugerit. Suscepto autem bello, aut tenenda sit urbs, aut ea relicta, ille à commeatu, & reliquis copijs intercludendus. Quid horum malorum, quorum aliquod certe subeundum est minimum putes? Dices profecto persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita Cos. fiat est omnino id eiusmodi, ut si ille eò descendat, contradici nihil possit. idq; eũ, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum non facere miror. Nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quàm ille Cos. At sic malo inquies, q̃ cum exercitu certe. Sed istuc ipsum sit. O magnum malum putat aliquis, neq; ei remedium est ullum. cedendum est, si uolet id. Vide Cos. illum, iterum, quem uidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus inquis ualuit, quàm tota resp. Quid nunc putas? & eo Cos. Pompeio certum est esse in Hispania. O rem miseram. Siquidem idipsum deterrimum est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam cum bonis omnibus

omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. De reliquis, quod est deterrimum? illi concedere, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? Tenuisti Prouinciam per decem annos non tibi à Senatu, sed à te ipso per uim, & per factionem datos. Præteryt tempus legitimum, ut succedatur, decernitur. impedis, & ais habe mei rationem, habe. nostrum exercitum tu, habeas diutius, quàm populus iussit inuito Senatu. depugnes oportet, nisi concedis. cum bona quidem spe ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. Iam si pugnandum est, quo tempore in casu, quo consilio in temporibus situm est. Itaque te in ea quæstione non exerceo. Ad ea, quæ dixi, affer, siquid habes. equidem dies, noctesq; torqueor. Vale.

T. P. ATTICO.

Subito consilium cepi, ut ante, quàm luceret, exirem, ne qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo, neque hercule quid agam, nec acturus quid sim, scio, ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. Tibi uero quid suadeam? cuius ipse consilium expecto. Cneus noster, quid consilij ceperit, capiat'ue, nescio, adhuc in oppidis coarctatus, sed stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà. sin cedet, consilij res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stulte omnia, & incaute agi iudico. Tu quæso ad me crebro scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.

T. P. ATTICO.

q Væso quid hoc est? aut qd agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum inquit nos tenemus. Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare. Vtrú de imperatore populi R. an de Hannibale loquuntur? O hominem amentem, & miserum, qui ne umbram quidem unquam τοῦ καλοῦ uiderit. atq; hæc ait omnia se facere dignitatis causa. Vbi est autem dignitas, nisi ubi honestas? Num honestum igitur habere exercitum nullo publico consilio? O cupare urbes ciuium? quo facilior sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, sexcenta alia scelera moliri? τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα? Sibi habeat suã fortunam. Vnam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna, uel potius mori millies, quàm semel illiusmodi qcq̃ cogitare. Quid si tu uelis inquis? Age quis est, cui uelle nó liceat? Sed ego hoc ipsum uelle miserius esse duco, q̃ in crucem tolli. Vna res est ea miserior, adipisci, quod ita uolueris. sed hæc hactenus. Libenter enim in his molestijs ἐνσχολάζω. Redeamus ad nostrum. per fortunas quale tibi cósiliũ Pompeij uidetur? Hoc quæro, quod urbem reliquerit. Ego enim ἀπορῶ. Tum nihil absurdius. urbẽ tu relinquas? Ergo ijdem si Galli uenirent. Non est inquit in parietibus resp. at in aris, & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit annum ferè post quinquagesimum, cum præter mœnia nihil teneret. Nostri olim urbe reliqua

capta, arcem

capta, arcem tamen retinuerunt οὔτωπου τῶν ἐμπροσθεν ἐπιθυμούμεθα. Rursus autem ex dolore municipali, sermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exitium habiturum. Mira hominum querela est, nescio istic, sed facies, ut sciam, sine magistratibus urbem esse, sine Senatu. Fugiens deniq; Pompeius mirabiliter homines mouet. Quid quæris? alia causa facta. nihil iam concedendum putant Cæsari. Hæc tu mihi explica, qualia sint. ego negocio præsum nõ turbulẽto. Vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc Campania, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & negocij summa referatur. Itaq; uagus esse cogitabam. te puto iam uidere, quæ sit ratio uiæ Cæsaris. qui populus. qui totius negocij status. ea uelim scribas ad me. Et quoniam quidem mutabilia sunt, quam sæpissime. acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua. Vale.

T. P. ATTICO.

Nam adhuc a te epistolam acceperam datã XII Calendarum Iun. in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam non acceperam. sed quæso, ut scribas, quam sæpissime, non modo siquid scies, aut audieris, sed etiam siquid suspicabere. maximeq; quid nobis faciundum, aut non faciundum putas. nam quod rogas, curem, ut scias, quid Pompeius agat, ne ipsum quidem scire puto. nostrum quidem nemo. Vidi Lentulum Cos. Formijs X Cal. Iun. uidi Libonem. plena timoris, & erroris omnia. Ille iter Latinum, ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reli-

quáq; in Apulia. Inde utrum consistere uspiam uelit, an mare transire, nescitur. Si manet, uereor ne exercitum firmum habere non possit. Sin discedit quò, aut quà, aut quid nobis agẽdum sit, nescio. nam istum quidem cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. Nec enim rerum prolatio, nec Senatus, magistratuúmq; discessus, nec ærarium clausum tardabit. Sed hæc, ut scribis, cito sciemus. Interim uelim, mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties. Acquiesco enim, & tuas uolo elicere literas, maximéq; cõsilium, quid agam, aut quo pacto geram. dimittam ne me penitus in causam. Non deterreor periculo, sed dirumpor dolore, tam nullo consilio, aut tam contra meũ consilium gesta esse omnia. An cuncter, & terguerser, et ijs me dem, qui tenent, qui potiũtur αἰδέομαι τρῶας nec solum ciuis, sed etiã amici officio reuocor. et sic frãgor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem solicitant, scribe aliquid, & maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M. quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem statuit. L. Torquatus eundem. Me cum multa, tum etiã Lictores impediunt. nihil uidi unquam, quod minus explicari posset. Itaq; à te nihildum certi exquiro, sed quid uideatur. Denuq; ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse propemodum constat. Si ita factum esset, ut ille Romam ueniens magistratum, & Senatum Romæ offenderet, magno usui causæ nostræ fuisset. Damnasse enim sceleris hominem amicum reip. causa uideretur. quod nunc quoque uidetur, sed minus prodest. Non enim habet, cui prosit,

eumq; arbitror pœnitere. nisi forte idipsum est falsum, discessisse illum. nos quidem pro certo habebamus. & uelim (quanquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, & quod Pompeij desyderium, & quæ Cæsaris iniuria appareat. etiam quid censeas de Terentia, & Tullia. Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. Et hæc, et siquid aliud, ad me scribas uelim, uel potius scriptites. Vale.

T. P. ATTICO.

de uennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico facinus iandiu nullum ciuile præclarius, qui, ut aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem. sed etiam ad summam profectum aliquid puto. Amo etiam Pisonem, cuius iudicium de genero suspicor uisumiri graue. quanquam genus belli, quod sit, uides. Ita ciuile est, ut non ex ciuiũ dissensiõe, sed ex unius perditi ciuis audacia natũ sit. Is autem ualet. Exercitum tenet multa spe, & promissis. omnia omniũ concupiuit. Huic tradita urbs est, nuda ea præsidio. referta copijs. Quid est, quod ab eo non metuas? qui illa templa, & tecta non patriã, sed prædam putet? Quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio, sine Senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. Nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux, quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis, cui ne Picena quidem nota fuerint. quàm item sine consilio res stet. Vt enim alia omittam decem annorum peccata,

quæ conditio non huic fugæ præstitit? Nec uero nunc quid cogitet, scio, ac non desino per literas sciscitari. Nihil esse tardius constat, nihil perturbatius. Itaque nec præsidium, cuius parandi causa ad urbẽ retentus est, nec locum, ac sedem præsidij ullam uideo. Spes omnis in duabus inuidiose retentis, penè alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & à pugnando abhorrentium. Conditionum autem amissum tempus est. Quid futurum sit, non uideo. commissum quidem à nobis certe est, siue à nostro Duce, ut è portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. Itaq; de Ciceronibus nostris dubito, quid agam. nam mihi interdum emandandi uidentur in Græciam. De Tullia autem, et Terentea, cum mihi barbarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timeo. Cum autem Dolobella uenit in mentem. paulum respiro. sed uelim consyderes, quid faciendum putes. Primum πρὸς τὸ ἀσφαλές. Aliter enim mihi de ipsis, ac de me ipso consulendum est. deinde ad opiniones, ne reprehendamur, ꝙ eas Romæ uelimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peducæo (scripsisti enim ad me) q̃d faciatis uidendum est. Is enim splendor est uestrum, ut eadẽ postulentur à uobis, quæ ab amplissimis ciuibus. sed de hoc tu uidebis. quippe cum de ipso, ac de me ista consyderare uelim. reliquum est, ut & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasq; ad me, & quid ipse coniectura assequare. quod etiam à te magis expecto. nam acta omnibus ijs nũtiantibus, à te expecto futura. μάντις δ᾽ ἄριστος, loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, & eliciat tuas literas.

Enigma oppiorum ex Velia plane non intellexi. est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum enigma. Oppios enim de Velia Sanctones dicis in eo æstu, aut die. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII Calendarum Febr. mane cum absurdissimus mandatis non hominem, sed Scopas solutas, ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit, nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus sit. Labienus uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad VIII Calendarum Febr. ibi Pompeium, consulesq; conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciā. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est, ad VIII Calendarum. Eo die mansit Venafri. Aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, qd ad te ex his locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur. quo pacto de Labieno ferat. quid agat Domitius in Marsis, Sisingui Thermus, P. Accius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. hæc uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberē ipse, longior epistola fuisset, sed dictaui propter lippitudinem. Vale.

T. P. ATTICO.

D VI Calendarum Feb. Capuam Calibus proficiscens, cum leuiter lippirem, has literas dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detu

lit ad Pompeium ad VIII Calendarum. Cum is esset cum Coss. Theani. Probata conditio est, sed ita, ut ille de his oppidis, quæ extra suam Prouinciam occupauisset, præsidia deduceret. Id si fecisset, responsum est ad urbem nos redituros esse, & rem per Senatum confecturos. Spero etiam in præsentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppœnitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe respondent Campani Coloni. Gladiatores Cæsaris Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati literis scripseram. Sanè commode Pompeius distribuit binos singulis patribus familiarum. Scutorum in Ludo M. fuerũt, bis eruptionem facturi dicebantur. Sane multum in eo reip. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso uideas utrum satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cum cæteræ ulla dignitate discesserint. Hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. uelim eas cohortere, ut exeant, præsertim cum ea præsidia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. Nam siquid offendimus in genero nostro, quod quidem ego præstare nõ debeo, id fit maius, quod mulieres nostræ præter cæteras Romæ remanserunt. Tu ipse cum Sexto scire ueli, quid cogitas de exeundo, de totaq; re quid existimes. Pacem quidem hortari non desino, quæ uel in iusta utilior est, quàm iustissimum bellum in ciuibus. Sed hæc, ut fors tulerit. Vale.

T. P. ATTICO.

Ut ab urbe discessi nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te literarum darem, non quo haberem magnopere quid scribere, sed ut loquerer tecum absens, quo mihi, cum coràm id non liceret, nihil est iucundius. Capuam cum uenissem ad VI Calendarum pridie, quàm has literas dedi, Coss. conueni, multosq́; nostri ordinis. Omnes cupiebant Cæsarem abductis præsidijs stare conditionibus his, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat, sed is auditus in consilio. Cato enim ipse iam seruire, quàm pugnare mauult, sed tamen ait in Senatu se adesse uelle, cum de conditionibus agatur. Si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat, ita quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat, quod metuit, ne absit. In Senatu esse uult. Posthumus autẽ, de quo nominatim Senatus decreuit, ut statim in Ciliciam iret, Fufanoq́; succederet, is negat se iturum sine Catone, & suam in Senatu operam, authoritatemq́; quàm magni æstimat. Ita res ad Fannium peruenit. Is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. Plerique negant Cæsarem in conditione mansurum, postulataq́; hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset, ad bellum, à nobis pararetur. Ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat, uicerit enim. si Cos. factus fuerit, & minori scelere uicerit. quàm quo est ingressus. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiose imparati cum à militibus, tum à pecunia, quam quidem omnem non

modo priuatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario est, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Actianas est profectus. Labienũ secum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continue recipere cogitabam. Vale.

T. P. ATTICO.

Mneis arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuq; Labieni, & responsis Coss. ad Pompeium scripsi ad te literis his, quas ad V Calendarum Capuæ dedi. Pluraq; præterea in eandem epistolam cõieci. Nunc has expectationes habemus duas. Vnam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari. Alteram, quid Pompeius agat, qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum, spem'q; affert, si in in Picenum agrum ipse uenerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarũ. cuius aduentu Cn. noster multo animi plus habet. Nos à Coss. Capuã uenire iussi sumus ad Non. Feb. Capua profectus sum Formias ad III Calendarum eo die, cum Calibus tuas literas hora fere' nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior, ad quas scripseram, ad te ut referrent. si non dum profectæ sunt, nihil est, quod se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ literæ mihi gratæ, iucundæ'q; sunt. De pueris in Græciam trãsportandis, tum cogitabam cum fuga ex Italia quæ

ri uidebatur.

ri uidebatur. nos enim Hispaniam peteremus. illis hoc æque commodum non erat. Tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ recte esse posse. Etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis. nemo enim unquam tantum de urbanis præsidijs detraxit. Vides ne me etiam iocari? Scire te iam oportet, L. Cæsar quæ responsa referat à Pompeio, quasq; ab eodem ad Cæsarem ferat literas. Scriptæ enim, & ita datæ sunt, ut proponerentur in publico. in quo accusaui mecum ipse Pompeium, qui, cum scriptor luculentus esset, tantas res, atq; eas, quæ in omnium manus uenturæ essent, Sestio nostro scribendas dederit. Itaq; nihil unq̃ legi scriptum σεστιωδέστερον. Perspici tamen ex literis Pompeij potest, nihil Cæsari negari, omniáq;, & cumulate, quæ postulet dari, quæ ille amentissimus fuerit, nisi acceperit, præsertim cum impudentissime postulauerit. Quis eni tu es? qui dicas, si in Hispaniam profectus erit? si præsidia dimiserit? tamen conceditur. minus honeste nunc quidem, uiolata iam ab illo rep. illatóq; bello, q̃ si olim de ratione habenda impetrasset. & tamen uereor, ut his ipsis contentus sit. nam, cum ista mandata dedisset. L. Cæsari, debuit esset paulo quietior, dum responsa referrentur. Dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scripsit, se ab illo IX Cal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem. nihil ei me gratius facere posse. Hæc uerbis pluribus intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eũ cœpisse, ne omnes ab essemus. Itaq; nõ dubito, quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. Illud admiror non ipsum ad me scri-

psisse, non per Dolobellam, non per Cœlium egisse. q̄q̄ non aspernor Trebatij literas, à quo me unice diligi scio. rescripsi ad Trebatium, nam ad ipsum Cæsarē, qui mihi nihil scripsisset, nolui, quàm illud hoc tempore esset difficile, me tamen in prædijs meis esse, neq; delectum ullum, neq; negocium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. Sin bellum geretur, nō dero officio, nec dignitati meæ, pueros ἐκπεμπτέμενος in Græciam. Totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. Tantum malum excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. Sed hæc paucis diebus ex illius ád nostra responsa responsis intelligentur, quorsum euasura sint. Tum ad te scribam plura, si erit bellum. Sin autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, uidebo. Ego IIII Non. Feb. quo die has literas dedi in Formiano, quo Capua redieram, mulieres expectabam, quibus quidem scripseram, tuis literis admonitus, ut Romæ manerent. sed audio maiorem quendam in urbe timorem esse. Capuæ Non. Febr. esse uolebā, quia Coss. iusserant. Quicquid huc erit à Pompeio allatum, statim ad te scribam, tuasq; de istis rebus literas expectabo. Vale.

T. P. ATTICO.

q VARTO Non. Febr. mulieres nostræ Formias uenerunt, tuaq; erga se officia plena tui suauissimi studij attulerunt, eas ego quoad sciremus utrum turpe pace nobis, an misere bello esset utendum, in Formiano esse uolui, & unà Cicerones. Ipse cum fratre Capuam ad Coss. (Nonis enim adesse iussi

sumus)

sumus) Tertio Non. profectus sum, cum has literas dedi. responsa Pompeij grata populo, & probata concioni esse dicuntur. Ita putaram. quæ quidem si ille repudiarit, tacebit, si acceperit. Vtrum igitur inquies, maius. responderem, si quemadmodum parati essemus, scirem. Cassium erat hic auditum, expulsum Anconæ, eamq; urbem à nobis teneri. Si bellum futurum est, negocium utile. Cæsarem quidem L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen aiunt acerrime delectum habere. Loca occupare. uincire præsidijs. O' perditum latronem. uix ullo ocio compensandam hanc reip. turpitudinem. Sed stomachari desinamus. tempori pareamus. cum Pompeio in Hispaniam eamus. Hæc opto in malis, quoniam illius alterum consulatum à rep. ne data quidem occasione, repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio fugit me ad te antea scribere. sed ita constitui expectare responsa Cæsaris, ut si ad urbem rediremus, ibi nos expectaret. sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. Omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga. quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset. Sed hæc non nimis exquiro à Græcis. Tu tamen uidebis. si erit (qđ nolim) accersendus, ne sit molestissimus, inuitoq; fratre. Frater laborat, ut ibi, quod debet, ab Egnatio, soluat, nec Egnatio uoluntas deest, nec parum locuples est. sed cum tale tempus sit, ut Quintus Ticinius (multum enim nobiscum est) uiaticum se neget habere, idemq; debitoribus suis denuntiarit, ut eodē fœnore uteretur, atq; hoc idē etiā L. Ligus fecisse dicatur, nec hoc tēpore, aut domi numos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio

aut uersurā usquam facere possit, miratur te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. Ego autem, & si illud ψεῦδος οἰόμενος (ita enim putatur) obseruo, μὴ δὲ δίκην, præsertim in te, à quo nihil unq̃ uidi temere fieri. tamen ne illius querela mouebar. Hoc quicquid est, te scire uolui. Cura, ut ualeas.

T. P. ATTICO.

n Ihil habeo quod ad te scribam, quinetiam eā epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena spei bonæ, quod & concionis uoluntatem audieram, et illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi IIII Non. Febr. mane, accepi literas tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furium. quibus irrident L. Cæsaris legationem. Plane oppressi uidemur, nec quid consilij capiam, scio. nec mehercule de me laboro. de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoscere est. Vale.

T. P. ATTICO.

b Reuiloquentem iam me tempus ipsum facit. pacem enim desperaui. Bellum nostri nullum administrant. Caue enim putes quicquam esse minoris, his Coss. quorum ego spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. Non. ut eram iussus. Illi autem nondum uenerant, sed erant uenturi, inanes, imparati. Cn. autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum uicinarum non firmissimarum. At illum

rum. At illum ruere nuntiant, & iam, iamq; adesse, nó, ut manum conserat (qui cum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν, nec te id consulo, sin extra, quid ago? ad manendum hyems, lictores, improuidi, & negligentes Duces. ad fugam hortatur amicitia Cn. causa bonorum. turpitudo coniungendi cum Tyranno. Qui quidem incertũ est Phalarimne, an Pisistratũ sit imitaturus. Hæc uelim explices, & me iuues consilio. Etsi te ipsum istic iam calere puto. sed tamen quantum poteris. Ego siquid hic hodie noui cognoro, scies. iam enim aderũt Coss. ad suas nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autẽ, cum poteris, rescribas. Mulières, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

T. P. ATTICO.

E malis nostris tu prius audis, quàm nos, istinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad Nonas Febr. ita ut iusserant Coss. Eo die Lentulus uenit sero, alter Coss. omnino nó uenerat VII Iduum. Eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. Inde has literas postridie ante lucem dedi. Hæc, Capuæ dum fui, cognoui. Nihil in Coss. nullum usquã delectum, nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent, cum ille adsit, contra quem noster dux nusquam sit, nihil agat, nec nomina dant. deficit enim non uoluntas, sed spes. Cn. autem noster. (O rem miseram & incredibilem) ut totus iacet. non animus est. non consilium. non copiæ. non diligentia. Mitto illam fugam ab urbe tur-

pissimam. timidissimas in oppidis conciones. ignoratio nem non solum aduersarij, sed etiam suarum copiarum. Hoc cuiusmodi est? VII Iduum Febr. Capuam C. Cassius Tr. pl. uenit. attulit mandata ad Coss. ut Romam uenirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent urbe relicta. redeant, quo præsidio? deinde exeant, qs sinat? Cos. ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. At illud totum erat amissum. sciebat nemo præter me ex literis Dolobellæ. Mihi dubium nõ erat, quin ille iam, iamq; foret in Apulia. Cn. noster in naui. Ego quid agam? σκέμμα magnum, neq; mehercule mihi quidẽ ullum, nisi omnia esse acta turpissime. Neq; ego ullius consilij particeps, sed tamen qđ me deceat. Ipse me Cæsar ad pacem hortatur. sed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit. Dolobella, Cœlius me illi ualde satisfacere, mira me ἀπορία torquet. Iuua me consilio, si potes, & tamen ista quantum potes, prouide. Nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod scribam. Tuas literas expecto. Vale.

T. P. ATTICO.

P Edem in Italia uideo nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, eumq; nisi in nauim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem. Huius autem nostri. Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non sine causa times, non quo minus quicquam Cæsari expediat ad diuturnitatem uictoriæ, & dominationis. sed uideo, quorum arbitrio sit acturus. Recte sic censeo cedendum de oppi-

dis ijs.

dis ijs. egeo consilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo loquere, atque adeo Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? Etsi terra quidem, qui possum. mari, quo trayciam? Igitur istic me fac posse tuto'. Multi enim hortantur. num etiā honeste. Nullo? modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest, sed tamen siquid in mentem uenit, uelim scribas. & ipse quid sis acturus. Vale.

T. P. ATTICO.

q Vinto Iduum Febr. uesperi è Philotimo literas accepi. Domitium exercitum firmum habere. Cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas esse. Cæsarem intercludi posse, eumq; id timere. bonorum animos recreatos, Romæ improbos quasi perculsos. Hæc metuo equidē, ne sint insomnia. sed tamen M. Lepidū, L. Torquatum, C. Cassium Tr. pl. (Ii enim sunt nobiscum, idest in Formiano) Philotimi literæ ad uitam reuocarunt. Ego autem illa metuo, ne ueriora sint, nos omnes pene' iam captos esse. Pompeium Italia cedere, quem quidem (ò rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. Persequi Cæsar Pompeium? Quid? ut interficiat? O me miserum, & non omnes nostra corpora opponimus? In quo tu quoque ingemiscis. Sed quid faciamus? uicti, oppressi, capti plane' sumus. ego tamen Philotimi literis lectis mutaui consilium de mulieribus, quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam.

ſed mihi uenit in mentem, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſa publica feciſſe. qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quod mulieres reuertiſſent. De me autem ipſe tibi aſſentior, ne me dem incertæ, et periculoſæ fugæ, cum reip. nihil proſim, nihil Pompeio, pro quo emori tum pie poſſum, tum libenter. Manebo igitur, etſi uiuere non liceat. Quod quæris, hic quid agatur, tota Capua, & omnis hic delectus iacet. deſperata res eſt. in fuga omnes ſunt, niſi qd eiuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitij copias cum ſuis coniungat. Sed uidebamur omnia biduo, triduo'ue ſcituri L. Cæſaris literarum exemplum tibi miſi. rogaras enim, cui nos ualde ſatisfacere multi ad me ſcripſerunt. Quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

T. P. ATTICO.

Philotimi literæ me quidem nõ nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarũt. Ecce poſtridie Caßij literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam ueniſſe, eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cn. confeſtim inſequi Cæſarem. Domitium non habere militum uim. Idem ſcripſit Coss. Capua diſceſſiſſe. Nõ dubito quin Cn. in fuga ſit. modo effugiat. A' conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. Vale.

T. P. ATTICO.

Cum dediſſem ad te literas triſteis, & metuo, ne ueras de Lucretij ad Caſſium literis Capuam

puam misses. Cephalio uenit ad nos. attulit etiã à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompeiũ exercitum habere. Nemo huc ita affert, omniaq; , quæ nolim. Rem miseram. malas causas semper obtinuit, in optima concĭdit. Quid dicam, nisi illud: eum nescisse. neq; enim erat difficile, hoc nescisse. Erat enim ars difficilis recte remp. regere. Sed iam, iamq; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

T. P. ATTICO.

n Vnc uenit idem usu mihi, quod tu tibi scribis, quoties exorior. ego enim nunc paulum exorior, & maxime quidem his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picenũm cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. Itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta, si te secundo lumine hic offendero, respuentur. Bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, seruem, gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem causam uidear, certe uideri non possum. Ego me Ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, nolui esse, non quin rectum esset, sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. Planè eum, cum noster de altero consulatu referret, & triumphum, at quibus uerbis? prorsus gestis amplissimus, inimicum habere noluerã. Ego scio & quem metuam, et quam ob rem. Sin erit bellũ, ut uideo fore, partes meæ non desyderabuntur. De HS XX millibus Terentia tibi rescripsit. Dionysio dum

existimabam uagos nos fore, nolui molestus esse. Tibi autem crebro ad me scribēti de eius officio, nihil rescripsi, quod diem ex die expectabam, ut statuerem, quid esset faciendum. Nunc, ut uideo, pueri certe in Formia no uidentur hyematuri. num et ego? nescio. Si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. quod habebo certi, faciā, ut scias. Ego bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui (ut tu scis) parthicus casus extiterit. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER OCTAVVS.

T. P. ATTICO.

Cvm ad te literas dedissem, redditæ mihi literæ sunt à Pompeio. Cætera de rebus in Piceno gestis, quæ ad te Vibullius scripsisset de delectu Domitij, quæ sunt uobis nota. nec tamen lætæ erant in his literis, quas ad me Philotimus scripserat. Ipsam tibi epistolam misissem, sed iam subito fratris puer proficiscebatur. cras igitur mittam. Sed in ea Pōpeij epistola erat in extremo, ipsius manu. Tu censeo Luceriam uenias. nusquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi. Hæc oppida, atq; oram maritimam illum pro derelicto habere. nec sum miratus eum, quē caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. Ei statim rescripsi, hominem'q; certum misi de comitibus meis, nō me quærere, ubi tutissime essem, si me uellet

sua, aut reip. causa Luceriam uenire, statim esse uenturum. hortatusq; sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex Prouincijs suppeditari uellet. Hæc me frustra scribere uidebam, sed uti in urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. Sic enim parari uideo, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur. Et ne is quidem locus stabilis, sed ex eo, ipsi si urgeamur, paretur fuga. Quo minus mirere, si inuitus in eã causam descendo, in qua neq; pacis, neq; uictoriæ ratio quæsita sit unquã, sed semper flagitiosæ, & calamitosæ fugæ. Eundum, ut quẽcunq; fors tulerit casum, subeam potius cum ijs, qui dicuntur esse boni, quàm uidear à bonis dissentire. Etsi propediem uideo bonorum, idest lautorum, & locupletum urbem refertam fore, municipijs uero his relictis, refertissimam, quo ego in numero essem, si hos Lictores molestissimos non haberem. Nec me M. Lepidi, Luceij, Volcatij, Ser. Sulpitij comitum pœniteret, quorum nemo nec stultior est, q̃ L. Domitius, nec inconstãtior, quàm Ap. Claudius. Vnus Pompeius me mouet beneficio, non authoritate. quam enim ille habeat authoritatem in hac causa? qui, cum omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? Postquã uero ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse. Ibimus tamen Luceriam, nec eum fortasse delectabit noster aduentus. dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. Tu, si tibi eadem causa est, me remunerere sane uelim. Vale.

T. P. ATTICO.

m Ihi uero omnia grata, & quod scripsisti ad me, quæ audieras, & quod nó credis ea, quæ digna diligentia mea nó essent, & quod monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat, breues, sed beneuolentiam significantes, non modo sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeij. Idem enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. Eas siquo ille misit, in publico proponat uelim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te non potui non dare, cum et ipse ad me scripsisset, & Balbus. Earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. siqua erũt, doce me. Quomodo enim effugere possum? nihil inquies omnino scripseris, quo magis effugias eos, qui uolent fingere. Veruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. nã quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorũ, facis amice tu quidem, mihiq; gratissimum, sed mihi uideris aliud tu honestum, méq; dignum in hac causa iudicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla in gente unq̃ ab ullo authore reip. ac Duce turpius esse uidetur factum, quàm à nostro amico factum est. cuius ego uicem doleo, qui urbem reliquit, id est patriam, pro qua, & in qua mori præclarum fuit. Ignorare mihi uideris, hæc quanta sit clades. es enim etiã nunc domi tuæ, sed inuitis perditissimis hominibus esse diutius nó potes. Hoc miserius? hoc turpius quicq̃? Vagamur egentes cum coniugibus, & li

beris. In unius hominis quotannis periculose ægrotantis anima, positas omnes nostras spes habemus. non expulsi, sed euocati e patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam, & inflamandam reliquimus. Ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa urbe. Etsi nunc sunt, non erunt. Nos interea ne Capuæ quidem, sed Luceriæ, & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum est dignitatis. Hic tu in me illud desyderas. nihil de me dico. alij uiderint. Hic quidem quid est? domi uestræ estis, & eritis omnes boni. Quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic iam enim appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij literis cognosces, in quibus animaduertito illum locum, ubi erit ipse. Videbis, de Cn. nostro ipse Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? Ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominũ neminẽ. sed non tamen ita meo iudicio, spem de salute reip. significas enĩ aliquanto secus, q̃ solebas, ut etiam Italia si ille cedat, putes cedendũ. q̃d ego nec reip. puto esse utile, nec liberis meis. Præterea neq; rectũ, neq; honestum. Sed cur? poteris ne uidere tyrannum? quasi intersit, audiã, an uideam, aut locupletior mihi sit quærendus author, q̃ Socrates, qui cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi, de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIIII Calen. cum eadem lucerna hanc epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formijs ad Pompeium, si de pace agre

tur, profecturus eram, si de bello, uidero. Vale.

T. P. ATTICO.

m Aximis, & miserrimis rebus pturbatus sum. coràm tecum mihi potestas deliberandi non est, sed uti tamen tuo consilio uolui. Deliberatio autem omnis hæc est. Si Pompeius Italia excedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes, & quo facilius consiliũ dare possis, q̃d in utranq; partem mihi in mentem ueniat, explicabo breui. Cum merita Pompeij summa erga salutem meam, familiaritas'q;, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reip. causa me adducit, ut mihi uel consilium meum cum illius consilio, uel fortuna coniungenda esse uideatur. Accedit illud, si maneo, & illum comitatum optimorum, & clarissimorum ciuium desero, cadendum est in unius potestatem. qui, & si multis rebus significat se nobis esse amicum, & ut esset, à me est (tute scis) propter suspitionem huius impendentis tempestatis multo ante prouisum, tamen utrunq; consyderandum est, & quanta ei fides sit habenda. & si maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sit ne uiri fortis, & boni ciuis esse in ea urbe, in qua, cum summis honoribus, imperijs'q; usus sit, res maximas gesserit, sacerdatio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundum'q; periculum sit cũ aliquo forte dedecore, siquando Pompeius remp. recuperauerit. In hac parte hæc sunt. Vide nunc, quæ sunt in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter. adde etiam nihil, nisi contra consilium, authoritatem'q; meam. Omitto illa uetera, q̃d istũ

in rẽp. ille aluit, auxit, armauit, ille legibus C. Metellĩ
contra auspicia ferendis author. ille Galliæ ulterioris
adiunctor. ille Gener. ille in adoptando P. Clodio au-
gur. ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior. ille
Prouinciæ propagator. ille absentis in omnibus adiu-
tor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor
reip. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut ab-
sentis ratio haberetur. quod idem ipse sanxit lege qua-
dam sua, Marcoq; Marcello Cos. finienti Prouincias Gal
lias Cal. Martij restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœ-
dius? quid perturbatius hoc ab urbe discessu? siue potius
turpissima fuga? Quæ conditio non accipienda fuit po-
tius? q̃ relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fa-
teor, sed nunquid hoc peius? At recuperabit remp. Quã
do? aut qd' ad eam spem est parati? Non ager Picenus
amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia
omnis & publica, & priuata aduersario tradita? De-
niq; nulla causa, nullæ uires, nulla sedes, quò cõcurrãt,
qui remp. defensam uelint. Appulia delecta est inanis
sima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotissi-
ma. fuga, & maritima opportunitas uisa quæri despe-
ratione. Inuite cœpi Capuã, non quo munus illud defu-
gerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nul
lus apertus priuatorũ dolor. bonorũ autem erat aliqs,
sed hebes, ut solet, & ut ipse sensissem, multitudo, & in
fimus quisq; propensus in alterã partem. Multi muta-
tionis rerum cupidi. Dixi ipsi me nihil suscepturum sine
præsidio, & sine pecunia. Itaq; habuit nihil omnino ne
gocij, qđ ab initio uidi, nihil quæri præter fugam, eã si
nũc sequor, quò nã? cũ illo nõ. ad quem cum essem pro-

fectus, cognoui in his locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam uenire non possem. Infero mari nobis incerto cursu, hyeme maxima nauigandum est. Age iam cum fratre? an sine? cum filio? an quomodo? In utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq; nostras? acrior, quàm in cæterorum. quod putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. Age iam has compedes, fasces inquam hos laureatos, hæc ferre ex Italia quàm molestū est? Qui autē locus erit nobis tutus, ut iam placatis utamur fluctibus ante, q̄ ad illum uenerimus? Quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinnæ dominatione, & Marij Tyrannide Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquomodo ea res huic quidem cecidit. qui tamen ita dicere solebat, se id ferè uidere, quod factum est, sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasibulus, & fortasse melius, sed est certa quædam illa Mutij ratio, atq; sententia. est etiam illa Philippi. Et cum sit necesse seruire tempori, & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est, sed sit, deferet triumphum, non accipere, ne periculosum sit? an accipere inuidiosum ad bonos? O' rem inquis difficilem, & inexplicabilem. Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest, ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quod plura in ea parte uerba fecerim, potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res uerbosior hæc fuerit, illa

uerior. Quam

uerior. Quam ob rem ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium uelim. Nauis & in Caietæ est parata nobis, & Brundusij. Sed ecce nuntij, scribente me hæc ipsa noctu in Calleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupientem. non puto etiam hoc Cn. nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. Et si Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat, legionem Fausto conscriptam in Siciliam sibi placere, ac Coss. duci, scripserat ad Coss. sed turpe Domitium erit deserere implorantem eius auxilium, & quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma. Afranium in Pyreneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus. summa autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi literas. ipse ne quò inciderem, reuerti Formias. Hæc te scire uolui, scripsiq; sedatiore animo, quàm proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

T. P. ATTICO.

d Ionysius quidem tuus, potius quàm noster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamē potius stabā iudicio, q̄ meo, ne tuum qdē testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbum se præbuit in fortuna, quā putauit nostrā fore, cuius fortunæ nos quantum humano consilio effici

poterit, motum, ratione quadam gubernabimus. Cui qui noster honos? quod obsequium? quae etiam ad caeteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehẽdi à Quinto Fratre, uulgoq; ab omnibus mallem, quàm illum non efferre laudibus? Cicerones'q; nostros meo potius labore subdoceri, q̃ me alium magistrum quaerere. ad quem ego quas literas Dij immortales miseram? quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicaearchũ meherculè, aut Aristoxenum diceres accersi, non unum omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me decet esse meliorem. Quibus literis ita respondit, ut ego nemini, cuius causam non reciperẽ (semper enim, si potero, si ante suscepta causa non impediar) nunquam reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam praecise negaui, quàm hic mihi, planè sine ulla exceptione praecidit. Nihil cognoui ingratius, in quo uitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego autem paraui tuas literas, tamen expecto, ut sciam, quid respondeant consultationi meae. Sulmone C. Accium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinq;, Quintum Lucretium inde effugisse scis. Quò Cn. noster? Brundusium desertum. Confecta res est. Vale.

T. P. ATTICO.

CVm ante lucem VIII Cal. ad te literas dedissem, uesperi eodem die ad nos uenit ipse Dionysius authoritate tua permotus, ut suspicor. Quid enim putem aliud? & si solet eum, cum aliquid furiose

quid furiose fecit, pœnitere. nunquã autem certior fuit, quàm in hoc negocio. nam quod ad te nõ scripseram, postea audiui à tertio miliario, tum eum isse πολλὰ ματεῖν καὶ ῥαθυμεῖν δῆτα. Multa inquam mala cum dixisset suo capite (ut aiunt) sed mea mansuetudine con ieceram in fasciculum unà cum tua uenientem ad illũ epistolam. hanc ad me referri uolo, nec ullam ob aliam causam Pollucem seruum à pedibus meis Romam misi. Eo autem ad te scripsi, ut, si tibi forte reddita esset, mihi curares referẽdam, ne in illius manus perueniret. noui siquid esset, scripsissem. pendeo animi expectatione Corfiniensi, in qua de salute reip. decernitur. Tu fasciculum, qui est M. Decurioni descriptus, uelim cures ad eum perferendum. Tironemq; Curio commendes, ut ei siquid opus erit, in sumptum roges. Vale.

T. P. ATTICO.

o Bsignata iam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi (nam eam uesperi scripserã) C. Sosius Pr. in Formianum uenit ad M. Lepidum uicinum nostrum, cuius quæstor fuit. Pompeij literarum ad Coss. exemplum attulit. literæ mihi à L. Domitio ad VIII Calendarum Martij allatæ sunt. earum exemplum infrascripsi. nunc ut ego non sciebam mea sponte intelligere. Scio quanti reip. sit omnes copias in unum locum primo quoq; tempore cõuenire. Tu si tibi uidebitur, dabis operam, quamprimũ ad nos uenias. Præsidij capuæ, quantum constitueris esse satis, relinquas. Vale. Deinde supposuit exemplum epistolæ Domitij, quod ego ad te pridie miseram. Dij

immortales, qui me horror perfudit. quàm ſum ſolici-
tus, quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum no
men imperatoris fore. magnum in aduentu terrorem.
ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mu
taſſe, nec tegentia hoc, quod tum fortiter, & diligenter,
tum etiam mehercule. Modo etiam audiui quartanam
à te diſceſſiſſe, moriar, ſi magis gauderem, ſi id mihi ac
cidiſſet. Pyliæ dic, non eſſe æquum, eam diutius habe-
re, nec id eſſe noſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab
altera relictum audio, ſed eum uideo in ſumptum ab
aliýs mutuatum. Ego autem Curium noſtrum, ſiq̃d opus
eſſet, rogarã. Malo Tironis uerecundiã in culpa eſſe, q̃
illiberalitatem Curiý. Vale.

T. P. ATTICO.

u Num etiam reſtat amico noſtro ad omne de
decus, ut Domitio non ſubueniat. at nemo du
bitat quin ſubſidio uenturus ſit. Ego non pu-
to. Deſeret igitur talem ciuem? & eos unà, quos is ſecũ
habeat? præſertim ex ipſo cohorteis triginta? Domiti-
us (niſi me omnia fallunt) de ſe incredibiliter pertimuit.
nihil ſpectat, niſi fugam, cui tu (uideo enim, quid ſenti-
as) me comitem putas debere eſſe. Ego uero quem fugiá,
habeo, quem ſequar, non habeo. Quod enim tu meum
conſilium laudas, & memorandum dicis, malle quod
dixerim, me cum Pompeio uinci, quàm cum iſtis uince-
re. Ego uero malo, ſed cum illo Pompeio, qui tum erat,
aut qui mihi eſſe uidebatur. Cum hoc uero, qui ante
fugit, quàm ſciat, quem fugiat aut quò, qui noſtra
tradidit. qui patriam reliquit. Italiam deſeruit. Si ma-

lui, contigit

lui, contigit tunc uictus sum. quid superest? nec ista uidere possum, quae nunquam timui, ne uiderem, nec me hercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memetipso carẽdum est. Ad Philotimũ scripsi de uiatico, siue à Moneta, nemo enim soluit, siue ab Oppijs tuis cõtubernalibus. Caetera apposita tibi mandabo. Vale.

T. P. ATTICO.

o Rem turpem, et ea re miseram. Sic enim sentio id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. Aluerat Caesarem. eundem repente timere coeperat, conditionem pacis nullã probarat. nihil ad bellum pararat. Vrbẽ reliquerat. Picenum amiserat culpa. in Appuliã se compegerat. ibat in Graeciam. omnes nos ἀπροσηγορήτους expertes sui tanti, ac tam inusitati consilij, reliquerat. ecce subito literae Domitij ad illum, ipsius ad Coss. fulsisse mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamasse ille uir, qui esse debuit ποιήσω ὅ,τι χρὴ, καὶ παλαμάσω, καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ, καὶ τεκταινῶ. τὸ γὰρ οὖ μετ' ἐμοῦ. at ille πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dices, pergit Brundusium. Domitium autem aiunt re audita, te & eos, qui unà essent tradidisse. O rem lugũbrem. itaq; intercludor dolore. Quo ad te plura scribam, non habeo. tuas literas expecto. Vale.

T. P. ATTICO.

e Pistolam meam quod peruulgatam scribis esse, non fero moleste. quinetiam ipse multis dedi describendam. Ea enim & acciderunt

iam, & impendent, ut testatum esse uelim, de pace qd senserim. Cũ autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, q̃ si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, quo eum ad salutem patriæ hortabar, non sum ueritus, ne uiderer assentari, cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem. Qua autem est, aliquid impertias temporis, non ut de pace, sed de me ipso, & de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse, etsi id re perspectum est, tamen ea scripsi, quo in suadendo plus authoritatis haberẽ, eodemq; pertinet, quod causam eius probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset. nec ego istas literas in concione recitari uelim. Siquidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, pro tuis rebus gestis amplissimus, amplioribus'ue, quàm meis, q̃ Africani. Ita tempus ferebat. siquidẽ etiam uos duos tales ad quintum milliarium, quid ad hunc ipsum, unde se recipienti, quid agenti, quid acturo. quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cum uos, cum uestri similes non modo frequenteis, sed læto uultu gratulanteis uiderit? Num igitur peccauimus? minime. uos quidem. Sed tamen signa conturbantur, quibus uolũtas à simulatione distingui posset. Quæ uero S. C. uideo? sed apertius quàm proposueram. Ego Arpini uolo esse pridie Calẽdarũ. deinde circum uillulas nostras errare, quas me uisurum postea desperaui. ὀρθῶς tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta mihi ualde probantur. Lepido quidẽ (nam ferè συνδιημερεύομεν, quod

gratissimum

gratissimum illi est) nunq̃ placuit ex Italia exire ullo modo. multo minus mouebant minæ. Crebro enim illius literæ ab alijs ad nos commeant. Sed me illorum sententiæ minus mouebant, minus multa dederant illi reip. pignora. Tua mehercule authoritas uehementer mouet. Affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. Sed obsecro te, q̃d hoc miserius, q̃ alterum plausus in fœdissima causa quærere? alterum autem offensiones in optima? alterũ existimari conseruatorem inimicorũ? alterum desertorem amicorum? Et mehercule quãuis amemus Cn. nostrum, ut et facimus, & debemus, tamen hoc, quod talibus uiris non subuenit, laudare non possum. nam siue timuit, quid ignauius? siue, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putauit, quid iniustius? Sed hæc omittamus. augemus enim dolorem retractando. VI Cal. uesperi Balbus minor ad me uenit, occultauit occurrẽs ad Lentulum Cos. iussu Cæsaris, cum literis, cum mandatis, cum promissione Prouinciæ, Romam ut redeat, cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæsarem, q̃ ut Pompeium assequeretur. id credo, ut rediret in gratiam, id non credo, & metuo ne omnis hæc clementia ad unã illam crudelitatem colligatur. Balbus quidẽ maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, q̃ principe Põpeio, sine metu uiuere. Tu puto hæc credis? sed cum hæc scribebam V Cal. Pompeius iam Brundusium poterat uenisse. Expeditus enim antecesserat legiones XI Luceria. Sed hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia est plenum. Quid futurum sit, nescio. Vale.

T. P. ATTICO.

d Ionysius cum ad me præter opinionem meã uenisset, locutus sum cum eo liberalissime. tẽpora exposui. rogaui, ut diceret, q̃d haberet in animo, me nihil ab ipso inuito contendere. respondit, se, quod in numis haberet, nescire quo loci esset. alios nõ soluere. aliorum diem nondũ uenire. Dixit enim alia quædam de seruulis suis, quare nobiscum esse nõ posset. morem gessi dimisi à me, ut magistrum Ciceronum non libenter, ut hominem ingratum, nõ inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

T. P. ATTICO.

q Vod me magno animi motu perturbatum putas, sum equidem, sed non tam magno, q̃ tibi fortasse uideor. Leuatur enim omnis cura, cũ aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamẽtari autem licet. illud tamen totos dies. sed uereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim. In studijs, ac literis nostris consumo omne tempus considerans quanta uis sit illius uiri, quem nostris libris satis diligenter (ut tibi quidem uidemur) expressimus. Tenes'ne igitur moderatorem illum reip. quo referre uolumus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. Vt enim gubernatori cursus secũdus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit. Huius enim operis maximi inter homines, atque optimi, illum esse effectorem uolo.

ctorem uolo. Hoc Cn. noster, cum antea nunquam, tum in hac causa minime cogitauit. Domnatio quæsita ab utroque est, non id actum, beata, & honesta ciuitas ut esset. Nec uero ille urbem reliquit, quod eam tueri non posset, nec Italiam, quod ea pelleretur, sed hoc à primo cogitauit. omnes terras, omnia mouere, Reges barbaros incitare. Gentes feras armatas in Italiam adducere. Exercitus cóficere maximos. Genus illud Sullani re gni iampridem appetitur, multis, qui unà sunt, cupientibus. An censes nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuisse? Hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus. uterque regnare uult. Hæc à te inuitatus breuiter exposui. Voluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προθεσπίζω igitur noster Attice. non ariolans utilia, cui nemo credidit, sed coniectura prospiciens, iamq; maiora magno tumultu non multo inquam secus possum uaticinari. tã ta malorum impendet ἰλιάς. atque hoc nostra grauior est causa, qui domi sumus, quam illorum, qui transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrunque. Cur igitur inquis remansimus? uel tibi paruimus, uel non occurrimus, uel hoc fuit rectius. conculcari inquam miseram Italiam uidebis proxima æstate, ab utriusque mancipijs ex omni genere collectis. nec tam irruptio pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata est, quàm uniuersæ interitus. tantas in obligando utriusque uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. Tu autem consolationis fortasse aliquid expectasti. Nihil inuenio, nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, qd

Cæsar ad me scripserit. qđ sæpe, gratissimum sibi esse, quod quierim, oratq; in eo, ut perseuerem. Balbus minor hæc eadem mandata dat. iter autem eius erat ad Lentulũ Cos. cum literis Cæsaris, præmiorumq; promissis, si Romam reuertisset. Verum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quàm potuerit conueniri. Epistolarum Pompeij duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamq; in rescribendo diligentiã uolui tibi notã esse. earũ exempla ad te misi. Cæsaris hic per Appuliã ad Brũdusium cursus qđ efficiat, expecto. utinam aliqđ simile parthicis rebus. Simulatq; aliquid audiero, scribam ad te, Tu ad me uelim. Bonorũ sermones Romæ frequentes esse dicuntur. Scio equidem te in publicum non prodire, sed tamen audire te multa necesse est. Memini tibi librũ afferri à Demetrio Magente. ad te missum scio περὶ ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. Vides, quam causam mediter. Vale.

CN. POM. Procons. M. T. Ciceroni Imp. S.

q Vintus Fabius ad me uenit ad IIII Iduũ Febr. Is nuntiat L. Domitium cum suis cohortibus XI, et cũ cohortibus XIIII, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere, habuisse in animo proficisci Corfinio, & ad V Iduum Febr. C. Hircium cum V cohortibus subsequi. Censeo ad nos Luceriam uenias. nam te hic tutissime puto fore. Vale.

M. T. CICERO CN. POMP. PRO CONS. S.

a D XV Calendarũ Martij Formijs accepi tuas literas, ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta

erant, cognoui commodiora esse multo, quàm ut erat nobis nuntiatum, Vibullijq; uirtutem, industriamq; libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut quodcunque tu consilium percepisses, id nobis persequendum putaremus. Nunc, quoniam authoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus, si teneri posse putas Tarracinã, et orã maritimam, in ea manebo, etsi præsidia in oppidis nulla sunt. nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Oppium, quem ego Minturnis esse uolui, uigilãtem hominem, & industrium. nam L. Torquatum uirum fortem, & cum authoritate Formijs nõ habemus. ad te profectum arbitramur. Ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipso die, quo tu Theanos Sidicenum es profectus. Volueras enim me cum M. Considio proprætore illa negocia tueri. cum eò uenissem, uidi amplum delectum habere diligentissime ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa Colonia authoritate. fui Capuæ, quoad Coss. iterũ, ut erat dictum ab Coss. ueni Capuam ad Nonas Febr. Cum fuissem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quæ opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, et, ut arbitror, teneri potest. opus est esse, qui præsit. Sin omnia in unum locum contrahenda sunt, non dubito, quin ad te statim ueniam, quo mihi nihil optatius est, idq; tecum quo die ab urbe discessimus, locutus sum. Ego, sicui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uidear, non laboro.

& tamen si, ut uideo, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium meum necessarium ad te misi, cui tu, si tibi uideretur, ad me literas dares. Vale.

CN. POM. Procons. M. T. Ciceroni Imp. S.

t VAs literas libenter legi. Recognoui enim tuam pristinam uirtutem etiam in salute communi. Coss. ad eum exercitum, quem in Apulia habui, uenerũt. Magnopere te hortor pro tuo singulari, perpetuoq; studio in remp. ut te ad nos cõferas, ut communi consilio reip. afflictæ opem, atq; consilium feramus. Censeo uia appia iter facias, & celeriter Brundusium uenias. Cura, ut ualeas.

M. T. CICERO CN. POM. PROCONS. S.

c VM ad te literas misissem, quæ tibi Canusij redditæ sunt, suspitionem nullam habebam, te reip. causa mare transiturum, eramq; in spe magna fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut rẽp. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex his mandatis, quæ Dialio ad Coss. dederas, certior tui consilij factus, nõ expectaui, dum mihi à te literæ redderentur. confestimq; cum Quinto Fratre, et cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cum Theanum, Sidicinum uenissem. C. Missius familiaris tuus, alijq; cõplures attulerunt Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurũ esse Eserniæ. sanè sum commotus, quod si ita

esset, nō modo iter meum interclusum, sed meipsum planè exceptum putabam. Itaq; tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram referretur. At mihi, cum Calibus essem, affertur literarum exemplum, quas tu ad Lentulum Cos. misisses. Hæ sic scriptæ erant. Literas tibi à L. Domitio ad XIII Calendarum Martij allatas esse, earumq; exemplum subscripseras, magniq; interesse reip. scripseras, omneis copias primo quoq; tempore in unum locum conuenire, & ut præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliq omneis, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum. quò mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter non arbitrabar. Cum res in summa expectatione esset, utrunq; simul audiuimus, & quæ Corfinij acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cumq; nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus, à multis, qui è Samnio, Appuliaq; ueniebant admoniti sumus, ut caueremus, ne exciperemur à Cæsare. quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quàm nos possemus, eò, quò intenderat, uenturus esset. Quod cum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reip. noceret. cum præsertim non dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi nó possemus. Inde primo accepimus tuas literas Canusio ad X Calendarū Martij datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundusiū ueniamus, quas cū accepissemus ad III Calen-

darum Martij non dubitabamus, quin tu iam Brun-
dusiũ ꝑuenisses. nobis'q; iter illud omnino interclusum
uidebatur. neq; minus nos esse captos, quàm qui Corfi-
nium uenissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur ca-
pi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo
minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atq; in
tra arma aliena uenissent. Quod cum ita sit, maxime
uellẽ primum tecum semper fuisse, q̃d quidem tibi ostẽ
deram. cum à me Capuã reijciebã. quod feci, nõ uitã
di oneris causa, sed q̃d uidebam teneri illam urbẽ sine
exercitu non posse. Accidere autem mihi nolebã, q̃d do
leo uiris fortissimis accidisse. Quoniã autem, tecum ut
essem, nõ contigit, utinã tui consilij certior factus essem.
nam suspitione assequi non potui, ꝙ oĩa prius arbitra-
tus sum fore, quàm ut hæc reip. causa in Italia nõ pos-
set Duce te consistere. Neq; uero nunc consilium tuũ re-
prehẽdo, sed formam reip. lugeo. Nec, si ego quid tu sis,
securus nõ ꝑspicio, idcirco minus existimo, te nihil, nisi
summa ratione fecisse. mea quod semper fuerit sentẽtia,
primũ de pace uel iniqua conditione retinenda, dein-
de de urbe. nam de Italia quidem nihil mihi unquam
ostenderas, meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo,
ut meũ consiliũ ualere debuerit. secutus sum tuum, neq;
id reip. causa, de qua desperaui, quæ & nunc afflicta
est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest,
Sed te quærebã. tecum esse cupiebam. neq; eius rei fa-
cultatem, siqua erit, prætermittam. Ego me in hac omni
causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus
nõ satisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil mal
le, q̃ pacem, non q̃n eadem timerem, quæ illi, sed ea bel

lo ciuili leuiora ducebam. inde suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, atq; ad ea honorifice, & tarde responderi uiderem, dixi meam tecum rationem, quã tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in remp. meritis, supplicia miserrima, & crudelissima pertulissem. me esse unum, qui, si offendissem eius animum, cui tum, cum iam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subijcerer eisdem prælijs, ut mea psona semper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, q̃ mihi palàm denuntiata sunt, neq; ea tam ptimui, si subeunda essent, quàm declinanda putaui, si honeste uitare possem. quoniam breuem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram uides, reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus nõ satisfacio, facile respondeo. neq; enim ego amicior. C. Cæsari unq̃ fui, quàm illi, neq; illi amiciores reip. quàm ego. Hoc inter me, & illos interest, quod, cum & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexerã uelle, illi armis disceptari maluerunt. quæ, quoniã ratio omissa est, perficiã profecto, ut neq; resp. ciuis à me animum, neq; tu amici desyderes. Vale.

T. P. ATTICO.

Ibi molestior lippitudo erat etiam, q̃ ante fuerat. dictare tamen hanc epistolã malui, quàm Gallo Fabio amantissimo utriusque nostrum

nihil ad te literarũ dare. nam pridie quidem quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum uaticinationem falsam esse cupio. Huius autem epistolæ non solum ea causa est, ut ne quis à me dies intermittatur, quin dem ad te literas, sed etiam hæc iustior, ut à te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis, quo, quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium planè uolo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. Nam certe neq; tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, non solum ignauiæ delectus, sed etiam perfidiæ suspitionem fugiens, accipere nolui. neq;, cum post conditiones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas, caui, ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato cõsulatum, triumphumq; deferret. Nec uero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, quod mare non transierim. id enim, & si erat deliberationis, tamen obire non potui. Neque enim suspicari debui, præsertim cum ex ipsius Pompeij literis, idem, quod te uideo existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. Et planè quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur hæc, qualia tibi esse uideantur, & si sæpius significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim. Deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasq; , quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reip. sentias. ecquæ pacifica persona desyderetur, an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissem, tristitiam,

illorum

illorum temporum non subijssem. Memini quid mihi tum suaseris p Theophanem Culeonem, idq; sæpe ingemiscens, sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiam paulo salubribus. Sed nihil præsc ibo. accurate uelim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras quam diligentissime poteris (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit. quemadmodum nunc se gerant. num quem accusent. num cui succenseant. quod dico num cui, id est num Pompeio. Omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert, quod ipsius literis cognosci potest. quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur uidebis, et quod ad te ante scripsi. Demetrij Mangetis librum, quē ad te misit de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Pomp. Mag. M. Marcello, & L. Lentulo. Coss. S.

e Go, quod existimabam dispersos nos, neq; reip. utiles, neq; nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi. primum uti ipse cū omni copia ad nos ueniret, si de se dubitaret, ut cohorteis XVIIII, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esset ad castra facienda, quod meas XIX, & suas XII cohorteis tribus in oppidis distributas haberet. Nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit, neq;, si uellet, expedire posset. nunc scitote me esse in summa solicitudine. nam & tot, & taleis uiros periculo obsidionis liberare cu=

pio,neq; subsidio ire possum,quod his duabus legionibus non puto esse committendum,ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius XIIII cohortes contrahere potui,quas Brundusium misi. neq; Canusium sine præsidio,dum abessem, putaui esse immittendum. Duellio mandaueram,quod maiores copias sperabã nos habituros,ut,si uobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret,alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ,& circum Capuam comparastis,& cum ijs militibus,quos Faustus legit,proficisceretur. Domitius cum XII suis cohortibus eodem adiungeretur,reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm uos subsidio Domitio ire possim,seu per monteis explicare,non est nobis committendum,ut has XIIII cohorteis,quas dubio animo habeo,hostis accedere,aut itinere me consequi possit. Quam ob rem placitum est mihi(Aliter uideo censeri Marcello,& cæteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego habeo mecum. Vos hortor,ut quodcunq; militum contrahere poteritis,contrahatis,& eodem Brundusium ueniatis quã primum. Arma,quæ ad me missuri eratis,ijs censeo armetis milites,quos uobiscum habetis,quæ arma superabunt ea,si Brundusium iumentis deportaueritis,uehementer reip. profueritis. De hac re uellem nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum,& C. Coponium Prætores misi,ut se nobis coniungerent,& militum quod haberent,ad nos deducerent. Valete.

Cn. Pompeius

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. S.

m Iror te ad me nihil scribere, et potius ab alijs, quàm à te de rep. certiorem me fieri. Nos disiecta manu pares aduersarijs esse non possumus. contractis nostris copijs, spero nos & reip. & saluti communi prodesse posse. Quam ob rem cum constituisses, ut Vibulius mihi scripserat, ad V Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me uenire, miror, quid causæ fuerit, quare consilium mutaris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, leuis est, te propterea moratum esse, quod audieris Cæsarem firmo progressu in castrum Truentinum uenisse. Quanto enim magis appropinquare aduersarius cœperat, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum coniungeres, prius, quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quam ob rem etiam te rogo, & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoq; die Luceriam aduenires ante, quam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis distrahant. sed, si erunt, qui te impediant, ut illas suas seruent, æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pomp. L. Domitio Procos. S.

l Iteras abs te M. Calenius ad me attulit ad XIIII Calendarum Martij, in quibus literis, scribis tibi in animo esse obseruare Cæsarem, etsi secundũ mare ad me ire cœpisset, confestim in

Samnium ad me uenturum. Sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset. resistere uelle. Te animo magno, & forti istam rem agere existimo, sed diligentius nobis est uidendum, ne distracti, pares aduersario esse non possimus, cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. Non enim pro tua prudentia debes illud solũ animaduertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt literæ, quas Bussenius ad me misit, in quibus scribit id, quod ab alijs quoq; mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Vmbria, & Thuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. Quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Balbum mittatur, pars ad te accedat, ut nõ pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis, neque solus cum ista copia, tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quam obrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omnibus copijs huc uenias. Coss. constituerunt idem facere. Ego Vetustileo ad te mandata dedi, prouidendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quam ob rem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me ueniet. Cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neque castra propter anni tempus, & militum animos, facere possum, neq; ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. Itaq; non amplius XIIII cohortes Luceriam coegi. Coss. præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri, nam aut exercitum fir-

mum habere

mum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse, aut regiones eiusmodi obtinere, è quibus repugnemus, id, quod neutrum nobis hoc tempore contingit, quòd & magnam partem Italiæ Cæsar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum quàm ille. Itaq; nobis prouidendum est, ut summam reip. rationem habeamus. Etiam, atq; etiam te hortor, ut cum omni copia, quamprimum ad me uenias. Possumus etiã nunc remp. erigere, si communi consilio negocium administrabimus. si distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His literis scriptis, Sicca à te mihi literas attulit, & mandata. quod me hortare, ut istuc ueniam. id me facere non arbitror posse, quod nõ magnopere ijs legionibus confido. Vale.

CN. POMP. L. DOMITO. S.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad XIIII Calendarum Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, et præmonui, Fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium uelit, & omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atq; istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uolũtate dubitamus. quo magis etiam tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem. Neque etiam, qui ex delectibus cõscripti sunt, à Coss. cõuenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiã nunc efficere potes, ut te explices, et huc quamprimum uenias, ante, quàm omnes co-

piæ aduersariorum conueniant. Neque enim celeriter, huc homines conuenire possunt, etsi conuenirent, quantum ijs committendum sit, quod inter se ne noti sunt, contra ueteranas legiones, non te præterit. Vale.

T. P. ATTICO.

l Ippitudinis meæ signũ tibi sit librarij manus, et eadẽ causa breuitatis. etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. omnis expectatio nostra erat in nuntijs brundusinis. si nactus hic esset Cn. nostrũ, spes dubia pacis. sin ille ante transimsisset, exitiosi belli metus. Sed uides'ne, in quem hominẽ inciderit resp? q̃ acutum? q̃ uigilantẽ? q̃ paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiq̃ quicq̃ ademerit, ab ijs, qui eum maxime timuerãt, maxime diligetur. multum mecũ municipales homines loquuntur, multũ rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi numulos suos. Et uide q̃ conuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt, hunc amant, quem timebant. id quantis nostris peccatis, uitijsq; uenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

T. P. ATTICO.

n On dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cum præsertim, neq; noua de re aliqua certiorem te faciã, neq; nouam deniq; iã reperiam scribendi ullam sententiã. Sed si dedita opera, cum causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem, facerẽ inepte. euntibus uero do-

mesticis præsertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non possum. & simul (crede mihi) requiesco paululum in his miserijs, cũ quasi tecum loquor. Cũ uero tuas epistolas lego, multo etiam magis omnino intelligo, nullum fuisse tẽpus post has fugas, et formidines, qđ magis debuerit mutũ esse à literis, propterea ꝙ neq; Romæ qcq̃ auditur noui, nec in his locis. quæ à Brundusio absunt propius, q̃ tu biduũ, aut triduũ. Brũdusij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua qdem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. Eodẽ enim die uideo Cæsarem à Corfinio, post meridiẽ profectum esse, id est Feralibus, quo Canusio mane Pompeium. Eo modo autem ambulat Cæsar, & his triarijs militum celeritatem incitat, ut timeã, ne citius ad Brundusium, q̃ opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis? qui anticipes eius rei molestiam? quam triduo sciturus scis? Nihil equidem. sed ut supradixi, tecum perlibenter loquor. & simul scito labare meum consilium illud, quod iam satis fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt authores ij, qui à te probantur. Quod enim unquam eorum in rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desyderat? Nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt. quanquam hæc ferenda non erant. Video enim quantum id bellum, & quàm pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir, cuius fugiẽtis, comes, remp. recuperantis, socius uideor esse debere. Toties ne igitur sententiam mutas? Ego tecum, tanquã mecum loquor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin uarie secũ ipse disputet? simul et elicere cupio sen-

tentiam tuam, si manet, ut firmior sim, si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lĕtulus. De Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepedi, cum quo Lepidus accessisset ad urbem, quod item falsum esse uideo. Sed enim Lepidus, cum nescio quò penetrasse itineribus occultandi sui causa, an maris adipiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. Addit illud sanè molestum, pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc uelim exquiras, ad meq; perscribas. Vale.

T. P. ATTICO.

AD quintum Non. Mart. epistol as tuas Aegypta reddidit, unam ueterem ad IIII Cal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus, in qua expectas quidnam præmissus agat Vibullius, qui omnino non est uisus à Cæsare. in altera epistola uideo te scire ita esse, & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quem omnino uitare cogito. & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq; uitæ tuæ, quod tibi puto esse faciẽdum, & ignoras, Domitius cum fascibus ne sit, quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ prid. Cal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labãtem. Nec me mouet, quod scribis μεμψίμοιρον, nam periculum in utriusq; iracundia positum est. Victoria autem ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse uideatur.

deatur. Nec me Coss. mouent, qui ipsi pluma, aut folio facilius mouentur. Officij mei deliberatio cruciat, cruciauitq; adhuc. Cautior certe est mansio. Honestior existimatur traiectio. Malo interdum multi me non caute, quàm pauci, nõ honeste fecisse existiment. De Lepido, & Tullio quod quæris. Illi uero non dubitant, quin Cæsari præstò futuri, in Senatumq; uenturi sint. Recẽtissima tua est epistola Cal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas. Sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeiũ ad ullã conditionem accessurum putabam. Quod uideris non dubitare, si Coss. transeant, quid nos facere oporteat, certe transeunt, uel, quomodo nunc est, transierunt. Sed memento præter Appium, neminem esse ferè, qui non ius habeat transeundi. nam cum imperio sunt, ut Põpeius, ut Scipio, Setenas, Fauonius, Voconius, Sestius. Ipsi Coss. quibus more maiorum concessum est uel omnes adire Prouincias, aut legati sunt eorum. Sed nihil desero. Quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberẽ si ipse possem, sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam uicem doleres, cũ me derideri uideres. Vale.

L. COR. BALBVS M. T. Ciceroni imp. S.

Obsecro te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, & Pompeium perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem non solum in tua fore potestate, sed etiã ma-

ximum beneficium te sibi dedisse iudicaturũ, si te huc reijcis. Velim idem Pompeius faciat, qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, q̃ spe ro. Sed cum constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare & tuam authoritatem plurimum apud eum ualiturã. Quod Lẽtulum Coss. meum uoluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi uero gratissimum me= diusfidius fecisti. Nam illum tanti facio, qui non Cæsa rem magis diligam. qui si passus esset, nos secum, ut cõ= sueueramus, loqui, & non se totum etiam, & etiam ab sermone nostro auertisset, minus miser, q̃ sum, essem. Nam caue putes, hoc tempore plus me quẽquam crucia ri, quod eum, quem ante me diligo, uideo in consulatu, quiduis potius esse, q̃ Coss. Quod si uoluerit tibi obtem perare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum re liquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam cõsi lio Senatus, authore te, illo relatore, Pompeium, & Cæ sarem coniungi posse. quod si factũ erit, me satis uixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me proba= turum sciet, & quomodo in huiusmodi re commodius cadere non potuit, q̃ ut res sine sanguine conficeretur. Balbi me, illiusq; aduentu delectatum esse ualde gau= deo. Is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæq; Cæsar scripsit, si re tibi probabit, quæcunq; fortuna eius fue= rit, uelis summe scripsisse. Vale.

T. P. ATTICO.

Omnia mihi prouisa sunt præter occultum me tum. Iter ad mare superum. Hoc enim mari uti nõ possumus hoc tempore anni. Illuc au=

tem, quò spectat animus, et quò res uocat, quà ueniam? Cedendum enim celeriter est, ne forte qua in re impediar, atq; alliger. Nec uero ille me ducat, qui uidetur, quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram. Nunc uero etiā ἀστρατηγικώτατον. Non me igitur is ducat, sed sermo hominum, qui ad me à Philotimo scribitur. Is enim me ab Optimatibus ait conscindi. quibus Optimatibus Dij boni? qui nūc quo modo occurrunt? quomodo autem se uenditāt Cæsari? Municipia uero adeunt, nec simulant, ut cum de illo ægroto uota faciebant. Sed planè quicquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohibuerit. hunc propitium sperant. illum iratum putant. Quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? Metuunt inquies, credo. Sed meher cule illum magis. Huius insidiosa clementia delectan tur. illius iracundiam formidant. Iudices DCCCL, qui præcipue Cn. nostro delectabantur, ex quibus quo tidie aliquem uideo, nescio quas eius Lucerias horrēt. Itaq; quæro, qui sint isti Optimates, qui me exturbent, cū ipsi domi maneant. Sed tamen quicunq; sunt αἰδέομαι Τρῶας. etsi qua spe proficiscar uideo, coniungc'q; me cum homine magis ad uastandum Italiam, quàm ad uincendum parato. dominum quem expecto? Et quidem, cum hæc scribebam IIII Non. iam expectabā aliquid à Brundusio. quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugisset, & uictor hic quà se referret, et quò. Quod ubi audissem, si ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale

LIB.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER NONVS.

T. P. ATTICO.

e

Tsi, cum tu has literas legeres, putabã fore, ut scirem iam quid Brundusij actum esset. nam Canusio VIII Calendarum profectus erat Cn. hæc autem scribebam pridie Non. XIIII die postquam ille Canusio mouerat, tamen angebar singularum horarum expectatione. mirabarq; nihil allatum esse, ne rumoris quidem. nam erat mirum silẽtium. sed hæc fortasse κενόσπουδα sunt, quæ tamen iam sciãtur, necesse est. Illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi P. Lentulus noster sit, ubi Domitius. Quæro autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint, ituri ne ad Pompeium, et si sint, quà, quãdo'ue ituri sint. Vrbem quidem iam refertam esse optimatium audio. Sosium, & Lupum, quos Cn. noster ante putabat Brundusium uenturos esse, quàm se ius dicere. Hinc uero uulgo uadunt. etiam M. Lepidus, quocum diẽ conterere solebã, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde iter quammaxime ἀναπάντητον esset ad mare superum, remotis, siue omnino missis lictoribus. audio enim à bonis uiris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multaq; in

me, & seuere in conuitijs tempestiuis quidem disputa-
ri. Cedamus igitur, & ut boni ciues simus, bellum Ita-
liæ terra, mariq; inferamus, & odia improborum rur
sus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus, et Lu
ceij consilia, ac Theophani persequamur. nam Scipio uel
in Syriam proficiscitur sorte, uel cum genero honeste, uel
Cæsarem fugit iratum. Marcelli quidem, nisi gladium
Cæsaris timuissent, manerent. Appius est eodem timo=
re, & inimicitiarum recentium, & tamen præter hūc,
& C. Cassium reliqui Legati. propè ego unus cui
utrumuis liceret. frater accesserit, quem socium huius
fortunæ esse non erat æquum. cui magis etiam Cæsar
irascetur. sed impetrare non possum, ut maneat. Dabi-
mus hoc Pompeio, quod debemus, nam me quidem alius
nemo mouet. non sermo bonorum, qui nulli sunt. non
causa, quæ acta timide est, agetur improbe. uni uni hoc
damus, nec id quidem roganti, nec suam causam, ut ait,
agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo
in Epeirum, scire sanè uelim. Vale.

T. P. ATTICO.

Et si Non. Martijs, die tuo (ut opinor) expe-
ctabam à te epistolam longiorem, tamen ad
eam ipsam breuem, quam III Non. Mar-
tij ὑπὸ τὴν δείλην dedisti, rescribendum putaui.
Gaudere ais te, mansisse me, & scribis in sententia
te manere. mihi autem superioribus literis uidebare
non dubitare, quin cederem, ita si & Cn. bene comita-
tus conscendisset, & Coss. transissent. utrum hoc tu pa-
rum meministi? an ego non satis intellexi? an muta=

sit sententiam? Sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam, quid sentias, aut alias abs te epistolas eliciã. Brũdusio nihildum erat allatum. O rem difficilẽ, planeq; perditam. quàm nihil prætermittis in consilio dando, quã tamen nihil, quod tibi ipsi placeat, explicas. Non esse me unà cum Pompeio gaudes, ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cum quid de illo detrahatur, nefas esse approbare. Certe, contra igitur? Dij inquis, auerruncent. Quid igitur fiet? si in altero scelus est, in altero supplicium? Impetrabis inquis à Cæsare, ut tibi abesse liceat, & esse ociosum. supplicandum igitur? miserum. Quid si non impetraro? & de triumpho erit inquis integrum. Quid si hoc ipso premar. accipiam? quid fœdius? negem? repudiari se totũ, magis etiã, q̃ olim in qnq; uiratu putabit, ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam, ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem qdem à se recipere uellem, quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore, non uideo causam, cur ita sit hoc quidem tempore. Qui enim amisso Corfinio, deniq; certiorem me sui consilij fecit, is queretur Brundusium me non uenisse, cum inter me, & Brundusium Cæsar esset? Deinde etiam scit ἀπαῤῥησίαστον esse in ea causa querelam suam. Me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidisse, quàm se. Sin cum potuero, non uenero, tum erit inimicus, quod ego non eo uereor, ne mihi noceat. (Quid enim faciet τίς δ' ἐστὶ

δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν.) ſed quid ingrati animi crimen horreo. Confido igitur aduentum noſtrum illi, quoquo tempore fuerit, ut ſcribis ἀσμενέστερον. Nam quod ais, ſi hic temperantius egerit, conſyderatius conſilium te daturum, qui hic poteſt ſe gerere non perdite? uita, mores, ante facta, ratio ſuſcepti negocij, ſocij, uires bonorum? aut etiam conſtantia? Vix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum Poſthumus Curtius uenit, nihil niſi claßeis loquens, et exercitus. eripiebat Hiſpanias. tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam. confeſtim in Græciam perſequebatur. Eundũ igitur eſt, nec tam, ut belli, q̃ ut fugæ ſocij ſimus. Nec enim ferre potero ſermones iſtorum, quicunq; ſunt. Non ſunt enim certe, ut appellantur boni, ſed tamen id ipſum ſcire cupio, quid loquantur, idq́; ut exquiras, meq́; certiorem facias, te uehementer rogo. Nos adhuc quid Brundusij actum eſſet, planè neſciebamus. cum ſciemus, tum ex re, & ex tempore conſilium capiemus, ſed utemur tuo. Vale.

T. P. ATTICO.

d

Omitij filius transijt Formias VIII Id. currens ad matrem Neapolim, mihiq; nuntiari iuſſit, patrem ad urbem iſſe, cum ex eo curioſe quæſiſſet ſeruus noſter Dionyſius. Nos autẽ audieramus eum profectum ſiue ad Pompeium, ſiue in Hiſpaniam. id cuiuſmodi ſit, ſcire ſanè uelim. Nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certe nuſquam diceſſit, intelligeret Cn. non eſſe faciles nobis ex Italia

exitus, cum ea tota armis, præsidijsq; teneatur, hyeme præsertim. Nam si commodius anni tempus esset, uel infero mari liceret uti, nunc nihil potest, nisi Supero trãsmitti, quo iter interclusum est. Quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo, à Brundusio nulla adhuc fama uenerat, & erat hic dies VII Id. quo die suspicabamur, aut pridie Brundusium uenisse Cæsarem, nam Calen. Arpis manserat. sed si Posthumum audire uelles, persecuturus erat Cn. transijsse enim iam putabat coniectura tempestatum, ac dierum. Ego nautas cum non putabam habiturum. Ille confidebat, Et eo magis, quod audita nauicularijs hominis liberalitas esset. sed tota res brundusina iam quomodo habeat se, diutius nescire non possum. Ego & si tam diu requiesco, quàm diu aut ad te scribo, aut tuas literas lego, tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certe scio. Quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excludentur. quæ autem sunt horum temporum, ea iam contriuimus. Sed tamen ne me totum ægritudini dedam, sumpsi mihi quasdam, tanquam θέσεις, quæ & politicæ sunt, & temporum horum, ut & abducam animum ab querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Hæ sunt huiusmodi εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον. κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτός τι πάθῃ. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ μᾶλλον ἢ ἐν πολέμῳ. εἰ πολητικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης. εἰ διὰ παντὸς κινδύνου ἰτέον τῆς

ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πο-
λιορκητέον ταύτην τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζον-
τα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναποδε-
πτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγ-
κινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβου-
λεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετή-
σας δι' αὐτό δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθών, καὶ φθονηθείς, κινδυ-
νεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰ ἀφετέον αὐτῷ
ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφε-
μένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. In his ego
me consultationibus exercens, et disserens in utrăq; par
tem, tum græce, tum latine, et abduco parũper animum
à molestijs, et τῶν πρὸ ἔργου τι delibero. sed uereor, ne tibi
ἄκαιρος sim. Si enim recte ambulauit is, qui hanc episto
lam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.

T. P. ATTICO.

n Atali die tuo scripsisti epistolam ad me ple
nam consilij, summæq; tum beneuolentiæ,
tum etiam prudentiæ. Eam mihi Philotimus
postridie, quam acceperat, reddidit. Sunt ista quidem,
quæ disputas, difficillima. iter ad superum, & nauiga
tio inferro, discessus Arpinum, ne hunc fugisse, man-
sio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur. Sed
miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen iamiam
inquam uidenda erunt. Fuit apud me Posthumius.
scripsi ad te, quàm grauis. Venit ad me etiam Quin-
tus Fusius, quo uultu, quo spiritu properans Brundusiũ,
scelus accusans Pompeij, leuitatem, & stultitiam Se-

natus. Hæc qui in mea villa non ferãm, cur tum in Cu-
ria potero ferre? Age finge me, quã uis ἀστομάχος hæc
ferentem. Quid illa, dic M. Tulli quem habebunt exi
tum? Et omitto causam reip. quam ego amissam puto cũ
uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur.
De Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negem)
succensui. Semper enim causæ euentorum magis mouẽt,
quàm ipsa euenta. Hæc igitur mala, quibus maiora
esse quæ possunt? consyderans, uel potius iudicans eius
opera accidisse, & culpa, immitior eram huic, quàm
ipsi Cæsari. Vt maiores nostri funestiorem diem esse
uoluerunt alliensis pugnæ, quàm urbis captæ, quod hoc
malum ex illo, itaq; alter religiosus etiam nunc dies,
alter in uulgus ignotus, sic ego decem annorum pec
cata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui
nos hoc defendente, ne dicam grauius afflixerat, præ-
sentisq; temporis cognoscens temeritatem, ignauiam, ne
gligentiam, succensebam. Sed ea iam mihi exciderunt.
beneficia eiusdem cogito, cogito etiam dignitatem. in-
telligo serius equidem, quàm uellem, propter episto-
las, sermonesq; Balbi. Sed uideo planè nihil aliud
agi, nihil actum ab initio, quàm ut hunc occide-
ret. Ego igitur, siquis apud Homerum, cum ei, &
mater & dea dixisset νῦν δ᾽ ἅμα τ᾽ ὠκύμορος, καὶ
ὀϊζυρὸς πέρι πάντων ἔπλεο. Matri ipse respon-
dit αὐτίκα τεθναίην ἐπεὶ οὐκ ἄρα ἔμελλον ἑταίρῳ κτει
νομένῳ ἐπαμῦναι. quid si non ἑταίρῳ solum, sed eti-
am εὐεργέτῃ; Adde tali uiro talem causam agen-
ti, & ego uero hæc efficiam, & ei candida uita, puto.
Optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne in-

seruio quidem. uideo ut se huic dent, ut daturi sint. Quicquam tu illa putas fuisse de ualetudine decreta municipiorum, præ his de uictoria gratulationibus? timent inquies. at ipsi tum se timuisse dicunt. Sed uideamus quid actum sit Brundusij. ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brundusio nihil. Roma scripsit Balbus putare iam Lentulum Cos. transmisisse me, nec eum à minore Balbo conuentum, quod is hoc iam Canusij audisset, inde ad se eum scripsisse, cohortes sex, quæ Albæ fuissent, ad Curium inuia Munitia transijsse. Id Cæsarem ad se scripsisse, & breui tempore eum ad urbem futurum. Ergo utar tuo consilio, neq; me in Arpinum hoc tempore abdam. & si Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini uellem hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Cæsarem. Sed fortasse in eo ipso offendetur. cur non Romæ potius? sed tamen, si est conueniendus hic potissimũ tum reliqua uidebimus id est & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Cosano est quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum. Si in Hispaniam, non probo, si ad Cn. laudo. quouis potius certe, quàm ut certum uideat, quem ego prorsus aspicere non possum. Quid alios? sed opinor quiescamus, ne nostram culpam coarguamus, qui, dum urbem, id est patriam amamus, dum'que rem conuenturam putamus, ita nos gessimus, ut planè interclusi, captiq; simus. Scripta iam epistola, Capua literæ sunt allatæ hoc exemplo. Pompeius mare transijt cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominum millia XXX, et Coss. duo, et Tr. Pl. Senatores, q fuerant cũ eo,

omnes cum uxoribus, & liberis conscendisse dicitur ad III Non. Mar. Ex ea die fuere Septentriones uenti. naues, quibus usus non est, omnes aut praecidisse, aut incendisse dicunt. De hac re literae L. Metello Tr. Pl. Capuam allatae sunt ab Clodia socru, quae ipsa transijt. Ante solicitus eram, & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, quo uti consilio possem, nunc autem, postquam Pompeius, & Coss. ex Italia exierunt, non angor, sed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον ἀλλ᾽ ἀλάληται. Non sum inquam (mihi crede) mentis compos, tantum mihi dedecoris admisisse uideor, me non primum cũ Pompeio qualicunque consilio usum, deinde cum bonis esse, quamuis causa temere instituta, praesertim, cum ij ipsi, quorum ego causa timidius me fortunae committebam, uxor, filia, cicerones pueri, me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. Nam Quintus quidẽ frater quicquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat, id animo aequissimo sequebatur. Tuas nunc epistolas à primo lego. hae me paulum recreant, primae monent, & rogant, ne me proijciam. proximae te gaudere ostendunt, me remansisse. eas cum lego, minus mihi turpis uideor, sed tandiu, dum lego. Deinde emergit rursum dolor, αἰσχροῦ φαντασία. Quam ob rem obsecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem aut consolatione, aut consilio, aut quacunq; re potes. Quid tu autem possis? aut quid homo quisquam? uix iam deus. Equidem illud molior, quod tu mones, sperasq; fieri posse, ut mihi Caesar concedat, ut absim, cum aliquid in Senatu contra Cn. agatur, sed timeo, ne non impetrem. Venit ab eo Furnius, ut quidẽ

scias, quos

scias, quos sequamur, qui Titinij filium cum Cæsare esse nuntiat, & illum maiores mihi gratias agere, q̃ uellem. Quid autem me roget? paucis ille quidem uerbis, sed ἐν δυνάμει cognosce ex ipsius epistola. me miserum, quod tu non ualuisti, unà fuissemus, consiliũ certe non defuisset σύντε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus, reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio spes compositionis, qua facta uolebam, ut populari, ut ea solicitudine senectutem nostram liberari, deinde bellum crudele, & exitiosum suscipi à Pompeio intelligebam. Meliorις medius fidius ciuis, & uiri putabam, quo uis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solum præesse, uerumetiam interesse. uidebatur uel mori satius fuisse, quàm esse cum ijs. Ad hæc igitur cogita mi Attice, uel potius excogita. quẽuis euentum fortius feram, q̃ hunc dolorem. Vale.

C. CAESAR M. T. CICERONI. S.

CVm Furium nostrũ tantum uidissem, neque loqui, neque audire me commode potuissem properantem, atq; essem in itinere præmissis iam legionibus, præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasq; agerẽ. Etsi hoc officiũ sæpe, et sæpius mihi facturus uideor, ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbẽ uenturũ, ut te ibi uideã, ut tuo cõsilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum reuertar, festinationi meæ, breuitatiq; literarũ ignosces, reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

T. P. ATTICO.

Cripserã ad te epistolam, quam darem IIII Iduũ, sed eo die is, cui dare uolueram, nõ est profectus. Venit autem eo ipso die ille Celeripes, quẽ Saluius dixerat. attulit uberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam, quo starem, instillarunt. Recreatum enim me non queo dicere, sed planè τὸ συνέχον effecisti. Ego enim non iam id ago (mihi crede) ut prosperos exitus consequar. Sic enim uideo, nec duobus ijs uiuis, nec hoc uno, nos unquam remp. habituros. ita neq; de ocio nostro spero. iam nec ullam acerbitatem recuso. Vnum illud extimescebam, nec quid turpiter facerem, uel dicam iam effecissem. sic ergo habeto salutares te mihi literas misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq; nostrum ab Sexto probari. pergratumq; mihi tu fecisti, à quo diligi me, & quid rectum sit, intelligi scio. longior uero tua epistola nõ me solum, sed meos omnes ægritudine leuauit. Itaq; utar tuo consilio, & ero in Formiano, ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduertatur, aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum se à me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim, id me iampridem agere intelliges ex literis Balbi, & Oppij, quarum exempla tibi misi, misi etiam Cæsaris ad eos sana mente scriptas literas. quo modo in tanta insania? sin mihi Cæsar hoc non concedat, uideo tibi il-

lud placere

lud placere me πολίτευμα de pace ſuſcipere, in quo non extimeſco periculum. cum enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depaciſci uelim? Sed uereor, ne Pompeio quid oneris imponam μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat. Mirandum enim in modum Cn. noſter Sullani regni ſimulitudinem concupiuit εἰδόσι λέγω. nihil inquam ille minus obſcure tulit. cum hoc ne igitur inquies eſſe uis? beneficium ſequor (mihi crede) non cauſam, ut in Milone, ut in M. ſed hactenus. Cauſa igitur non bona eſt? immo optima, ſed agetur (memento) fœdiſſime. conſilium primum eſt, ſuffocare urbem, & Italiam fame, deinde agros uaſtare, urere, pecunijs locupletum non abſtinere. Sed cum eadem metuam ab hac parte, ſi illinc beneficium non ſit rectius, putem quid uis domi perpeti. Sed ita me ruiſſe illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam, quanquã à te eius quoq; rei iuſta defenſio eſt explicita. De triumpho tibi aſſentior, quem quidem totum facile, & libenter abiecero egregie probo fore, ut dum agimus ὅπως ὡραῖος obrepat, ſi modo inquis ſatis ille erit firmus. eſt firmior etiam, quàm putamus. De iſto licet bene ſperes, promitto tibi, ſi ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturũ. te'ne igitur ſocio? Contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum authoritatem, nec tam utilia adiuuem, quàm, ut hæc ne uideam, cupio diſcedere. Noli enim putare tolerabiles horũ inſanias, nec uniuſmodi fore, et, ſiquid te horum fugit, legibus, iudicijs, Senatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates, tot egentiſſimorum hominum, nec priua-

tas posse res, nec remp. sustinere. Abeamus igitur inde qualibet nauigatione, etsi id quidem, ut tibi uidebitur, sed certe abeamus. Sciemus enim id, quod expectas, quid Brundusij actum sit. Bonis uiris quod ais probari, quae adhuc fecerimus, sciriq; ab ijs non profectis, ualde gaudeo, si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius, id mandaui Philotimo homini forti, ac nimium Optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit. Nec enim alia de re nunc ulla scribi potest. et de hac quid iam amplius inueniri potest? Sed quoniam & ingeniũ suppeditat, dico mehercule, ut sentio, & amor, quo & meum ingeniũ incitatur. perge, ut facis, et scribe, quantum potes. In Epeirum quod me non inuitas comitem, non molestum. subirascor. sed uale. Nam, ut tibi ambulandum, et iungendum, sic mihi dormiẽdum. etenim literae tuae mihi somnum attulerunt.

T. P. ATTICO.

C Oenantibus prid. Iduũ nobis ac noctu quidem, Statius à te epistolam breuem attulit. de L. Torquato quid modo quaeris? non modo Lucius, sed etiam Paulus profectus est. alijs multis de Reatinorum corona. Quod scribis moleste fero, in agro Sabino sementem fieri proscriptionis, Senatorum nullos esse Romae nos quoq; audieramus. Et quid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est cõiectura magis, quàm nuntio, aut literis, Caesarem Formijs ad XI Calendarum April. fore. Hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentoris, cui dicerem

cerem μέντοι πῶς τ᾽ ἄρ᾽ ἴω, πᾶς τ᾽ ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν; Nullam rem unquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen, nec ero, ut in malis imparatus, sed cura, ut ualeas. Puto enim diem tuum heri fuisse.

C. Cæsar C. Oppio, & L. Cornelio Balbo. S.

g Audeo mehercule uos significare literis, quã ualde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libẽtius, quod mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me præberem, & Pompeium, darem operam ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti, quando reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque uictoriam diutius tenere præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, et liberalitate nos muniamus. Id enim quemadmodum fieri possit, nõnulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. De ijs rebus rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi scilicet, & meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Iam duo præfecti fabrûm Pompeij, in meam potestatem uenerunt, & à me missi sunt. Si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui & illi, et mihi semper fuerunt inimicissimi. quorum artificijs effectum est, ut resp. in hunc statum perueniret. Vale.

L. Cor. Balb. M. T. Ciceroni. S.

S Vb posteaquam literas communeis cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi, ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate, quod eum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, et tua fide, & pietate idem mehercule mi Cicero sentio, quod tu, non posse tuam famam, & officium sustinere, ut contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum exploratum, pro singulari eius humanitate habeo, eiq; cumulatissime satisfacturum te certe scio, cum nullam partem belli contra eum suscipias, neq; socius eius aduersarijs fueris. Atq; hoc non solum in te tali, & tanto uiro satis habebit, sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem. sibiq; satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi præstitissem, quæ etiã illis uellem præstare, si possem. Itaq; nunc Romæ omnia negocia Lentuli procuro, sustineo, meumq; officium, fidem, pietatem ijs præsto. Sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem nõ desperatissimam esse puto, quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti à Pompeio me quidem approbante temporibus Milonianis. Præstabo (si Cæsarẽ bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quàm suæ utilitatis rationem habitu-

rum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio. sed illud certe scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia quæcunq; scribo, tibi scribere, quod te (ita incolumi Cæsare moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam. De hac re cum aliquid constitueris, uelim mihi scribas. nam nõ mediocriter laboro utriq;, ut uis, tuam beneuolentiam præstare possis, quã mehercule te præstaturum confido. fac ualeas.

L. Cor. Balb. & C. Oppius M. T. Ciceroni. S.

n Edum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum uirorum consilia ex euentu, non ex uoluntate à plerisq; probari solent, tamen freti tua humanitate, quod uerissimum nobis uidebitur de eo, qđ ad nos scripsisti, tibi cõsilium dabimus, qđ si nõ fuerit prudẽs, at certe ab optima fide, et optimo animo proficiscetur. Nos nisi id, qđ nostro iudicio Cæsarẽ facere oportere existimamus, ut simul ac Romã uenerit, agat de recõciliatione gratiæ suæ, et Põpeij. id eum facturũ cum ex ipso cognouissemus, te hortari desineremus, ut uelles his rebus interesse, quo facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utriq; es coniunctus, res tota confieret, aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum, & eũ uelle cũ Pompeio bellũ gerere sciremus, nunq̃ tibi suaderemus cõtra hominẽ optime de te meritum arma ferres, sicuti te semper orauimus, ne contra Cæsarem pugnares. sed cum etiam nunc quid facturus Cæsar sit, magis opinari, q̃ scire possumus, nisi hoc non uideri eam tuam esse dignitatem, neq; fidẽ omnibus cognitam, ut contra alter

utrum, cum utriq; sis maxime necessarius, arma feras, & hoc non dubitamus, quin Caesar pro sua humanitate maxime sit probaturus. Nos tamen (si tibi uidebitur) ad Caesarẽ scribemus, ut nos certiores faciat, quid hac re acturus sit. à quo si erit nobis rescriptũ, statim quae sentiemus, ad te scribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quae nobis uidentur tuae dignitati, non Caesaris rationi esse utilissima. Et hoc Caesarem pro sua indulgentia in nos probaturum putamus. Vale.

T. P. ATTICO.

Reis epistolas tuas accepi postridie Iduũ, erãt autẽ illae tertiae pridie Iduũ datae. Igitur antiquissimae cuiq; primũ respõdebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer, et iam de supero mari perlabor, ut antea ad te scripsi, & quonã modo possem uoluntati eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripsi ante facta, et dicta nostri amici, ego uero ita facio. qn ea ipsa, quae ante commemorãtur, secus ab eo in me ipsum facta esse non memini, tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quàm iniuriae dolorem uolo. Faciamus igitur, ut censes, colligamusq; nos. festiuo enim simillimus decurro, atq; cursu θέσεις meas commentari non desino. sed sunt quaedam earum perdifficiles ad iudicandũ. De optimatibus, sit sanè ita, ut uis, sed nosti illud Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ Titinij filius apud Caesarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant, me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & literae tuae. Qure fac, ut ostendis, ne destite-

ris ad me quicquid tibi in mentem uenerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum ipso, dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis nauibus. Quod Coss. laudas, ego quoq; animum laudo, consilium reprehendo. dispersione enim illorum, actio de pace sublata est, quam quidem ego meditabar. Itaq; postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. Nec uero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium duceretur à fame, & me tamen doleo non interesse huic bello, in quo tanta uis sceleris futura est, ut cum parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. Atq; hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. Omnis hæc classis, Alexandria, Colchis, Tiro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphilia, Lycia, Rhodo, Chio, BiZantio, Lesbo, Smyrna, Myleto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias Prouincias comparatur, ad quàm ueniet iratus, & ijs quidem maxime, qui eum maxime saluum uolebant, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. Itaq; mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illũ, qua dempta perire melius esset in patria, quàm patriam seruando euertere. De Septentrione plane ita est. Metuo, ne uexetur Epeirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas prædicat enim palàm, et militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc fore. Illud me præclare admones, cum illũ uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar.

plane sic faciendum. Arpinum cum eum conuenero, cogito, ne forte aut absim, cum ueniet, aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum (ut scribis) audio uenisse, & redisse pridie Iduum. Philotimum (ut ais) epistola tertia expectabas. At ille Idibus à me profectus est, eò serius ad tuam epistolam, cui ego statim rescripseram, redditæ sunt meæ literæ. De Domitio (ut scribis) ita opinor esse, ut & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia à Prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in rep. fuit. Itaq; nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti consilio meo. Age esto hoc commune, est gratia ineptum id quidem, sed (puto) hoc simulat ad quasdam Senatorum sententias, dignitate fortasse sententia consularis. Illud extremum est ope omnium rerum, id ego suspicari cœpi ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus, nam permagni eius interest rem ad interegnum non uenire. Id assequetur, si per Pr. Coss. creantur. Nos autem in libris habemus non modo Coss. à Pr. sed ne prætores quidem creari ius esse, idq; factum esse nusquam. Coss. eo non esse ius, quod maius imperium à minore errari non sit ius. Prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ Coss. sint, quorum est maius imperium, aberit non longe, quin hoc à me decerni uelit. neq; sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio τό τέ μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempestas impendeat, uides. qui transierint Senatores scribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis, quæ nullo modo administra-

ri sine uectigalibus potest, nec sine causa, & eos, qui circum eum illum sunt omnia postulantes, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, & si (ut scribis) nihil bene sperat, tamen uidere sanè uelim. quem fac horteris, ut properet, opportune enim ad me ante aduentum Cæsaris uenerit. De Lanuino statim, ut audiui Fameam mortuum, optaui, si modo esset futura resp. ut id aliquis emeret meorum. Neq; tamen de te, qui maxime meus, cogitaui. Scribam enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere non solum Romæ, sed etiam delitium digamma uiderem. Veruntamen ego illud, quanquam est bellum, minoris æstimo, quàm æstimabatur Marcellino Cos. cum ego istos hortulos propter domum antiquam, quam habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impensa, quàm si Thusculanum refecissem. uolui N. S. et cum Q. egi per predē illi daret, antiquum haberet uenale, noluit. Sed nunc omnia ista iacere puto propter numorum caritatem. mihi quidem erit aptissimum, uel nobis potius, si tu emeris, sed eius dementias caue contemnas. Valde est uenustum, quanquam mihi ista omnia iam addicta uastitati uidentur. Respondi epistolis tribus, sed expecto alias, nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. Vale.

T. P. ATTICO.

d E liberalibus nihil habebam, quod scriberē, neq; enim noui qcquam audieram, & ad tuas omnes rescripseram pridie. Sed cum me ægritudo non solum somno priuaret, uerū ne uigilare

quidem ſine ſummo dolore pateretur, tecum ut quaſi loquerer, in quo uno acquieſco, hoc neſcio quid nullo argumento propoſito ſcribere inſtitui. Amens mihi fuiſſe uideor à principio, & me una hæc res torquet, quod non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pompeium tanquã unus manipularis ſecutus ſim. Vidi hominem XIIII Cal. Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret. Nunquam mihi poſtea placuit, nec unquam aliud in alio peccare deſtitit. nihil interim ad me ſcite, nihil niſi fugam cogitare. Quid quæris? Sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immunde inſulis, nudæ decore, ſic me illius fugæ, negligentiæq; deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, qua re eius fugæ comitem me adiungerem. Nunc emergit amor, nunc deſyderium ferre non poſſum, nũc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodeſt. Itaq; dies & noctes tanquam auis illa mare proſpecto, euolare cupio. dedo pœnas temeritatis meæ. & ſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſyderatiſſime? Si enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſime, ſed genus belli crudeliſſimi & maximi, quod non dum uident homines, quale futurum ſit, perhorrui. Quæ minæ municipijs? quæ nomina etiam uiris bonis? quæ deniq; omnibus, qui remanſiſſent? quam crebro illud. Sulla potuit, ego non potero? mihi autem hæſerunt illa. Male Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Manliũ contra patriam. impie Coriolanus, qui auxilium petijt à Volſcis. recte Themiſtocles, qui mori maluit. nefarius Hippias Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At

Sulla, & Marius

Sulla, & Marius, & Cinna recte, immo iure fortasse. sed quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? Huius belli genus fugi, & eo magis, quod crudelius etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem nonnulli conseruatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere, me meis ciuibus famem, uastitatem inferre Italiæ, nunc me primum mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitaram, Vrbem autem, & populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam. & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. Alia res nunc tota est, alia mens mea. Sol (ut est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mundo uidetur. Vt ægroto, dũ anima est, spes esse dicitur, sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare nõ dedisti. Hæc me fefellerunt, & (ut uerum loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deflexa ad ocium, domesticarum me rerũ delectatione molliuit. Nunc sine periculo experiundũ erit. experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse, sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & authoritas maxime tua. Nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentissime. Erat igitur in ea, quam X Calen. Feb. dederas hoc modo. Sed uideamus & Cn. quid agat, & illius rationes quorsum fluant. quod si iste Italiam relinquet, faciet omnino male, & (ut ego existimo) ἀλογίστως, sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem

quartum, quàm ab urbe discessimus. deinde VIII Cal.
Febr. tantummodo Cn. noster ne, ut urbem ἀλογίστως
reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras
literas, quibus mihi consulenti planissime respondes. est
enim sic. Sed uenio ad consultationem tuam. Si Cn. Ita
lia cedit, in urbem redeundum puto. Qui enim finis pe
regrinationis? hoc mihi planè hæsit. & nunc ita uideo
ĩnfinitum bellum iunctum miserrima fuga, quã tu pe-
regrinationem ὑποκορισμὸν appellas. sequitur
χρησμὸς VI Cal. Feb. Ego, si Pompeius manet in
Italia, nec res ad pactionem uenit, longius bellum puto
fore, sin Italiam relinquit, ad posterum bellũ ἄσπονδον
strui existimo. Huius igitur belli ego particeps, & socius,
& adiutor esse cogor, qđ & ἄσπονδον est cum ciui=
bus. Deinde VI Iduũ Feb. cum iam plura audires de
Pompeij consilio, concludis epistolam quandam hoc mo
do. Ego quidẽ tibi non sum author, si Pompeius Italiam
relinquit, te quoq; profugere. Summo enim periculo fa=
cis, nec reip. proderis, qđ quidẽ posterius poteris prodes
se, si manseris, quẽ φιλόπατριν, καὶ πολιτικὸν hominis
prudentis, & amici tali admonitu, non moueret autho
ritas? Deinde III Iduum Feb. iterum mihi respondes
consulenti sic. Quod quæris à me, fugam ne fidam, an
moram deserendam utiliorem putem, ego uero in præ=
sentia subitum discessum, & præcipitem profectionem
tum tibi, tum ipsi Cn. inutilem, & periculosam puto, &
satius esse existimo uos dispertitos, & in speculis esse. Sed
mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare.
Hoc turpe Cn. noster biennio ante cogitauit, ita Sullatũ
rit animus eius, & proscriptũrit iandiu. Inde, ut opi-

nor, cum ad me quædam ἀῤῥενικώτερον scripsisses, et
ego mihi te quædam significari putassem, ut Italia ce-
derem, detestaris hoc diligenter XI Cal. Mar. Ego ue-
ro nulla epistola significaui, si Cn. Italia cederet, ut tu
unà cederes, aut si significaui, non dico fui inconstans,
sed demens. In eadem epistola alio loco, nihil relinqui-
tur, nisi fuga, cui te socium neutiq̃ puto esse oportere, nec
unquam putaui. totam autẽ hanc deliberationem euol-
uis accuratius in literis VIII Cal. Mar. datis. Si M.
Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto,
ita ut, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hanc
ἢ ἐκεῖνα relinquas, & te in certamine uinci cum illo
facilius patiaris, quàm cum hoc in ea, quæ perspicitur
futura colluuie, regnare. Multa disputas huic sententiæ
conuenientia. Inde ad extremum. Si, inquis, Lepidus,
& Volcatius discedunt, planè ἀπορῶ. Quod eue-
nerit igitur, & quod egeris στερκτέον id putabo, si tũ
dubitares, nunc certe non dubitas istis manentibus. De-
inde in ipsa fuga V Calẽ. Mar. interea non dubito,
quin in Formiano mansurus sis. Commodissime enim
τὸ μέλλον καραδοκήσεις ad VI Calẽdarum Mar.
cum ille quintum iam diem Brundusij esset, tum pote-
rimus deliberare, non scilicet in integra re, sed certe
minus ĩfracta, quàm si unà proieceris te. Deinde IIII
Nonarum Mar. ἐν ἀπολογίᾳ τινὶ cum breuiter
scriberes, tamen ponis hoc, cras scribam plura, & ad
omnia. Hoc tamen dicam non pœnitere me consilij de
tua mansione, & quanquam magna solicitudine, tamen
quia minus mali puto esse, quàm in illa profectione, ma-
neo in sententia, et gaudeo te mansisse. Cũ uero iam an-

gerer, & timerem, nequid à me dedecoris esset admis sum, III Nonarum Mar. tamen te non esse una cum Pompeio non fero moleste postea si opus fuerit, non erit difficile, & illi quoquo tempore fiet, erit ἀσμενον. Sed hoc ita dico, si hic qua ratione initium fecit, eadem cætera aget syncere, temperate, prudenter, ualde uidero. cõsyderatius utilitati nostræ consuluero. VII Iduum Mar. scribis Peducæo quoque nostro probari, quod quierim, cuius authoritas multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me adhuc delictum putem. tu modo authoritatem tuam defendito, aduersus me nihil opus esse, conscius ego alijs. ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihil dum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci, perlegi omneis tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrũ scis Puteolis esse, quod cum è uiatore quodam esset auditum, qui se diceret, eum in appia uia, cum is paulum lecticam aperuisset, cognosse, & si uix uerisimile uidebatur, misi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum literas. inuentus est uix in hortis suis occultans, literasq; mihi remisit, mirifice gratias agens Cæsari. De suo autem consilio C. Cælio mandata ad me dedisse, eum ego hodie expectabam, idest XIIII Calẽ. Aprilis. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens. existimatus quidem est semper author ocij, quàm ille hæc non probare mihi quidem uisus est? quàm illam νεκυίαν (ut tu appellas) timere? Huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam,

cuius

cuius exemplum ad te antea misi, rogauiq;, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. Respondit se non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationẽ quæreret. Vtinam in aliquod hac miseria reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, et se authorem fore pollicebatur. Cura, ut ualeas.

T. P. ATTICO.

Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie Nonarũ Martij Brũdusio profectũ, atq; ibi Pompeium reliquisse dicebat. quod etiam qui VIII Iduũ illinc profecti erant, nuntiabant. Illa uero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudẽtia potius attẽdere sermones minaceis, inimicos Optimatiũ, municipiorum hosteis, meras proscriptiones, meros Sullas. quæ Lucceium loqui, quæ totam Græciam, quæ uero Theophanem. & tamen omnis spes salutis in illis est, & ego excubo animo, nec partem ullã capio quietis. & ut aspectus effugiam, cum dissimillimis nostris esse cupio. Quid enim tu illuc Scipionem? quid Emagium? quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quorũ creditores conuenire dicuntur. Quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas μακροψυχίαν nec nostri esse? nuntiant Aegyptum, & Arabiam εὐδαίμονα cogitare. Hispaniam abiecisse. monstra narrant, quæ falsa esse possunt. Sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Vale.

Tuas literas iam desydero post fugam nostram, nūquā iam nostrum carum interuallum fuit. misi ad te exemplum literarum mearum ad Cæsarem, quibus me aliquid profecturum puto. Vale.

M. T. CICERO C. CAESARI. S.

UT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te uelle uti cōsilio, et dignitate mea, minus sum admiratus. De gratia, & de ope quid significares, mecum ipse quærebam. spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili, ac singulari sapientia, de ocio, de pace, de concordia ciuiū agi uelle arbitrarer. et ad eā rationem existimabā satis aptā esse naturam, & personam meam. qđ est si ita, et si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando, cura te attingit, magis idoneum, q̄ ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem, qui & illi semper, & Senatui cum primum potui, pacis author fui. Nec sumptis armis belli ullam partem attigi, iudicauiq; te eo bello uiolari, contra cuius honorem populi R. beneficio concessum, inimici, atq; inuidi niterentur. sed, ut eo tempore non modo ipse author dignitatis tuæ fui, uerū etiam cæteris author ad te adiuuandum, sic me nunc Pompeij dignitas uehementer mouet. Aliquod enim sunt anni, cum uos duos delegi, quos præcipue colerem. & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quam ob rē a te peto, uel potius precibus omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliq̄d impertias tēporis huic quoq; cogitationi, et tuo beneficio bonus uir, gratus, pius denique

deniq; esse in maximi beneficij memoria possim. Quæ si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum. sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad remp. pertinet, me & pacis utriusq; uestrũ, & ad ciuium concordiam, per te, quã accommodatissimum conseruari. Ego, cum antea tibi de Lẽtulo gratias egissem, cum eius saluti, qui mihi fuerat, fuisses, tamen eius literis lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq; misit, eãdẽ me salutem à te ac cepisse putaui, quã ille, in quẽ si me itelligis esse gratũ, cura obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

T. P. ATTICO

Legebam tuas literas XIII Calendarum, cũ mihi epistola affertur à lepta circumuallatũ esse Pompeium. ratibus etiã exitus portus teneri. Non mediusfidius præ lacrymis possem reliqua nec cogitare, nec scribere. Misi ad te exẽplum. miseros nos, cur nõ omnes fatum illius unà executi sumus? Ecce eadẽ à Matio, & Trebatio, quibus Minturnis obuij Cæsaris tabellarij. torqueor infelix, ut iam ille Mutianum exitum exoptem. At q̃ honesta, at q̃ expedita tua cõsilia? q̃ euigilata tuis cogitatiõibus? quà itineris, quà nauigationis? quà cõgressus, sermonisq; cum Cæsare? omnia tum honesta, tum cauta. In epeirũ uero inuitatio q̃ suauis? q̃ liberalis? q̃ fraterna? De Dionysio sum admiratus, qui apud me honoratior fuit, q̃ apud Scipionem Panetius, à quo impurissime hæc nostra fortuna despecta est. O di hominẽ, & odero. Vtinã ulcisci possem. sed illum ulciscentur mores sui. Tu quæso nũc uel

maxime qd agendũ nobis sit, cogita. populi R. exercitus Cn. Pompeiũ circunsidet. fossa et uallo septũ tenet. fuga prohibet. Nos uiuimus, et stat urbs ista? Prætores ius dicunt? Aediles ludos parãt? uiri boni usuras pscribũt? ego ipse sedeo? coner illuc ire ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur. leues irridebunt. Rerum nouarum cupidi uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferent. quid censes igitur? et quidnam est tui consilij ad finem huius miserrimæ uitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quidem, aut sapiẽs uideor, quod unà nõ ierim, aut felix fuisse, mihi contra. Nunquam enim illius uictoriæ socius esse uolui, calamitatis mallẽ fuisse. Quid ego nunc tuas literas? qd tuam prudentiam, aut beneuolẽtiam implorem? actũ est. Nulla re iã possum iuuari, qui nequid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (ut opinor) ille de ratibus. Quid enim est, qd Dolobella his literis, quas III Iduũ Mart. à Brundusio dedit, hanc εὐημερίαν Cæsaris quasi scriberet, Pompeiũ in fuga esse? eumq́; primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab his epistolis, quarum exempla antea ad te misi. Hic quidẽ mera scelera loquuntur, sed nec erat recẽtior author, nec huius rei quidem melior Dolobella. Vale.

T. P. ATTICO

Vas XI Calendarum accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, qd actum sit. & certe ita est. Nec interim potest non modo statui, sed nec cogitari quidem.

quanquam

quanquam hæ mihi literæ Dolobellæ, iubent ad pristi-
nas cogitationes reuerti. Fuit enim pridie Quinqua-
trijs egregia tempestas, qua ego illũ usum puto. συνα-
γωγὴ consiliorum tuorum non est à me collecta ad
querelam, sed magis ad consolationem meã. Nec enim
me tam hæc mala angebant, quàm suspitio culpæ, ac
temeritatis meæ. eam nullam puto esse, quoniam cum
consilijs tuis mea & facta, & consilia consentiunt.
Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, q̃
illius merito, ut tantum ei debere uiderer, est ita. ego il
lum extuli semper, & eo quidem magis, nequid ille su
periorum meminisse me putaret, quæ si maxime memĩ
nissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi
deberem. nihil me adiuuit, cum posset, & postea fuit
amicus, & tam ualde, & quam ob causam, planè scio.
Ergo ego quoq; illi, quinetiam illud par in utroq; no-
strum, quod ab eisdem dilectis sumus. sed utinã tantum
ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi
tamen quod fecit, est gratissimum. nec ego eum nunc
iuuare qua re possum, scio, nec si possem, cum tam pe-
stiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tan-
tum offendere animum eius hic manens uolo. Nec me-
hercule ista uidere, quæ tu potes iam animo prouidere,
nec interesse istis malis possem. Sed eo tardior ad disce
dendum fui, quod difficile est de discessu uolũtario si
ne ulla spe reditus cogitare. Nam ego hunc ita paratum
uideo peditatu, equitatu, classibus, auxilijs Gallorum,
quos Matius σάλπιζειν (ut puto) sed certe dicebat pe
ditum, equitum se polliceri sumptu suo annos decem.
sed sit hoc πλάσμα magnas habet certe copias, &

habebit, non ille uectigal, sed ciuium bona. Adde confidentiam hominis, adde imbecillitatem bonorum uirorum, qui quidem, quod illum sibi merito iratum putant, oderunt. ut tu scribis ludum, ac uellem. scribis quisnam hæc significasset? sed & iste, quia plus ostenderat, quàm fecit, & uulgo illum, qui amarunt, non amant. Municipia uero, & rustici romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt, Quare ita paratus est, ut etiam si uincere non possit, quomodo tamen ipse uinci possit, non uideo. Ego autem non tam γοητείαν huius timeo, q̃ πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις inquit πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσὶν. uideo tibi non probari, quæ ne mihi quidem placebãt, sed habebam in illis, & occulte sic omnem, & ὑπηρεσίαν fidelemq; si mihi Brundusij suppetant, mallẽ. sed ibi occultatio nulla est. Verum (ut scribis) cum scimus, uiris bonis me non nimis excuso. Quas eo enim cœnas & facere, & obire scripsit ad me Sestus, quàm lautas, q̃ tempestiuas, sed sint quam uis boni, non sunt meliores, q̃ nos. mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Famea errraui, Troianum somniaueram id ego, uoluiq;, sed pluris est istuc, tamẽ me cupere memor est, nullã spem fruendi, ut de re in :uos, quæ monstra quotidie intelligimus exilio libelli, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat, quid agat διαφοπὴν Corfiniensem reformidat, Pompeio nũc putat satisfactum. beneficio Cæsaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospectare, nec hæc posse ferre. omnia misera; sed hoc nihil miserius. Pompeius Magium de pace misit, & tamen op-

pugnatur, quod ego non credebam. Sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. lege quæso, & illud infimũ caput ipsius Balbi optimi, cui Cn. noster locum uberem, ut hortos ædificaret, dedit, quem cui nostrum non sæpe prætulit? Itaq; miser torquetur. sed ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reijcio. spem autem pacis habeo nullam. Dolobella suis literis Idi. Martij datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem sententia misera, & desperata, quando hoc miserius esse nihil potest. Vale.

L. Cor. Balb. M. T. Ciceroni Imp. S. D.

c Aesar nobis literas perbreues misit, quarum exemplum subscripsi, breuitate epistolæ scire poteris eum ualde esse distentum, qui tanta de re tam breuiter scripserit. siquid præterea noui fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio, Cornelioq; S. Ad VII Iduum Mar. Brundusium ueni. ad murum castra posui. Pompeius est Brundusij, misit ad me Cn. Magium de pace. quæ uisa sunt, respondi. Hoc uos statim scire uolui. cum in spe uenero, de compositione aliquid me conficere, statim uos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas mi Cicero torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediat? Nanq; quod absens facere possum, opto. quod si una essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

T. P. ATTICO.

m Iseram ad te VIII Calendarum exemplũ epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum. Ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Quinto Pedio, Cæsarẽ ad se pridie Iduũ Mart. misisse literas hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet. nos ad portas castra habemus. conamur opus magnum, & multorum dierum propter altitudinem maris. sed tamen nihil est, quod potius faciamus. Ab utroque portus cornu moles iacimus, aut ut illum quamprimum traiicere quod habet Brundusii copiarũ cogamus, aut exitu prohibeamus. Vale. Vbi est illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? Et quid acerbius? & quid crudelius? atq; eum loqui quiddam αὐθεντικῶς narrabat, Cn. Carbonis M. Bruti se pœnas psequi, omniũq; eorũ, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset. nihil Curione se duce facere, quod nõ hic Sulla duce fecisset. Ad ambitionem, qbus exilii pœna superioribus legibus nõ fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse. queri de Milone per uim expulso, neminem tamen se uiolaturũ, nisi qui arma hæc contra se mouerũt. Bebius qdã à Curione III Iduũ profectus, homo nõ infans, sed quis ulli non dicat? plane nescio, quid agam, illinc quidem Cn. profectum puto. Quicquid est, biduo sciemus. A te nihil ne ante prorsus quidem quid literarũ, nec mirum. Quid enim est, quod scribamus? Ego tamen nullum diem prætermitto. scripta epistola, literæ mihi ante lucẽ à Lepta Capuæ redditæ sunt Idibus Mart. Pompeium à Brundusio conscendisse, ac Cæsa-

rem ad VII Calendarum Aprilis Capuæ fore. Vale.

T. P. ATTICO.

Cum dedissem ad te literas, ut scires Cæsarem Capuæ VII Calen. fore, allatæ mihi sunt literæ, eum in Albano apud Curionem V Calen. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniã, quam peto, dederit, utar conditione, sin minus, impetrabo aliquid à me ipso. Ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundusij, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen Græciã spectare potius, quàm Hispanias, sed hæc longius absunt. Me autem nunc & congressus huius stimulat (is uero adest) et primas eius actiones horreo. Volet enim (credo) S. C. facere. uolet augurum decreta. rapiemur, aut absentes uexabimur, uel ut Coss. roget Pr. uel Dictatorem dicat, quorum neutrum ius est. etsi Sulla potuit efficere ab interrege, ut Dictator diceretur, & magister equitum, cur hic non possit? Nihil expedio, nisi ut aut ab hoc, tanquam Quintus Mutius, aut ab illo tanquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero ne illud quidem nostrum proprium. Erit enim spes propinqui reditus, erit hominum querela. nunc exire cupimus, qua spe reditus mihi quidem nunquam in mentem uenit. non modo autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorũ, sed contra metuunt, ut crudelẽ, iratum. Nec tamen mihi quicquam est miserius, q̃ remansisse, nec optatius, q̃ euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ socie-

tatem, ſed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cum ſciremus, quæ Brunduſij acta eſſent. ſcimus nempe. hæremus nihilominus. uix enim ſpero mihi hunc ueniam daturum, & ſi multa affero iuſta ad impetrandum. ſed tibi omnem illius, meumq; ſermonem omnibus uerbis expreſſum, ſtatim mittam. tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua, & prouidentia iuues. Ita ſubito accurit, ut ne Trabilium quidem, ut conſtitueram, poſſim uidere. omnia nobis imparatis agenda, ἄλλα μὲν αὐτὸς ut ait ille, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. Sed tamen quicquid egero, continuo ſcies. Mandata Cæſaris ad Coſſ. et ad Pompeium quæ rogas, nulla habeo. quæ deſcripta attulit, illa è uia miſi ad te, è quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. De Domitio, ut facis, ſciſcitare, ubi ſit. quid cogitet. Quod ſcribis aſperius me, quàm mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe, uide quàm ſit antiquorum hominum. te medius fidius hanc rem grauius putaui laturum eſſe, quàm me. Nam præterquam, quod te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquam facta ſit, præterea teipſum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? Sed tu id quanti æſtimes, tuum iudicium eſt, nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono. ego autem illum male ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurũ, et ſceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, q̃ ſibi. De Philargyro bene cauſam certe habuiſti, et uerã, et bonã. relictum eſſe me potius, q̃ reliquiſſe. Cum dediſſem iam literas ad Octauũ Calendarum, quos pueros cum Matio, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo. Matius,

& Trebatius Ciceroni imperatori S. Capua cum exiſ=ſemus, in itinere audiuimus Pompeium Brunduſio ad XVI Calendarum Aprilis cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum eſſe. Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe, concionatum eſſe, inde Romam contendiſſe. uelle ante Cal. eſſe ad urbem, & paucullos dies ibi commorari, deide in Hiſpanias proficiſci. Nobis nõ alienum uiſum eſt, quoniam de aduentu Cæſaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quam=primum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt, eáq;, ut tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scæuola faciat, ut antecedat epiſtola conſcripta. nuntiatum eſt nobis, Cæſarem ad VIII Calendarum Capuæ, ad VII Sinueſſæ. hoc pro certo putauimus. Vale.

T. P. ATTICO.

Cum quid ſcriberem ad te nihil haberem, tamen nequem diem intermitterem, has dedi literas. Ad ſeptimum Calendarum Cæſarẽ Sinueſſæ manſurum nuntiabant. ab eo mihi literæ redditæ ſunt ad VI Calendarum, quibus iam opes meas, non, ut in ſuperioribus literis, opem expectat. Cũ eius clementiam corfinienſem illam per literas collaudauiſ=ſem, reſcripſit hoc exemplo. Cæſar imperator Ciceroni imperatori S. Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitus ſum) nihil à me abeſſe longius crudelitate. Atq; ego cum ex ipſa re magnam capio uoluptatem, tum meũ factum probari abs te triũpho, et gaudeo. Neq; il=lud me mouet, q̃d ij, q̃ à me dimiſſi ſunt, diſceſſiſſe dicuntur, ut rurſus mihi bellũ inferrent. Nihil eni malo,

quàm & me mei similem esse, et illos sui. Tu uelim ad urbem mihi præsto sis, ut tuis consilijs, atq; opibus (ut consueui) in omnibus rebus utar. Dolobella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habeo gratiam illi. neq; enim aliter facere poterit, tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

T. P. ATTICO.

Rebatium XI Calendarum, quo die has literas dedi, expectabam, ex eius nuntio Matijq; literis meditabar, quomodo cum illo loquar. O tempus miserum, nec dubito, quin à me contendat, ad urbem ueniam. Senatum enim Cal. uelle se frequentem adesse. etiam Formijs præscribi iussit. Ergo ei negandum est? Sed quid præcipiat, sentiam, & statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuã, Arpinum ne mihi eundum sit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare. istic puto. Tu quæso cogita, qd deinde. nam me hebetem molestiæ reddiderunt. à Curione uelim scire & quid ad te scriptum sit de Tirone. Ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear, quid agat. Qui autem ueniunt inde, id modo nuntiant. sanè in magnis curis etiam hæc me solicitant. In hac enim fortuna perutilis eius, & opera, & fidelitas esset. Vtrunq; ex tuo consilio, nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis æstimaret, quàm gratias ageret, & in eo mansimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem, quod putaramus, nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio, tardioris fore belli, quod cum ijs Sinuessam non uenerimus, dicere, ego dissimilem illorum esse

rum esse causam, tum multa. Veni igitur, & age de pa
ce. meo'ne inquam arbitratu? An tibi, inquit, ego præ-
scribam? sic inquam agam, Senatui non placere in Hi-
spanias iri, nec exercitus in Græciam transportari, mul-
táq; inquam digna eo deplorabo. Tum ille. ego uero
ista dici nolo. Ita putabam inquam, sed ego eo nolo ades
se, quod aut sic mihi dicendum est, multáq;, quæ nullo
modo possem silere, si adessem, aut non ueniendum.
Summa fuit, ut ille quasi exitum quærens ut delibera-
rem non fuit rogandus, ita discessimus. Credo igitur
hunc me non amare. At ego me amabo, quod mihi pri
dem usu non uenit. reliqua ó Dij, qui comitatus, quæ,
ut tu soles, dicere, νεκυία, in qua erat area scæ-
lerum. O' rem perditam. o' copias desperatas. quid S. Ser
uij filius? quot in his Castris fuerunt, quibus Pompeius
circunsederetur? sex legiones. multum uigilat, audet, nul
lum uideo finem mali. Nunc certe promenda tibi sunt
consilia. hoc fuerat extremum. illa tamen κατακλεὶς
illius est odiosa, quam pene prӕterij, si sibi consilijs
nostris uti non liceret, usurum quorum posset, ad o-
mniáq; esse discessurum. Vidisti igitur uirum, ut scri-
pseras? ingemuisti? certe, cedo reliqua. Quid? con-
tinuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum, inde expe-
cto quidem ἀλλὰ ὃ τελέαν illam tuam. tu mallem,
inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem se-
quimur, multa fefellerunt, sed ego tuas literas ex-
pecto. Nihil est enim iam, ut antea uideamus hoc
quorsum euadat. extremum fuit de congressu no-
stro, quo quidem non dubito, quin istum offende-
rim, eo maturius agendum est. Amabo te episto-

lam πολιτικὴν, Valde tuas literas nunc expecto. Vale.

T. P. ATTICO.

Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi, Id'q; Municipibus nostris fuit gratum. & si omneis, & illos, & qua iter feci mœstos, afflictos'q; uidi, tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. delectus habetur. in hyberna deducuntur. Ea, quæ etiam cum à bonis uiris, tum iusto in bello cum modestie fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, q̃ censes acerba nunc esse, cum à perditis in ciuili nefario bello petulantissime fiant? Caue autem putes quẽquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. Vidi ipse Formijs uniuersos, neq; mehercule unquam homines putaui, & noram omneis, sed nunquam uno loco uideram. Pergamus igitur quò placet, & nostra omnia relinquamus. Proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si unà fuissemus. tum enim eramus in maxima spe. nunc ego quidem in nulla, nec præter me quisquam Italiam gessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret, nec mehercule hoc facio reip. causa, quam funditus deletam puto, sed nequis me putet ingratum in eum, qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat, & simul quod ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, uidere non potero, etiam equidem S. C. facta quædam iam puto, utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert, & enim una sententia omnium. sed erit iniustissimus Seruius, qui filium

misit

misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum cum Pontio Titiniano. Etsi hic quidem timoris causa, ille uero non. Sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam terminemus, ut nihil noui, nisi id, quod uellem minimum spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus. Et si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues amantes patriae mare infestum habebimus. Aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. sed haec satis deplorata sunt. Tu uelim literas Cephaloni des de omnibus rebus actis, deniq; etiam de sermonibus hominum, nisi sane obmutuerunt. Ego tuis consilijs usus sum, maxime, quod & grauitatem in congressu nostro tenui, quam debui, & ad urbem, ut non accederem, perseueraui. Quod superest, scribe quaeso quam accuratissime, (iam enim extrema sunt) quid placeat. quid censeas, & si iam nulla dubitatio est, tamen siquid, uel potius quicquid ueniet in mentem, scribas, uelim. Vale.

LIB.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER DECIMVS.

T. P. ATTICO.

Ertio Nonarũ, cum in Lateriũ fratris uenissem, accepi literas, & paulum respiraui, q̃d post has ruinas mihi non accederat. Per enim magni æstimo tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari, ita lætor, ut me, quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem, qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim Nonis illis Decembris. Cum ego, Sexte, quid nam ergo, quid ille ἀλλὰ μέγα ῥέξας, τι καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι. Eius igitur mihi uiuit authoritas, & simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille, quem saluere uelim iubeas plurimum. Tu tuum consilium, & si non longinquum tempus differs, iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu senatorum, tamen suspensum me detines, sed eo minus, quod non dubito, quid nobis agendum putes. Quid enim Flauio legionem, & Siciliam dari scribis? & id iam fieri? quæ tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? Ego uero Solonis popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, siquis in seditione non alter utrius partis fuisset. nisi tu aliter censes, & hinc

abero, &

libero, & filij, sed alterum mihi est certius, nec praeri piam, tamen expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, quas scripsi, ut Cephaloni dares. Quod scribis, non quo aliunde audieris, sed te ipsum putare, me attractumiri, si de pace agatur. mihi omnino non uenit in mentem, quae possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, sese posse expoliare exercitu, & Prouincia Pompeium, nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut dum oratores canunt, rideant, quiescant, nihil uideo, quod sperem, aut quid iam putē fieri posse. Sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum sit τῶν πολιτικωτάτων σκέμματα ueniendum ne sit in consilium Tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. Quare, siqd eiusmodi euenerit, ut accersamur, quod equidem non curo, qd enim essem de pace dicturus, dixi. ipse ualde repudiauit, sed tamen siquid acciderit, quid censeas mihi faciēdum, utique scribito. Nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij boni uiri, & ciuis uerbis te gaudeo delectatum, tuáq; ista crebra ἐκφώνησις τέρπει, me sola adhuc delectauit. Literas tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi praecipis. Celer tuus disertus magis est, quàm sapiens. De iuuenibus, quae ex Tullia audisti, uera sunt. M. Antonij istud quod scribis, non mihi uidetur tam re esse triste, quàm uerbo. haec est ἅλωσις, in qua nunc sumus mortis instar. aut enim mihi libere inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculose cum bonis, aut nos temeritatem bonorum sequamur, aut audaciam im-

proborum insectemur. utrunque periculosum est. At hoc, quod agimus nec turpe, nec tamen tutum istum, qui filium Brundusium de pace misit. De pace idẽ sentio, quod tu, simulationem esse apertam. Parari autem bellum acerrimum. me legatum iri non arbitror, cuius adhuc (ut optaui) mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, si acciderit, ut legarer. Vale.

T. P. ATTICO.

e Go cum accepissem tuas literas Nonis Aprilibus, quas Cephalio attulerat, essemq; Minturnis postridie mansurus, protinus sustinuĩ me in Arcano fratris, ut dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturq; nihilo minus, quæ sine nobis agi possunt. Iam adest, & animus ardet, nec est quicquam quò, & quà. sed hæc nostra erit cura, & peritorum. Tu tamen, quod poteris, ut adhuc fecisti, nos cõsilijs iuuabis. Res sunt inexplicabiles. Fortunæ sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla. Melius siquid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit. sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem, cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

T. P. ATTICO.

c Vm, quid scriberem, planè nihil haberem, hæc autem reliqua essent, quæ scire cuperẽ, profectus ne esset. quo in statu urbem reli-

quisset.

quisset in ipsa Italia, quem cuique regioni, aut negocio præfecisset, & qui essent ad Pompeium, & ad Coss. ex S. C. de pace legati. Vt igitur hæc scirem dedita opera has ad te literas misi. Feceris igitur cōmode, mihiq; gratum, si me de his rebus, & siquid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiorē. Ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. ad VII Idū alteram tibi eodem die epistolam dictaui, & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia. nec reprehendo, quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim, sed expecto tuas literas. Neq; iam sanè uideo, quid expectem, sed tamen etiam, si nihil erit, idipsum ad me uelim, scribas. Cæsar mihi ignoscit per literas, quod nō uenerim, seséq; in optimam partem id accipere dicit. Facile patior, quod scribit, secum Tullium, & Seruiū questos esse, quia non idem quoq; sibi, quod mihi remisisset. homines ridiculos, qui cū filios misissent ad Cn. Pompeium circunsedendum, ipsi in Senatum uenire dubitarent. Sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris literarum. Vale.

T. P. ATTICO.

m Vltas à te accepi literas eodem die omnes diligenter scriptas. Ea uero, quæ uoluminis instar erat sæpe legenda, sicuti facio, in qua non frustra laborem suscepisti. mihi quidem pergratum fecisti. Quare, ut id, quoad licebit, idest quoad scies, ubi simus, quam sæpissime facias, te uehementer rogo. Ad deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis, aut finis omnino, si potest, aut moderatio

quædam, quod profecto potest. Non enim quam dignitatem, quos honores, quē uitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim. His deniq; in malis quid intersit inter me, & istos, quos propter omnia amisimus. Hi sunt, qui nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarūt licentiam cupiditatum suarum, quorum societas, & sceleratæ consensionis fides, quò eruperit uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit. modo Italia expulit. nunc alia ex parte persequi, ex alia Prouincia spoliare conatur. nec iam recusat, sed quodammodo postulat, ut quemadmodum est, sic etiam appelletur Tyrānus. Alter is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat, qui se quidem nihil contra huius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus è soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tū etiā necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit, calamitosum etiam, si uicerit. Horum ego summorum imperatorum nonmodo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati uidemur. Quis enim potest aut deserta per se patria, aut oppressa beatus esse? Etsi (ut nos à te admonemur) recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum, nihil malum, nisi quod turpe sit. certe uterq; istorum est miserrimus, quorum utriq; semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe nūquam,

nisi de ea

nisi de ea diuine cogitasse, eáq; ipsa tempestate euersam esse rẽp. quã ego XIIII annis ante prospexerim. Hac igitur conscientia comite, proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrẽ meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum uidemur præstare etiam remp. debuisse, quorum quidem alter non tam, quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat, alter, ò rem miserã, nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius, indulgẽtia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò nó audeo dicere. Et expecto tuas literas. scripsisti enim te scripturum plurima, cum ipsum uidisses. omne meũ obsequium in illum fuit cum multa seueritate. neque unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta cõpressi. Patris autem lenitas amanda potius ab illo, q̃ tam crudeliter negligenda. Nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidẽ celaremus. sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. Hoc uero eius iter, simulatióq; pietatis, qualis fuerit, non audeo dicere. Tantum scio post Hirtium conuentum, arcersitum ab Cæsare cum eodem eo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. Et hæc ipsa timide, sed nulla nostra culpa est. natura me tuenda est. Hæc Curionem. hæc Hortensij filium non patrum culpa corrupit. Iacet in mœrore meus Frater, neq; tam de sua uita, q̃ de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes, maxime quidem illam uelim, ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora. quæ si uera sint, quid futurum sit in hac fuga, nescio. Nam si haberemus remp. Consilium

mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad diligentiam. Nunc siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. Si uera sunt, ignosces, si falsa me libente eripies mihi hunc errorem. Quoquomodo uero se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me uenire. Venerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est idibus. Siquid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam. Præterijt Villam meam Curio, iussitq; mihi nuntiari mox se uenturum. cucurritq; Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est. redijt. fuit ad me sanè diu. ò rem fœdam. nosti hominem, nihil occultauit, in primis nihil esse certius, quàm ut omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur. Itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs non dubitabat, quin Cæsaris essent. inde ipsum cum exercitu, ubicunque Pompeius esset, eius interitu finem illi fore, prope uis factum esse nihil, eũ planè iracundia elatum, uoluisse Cæsarem occidi Metellum Tr. Pl. quod si esset factum, cædem magnam futurã esse. permultos hortatores esse cædis, ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quod putaret popularem esse clementiam. quod si populi studium amisisset, crudelem fore, eumq; perturbatum, quod intelligeret, se apud ipsum legem offendisse de ærario. Itaque ei cum certissimum fuisset, ante, quàm proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, uehementerq; animo perturbato profectũ. Cum autem ex

eo quærerem, quid uideret. quod exemplum, quam remp. planè fatebatur nullam spem reliquã. Pompeij classem timebat, quæ si esset, se de Sicilia abiturum. qđ inquam isti sex tui fasces? si ab Senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex? Cupiui inquit ex S. C. surrepto. Nã alter non poterat, at ille impendio nunc magis odit Senatum, à me inquit omnia proficiscentur. Sex autem, quia duodecim nolui, nam licebat. Tũ ego, quàm uellem inquam petijsse ab eo, quod audio Philippum impetrasse. Sed ueritus sum, quia ille à me nihil impetrabat. libenter, inquit, tibi concessisset, uerum puta te impetrasse. Ego enim ad eum scribam, ut tu ipse uoles, de ea re nos inter nos locutos. Quid autem illius interest, quoniam in Senatum non uenis? ubi sis? qui nũc ipsum minime offendisses, eius causa si in Italia non fuisses. atque ego me recessurum, & solitudinem quærere. maxime quod lictores haberem, laudabat consilium. quid ergo inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam Prouinciam est, quoniam ad mare superum milites sunt. quid mihi inquit optatius? Hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem uerum est profecto, ut non modo tutò, uerumetiam palàm nauigaremus. reliqua in posterum diem distulit, ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterij, interregnum ne esset expectaturus, an quo modo dixerim, ille quidem, sed deferri consulatum, sed se nolle in proximum annum, & alia sunt, quæ exquiram. Iurabat ad summam, quod nullo negocio faceret, amicissimum mihi Cæsarem esse debere. Quid enim unquam scripsit ad me Dolobella? dico

quid affirmabat, cum scripsisset, quod me cuperet ad urbem uenire? illum quidem gratias agere maximas, et non modo probare, sed etiam gaudere, atq; iubebat. Quid quæris? Est enim suspitio illa domestica mali, & sermonis Hirtiani, q̃ cupio illum dignum esse nobis, et quàm ipse me inuito, quæ pro illo sit suspicandum, sed opus fuit Hirtio conuẽto. Est profecto nescio quid, quod uelim, q̃ minimo, & tamen eum nondum redisse miramur. Sed hæc uidebimus. tu optimos Terẽtiæ dabis. iã enim urbis unum periculum est, me tamen consilio iuua, pedibus ne Rhegyum, an hinc statim in nauem, et cætera, quoniam commoror. Ego ad te statim habebo, quod scribam, simul, ut uidero Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, ut sciam, quid is agat. de tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi uisus sum, diligenter. de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunã nouam, Curionis sermo postridie eandem habuit ferè sententiam, nisi quod apertius significauit, se earum rerum exitum non uidere. quod mihi mandas de quodam regendo ἀρχεδίαν tamen nihil prætermittam, atq; utinam tu, sed modestior non per epistolam ad Vestorium statim de Tullia ac ualde requirere solebat, commodius tecum Vectinus est locutus, q̃ ad me scripserat, sed mirari satis hominis negligentiam non queo, cum mihi enim Philotimus dixisset, sese CCL emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectinum rogassem. rogaui, ut siqd possit, ex ea summa detraheret. promisit ad me nuper se HS XXX emisse, ut scriberẽ cui uellẽ addici diem pecuniæ Idibus Nouembris esse. rescripsi

& ista Madio, si uis, cum ioco tamen familiari. Nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsiq; ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. Vale.

T. P. ATTICO.

à D undecimum Calendarum Martij me ad huc nihil præter tempestatẽ moratur. Astute nihil sum acturus. fiat, ut in Hispania qd libet, & tamen recitet. meas cogitationes omnes explicaui tibi superioribus literis. quocirca hæ sunt breues, et tamen, quia festinabam, eramq; occupatior de Quinto fratre, ita me quidem sedulo, sed nosti reliqua, quod me mones, & amice, & prudenter memoras, sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cauero. Magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex. nihil syncerum. uellem suscepisses iuuenem regendum. pater enim nimis indulgens, quicquid ego astrinxi, relaxat, si sine illo possem, regerem, quod tu potes, sed ignosco. magnum inq̃ opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam, ego nunc quà, & quò uidebo. Ego uero Appuliam, et Sipontum, et terguersationem istam probo, nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam, non quin in rep. rectum idem sit utriq; nostrum, sed ea non agitur. Regnandi contentio est, in qua pulsus est modestior Rex, & probior, & integrior, & is, qui, nisi uincit nomen populi R. deleatur necesse est. sin autem uincit Sullano more, exemploq; uincet. Ergo hac

in contentione neutrum tibi palàm sentiendum, & tem pori seruiendum est. Mea causa autem alia est, quod beneficio uinctus, ingratus esse non possum, nec tamen in acie, sed militia, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. Nihil inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non uis? immo minus fortasse uoluisset, sed de hoc uidebimus. Exeamus modo, quod ut meliore tempore possimus, facit Adriatico mari Dolobella, Cretensi Curio. Iniecta autem mihi spes quædam est, uelle mecum S. Sulpicium colloqui. ad eum misi Philotimum libertum cum literis, si uir esse uolet, det clara Synodia, sin autem, erimus nos, qui solemus. Curio mecum uixit iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq; diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quintum Puerum accepi. uehementer auaritiam uideo fuisse, & spem magni Congiarij. Magnum hoc malum est, sed scelus illud, quod timueramus, uideo nullum fuisse. hoc autem uitium puto te existimare non nostra indulgentia, sed à natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. de Oppijs uelensibus quid placeat, cum Philotimo uidebis. Epeirum nostrum putabimus. sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

T. P. ATTICO.

T res ipsa monebat, & tu ostenderas, et ego uidebã de his rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse. Sed cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut qđ in Hispania geratur, expectem, & semper ascribat

idem uideri tibi, idq; ipse etiam ex tuis literis intellexerim, non puto esse alienum me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus, quod fieri dictis opportere. necesse est enim aut, id quod maxime uelim, pelli istum ab Hispania, aut trahi id bellum, aut istum, ut confidere uidetur, apprehendere Hispanias. Si pelletur, quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus, cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum, quid expectem? aut quandiu? relinquitur, ut, si uincimur in Hispania quiescamus? id ego contra puto. Istum enim uictorem magis relinquendum puto, quàm uictum, & dubitantem magis, quàm fidentem suis rebus. nam caedem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum non modo romano homini, sed ne persae quidem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas mea? Pati poterunt oculi me cum Gabinio sententiam dicere? Et quidem illum rogari prius? praesto esse clientem tuum Chloelium Catelli. Plaguleium. caeteros. sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios à me defensos nec uidere in Curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quid si ne id quidem est. exploratum fore, ut mihi liceat? Scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quod in Senatum non uenerim. Tamen ne dubitemus an & nos etiam cum periculo uendicemus, q̨ cum coniunctione, tum praemio quidem nolumus esse. De-

inde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs, nisi forte his amissis, arma Pompeium abiecturum putas, cuius omne consilium Themistocleum est. Existimat enim, qui mare teneat, eum necessẽ rerum potiri. Itaque qui nunquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. Nauigabit igitur, cum erit tempus maximis classibus, & ad Italiam accedet, in qua nos sedentes quid erimus? Nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? deniq; qd turpius? An, ni ualde hic in absentia solus, tuli scelus eiusdem, cum Põpeio, & cum reliquis principibus non feram? Quod si iam misso officio periculi ratio habenda est, ab illis est periculum, si peccaro, ab hoc, si recte fecero. nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri potest, ut non sit dubium, quin cum periculo fugiamus. quod fugeremus etiam cum salute. non simul cum Pompeio mare transierimus, non omnino potuimus. Extat ratio dierum. sed tamen, fateamur enim quod est, ne condamus quidem, ut possumus, fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit, quod pacẽ putaui fore, quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompeio, nolui. Senseram enim q̃ ijdem essent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi, sed assequar omnia, si propero, si conctor, amitto. Et tamen mi Attice auguria quoq; me incitant quadam spe non dubia. Non hæc collegij nostri ab Attico, sed illa Platonis de Tyrannis. Nullo enim modo posse uideo stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, cõcidat. quippe, qui

florentis, ac

florenteis, ac nouos, ut uti diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbissimum ueniret, qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, diuitiarum in Afranio, iam quibus utatur uel socijs, uel ministris, si ij Prouincias, si remp. regent, quorum nemo duos menses potuit patrimonium suum gubernare. Non sunt omnia colligenda, quæ tu acutissime prospicis, sed tamen ea pene ante oculos iam intelliges id regnum uix semestre esse posse. Quod, si me fefellerit, feram, sicut multi præclarissimi homines in rep. excellentes tulerunt, nisi forte me Sardanapali uice in suo lectulo mori malle censueris, quàm exilio Themistocleo, qui, cum fuisset, ut ait Tucydides τῶν μὲν παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. tamen incidit in eos casus, quos uitasset, si is eum nihil fefellisset. & si erat (ut ait idem) qui τὸ ἄμεινον καὶ τὸ χεῖρον ἐν τοῖς ἀφανέσιν ἔτι προεώρα μάλιστα tamen non uidit, nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo suorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. Non fuisset & illa nox tam acerba Africano sapientissimo uiro, non tã dirus ille dies Sullanus, Callidissimo uiro C. Mario, si nihil utrunq; eorum fefellisset. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quod diximus. Nec nos fallit, nec aliter accidit. corruat iste necesse est, aut per aduersarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est aduersarius unus acerrimus. id spero uiuis nobis fore. quanquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare, sin quid acciderit maturius, haud sane mea mul

tum interfuerit, utrum factum fuerit, uideam, an futurum esse multo ante uiderim. Quæ cum ita sint, non est committendum, ut ijs pareamus, quos contra me Senatus, nequid resp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi sunt omnia commendata, quæ commendationis meæ, pro tuo in nos amore, non indigent, ne hercule quidem reperio, quid scribam, sedeo enim, πλουτοδοκῶν, & si nihil unquam tam fuit scribendum, quàm nihil mihi unquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse, quàm quod meam Tulliam suauissime, diligentissimeq; colluisti, ualde eo ipsa delectata est. ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica, quomodo illa fert publicam cladem, quomodo domesticas tricas, quantus autem animus in discessu nostro sit, στοργῆς sit summa σύντηξις tamen nos recte facere, & bene audire uult, sed hac super re nimis, ne meam ipse iam euocem. tu siquid de Hispanijs certius, et siquid aliud dum adsumus, scribes, et ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiam magis, quod Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. cum Antonio item est agendum, ut cum Curione Melitæ me uelit esse. huic bello nolo interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quàm Curio. Is ad Missenum VI Nonarum uenturus dicebatur, id est hodie. Sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo.

M. Ant. Tr. P. R. M. T. Ciceroni Imp. S.

Isi te ualde amarem, & multo quidem plus, quàm tu putas, non extimuissem rumorem, q de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem,

existimarem, sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare infamiam quoq;, quamuis sit falsa. Nauigio esse te iturum trans mare, credere non possum, cum tā ti facias Dolobellam, & Tulliam tuam fœminam lectissimam, tantiq; ab omnibus nobis fias, quibus meher cule, dignitas, amplitudoq; tua penè carior est, quàm ti bi ipsi. Sed tamen non sum arbitratus esse amici, non cō moueri etiam improborum sermone. atq; eo feci studio sius, quod iudicabam duriores partes mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à ζηλοτυπία mea, quàm ab iniuria tua nata est. Sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te, excepto Cæ sare. Cæsarem maxime in suis M. Ciceronem reponere. Quare mi Cicero te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit. contra eum ne profugias, qui te, etsi non amabit (quod accidere non potest) tamen saluum, amplis simumq; esse cupiet. dedita opera ad te Calpurnium fa miliarissimum meum misi, ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem esse scires. Vale. Eodem die à Cæ sare Philotimus literas attulit hoc exemplo.

Cæsar Imp. M. T. Ciceroni. Imp. S.

e Tsi te nihil temere, nihil imprudenter factu rum iudicaram, tamen permotus hominum fama, scribendū ad te existimaui, et pro no stra beneuolentia petendum, ne quò progredereris incli nata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi nō existimasses. Nanq; & amicitiæ grauiorem iniuriam

feceris, & tibi minus commode consulueris, quod minus placet, si non fortunæ obsecutus fueris, ut debes. Omnia enim secundissima nobis, aduersissima illis accidisse uidentur, nec causam secutus. eadem enim tũ fuit, cũ ab eorum consilijs abesse iudicasti, sed meum aliquod factum condemnasse, quo mihi grauius abs te nil accidere potest. quod ne facias pro iure nostræ amicitiæ à te peto. Postremo quid uiro bono, & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs? Quod nonnulli cum probarent, periculi causa sequi non potuerũt. tu explorato et uitæ meæ testimonio, et amicitiæ iudicio, neq; tutius neq; honestius reperies quicquam, q̃ ab omni contentione abesse. Vale.

T. P. ATTICO.

Quintodecimo Cal. Maij, ex itinere aduentus Philotimi (at cuius hominis quàm insulsi, & quàm sæpe pro Põpeio mentientis) exanimauit omnes, qui mecum erant. Nã ipse obdurui. dubitauitq; nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset. uolare dicitur. Petreius, cum Afranio coniunxisse. nihil affert eiusmodi. Quid quæris? etiam illud erat persuasum, Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum fecisse. Id enim αὐθεντικῶς nunciabatur. Melitam igitur opinor capessemus, dum quod in Hispania, quod quidem propemodum uideor ex Cæsaris literis ipsius uoluntate facere posse, qui negat neq; honestius, neq; tutius mihi quicquam esse, quàm ab omni contentione abesse. Dices, ubi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? adest, & idem est. Sed utinam

meo solum

meo solum capite decernerem. lacrymæ meorum me interdum molliunt precantium, ut de Hispanijs expectemus M. Cœlij quidem epistolam scriptam miserabiliter, quæ hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omneis tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eóq; ipso uehementius commouet, nec quicquã nisi de dignatione laborat. Melitam igitur, deinde quod uidebitur. Tu tamen etiã nunc mihi aliquid literarũ, et maxime siquid ab Afranio. Ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit, ero tamen in credendo, ut mones, cautus. Nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruiũ expecto ad Nonas, & adijcit à Posthuma. sed & seruij filij quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Cœlij etiam literarum exẽplũ. Vale.

COELIVS M. T. Ciceroni Imp. S.

e Xanimatus tuis literis, quibus te nihil, nisi triste cogitare ostendisti, neq; id, quod esset, perscripsisti, neq; non tamen quale esset, quod cogitares, aperuisti, has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, et obsecro, neq; grauius de salute, & incolumitate tua consulas. Nam deos, hominesq;, amicitiamq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neq; temere monuisse. Sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognorim, te certiorem fecisse, si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis ad-

uersarijs, et cõditionibus ferẽdis, erras. nihil nisi atrox, & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus Senatuĩ existit. His intercessionibus planè incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. quare si tibi tu. si filius unicus. si domus. si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt. si aliquid apud te nos. si uir optimus gener tuus, ualemus, eorum fortunam non debes uelle conturbare, ut eã caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiá cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Deniq; illud cogita, quot offensæ fuerint, in ista cunctatione te subesse. nunc te contra uictorem Cæsarem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti, et ad eos fugutos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parũ Optimatem esse, parum diligenter quod optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum qd de Hispanijs agamus, scitur, expecta, quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. Quod porrò tuum consilium sit, ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio, hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat, ac simulatq; habuit, mihi dixit. statim, quid de te audisset, exposuit. Negaui me scire, tamẽ ab eo petiui, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendũ commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, ego prius, ad urbem q̃ accederem, ubicunq; tu esses, ad te percurrissem, et hoc à te præsens contendissem, atq; omni ui te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero cogita, ne te, tuosq́; omneis funditus euertas. nec te sciens, prudensq́; eò dimittas,

unde

unde exitum uides nullum esse. Quod si te, aut uoces Optimatium commouent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & iactationem ferre non potes, eligas censeo aliquod oppidum uacuum a' bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id si feceris, ego te sapienter fecisse iudicabo, et Cæsarem nõ offendes. Vale.

T. P. ATTICO.

m E cæcum, qui hæc ante nõ uiderim. Misi ad te epistolam Antonij, & cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare, meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ, potuisse, si aliter sentirem, esse cum Põpeio, me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec id ipsum certum etiã nunc habere, uide quàm ad hæc tuum consilium, quàm uerum est. Nam qui se medium esse uult, in patria manet, qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. Sed his ego non sum, qui statuere debeã, iure quis proficiscatur, nec ne. Partes mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil, tamen tibi remittere possum. Ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitiæ nostræ rationem habiturum esse pollicearis. Habes σκυτάλην λακωνικὴν omnino excipiam hominem. Erat autem quinto Nonarũ uenturus uesperi, id est hodie, Cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo, audeam mihi properare. missurum ad Cæsarem cla-

mabam, cum paucissimis alicubi occultabor. Certe hinc istis inuitissimus euolabo, atq; utinam ad Curionē. magnus dolor accessit, efficietur aliquid dignum nobis. tua mihi ualde molesta. medere amabo, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso, ut sciam, quicquid audieris. Sullā cuperē, si possem. paldm quid à Curione effeceram. Hic ego Seruium expecto. Rogor enim ab eius uxore, & filio, & puto opus esse. Hic tamen Cithari dam secum lectica aperta portat, alteram uxorē. Septem præterea coniunctæ lecticæ amicarum. hæ sunt amicorum. Vide quàm turpi leto pereamus. Et dubitari potest, quin ille seu uictus, seu uictor redierit, cædē facturus sit? Ego uero uehiculo, si nauis nō erit, eripiā me ex istorum parricidio. Sed plura scribam, cum illum conuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare, sed ab eo nos non amari planè intelligo. Nihil ego uidi tam ἀνηθοποίητον, tam auersum à suis, tamen scio, quid cogitas, uim incredibilem molestiarum, sed erit curæ, & est, ut regatur. mirum est enim ingenium ἤθους ἐπιμελητέον.

T. P. ATTICO

Obsignata iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quod erat alienus. Itaq; eo die data non est. Interim uenit Philotimus, & mihi à te literas reddidit, quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil flexibile, non ad bonitatem. nihil, quod nō quò uelis, uno sermone possis

ne possis perducere. ne multa, omneis suos etiã, quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem seipso cariorem. Quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere, et de sorore, quæ scribis, molesta sunt, eoq; magis, quod ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim. Nam certe mederer, sed quibus in malis, et qua in desperatione rerum simus, uides. illa de ratione numaria non sunt eiusmodi. Sæpe enim audio ex ipso, ut non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. Sed si mihi, quæ in hac mea fuga, HS XIIII nõ reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis. Si Lepta, si cæteris soleo mirari de nescio queis HS XX, cũ audio exilio se urgeri. Vides enim profecto angustias, curari tamẽ ea tibi ubiq; iubet. An existimas illum in isto genere Lentulũ? aut restrictum? nemo est minus. De fratre satis, de eius filio indulsit ille quidem suus pater semper, sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum, ferocem fortasse, ac arrogantem, & infestum facit. Itaq; habet hæc quoq;, quæ nascũtur ex indulgentia. sed ea sunt tolerabilia. Quid enim dicam de hac iuuentute? Ea uero, quæ mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis in queis sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro. non habent suas radices, quas tamen euellerem profecto, si liceret. Sed ea omnia mihi sunt patienda. Ego meum facile teneo. Nihil est enim eo tractabilius, cuius quidem misericordia, languidiora adhuc consilia cepi. Et quo ille me fortiorem uult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior. Sed Antonius uenit heri uesperi. iam fortasse ad me ueniet,

aut ne id quidem, quoniam scripsisti, quid fieri uelles. Sed scies continuo, quid actum sit. Nos iam, nisi occulte, nihil. De pueris quid agam? Paruo ne nauigio committam? Quid mihi animi in nauigando censes fore? Recordor enim æstate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim solicitus. Quid duro tempore anni actuaria fore censes? O rem undique miseram. Trebatius erat mecũ uir plane, & ciuis bonus. quæ ille monstra Dij immortales. etiam ne Balbus in Senatu uenire cogitet, sed ei ipsi cras ad te literas dabo. Vulteium mihi amicum, ut scribis, ita puto esse, cum eo, quod ευμινώτερον ad me scripserit, de nummis curandis erit. id tu, si ille aliter acceperit, ac debuit, lenies moneo. talia autem ascripsi, quod ille ad me Proconsulem. sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoque à nobis diligatur. Vale.

T. P. ATTICO

Quidnam mihi futurum est? aut quis me non solum infelicior, sed iam etiam turpior? nominatim de me sibi impetratum dicit Antonius, nec me tamen ipse adhuc uiderat, sed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit? caduntq; ea, quæ diligentissime sunt cogitata, teterrime. Ego enim Curionem nactus, omnia me consecutum putabo, is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil. suspicabamur enim hoc mare negocij fore. Quò me nunc uertam? Vndiq; custodior, sed satis lacrymis igitur, & occulte in aliquam

onerariam corrependum, non committendum, ut etiam cum pacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda, quam si nacti erimus, maiora quædam consequemur. sit modo recte in Hispaniјs. quanquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum, sed adhuc nihil secundi. Concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus, orasse, ut resisteret. omnia pollicitus. commeatum illum, delectumq; habere cœpisse, non credo, ut est luculentus author. potuisse certe tenere illam Prouinciã scio. Ab Hispaniјs autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene simulantem, quanquam ipsum non uideram, sed ex familiarissimo eius audiebam. Tu quæso, siquid habebis noui. ego, siquid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum Fratrem Seuerius adhibebo. utinam proficere possem. tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, nequando quid emanet, ego item tuas. Seruium expecto, nec ab eo quicquam. Scies quid erit. sine dubio errasse nos confitendum est. at semel, at una in re? immo omnia quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυκται, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. in reliquis modo ne ruamus. Iubes enim profectionem meam prouidere. Quid prouideam? Ita patent omnia, quæ accidere possunt, ut ea si uitem, sedendũ sit cum dedecore, & dolore, si negligam periculũ est, ne in manus incidã pditorũ. Sed uide quãtis in miseriјs simus. Optandũ interdũ uidetur, ut aliquã accipiamus ab istis acerbam quã uis iniuriã, ut Tyranno in odio fuisse uideamur. Quod si nobis is cursus, quem sperarã, pateret, effecissem aliquid profe-

cto, ut tu optas, ut hortaris, dignum nostra mora, sed mirificae sunt custodiae. Et quidem ipse Curio suspectus. quare ui, aut clàm agendum est, etsi ui forte, & cum tẽpestate, clàm autem cum istis, in quo si quod σφάλμα, uides quàm turpe est, trahimur, nec fugiẽdum, siquid uiolentius. De Cœlio saepe mecum agito, nec siquid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse, Massiliensium factum tum ipsum per se luculẽtum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispanijs. minus enim auderent, si aliter esset, & scirent. Nam & iuncti, & diligentes sunt. Odium autem recte animaduertis significantium theatrum. legiones etiam has, quas in Italia assumpsit alienissimas esse uideo, sed tamẽ nihil inimicitius, quàm sibi ipse. Illud recte times, ne ruat. Si desperarit, certe ruet, quo magis efficiendum aliquid est fortuna. uelim meliori animo Cœliano, sed primo quicquid, quod qualecunq; fuerit, cõtinuo scies. Nos Iuuẽni togas suppeditauimus, peloponnesum ipsam sustinebimus. Est enim indoles, modo aliquid hoc sit. Quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἄρνιν non est, quo mihi persuaderi non potest. Vale.

T. P. ATTICO.

Epistola tua gratissima fuit meae Tulliae, & e mehercule mihi. semper secum aliquid afferũt tuae literae. Scribes igitur aliqd ad spem. poteris me de miserijs. Tu Antonij leones pertimescas caue. Nihil est illo homine iucundius. Attende ἀρχὴν πολιτικοῦ. euocauit literis è municipijs denos, et qua

tuor uiri uenerunt. Puella eius mane primum dormit ad horas treis. Deinde, cum esset nũtiatum uenisse Neapolitanos, & Cumanos (his enim est Cæsar iratus) postridie redire iussit, lauari se uelle περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc heri effecit. Hodie autem in Senariam transire constituit, exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. A' Daxio accepi literas. de Tirone gratum. Vectenum diligo. Vestorio reddidi. Seruius pridie Nonarum Maij Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mãsurus apud C. Marcellum. Cras igitur nos mature uidebit, mihiq; dabit argumentum ad te epistolæ. Iam enim non reperio qđ tibi scribam. Illud admiror. quod Antonius ad me ne nuntium quidem, cum præsertim me ualde obseruarit. uidelicet aliquid atrocius de me impetratum est, corãm negare mihi non uult. Quod ego nec rogaturus eram, nec, si impetrassem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu quæso, siquid in Hispanijs, iam enim poterit audiri, & omnes ita expectant, ut si recte fuerit, nihil negocij futurum putem. Ego autem nec retentis his, confectam rem puto, neq; amissis, desperatam. Siluium, et Ocellam, & cæteros credo retardatos. Te quoq; à Curio impediri uideo. Et si, ut opinor, habes uitam miseram, maiusq; malum est, tandiu timere, quàm est illud ipsum, qđ timetur. Seruius, ut antea scripsi, cum uenisset pridie Nonarum Maij, ad me uenit, ne diutius te teneam, nullius consilij exitum inuenimus. Nunquam uidi hominem perturbatiorem metu, neq; hercule quicquam timebat, quod non esset timendum. Illum sibi iratum. hunc non amicum. horribilem utriusq; ui=

ctoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius au daciam, tum propter utriusque difficultatem pecuniarum, qua frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis posset. Atq; hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter uigilias. Quam ob rem quicquid habes ad consulendum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neq; ex libris. nam id quidem domi est, sed nescio quomodo imbecillior est medicina, quam morbus. Hæc potius conquire de Hispanijs, de Massilia. Quæ quidem satis bella Seruius affert, qui etiam de duabus legionibus luculentos authores esse dicebat. Hæc igitur si habebis, & talia, & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. Sed redeo ad Seruiũ. distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad exeundum. Multos in suo lectulo malle quicquid fore, odiosus scrupulus; de filij militia brundusina. Vnum illud firmissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exilium se iturum. Nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, & quæ iã fiebant non esse leuiora, multaq; colligebamus. Verum ea non animum eius augebant, sed timorem, ut iam cælandum magis de nostro consilio quem ad diem uideretur. quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti de Cœlio cogitabimus. Vale.

T. P. ATTICO.

S Eruius cum esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI Iduum uenit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum. De octo cohortibus, etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt labare dicuntur. Eodem die Funisulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius illud idem. Ei de suo negocio respondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non satisfaciebat. Debet autem mihi multos numos, nec habetur locuples. nunc ait se daturum, cum ex P. sustulerit moram tabellarius, si apud te esse quas satisfecisses dares quantum sit. hæres Philotimi tibi dicet. Sed ad maiora redeamus. Quod optas, Cœlianum illud maturescit. Itaque torqueor, utrum uentum expectem. Vexillo opus est, conuolabunt. Quod suades, ut palàm, prorsus assentior. Itaque me profecturum puto. Tuas tamen interim literas expecto. Seruij consilio nihil expeditur. Omnes captiones in omni sententia occurrunt. Unum C. Marcello cognoui timidiorem, quem Cos. fuisse pœnitet, qui etiam Antonium confirmasse dicitur, ut me impediret, quod ipse credo honestius. Antonius autem VI Iduum Capuam profectus est. ad me misit se pudore deterritum, ad me non uenisse, quod se sibi succenseri putaret. Ibitur igitur, & ita quidem, ut censes, nisi cuius personæ grauioris suscipienda spes erit ante oblata. Sed uixerit tam cito, Halienus autem Pr. putabat aliquem, si ego non. ex collegis suis quiuis licet. dummodo aliquos. De sorore laudo, deq; puero datur opera. spe=

ro esse meliora. De Quinto Fratre scito eum non mediocriter laborare de usura, sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit Axius de XII millibus pudens. Sæpe enim ascripsit, ut Gallio, quantum is uellet, darem. q̃d sibi non scripsisset, possem ne aliter? Et quidem sæpe sum pollicitus. Sed tantum uoluit cito, nec uero adiuuarent ijs in angustijs seductos. uerum aliâs. Te à quartana liberatum gaudeo, itemq; Pyliam. ego dum naues, et cætera parantur, excurro in Pompeianũ. Vectieno uelim gratias, quod studiosus sit, si quenquam nactus fueris, q̃ perferat literas, des ante, quam discedimus. Vale.

M. T. CICERO C. Cæsari. S.

Commodum ad te dederam litiras de pluribus rebus, cum adme bene mane Dionysius fuit. cui ego quidem non modo placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset, qua mẽte tu ad me scripseras. Erat enim sic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumq;, quod ego uellẽ. Ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum uobiscum. Quod, quia planè cum in Formianum uenisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebã. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis, ut sibi ignoscerem, se rebus suis impeditum, nobiscum ire non posse. Pauca respondi. magnum accepi dolorem. Intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quæris? Fortasse miraberis in maximis horũ temporum doloribus, hunc mihi scito esse. Velim, ut tibi amicus sit. Hoc cum tibi opto, opto, ut beatus sis. Erit enim tandiu.

enim tandiu. Consilium nostrum spero uacuum pericu lo fore. Nam & dissimulauimus, &, ut opinor, acerrime obseruabimus, nauigatio modo sit, qualem opto. Cætera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. Tu, dum adsumus, non modo quæ scieris, audieris'ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negocio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII Calendarum Maij, ut ad me Curio scripsit. Vtinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. O, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspitionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad IIII Iduum, ut ibi essem, dum quæ ad nauigandum opus essent, pararentur. Cum ad uillam uenissem, uenerunt ad me Centuriones trium cohortium, quæ Pompeij sunt, postridie. Hæc mecum Minnius noster, uelle eos mihi se, & oppidum tradere. At ego inde postridie ad Villam ueni antelucem, ut me omnino illi ne ui derent. Quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Cæliana, quæ legeram epistola tua, quam accepi. Simul & in Cumanum ueni eodem die, & simul fieri poterat, ut tentaremur. Omnem igitur suspitionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenit, & ad Terentiam salutatum diuerterat. sermone erat usus honorifico erga me, tamen eum (ut puto) uidebo. Misit enim puerum, se ad me uenire. Hoc quidem melius, quam collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica una portatur. Tu, quoniam quartana cares, & nedum morbum re-

mouisti, sed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste, & literarum aliquid interea. Vale.

T. P. ATTICO.

PRidie Iduum, Hortensius ad me uenit scripta epistola. Vellem cætera eius, quàm in me incredibilem ἐκτένειαν, qua quidem cogito uti. Deinde Serapion cum epistola tua. quam priusquam aperuissem, dixi et te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. Deinde epistola scripta cumulatissime cætera, & hercule hominem bonum, & doctum, & probum existimo, quinetiam naui eius me, & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meã. Valetudinem tuam iam confirmatam esse, & à uetere morbo, & à nouis tentationibus gaudeo. Cellam uellem haberemus. Videntur enim esse hæc paulo faciliora. Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id si cras erit, utinam idem maneat. Hortensius siquidem adhuc erat, liberalius nihil esse potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitÿ insimularem. Negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. Ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare (& enim audieram nemini taliter licere) et eo te habere censebã, et quia à pueris diploma sumpseras. habes causam opinionis meæ, et tamẽ uelim scire quid cogites, imprimisq; siquid etiam nunc noui est. XVII Calendarum Iunÿ Tullia mea peperit puerum ἑπταμηνιαῖον αὐτόκησεν. Quod quidem est natum perimbecillum est. Me mirificæ tranquillitates adhuc

tes adhuc tenuerunt, atq; maiore impedimento fuerũt, quàm custodiæ, quibus asseruor. Nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. Ita fiet homo nequissimus, ab Saluio liberto deprauatus est. Itaq; posthac non scribã ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. Omnes enim κωρυκαῖοι uidẽtur subauscultare, quæ loquor. Tu tamen, siquid de Hispanijs, siue quid aliud, perge quæso scribere, nec meas literas expectaris, nisi cũ quò opto, peruenerimus, aut siquis ex cursu. sed hoc quoq; timide scribo, ita omnia adhuc tarda, & spissa, ut male po suimus initia sic cætera sequentur. Furias nunc sequimur. eadem nos fortasse furia persequetur. Ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hostium numero ha beat. Scripsi equidem Balbo te ad me de beneuolentia scripsisse, & de suspitione egi gratias. De altero ei me purgaui, eo quem tu hominem infeliciorẽ? Non loquor plura, ne te quoq; excruciem. ipse conficior uenisse tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quicquam facere possim. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VNDECIMVS.

T. P. ATTICO.

Cœpi a' te signatum libellum, quẽ Anteros attulerat, ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus, de quibus acerbissime afflictor, quod qui eas dispensauit, neq; adest istic, neq; ubi terrarum sit, scio. Omnem autem spem habeo existimationis, priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia, quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram. idq; ut facias te obtestor, atq; obsecro. Ego in Cistophoro in Asia habeo ad HS bis, & uicies. huius pecuniæ permutatione fidem nostrã facile tuebere, quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam pridem minime credere, commoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditas reliquissem. ob eamq; causam serius ad te scribo, quod sero intellexi, quid timendum esset. Te etiam, atq; etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut si ij salui erunt, quibus cum sum, unà cum ijs possim incolumis esse, salutemq; meam beneuolentiæ tuæ acceptam reffer re. Vale.

T. P.

T. P. ATTICO.

LIteras tuas accepi pridie Nonarum Febr. eoq; ipso die ex testamento creui hæreditate. ex multissimis, & miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hæreditas fidem, et famam meam tueri potest, quam quidem te intelligo etiam sine hæreditate tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omneis deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus molestum nó erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeũt fructus prædiorum? Iá illa HS LX, quæ scribis, nemo mihĩ unquam dixit ex dote esse detracta. nunquam enim essem passus. Sed hæc minima est ex his iniurijs, quas accepi, de quibus ad te dolore, & lacrymis prohibeor scribere. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam ferè exegit. Tutius uidebatur fore ibi, ubi est, q̃ apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo, uellem posses aliquid afferre, quam ob rem id facere possem. Sed si ad cæteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti de domo) quis me miserior uno iam fuit? Oro, obsecro ignosce. non possum plura scribere. Quanto mœrore urgear, profecto uides. quod si mihi commune cum cæteris esset, qui uidentur in eadẽ causa esse, minor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset. Nunc nihil est, quod consoletur, nisi quod tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, &

iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quod potestas mittendi non fuit. citius & numorum accepi HS LXX, & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des literas nomine meo. Nosti meos familiareis signum requirent, aut manum, dices ijs, me propter custodias eas uitasse. Vale.

T. P. ATTICO.

Quid hic agatur scire poteris ex eo, qui literas attulit, quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus. Neq; nunc mittendi ulla causa fuit, præter eã, de qua tibi rescribi uoluisti. Quod ad Cal. Quintil. pertinet, quid uellẽ, utrũq; graue est, etiam graui tempore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu, Ista re, quam scribis, abrupta. quare ut alia, sic hoc uel maximæ tuæ amicitiæ, beneuolentiæq; præmitto, et illius consilio, & uoluntati, cui misere consuluissem melius, si te cum olim coràm potius, quàm per literas de salute nostra, fortunisq; deliberauissem. quod negas præcipuum mihi ullũ incommodum impendere, etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto uides grauissima esse, & me facillime uitare potuisse. ea tamen erunt minora, si (ut adhuc factum est) administratione, diligentiaq; tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit à me, ut est. Neq; enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse, ut scire iam possim, quid maxime opus sit. etsi ego rebus omnibus, quod is quoq; in angustijs est, qui cum sumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinor nobis constitutis rebus, eam

bus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, siqui erunt, ad quos aliquid scribendum à me existimes, ipse conficias. tuis Sal. dic. Cura, ut ualeas. imprimis uero id quod scribis, omnibus rebus cura, & prouide, nequid ei desit, de qua scis me miserrimũ esse. Idibus Iunijs ex castris.

T. P. ATTICO.

Cœpi ab Isidoro literas, & postea datas binas. ex proximis cognoui prædia non uenisse. uidebis ergo, ut sustentetur partim de Frusinatis, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna. meas literas quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas. Quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur ullo modo probentur. Vtinam corám tecum olim potius, quàm per epistolas. Luctu, ut possum, tueor apud hos. cætera celer, ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, q͠d ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. quid sit gestum noui, quæris. ex Isidoro scire poteris. reliqua non uidentur esse difficiliora. Tu id uelim, quod scis, me maxime uelle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit solitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis, qua leuata, ero unà cum eo, qui negocium gerit, estq; in spe magna Brutus amicus, in causa uersatur acriter. Hactenus fuit, quod caute à me scribi posset. De pensione altera oro te omni cura consydera, quid sit faciendum, ut scripsi his literis, quas Pollex tulit. Vale.

T. P. ATTICO.

q Væ me caussæ mouerint, q̃ acerbæ, q̃ graues, q̃ nouæ, coegerintq́; impetu magis quodá ani mi uti, q̃ cogitatione, nó possum ad te sine ma ximo dolore scribere. Fuerunt quidem tantæ. fuit id, quod uides. Effecerunt itaq;, ut nec quid ad te scribam de meis rebus, nec q̇d à te petam, reperiam. rem, et summam negocij uides. Equidem ex tuis literis intellexi, et ijs, quas communiter cum alijs scripsisti, et ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea sponte uidebam, te subdebilitatum, nouas rationes tuendi mei quærere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterq́; per oppida noctu faciam, non sanè uideo quemadmodũ id fieri possit. Neq; enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his possim consumere. neq; ad id, quod quæris, multum interest, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. Sed tamen hoc ipsum, sicut alia, consyderabo quemadmodum commodissime fieri posse uideatur. Ego propter incredibilem & animi, & corporis molestiam, conficere plureis literas non potui, his tamen rescripsi à quibus acceperam. Tu uelim & Basilio, & quibus præterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur meo nomine, q̇d tanto interuallo nihil omnino ad nos. Scriptis literis, profecto ĩtelligis rem mihi deesse, de qua scribá, nó uoluntatẽ. Quod de Vatinio quæris, neq; illius, neq; cuiusq̃ mihi præterea officiũ deest, si repire possent, qua in re me iuuarẽt, quæ auersissimo à me animo Patris fuit, eodẽ Corcyrá filius uenit, inde profectos eos unà cũ cæteris arbitror. Vale.

T. P. ATTICO.

Solicitum esse te cũ de tuis, cõmunibus'q; fortu nis, tũ maxime de me, ac dolore meo sentio. q̃ qdẽ dolor meus non modo non minuitur cũ socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur omnino. pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. probas enim meum consilium, negas'q; mihi quicquam tali tempore potius fugiendum fuisse. Addis etiam (quod etsi mihi leuius est, q̃ tuum iudicium, tamen non est leue) cæteris quoq; id est qui pondus habeãt, factum nostrum probari. id si ita putarẽ, leuius dolerẽ. Crede inquis mihi. Credo equidem, sed scio q̃ cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis nunquam pœnituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata, ut iã omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona prædam esse illius uictoriæ. uestrum plane dico. nũquam enim de te ipso, nisi crudelissime cogitatum sensi. Quare uoluntatis meæ me nunquam pœnitebit, consilij pœnitet. In oppido aliquo mallem resedisse, quoad accerserer. minus sermonis subijssem. minus accepissem doloris. ipsum hoc me non angeret. Brũdusij iacere in omnes parteis est molestum. propius accedere (ut suades) quo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? q̃ mihi incolumi adimi non possunt, quos ego non paulĩsper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, nequis impetus militum fieret. recipio me tempore domo. te nunc ad oppiũ, quoniam ijs placeret modo

propius accedere, ut hac de re cõsyderarent, credo fore authores. Sic enim recipiunt, Cæsari non modo de conseruanda, sed etiam de augenda mea dignitate curæ fore, meq; hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem. Ea spondent, confirmant, quæ mihi quidem exploratiora essent, si remansissem. Sed ingero præterita. Vide quæso igitur ea, quæ restant, & explora cum istis, & si putabis opus esse, etsi istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum. Adhibeantur Trebonius, Pansa, etsi quĩ alij. scribantq; ad Cæsarem, me quicqd fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, et imbecillitas corporis me exanimat, quã tibi intelligo magnæ curæ esse, quod est mihi gratissimum. De Pompeij exitu mihi dubiũ nunq̃ fuit. Tanta enim desperatio rerũ eius, omniũ Regum, & populorum animos occuparat, ut quocunq; uenisset, hoc putarẽ futurũ. Non possum eius casum non dolere. hominem enim integrum, & castum, et grauẽ cognoui. De Fãnio consoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. Lucius uero Lentulus Hortensij domum sibi, & Cæsaris hortos, & Baias desponderat. omnino hæc eodẽ modo ex hac parte fiunt, nisi q illud erat infinitũ. Omnes enim, qui in Italia remanserant, hostiũ numero habebantur. sed uelim hæc aliquãdo solutiore animo. Quintũ Fratrẽ audio profectũ in Asiã, ut deprecaretur. De filio nihil audiui. sed quære ex Diocare Cæsaris liberto, quẽ ego nõ uidi, qui istas alexãdrinas literas attulit. Is dicitur uidisse an euntẽ, an iã in Asia. Tuas literas, prout res postulat, expecto, quas uelim cures q̃primũ ad me pferendas. Vale. IIII Cal. Decẽbr.

T. P. ATTICO.

g Ratæ mihi tuæ literæ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut scribis istis placere, iisdem istis lictoribus me uti, quod concessum Sestio sit, cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. Audio enim eum ea S.C. improbare, quæ post discessum Tribunorum facta sunt. Quare poterit, si uolet sibi constare, nostros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui penè ex Italia decedere sim iussus? Nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se literarum, in quibus erat, se audiuisse Catonem, & L. Metellum in Italiam uenisse, Romæ ut essent palàm, id sibi non placere nequi motus ex eo fierent, prohiberiq; omneis Italia, nisi quorum ipse causam cognouisset. déq; eo uehementius erat scriptum. Itaq; Antonius petebat à me per literas, ut sibi ignoscerem, facere se non posse, quin his literis pareret. Tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret illum Dolobellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quam primum uenirem. eius me literis uenisse. Tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim. quod sanè nollem. poterat enim sine nomine res ipsa excipi. O multas, & graueis offensiones, quas quidem tu das operam, ut lenias, nec tamē nihil proficis. quin hoc ipso minuis dolorem meum, quod, ut minuas, tam ualde laboras. idq; uelim ne grauere quam sæpissime facere. Maxime autem assequere, quod uis, si me adduxeris, ut existimem me bonorum iudicium non fundi-

tus perdidisse. quanquam quid tu in eo potes? nihil scili
cet. Sed siquid res dabit tibi facultatis, id me maxime cõ
solari poterit. quod nõ quidem uideo nunc esse, sed si-
quid ex euentis. ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse
cum Pompeio proficisci. exitus illius minuit eius officij
prætermissi reprehensionem. Sed ex omnibus nihil ma
gis tamen desyderatur, quàm quod in Africam non ie
rim. iudicio hoc sum usus, nõ esse barbaris auxilijs fal
lacissimæ gentis remp. defendẽdam, præsertim contra
exercitum sæpe uictorem. Non probant fortasse. mul-
tos enim uiros bonos in Africam uenisse audio, & scio
fuisse antea. Valde hoc loco urgeor. hic quoque opus est
casu aliqui sint ex eis, aut si põt omnes, qui salutem
ante ponant. nam si perseuerant, et obtinetur, quid no
bis futurum sit, uides. Dices, quid illis, si uicti erunt?
honestior est plaga. Hæc me excruciant. Supplicij au-
tem consilium non scripsisti, cur meo non anteponeres.
Quod etsi non tam gloriosum sit, quàm Catonis, tamẽ
periculo uacuum est, & dolore. extremum est eorum,
qui in Achaia sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habẽt,
quàm nos, quod & multi sunt uno in loco, & cum in
Italiam uenerint, domum statim uenerint. Hæc tu per
ge, ut facis, mitigare, et probare quamplurimis. Quod
te excusas, ego uero & tuas causas nosco, et mea inter-
esse puto, te istic eẽ, uel ut cum ijs, qbus oportebit agas,
quæ erunt agenda de nobis, ut ea, quæ egisti. In pri-
misq; hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror,
qui ad Cæsarem detulerint, delaturi'ue sint, me aut pœ
nitere consilij mei, aut non probare, quæ fiant. quorum
etsi utrunq; uerũ est, tamen ab illis dicitur animo à me

alienato, nõ quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus sustentet, & oppius, & eorum crebris literis illius uoluntas erga me confirmetur. Et hoc planè, ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quod scribis efflagitare. O rem miserã. Quid scribam? aut quid uelim? breue faciam. Lacrymæ enim se subito profuderunt. tibi permitto. tu consule. tantum uide, ne hoc temporis tibi obesse aliquid possit. Ignosce, obsecro te, non possum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam. nihil mihi gratius esse, quàm quod eam diligis. quod literas, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintum Fratrem uidi, qui Sami uidisset, patrem Sicione, quorum deprecatio est facilis. Vtinam illi, qui prius eum uiderũt, me apud eum uelint adiutum tantum, quantum ego illos uellem, siquid possem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiã, siqua sint in tuis literis, quæ me mordeãt, ego uero in optimam, teq; rogo, ut aperte, quẽadmodum facis, scribas ad me omnia, idq; facias quam sæpissime. Vale XIIII Calendarum Iunij.

T. P. ATTICO.

q Vantis curis afficiar, & si profecto uides, tamen cognosces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentiam mihi uideri uis, neq; te deterreo, quo minus id disputes, scribasq; ad me quam sæpissime. Non nihil enim me leuant tuæ literæ hoc tempore. per eos, qui nostra causa uolunt, ualentq; apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, & Oppiũ maxime, ut

de me scribant quamdiligentissime. Oppugnamur enim, ut audio, & à præsentibus quibusdam, & per literas. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. Furnius est illic mihi inimicissimus. qui misit filiũ non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. Dictitat se à me apud Cæsarẽ oppugnari. qđ refellit Cæsar ipse, omnesq; eius amici, neq; uero desistit, ubicunq; est, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbũ. qui ex ipso audissent, cum Sicione palàm multis audientibus loqueretur nefaria quædã, ad me pertulerunt. Nosti genus huiusmodi hominum. etiã expertus es. fortasse in me id est omne conuersum. sed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. Quare ad illud redeo. cura, ut huius rei causa, dedita opera mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures literas meo nomine. Vale. XIII Calendarum Ianuarij.

T. P. ATTICO.

Ego uero & incaute, ut scribis, & celerius, q̃ oportuit, feci, nec in ulla sum spe. quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ si nõ essent sedulitate effectæ, et beneuolentia tua, liceret mihi abire in solitudines aliquas. Nunc ne id quidem licet. Quid autem me iuuat, quod ante initum Tribunatum ueni, si ipsum, quod ueni, nihil iuuat? Iam quid sperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit, cum iam lege etiam sim confectus, & oppressus? Iam Balbi ad me literæ languidiores. multæq; multorũ ad illum fortasse

contra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali causa attu-
lit. omnia culpa contracta sunt. Ego enim, cum genus
belli uiderem, imparata, & infirma omnia contra pa
ratissimos, sciueram quid facerem, cœperamq; consili
um non tam forte, quàm mihi præter cæteros concedẽ
dum. cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua
mente fuerit is, quem tu mihi commendas, cognosces ex
ipsius literis, quas ad te, & ad alios misit. quas ego nũ
quam aperuissem, nisi res acta sic esset. delatus est ad
me fasciculus. solus solui, siquid esset ad me literarum.
nihil erat. Epistola Vatinio, & Ligurio altera. Iussi
ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore uene-
runt, scelus hominis clamantes. Epistolas mihi legerũt
plenas omnium in me probrorũ. hic Ligurius furere.
se enim scire summo illum in odio fuisse Cæsari. Illum
tamen non modo fouisse, sed & tantam pecuniam illĩ
dedisse honoris mei causa. Hoc ego dolore accepto uolui
scire, quid scripsisset ad cæteros. Ipsi enim illi putaui
perniciosum fore, si eius hoc tantum scelus percrebuis-
set. Cognoui. eiusdem generis literas ad te misi, quas
si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes. nil me lædet.
nam quod resignatæ sunt, habet, opinor, eius signum
Pomponia. hac ille acerbitate initio nauigationis cum
usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim.
neque nunc tam pro se, quàm contra me laborare di
citur. Ita omnibus rebus urgeor, quas sustinere uix pos
sum. uel planè nullo modo possum. quibus in miserijs
una est pro omnibus, quod istam miseram partu, pa-
trimonio, fortuna omni spoliatam relinquam. quare
te, ut polliceris, uidere planè uelim. alium enim cui

illam commendem habeo neminem. quoniã matri quoq; eadem intellexi esse paratã, quæ mihi. sed si me nõ offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumq; in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi, quo utinam susceptus non essem, aut neq́ ex eadem matre postea natum esset. Plura scribere fletu prohibeor. Vale.

T. P. ATTICO.

D meas incredibiles ægritudines aliquid noui accedit, ex his, quæ de Quinto Fratre ad me afferũtur. P. Terentius meus necessarius magnas operas in portu, & scriptura Asiæ pro magno dedit. Is Quintum Fratrem Ephesi uidit VI Iduũ Decemb. eumq; studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumq; ex eo de me contaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, uolumenq; sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus. multa à se dicta contra eius amentiam. multa etiã patris eius simuli scelere secum Quintum filium locutum, cuius furorem ex his epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. Hæc tibi dolori esse certo scio. me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurũ puto. De africanis quidem rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nunciantur. Nihil enim firmius esse dicunt. nihil paratius. Accedit Hispania, & alienata alia. legionum nec uis eadem, nec uoluntas. Vrbanæ res perditæ. Quid est, ubi acquiescam? nisi quandiu tuas literas lego. quæ essent profecto crebriores, siquid haberes, quo putares

meam molestiam

meam molestiam minui posse. Sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me quicquid erit, eosq;, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen. non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proxime ego ad te dedi, rescripseris. Vale. VII Calendarum Februarij.

T. P. ATTICO.

Confectus iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribere, facile id exequi possem. hoc minus, q̄d res nulla est, quae scribenda sit, cum praesertim ne spes quidem ulla ostendatur. fore melius. Ita iam ne tuas q̄dem literas expecto. quanquā semper aliquid afferunt, quod uelim. Quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. Ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim interuallo uideo esse mutata omnia. Illa esse firma, quae debeant. nos stultitiae nostrae grauissimas poenas pendere Reip. Sallustio curanda sunt. HS XXX, quae accepi à Cn. Sallustio, uelim uideas, ut quae ad me pertinent sine mora curentur. De ea re scripsi ad Terentiam. atq; hoc ipsum iam propè consumptum est. Quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore. sed prius quam id scirem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, uides. Nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. Quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non cessat de

nobis detrahere. nihil uidelicet tuæ literæ profecerũt. Vale. VIII Iduum Martij.

T. P. ATTICO.

Ephalio mihi à te literas reddidit ad VIII Iduũ Martij uespere. Eo autem die mane tabellarios miserã, qbus ad te dederã literas. tuis tamen lectis literis, putaui tandẽ aliqd rescribẽdũ esse, eo maxime, qđ ostendis te pendere anim, quã nam rationem Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia discesserim. nihil mihi opus est noua ratione. Sæpe enim ad eum scripsi, multisq; mandaui, non potuisse, cum cupijssem, sermones hominum sustinere, multaq; in eam sententiam. Nihil enim erat, quod minus eum uellem existimare, quàm me tanta de re non meo consilio usum esse. postea quam mihi literæ à Cornelio Balbo minore missæ essent, illum existimare Quintum Fratrem litu meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit) qui nondum cognoscet quæ de me Quintus scripsisset ad multos. etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat, effecerat tamen L. in eo. ijs uerbis ad Cæsarem rescripsi. De Quinto Fatre meo non minus laboro, q̃ de me ipso. sed eum tibi commendare hoc meo tempore nõ audeo. Illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, nequid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus'ue te diligerem, potiusq; illũ semper authorẽ nostræ coniunctionis fuisse, meiq; itineris comitem, non ducem. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq; nostra postulat. Ego ei nequid apud te obsim,

id te uehementer

id te uehementer etiam, atq; etiã rogo. Quare, siquis congressus fuerit mihi cum Cæsare (et si non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idq; iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. Sed, ut uideo, multo magis est nobis laborandum de Africa, quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad conditionis spem, quàm uictoriæ. quod utinam ita esset. Sed longe aliter esse intelligo, teq; ipsum ita existimare arbitror. aliter autem scribere non fallendi, sed confirmandi mei causa, præsertim cum adiungatur ad Africam etiam Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad cæteros siquid uidebitur tibi opus esse, uelim facias id, quod sæpe fecisti. nihil enim uenit mihi in mentem, quod scribendum putem. Quod me audis erectiorem esse animo, quid putas, cum uideas accepisse ad superiores ægritudines præclaras genere actiones? Tu tamen uelim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, scribere ad me, etiã si rem, de qua scribas, non habebis. Semper enim afferunt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditate creui. Duco enim Curionem fuisse simplicem, quoniam ad me nulla missa est. Vale. VIII Iduum Martij.

T. P. ATTICO.

Murenæ liberto nihil adhuc acceperam literarum. Sed P. F. Seruilio reddiderat eas, quibus rescribo. de Ser. patris literis. Quod scribis item Quintum in Syriã uenisse, et quod ais esse, qui nuntient, ne id quidem uerum est. quod certiorẽ te uis fieri, quo quisq; in me animo sit, aut fuerit eorũ, qui huc uenerunt, neminem alieno intellexi. Sed quantũ id mea

intersit, existimare te posse certo scio. Mihi cum omnia sint intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quod in eã causam uenisse me uideo, ut sola utilia mihi esse uideantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriæ filium, Rhodoq; Alexandriã C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per literas satisfacit, multo asperioribus uerbis, quàm, cũ grauissime accusabat. Ait enim se ex literis tuis intelligere, tibi non placere, quod ad multos de me asperius scripsit. Itaq; se pœnitere, quod animum tuum offenderit. sed se iure fecisse. Deinde perscribit spurcissime, quas ob causas fecerit. Sed neq; hoc tempore, nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum uideret. atq; utinam uel nocturnis, quemadmodum tu scripseras, itineribus propius te accessissem. Nunc necubi, nec quando te sim uisurus, possum suspicari. De cohæredibus suffidianis nihil fuit, quod ad me scriberes. nam & æquum postulant, & quicquid egisses, recte esse actum putarent. De fundo Frusinati redimendo iam pridem intellexisti uoluntatem meam, & si tum meliore loco res erant nostræ, neq; tamen mihi desperaturi ita uidebamur, tamen in eadem sum uoluntate. ijs quemadmodum satu uidebis, & uelim quoad poteris, consyderes, ut sit, unde nobis suppeditentur sumptus necessarij. Si quas habuimus facultates, eas tum Pompeio, cũ id uidebamur sapienter facere, detulimus. Itaq; tum & à tuo uillico sumpsimus, & aliunde mutuati sumus, cum Quintus quereretur per literas, sibi nos nihil dedisse, qui neq; ab illo rogati sumus, neq; ipsi eã pecuniam aspeximus. Sed uelim uideas, quid sit, quod cõ
fici possit,

fici possit, quid'q; mihi de omnibus des consilij. et cau sam nostri. Plura ne scribam dolore impedior. Siquid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, uelim, ut soles, facias, quoties'q; habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

T. P. ATTICO.

Non me offendit ueritas literarum tuarum, quod me tum communibus malis, tum præcipuis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, fateris'q; id fieri iam non posse. nec enim ea sunt, quæ erant antea, et ut nihil aliud comites me, et socios habere putabam. Omnes enim Achaici deprecatores, item'q; in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. Ita præter Lælium, neminem habeo culpæ socium, qui tamen hoc meliore in casu est, quod iam est receptus. De me autem nõ dubito, quin ad Balbum, et ad Oppium scripserit, a quibus, siquid esset lætius, certior factus essem. tecum etiam essent locuti, quibus cum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi respõderint, scribas. non quod ab isto salus data quicquam habitura sit firmitudinis, sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, præsertim hoc genere, tamen in tantis malis quid aliud uelim non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, & Hircius, is'q; item Africam petere cum cæteris dicitur, ad Minutium parentem scribam, cum tuas literas mittam, ad te scribam num quid egerit. HS XXX potuisse mirarer, nisi multa de suffidianis prædijs. & id ui-

deo tamen, & expecto quam uidere, si ullo modo potest resp. enim peruellem. iam extremum concluditur. ibi facile est. quod quale sit, graue est existimare. Vale.

T. P. ATTICO.

Quoniam iustas causas affers, quod te hoc tempore uidere non possim, quæso quid sit mihi faciendum. Ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiã pudeat de illis rebus. Ii autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achaici itẽ ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? Video difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab ijs ipsis quicquã ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas. Id'q; erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minutium XII sola curasse scripsi ad te antea. quod superest uelim uideas, ut curetur. Quintus non modo non cũ magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. Filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. Omnia tamen sunt faciliora, quàm peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. Cuius peccati, si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamen esset ea consolatio tenuis. sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. Alij capti, alij interclusi nõ ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & unà esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fusium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi existimari. Multi autem sunt, qui quocunq; sunt,

modo ad illos se recipere uolent, reciperentur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælij. sed quid me id leuat? nam C. quidem Cassium aiunt consilium Alexandriam eundi mutauisse. Hæc ad te scribo, nō ut queas tu demere solicitudinem, sed ut cognoscam, et quid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt. ad quæ Gener accedit, & cætera, quæ fletu reprimor, ne scribam. Quinetiam Aesopi. F. me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor. quid putes faciendum, occulte ne aliquò propius ueniendum, an mare transeundum. nam hic maneri diutius non potest. Suffidianis quare nihil potuit confici? genus enim conditionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia. cum ea pars, quæ uidetur esse minor, licitatione expleri posset. Hæc ego non sine causa quæro. suspicor enim cohæredes dubiam nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. pridie Iduum Maij.

T. P. ATTICO.

NOn meo uitio fuit hoc quidem tempore, ante enim est peccatum, ut me ista epistola nihil consoletur. nam & exigue scripta hæc est, et suspitiones magnas habet, nō esse ab illo, quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione ita faciā, ut suades. Neque enim ualde aduentus eius opinio est, neque, siqui ex Asia ueniunt, quicquam auditum esse dicunt de pace. cuius ego spe in hanc fraudem incidi.

Nihil uideo, quod sperandum putem, nunc præsertim, cum ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in cassiano negocio, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia. Ego uero, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellũ gerere dicitur, tamen ante reditum eius negocium cõfectum iri puto. Quod autem scribis quandam lætitiam bonorũ esse commotam, ut sit auditum de literis, tu quidẽ nihil prætermittis, in quo putes aliqd solatij esse. sed ego non adducor, quenquam bonum ullã salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quod huius consilij iam ne socium quidem habeo quenquam. qui in Asia sunt, et rerum exitum expectant. Achaici etiam Fusio spem deprecationis afferunt. horum et timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. mora alexandrina causam illorum correxit, meam euertit. Quam ob rem idem à te nunc peto, quod tu prioribus literis, ut siquid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab ijs, quod uides non fieri, tamen quoad bellũ erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio. sin iactor, eo minus. Itaq; tuas literas expecto, easq; ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribam de his literis, facerem, si me quicq̃ istæ literæ delectarent. Quidam scripsit ad me his uerbis. Etsi ego, ut in his malis Patris sum non inuitus, essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire uellem. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas literas remittere, semel ab ipso accepi. ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retentus est. Quintum Filium ad me acerbissime scripsisse iam ante ad te scripsi. Extremum est,

tremum est, quod te orem, si putas rectum esse, et à te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiã moneatis de testamento. Tempora monent, ut uideat, ut satisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere. credibile uix est. sed certe siquid est, quod fieri possit, prouidendum est. De omnibus rebus uelim ad me scribas, & maxime quid scribas de ea, in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas, id enim mihi erit pro explorato. Vale. III Nonarum Iun.

T. P. ATTICO.

P Roperantibus tabellarijs alienis, hanc epistolam dedi, eo breuiorem etiã, quod eram missurus meos. Tullia mea uenit ad me pridie Iduũ Iun. deq; tua erga se obseruantia, beneuolẽtiaq; mihi plurima exposuit, literasq; reddidit trinas. Ego autem ex ipsius uirtute, humanitate, pietate, non modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui, sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna uersari, idq; accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. Itaq; à te neq; consolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque consilium, quod capi nullum potest, expecto. teq; omnia cũ superioribus sæpe literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarẽ mittere cogitabam. Tulliam autem non uidebam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerẽ. Itaq; Aemathiam, cum primum per ipsam liceret, erã remissurus. pro ea quemadmodũ consolandis scripsisti

P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis respondere potuisse. quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a' mea suspitione eius oratio. sed non dubito, qn istis persuaderi nullo modo possit, ea, quæ faciant mihi probari posse, quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quanquam quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta causa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo, id'q; mihi ualde molestum est. illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat, constat'q; ne profectum quidem illo' quenquã post Idus Martij, nec post Id. Decembr. ab illo datas ullas literas. ex quo illud intelligis de literis ad V Iduũ Febr. datis inane esse, etiam, si uerum esset, non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Paestum'q; uenisse. Quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim. Dicitur enim per Nasidium ad me missus esse. Id quale, sit, uelim si inueneris, ad me scribas. De his rebus, quas mihi notas esse uoluisti, ut scribis, faciam. Vale. XVIII Calendarum Quintil.

T. P. ATTICO.

d E illius ab Alexandria discessu nihil adhuc rumoris, contrá'q; opinio, ualde esse impeditum. Itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem, & te rogo, ut me hinc expedias. Quoduis enim supplicium leuius est hac mansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. Siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur, hic esse me minime conuenit. quorum

fortasse utrunq; erit. Alterum certe intellexi omnino ex Oppij sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum uia esset. sed, ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino iam expecto, nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare uelim, & cum istis, & rem, ut poteris, expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII Calendarum Quintil.

T. P. ATTICO.

Cum tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi, quid scriberem, non habebam. Tu ad nos & rarius scribis, quàm solebas, & breuius. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. Veruntamen uelim, quid erit, qualecunq; erit scribas. Est autem unum, quod mihi sit optandum, siquid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe. sed quia tu leuiter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum uix est. Philotimus dicitur secedere Idib. Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu uelim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum in pessimis rebus aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. XI Calendarum Sextil.

T. P. ATTICO.

a D XVII Calendarum Septembr. uenerat die XXVIII Seleucea Peria C. Treboni, is, qui se Antiochiæ diceret apud Cæsarẽ uidisse Quintũ fratrem cũ Hircio, eosq; de eo, quæ uoluissent

impetrasse nullo qdē negocio. quod ego magis gauderē, si ista nobis impetrata quicquam ad spem explorati haberent. Sed & alia timenda sunt ab alijs, et ab ipso, quæ dantur, ut ea rursus in eiusdem sint potestate. etiā Sallustio ignouit. Omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum. notionem eius differri M. Gallius Q. F. mancipia Sallustio reddidit. Is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum Cæsarē Patris. Quod si faciet, ego, quod ante mallem, aliquò propius accedam. Tuas literas ad eas, quibus à te proxime consilium petiui, uehementer expecto. Vale. XVI Calendarum Septembr.

T. P. ATTICO.

Cœpi VI Calendarum Septembr. literas à te, datas XII Calendarū, doloremq́; quem ex quinti scelere iampridē acceptum iā abiecerā, lecta eius epistola, grauissimum cœpi. tu, etsi nō potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres, tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, uidebis quid, et quo modo de nummis, & illa sic scripsi tamen ego ad te antea. et nos, siquid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad Calendas Septembr. Athenis non uidetur fore. Multa eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnacis legio XII, ad quam primum Sulla uenit. lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliā. Sed, si hoc ita est, huc ueniat est necesse, ac mallē illū. aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit expectandum,

& cum reliquis etiam loci grauitas hinc miserrime per ferenda. Quod me mones, ut ea uideam, quæ ad tempus accommodem, facerem, si res pateretur, et si ullo modo fieri posset. sed in tantis nostris peccatis, tantisq; nostrorum iniurijs nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers, in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt. moderatione paulo minus temperata. Hæc autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar, multóq; malim, quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam iunxi. Tu ad me tamen uelim, quã sæpissime scribas, eóq; magis, quod præterea nemo scribit, ac si omneis tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis illum per me Quinto fore placatiorem, scripsi ad te ad ea enim statim Quinto Fratri omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

T. P. ATTICO.

d Iligenter mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim à te literas, quibus uideris uereri, ut epistolas illas acceperim, quas quidem uellem nunquam mihi redditas. Auxerunt enim mihi dolorem. si in aliquem incidissent, quic quam noui attulissent. Quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium? & genus hoc literarum, qđ nec Cæsar qdẽ ad istos uidetur misisse, quasi quo illius improbitatem ostenderet. sed credo, uti notiora nostra mala essent. Nã qđ te uereri scribis, ne illi obsint, eiq; rei mederi, negari quidem se passus est de illo. quod quidem mihi molestum non est. illud molestius, istas impetrationes nostras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit

hic cum Messala. Currunt ad illum pulsi à militibus, qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc ueniet. quod non putabam. tarde quidem, itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo agit, afferet moram. Quid mihi igitur censes? iam enim corpore uix sustineo grauitatem cœli huius, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excusent? ipse accedam propius? quæso attende, & me, quod adhuc sæpe rogatus non fecisti, consilio iuua. Scio rem difficilem esse, sed ut malis. etiam illud mea magni interest, te ut uideam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento, ut scribis, animaduertes. Vale.

T. P. ATTICO.

q Vod ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, te cũ eo locutũ. tuas literas expectabam, nisi illud quidem mutari, si aliter est, et oportet, non uideo posse, sed cum à nullo accepissem literas, desyderaui tuas. Et si putabam te certiorem factum non esse eam modo ualere. Scripseras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Augustus quidem Rhodo uenerat VIII Iduum Quintil. Is nuntiabat Quintum fratrẽ ad Cæsarẽ profectum IIII Calendarum Iun. Philotimũ Rhodum prid. eius diei uenisse. habere ad me literas. ipsum Augustum audies. sed tardius iter faciebat. eo feci, ut eo celeriter eunti darẽ. quid sit in his literis nescio. sed mihi ualde Quintus frater gratulatur. equidẽ in meo tanto peccato nihil, ne cogitatione quidem assequi possum,

quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, ut de hac mise-
ria cogites, & illud, de quo ad te proxime scripsi, ut ali
quid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam
de ipso testamento. Illud quoq; uellem antea. sed omnia
timuimus. Melius quidem in pessimis nihil fuit, dissidio
aliquid fecissemus, ut uiui uel tabularum nouarum no
mine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metel-
læ, uel omnium maiorum, ne res perijsset, et uideremur
aliquid doloris uirilis habuisse. Memini omnino tuas li
teras. sed et tempus illud, & siquid ius præstitit. nunc q
dem ipse uidetur denuntiare. Audiuimus enim de sta
tu Clodij. generum ne nostrum potissimum, ut hoc uel ta
bulas nouas. Placet mihi igitur, et est idē tibi nuntium
remitti. Petet fortasse tertiā pensionem. Consydera igitur
tu, ne uidel. ab ipso nascetur. An prius ego, si ullo modo
potuero uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam.
Tu et hæc, et siquid erit, quod intersit me scire, scibas ue
lim. Vale.

T. P. ATTICO.

q Vædam ad me, et quæ etiā ad me uis, ad Tul
liam de me scripsisti, ea sentio esse uera. Eo sum
miserior, et si nihil uidebatur addi posse, quod
mihi nō modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne
dolere qdem impune liceat. Quare istud feramus. quod
cum tulerimus, tamen eadē erunt ꝑpetienda, quæ tu,
ne accidant, ut caueamus, mones. Ea enim est à nobis
contracta culpa, ut omni statu, omniq; populo eundem
exitum habitura uideatur. sed ad meam manū reddide
rint, enimuero hæc occultius agenda. uide quæso etiam

nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quære-
re cœperat. non credo, & commoti. neq; enim rogari,
ne me quidem, sed quasi ita sit, quoniã in sermone iam
uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cuius
extra periculum huius belli fortunas te quidem tibi po
tissimum uelim, si idem illa uellet, quam quidem Cœ-
lio miseram in hoc timere de illo altero. Scio equidem
uenire nunc nil posse, sed seponi, & occultari possunt,
ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quod
scribis nobis, nostra, & tua Terentiæ fore parata, tua
credo, nostra quæ poterunt esse? Si de Terentia autem
(mitto cætera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc ad
di potest? Scripseras, ut XII HS permutaret, tantum
esse reliquum de argento. Misit illa CCLII mihi, &
ascripsit tantum esse reliquum. cum hoc tam paruum de
paruo detraxerit, perspicis qd in magna re fecerit? Phi-
lotimus non modo nullus uenit, sed ne per literas qui-
dẽ, aut per nuntiũ certiorem facit me, qd egerit. Epheso
qui ueniunt, ibi se eum de suis controuersijs in ius adeũ
tem uidisse nuntiant quidem (ita enim uerisimile est) in
aduentũ Cæsaris fortasse reijciuntur. Ita autem nihil pu
to eum habere, quod putet ad me celerius perferendum,
et eo me magis esse despectum, ut etiam siquid habet, id
nisi omnibus suis negocijs confectis ad me referre non
curet. Ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non
tantum, quantum uideor debere. nihil enim mea minus
interesse puto, quàm quid illic afferatur. id quam ob
rem, te intelligere certo scio. Quod me mones de uultu,
et oratione ad rem accommodanda, et si difficile est, ta
men imperarem mihi, si mea quicquam interesse pu-

tarem. Quod

tarem. Quod scribis literis putare Africanum negotium confici posse, uelim scriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri posse. Tu tamen uelim, siquid erit, quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me. sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsum. Ego ad te, siquid audiero, citius scribã. Vale. VIII Iduum Sextil.

T. P. ATTICO.

f Acile assentior tuis literis, quibus exponis pluribus uerbis nullum te habere consiliũ, quo à te possim iuuari. Consolatio certe nulla est, quæ leuare possit dolorem meum. nihil est enim contractum casu, nam id esset ferendum, sed omnia fecimus his erroribus, & miserijs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluissent, quàm obesse. Quàm obrem, quoniam neq; consilij tui, neq; consolationis cuiusquam, spes ulla mihi ostenditur, non quæram hæc à te posthac. tantum uelim, ne pristinum hoc officiũ intermittas. scribas ad me quicq̃d ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quẽ des, quod longum non erit. Illum excessisse Alexandria rumor non est firmus, ortus ex Sulpicij literis, quas euntes postea nuntij confirmarunt. quod uerum, an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malim, nescio. Quod ad te iam pridem de testamento scripsi apud epistolas, uelim, ut possim aduersus ego huius miseriam ea facultate confectus confligari. nihil unquam simile natum puto, cui siqua re consulere aliquid possum, cupio à te admoneri. Video eandem esse difficultatem,

quam in consilio, datæ ante tamen, hoc me magis solicitat, quàm omnia. In pensione secunda cæci fuimus. aliud mallem. sed præterijt. Te oro, ut in perditis rebus, siqd cogi, conficiq; potest, quod sit in tuto, ex argento, req; satis multa, ex supellectile des operam. Iam enim mihi uidetur adesse extremũ, nec ulla fore conditio pacis, eaq;, quæ sunt etiam sine aduersario peritura. Hæc etiam, si uidebitur, cum Terentia loquere opportune. Non queo omnia scribere. Vale. III Nonarum Quintil.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER DVODECIMVS.

T. P. ATTICO.

u Ndecimo die postquam à te discesseram hoc literularum exaraui egrediens è Villa ante lucem, atq; eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Thusculano. Ibi unum diem. V. Calendarum igitur ad constitutum, atq; utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, adq; osculum Atticæ possim currere. Quod quidem ipsum scribe quæso ad me, ut dum consisto in Thusculano sciam, quid garriat in rusticatu, quid scribat ad te, eiq; interea, ut scribis, salutem annuntiabis, itemq; Tyliæ. & tamen, & si continuo congressuri sumus, scribes ad me, siquid habebis. Cum complicarẽ hanc epistolã, noctu Abundus ad me

dus ad me uenit cum epistola tua tabellarius. quã le-
cta, de Atticæ febricula scilicet ualde dolui. Reliqua,
quæ expectabam ex tuis literis, cognoui omnia. Sed, qđ
scribis igniculum matutinum γεροντικώτερον est
memoriola uacillare. Ego enim IIII Calendarum
Axio dederam, tibi III, Quinto, quo die uenissem,
idest V Calendarum. Hoc igitur habebis noui nihil.
quid ergo opus erat epistola? quid cum coram sumus,
& garrimus quicquid in buccam uenit? est profecto
quædam λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest,
collocutione ipsa suauitatem. Hic rumor est. T. Murcum
perijsse naufragio. Asinium delatum uiuum in manus
militum. naues delatas in Vticam reflatu. hoc Pompe-
ium non comparere, nec in Balearibus omnino fuis-
se, ut Patietus affirmat. sed author nullius rei quisquã.
Habes, quæ, dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea pre
neste. Ibi Hircius, & isti omnes, & quidem ludi dies
octo, quæ cœnæ? quæ delitiæ? Res interea fortã transf
acta est. O' miros homines. at Balbus ædificat τί γὰρ
αὐτῷ μέλλει; Verum, si quæris hominem, homini
non recta, sed uoluptaria quærenti, nonne βεβίωται.
Tu interea dormis. iam explicandum est πρόβλημα,
siquid acturus sis. Si quæris quid putem, ego fructum
puto. Sed quid multa? iam te uidebo, & quidem, ut spe-
ro, de uia recta ad me. Simul enim & diem Tyrannioni
constituemus, & siquid aliud. Vnum te puto minus blan
dum esse, q̃ me, etsi uterq; nostrum est aliquando aduer
sus aliquẽ, inter nos certe nunq̃ sumus. Audi igitur me
hoc ἀγοητεύτως dicẽte. ne uiuã mi Attice, si mihi nõ mo
do Thusculanũ, ubi certe sum libenter, sed μακάρων νῆσοι

tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies. Quare obduretur hoc triduum, ut te quoq; ponam in eodem πάθει, quod ita eſt profecto. ſed uelim ſcire, hodie ne ſtatim de auctione, & quo die uenias. ego me interea cum libellis. At moleſte fero Vennonij me hiſtoriam non habere. ſed tamen ne nihil de re nomen aliud. quid Cæſar? treis habet conditiones, aut emptione ob haſtam. perdere malo (& ſi præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegatione in mancipe annua die, quis erit, cui credam? aut quando ipſe Metonis annus ueniet? aut Veteni conditiones emiſſem σκέψαι igitur. ac uereor, ne iſte iam auctionem nullam faciat, & ſedulo ijs factis Clipſo ſubſidio currat, næ talis uir ἀλογίστως μελήσει O gratas tuas mihi, iucundasq; literas, quid quæris? Reſtitutus. eſt mihi dies feſtus. Angebar enim, quod Tiro ἐμβριθέστερον te ſibi eſſe uiſum dixerat. addam igitur, ut cenſes, unum diem, ſed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον eſt. non aſſequor, ut ſcribam, quod tui conuiuæ non modo libenter, ſed etiam æquo animo legere poſſint. quinetiam, ſi à ſententijs eius dictis, ſi ab omni uoluntate, conſilijsq;, quæ de rep. habuit, recedam, ψιλῶς uelim grauitatem, conſtantiamq; eius laudare. hoc ipſum tamen eſt odioſum ἄκουσμα ſit. Sed uere laudari ille uir non poteſt, niſi hæc ornata ſint. quod ille ea, quæ nunc ſunt, & futura uiderit, & ne fierent, contenderit, & facta ne uideret, uitam reliquerit. Horum quid eſt, quod Alledio probare poſſimus? ſed cura obſecro, ut ualeas, eamq;, quam ad omneis res adhibes, in primis ad conualeſcendum adhibe prudentiam.

Quintus Pater

Quintus Pater quartum, uel potius millesimum, nihil sapit. qui lætetur Luperco filio Testario, ut cernat duplici decore cumulatam domum. addo etiam Philotimũ tertium. O stultitiam, nisi mea maior esset, singularẽ. Quod autem osim hanc rem ἔρανον à te fac, nõ ad διψῶσαν κρήνην, sed ad ἠρίνην eum uenisse (ut scribis) haurire, in tantis suis præsertim angustijs τοῖ παῦτ᾽ ἀρ᾽ ἀποσκήψῃ; sed ipse uiderit. Cato me quidem delectat. sed etiam Bassium Lucilium suade Cœlio, tu quæres, ut scribis. ego nihil noui. noscẽda est natura, non facultas. Modo de Hortensio, & Verginio, tu siquid dubitabis, & siquid magis placeat. Ego quantum aspicio, non facile inueneris. cum Mustella, quemadmodum scribis, cum uenerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. Tibi enim sanè assentior, & istud nimiũ diu duci, & omnia nunc undiq; contrahenda. te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq; negocijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniendi. sed mecum esse te puto, non solum quod meam rem agis, uerum etiam quod uidere uideor quo modo agas. Neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tabulum Pr. uideo Lucio Metello, Quinto maximo Coss. Nunc uelim P. Scæuola Pontifex maximus, quibus Coss. Tr. Pl. equidem puto proximus Cepione, & Pompeio. Pr. enim Furio Sexto Atilio. dabis igitur Tribunatum, etsi potes ijs tabulis, & quo crimine uide quæso. Lucius Libo ille qui de Ser. Galba Censorino. & Manlio Coss. Tr. Pl. fuit. si erit, conturbo enim me, & puto me Bruti Fanniana.

in Bruti epitoma Fannianorum scripsi, quod erat in extremo, id'q; ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælij. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras. Te autem nunc Brutus, & Fannius. Ego tamen de bono authore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. Hunc igitur locum 'expedies. Ego misi Tironem Dolobellæ obuiam. is ad me Idibus reuertetur. te expectabo postridie. De Tullia mea tibi antiquissimũ esse uideo, id'q; ita ut sit, te uehementer rogo. Ergo & in integro omnia (sic enim scribis mihi) etsi Calendæ mutandæ fuerunt. me assionum'q; ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæ'q; tabulæ. nihil tamen tanti, ut à te abessem, fuit. cum Romæ essem, et te iam, iam'q; uisurum me putarem. quotidie tamen horæ, quibus expectabam, longæ uidebantur. Scis me minime esse blandum. itaq; minus aliquanto dico, quàm sentio. De Cœlio uide quæso, ne qua lacuna sit in auro. ego ista non noui. sed certe in Colybo est detrimentum, satis huc aurum sit accedit. sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. ain tu unũ hoc fui sine me? At ego quoties cum essem ociosus, sine te tamen nolui. Quomodo ergo hæc lues, immo scilicet, si mihi librũ miseris, quod ut facias, etiam, atq; etiam rogo. etsi me non magis liber ipse delectabit, q̃ tua admiratio delectauit. amo enim teq; istam tam tenuem θεωρίαν tam ualde admiratũ esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia. Scire enim uis, quo uno ani mus alitur. sed quæso quid ex ista acuta, et graui refer tur ad τέλος, sed longa oratio est, & tu occupa-

tus in meo fortasse aliquo negocio, & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo a te nitidum solẽ, unctumq; repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto. quoniam quidẽ est missus ad te Chremes, tantum ne ab re tua est ocij tibi, ut etiam oratorem legas? Macte uirtute mihi quidem gratum, et erit gratius, si nõ modo in libris tuis, sed etiã in aliorum per liberarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere uisus est. Quæso illud tutum, quod erat & urbanum, ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret, Atticam doleo tandiu, sed quoniã iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus. Quæ desyderas, omnia scripsi in codicillis, eosq; Eroti dedi breuiter, sed etiam plura, quàm quæris in ijs. De Cicerone, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti, locutus sum cum eo liberalissime, quod ex ipso modo uelim, si tibi erit commodum, sciscitere. Sed quid differo? Exposui te ex me detulisse, & quid uellet, uelle Hispaniam requirere liberalitatem. De liberalitate dixi, quantum Publius, quantum Flamen Lentulus filio. De Hispania duo attuli, primum idẽ, quod tibi, me uereri uituperationem. non satis est, si hæc arma reliquissemus etiam contraria, deinde fore, ut ageretur, cum à fratre familiaritate & omni gratia uinceremur. uelim magis liberalitate uti mea, quàm sua libertate. sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non minus displicere. Ego etiam, atq; etiam cogitabo, teq; ut idem rogo, facias. Magna res, & simplex est. manere illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, & in codicillis scri-

pſeram, & ita cogito ſimul ac redierit. ſin ille tardius, ego tamen triduum, & quod præterij, Dolobella etiam mecum. De Cicerone multis res placet. comes eſt idoneus. Sed de prima penſione ante uideamus. Adeſt enim dies, & ille currit. Scribe quæſo, quid referat Celer egiſſe Cæſarem cum Candidatis. utrum ipſe in fœnicularium, an in campum Martium cogitet, & ſcire uelim nunquid neceſſe ſit comitijs eſſe Romæ. nam & Pyliæ ſatisfaciendum eſt, & utique Atticæ. næ ego eſſem hic libenter, atq; id quotidie magis, ni eſſet ea cauſa, quam tibi ſuperioribus literis ſcripſi. Nihil hac ſolitudine iucundius, niſi paulum interpellaſſet Amyntæ filius ὢ ἀπεραντολογίαν ἀηδοῦς. cætera noli putare amabiliora fieri poſſe ulla litore proſpecto maris. tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis, nec erat, quid ſcriberem, & ſomnus urgebat. Male mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnopere moderandus. Conſolationum autem multæ uiæ, ſed illa rectiſſima. Impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Alexim uero curemus, imaginem Tironis, quem ægrum Romam remiſi, & ſiquid habet, tollis ἐπιδήμιον ad me cum teſtamento transferamus. Tota domus uacat ſuperior, ut ſcis. hoc puto ualde ad rem pertinere. male de Seio, ſed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipſi enim quid ſumus? aut quandiu hæc curaturi ſumus? Ea uideamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo. quid agamus de Senatu. Et ut neq́d prætermittam, Ceſonius ad me literas miſit, Poſthumiam Sulpicij domum ad ſe ueniſſe. de Pompeij magni filia, tibi reſcripſi, nihil me hoc

tempore

tempore cogitare. alteram uero illam, quam tu scribis, puto nosti. nihil enim uidi fœdius. sed adsum. coràm igitur. Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio. commotiunculis συμπάσχω. De dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio est delegandi. quoquo modo confice. Turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν habere uideatur. γνώριμος est igitur animus in hortis, quos tamen inspiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles, etsi μεθαρμόζομαι in posterum. genus hoc personarum incredibile est, quàm ea quidem requirant. Ad antiquos igitur ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo ad te, quod perscribam. sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas literas. nõ quo aliquid ex his expectem, sed nescio quomodo tamen expecto. Quare siue habes, siue non, scribe tamen aliquid, teq; cura. commouet me Attica. & si assentior Cratero. Bruti literæ scriptæ & prudenter, & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. me hæc solitudo minus stimulat, quàm ista celebritas. te unum desydero. Sed literis non difficilius utor, quàm si domi essem. ardor tamen ille urget, & manet. non mehercule indulgente me, sed tamen repugnante. Quod scribis de Apuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio, quibus quidem ille receperat, mihiq; etiam iusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum, sed cura, ut excuser morbi causa in dies singulos. Lænâs hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. deniq; nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniam et ipse perpetuum mor-

bum iurabo. Cum enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quàm dolore. Coctium uelim appelles. quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum perfugium doloris mei. De me excusando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. nihil esse negocij arbitror. Quencunq; appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Laenatem, et Statilium. tribus enim opus est. sed mihi Laenas totum receperat. Quod scribis à Iunio te appellatum, omnino Cornificius locuples est. sed tamen scire uelim quando dicatur spopondisse, & pro patre, an ne pro filio, neq; eo minus, ut scribis, procuratores Cornificij, et Apuleiū praediatorem uidebis. Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis, ut omnia. sed me mihi non defuisse tu testis es. nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego non domu tuae legerim. sed omnem consolationem uincit dolor. quinetiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per literas consolarer. quem librum ad te mittam, si descripserint librarij. Affirmo tibi nullam consolationem esse talem. totos dies scribo. non quo proficiam quid, sed tantisper impedior. non equidem satis (uis enim urget) sed relaxor tamen, ad omniáq; nitor, non ad animum, sed ad uultus ipsum, si queá, reficiendum, idq; faciens interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. Solitudo aliquid adiuuat. sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses. quae mihi una causa est hinc discedendi. nam pro malis recte habebar. quanquam ipsum doleo. non enim iam in me idem esse poteris. Perierunt illa, quae amabas. de Bruti ad me literis scri-

psi ad te antea. prudenter scriptæ. sed nihil, quod me adiuuarent. Quod ad te scripsit id uelle, ut ipse adesset, certe aliquid, quoniam me tam ualde amat, adiuuaret. quod, siquid scies, scribas ad me uelim. maxime autem pensa quando de Attica doleo. Credo tamen Crater opiliam angi uetabat, idest mœrore pro omnibus apud Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, uidebis. In hac solitudine careo omnium colloquio, cumq; mane me in syluam abstrusi densam, & asperam, non ex eo inde ante uesperum. Secundum te nihil est mihi amicius solitudine. In hac mihi omnis sermo est cum literis. cũ tamen interpellat fletus, cui repugno, quoad possum. sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas literas cras habebis. cum erit cui des, dabis. Te tuis negocijs relictis nolo ad me uenire. ego enim potius accedam, si diutius impediere, etsi ne decessissem quidem è conspectu tuo, nisi me planè nihil ulla res adiuuaret. Quod si esset aliquod leuamen, id esset in te uno. & cum primum ab aliquo poterit esse, à te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum. sed nec tuæ domui probatur. nec meæ poteram, nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem. Idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. Mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine, quam uereor, ne Philippus tollat. Heri enim uesperi uenerat. me scriptio, & literæ non leniunt, sed obturbant. Martianus ad me scripsit, me excusatum esse apud Apuleium Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine reddendas literas cures, gra-

tum mihi eos fecisse, quod pro Cornificio me ab hinc amplius annis XXV spondisse, dicit Flauius, etsi reus locuples est, & Apuleius prædiator liberalis, tamen uelim des operam, ut inuestiges ex consponsorum tabulis, sit ne ita. mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio. Potest tamen uideri. sed scire certum uelim, & appelles procuratores, si tibi uidetur, quanquam quid ad me? Veruntamen Pansæ profectionem scribes, cum scies. Atticam saluere iube, & eam cura diligenter, obsecro Pyliæ salutem. dum recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio à te amonendo. quod uelim mihi ignoscas eiusmodi est. Etenim habeo nonnullos ex ijs, quos nunc lectito authores, qui dicant fieri id oportere, quod sæpe tecum egi, & quod à te approbari uolo. De Fano illo dico, de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. Equidem neque degenere dubito, Placet enim mihi Cludi, neque de re. statutum est enim, de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego his temporibus tam eruditis, quãtum fieri poterit, profecto illam consecrabo omni genere monimentorum ab omnium ingenijs scriptorum & græcorum, & latinorum. quæ res forsitan sit refricatura uulnus meũ, sed iam quasi uoto quodam, & promisso me teneri puto, longumq; illud tempus cum non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum uidetur. Habeo enim nihil tentatis rebus omnibus in quo acquiescam. nam, dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebã dolores meos. nunc omnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm

ſolitudinem, quam (quod eram ueritus) non obturbauit Philippus. nam, ut heri me ſalutauit, ſtatim Romã profectus eſt. Epiſtolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, ſcripſi, miſi ad te. eam curabis cum tua perferendam. eius tamen miſi ad te exemplum, ut, ſi minus placeret, ne mitteres. Domeſtica, quod ais ordine adminiſtrari, ſcribes, quæ ſunt ea. quædam enim expecto. Coccius uide ne fruſtretur. Nam Libo, quod pollicetur, ut Heros ſcribit, non incertum puto de ſorte mea. Sulpicio confido, & Egnatio ſcilicet. de Apuleio quid eſt, quod labores, cum ſit excuſatio facilis, tibi ad me uenire, ut oſtendis, uide, ne non ſit facile. eſt enim longum iter, deſcendentemq; te, quod celeriter tibi erit fortaſſe faciendum, non ſine magno dolore dimittam. ſed omnia, ut uoles. Ego enim quicquid feceris, id tum recte, tum etiam mea cauſa factum putabo. Heri, cum ex aliorum literis cognouiſſem de Antoni aduentu, admiratus ſum nihil eſſe in tuis. ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ, quàm datæ, neq; iſta quidem curo. ſed tamen opinor propter prædes ſuos accuriſſe. Quod ſcribis Terentiam de obſignatoribus mei teſtamenti loqui, primum tibi perſuade, me iſtæc non curare, neque eſſe quicquam, aut paruæ curæ, aut noui loci. ſed tamen quid ſimile. Illa eos non adhibuit, quos exiſtimauit quæſituros, niſi ſciſſent, quid eſſet. Num id etiam mihi periculi fuit? ſed tamen faciat illa. quoad ego dabo meum teſtamentum legendum cui uoluerit. Intelliget non potuiſſe honorificentius à me fieri de nepote, quàm fecerim. nam quod non aduocaui ad obſignandum, primum mihi non uenit in mentem, deinde ea re non uenit, quia nihil attinuit. tu

te scis (si modo meministi) me tibi tum dixisse, ut de tu is aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? Equidem domesticos iusseram. tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium. inde est natum, ut ad Publiú. Sed necesse neutrum fuit. Hoc tu tractabis, ut tibi uidebitur. Est hic quidem locus amoenus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circaeis aspici possit. sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate (si modo haec stabunt) illud quasi consecratum remanere possit. Equidem iam nihil egeo uectigalibus, & paruo contentus esse possum. Cogito interdum trans Tyberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc causam maxime. nihil enim uideo, quod tam celebre esse possit, sed haec corãm uidebimus. ita tamen, ut hac aestate Fanum absolutum sit. Tu tamen cum Appellachio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quae scribis, approbo, maxime, quod de iudicatu meo responsum sit, siquid perspexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant uelim scire. ita, ut in ea re te, cum tam occupatus sis, non multum operae uelim ponere. De Antonio quoq; Balbus ad me, cum Oppio conscripsit, idq; tibi placuisse, ne pertubarer, illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te scripsi, scire uolo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. Pansa, si hodie, ut putabas profectus est, posthac iam incipio scribere. scribe ad me de Bruti aduentu quid expectes, id est quos ad dies. id si scies, ubi iam sit, facile coniectura assequere. Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te mi Attice suscipe totum

negocium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es conscius, & ut nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multo magis mouet, quod mihi est & sanctius, & antiquius, præsertim cum hoc alterum, neque syncerum, neq; firmum putem fore. Non dum uideris prospicere, quàm me nec Antonius commouerit, nec quicquam iam eiusmodi possit commouere. De Terentia autem scripsi ad te eis literis, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq; à cæteris desyderari scribis, ut dissimulem me tam grauiter dolere, possum ne magis, quod totos dies consumo in literis? quod & si non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi causa facio, tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quod expectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. expectabam autem maxime de Fano. non nihil etiam de Terentia. uelim me facias certiorem proximis literis, Cn. Cepio Seruiliæ Claudij pater. uiuo ne patre suo naufragio perierit, an mortuo. item Rutilia uiuo ne C. Cotta filio suo mortua sit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Legi Bruti epistolam, eamq; tibi remisi, sanè non prudenter rescriptam ad ea, quæ requisieras. sed ipse uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiã putat de animaduersione dixisse, quam omnes ante dixerant, præter Cæsarem. & cum ipsius Cæsaris tam seuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit. Consularium putat leuioris fuisse Catuli, Seruilij Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gelij, Volcatij, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, etiam M. Annij Glabrionis

Syllani Murenæ. Dessignatorum. Coß. Cur ego in sniam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. me autem hic laudat, quod re tulerim, non quod patefecerim, cohortatus sim. quod deniq; ante, quàm consulerem, ipse iudicauerim. Quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cœlum, præscribendáq; censuerat, idcirco in eius sententiam est facta discessio. Hic autem se etiam tribuere multum mihi putat, quod scripserit optimum Cos. Quis enim tenuuius dixit inimicus? ad cætera uero, ubi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de S.C. ut corrigas. hoc quidem fecisset, etiam si Rannio admonitus esset, sed hæc iterum ipse uiderit. De hortis, quoniam probas. effice aliquid. Rationes meas nosti. Si uero etiam à Falerio recedit, nihil ei negocij est, sed etiam sine eo posse uideor contendere. Venales certe sunt Drusæ fortasse, & Tamianitæ, & Cassianæ, sed hæc coràm. De Terentia non possum commodius scribere, quàm tu scribis. Officium sit nobis antiquissimum, siquid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Omnia à te Lælij curanda sunt. HS Centum. negat fors, posse. sine me credo, quod accipienda aliqua sit, & danda æstimatio, uellem tibi dixisset, si enim res est, ut mihi scribit, parata, nec in eo ipso mentitur, per te confici potuit. id cognoscas, & conficias uelim, quod me in Forum uocas, eo uocas, unde etiã bonis meis rebus fugiebã. Quid enim mihi, cum Foro sine iudicijs, sine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos æquo animo uidere non possum? Quod autem homines à me postulare scribis, ut Romæ sim, neque mihi, ut absim concedere, aut qua-

tenus eos mihi concedere, iã pridem scito esse, cum unũ te pluris, quàm omneis illos putem, ne me quidem contemno, meoq́; iudicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum. Neq; tamen progredior longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt, quorũ scripta omnia, quæcunq; sunt, in eam sententiam non legi solum (quod ipsum erat fortis ægroti accipere medicinam) sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflicti, et fracti animi nõ fuit. Ab his me remedijs noli in istam turbã uocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi omne onus imponis, non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa uulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. Moderare igitur quæso, ut potes. neq; enim à te plus, quam potes, postulo. Potes autem quid ueri sit, perspicere, hoc pro summa tua prudentia, & summa in nos beneuolentia facies, & ualebis tu unus. De Rutilia quoniam uideris dubitare, scribes ad me, cum scies, sed quamprimum, Num Clodia D. Bruto consulari filio suo mortuo, uixerit. Id de Marcello, aut certe de Posthuma sciri potest. Illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro, de hortis etiam, atq; etiam rogo. omnibus meis, eorumq́;, quos scio mihi nõ defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quæ uẽdere facile possim, sed, ut non uendam, eiq́; usuram pendam, à quo emero, non plus annum possum asseq, quod uolo. Si me adiuuas, paratissimi sunt. Drusia enĩ cupit uendere proximos. Puto Lamiæ, sed abest. Tu tamen, siquid potes, odorare, ne filius quidem quicquam utitur, & ijs usuris facillime sustentabitur. Habe tuum negocium, nec quid res mea familiaris postulet, quam

ego non curo, sed quid uelim, existima. Putaram te ali quid noui, quod eiusmodi fuerat initium literarum, quamuis non curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum, sed uidelicet meis literis respondisti, ut de foro, & de Curia, sed domus est, ut ais, Forũ. Quid ipsa domo mihi opus est carenti Foro? Occidimus, occi dimus Attice iam pridem nos quidem, sed nunc fatemur, postea quam unum, quo tenebamur, amisimus. Itaq; solitudinem sequor, & tamen siqua me res isto abduxe rit, enitar, si quomodo potero (potero autem) ut præter me nemo dolorem meum sentiat, si ullo modo poterit, ne tu quidem. atque etiam illa causa est non ueniendi. Meministi quid ex te Atedius quæsierit, quinetiam nunc molesti sunt. Quid existimas, si uenero? De Terentia ita cura, ut scribis, meq; hac ad maximas ægritudines accessione non maxima, libera. Et ut scias me ita dolere, ut non taceam quibus Coss. Carneades, & ea legatio uenerit Romam, scriptum est in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ causa fuerit. De Oropo opinor, sed certum nescio, & si ita est, quæ controuersiæ præterea? qui eo tempore nobilis Epicurus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis, qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres, quæ etiam ex Appollodoro puto posse inuenire. De Attica molestum, sed quoniam leuiter, recte esse confido. De Magala dubium mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam, cui, ut omnia contingant, quæ uolo, leuari non possum. De Drusi hortis quanti licuisse tu scribis, id ego quoq; audieram, &, ut opinor, heri ad te scripseram, sed quanti? quanti bene emitur, quod ne

cesse est mihi, quoquo modo tu existimas. scio enim ego ipse, quid de me existimem. leuatio quaedam est, si minus doloris, ac officij, & debiti. Ad Siccam scripsi, quod utitur L. Cotta, si nihil conficeretur de trans tyberinis, habes. T. in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci. ad hanc rem tamen plus etiam satis. id etiam cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimueris, nec mihi argento iam, nec ueste opus est, nec quibusdam amoenis locis, hoc opus est. Video etiam a quibus adiuuari possim, sed loquere cum Silio. nihil enim est melius. mandaui etiam Siccae, rescripsit constitutum se cum eo habere, scribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis. Benefecit A. Silius, qui transegerit. neq; enim ei deesse uolebam, & quid possem, timebam. De Ouia confice, ut scribis. De Cicerone tempus esse iam uidetur, sed quaero, quid illi opus erit Athenis permutari ut possit, an ipsi ferendum sit, de totaq; re quemadmodum, & quando placeat, uelim consyderes, Publius iturus ne sit in Africam, & quando ex Aledio scire poteris. quaeras, & ad me scribas uelim. Et, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias. P. Crassus Lumuliae filius uiuo ne P. Crasso consulari patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. Item quaero de Regillo Lepidi filio, recte ne meminerim patre uiuo mortuum. Cispiania explicabis, itemq; pretiana. De Attica optime id. ei salutem dices, & Pyliae. Scripsit ad me diligenter Sicca de Silio, seq; ad te rem detulisse, quod tu idem scribis. mihi & res, & conditio placet, sed ita ut numerato malim, quam existimatione. uoluptarias enim possessiones uolet

silius. Vectigalibus autem, ut his possum esse contentus, quæ habeo, sic uix minoribus. Auide ergo numerato. HS DC exprimes ab Hermogene, cum præsertim necesse erit. Et domi uideo esse HS DC, reliquæ pecuniæ uel usuram Silio pendemus, dum à Faberio, uel cum aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus. Erit etiã aliquid aliunde, sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uero hortis multo antepono, neq; sunt unquam comparata, mihi crede. Vna me causa mouet, in qua socio me τετυφῶσθαι, sed, ut facis, obsequere huic errori meo. Nam quod scribis ἐπίγραμμα actum iam de isto est, alia magis quæro. Sicca, ut scribit, etiam si nihil confecerit, cum Agdio, tamen se scribit X Calendarum esse uenturum. Tuis occupationibus ignosco, eæq; mihi sunt notæ. De uoluntate tua, ut simul simus, uel studio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia, quod scribis, si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere, sed mihi solitudo, & recessus Prouincia est, quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illũ desydero. Præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem uictus, cur ego illi molestus esse uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? Voluntas tamen eius mihi grata est. unam rem ad me scripsit, de qua decreui nihil ad te scribere. Spero enim me à te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Pyliæ, & Atticæ salutem. Vale.

T. P.

T. P. ATTICO.

d E Siliano negocio, etsi mihi non est ignota cō ditio, tamē hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturum. certe quidem negas te nosse, sed ultra Silianam Villa est, quam puto tibi notam esse, Villula sordida, & ualde pusilla. nihil agri ad ullam rem, loci satis, nihil ad eam, quam quæro. sequor celebritatem, sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est, si perficis (est enim positū in te totum) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam. ipsi permittam, ne tempore numorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Alledio quod scribis si quid inueneris, scribes. Et ego ex tuis animaduerto literis, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie, quæ iam, iamq; ipsa contrita sunt, tamen facere non possum, quin ad te mittam, ut tuas accipiā. De Bruto tamen siquid habebis, scire enim iam puto, ubi Pansam expectet, si, ut consuetudo est, in prima Prouincia, circiter Calendas affuturus uidetur. uellem tardius, ualde enim urbem fugio multas ob causas. itaq; id ipsum dubito an excusationem aliquam ad Silium parem, quod quidem uideo facile esse, sed habemus satis temporis ad cogitandum. Pyliæ, & Atticæ salutem. Vale.

T. P. ATTICO.

d E Silio nihilo plura cognoui ex præsenti Siccæ, quàm ex literis tuis. scripseras enim diligenter. si igitur tu illum conueneris, scribes tu ad me, si-

quid uidebitur, de quo putes ad me missum esse, sit missum, nec ne, scio dictum quidem mihi. Certe nihil extinguitur, ut cœpisti, & siquid ita conficies, quod non equidem arbitror fieri posse, ut illi probetur. Ciceronẽ, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest uideri illius causa uoluisse, mea quidem nihil, nisi id, quod tu scis, quod ego æstimo. Quod me ad consuetudinem reuocas. Fuit meum quidem iam pridem remp. regere, q̃d faciebã, sed intererat enim, ubi acquiescerẽ. nunc planè nec ego uictum, nec uitam illam colere possum, nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curandum. Mea mihi conscientia pluris est, q̃ hominum sermo. Quod me ipse per literas consolatus sum, nec pœnitet me quantum profecerim. mœrorem minui, dolorem nec potui, nec, si possem, uellẽ. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, nisi, ut illi uolent. Amo illum mortuum. tutor sum liberis. totam domum diligo. De Castriciano negocio, si Castricius Romam cupit, is pecuniam accipere uolet, eamq; sibi solui, ut nunc soluitur, certe nihil est commodius. Sin autem ita actum ẽ, ut ipsa mancipia abduceret, nõ mihi uidetur esse æquũ, Rogas enim me, ut tibi scribam, quid mihi uideatur, nolo enim negocij Quintũ Fratrem quicquam habere, quod mihi uideor intellexisse, tibi uideri idẽ. Publius, si æquinoctium expectat, ut scribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat per Siciliam. utrum & quando, uelim scire, & uelim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum uisas, eiq; de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Pyliæ, & Atticæ salutem. Vale.

T. P. ATTICO.

Ilius, ut scribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, scribes, siquid erit, cum uideris. nec ego Brutũ uito, nec tamen ab eo leuationem ullam expecto, sed erant causæ, cur hoc tempore istic esse nollem, quæ si manebunt, quærenda erit excusatio ad Brutum, & ut nunc est, mansuræ uidentur. De hortis, quæso explica, caput illud est, quod scis, sequitur, ut etiam mihi ipsi quoddam opus sit, nec enim esse in turba possum, nec à uobis abesse. Huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. De hac re quid tui consilij sit, mihi persuasum est, & eo magis, quod idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. Cum ijs communices quantopere, & quare uelim hortos, sed ita posse, si expediatur illud Faberianum, sin igitur authores futuri, siqua etiam iactura facienda sit in repræsentando, quod possum, adducito. Tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuuandum. Siquid erit, magnum est adiumentum, sin minus, quacunque ratione contendamus. uetus illud ἐπίγραμμα, quemadmodum scripsisti, uel ἐπιτάφιον putato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. à Lamia non puto posse, Damasippi experiendum est. Quæro quid ad te scribam, sed nihil est, eadem quotidie. Quod Lentulum inuisis ualde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo quanti tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti.

Sicca aliter, sed tibi assentior. Quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui uult, potes id mea uolũtate facere, commodiusq;, id est, quàm quod ille à me petit, meipsum scribere ad Clodium. De mancipijs castricianis, commodissimum esse credo transigere Egnatium. Quod scribis te ita futurum putare cum Ouia, quæso quidem, ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Silium mutasse sententiam Sicca mirabatur. Equidem magis miror, quod, cum in filium caussam conferret, quæ mihi non iniusta uidetur (habet enim, qualẽ uult) ais te putare, si addiderimus aliud, à quo refugiat, cum ab ipso id fieret, destinatum uenditurum. Quæris à me, quod summum pretium constituam, & quantum anteire istos hortos Drusi, tantum accessi propius, nunquam Coponianam uillam ueterem, & non magnam. Noui syluam nobilem, fructum autem neutrius, quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi utrius istorum tempore magis meo, q̃ ratione æstimandi sunt. Possim autem assequi, nec ne, tu uelim cogites. Si enim Faberianum uenderem, explicare uel repræsentatione non dubitarem. De Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet, si uenales non haberet, trasirẽ ad Drusum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. Magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando, at concede mihi quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat, uel seruiat cupiditati, & dolori meo, ut à te regi uelim. Egnatius mihi scripsit, is, siquid tecum locutus erit (commodissime enim per eum agi potest) ad me scri-

bes, & id

bes, & id agendum puto. Nam cum Silio non uideo
confici posse. Pyliæ, & Atticæ salutem. Hæc ad te mea
manu. Vide quæso quid agendum sit. Publia ad me
scripsit, matrem suam, cum Publio loquerer, ad me cũ
illo uenturam, & se unà (si ego paterer) moraturam.
Orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, et ut sibi
rescribam. res quàm molesta sit, uides. Rescripsi me
etiam grauius esse affectum, quàm tum, cum illi dixis=
sem, me solum esse uelle. quare nollem hoc tempore eã
ad me uenire. Putabam, si nihil rescripsissem, illam
cum matre uenturam. nunc non puto. apparebat enim
illas literas non illius esse. Illud autem, quod fore ui=
deo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniant, & una
est uitatio, & ego nollem, sed necesse est. Te hoc nunc
rogo, ut explores aliquam diem, hic ita possim esse, ut
ne opprimar. Ages, ut scribis, temperate. Ciceroni ue-
lim hoc proponas, ita tamen (si tibi non iniquum ui=
debitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus si
Romæ esset, domumq; conduceret, quod facere cogita-
bat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mer=
cedes Argileti, & Auentini. et cum ei proposueris, ipse
uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his merce
dibus suppeditemus. ei quod opus sit, præstabo, nec Bi-
bulum, nec Acidinum, nec Messalam, quos Athenis fu
turos audio, maioris sumptus facturos, quàm quod ex
eis mercedibus recipietur. Itaq; uelim uideas, primum
conductores, qui sint, et quãti, deinde, ut sit, qui ad diẽ
soluat, & quid uiatici, q̃d instrumenti satis sit, iumento
certe Athenis nihil opus sit, quibus autem in Villa uta=
tur, domi sunt plura, q̃ opus erat, quod etiã tu animad=

uertis. ego, ut heri ad te scripsi, si et Silius is fuerit, quẽ
tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum
uelim aggrediare. Is, opinor, ita parteis fecit in ripa ne
scio quotenorũ iugerũ, ut certa pretia constitueret, quæ
mihi nota non sunt. Scribes ad me igitur, quicquid egeris.
Vehementer me solicitat Atticæ ualetudo nostræ, ut ue-
rear etiam, ne qua culpa sit, sed & pædagogi probitas,
& medici assiduitas, & tota domus in omni genere di
ligens, me rursus id suspicari uetat. Cur igitur? Plura
enim non possum, ego hic uel sine Sicca (Tironi enim me
lius est) facillime possem esse, ut in malis. Sed, cum scri-
bas uidendum mihi esse, ne opprimar, ex quo intelli-
gam te certum illius profectionis diem non habere, puta
ui esse commodius me istuc uenire, quod idem uideo tibi
placere. Cras igitur in Siccæ suburbano, inde quẽmad
modũ suades, puto me in Ficulensi fore. Quibus de re-
bus ad me scripsisti, quoniã ipse uenio, corã uidebimus.
Tuã quidẽ, et in agendis nostris rebus, et in cõsilijs in-
eundis, mihiq; dãdis, in ipsis literis, quas mittis bene-
uolentiam, diligentiã, prudentiã mirifice diligo. Tu ta-
men, si quid cum Silio, uel ipso die, quo ad Siccam uẽtu
rus ero, certiorem me uelim facias, & maxime cuius lo
ci detractionẽ fieri uelit. Quod enim scribis extremo,
uide, ne is ipse locus sit, cuius causa de tota re (ut scis) est
à nobis cogitatũ. Hircij epistolã tibi misi, et recentẽ, et
beneuole scriptã, ante, quã proxime discessi, nunquã mihi
uenit in mentẽ, quo plus insumptũ in monimentũ esset,
quã nescio quid, quod lege conceditur, tantundẽ populo
dandũ esse, quod me magnopere moueret, nisi nescio quo-
modo ἀλόγως. fortasse nollem illud ullo nomine

nisi Fani appellari, quod si uolumus, uereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera. Nam & si minus urgeor, meq; ipse propemodum collegi, tamen indigeo tui consilij. Itaq; te uehementer etiam, atq; etiã rogo, magis quàm à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. Fanum fieri uolo, neq; hoc mihi erui potest. sepuchri similitudinem effugere. Non enim tam propter pœnam legis studeo, quàm, ut maxime assequar ἀποθέωσιν, quod poteram, si in ipsa uilla facerem. Sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorũ reformido. In agro ubicunq; fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionẽ. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt. non habeo, ne me quidem ipsum, qui cum tam audacter communicẽ, quantæ sint ibi res, si locus, si institutum placet. lege quæso legem, mihiq; eam mitte. Siquid in mentem ueniet, quomodo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum siquid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quod in Cumano esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixi. Cogitanti enim mihi nihil tam uidetur potuisse facere rusticæ, & si tibi placebit, sic agere de Fano, ut cœpimus, uelim cohortere, & exacuas Cluatium, nam, etiam si alio loco placebit, illius nobis opera, consilioq; utendum puto. Tu ad uillam fortasse cras. A te heri duas epistolas recepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die à tabellario, accepiq; ab Aegypta literas eodem die, Pyliam, & Atticam planè belle se habere. Tuæ literæ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quod mihi Bruti literas gratum. ad me quoq; misit.

eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum literarũ. De Fano, si nihil mihi hortorum inuenis, siqdẽ tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis. ualde probo rationem tuã. De Thusculano, quãuis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem uenire potuisset, sed nescio quo pacto celebritatem requiro. Itaq; hortos mihi conficias necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas. præterea ubi sis, ne totum diem in uillam. Quare ante, quã discedis, Othonẽ, si Romæ est, conuenias peruelim. Si nihil erit, etsi tu meam stultitiam consuesti ferre, eo temen progrediar, ut stomachere. Drusus enim certe uendere uult, si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero, qua in re, ne labar, quæso prouide. prouidendi autem una ratio est, siquid de Scapulanis possumus, & uelim me certiorem facias, quãdiu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis, tuaq; authoritate, sed facies, ut uidebitur. Scio enim, siquid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quàm mihi. Hircius ad me scripsit Sextum põpeium Corduba exisse, et fugisse in Hispaniam citeriorem, Cn. fugisse nescio quò, neque enim curo. Nihil præterea noui. Literas Narbonæ dedit XIIII Calendarum Maij. Tu mihi de Caninij naufragio quasi dubia remisisti. Scribas igitur, siquid erit certius. Quod me à mœstitia uocas, multum proficies, si locum Fano dederis. Multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem ueniunt, sed loco ualde opus est. Quare etiam Othonem uide. non dubito, quin occupatissi-

mus fueris, qui ad me nihil literarum. sed homo nequam, qui tuum commodum non expectarit, cum ob eam unam causam missus esset, nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor esse in Suburbano. At ego hic scribendo dies totos nihil equidem leuor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato, quod Balbus minor nuper satis planè, Dolobella obscure, hic apertissime. Ferrem grauiter, si nouae aegrimoniae locus esset. Sed tamen, quid impurius? O hominem cauendum, quanquam mihi quidem, sed tenendus dolor est. Tu quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si uacabis. quod putas oportere prouideri iã animi mei firmitatem, grauiusq; quosdam scribis de me loqui, quàm aut te scribere, aut Brutum si qui me fractum animo, & debilitatum putant, scient quid literarum, & cuius generis conficiam. Credo (si modo homines sint) existiment me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuum ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendum non esse, siue hanc aberrationem à dolore delegerim, quae maxime liberalissima, doctoq; homine dignissima, laudari me etiam oportere. Sed cum ego faciam omnia, quae facere possim ad me adiuuandum. Tu effice id, quod uideo te non minus, quàm me laborare. Hoc mihi debere uideor, neq; leuari posse nisi soluero, aut uidero me posse soluere, id est locum, qualem uolo, inuenero. Haeredes Scapulae, si istos hortos, ut scribis, tibi Othonem dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitant, nihil est scilicet emptori loci, sin uenibunt, quid fieri possit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui est Trebonij, etiam Cusini, erat ad me allatus, sed scis aream esse. nullo pa-

cto probo. Plodiæ ſanè placent, ſed non puto eſſe uena
les. De Druſi hortis quamuis ab his abhorreas, ut ſcri
bis, tamen eò confugiam, niſi quid inueneris. Aedifica-
tio me non mouet, nihil enim aliud ædificabo, niſi id,
quod, etiam ſi illos non habuero κύρσας mihi ſic
placuit, ut cætera Antiſthenis hominis acuti magis, quàm
eruditi. Tabellarius cum ad me ſine literis tuis uenis-
ſet, exiſtimaui tibi eam cauſam non ſcribendi fuiſſe, quod
pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola,
Expectarem tamen aliquid de literis Aſinij Pollionis,
ſed nimium ex me otium expecto, quanquam tibi re-
mitto, niſi quid neceſſe erit, nec ne habeas ſcribere, niſi
eris ualde ocioſus. De tabellarijs facerem, quod ſuades,
ſi eſſent ullæ neceſſariæ literæ, ut erant olim, cum ta-
men breuioribus diebus quotidie reſpondebant tempo-
ri tabellarij, & erat aliquid Silius. Druſus alia quæ-
dam. nunc niſi Otho extitiſſet, quid ſcriberemus, non
erat. Ipſum dilatum eſt, tamen alleuor, cum loquor te-
cum abſens, multo etiam magis, cum tuas literas lego.
Sed quoniam & abes (ſic enim arbitror) & ſcriben-
di neceſſitas nulla eſt, conquieſcent literæ, niſi quid no-
ui extiterit. Qualis futura ſit Cæſaris uituperatio con-
tra laudationem meã, perſpexi ex eo libro, quem Hir-
tius ad me miſit, in quo colligit uitia Catonis, ſed cum
maximis laudibus meis, itaq; miſi librum ad Muſcam,
ut tuis librarijs daret. Volo enim eum diuulgari, quod
quo facilius fiat, imperabis tuis συμβουλευτικόν
ſæpe conor, nihil reperio, & quidem nihil habeo,
& ἀριστοτέλους πρὸς ἀλέξανδρον, ſed quid ſimile?
Illi & quæ ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata

Alexandro, & quid tu eiusmodi reperis? Mihi quidem
nihil in mentem uenit. Quod scribis te uereri, ne &
gratia, & authoritas nostra hoc meo mœrore minuatur.
Ego qd homines, aut reprehendant, aut postulent, ne=
scio. Ne doleam? qui potest? ne iaceam? Quis unquam
minus, dum tua me domus leuabit? Quis à me exclu
sus, quis uenit, qui offenderetur? Ad Asturam sum à te
profectus. Legere isti læti, qui me reprehendunt, tá mul
ta non possunt, quàm ego scripsi, quàm bene, nihil ad
rem, sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto ani
mo facere posset XXX dies in hortis fui. Quis aut cõ
gressum meum, aut facilitatem sermonis desyderauit?
Non ubi sum ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecum sunt, dif
ficilius ocium ferant, quàm ego laborem. Siquis requi
rit à te, cur Romæ nó sim, quia discessus est, cur nó sim
in his meis prædiolis, quæ sunt huius temporis, quia fre
quentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur, ubi
is, qui optimas Baias habebat, quot annis hoc tempus
consumere solebat. Cum Romam uenero, nec uultu, nec
oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc tri=
stitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi.
Constantia, & firmitas nec animi, nec orationis requi
retur. De hortis Scapulæ hoc uidetur effici posse aliud
tua gratia, aliud nostra, aut præconi subijciantur. id ni-
si fit, excludemur, sin ad tabulam uenimus, uincemus
facultates Othonis nostra cupiditate. Nam qđ ad me de
Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res cer=
ta sit, tuq́; euitare, quod facis. qđ uolumus, cõsequemur.
Quod quæris quandiu hic. paucos dies, sed certũ nó ha
beo. simulac constituero, ad te scribã, et tu ad me quãdiu

in Suburbano sis futurus. Quo die ego ad te hæc misi, de Pylia, & Attica mihi quoq; eadem, quæ scribis, et scribuntur, & nuntiãtur. Nihil erat, quod scriberem, scire tamen uolebam, ubi esses, si abes, aut futurus es, quã do redditurus esses. facias igitur uelim me certiorem. Et quod tu scire uolebas, lego. quando ex hoc loco, postridie Iduum. Lanuuij constitui manere, inde postridie in Thusculano, aut Romæ, utrũ sim facturus, eo ipso die scies, scis quàm sit φιλαίτιος συμφορά. minime uito quidem, sed tamen auide sum affectus de Fano, quod nisi, nõ dico effectum erit, sed fieri uidero, audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies, incursabit in te dolor me us, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers. Attulisti omneis tuas consola tiones, unam hanc in rem uelim conferas. si quæris qd optem, primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea si Silius uolet, Drusus aget iniuste Cusini, & Trebonij. puto Terentium esse dominum, Rebillium fuisse certò scio, Sin autem tibi Thusculanum placet, ut significasti quibusdam literis, tibi assentiar. hoc quidem utiq; perficies, si me leuari uis, quem iam etiam grauius accusas, quàm patitur tua consuetudo. sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo, sed tamen si me leuari uis, hæc est summa leuatio. Vel, si uerum scire uis, unam Hircij epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα uidetur eius uituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone, facies, quid tibi uisum sit (si tibi erit commodũ) me facito certiorem. Redeo ad Fanum. nisi hac æstate absolutum erit, quam rem uides integram restare, scelere me liberatum non putabo. nullum à te desyderaui diẽ literarum.

literarum. Videbam enim, quæ ſcribis, & tamen ſuſpicabar, uel potius intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. Ad VI Iduum uero & abeſſe te putabam, & planè uidebam nihil te habere. Ego tamen ad te ferè quotidie mittam. Malo enim fruſtra, quàm te non habere, cui des, ſiquid forte ſit, quod putes me ſcire oportere. Itaq; accepi VI Iduū literas tuas inanes. Quid enim habebas, quod ſcriberes? Mihi tamen illud, quod erat, non moleſtum fuit, nihil aliud ſcire me noui, niſi te nihil habere, ſcripſi tamen neſcio quid de Clodia. Vbi ergo ea eſt, aut quando uētura? Placet mihi res ſic, ut ſecundum Othonem nihil magis, ſed neq; hanc uendituram puto. delectatur enim, & copioſa eſt, & illud alterum, quàm ſit difficile, te non fugit, ſed obſecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Thuſculanum, aut domum, inde fortaſſe Arpinum. cum certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipſum, quod facis, faceres. Putabam enim cōmodius te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata. Ego poſtridie Iduū, ut ſcripſi ad te ante, Lanuuij manere conſtitui, inde aut Romæ, aut in Thuſculano. ſcies autem utrunq;. Quod ſcies recte illam rem fore leuamēto, benefacis, cum id eſſet (mihi crede) perinde, ut exiſtimare tu non poſſes. Res indicat quantopere id cupiam, cum tibi audeam confiteri, quàm id non ita ualde probare arbitrer, ſed ferendus tibi in hoc meus error, ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone diffido, fortaſſe, quia cupio, ſed tamen maior etiam res eſt, quàm facultates noſtræ, præſertim ad

uersario, & cupido, & locuplete, & hærede. Proximum est, ut uelim Clodiæ, si ista minus confici possunt, effice quiduis. Ego me maiore religione, quàm quisquam fuit ullius uoti obstrictum puto. Videbis etiam Trebonianos, & si absunt domini. Sed, ut ad te heri scripsi, consyderabis etiam de Thusculano, ne æstas effluat, quod certe non est committendum. Et Hircium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse facile patior. Fecit enim humane, & eius epistolam ad me non misisse multo facilius, tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustelam agis, habes hominem ualde idoneum, meiq; sanè studiosum. Iam inde à Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud? nisi ut aditus sit emptori, quod per quēuis hæredem potest effici. Sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. mihi uero locum, quem opto ad id, quod uolumus, dederis. & præterea illa Silij, & Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mihi uidentur. Quid enim sedere totos dies in uilla ista? Igitur malim primū Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Thusculano. Quod domi te inclusisti, ratione fecisti. sed quæso confice, & te uacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie Iduum Ianuarij, deinde postridie in Thusculano. Contudi enim animum, & fortasse uici, si modo permansero. Scies igitur fortasse cras, summū pendie. Sed qd est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri, qua de re literarum ad Clodium Patauinum missarum

exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, sed id fa
ctum arbitrari, bellumq; narrat reliquum satis ma-
gnum, solet omnino esse Fuluiaster. sed tamen, siquid
habes, mitte. Volo etiam scire de Gabiniano naufragio,
quid sit. ego hic duo magna σωτάγματα absol-
ui. Nullo enim alio modo à miseria quasi aberrare pos
sum. Tu mihi, etiam si nihil erit, quod scribas (quod fo
re ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil ha
buisse, quod scriberes, dummodo ne his uerbis. De At-
tica optime ἀκηδία tua me mouet. Etsi scribis nihil
esse. In Thusculano eo commodius ero, quod & crebri
us tuas literas accipiam, & teipsum nonnunquam ui-
debo. Nam cætera quidem ἀνεκτότερα erant Astu
ræ, nec hæc, quæ me refricant, hic me magis angunt, et
si tamen ubicunq; sum, illa sunt mecum. De Cæsare uici
no scripseram ad te, quia cognoram ex tuis literis, eũ
Quirini malo, quàm sa-
lutis. Tu uero peruulga Hircium, id enim ipsum puta-
ram, quod scribis, ut cum ingenium amici nostri proba
retur ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. ui
cam (opinor) animum, & Lanuuio pergam in Thuscu
lanum, aut enim mihi in perpetuum Fundo illo caren
dum est (nam dolor idem manebit tantummodo ocius)
aut nescio, quid intersit, utrum illuc nunc ueniam, an
ad decem annos. Neq; enim ista maior admonitio, quàm
quibus assidue conficior & dies, & noctes. Quid ergo
inquies? Nihil literæ in hac quidem re. uereor, ne etiam
contra, nam essem fortasse durior. Isto enim aio nihil
agreste, nihil inhumanũ est. Tu igitur, ut scripsisti, nec
id incómodo tuo, uel (binæ enim tantum potuerunt lite-

ræ) occurram etiam, si necesse erit, ergo id quidem, ut poteris. De Mustella, ut scribis, et si magnum opus est, eo magis delabor ad Clodiam, quanquam in utroq; Faberianum nomen explorandum est, de quo nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus. Et quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerta. Sed quando Clodia Romæ futura est, & quanti rem æstimas, eo prorsus expecto, non quin illud malim, sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede, & si de cupiditate nemini concedam, cæteris rebus infirmio res sumus. Sed hæc coràm. Hircij librum (ut facis) diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pylia, & Attica certiores faciet. Domi te libenter esse facile credo, sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam ne confeceris. Ego te in Thusculano expecto, eoq; magis, quod Tironi statim te uenturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino quantum mihi præsens prodesses, sed multo magis post discessum tuum sentio, quam ob rem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit. Heri non multo postquam tu à me discessisti, puto quidam Vrbani, ut uidebantur, ad me mandata, & literas attulerunt, à C. Mario Cn. Corfinio multis uerbis agere mecum, per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi Aui sui, ut se defenderem, causamq; suam mihi perscripsit. Rescripsi patrono illi nihil opus esse, quoni-

am Cæsaris

am Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset, uiri o-
ptimi, & hominis liberalissimi, me tamen ei fauturũ.
O tempora fore, cum dubitet Curtius consulatum pe-
tere. sed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ est, sed iã
sciam, quid agat. Heri enim misi, qui uideret, cui etiam
ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Hor
ti, quam in diem proscripti sint, uelim ad me scribas.
Vt me leuarat tuus aduẽtus, sic discessus afflixit. Qua
re, cum poteris, id est cum Sestij auctioni operam dede-
ris, reuises nos, uel una dies mihi erit utilis. quid dicã
gratius? Ipse Romam uenirem, ut unà essemus, si satis
consilium quadam de re haberem. Tironem habeo ci-
tius, quàm uerebar. uenit etiam Nicias, & Valerium
hodie audiebam esse uenturum, quãuis multi sint, ma-
gis tamen ero solus, quàm si unus esses. sed expecto te à
Peduceo utique. tu autem significas aliquid etiam ante,
utrum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis, hoc
tamen uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsa-
rẽ mitti, uideo tibi placere. Quid quæris? Mihi quoq;
idem maxime placuit, & eo magis, quod nihil est in ea
nisi optimum, & optimi ciuis, sed ita optimi, ut tempo
ra, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt. sed
scito ita nobis esse uisum, ut isti ante legerent. Tu igitur
id curabis, sed nisi planè ijs intelliges placere, mittenda
non est. Id autem utrũ illi sentiant, an uero simulẽt,
tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatiõe fuerit
τοῦτο δὲ γνώσῃ. De Cerelia quid tibi placeret, Tiro
mihi narrauit, debere non esse dignitatis meæ perscri-
ptionem tibi placere, hoc metuere, alterum in metu non
ponere. Sed & hæc, & multa alia corãm. Sustinenda

tamen (si tibi uidebitur) solutio est nominis Cereliani, dum & de Metione, & de Faberio sci::mus. L. Tullium Montanum nosti, qui cum Cicerone profectus est, ab eius sororis uiro literas accepi. Montanum Planco debere, quod praes pro Flaminio sit HS XX. De ea re nescio quid à Montano rogatum, sanè uelim, siue Plancus ẽ rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officiũ, si forte res tibi notior est, quã mihi, aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me uelim, ut quid rei sit, et quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto. De Silio non ita sanè laboro, tu aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est, sed nescio quid uideris dubitare de Clodia, utrum quando ueneant, an sint ne uenales. Sed qd est, quod audio Spintherem fecisse diuortium? De lingua latina securi es animi, dices, qui talia conscribis ἀπόγραφα sunt, minore labore fiunt. uerba tamen affero, quibus abundo. Ego, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui uideor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. Hodie tuas literas expectabamus matutinas, erunt fortasse alteræ post meridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient, quas ego non interpello, nisi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum, eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale

M. T.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

T. P. ATTICO.

D Ciceronem ita scripsisti, ut neq; seuerius, neq; temperatius scribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodum ego maxime uellem. Prudentissime etiam ad Tullios. Quare aut ista proficiẽt, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo à te omnem diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam esse. efficis enim. à te hortos habeo. Nec uero ullum genus possessionis est, quod malim, maxime scilicet ob eã causam, quæ suscepta est, cuius festinationem mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, uel potius recipis, deinde etiam ad κατaβίωσιν, mœstitiamq; minuendam. nihil mihi reperiri potest aptius, cuius rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim, sed me ipse reuoco, non enim dubito, quin quod me ualde uelle putes, in eo tu meipsum cupiditate uincas. Itaque istuc iam pro facto habeo. Expecto quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Nicias te (ut debet) amat, uehementerq; tua sui memoria delectatur. Ego uero Peducæum nostrum uehementer diligo, nam & quanti patrem feci, totum in hunc ipsum persequor, æque amo, atque illum amaui. te uero plurimum, qui hoc ab utroque nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad

te scribam, sin minus, scribam tamen aliquid. Nunquam deerit gratior mihi celeritas tua, quàm ipsa res, quid enim indignius? Sed iam ad ista obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem, ut ex his noui. Quid enim? Veruntamen Oppio, & Balbo epistolas deferri iubebis, & tamen Pisonem sicubi. de auro. Faberius, si uenerit, uidebis, ut tantum attribuatur, si modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes. Ariobarzani filius Romam uenit, uult opinor regnum aliquod emere à Cæsare. Nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet. omnino eum Sestius noster parochijs publicis occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi summo beneficio meo cũ fratribus illius necessitudo est. inuito eum per literas, ut apud me diuersetur. Ad eam rem cum mitterẽ Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducæi, cum poteris, etsi impediet fortasse Faberius. sed tamen, cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur, et tamen iure, à discipulis abesse tandiu. multis uerbis scripsit ad me. credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius abfuturus, ac nollem. Valde enim hominem desydero. A te literas expectabam non dũ scilicet, nam has mane rescribebam. Ego uero ista nomina sic probo, ut nihil aliud me moueat, nisi quod tu uideris dubitare. Illud enim non accipio in bonã partem, quod ad me refers. Quid si ipse negocium meum gererem? nihil gererem, nisi consilio tuo, sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper uteris, quàm quod dubites de nominibus istis. Etenim Cœlium non

lium non probas, plura non uis, utrunque laudo. His igitur utendum, expers aliquando factus esset in his quidem tabulis. A' me igitur omnia, quod dies lon giores, teneamus modo, quod uolumus. Puto fore istam etiam a' præcone diem, certe ab hæredibus. De Crispo, & Mustela uidebis, & uelim scire, quæ sit pars duo rum. de Bruti aduentu eram factus certior, attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. Misi ad te episto-lam, quia commode scripta erat. Habeo munus a' te la boratum decem legatorum, & quidem puto, nam Sili= us natus anno, postquam fuit Cõsul Mumus, sed quo-niam sæpius de nominibus quæris quid placeat, ego tibi quoque sæpius respondebo placere. Siquid poteris cum Pisone, conficies. Animus enim uidetur in officio fu turus. Velim autem possis, si minus utiq; simul simus, cum Brutus in Thusculanum ueniet, magni interest mea, una' nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negocium dederis, ut quærat Spurium Mumi-um, putaram in decem legatis fuisse, sed uidelicet ἀ-λογον fratri fuisse. Fuit enim ad Corynthum. misi tibi Torquatum. Colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, & tu uerge. Illam diem negabat esse mense Maio. istam non negabat. Sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. de Crispo, & multis scilicet cum quid egeris, quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cum hic tibi dies in ma-gno nostro negocio consumatur. De aquæductu pro-be fecisti. columnarium uide, ne debeamus, quanquam mihi uideor audisse iam illic commutatam esse legem. Pisoni quid est, quod honestius respondere possimus,

quàm ſolitudinem Catonis? nec cum hæredibus ſolum Herennianis, ſed etiam, ut ſcis (tu enim mecum egiſti) de puero Lucullo, quam pecuniã tutor (nam hoc quoq; ad rem pertinet) in Achaia ſumpſerat. Sed agit liberaliter, quoniam negat ſe quicquam facturum contra noſtram uoluntatem. coràm igitur, ut ſcribis, conſtituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos cohæredes cõueniſti, feciſti planè bene. Quod epiſtolam meam ad Brutum poſcis, non habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt, et ait Tiro te habere oportere, & ſi, ut recordor, unà cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia ut caream, uidebis. Tuditanum iſtum prouuum Hortenſij planè non noram, & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum pro certo habeo. Sæpe enim hic Spurius, qui nuper eſt, epiſtolas mihi pronuntiabat uerſiculis facetis, ad familiares miſſas à Corintho, ſed nõ dubito, quin fratri fuerit legatus non in decem. atq; hoc etiam accepi non ſolitos maiores noſtros legare in decem, qui eſſent Imperatorum neceſſarij, ut nos ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligentes potius M. Lucullum, & L. Murenam, & cæteros ad L. Lucullum miſimus. Illudq; εὐλογώτατον, illum fratri inprimis eius legatis fuiſſe. Operam tuam multam, qui & hæc cures, & mea expedias, & ſis in tuis multo minus diligens, quàm in meis. Seſtius apud me fuit, et Theopompus pridie. ueniſſe à Cæſare narrabat literas. hoc ſcribere, ſibi certum eſſe Romæ manere, cauſamq; eam aſcribere, quæ erat in epiſtola

nostra, ne se absente leges negligerentur, sicut esset neglecta sumptuaria. Est ἄλογον, idq; eram suspicatus. sed istis mos gerendus est, nisi placet hanc ipsam sententiam nos persequi, & Lentulum cum Metella fecisse diuortiũ. Hæc omnia tu melius. Rescribes igitur, quicquid uoles, dummodo nequid. iam enim non reperio, quid te rescripturum putem, nisi forte de Mustela, aut si Silium uideris. Brutus heri uenit in Thusculanum post horã decimam. hodie igitur me uidebit, ac uellem, cum tu adesses, misi equidem ei nuntiari, te quoad potuisses, expectasse eius aduentum, uenturumq;, si audisses, meq;, ut facio continuo te, certiorem esse facturum, nihil erat, quod ad te scriberem, modo enim discesseras, & paulo post triplices remiseras. Velim cures eas titulum oluestorum deferendum, & alicuĩ des negocium, qui quærat Q. Faberij fundus nunquis in Pompeiano, Nolano uenalis sit. Epitomẽ Bruti Cœlianorum uelim mihi mittas, & à Philoxeno παναιτίου περὶ προνοίας. Te Idibus uidebo cum tuis. commodum discesseras heri, cum Trebatius uenit, paulo post Cultius hic salutandi causa, sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. Hodie mane Dolobella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. Ventum est tamen ad quæ multa ἄρρατα ἀδιήγητα. sed unum eiusmodi, quod nisi exercitus sciret non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere, sed hactenus. εὐκαίρως ad me uenit, cum haberem Dolobellam, Torquatus, humanissiméque Dolobella, quibus uerbis secum egissem, exposuit,

commodum enim egeram diligentissime, quæ diligen-
tia grata est uisa Torquato, à te expecto, siquid de
Bruto, quanquam Nicias confectum putabat, sed diuor
tium non probari, quo etiam magis laboro idem, quod
tu. Siquid est enim offensionis, hæc res mederi potest. Mi
hi Arpinum eundum est, nam & opus est constituta no
bis illa prædiola, & uereor, ne exeundi potestas non
sit. cum Cæsar uenerit, de cuius aduentu eam opinio-
nem Dolobella habet, quam tu coniecturam faciebas
ex literis Messalæ. cum illuc uenero, intellexeróq; quid
negocij sit, cum ad quos dies rediturus sim, scribam ad
te. Minime miror te, & grauiter ferre de Marcello, &
plura uereri periculi genera. Quis enim hoc timeret,
quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura fer-
re, ut accidere posset? Omnia igitur metuenda, sed illud
παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu præsertim me reliquum con=
sularem. Quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquam
hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi præsertim,
qui non minus bene actum cum illis putem. Quid
enim sumus? aut quid esse possumus? domi ne? an foris?
Quod nisi hoc mihi uenisset in mentem ista scribere,
nescio quæ, quò uerterem me, non haberem. Ad Dolo=
bellam, ut scribis, ita puto faciendum κοινότερα quæ=
dam, & πολιτικώτερα. faciendum certe aliquid
est. Valde enim desyderat Brutus. siquid egerit, cura-
bis, ut sciam, cui quidem quamprimum agendum pu-
to præsertim, si statuit. Sermunculum enim omnem aut
restrinxerit, aut sedarit. Sunt enim, qui loquantur eti-
am mecum, sed hæc ipse optime, præsertim si etiam te-
cum loquetur. Mihi enim est in animo proficisci

Calendarum. Hic enim nihil habeo, quid agam, ne hercule illic quidem, nec usquam, sed tamen illinc hodie Spintherem expecto. Misit enim Brutus ad me per literas, purgat Cæsarem de interitu Marcelli, in quem ne, si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspitio. Nunc uero, cum de Magio constet, non ne furor eius omnem causam sustinet? plane quid sit, non intelligo. Explanabis igitur, quanquam nihil habeo, quod dubitem, nisi ipsi Magio, quæ fuerit causa amentiæ, pro quo quidem etiam sponsor factus, et nimirum id fuit. soluendo enim non erat. credo enim petijsse à Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantius respondisse, οὐ τὸρ ὄνειδος credebam esse facile totum. Est aliud postea quam sum à te diiunctior, sed fuit faciendum, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem. Posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Thusculano. Hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, & ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Thusculani. Tu igitur, si Seruilia uenerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit quando obuiam, quicquid deniq; erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, conuenias. Vides q̃ maturum sit. sed tamen, quod commodo tuo fiat. Valde me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra. cædem tamẽ sanauerunt. Quod enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclare uendidisti. posthac quicquid scripsero, tibi præconiũ deferam. Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id ge-

nus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. Postea autem quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denuntiauerat magnam sanè, et grauem προσφώνησιν. Biennium præterijt, cum ille καλλιππίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. Ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, si modo potuissem. Nam hoc etiam Hesiodus ascribit αἴ κε δύνηαι, nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν sanè mihi probatam Bruto, ut tibi placuit, despondimus, idq́; eum non nolle mihi scripsisti. Ergo illam ἀκαδημαικὴν in qua homines nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim sunt ἀντιόχεια, quæ iste ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas, deq́; eo mihi rescribas uelim. De brutiniana auctione accepi à Vestorio literas. ait sine ulla controuersia rem ad me esse collatam, Romæ uidelicet, aut in Thusculano me fore putarunt, ad VIII Calẽdarum. Quintil. Dices igitur uel amico tuo, uel Othoni cohæredi meo, uel Labeoni nostro, paulum proferãt auctionẽ, me circiter Non. in Thusculano fore cum Pisone. Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest. Commotus tuis literis, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuliq́; ad nostrum sodalem, et ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores sunt omnino, quã erant, sed erant multa detracta. Tu autem mihi peruelim scribas, quid intellexeris illum uelle. Illud utiq; scire cupio, quæ intellexeris ab eo ζηλο=

συντεῖσθαι, nisi forte Brutum idem edere restabat, sed
tamen scire peruelim. Libri quidem ita exierunt (nisi
forte me communis φιλαυτία decipit) ut in tali ge-
nere, ne apud Græcos quidem simile quicquam. Tu il-
lam iacturam feres æquo animo, quod illa, quæ habes
de Academicis, frustra descripta sunt, multo tamen hæc
erunt splendidiora, breuiora, meliora. Nunc autem
ἀπορῶ, quò me uertam. Volo Dolobellæ ualde de=
syderanti placere, nec reperio quid, et simul αἰδέομαι
Τρῶας. neq; si aliud quid potero μέμψιν effuge=
re. Aut cessandum igitur, aut aliquid excogitandum.
Sed quid hæc leuia curamus? Attica mea obsecro te q̃d
agit? quæ me ualde angit. Sed crebro regusto tuas lite-
ras. in his acquiesco. tamen expecto nouas. Brima liber
tus cohæres noster scripsit ad me uelle, si mihi placet, co
hæredes, sed Sabinum Album ad me uenire, id ego pla
nè nolo. hæreditas tanti non est, & tamen obire auctio
nis diem facile poterunt (est enim III Iduum) si me in
Thusculano postridie Nonarũ mane conuenerint. q̃d si
latius uolent proferre diem, poterunt, uel biduũ, uel tri
duum, uel, ut uidebitur. nihil enim interest. Quare, ni
si iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto siquid
erit, de Cæsare siquid scies præterea, scribes. Illud etiã,
atque etiam consyderes uelim, placeat ne tibi mitti ad
Varronem, quod scripsimus, & si etiam ad te aliquid
pertinet. nam scito te ei Dialogo adiunctum esse. tertiũ
opinor. Igitur consyderemus, et si nomina iã facta sunt,
uel induci, uel mutari possunt. Quid agit obsecro te At
tica nostra? nã triduo abs te nullas acceperã. nec mirũ,
nemo enim uenerat, nec fortasse causa fuerat. itaq; ipse

quid scriberem non habebam, quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum, q, si uenisset, & à te quid attulisset, uidebã non defuturum, quid scriberem. Nos cum flumina, & solitudinem sequeremur, quo facilius sustentare nos possemus, pedem è Villa adhuc egressi non sumus, ita magnos, & assiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus, quæ modo fuit Catuli, Luculli. Hortensij Deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον non uidebatur, quod erat hominibus nota, non illa quidem ἀπαιδευσία sed in his rebus ἄτεχνία. simul ac ueni ad Villam, eosdem illos sermones ad Catonẽ. Brutumq; transtuli. Ecce tuæ literæ de Varrone. nemini uisa est aptior Ἀντιοχεία ratio, sed tamen uelim scribas ad me primum, placeat ne tibi aliquid ad illũ. deinde, si placebit, hoc ne potissimum. Quid Seruilia. iam ne uenit? Brutus etiã quid agit, et quando? de Cæsare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. tu cum Pisone siquid poteris. de Sexto expectabam Roma aliquid, non imperassem igitur aliquid, tuis. nũc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid à Cæsare. sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio, & si tuæ literæ (sed iam nimis ueteres sunt) recte sperare iubent, tamen expecto recens aliquid. Vides propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamur, in Thusculano cum essem, tanta erat crebritas literarum, sed id quidem iam erit. Ego interea admonitu tuo perfeci sanè argutulos libros ad Varronem, sed tamen expecto quid ad ea, quæ scripsi ad te. primum quid intellexeris eum desyderare

xeris eum desyderare à me, cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquam me lacessisset, deinde quam ζηλοτυπεῖν multo Hortensium minus, aut eos, qui de rep. loquuntur. planè hæc mihi explices uelim. In primis maneasne in sententia, ut mittam ad eum, quæ scripsi, an nihil necesse putes, sed hæc corám. Commodum discesserat Hilarus librarius IIII Calendarum, cui dederam literas ad te, cum uenit tabellarius cum tuis literis pridie datis, in quibus illud mihi gratissimũ fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodq; tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligarianam, ut uideo, præclare authoritas tua commendauit. Scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius mirifice se probare, ob eamq; causam ad Cæsarem meam se oratiunculam misisse. Hoc igitur idẽ tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moueret, ne uiderer φιλόδοξος, sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent, sed quia scribis, & desyderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci, & absolui, nescio quàm bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra. Academicam omnem quæstionem libris quatuor in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν præclare collecta ab Antiocho Varroni dedi, ad ea ipse respondeo. Tu es tertius in sermone nostro. Si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputanteis, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset, hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de rep. libris fecimus. Sunt etiam de Oratore nostri tres, mihi uehementer probati, in eis quoq; eæ persone sunt, ut mihi tacendum fuerit, Cras-

ſus enim loquitur. Antonius Catulus ſenex. C. Iulius frater Catuli. Cotta, Sulpitius. puero me hic ſermo inducitur, ut nullæ eſſe poſſent partes meæ. Quæ autem his temporibus ſcripſi, ariſtotelicum morem habent, in quo ſermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipſum ſit principatus. Ita confeci quinq; libros περὶ τελῶν, ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Antonio περιπατητικὰ M. Piſoni daremus. ἀζηλότυπον id fore putaram, quod omnes illi deceſſerant. Hæc Academica, ut ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram, ſanè in perſonas non cadebant. Erant enim λογικώτερα, quàm inutilia de ijs omnia, & iniqua uiderentur. itaq;, ut legi tuas de Varrone tanquam ἕρμαιον arripui. aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, eaſq; parteis, ut non ſim conſecutus, ut ſuperior mea cauſa uideatur. Sũt enim uehementer ἀντιόχια, quæ diligenter à me expreſſa acumen habent Antiochi. nitorem orationis noſtrum, ſi modo is eſt aliquis in nobis. ſed tu dandos ne putes hos libros Varroni, etiam, atq; etiam uidebis. Mihi quædam occurrunt, ſed ea coràm. à Cæſare literas accepi conſolatorias datas pridie Calen. Maij Hiſpali, de urbe augenda. Quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſanè ſcire uelim. Torquato noſtra officia grata eſſe facile patior, eáq; augere non deſinam. De uxore Tuberonis, & priuigna, neq; poſſum iam abdere (eſt enim res peruulgata) neq; Tuberonem uolo defendere. Mirifice eſt enim φιλαίτιος. Theatrum quidem ſanè bellum habuiſti. Ego, etſi hoc loco facillime ſuſtentor, tamen te uidere cupio, itaq;, ut conſtitui,

adero. Fratrem credo à te esse conuentum, scire igitur studeo, quid egeris. De fama nihil sane laboro, etsi scripseram ad te tunc stulte. nihil enim melius curandum est, atq; hoc, in omni uita sua quenq; à recta conscientia, transuersum unguem non oportet discedere. Viden quàm philosophos haud tu nos frustra existimas? Hæc in manibus habere, δεδεῖχθαι te nollem, quod nihil erat. Redeo enim rursus eodem. Quicquam ne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim? Id agnosci licet, ut iudicia uidear tenere μὴ γὰρ αὐτοῖς. uellem tam domestica ferre possem, quàm ista contemnere. Putas autem me uoluisse aliquid, quod perfectum non sit? Non licet scilicet sententiam suam, sed tamen, quæ tum acta sunt, non possum non probare, & tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis. ad Hircum dederam epistolam sanè grandem, quam scripseram proxime in Thusculano. huic quam tu misisti, rescribam aliâs. nunc aliâs malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid à Dolobella? quod simulac, continuo scieris. Expectabam hodie, aut ad summum cras ab eo tabellarios, qui simulac uenerint, mittentur ad te. A Quinto expecto. proficiscens enim è Thusculano VIII Calendarum, ut scis, misi ad eum tabellarios. Nunc ad rem ut redeam, Inhibere illud tuum, quod ualde mihi arriserat, uehementer displicet. Est enim uerbū totum nauticum, quanquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos, cū inhiberi essēt Remiges iussi. id nō esse eiusmodi didici heri, cum ad uillam nostram nauis appelleretur. Nō enim sustinēt, sed alio mórremigāt, id ab ἐποχῆς remotissimū ē, quare facies, ut ita sit

in libro quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quicquam, quàm ut Lucullus sustineat currum, equosq;, ut bonus sæpe agitator, semperq; Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ similem facit. ἐποχὴν ἑρμοδώρȣ. Inhibitio autem remigum motum habet, et uehementiorem quidem remigationis nauem conuertentis ad puppim. Vides quanto hoc diligentius curem, quàm aut de Rumone, aut Pollione. De Pansa etiam, siqd certius. credo enim palam factum esse. De Critonio, siquid esset, certe, ne de Metello, & de Balbino. Dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? Hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν ἑρμόδωρος. Quid illud? rectum ne existimas quicquam Bruto? cui, te authore προσφωνῶ. Scripsit enim Balbus ad me, se à te quintum de finibus librum descripsisse, in quo non sanè multa mutaui, sed tamen quædam addidi, Tu autem commode feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιωρότατα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. Sed hæc hactenus, ne uidear περὶ μικρὰ σπȣδάζειν. Etsi nunc quidẽ maxima mihi sunt hæc. Quid est enim aliud? Varroni quidem, quæ scripsi te authore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis. Scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si tu uelles, describendi potestas. ea uero continebis, quoad ipse te uideam. quod diligentissime facere soles, cum à me tibi dictum sit. Quomodo autem fugit me tibi dicere? mirifice Cerelia studio uidelicet philosophiæ flagrans, describit à tuis. istos ipsos de finibus habet.

Ego autem

Ego autem tibi cõfirmo (possum falli, ut humanus) eam non habere. nunquam enim ab oculis meis abfuerunt. Tantum porrò aberat, ut binos scriberẽt, uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror. Itẽ quæ te uolo existimare, à me enim prætermissum est, ut dicerem eos exire non dum uelle. Hui quandiu de nugis. De re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolobella tibi assentior, cũ hæredes, ut scribis, in Thusculano. De Cæsaris aduentu scripsit ad me Balbus nõ ante Calendas Sextil. De Attica optime, quod leuius, ac lenius, & quod fert εὐκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi credo ea, quæ noui, ualde probo hominem, domum, facultates. quod caput est, ipsum nõ noui, sed audio laudabiliora. De Scrofa etiam proxime accedit, siquid hoc ad rem. εὐγενέστερος est etiã, quàm pater. Coràm igitur, et propenso quidem animo ad probandum. Accedit enim ꝙ patrem (ut scire te puto) plus etiam, quàm non modo tu, sed quàm ipse scit, amo, idq́; & merito, & iandiu. De Varrone non sine causa quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. Occurrunt mihi quædam, sed ea coràm. Te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq́; id crebrius. Proximus enim tuis literis primum te id non nolle cognoui. De Marcello scripserat ad me Cassius antea τὰ κατὰ μέρος. Seruius rem acerbam. Ad prima redeo. Scripta nostra nusquam malo esse, quam apud te, sed ea timui foras dari. cum utrique nostrum uidebitur. Ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripseram. Cereliam quædam habere, quæ nisi à te non potuerit.

Balbo quidem intelligebam satisfaciendum fuisse, tantum nolebã, ut aut absolutum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, simulac te uidero (si tibi uidebitur) mittam. Quid autem dubitarim, cum uidero te, scies. Ad Tribunos quod appelles, ualde probo. te de prædio Auiæ exerceri, moleste fero. De Bruto nostro perodiosum, sed uita fert. Mulieres autẽ uix satis humane, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium scribam nihil fuit, quod appellares, nam tibi mandassem, si fuisset. Nihil enim est apud eum positum nomine uoti, sed est quiddam apud illum meum. Id ego in hanc rem statui conferre. Itaq; tibi recte dixi, ubi esset, & tibi ille recte negauit. hoc quoq; ipsum continuo adoriamur. locum hominibus non sanè probo, quod est desertior, sed habet εὐλογίαν. Verum hoc quoq;, ut censueris, quippe qui omnia. Ego, ut constitui, adero, atq; utinam tu quoq; eodem die, sin (quid enim multa) utiq; postridie. etenim cohæredes a quis sine te opprimi malitia est. alteris iam literis nihil ad me de Attica, sed id quidem mihi in optima spe pono. Illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. at tu & illi, & Tyliæ plurimam. nec me tamen irasci indicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses. Antemeridianis tuis literis heri statim rescripsi, nũc respondebo uespertinis. Brutus mallem me arcersseret, nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum, & longum. & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut nõ possimus planè simul uiuere. Intelligis enim profecto quo maxime posita sit συμβιώσις. Facile patiebar nos potius Romæ una esse, quàm in Thusculano. Libri ad Varronem non

morabantur,

morabantur, ſunt enim defecti, ut uidiſti, tantum menda librariorum tolluntur. De quibus libris ſcis me dubitaſſe, ſed tu uideris. Item quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. mea mandata (ut ſcribis) explicat, quanquã iſta retentione omnes, ut ait ei Trebatius, quid tu iſtos putas? Noſti domum, quam confice ὠ'αγῶς Incredibile eſt, quàm ego iſta non curẽ, omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offenſioni eſſe, quàm delectationi poſſeſſiũculas meas. Magis enim doleo, me non habere cui tradam, q̃ habere, qui utar. Atq; illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. Tu autem ueritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis, ſed mihi crede, iam iſta non curo. Quare da te in ſermonem, et perſeca. et confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Scæua loqui putes. Ne exiſtimes, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur remiſſuros. De die tantum uideto, & id ipſum bono modo. Quid eſt hoc, quod Hermogenes mihi Clodius Andromedem ſibi dixiſſe, ſe Ciceronem uidiſſe Corcyræ. Ego enim audita tibi putaram. nil igitur, ne ei quidem literarum? an non uidit? Facies ergo, ut ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? Quatuor διφθέραι ſunt in tua poteſtate. quid egeris, id probabo, nec tamen αἰδέομαι τρῶας. Quid enim? ſed ipſi quàm res illa probaretur, magis uerebar, ſed quoniam tu ſuſcipis in alteram aurẽ de retentione, reſcripſi ad tuas accurate literas ſcriptas. Conficies igitur, & quidem ſine ulla dubitatione, aut retractione. hoc fieri & oportet, & opus eſt. De Andromene, ut ſcribis, ita putaram, ſcripſiſſes enim

mihi quæ didicisses. tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? Nam ego Romam pridie Iduũ. ita uolui Bruto scribere, sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος me ex tuis literis intellexisse, nolle eum me, quasi prosequẽdi sui causa Romam nunc uenire. sed quoniã iam adest meus aduentus, fac quæso, nequid eum Idus impediant, quo minus suo commodo in Thusculano sit. Nec enim ad tabulam eum desyderaturus eram. In tali enim negocio cultu unus non satis es. sed ad testamentum uolebam, quod iam malo alio die, ne ob eam causam Romam uenisse uidear. Scripsi igitur ad Brutum iã illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. Velim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandẽ, quod perhorrescas? Quia tuo periculo iubeá libros dari Varroni. etiam nunc si dubitas, fac, ut sciamus. Nihil enim est illis elegantius. uolo Varronem, præsertim cum ille desyderet, sed est, ut scis δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο ita mihi sæpe occurrit. uultus eius est quærentis fortasse uel hoc, meas parteis in his libris copiosius defensas esse, quàm suas, quod mehercule intelliges non esse, siquando in Epeirum ueneris, nã nunc Alexionis epistolis cedimus, sed tamen ego nó despero probatum iri Varroni, & id, quoniam impensam fecimus in Macrocolla, facile patior teneri, sed etiá, atq; etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, si addubitas, ad Brutum transeamus. est enim is quoque Antiochius. O Academiam uolaticam, & sui similem, modo huc, modo illuc, Sed quæso epistola mea ad Varronem ualde ne tibi

dene tibi placuit? Male mihi sit, si unquam quic-
quam tam enitar. ergo ego, ne Tironi quidem dicta-
ui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spinthe-
ro syllabatim. De Virgilij parte ualde probo, Sic ages
igitur. equidem id erat primum, et maximum Clodiæ.
Quod si neutrum, metuo, ne turbem, et irruam in Dru
sum. intemperans sum in eius rei cupiditate, quam no-
sti. Itaq; reuoluor identidé in Thusculanú. Quid uis
enim potius, quàm ut non hac æstate absoluatur. ego,
ut tempus est, nostrum locum habeo nullum, ubi faci-
lius esse possim, quàm Asturæ. Sed quia q̃ mecú sunt,
credo, quod mœstitiam meam non ferunt, domum pro
perant. Etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi,
proficiscor hinc, ne relictus uidear. Quò autem La-
nuuio? conor equidem in Thusculanum, sed faciam te
statim certiorem. Tu literas conficies. Equidem credibi
le non est, quantum scribam die, quinetiam noctibus,
nihil est enim somni. Heri etiá effeci epistolam ad Cæ-
sarem, tibi enim placebat, quam non fuit malum scri-
bi, si forte opus esse putares, ut quidem nunc est, nihil sa
nè est necesse mittere, sed id quidem, ut tibi uidebitur,
mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi
fortè Romam, sed cras scies. Epistolam ad Cæsarem.
nobis uero semper rectissime placuit, ut isti ante lege-
rent. aliter enim fuissemus, & in hos officiosi, & in
nosmetipsos, si illum offensuri fuimus, pene periculosi.
Isti autem ingenue, mihiq; gratum, quod q̃d sentirent,
non reticuerunt. illud uero uel optime, quod ita multa
mutari uolunt, ut mihi de integro scribendi causa non
sit, quanquam de parthico bello q̃d spectare debui, nisi

quod illum uelle arbitrabar? Quod enim aliud argumentũ epistolæ nostræ, nisi Collatia fuit? An, si ea, quæ optima putaram, suadere uoluissem, oratio mihi defuisset? Totis his igitur literis nihil opus est. Vbi enim ἐπίταγμα magnum nullum fieri possit ἀπότευγμα, uel non magnum molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν? præsertim cum illud occurrat, illum cum antea nihil scripserim existimaturum me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. Atq; etiã uereor, ne putet me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse uoluisse. Quid quæris? Valde me pœnitebat, nec enim in hac quidem re quicquam magis, ut uellem, accidere potuit, quàm quod σπουδὴ nostra non est probata. Incidissemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum. Sed redeo ad hortos. Planè illuc te ire nisi tuo magno commodo nolo. Nihil enim urget. quicquid erit, operã Faberio ponamus. De die tamen auctionis, siquid scies, eum, qui è Cumano uenerat, quod & planè ualere Atticam nuntiabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi. Hortos quoniam hodie eras inspecturus, quid uisum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epistola ad Cæsarem (iurato mihi crede) non possum. Nec me turpitudo deterret, etsi maxime debeat. quàm enim turpis est assentatio, cum uiuere ipsum turpe sit nobis? sed, ut cœpi, non me hoc turpe deterret, ac uellem quidem (essem enim, qui esse debeam) sed in mentem nihil uenit. Nam quæ sunt ad Alexãdrum hominum eloquentium, & doctorum suasiones, uides quibus in rebus uersentur. Adolescentem incensum cupiditate uerissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid con-

filij dari, quod ad laudem sempiternam ualeret, cohortamur. Ad decus non deest oratio. Ego quid possum? tamen nescio quid è quercu exculpseram, quod uideretur simile simulacri. In eo quod nonnulla erant paulo meliora, quàm ea, quæ fiunt, et facta sunt, reprehenduntur, quod me minime pœnitet. Si enim peruenissent istæ literæ (mihi crede) nos pœniteret. Quid tu? Non uides ipsum illum Aristotelis discipulũ summo ingenio, summa modestia, postea quam Rex appellatus sit, superbũ, crudelem, immoderatum fuisse? Quid tu hũc de pompa Quirini contubernalem his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? Ille uero potius non scripta desyderat, quàm scripta non probet. Postremo, ut uolet. Abijt illud, quod tum me stimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto casum illum, quem tum timebam, uel quem libebit, nisi quid te aliud impediet, & mihi optato ueneris. Nicias à Dolobella in magno opere arcessitus. Legi enim literas, etsi inuito me, tamen eodem me authore profectus est. Hoc manu mea. Cũ quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talenam, ille de ingenio nihil nimis. modestum & frugi, sed hoc mihi non placuit. Se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam. Quinti filiam uetulam sanè, & multarum nuptiarum non esse probatam mulieribus, quod ita reperirent rem non maiorem DCCC. Hoc putaui te scire oportere. De hortis ex tuis literis cognoui, & Chrysippo in uilla. cuius insulsitatem bene noram. uideo nihil, aut paucam, aut ad balnearia, tamen laudat maiora de minoribus, ait hyberna effici

posse. Tecta igitur ambulatiuncula addenda est, quam ut tantam faciamus, quantam in Thusculano fecimus. propè dimidio minoris cōstabit isto loco. Ad id autem, quod uolumus ἀφίδρυμα nihil aptius uidetur, q̃ lucus, quem ego noram, sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. Nihil est, quod ego malim. In hoc τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum est, si Faberius nobis nomen illud explicat, noli quærere quanti. Othonem uincas uolo, nec tamen insaniturum illum puto. nosse enim mihi hominem uideor. Ita male autem audio ipsum esse tractatum, ut mihi ille emptor nō esse uideatur. Quid enim pateretur? Sed quid argumentor? Si Faberium explicas, emamus uel magno. sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur, à qua ipsa ob eam causam desyderare uideor, quod & multo minoris sunt, et Dolobellæ nomē. nam expeditum uidetur, ut etiam repræsentatione concludā. De hortis satis. cras aut te, aut causam, quā quidem futuram Faberianam, sed si poteris. Ciceronis epistolam tibi remisi. O te ferreum, qui illius periculis nō moueris. me quoq; accusat. Eam epistolam tibi misi, & illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium, ei dedi tuas ad Vestorium, quas Farnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Heros ad me uenit, sed in eius epistola nihil erat noui. nisi auctionem biduum. ab ea igitur, ut scribis, & uelim confecto negocio Faberiano, quem quidem negat Heros hodie. cras mane putat, à te colendus est. Ista autem κολάζειν non longe absunt à scelere. ut spero perendie. Si cunde potes, erues.

Qui decem legati Mumio fuerunt Polybius non nominat. Ego memini Albinum Consularem, & Sp. Mumium uideor audisse ex Hortensio Tuditano, sed in Libonis Annal. XIIII annis post Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mumius non sanè quadrat illo aliquem olympia, aut ubi uisum πολιτικὸν σύλλογον more Dicæarchi familiaris tui. V Calendarum, mane accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberẽ. Sed, ut opinor, idem quoq; ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te. Non enim puto tam expeditum Faberianum negocium, etiam si est futurum, ut non habeat aliquid moræ. cum poteris igitur quoniam, etiam dum abes. Dicæarchi quo scribis liberos, sanè uelim mihi mittas, addas etiam καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem κελτικὰ, atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos. idem ego semper suadebam in illa epistola, me utrum liberet, facere posset authore. Hoc enim ille expectat uidelicet, neq; est facturus quicquam, nisi de meo consilio. Obsecro abijciamus ista, & semiliberi saltem simus, quod assequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, ut scribis. ConficE im Attice istam rem. Nihil enim aliud reperio, ubi & in Foro non sim, & tecum esse possim. Quanti autem hoc mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus est uicinus. Is CC iugera de M. Pilio emit, ut mea memoria est. HS CXII omnia scilicet nunc minoris, sed accedit cupiditas, in qua præter Othonem non puto nos ullum aduersarium habituros, sed eum ipsum tu poteris monere. facilius etiam

ſi Canum haberes. O gulam inſulſam. pudet me patris. Reſcribes, ſiquid uoles. Alteram à te epiſtolam cum hodie accepiſſem, uolui te mea unâ contentum. Tu uero age, quod ſcribis de Faberio. In eo enim totum eſt poſitum id, quod cogitamus, quæ cogitatio ſi non incidiſſet (mihi crede iſtuc, ut cætera) non laborarem. Quam ob rem (ut facis) (iſtuc enim addi nihil poteſt) urge, inſta, perfice. Dicæarchi περὶ ψυχῆς utroſq; uelim mittas, & καταβάσεως πολιτικὸν non inuenio in epiſtola eius, quam ad Ariſtoxenum miſit. treis eos libros maxime nunc uellem, apti eſſent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ eſt, iuſſi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. His libris noua procœmia ſunt addita, quibus eorum uterq; laudatur. Eas literas uolo habeas, & ſunt quædam alia. & quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexi. credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram. De C. Tuditano enim quærebã, quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem. eum uideo in Libonis Prætorem L. Popilio P. Rupilio Coss. annis XIIII ante, quàm Prætor factus eſt. Legatus eſſe potuiſſet, niſi admodum ſerò Quæſtor eſt factus, quod non arbitror. Video enim Curules magiſtratus eum legitimus annis perfacile cœpiſſe. Poſthumium autem, cuius ſtatuam in Iſthmo meminiſſẽ dicis, ſciebam fuiſſe. is autem eſt, qui cum Lucullo fuit, quem tu mihi addidiſti. Sanè ad illum σύλλογον perſonam idoneam. Videbis igitur, ſi poteris, cæteros, ut poſſimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις negligentiam miram. Semel ne putas mihi dixiſſe Balbum, & Faberium profeſſionem relatam? quinetiã eorum iuſſu miſerim, qui

profiteretur. ita enim oportere dicebant. Professus est Philotimus libertus. Nosti credo librarium, sed scribis & quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, literas misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse. HS in Capitolio. in Virgilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim eius causa sanè debeo. Etsi emero, quid erit, quod postulet? Sed uidebis, ne is, cum sit in Africa, ut Cœlius. De nomine tu uidebis cum Cuspio, sed, si Plācus destinat, tum haberes difficultatem. Te ad me uenire uterq; nostrum cupit, sed si ista res nullo modo relinquenda est. Othonem, quod speras posse uinci, sanè bene narras. De æstimatione, ut scribis, cum agere cœperimus, & si nihil scripsit, nisi de modo agri. Cum Pisone siquid poterit. Dicæarchi librum accipies καταβάσεως expecto. negocium dederis. Reperies ex eo libro, in quo sunt Senatus consulta Cn. Cornelio, & L. Cos. de Tuditano autem, quod putas εὐλογεῖν est, tum illum, qui fuit ad Corinthum. Non enim temere dixit Hortensius ad Quæstorem. Tr. Mil. id'q; potius fuisse credo. Sed tu de Antiocho scire poteris. Vide etiam quo anno Q. An. Tr. Mil. fuerit, siue utrum eadem in Prætura, aut in Cōtubernio fuerit, modo fuerit ī eo bello. De, Varrone loquebamur. Lupus in fabula. uenit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset, sed ego ita egi, ut nō scinderem penulam. memini enim tui, et multi erāt, nos'q; imparati. Quid refert? Paulo post C. Capito cum T. Carrinate. Horum ego uix attigi penulam, tamen remanserunt, cecidit belle. Sed casu sermo à Capitone de urbe augenda à ponte Miluio ad Tyberim, pauca secundum montes Vaticanos. Campum Martium tum

ædificari. Illum autem Campũ Vaticanum fieri quasi Martium Campum. Quid ais inquam? At ego ad tabulam, ut si recte possem Scapulanos hortos. caue facias inquit, nam ista lex perferetur. Vult enim Cæsar audire me. Facile passus sum, fieri autem moleste fero. Sed tu quid ais? quanquam quid quæro? Nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis, non concedit Camilio. Facies igitur me certiorem de Idibus. Ista enim me res adducebat, eò adiunxeram cæteras, quas consequi tamen biduo, aut triduo post, facile potero. Te tamen in tua re confici minime uolo. quinetiam Dionysio ignosco. De Hircio quod scribis, feci, ut ei liberum esset, quod ad me attineret. Scripsi enim ad eũ heri Idibus Maij eius opera mihi nihil opus esse. Asturam ueni VIII Calendarum Iulij. uitandi enim caloris causa Lanuuij treis horas acquieueram. Tu uelim, si graue non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc ueniendum sit. Id potes per Egnatium maximum. Illud in primis cum Publio me penè absente conficies, de quo, quæ fama sit, scribes. Id populus curat scilicet. non mercedem, arbitror, etenim hæc decantata erat fabula, sed complere paginam uolui. Quid plura? Ipse enim ad sum, nisi quid tu prorogas. Scripsi enim ad te de hortis. O rem indignam. Gentilis tuus urbem auget, quam hoc biennio primum uidit, & ei parum magna uisa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. Hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni scribis, te simulac uenerit, ei daturum. Dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est. Hui si scias quanto periculo tuo. Fortasse literæ meæ te retardarunt, si eas non dum legeras, cum has proximas scripsisti.

mas scripsisti. Scire igitur aueo quomodo res se habeat. De Bruti amore, uestráq; ambulatione, & si mihi nihil noui affers, sed idem, quod sæpe, tamen hoc audio libentius, quo sæpius, eóq; mihi iucundius est, quod tu eo lætaris, certiusq; eo est, quod à te dicitur. has alteras hodie literas. De Xenonis nomine, & de Epiroticis XL nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quàm ut scribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. noui nihil sanè, nisi Hircium, cum Quinto acerrime pro me litigasse, omnibus eum locis facere, maximéq; in conuiuijs, cum multa de me diceret, cum rediret ad patrem. Nihil autem habeo tam ἀξιοπίστως dici, quàm alienissimos nos esse à Cæsare. fidem nobis habendam non esse, me uero etiam cauendum φοβερὸν ἦν, nisi uiderem scire Regem, me animi nihil habere. Ciceronem uero meum uexari, sed id quidem arbitratu tuo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quam tuas acceperim literas. Eam tu igitur, si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio, & Bruto. De Gladiatoribus, de cæteris, quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem uelim, si tibi uidetur, appelles Balbum, et Offilium. De auctione proscribenda, equidem locutus sum cum Balbo. Placebat Publio conscripta habere Offilium omnia. Habet et Balbus, sed Balbo placebat propinquum diem, & Romæ, si Cæsar moraretur, posse in diem tertium differre. Sed is quidem adesse uidetur. Totum igitur consydera. placet enim Vestorio. Vale. Ante lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui nescio quid ad te, & ante

lucem dedi. deinde cum somno repetito simul cum sole experrectus essem, datur mihi epistola à sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cuius est principium, non sine maxima contumelia, sed fortasse. οὐκ ἐπέστησεν. Est autem sic. ego enim non probo quicquid non belle in te dici potest. posse uult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare, hoc quicquam potest esse impurius? Iam cætera leges (misi enim ad te) iudicabis'q;. Bruti nostri quotidianis, assiduis'q; laudibus, ne quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiauerunt, commotũ istum aliquando scripsisti aliquid ad me. credo, & ad te, id'q; ut sciam, facies, nam ad patrem de me quid scripserit, nescio. de matre quam pie, uolueram inquam, ut quamplurimum tecum essem. conduci mihi domum, & id ad te scripseram, neglexisti. Ita minus multum unà erimus, nam ego istam domum uidere non possum. qua de causa scis. hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. Nunc me iuua mi Attice consilio πότερον φανερῶς ἢ σκολιαῖς ἀπάταις id est utrum aperte hominem asperner, ac respuã ἢ σκολιαῖς ἀπάταις, Vt enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος ἀτρεκὴς εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. Tu autem quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum puto. Equidem uereor maxime, ne in Thusculano opprimar. In turba hæc essent faciliora. Vtrum igitur Asturæ, quò Cæsar subito? Iuua me quæso consilio. utar eo, quod tu decreueris. O incredibilẽ uanitatem, ad patrem domo sibi carendum propter matrẽ plenam pietatis. Hic autem iam languescit, & ait tibi illum iure iratum, sed utar tuo consilio. σκολιὰ enim tibi uideo

tibi uideo placere. Romam, ut censes, ueniam, sed inuitus. ualde enim in scribendo hæreo. Brutum inquis? eadem scilicet, sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. Nec enim inde uenit, unde mallem, neq; diu fuit, neque ullam literam ad me, sed tamen scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, uelim mittas, & maxime φαίδρυ. Ita ne nuntiat Brutus illum ad bonos uiros εὐαγγέλια, sed ubi eos? nisi forte se suspendit. Hic autem, ut fultum est. Vbi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod uidi in partenoncala, & Brutum. Sed quid faciat? illud optime, sed ne is quidem, qui omnium flagitiorum author. bene de nostro. At ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret. Ita enim significarat his literis, quas ad meas. At uellem aliquid degustasse de fabulis, sed coràm, ut scribis. Et siquid mihi author es, aduolo ne, an maneo? Equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo, ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acrimonia mirum, quàm inimicus ibat, ut ego obiurgarem, sed ego ipse Itaq; post fac. tu tamen uide quid de aduentu meo censeas, & τὰ ὅλα. cras, si perspicia potuerint, mane statim, ut sciam. Ego uero Quinto epistolam ad sororem misi, cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam causam domo cessurum filio diceret. Dixi illum commodas ad matrem literas, ad te nullas. ille alterum mirabatur. de te autem suam culpam, quod sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. Quod autem relanguisse se dicat, ego ei tuis literis lectis σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore, tum

enim mentio Canai. Omnino, si id consilium placeret, esset necesse, sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet, etsi in mea grauiores iniuriæ, & certe notiores. Si uero etiã Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est, sed hæc corám. Magna enim res, & multæ cautionis. Cras igitur, nisi quid à me commeatus. Venit ille ad me καὶ μάλα κατηφής. Et ego σὺ δ' ἔτι σύννους? Rogas inquit, quod iter instet, est iter ad bellum, idq́; tum periculosum, tum etiam turpe. Quæ uis igitur inquam? æs alienum, & tamen, ne uiaticum quidem. Hoc loco ego sum psi quiddam de tua eloquentia. Nam tacui, & ille, sed me maxime angit auunculus. Quidnã inquam? Quod mihi inquit iratus est. Cur pateris inquam? Malo enim ita dicere, quàm cur committis. Non patiar inquit. causam enim tollam, at ego rectissime quidem. Sed, si graue non est, uelim scire, quid sit causæ. Quia, dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri. Ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti est. Faciam, quod uolunt. Feliciter uelim inquam, teq́; laudo. sed quando? Nihil ad me inquit de tempore, quoniam rem probat. Ego inquam sentio prius, quam proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. Faciam inquit, ut censes. Hic dialogus sic conclusus est. sed heus tu. diem meum scis esse III Nonarum Ianuarij. Aderis igitur. Scripseram iam. ecce tibi. orat Lepidus, ut ueniam. opinor augures nihil habere ad templum afflandum. Fatur μι' ασκορδυ. Videbimus te igitur. Ego uero utar prorogatione diei, tuq́; humanissime fecisti, qui me certiorem feceris, atq; ita, ut eo tempore acciperem literas, quo non expectarem.

expectarem. Tuq; ut ab ludis scriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ, sed consequemur biduo. Post suaues tuas literas, etsi acerba pompa, ueruntamen scire omnia non acerbum est, uel de tota. Populum uero præclarum, quod propter malum uicinum, ne uictoria quidem plauditur. Brutus apud me fuit, cui quidẽ ualde placebat, me aliquid ad Cæsarem. Adnueram, sed pompa uidet, tu tamen ausus es Varroni dare. Expecto quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. est quiddam etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religione opinionis, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi Titi ligarij uerbis nũtiauit, quod appelletur L. Cursidius in oratione Ligariana erratum esse meum, sed ut aiunt μνημονικὸν ἁμάρτημα. sciebam Cursidium pernecessarium Ligariorum, sed eum uideo ante esse mortuum. Da igitur quæso negocium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Fuit apud me Lamia post discessum tuum, epistolamq; ad me attulit missam sibi à Cæsare, quæ, quanquam ante data erat, q̃ ille Diocharme, tamen planè declarabbat illum ante ludos romanos esse uenturum, in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, ne'ue committeret, ut frustra ipse properasset. Prorsus ex his literis non uidebatur esse dubium, quin ante eam diem uenturus esset. Itemq; Balbo, cum eam epistolam legisset, uideri Lamia dicebat. dies feriarum mihi additos uideo, sed quàm multos, fac, si me amas, sciam. De Babio poteris, & de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies con-

ſumam in philoſophia explicanda. currentem tu quidem, ſed cum Dolobella uiuendum eſſe iſtis diebus uides. Quod, niſi me Torquati cauſa teneret, ſatis erat dierum, ut Puteolos excurrere poſſem, & ad tempus redire. Lamia quidem à Balbo (ut uidebatur) audiuerat, multos numos domi eſſe numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi. magnum pondus argenti, auctionem, præter prandia, primo quoque tempore fieri oportere. Scribas ad me uelim, quid tibi placeat. Equidem, ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, nec officioſiorem facile delegiſſem Veſtorio, ad quem accuratiſſimas literas dedi, quod idem te feciſſe arbitror. Mihi quidem hoc ſatis uidetur. Tu quid dicas? Vnum enim pungit, ne negligentiores eſſe uideamur. Expectabo igitur tuas literas. Pollex quidem, ut dixerat, ad Idus Sextil. ita mihi Lanuuij pridie Iduũ præſto fuit, ſed plane Pollex, non index, cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conueni. Lepta enim de ſua ui in Curionem laborans, me ad eum perduxerat. meo autem Lanuuio, quod Lepido tradidit, ex eo hoc primum. pauloante acceperam eas literas, in quibus magnopere confirmat ante ludos romanos. Legi epiſtolam. multa de meo Catone, quem ſæpiſſime legendo ſe dicit copioſiorem factum. Bruti Catone lecto ſe ſibi uiſum diſertum. ex eo cognoui Cretionem, teſtibus præſentibus ſexaginta diebus. metuebam, ne ille arceſſendus eſſet. Non committendum eſt, ut meo iniuſſu cernat. Idem igitur Pollex etiam de hortis Cluuianis egit cum Balbo liberalius. ſe enim ſtatim ad Cæſarem ſcripturum. Cluuium autem Attico Hordeonio legare, &

Terentiæ HS LIII utilia, & sepulchro, multisq; rebus nihil à nobis, subaccusa quæso Vestorium. Quid minus probandum, quàm Plocium unguentarium. per suos pueros, omnia tanto ante Balbo. illum mi Attice ne per meos quidem deos mihi doleo, dilexi hominem. Quintum delegabo, siquid æri meo alieno superabit, & emptionibus, ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium nil est, quod accuses. Iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius noster uenit, & ab eo literas diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Posteaquam abs te Agamemnon, ut uenirē (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed, ut scriberem, fecit. omisi ea, quæ in manibus habebam, abieci, quod iusseras edolaui. Tu uelim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. Turpe est enim nobis illum, qualiscunque est, hoc primo anno egere. post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. planè Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quod Cæsar adest. Dolobella scribit, se ad me postridie Iduum. O magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperi literas misit Antio, nam ibi erat, habet enim domum, quam nos uendidimus. Rogat magnopere, ut sim Calendis in Senatu, me & sibi, & Cæsari uehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse. Dixisset enim tibi fortasse aliqd Oppius. Balbus est æger. Sed tamen malim uenire frustra, q̄ desyderari, si opus esset moleste ferre postea. Itaq; hodie Antij, cras ante meridiem domi. Tu uelim sis (nisi te impediuisti) apud nos pridie Calendarū

cum Pylia. Te spero cum Publio confecisse, eqdē Calē dis in Thusculanum recurram. Me enim absente o= mnia cum illis transigi malo. Quinti Fratris epistolam ad te misi non satis humane illam quidem respondentē meis literis, sed tamen, quod tibi satis sit, ut eqdem exi= stimo, tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cum diceres te in Thusculanum uenturum, quod utinam iterum, utinam tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, siquid sibi opus sit, accurram. Mortuus enim Babulius. Cæsar opinor ex uncia, & si nihil ad= huc, sed Lepta ex Triēte. Veretur autem, ne non liceat tenere hæreditatem ἀλόγως omnino, sed ueretur ta- men. His igitur, si accerit, accurram. sin minus ante, q̄ necesse erit. tu Policem, cum poteris. Laudationem Por- ciæ tibi misi correctam, ac eo properaui, ut, si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur. Id, si tibi erit com- modum, magnopere cures uelim, et uelim Marci Var ronis, & Ollij mittas laudationem, Ollij utiq;, nam il lam legi. Volo tamen regustare. Quædam enim uix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam equi dem Rure esse arbitror. Multam igitur salutem & Py liæ. De Tigellio, siquid noui. qui quidē, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quādam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum eius causam re cepissem, quam quidem receperā contra pueros Octa- uios Cn. F. non libenter. sed Ephameæ causa uolebam. erat enim, si meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus, siquid opus esset. Quod ego perinde tue bar, ac si usus essem. Is ad me uenit, dixitq; iudicē ope= ram dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sestio no-

stro lege

stro lege pompeia in cósilium iri necesse erat. Scis enim dies illorum iudiciorum præstitutos fuisse. Respondi non ignorare eum, quid ego deberem Sestio, quem uellet alium diẽ, si sumpsisset, me ei non defuturum. Ita tum ille discessit iratus, puto me tibi narrasse. Non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandá putaui. Gallo autem narraui, cum proxime Romæ fui, quid audissem, neque nominaui Balbũ minorem. Habuit suum negocium Gallus, ut scribit. ait illum me animi conscientia, quod Ephameam destituissem suspicari. Quare tibi hactenus mãdo, de illo nostro, siquid poteris, exquiras. De me nequid labores. est bellum aliquem odisse libenter, & quemadmodũ non omnibus seruire. etsi mehercule, ut intelligis, magis mihi isti seruiunt, si obseruare seruire est. Admonitus quibusdã tuis literis, ut ad Cæsarem uberiores literas mitterem, instituer am, cum mihi Balbus nuper in Lanuuio dixisset, se, & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem, & uehementer probasse. Conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferetur ad Dolobellam, sed eius exemplum misi ad Oppium, & Balbum, scripsiq; ad eos, ut tum deferrẽ ad Dolobellam iuberent meas literas, si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil unquam se legisse melius. Epistolamq; meam iusserunt dari Dolobellæ. Vestorius ad me scripsit, ut iuberem Mancipio dari seruo suo pro mea parte Hetereio cuidam fundum brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. Eum seruum, si tibi uidebitur, ad me mittes. Opĩnor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. de aduentu

Cæsaris idem, quod à te mihi scriptum est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, uel ut hoc ipsum, quantum acceperit, prorsus aueo scire, nec tamen flocci facio. Quæris quid cogitem de obuiam itione. Quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram, sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo Heros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. Eo igitur utamur, nam Silius culcitras non habet. Dida autem (opinor) hospitibus totam uillam concessit. Ad Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere, nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridicule Micillus. Nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὅμοιον, quæ scriberem. Bene enim existimo de illis libris, ut tibi corám. Itaque scripsi ἀκολακεύτως. & tamen sic, ut nihil eum existimem lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum, itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, et quidem quã primum. nam pendeo animi, narrabo tibi. Quintus Crassus, sed ad me, an ad te nescio, mihi scripsit Romã VIII Calendarum, sed misi, qui inuitaret. Etsi hercle Romam iam ueniendum est, ne ille ante aduolet. O hospitem mihi tam grauem ἀμεταμέλητον. Fuit enim periucunde. Sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum uesperi uenisset, uilla ita completa militibus, ut uix Triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, uacaret, quippe hominum CCCC. Sanè sum cõmotus, quid futurũ esset postridie, ac mihi Barba Cassius subuenit. custodes dedit. Castra in agro. Villa de-

fenſa eſt. Ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad VIII Calendarum. nec quenquam admiſit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in litore. poſt hæc in balneum. tum audiuit. De Mamurra non mutauit. unctus eſt, accubuit ἐμετικὴν *agebat. Itaque & edit, & bibit* ἀδεῶς, *& iucunde, opipare ſanè, & apparate. Nec id ſolum, ſed bene cocto, & condito ſermone bono. Etſi quæris libenter præterea tribus Triclinijs accepti* οἱ περὶ αὐτὸν *ualde copioſe. libertis minus lautis, ſeruiſq; nihil defuit, nam lautiores eleganter accepti. Quid multa? Homines uiſi ſumus, hoſpes tamen, nouis qui diceres. amabo te, eodem ad me cũ reuertere. ſemel ſatis eſt* σπουδαῖον οὐδὲν *in ſermone.* φιλόλογα *multa. Quid quæris? Delectatus eſt, & libenter fuit. Puteolis ſe aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. habes hoſpitium, ſiue* ἐπισταθμείαν *odioſam mihi duxi, non moleſtam. Ego pauliſper hic, deinde in Thuſculanum. Dolobellæ uillam cum præteriret, omnis armatorũ copia, dextra ſiniſtra ad equũ, nec uſquam alibi. hoc ex Nicia. Vale.*

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIIII.

T. P. ATTICO.

r Euerti ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius, explicari rem non posse. etenim, si ille tali ingenio exitũ nõ reperiebat, quis nunc reperiet? Quid quæris? Perijsse omnia aiebat. quod haud scio an ita sit, uerũ ille gaudens affirmat, minus diebus XX tumultum gallicum. in sermonem se post Idus Martij, præterquam Lepidi uenisse nemini. ad summam non posse istæc sic abire. O prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desyderat, sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. Sed hæc hactenus. Tu quæso quicquid noui (multa autem expecto) scribere ne pigrere. in his de Sestio satis ne certum, maxime autem de Bruto nostro, de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarẽ solitum dicere, magni refert, hic quid uelit, sed quicquid uolet, ualde uolet. idq; eũ animaduertisse, cum pro Deiotaro Nicææ dixerit, ualde uehementer eum uisum & libere dicere, atque etiam (ut enim quicq; succurrit, libet scribere) proxime, cum Sestij rogatu apud eum fuissem, expectaremq; sedens quõ aduocarer, dixisse eũ, ego dubitem quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat? nec suo cõmodo me conueniri possit? Atqui, si quisquam est facilis, hic est, tamen nõ dubito, quin me male oderit. Hæc & eiusmodi multa.

Sed ad propositum. quicquid erit non modo magnum, sed etiam paruum scribes. equidem nihil intermittam. Vale.

T. P. ATTICO.

d Vas à te accepi epistolas heri, ex priore Theatrum, Publiumq; cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus uero Lucio Cassio datus, etiam facetus mihi quidem uisus est. altera epistola de Madaro scripta, apud quem nullum σαλάκωμα, ut putas. processit enim, sed minus diutius, sermone enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram, obsecro, fortasse id eiusmodi est. Aiebat Cæsarem secum, quo tempore Sestij rogatu ueni ad eum, cum expectarem sedens, dixisse. Ego nūc tam sim stultus, ut hunc ipsum facilem hominem putem, mihi esse amicum, cum tandiu sedens meum commodum expectet? Habes igitur φαλάκρωμα inimicissimum ocij, id est Bruti. In Thusculanum hodie, Lanuuij cras, inde Asturæ cogitabam. Pyliæ paratum est hospitium, sed uellem Atticam. Verum tibi ignosco, quarum utriq; salutem. Vale.

T. P. ATTICO.

t Ranquillæ quidem tuæ literæ, quod utinam diutius, nam maius posse negabat. Ecce autē structores nostri ad frumentum profecti, cū inanes rediissent, rumorem afferunt magnum Romæ, domum ad Antonium frumentum omne portari. πανικὸν certe, scripsisses enim. Torumbus Balbi nullus

adhuc, & mihi notum nomen. Bellus enim esse dicitur architectus, ad obsignandum tu adhibitus non sine causa uideris. uolunt enim nos ita putare. Nescio cur non animo quoq; sentiant, sed quid hæc ad nos. odorare tamen Antonij διάθεσιν. quem quidem ego epularũ magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. Tu, siquid pragmaticon habes, scribes. sin minus populi ἐπισημασίαν, & minorum dicta per scribito. Pyliæ, & Atticæ salutem. Vale.

T. P. ATTICO.

n Vnc quid putas me Lanuuij? At ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tument negocia. Nam cum Matius, quid censes, cætero equidem doleo, quod nunquam in nulla ciuitate accidit, non unà cum libertate remp. recuperatam. Horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor gallica etiam bella. ipse Sestius quò euadat. Sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ consolantur. Nostri autem ἥρωες quod per seipsos confici potuit, gloriosissime, & magnificentissime confecerunt. Reliquæ res opes, & copias desyderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te, ut siquid noui (nam quotidie aliquid expecto) confestim ad me, & si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti literulas, siquidem non committam. Vale.

T. P. ATTICO.

s Pero tibi iam esse, ut uolumus, quoniam quidem quàm leuiter commotus esses, sed tamen uelim scire, quid agis.

ſigna bella, quod Caluena moleſte fert, ſe ſuſpectum eſſe Bruto. illa ſigna non bona, ſi cum ſignis legiones ueniunt è Gallia. Quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hiſpania? non'ne idem poſtulaturas? Quid eas, quas Annius tranſportauit? Caninium uolui, ſed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. Nam iſta quidem Cæſaris libertorum coniuratio, facile opprimeretur, ſi recta ſaperet Antonius. meam ſtultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deſerere uiderer hunc rerum tumorem, cui certe ſi poſſem mederi, odiſſe non deberem. ſed uides magiſtratus, ſi quidem magiſtratus illi ſunt, uides tamen Tyranni Satellites in Imperijs. uides eiuſdem exercitus. uides in latere ueteranos, quæ ſunt ἀρρύπιστα omnia. Eos autem, qui orbis terræ cuſtodes non modo ſepti, uerum etiam magni eſſe debebant, tantummodo laudari, atque amari, ſed parietibus contineri. Atq; illi quoquo modo beati. Ciuitas miſera. Sed uelim ſcire, quid aduentus Octauij. num qui concurſus ad eum, num quæ νεωτερισμῦ ſuſpitio. non puto quidem. Sed tamen quicquid ſit, ſcire cupio. Hæc ſcripſi ad te proficiſcens Aſtura III Iduum. Vale.

T. P. ATTICO.

P Ridie Iduum Fundis accepi tuas literas cœnans. primũ igitur melius eſſe. deinde meliora te nuntiare. odioſa illa enĩ fuerant, legiones uenire, nã de Octauio ſcis. quæ expecto, qd de Mario? quẽ quidẽ ego ſublatum rebar à Cæſare. Antonij colloquiũ cũ Heroibus noſtris pro re nata nõ incõmodũ. ſed tamẽ

adhuc me nihil delectat præter Idus Martij. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro structore Sestilij Fundum à Verberone Curtilio possideri, quod cum dico, de toto genere dico. Quid enim miserius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiam nec Consules, & Tribunos P. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quemadmodum possim πολιτεύεσθαι. Nihil enim σόλοικον ἢ τυραννοκτόνους in cœlo esse, Tyranni facta defendi, sed uides eos, uides reliquos magistratus, si isti magistratus. Vides langorem bonorum. exultant lætitia in municipijs. dici enim non potest quantopere gaudeant. ut ad me concurrant. ut audire cupiant uerba mea de re, nec ulla interea decreta. sic enim πεπολιτεύμεθα, ut uictos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa. Plura, & πολιτικώτερα postea, & tu quid agas, quidq; agatur. Postridie Iduum Paulum in Caieta uidi. Is mihi de Matio, & de rep. alia quædam sanè pessima. à te scilicet nihil. Nemo enim meorum aliqua, sed Brutum nostrum audio uisum sub Lanuuio, ubi tandem est futurus. nam tum reliqua, tum de hoc scire aueo omnia ego è Formiano exiens XVII Calendarum, ut inde altero die in Puteolanum scripsi hæc. À Cicerone mihi literæ sanè πεπινωμέναι, & bene longæ. Cætera autem uel fingi possunt πίνος literarum significat doctiorem. Nunc magnopere à te peto, de quo sum nuper tecum locutus, ut uideas, nequid ei desit. Id tum ad officium nostrum pertinet, tum ad existimationem, et dignitatem, quod idem intellexi tibi uideri omnino. Si ergo est, uolo mense Quintili in Græciam. Sunt omnia

faciliora, sed, cum sint ea tempora, ut certi nihil esse pos sit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat, quæso da operam, ut illum quamhonestissime copiosissime tueamur. Hæc, & cætera, quæ ad nos pertinebunt, ut soles, cogitabis, ad meq; aut quod ad rem pertineat, aut, si nihil erit, quod in buccam uenerit, scribes. Tu me iam rebare, cum scribebas, in actis esse nostris & ego accepi VII Calendarum in diuersoriolo Sinuessano tuas literas. de Matio probo, & si doleo L. Crassi nepotem optime, tam etiam Bruto nostro probari Antonium. Nam quod Cluuiam scribis moderate, & amice scriptas literas attulisse, mihi dedit Paulus ad se à fratre missas, quibus in extremis erat, sibi insidias fieri. se id certis authoribus comperisse. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi molesta est, sed Clodia quid egerit, scribas ad me uelim. De Bizantijs curabis, ut cætera, & Pelopem ad te arcesse. Ego, ut postulas, Baiana negocia, chorumq; illum, de quo scire uis, cum perspexero, tum scribam, nequid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sestius agat uehementer expecto. Ea scilicet tu declarabis, qui cætera. Nauseolam tibi tum causam ocij dedisse facile patiebar, uidebare enim mihi legenti tuas literas requiesse paulisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito. ubi sit. quid cogitet, quem quidem ego spero iam tutò, uel solū tota urbe uagari posse. Veruntamen de rep. multa cognoui ex tuis literis, quas quidem multiiuges accepi uno tempore à Vestorij liberto. ad ea autem, quæ requiris breui respondebo. Primum uehementer me Cluuiana delectant. Sed quod quæris quid arcesserim Chrysippum.

tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt. Itaq; non solū inquilini, sed mures migrauerunt. Hanc cæteri calamitatem uocant. Ego ne incommodum quidem. O Socrates. O socratici uiri, nunquam uobis gratiam referam. Dij immortales, quàm mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & authore Vestorio, ut hoc damnum quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritq; ut audio, maior. Duo quidem quasi designati Consules. O dij boni. uiuit tyrānis? tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cū facta defendimus? Itaq; q̄ seuere nos M. Curtius accusat, ut pudeat uiuere. neq; iniuria, nā mori milie præstitit, q̄ hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatem. & Balbus hic est, multumq; mecum, ad quem à Vetere literæ datæ pridie Calendarū Ianuarij, cum à se Catilius circunsederetur, & iam teneretur uenisse cum maximis copijs Pacorum Parthum. ita sibi esse eū ereptum multis suis amissis, in qua re accusat Volcatiū. ita mihi uidetur bellum illud instare, sed Dolobella, et Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia XXI die literas habebat, Germanos, illasq; nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatum esset, esse facturos. Quid quæris? Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat. Ita'ne uero hoc meus, & tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in Prouinciā? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus ualerent, q̄ si ipse uiueret? Meministi ne clamare illo ipso primo Capitolino die? Senatum in Capitolium à prætoribus uocari? Dij

immortales

immortales, quæ tũ opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis fractis latronibus, Liberalia tu accusas. Quid fieri tum potuit? Iam pridẽ perieramus. Meministi ne te clamare causam perijsse, si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus, laudatusq; miserabiliter, seruiq;, & egentes in tecta nostra cum facibus immissi. Quæ deinde ut audeant dicere, tu ne contra Cæsaris nutum? Hæc, et alia ferre nõ possum. Itaq; τῆν pro τῆς cogito, tua tamen ὑπηνέμιος nausea iam planè abijt. mihi quidem ex tuis literis tum lætanti ita uidebatur. Redeo ad Theobassos, Sueuos, Francones. hos tu existimas confidere se illa habituros stantibus nobis, in quibus plus putarũt uirtutis, quàm experti sunt? pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij authores. At ego cum tibi de Curtilio, Sestilianoq; fundo scripsi. De Censorino, de Massala, de Planco, de Posthumio, de genere toto, melius fuit perijsse illo interfecto, quod nunquã accidisset, quàm hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIIII Calendarũ. ibi eum Balbus mane postridie, eodemq; die mecum in Cumano. illum hæreditatem aditurũ. Sed, ut scribis, ῥιζόθεμιν magnam cum Antonio Buthrotia. mihi tua res est, ut debet, eritq; curæ. Quid quæris? Iam ne ad Cenaclimianum aduentare uidetur? Sed primo anno LXXX detersimus, quæ pater ad me grauia de filio? matri, quod maxime nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus, ardenteis in eum literas ad me misit. Ille autem quid agat, si scis, neq; dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule siquid aliud. uehementer delector tuis literis. Vale.

T. P. ATTICO.

n Vdiustertius dedi ad te epistolam longiorẽ, nunc ad ea, quæ proxime uelim, mehercule Asturæ Brutus. ἀκολασίαν istorum scrì bis, an censebas aliter? Equidem etiam maiora expecto. quin equidem concionem lego de tanto uiro, de clarissimo ciue ferre non queo. & si ista iam ad risum. sed memento. sic alitur consuetudo perditarum concionum, ut nostri illi non Heroes, sed Dij futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. Verum illis magna consolatio conscientia maximi, et clarissimi facti, nobis quæ? qui interfecto Rege liberi non sumus? Sed hæc fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ scribis, iucunda mihi sunt, uelim sint prospera. Quod uero tibi est curæ, ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiose, per mihi gratum est. idq; ut facias te etiam rogo. De Buthrotis, & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam curam, sed suscipiam omnem istam actionem, quam uideo quotidie faciliorem. de Cluuiano, quoniam in re mea meipsum diligentia uincis, res ad centena perducitur, nam rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus, Hircius, Pansa. modo uenit Octauius. & quidem in proximam uillam Philippi mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me, cras mane uadit. Vale.

T. P. ATTICO.

O Mi Attice uereor, ne nobis Idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnam, et doloris. Quæ mihi istinc afferuntur? Quæ hic uideo? πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δὲ, scis quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam honestam iudicem. Multa illis Cæsar, neq; me inuito. etsi latinitas erat non ferenda, ueruntamen autem ecce Antonius accepta grandi pecunia, fixit legem à Dictatore comitijs latam qua Siculi ciues romani, cuius rei uiuo illo mẽtio nulla. Quid de Deiotari nostri causa, num similis? Dignus ille quidem omni regno, sed non per Fuluiam. Sexcenta similia. Verum illuc refero tam clarã, tamq; testatam rem, tamq; iustam. Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? et eo quidem magis, quo ista plura nobiscum, hic perhonorifice, & amice Octauius, quem quidem sui Cæsarem salutabant. Philippus non. itaque ne nos quidem, quem nego posse bonum ciuem, ita multi circunstant, cui quidem nostri mortem minitantur. Negat hæc fieri posse. Quid censes, cum Romam puer uenerit, ubi nostri liberatores tuti esse non possunt? Semper quidem erunt clari, conscientia uero facti sui etiam beati. Sed nos (nisi me fallit) iacebimus. Itaq; exire aueo. ubi nec Pelopidarum inquit, haud amo uel hos designatos, qui etiam declamare me coegerunt, ut ne apud aquas quidem acquiescere liceret, sed hoc meæ nimiæ facilitatis. Nam id erat quondam quasi necesse. nunc quoquo modo se res habet, non est item, quàm diu dum. nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen nõ

ut delecter his literis, sed, ut eliciam tuas. Tu, si quid erit de cæteris, de Bruto utiq; quicquid erit. Hæc conscripsi X Calendarũ accubans apud Vestorium hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum. Septimo deniq; die literæ mihi redditæ sunt, quæ erãt à te XIII Calendarũ date, qbus quæris, atq; etiã me ipsum nescire arbitraris, utrum magis tumulis, prospectuq;, an ambulatione delecter. Est mehercule, ut dicis, utriusq; loci tanta amœnitas, ut dubitem utra anteponenda sit

Quamuis enim tu magna, et mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones, in quo spem maximam uideo, tamẽ, si est bellum ciuile futurum, quod certe erit, si Sestius in armis permanebit, quem permansurum esse certò scio, quid nobis faciendũ est, ignoro. neque enim iam licebit, quod Cæsaris bello iam licuit, neque huc, neq; illuc. quencunque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæsaris putauit (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostiũ numero habebit. quæ res ad cædem maximã spectat. Restat, ut in castra Sestij, aut forte Bruti nos cõferamus res odiosa, & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli. et nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

τέκνον ἐμὸν οὔ σοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors uiderit ea, quæ talibus in rebus plus, q̃ ratio potest. Nos autẽ id uideamus, quod in nobis esse debet, ut quicquid acciderit, fortiter, et sapiẽter feramus,

& accidisse

& accidisse hominibus meminerimus. nosq; cum multum literæ, tum non minimum Idus quoq; Martiæ consolentur. Suscipe nunc meam deliberationem, qua solicitor, ita multa ueniunt in mentem in utrãque partem. Proficiscor, ut constitueram legatus in Græciam, credis? impendentis periculi non nihil uitare uideor, sed casurus in aliquam uituperationem, quod reip. defuerim tam graui tempore. Sin autem mansero, equidem uideo in discrimine, sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim reip. Iam illa consilia priuata sunt, quod sentio ualde esse utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc uenire, nec alia causa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi legari ab Cæsare. Tota igitur hac de re, ut soles, si quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam. Scribis enim esse rumores, me ad lacum, quod habeo uenditurum, minusculam uero uillam utique Quinto traditurum, uel impenso pretio quod introducatur, ut tibi Q. Filius dixerit, dotata Acquilia. Ego uero de uẽditione nihil cogito, nisi qd, quod magis me delectet, inuenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore. Satis enim torquetur debitione dotis, in qua mirificas Egnatio gratias agit. A ducenda autem uxore sic abhorret, ut quicquam libero lectulo neget esse iucundius. Sed hæc quoq; hactenus. Redeo enim ad miseram, seu nullam potius remp. M. Antonius ad me scripsit. de restitutione Sexti Clodij, quam honorifice quod ad me attinet, ex ipsius literis cognosces (misi enim tibi exemplum) quàm dissolute, quàm turpiter, quamq; perniciose, ut nonnunquam Cæsar desyderandus esse uideatur, facile existimabis.

Quae enim Caesar nunquam neq; fecit, neq; fecisset, ea nunc ex falsis eius commentarijs proferuntur. Ego autem Antonio facillimum me praebui. etenim ille, quoniã semel induxit animum, sibi licere quod uellet, & fecisset nihilo minus me inuito. Itaq; mearum quoq; literarum misi tibi exemplum. Vale.

M. ANTONIVS Cos. M. T. Ciceroni. S.

Occupationibus est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum corãm de hac re agerẽ. quam ob causam uereor, ne absentia mea leuior sit apud te, quod, si bonitas tua responderit iudicio meo, quod semper habui de te, gaudebo. A' Caesare petij, ut Sextum Clodium restitueret. impetraui. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio eius, si tu concessisses, quo magis laboro, ut & tua uoluntate id per me facere liceat. quod si duriorem te eius miserae, & afflictae fortunae praebes, non contendam ego aduersus te. quanquam uideor debere tueri commentarium Caesaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto praebebis, & uoles P. Clodium in spe optima puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cum potueris amicos paternos. Patere obsecro te pro rep. uideri gessisse simultatem cum patre eius. non contempseris hanc familiam. Honestius enim, & libentius deponimus inimicitias reip. nomine susceptas, quàm contumaciae. me deinde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. quanq̃ tuam fortunam Cicero ab omni

periculo

periculo abesse certum habeo, tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, q̃ solicitam. Postremo, meo iure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua causa feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum, ut intelligas quanti apud me authoritas tua sit, atq; eo te placabiliorem praebeas. Vale.

M. T. Cicero. M. Antonio Cos. S.

Quod mecum per literas agis unam ob causam mallem coràm egisses. Non enim solum ex oratione, sed etiam ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. nam, cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiã beneficio prouocatus, tum his temporibus resp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeam neminem. Literae uero tuae tum amantissime, tum honorificentissime scriptae, sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meũ, necessarium tuum, me inuito seruare nolles, cum id nullo negocio facere posses. Ego uero tibi istuc mi Antoni remitto, atque ita, ut me à te, cum his uerbis scripseris, liberalissime, atque honorificentissime tractatum existimem. Idq; cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, & naturae meae. Nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, sed ne paulo quidem tristius, aut seuerius, q̃ necessitas reip. postulauit. Accedit, ut ne in ipsum quidem Clodium meum insigne odium fuerit unq̃, semperq; ita statui non esse insectandos inimicorũ amicos, prae-

sertim humiliores, nec his præsidijs nosmetipsos esse spoliandos. Nā de puero Clodio tuas parteis esse arbitror, ut eius animū tenerū, quēadmodū scribis, his opiniōibus imbuas, ut nequas inimicitias residere in familijs nostris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cum ego publicam causam, ille suam defenderet. Nostras contentiones resp. dijudicauit. Si uiueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. Quare, quoniam hoc à me sic petis, ut quæ tua potestas est, neges te me inuito usurum. Puero quoq; hoc à me dabis, si tibi uidebitur, ut animū eius conciliatum reddas. non quo aut ætas nostra ab illius ætate quicquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat, sed, ut nosmetipsi inter nos coniunctiores simus, quàm adhuc fuimus. Interpellantibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus, sed hæc hactenus. Illud extremum. Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. Hoc uelim tibi penitus persuadeas. Vale.

T. P. ATTICO.

i Terandum eadē ista mihi. Coronatus Quintus noster Parilibus. Parilibus solus ne? etsi addis Lamiam, quod demiror equidem. Sed scire cupio, qui fuerunt alij, quanq̄ satis scio, nisi improbum neminem. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem casu cum dedissem ad te literas VI Calendarū satis multis uerbis, tribus ferè horis post accepi tuas, & magni quidem ponderis. Itaq; ioca tua plena facetiarum. De hæresi uestoriana, et de Pherionum more Pu-

teolano risisse me satis, nihil est necesse me rescribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Cassiosq; defendis, quasi eos ego reprehendam, quos satis laudare non possum. Rerum ego uitia collegi, non hominum. Sublato enim tyranno tyrannida manere uideo. Nam quæ ille facturus nó fuit, ea fiunt, ut de Clodio, de quo mihi exploratum est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. Sequetur Rufo Vestorianus uictor nunquam scriptus. Cæterum quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nam liberalibus quis potuit in Senatu non uenire? Fac id potuisse aliquo modo fieri, num etiam cum uenissemus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cum præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? Illam sessionem capitolinam mihi non placuisse tu testis es, Quid ergo? Culpa ista Brutorum? Minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapiẽtes putant, quibus satis fuit lætari, nonnullis etiam gratulari, nullis permanere. sed præterita omittamus, istos omni cura, præsidioq; tueamur. & quemadmodum tu petis, contenti Idibus Martijs simus. Quæ quidem nostris amicis diuinis uiris aditum ad cœlum dederunt, libertatem populo Ro. non dederunt. Recordare tua. non ne meministi clamare te, omnia perijsse, si ille funere elatus esset? Sapienter id quidem. Itaque ex eo, quæ manarint, uides. Quæ scribis Calendis Iunij Antonium de Prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisque dies prorogetur, licebit ne decerni libere? Si licuerit, libertatem esse recuperatam lætabor. Si

non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio praeter laetitiam? quam oculis cepi iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad opis fieri, quas nos quoq; tum uidebamus. nec nos liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus, ita laus illorũ est, culpa nostra. Et hortaris me, ut historias scribã. ut colligam tanta eorum scelera, à quibus etiam nunc obsidemur. Potero ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? Nec mehercule Randusculus mouet. Sed homines beneuolos, qualescunque sunt, graue est insequi contumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad Calendas Iunij statuere posse, ad quas adero, & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet authoritate tua, & gratia, & summa aequitate causae, ut de Buthrotijs S. C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. Tu autem quasi iam recuperata rep. uicinis tuis Massiliẽsibus sua reddis. Haec armis? Quae quàm firma habeamus, ignoro. restitui fortasse possunt, authoritate non possunt. Epistola breuis, quae postea ad te scripta est, sanè mihi fuit iucunda. De Bruti ad Antonium, & de eiusdem ad te literis, posse uidentur esse meliora, quàm adhuc fuerint, sed nobis, ubi simus, & quò iam nos conferamus, prouidendum est. O mirificum Dolobellam meum. Iam enim dico meũ, antea (crede mihi) subdubitabam, magnam ἀναθεώρησιν res habet. de saxo in crucem. Columnam tollere, locum illum sternendum locare. Quid quaeris? Heroica? Sustulisse mihi uidetur simulationem desyderij, adhuc quae serpebat in dies, & inueterata uideba-

tur, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. Nunc prorsus assentior tuis literis, speroq; meliora, quanquam istos ferre non possum, qui dũ se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt, sed non possunt omnia simul. Incipit res melius ire, quàm putaram, nec uero discedam, nisi cum tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero. idq;, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem, propter eius singularem incredibilemq; uirtutem. Pyliæ nostræ uillam totam, quæq; in uilla sunt trado. In Pompeianum ipse proficiscens Calẽdis Maij, quam primum uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.

T. P. ATTICO.

Quinto Nonarum conscendens ab hortis cluuianis in Phaselum episcopum has dedi literas, cum Pyliæ nostræ uillam ad Lucrinũ, Villicosq; procuratores tradidissem. Ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, post in Puteolana, & Cumana regna renauigare. O loca cætera quàm ualde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugienda. Sed ad rem ut ueniam. O Dolobellæ nostri magnam ἀριστίαν, quanta est ἀναθεώρησις? Equidem laudare eum, & hortari non desisto. Recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. Mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forum ferre posse. Quis enim audeat uiolare? proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infirmorum? Nunc mi Attice

me fac ut expedias. cupio cum Bruto nostro (affatim satisfecerim) excurrere in Græciam. Magni interest Ciceronis uel mea potius, uel mehercule utriusq;, me interuenire discenti. Nã epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet quæso, in quo magnopere lætemur? Nunquam ille mihi satis laudari uidebitur, cum ita laudabitur. Quoquomodo nunc est, non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατεχομένων scriberet, à quo adhuc nulla litera est. Vereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret fore. Quod ad Xenonem scripsisti, ualde mihi gratum est. Nihil enim deesse Ciceroni tum ad officium, tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ esse. Ad eum scripsi, me tibi mandasse per literas, ut de Montani negocio cum eo loquerere. Et uelim cures epistolã, quã ad eum misi reddẽdam, & ipse (qđ commodo tuo fiat) cum eo colloquere. Puto si quid in homine pudoris est, præstaturum eum. nec sero quodammodo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti ante scirem ei recte esse, quàm non belle fuisse. In Pompeianum ueni V Calendarum Maij, cum pridie (ut antea ad te scripsi) Pyliam in Cumano collocauissem. Ibi mihi cœnanti literæ tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto pridie Calendarum, in quibus multa sapienter, sed tamen talia (quemadmodum tu te scribebas) ut omne consilium in fortuna positum uideretur. Itaq; his de rebus ex tempore, & coràm. De Buthrotio negocio utinam quidem Antoniũ conueniam. multum profecto proficiam, sed non arbitrantur eum à Capua declinaturũ.

Quo' quidem metuo ne magno reip. malo uenerit, quod idem L. Cæsari uidebatur, quem quidem Neapoli affectum grauiter uideram. Quam ob rem ista nobis ad pridie Calendarū Iunij tractanda, & perficienda sunt, sed hactenus Quintus filius ad patrem acerbissimas literas misit, quæ sunt ei reddditæ, cum uenissemus in Pompeianum, quarum tamen erat caput. Acquiliam nouercam non esse laturum, sed hoc tolerabile fortasse. Illud uero se ab Cæsare habuisse omnia, nihil à patre reliqua sperare ab Antonio. O perditum hominem, sed μελήσει. Ad Brutum nostrum, & Cassium, & ad Dolobellam epistolas scripsi, quarum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæ ne essent (planè enim iudico esse reddendas) sed quod non dubito, quin tu idē existimaturus sis. Ciceroni meo mi Attice suppeditabis quantum uidebitur. meq; tibi hoc onus imponere patiere. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum enim illum ἀνέκδοτον nondum, ut uolui, perpoliui. Ista uero, quæ tu connecti uis, aliud quoddam separatum uolumen expectant. Ego autem (credas mihi uelim (minore periculo existimo contra illas nefarias parteis uiuo tyranno dici potuisse, quàm mortuo. Ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter. nunc quacunq; nos commouimus, ad Cæsaris non modo acta, uerum etiam cogitata uocamur. De Montano, quoniam Flamma uenit uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale.

M. T. Cicero Dolobellæ. Cos. S.

e Tsi contentus eram mi Dolobella tua gloria, satisq; ex ea magnam lætitiã, uoluptatẽq; capiebam, tamen non possum nõ confiteri cumulari me maximo gaudio, quod uulgo hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus. neminem conueni, conuenio autem quotidie plurimos. Sunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis causa in hæc loca ueniant, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei qui omnes, cum te summis laudibus ad cœlum extulerũt, mihi continuo maximas gratias agunt. Negant eni se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularem Cos. præbeas. Quibus ego, quanquam uerissime possim respondere te, quæ facias tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen neq; planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consilijs profecta uideatur, neq; ualde nego. Sum enim auidior, etiam quàm satis est gloriæ, & tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni Regi Regum fuit honestum, aliquem in consilijs capiendis Nestorem habere, mihi uero gloriosum te Iuuenem Cos. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me planè salutauerit. O mi Cicero inquit, glatulor tibi cũ tantum uales apud Dolobellam, quantum si ego apud Sororis filium ualerem, iam salui esse possemus. Dolobellæ uero tuo, & gratulor, & gratias

lor, & gratias ago, quem quidem post te consulem, so-
lum possum uere consulem dicere. Deinde multa de fa
cto, ac de re gesta, tum nihil magnificentius, nihil præ-
clarius actum unquam, nihil reip. salutarius testatus
est. atq; hæc una uox omnium est. A te autem peto, ut
me hanc, quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ, sinas
cernere, meq; aliqua ex parte in societatem tuarum lau=
dum uenire patiare. quanquam mi Dolobella (hæc enim
iocatus sum) libentius omneis meas, si modo sint aliquæ
meæ laudes, ad te transtulerim, quàm aliquam partem
exhauserim ex tuis. nã, cum te semper tantum dilexe=
rim, quantum tu intelligere potuisti, tum ijs tuis factis sic
incensus sum, ut nihil unquam in amore mihi fuerit ar
dentius. Nihil est enim (mihi crede) uirtute formosius, ni
hil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis
M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissi-
mos mores, singularem probitatem, atq; constantiam, ta
men Idibus Martij tantum accessit ad amorem, ut mi
rarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridẽ
cumulatum etiam uidebatur. Quis erat, qui putaret
ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid
accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare
uidear, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te hor
ter, ut dignitati, & gloriæ seruias? Proponam tibi cla
ros uiros, quod facere solent, qui hortantur? Neminem
habeo clariorem, quàm te ipsum. te imitere oportet, te
cum ipse certes, ne licet quidem tibi iam tantis rebus ge
stis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio nõ
est necessaria, gratulatione magis utendum est. Conti=
git enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa seue

ritas animaduersionis, non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae, sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atq; consilij. Legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius. ita pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omniũ consensu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu. Neq; solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse remp. tibiq; non modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus corám plura propediẽ, ut spero. Tu quoniam remp. nosq; conseruas, fac, ut diligẽtissime teipsum mi Dolobella custodias. Vale.

T. P. ATTICO.

Saepius me iam agitas, quod rem gestam Dolobellae nimis in coelum uidear efferre. Ego autem, quanquã sanè probo factum, tamen ut tantopere laudarẽ, adductus sum tuis, et unis, & alteris literis. sed totum se à te abalienauit Dolobella, ea de causa, qua me quoq; sibi inimicissimum reddidit. O hominem impudentem. Calendis Ianuarij debuit, adhuc non soluit, praesertim cum se maximo aere alieno Faberij manu liberarit, & opem ab eo petierit. Licet enim iocari, ne me ualde conturbatum putes. Atque ad eum VIII Iduum literas dederam bene mane. Eodem autem die tuas literas uesperi acceperam in Pompeiano,

peiano, sanè celeriter tertio abs te die. Sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolobellam literas dedi, quæ, si nihil profecerint, puto fore, ut me præsentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simule tuorum omnium. Sed ego errorem ad ista expedienda factum mihi uidebar reliquisse, cuius non sine magna culpa uacillarunt, sed cum ipso uidero. De Montano, ut sæpe ad te scripsi, erit tota res curæ. Seruius proficiscens, quod desperanter tecum locutus est, minime miror, neq; ei quicquam in desperatione concedo. Brutus noster singularis uir, si in Senatum non est Calendis Iunij uenturus, quid facturus sit in foro, nescio. Sed hoc ipse melius. Ego ex his, quæ parari uideo, non multum Idibus Martijs profectum iudico. Itaq; de Græcia quotidie magis, & magis cogito. nec enim Bruto meo Exilium, ut scribis, ipse meditanti uideo quid prodesse possum. Leonidem eæ literæ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeium legisse uellem. Ego ex Pompeiano accepi binas à te literas, alteras sexto die, alteras quarto. Ad superiores igitur prius. Quam mihi iucundum opportune tibi Barnachum literas reddidisse. Tu uero cum Cassio, ut cætera, quam commode. opportune autem, q᷑ id ipsum, quod me mones quatriduo ante ad eum scripserã, exẽplumq; mearum literarum ad te miserã, sed cum Dolobellæ Aritia, sic enim tu ad me scripseras, magna desperatione affectus essem, ecce tibi & Bruti, & tuæ literæ, ille exilium meditari. Nos autem alium portum propiorem huic ætati uidebamus, in quem mallem

equidẽ peruẽhi, florente Bruto nostro, constitutaq; rep. Sed nunc quidem, ut scribis, non utrum uis. Assentires enim mihi nostram ætatem, præsertim à castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem, & clementiam, & sibi esse gratam, & mihi uoluptati magnæ fore. Sed Pansa furere uidetur de Clodio, itemq; de Deiotaro, & loquitur seuere, si uelis credere. Illud tamen non uelle, ut mihi quidem uidetur, quod factum Dolobellæ uehemẽter improbat. De Coronatis cum sororis tuæ filius à Patre accusatus esset, rescripsit se coronã habuisse honoris Cæsaris causa, posuisse luctus gratia. Postremo se libenter uituperationem subire, quod amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolobellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter. Ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognosco, in qua plus timoris uideo, quàm consilij. Sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publius tecum tricatus est. Huc enim Cerelia missa ab istis ad me est legata, cui facile persuasi, mihi id, qđ rogaret, ne licere quidem non modo libere. Antonium si uidero, accurate agam de Bruto. Venio ad recentiores literas, quanquam de Seruio iam rescripsi me facere magnam πρᾶξιν Dolobellæ. mihi mehercule ita uidetur, non potuisse maior tali re, taliq; tempore. sed tamen quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. Tibi uero assentior maiorem πρᾶξιν eius fore, si mihi, qđ debuit, dissoluerit. Brutus uelim sit Asturæ. Quod aũt laudas me, quod nihil ante de profectione constituam, quàm ista quò euasura sint, uidero, muto sententiã, neq;

quicquam

quicquam tamen ante, q̃ te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo, cui quidem ego totam uillam, Cellam'q; tradidi, eam'q; cogitabam V Iduũ uidere. Tu Atticæ salutem dices, nos Pyliam diligenter tuebimur. Vale.

T. P. ATTICO.

Pompeiano naui aduectus sum in Luculli nostri hospitium VI Iduũ hora ferè tertia. ègressus autẽ è naui, accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, Nonis Maij datas. À Lucullo postridie eadem ferè hora, qua ueni VII Iduũ Lanuuio datas. Audi igitur ad omneis. Primum quæ de re mea gesta, & in solutione, & in albiano negocio, grata. De tuo autem Buthroto, cum in Pompeiano essem, Missenum uenit Antonius. inde ante discessit, q̃ illũ uenisse audissem, à quo in Samnium. uide quid speres. Romæ igitur de Buthroto L. Antonij horribilis contentio. Dolobellæ præclara iam, uel sibi habeat numos, modo numeret Idibus. Tertullæ nollem abortum. Tam enim Caßij sunt iam, q̃ Bruti serendi. De Regina uelim, atque etiam de Cæsare illo. persolui primæ epistolæ. uenio ad secundã. De Quintis, ac Buthrotijs, cum uenero, ut scribis, Quod Ciceroni suppeditas, gratũ. Quod errare me putas, qui remp. putem pendere è Bruto, sic se res habet, aut nulla erit, aut ab isto, istis'ue seruabitur. Quod me hortaris, ut scriptam concionem mittam. Accipe à me mi Attice καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus exercitati sumus, satis nemo unq̃ neq; poeta, neq; orator fuit,

qui quenq̃ meliorem, q̃ se arbitraretur. Hoc etiã malis contigit. Quid tu Bruto putas & ingenioso, et erudito? de quo etiam experti sumus. nuper in edicto scripserã rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum, quinetiã cũ ipsius precibus penè adductus, scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari, Quare sine quæso quenq; sibi scribere. Suam cuiq; sponsam, mihi meam, suum cuiq; amorem, mihi meum non scite. Hoc enim Attilius poeta durissimus, atq; utinam isti liceat concionari, cui si esse in urbe tutò licebit, uicimus. Ducem enim noui belli ciuilis, aut nemo sequetur, aut ij sequentur, qui facile uincantur. Venio ad tertiam. gratas fuisse meas literas Bruto, et Cassio gaudeo. Itaque ijs rescripsi. Quod Hiricum per me meliorem fieri uolunt, do equidem operam, & ille optime loquitur, sed uiuit, habitatq; cũ Balbo, qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolobellã ualde placere tibi uideo, mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Pompeiano. is planè mihi probabat se assentire, & cupere pacem. causam armorũ quæri planè uideo. edictum Bruti, & Cassij probo. Quæris, ut suscipiã cogitationem, quidnam istis agendũ putem? Consilia temporũ sunt, quæ in horas commutari uides. Dolobellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio, mihi profecisse permultum uidetur, prorsus ibat res. Nunc autem uidemur habituri Ducem, quod unũ municipia, boniq; desyderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι. non te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quintus Frater, ut scribis, ẽ dextella. per eum igitur,

ut uolemus,

ut uolemus, facile auferemus. Expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauiũ, qualis concio fuerit. hæc scripsi. Statim enim Caßij tabellarius, eram continuo Iyliam salutaturus. Deinde ad epulas Vestorij nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

T P. ATTICO.

CVm pauloante dedissem ad te è Caßij tabellario literas V Iduum uenit noster tabellarius, & quidem portenti similes in tuis literis. Sed cito conieci Lanuuij te fuisse. Eros autem festinauit, ut ad me literæ Dolobellæ perferrentur, non de re mea (nõ dum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sanè luculente. À me autem cum Caßij tabellarium dimisissem, statim Balbus uenit. O Dij boni quam facile perspiceres timere ocium, & nosti uirum, quàm tectus, sed tamen Antonij cõsilia narrabat, illum circuire ueteranos, ut acta Cæsaris sancirent, idq́; se facturos iurarent. utrum omnes haberent, eaq́; Duumuiri omnibus mensibus inspicerent. Questus est etiã de sua inuidia, eaq́; eius omnis oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. Quid quæris? nihil synceri. Mihi autẽ nõ est dubiũ, qn res spectet ad castra. acta enim illa res est animo uirili, cõsilio puerili. Quis enim hoc nõ uidit regni hæredẽ relictũ? Quid autẽ absurdius. hoc metuere, alterũ in metu non ponere? qnetiã hoc ipso tẽpore multa ὑποσόλοικα. pontem neapolitanũ à matre Tyrannoctoni poßideri. legẽdus mihi sæpius est Cato maior ad te mißus. Amariorẽ enim me senectus facit. stomachor omnia, sed mihi qdẽ

βεβίωται. Viderint Iuuenes. tu mea curabis, ut curas. hæc scripsi, seu dictaui, apposita secunda mensa apud Vestoriũ. Postridie apud Hircium cogitabam equidem παντελικὸν, sic hominẽ traducere ad Optimates paro

.nemo istorum, qui ocium non timeat. quare talaria induamus, quiduis enim potius, quàm castra. Atticæ salutem plurimam uelim dicas, Expecto Octauij concionem, & siquid aliud. maxime autem ecquid Dolobella tinniat. an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

T. P. ATTICO

c Ertior à Pylia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, statim hoc, nescio quid exaraui. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum XVI Calendarum Iun. Eò igitur mittes, siquid erit posthac, quanq̃ ipse iam, iamq; adero. Cupio enim ante, quàm Romam uenio, odorari diligentius, qd futurũ sit, quanq̃ uereor, ne nihil coniectura aberrem. Minime enim obscurum est, quid isti moliantur. Meus uero discipulus, qui hodie apud me cœnat, ualde amat illum, quẽ Brutus noster sauciauit, et si quæris (perspexi enim planè) timet ocium. ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamq; præ se ferunt, clarissimũ interfectum, totã rẽp. illius interitu perturbatam. irrita fore, quæ ille egisset, simulac desistemus timere. clementiam illi malo fuisse, qua si usus nõ fuisset, nihil ei tale accidere potuisset. Mihi autem uenit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est ἄλογον, certe fore bellum. hæc me species, contagioq; perturbat, ne gemam, qđ tibi tum

licuit, nobis

licuit, nobis nunc licebit. nam aperte lætati sumus. De-
inde habent in ore nos ingratos. nullo licebit modo, qđ
tum & tibi licuit, & multis φαινοπροσωπιτέον, ergo
& ἰτέον in castra. millies mori melius huic præser-
tim ætati. Itaq; me Idus Martiæ non tam consolantur,
quàm antea. Magnum enim mendum continent. etsi il
li iuuenes ἀλλὰ οἷς ἐν ἐσθλοῖς τὸν διαποθοῦνται ψόγον.
sed, si tu melius quippiam speras, ꝙ & plura audis, &
interes consiliis, scribas ad me uelim, simulq; cogites, qđ
agendum nobis sit super legatione uotiua, quod in his
locis moneor à multis, ne in Senatu Calendis absim. Di-
cuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, &
quidem in istos, qui mihi uidentur ubi uis tutius, quàm
in Senatu fore. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLA-RVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XV.

T. P. ATTICO.

Factum male de Alexione, incredibi-
le est, quãta me molestia affecerit. Nec
mehercule ex ea parte maxime, ꝙ ple
riq; mecum. Ad quem igitur medicũ te
conferes? Quid mihi iam medico, aut si
opus est, tanta inopia est? Amorem erga me, humanita-
tem, suauitatemq; desydero. Etiã illud qđ est, quod non
pertimescendum sit? cum hominem temperantem, sum-
mum medicum, tantus improuiso morbus oppresserit?

Sed ad hæc omnia una consolatio est, q̄ ea conditione na ti sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus. De Antonio iam antea tibi scripsi, non esse eũ à me conuentum, uenit enim Missenum, cũ ego essem in Pompeiano, ante profectus est, q̃ ego eum uenisse cognoui. sed casu, cum legerem tuas literas, Hircius erat apud me in Puteolano, ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mihi concedebat. Deinde ad summam, arbitrum me statuebat non modo huius rei, sed totius consulatus sui. cũ Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, in eo negocio si nobis satisfecerit, totum me futurum suũ. Dolobellam spero domi esse. Redeamus ad nostros, de quibus tu bonam spem te significas habere, propter edictorum humanitatem. Ego autem perspexi, cum à me XVII Calendarum de Puteolano Neopolim Pansæ conueniendi causa proficisceretur Hircius, omnem eius sensum. Sed (uix enim & ad pacem sum cohortatus) nõ poterat scilicet negare, se uelle pacem, sed non minus se nostrorũ arma timere, q̃ Antonij, & tamen utrosque non sine causa præsidium habere, se autẽ utraq; arma timere. Quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto Fratre tibi assentior. patri qdẽ gratissimæ, et bellæ tuæ literæ fuerunt. Cereliæ uero facile satisfeci, nec ualde laborare mihi uisa est, & si illa, ego certe non laborarẽ. Istam uero, quã tibi molestam scribis esse, auditã à te esse omnino demiror. Nam q̄ eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & tua filia
Quid hoc est? Quid ast autem, cur ego personatus ambulem? Parum ne fœda persona est ipsius senectutis?
Quod Brutus rogat, ut ante Calendas ad me quoq; scri-

psit, et fortasse faciam, sed plane qd uelit, nescio. Quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeã consilio? Et cum ille suæ immortalitati melius, q̃ nostro ocio consuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flauia obsecro te, siquid potes. hercle dederam ad te literas exiens è Puteolano, diuerteramq; in Cumanum, ibi bene ualẽtem uidi Pyliam. quinetiam paulo clàm ijs eam uidi. Venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noster matrẽ efferebat. Mansi igitur eo die in Sinuessano, atque inde mane postridie Arpinum proficiscens hanc epistolam exaraui. Erat autem nihil noui, quod aut scriberem, aut certe ex te quærerẽ. nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationem suam habitam in concione capitolina, petiuitq; à me, ut eam ne ambitiose corrigerem, ante, q̃ ederet. Est autẽ oratio scripta elegantissime sententijs, & uerbis, ut nihil possit ultra. Ego tamen, si illã causam habuissem, scripsissem ardẽtius ὑπόθεσιν. Vides quæ sit persona dicentis. Itaq; iã corrigere eã nõ potui. Quo enim in genere Brutus noster esse uult, & q̃ iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum spe, hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationem legas, nisi forte iam legisti, certioremq; me facias, quid iudices ipse, quanquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπατικὸς sis in iudicando. sed si recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges posse, & Attico tota grauissime dici, sed hæc corãm. Nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorũ uenire. Vale.

T. P. ATTICO.

Ecimoqnto Cal. è Sueſſano proficiſcēs, cū de-
d diſſem ad te literas, diuertiſſemq́; à Cumis in
Veſtiano, accepi à tabellario tuas literas, in q=
bus nimis multa de Buthroto. Non enim tibi ea res ma=
iori curæ aut eſt, aut erit, q̄ mihi. Sic enim decet te mea
curare, tua me. Quam ob rē id quidem ſic ſuſceptum
eſt mihi, ut nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium
concionatū eſſe cognoui tuis literis, ut alijs ſordide, ſed
id quale fuerit, neſcio. Nihil enim ſcripſiſti de Menede
mo, probeq́; certe ea dictitat, quæ ſcribis. conſiliū meum
à te probari, quod ea non ſcribam, quæ tu à me poſtu-
laris, facile patior. Multoq́; magis id probabis, ſi oratio
nem meam, de qua hoc die ad te ſcripſi, legeris. Quæ
de legionibus ſcribis. uera ſunt, ſed non ſatis hoc uide=
ris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotis noſtris per Sana-
tum ſperes confici poſſe, quod puto. tantum enim odium
uideo, nō uidemur eſſe uicturi, ſed, ſi etiam nos hoc fal
lat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem
ſentio, quod tu, ludorumq́; eius apparatus, & Matius,
& Poſthumus mihi procuratores non placent. Saſer-
na collega dignus, ſed iſti omnes, quemadmodum ſen-
tis, non minus ocium timent, quàm nos arma. Balbum
leuari inuidia per nos uelim, ſed ne ipſe quidem id fie
ri poſſe confidit, itaq; alia cogitat. Quod prima diſpu-
tatio thuſculana te confirmat, ſanè gaudeo. Neq; enim
ullū eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flauia ꝙ
bene loqtur, nō moleſte fero. Tyndaritanorū cauſa, de
qua cā laborat, quæ ſit, ignoro. hos tamen πέντε λιτὸν

mouere ista uidentur. In primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo, sed quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror, quos tamen secundos hæredes scire uellẽ, & diem testamenti. Vale.

T. P. ATTICO.

u Ndecimo Calendarum accepi duas epistolas tuas, qbus duabus meis respondisti, una erat VI Calendarum, altera XII data. Ad superiorem igitur. prius accurres in Thusculanum, ut scribis, quò me VI Calendarum uenturum arbitrabar. quod scribis parendum uictoribus, non mihi quidem, cui sunt multa potiora. Nã illa, quæ recordaris Lentulo, & Marcello Consulibus acta in æde Apollinis, nec causa eadẽ est, nec simile tempus. præsertim cum Marcellum scribas, aliosq; discedere. erit igitur nobis cura moderandum, & constituendũ, tutò ut Romæ esse possimus. Noui conuentus. habitatores sanè me mouent, in magnis enim uersamur angustijs. Sed, si ista paruipendimus, certe & maiora contemnimus. Caluæ testamentum cognoui hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonici, quod tibi curæ est, gratum. De malo scripsi iã pridem ad Dolobellam accuratissime, à quo modo literæ mihi redditæ sunt, eius enim causa, & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ desyderabam. Hircius est tuus. Antonio quoniã est, uolo peius esse. De Quinto Fratre, qđ scribis ad me ad Q. de patre, corãm agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio iuuare, cuius de oratiuncula idem te, quod me sentire uideo, sed parum intelligo quid me uelis scribe

re, quasi à Bruto habita oratione, cum ille ediderit. quã tandem conuenit? an sicut in tyrannum iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur à nobis? sed alio modo, & tempore. De Sella Cæsaris, bene Tribuni. præclaros etiam XIIII ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modo & libenter fuerit, & sat diu. X Calẽdarũ Iunij ferè ea, quæ à Fusio, uenit tabellarius, nescio quid ab eo literularum uti me sibi restituerem. sanè insulse, ut solet, nisi forte quẽ non ames omnia uidẽtur insulse fieri. scripsi ita, ut te probaturum existimem. Mihi duas à te epistolas reddidit. unam XI, alteram X Calendarum. ad recentiorem prius, & leuiorem. laudo, si uero etiam Casulenus ἄνω ποταμῶν Antonij consilia narras turbulenta, atq; utinam potius per populum agat, quàm per Senatum, quod quidem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad Bellum spectare uidetur. Siquidem D. Bruto Prouincia eripitur quoquo modo, ego de illius neruis existimo. non uidetur fieri posse sine bello. sed non cupio, quoniam caret Buthrotis, rides ab cordolio non mea potius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire, quid nostris faciundum sit, iam pridem me illa ἀπορία solicitat. Itaq; stulta iam Iduum Martiarum est consolatio. Animis enim usi sumus uirilibus, consilijs (mihi crede) puerilibus. Excisa enim est arbor, non euulsa, itaq; quàm fruticetur uides. Redeamus igitur quoniam sæpe usurpas ad Thusculanas disputationes. Saufeium pete. celemus, ego nunquam indicabo. Quod te à Bruto requiri scribis, ut certior fieret, quo die in Thusculanum essem futurus. ut ad te ante scripsi VI Calendarũ, &

quidẽ ibi te quamprimũ peruidere uelim. Puto enim nobis Lanuuiũ eundum. equidẽ non ſine multo ſermone, ſed μελήσει. Redeo ad ſuperiorem, ex qua prætereo illa prima de Buthrotis, quæ mihi ſunt incluſa medullis. ſit modo (ut ſcribis) locus agendi. De oratione Bruti prorſus contendis, mecumq́; iterum tam multis uerbis agis. Ego ne ut eam cauſam, quam is ſcripſit, ego ſcribã non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri poteſt cõtumelioſior. At inquis ἡρακλείδειον aliquod. Non recuſo id quidẽ, ſed & componendum argumentum eſt, & ſcribendi expectandum tempus maturius. Licet enim de me, ut libet, exiſtimes, uelim quidem quam optime. ſi hæc ita manent, ut uidentur (feres q̃d dicam) me Idus Martiæ non delectant. Ille enim nunquam reuertiſſet. nos timor confirmare eius acta non coegiſſet, aut ut in Sauferã, reliquasq́; Thuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris, ita gratioſi eramus apud illum, quem Dij mortuum perdant. Tu ut noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo (mihi crede) ſed iam ſcripſerã, delere nolui. De Menedemo uellem uerũ fuiſſet. De Regina uelim uerum ſit, cætera coràm, & maxime noſtris quid faciendum ſit, quid etiam nobis. Si Antonius militibus obſeſſurus eſt Senatum. Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, ueritus ſum, ne ſolueret, itaq; miſi dedita opera. Erat enim reſcribendum tuis. q̃ uellẽ Bruto ſtudiũ tuum nauare potuiſſe. Ego igitur ad eum literas, ad Dolobellã Tironem miſi cũ mandatis, et literis. eum ad te uocabis, et, ſiquid habebis, quod placeat, ſcribes. Ecce autem de tranſuerſo.

L. Cæsar, ut ueniam ad se rogat in nemus, aut scribam, quò se uenire uelim. Bruto enim placere se à me conueniri. O rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te, nihil dum enim à Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum. A Bruto tabellarius rediit, Attulit & ab eo, & Cassio literas. consilium meum magnopere exquirunt. Brutus quidem utrum de duobus. O rem miseram. planè non habeo quid scribam. Itaq; silentio puto me usurum, nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hircium quam optimum faciam, sanum putas ἀνθρακεύς. Epistolam tibi misi, ut tu de Prouincia Bruti, et Caßij perscita. scribit & Balbus, & Hircius quidem se acturum. Etenim iam in Thusculano est, mihiq; , ut absim, uehementer author est, ille quidem periculi causa, quod sibi etiam fuisse dicat. ego autem etiam, ut nullum periculum sit, tantum abest, ut Antonij suspitionem fugere non curem, ne uidear eius secundis rebus delectari, ut mihi causa esset, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à nescio quo missam (namen enim deerat) in qua scriptum erat. Veteranos eos, qui reijciantur (nam partem esse dimissam) improbissime loqui, ut magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorum partibus dissentire uideantur. Quis porrò noster itus, reditus, uultus, incessus inter istos? Quod si, ut scribit L. Antonius, eum uidelicet & in D. Brutum. Reliquos in nostros. ego quid faciam? aut quo me fato geram? Mihi uero delibera

tum est, ut nunc

tum est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua non modo florui cum summa fama, uerum etiam seruiui cum aliqua dignitate. Nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc non uenire. Cũ ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, ut Hircium, quẽ adhuc bonum fuisse sciebant, neq; eum confidebát fore, mea authoritate meliorẽ facerem (Antonio est enim fortasse iratior, causæ uero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eiq; Bruti, & Cassij dignitatem commendaui. Ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idẽ tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

HIRCIVS Ciceroni suo. S. Rure iam redieram. quæris an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliqd faciã. Etiã ex urbe sum profectus, ut (illius enim statũ odi) abessem. Has tibi literas exiens in Thusculanum scripsi. Noli autem me tam strenuum putare, ut ad Nonas recurram. Nihil enim iam uideo opus esse nostra cura, quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam quam facile à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, ne quod calidius ineãt consiliũ. cedentes enim hæc ais scripsisse. quò? aut qua re? retine obsecro te Cicero, & illos. Noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendijs, cædibus peruertuntur. tantum si quid timent, caueant. nihil præterea moliantur. Non mediusfidius acerrimis consilijs, plus, quàm etiam inertissimus, dum modo diligentibus consequentur. Hæc enim, quæ fluunt, per se diuturna non sunt. In contentione præsentes ad nocendum habent uires. Quid speres de illis, in Thu-

sculanum ad me scribe. Habes Hircij epistolam, cui rescripsi, nil illos callidius cogitare, idq; confirmaui. hoc, qualecunque esset, te scire uolui. Obsignata iam Epistola, Balbus ad me, Seruiliam rediisse, confirmare non discessuros. Nunc expecto à te literas. Gratum, quod mihi epistolas, quæ quidem me delectarunt. In primis Sestij nostri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoq; esse causæ, sed tamen etiã ante, quàm ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cum sensus eius de Rep. tum scribendi cura. Seruius uero pacificatus cum librariolo suo, uidetur obiisse legationem, & omnes captiunculas pertimescere. debuerat autem non ex iure manu consertum, sed quæ sequuntur. tu quoq; scribes. Post tuum discessum binas à Balbo. nihil noui. Itemq; ab Hircio, qui se scribit uehementer offensum esse ueteranis. Expectat animus quidnam agam de Calen. Martijs. Misi igitur Tironem, & cum Tirone plures, quibus singulis, ut q̃sq; accidisset, dares literas, atq; etiam scripsi ad Antonium de legatione, ne, si ad Dolabellã solum scripsissem, iracundus homo cõmoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior esse dicatur, scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse. honestior est uotiua, sed licet uti utraq;. de te quæso etiam, atque etiam uide. Velim possis coràm, si minus possis, literis idem consequemur. Græceius ad me scripsit, C. Cassium sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Thusculanum mitterentur. id quidem mihi uidebatur, sed cauendum tamen, & illæ, quæ plures uidendæ, sed aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare pollicetur. IIII Nonarũ uesperi à Balbo redditæ mihi lite-

ræ, fore Nonis Senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. O rem miseram. primum ullam ab istis legationem. dein, si aliquam hanc legatariã Prouinciã. Atq; haud scio, an melius sit, quàm ad Eurotam sedere, sed hæc casus gubernabit. ait autem eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis prætorijs Prouinciæ decernantur. hoc certe melius, quàm illa Persei porticus. Nolo enim Lacedæmonem longinquo, quam in Lanuuium existimauit. Rides inquies in talibus rebus? quid faciã? plorando fessus sum. Dij immortales, quàm me conturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina. quid autem iste in domo tua casus armorum? Sed hũc quidem nimbũ cito transijsse lætor. tu qd egeris tua cum tristi, tum etiã difficili ad consiliandum legatione, uehementer expecto. est enim inexplicabilis. ita circunsedemur copijs omnibus. Me qdẽ Bruti literæ, quas ostendis à te lectas, ita perturbarunt, ut q̃q̃ ante egebam consilio, tamẽ animi dolore sim tardior. Sed plura, cũ ista cognoro. Hoc aũt tempore, quod scriberem, nihil erat, eo'q; minus, ꝙ dubitabam, tu has ipsas literas esses ne accepturus. Erat enim incertum, ui sururũs ne te esset tabellarius. Ego tuas literas uehementer expecto. O Bruti amanter scriptas literas. O iniquũ tuũ tempus, q ad eũ ire nõ possis. ego aũt qd scribã? ut beneficio istorũ utãtur? qd turpius? Vt moliantur aliqd? nec iã possunt, nec audẽt. Age qescant au thoribus nobis. qs incolumitatẽ præstat? Si uero aliquid De Decijs, Gracchis'q; nostris, uita etiã si nemo molestus sit. Ludos uero nõ facere qd fœdius? Frumẽtũ imponere, quæ ẽ alia Dionis legatio? aut qđ munus in rep.

ſordidius? prorſus quidem conſilia tali in re ne iis quidẽ tuta ſunt, qui dant. ſed poſſum id negligere proficiſcens. Fruſtra uero qui ingrediar matris conſilium, cum utatur etiam precibus. quid me interponam? Sed tamen cogitabo, quo genere utar literarum. non poſſum ſtatim. Igitur mittam ad Antium, uel Circæos. Vale.

T. P. ATTICO.

Ntium ueni VI Calendarum. Bruto iucundus noſter aduentus. deinde multis audientibus Seruilia, Tertulla, Porcia quærere, quid placeret. Aderat etiam Fauonius. Ego, quod eram meditatus in uia ſuadere, ut uteretur aſiatica curatione frumenti, nihil eſſe iam reliqui, quod ageremus, niſi ut ſaluos eſſe in eo etiam ipſi reip. eſſe præſidium. quam orationem cum ingreſſus eſſem, Caſſius interuenit. Ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus ſane oculis Caſſius matrem ſpectare, dicere ſe in Siciliam non iturum. Ego ne ut beneficium accepiſſet in contumelia, q̃d ergo agis inquam? At ille in Achaiam ſe iturum. quid tu inquam Brute? Romam inquit, ſi tibi uidetur. mihi uero minime. tuto enim non eris. quid ſi poſſem eſſe? Placeret ne? atq; ut omnino neq; nunc, neq; ex prætura in Prouinciam ires. Sed author non ſum, ut te urbi committas. Dicebã ea, quæ tibi profecto in mentem ueniunt, cur non eſſet tuto futurus. multo inde ſermone querebantur. Atque id quidem Caſſius maxime amiſſas occaſiones, Deciumq; grauiter accuſabat. ea negabam oportere præterita repeti. aſſentiebar tamen. quanquam ingreſſus eſſem dicere, quid oportuiſſet. Nec uero quicquam noui,

ſed ea, quæ

ſed ea, quæ quotidie omnes. nec tamen illum locum at tingere quenq̃, præterea oportuiſſe tangi, ſed Senatũ uo cari. populum ardentem ſtudio uehementius incitari. totam ſuſcipe remp. exclamat tua familiaris. Hoc uer bo neminem unq̃ audiui. Ego repreſſi. ſed Caſſius mihi uidebatur iturus. etenim Seruilia pollicebatur ſe curaturam, ut illa frumenti curatio de S. C. tolleretur. & noſter Brutus cito deiectus eſt, de illo inani ſermone (uel le enim ſe dixerat) conſtituit igitur, ut ludi abſente ſe fie rent ſuo nomine. proficiſci autem mihi in Aſiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa, nihil me in illo itinere præter conſcientiam meam delectauit. non enim fuit committendum, ut ille ex Italia prius, quã à me conuen tus eſſet, diſcederet. hoc dempto munere amoris, atq; officij, ſequebatur, ut mecũ ipſe ἠνδοῦρο ὁδός, σοί τί δύναται νοῦς θεοπρεπές? prorſus diſſolutum offendi nauigium, uel potius diſſipatum. nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaq; etſi ne antea quidem dubitaueram, ta men nunc eo minus, euolare hinc, id'q; quamprimum, ubi nec Pelopidarũ facta, neq; famam audiam. et heus tu, ne forte ſis neſcius. Dolabella me ſibi legauit ad IIII Nonarum April. Id mihi heri ueſperi nuntiatum eſt. uotiua ne tibi quidem placebat, etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſteriſſet resp. bonis non ſumere, & uerſa illa uota diſſoluere, & habent, opinor, literæ legationes dif finitũ tempus lege iulia, nec facile addi poteſt, id'q; adeo genus legationis, ut cum uelis introire, exire liceat. quod nunc mihi additum eſt bella. eſt autem huius iuris quin quennij licentia, quanq̃ quinquẽnium cogitem, contrahi mihi negocium uidetur, ſed βλασφημίαν mittamus.

Bene mehercule de Buthroto, at ego Tironem ad Dolabellã cum literis, quia iusseras, miserã. quid nocet? De nostris autẽ Antiatibus satis uidebar plane scripsisse, ut non dubitares, essent quin ociosi futuri, usuriq; beneficio Antonij contumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur, eam Seruilia sublaturam ex S. C. se esse dicebat. noster uero Brutus in Asiam, postea, q̃ mihi est assensus tutò se Romæ esse nõ posse. ludos enim absens facere malebat. statim autem se iturum, simulac ludorũ apparatum ijs, qui curaturi essent, tradidisset. Nauigia colligebat. erat animus in cursu. interea in eisdem locis erãt futuri. Brutus quidem se aiebat Asturæ affuturũ. L. quidem Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. Habeo unum beneficium, alterũ fortasse in Thusculanum uenerit. O negocia non ferenda, quæ feruntur tamen Octauio, ut perspexi satis ingenij, satis animi uidebaturq; erga nostros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. Sed q̃d ætati credendum sit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσει magni consilij est. Vitricus q̃dem nihil censebat, quẽ Asturæ uidimus. sed tamen alendus est, & ut nihil aliud ab Antonio seiũgendus. Marcellus præclare, si præcipit nostro nostri, cui q̃dem ille deditus mihi uidebatur. Pansæ autem, & Hircio nõ nimis credebat, bona indoles ἐὰν διαμένῃ. VIII Cal. duas à te accepi epistolas. respondebo igitur priori prius. assentior tibi, ut nec duces simus, nec agmen cogamus, faueamus tamen. Orationem tibi misi. eius custodiendæ, & proferendæ arbitriũ tuũ sit. sed quãdo illũ diem tu tuendũ putes? Inducias, quas scribis, nõ intelligo fieri posse. melior est ἀναντιφωνησία

qua me usurum

qua me uſurum arbitror. Quod ſcribis legationes duas
Brundusiũ ueniſſe, uos omnia prius. Scribas igitur, qcqd
audieris. Varronis διάλογον *expecto. improbo* ἡρα-
κλείδειον, *præſertim cũ tu tantopere delectere. ſed qua*
lem uelis uelim ſcire. ꝙ ad te antea, atq; adeo prius ſcri
pſi (ſic enim mauis ad ſcribendũ tibi uere dicere) feciſti
me acriorem. At tuum iudicium, quod mihi erat notũ,
addidiſti. Peducæi authoritatem magnã quidẽ apud te,
et in primis grauẽ. enitar igitur, ne deſyderes aut indu
ſtriam meam, aut diligentiã. Vectenum, ut ſcribis, &
Faberiũ foueo. Clodiũ nihil arbitror malitioſe, quanquã
ſceleſte qdẽ egerit. de libertate retinenda, qua certe nihil
eſt dulcius, tibi aſſentior. ita ne Gallo animo hominem
neq̃? quid enim dicam aliud. cautum Marcellũ. me ſic,
ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolæ, ſuperio
riq; reſpõdi. nunc breuiori, propioriq; quid reſpondeã,
niſi eam fuiſſe dulciſſimam? Res Hiſpanienſes ualde bo-
næ. modo Balbiliũ incolumẽ uideã, ſubſidium noſtræ
ſenectutis. De Amiano item, ꝙ me ualde obſeruat Viſel
lia, ſed hæc quidẽ humana. De Bruto te nihil ſcire dicis,
ſed Seliciã ueniſſe M. Scaptiũ, eumq; nõ qua pompa, ad
ſe tamẽ clàm uẽturũ, ſciturumq; me omnia, quæ ego ſta
tim. interea narrat eadẽ, Baſſi ſeruum ueniſſe, qui nũ-
tiaret legiones alexandrinas in armis eſſe. Baſſum ar-
ceſſi. Caſſium expectari. quid quæris? Videtur reſp. ius
ſuum recuperatura, ſed nequid ante. noſti horum exer-
citationẽ in latrocinio, et amẽtia. Dolabella uir optimus
etſi cũ ſcribebã ſecunda menſa appoſita, ueniſſe eum ad
Baias audiebã, tamẽ ad me ex Formiano ſcripſit, quas
literas cum è balneo exiſſem, accepi, ſeſe de attributiõe

omnia ſumma feciſſe. Vectenum accuſat. tricatur ſcili-
cet, ut homo talis, ſed ait totum negocium Seſtiũ noſtrũ
ſuſcepiſſe, optimũ quidem illum uirum, noſtriq́; aman-
tiſſimum. quæro autem quid tandem Seſtius in hac re
facere poſſit, quod non quis noſtrum? ſed, ſiquid præter
ſpem erit, facies, ut ſciam. ſin eſt (ut arbitror) negocium
perditum, ſcribes tamen, neq; iſta res commouebit. Nos
hic φιλοσοφούμεθα, quid enim aliud, et τὰ περὶ τοῦ
καθήκοντος magnifice explicamus. προσφωνοῦμενq́;
Ciceroni. Qua de re enim potius pater filio? deinde
alia. qd quæris? Extabit opera peregrinationis huius.
Varronem hodie, aut cras uenturum putabant. Ego au
tem in Pompeianum properabam, non quo hoc loco qcq̃
pulchrius, ſed interpellatores illic minus moleſti. Sed ꝑ-
ſcribe quæſo, quæ cauſa ſit Myrtillo. Pœnas quidem il
lum pepẽdiſſe audiui, et ſatis ne patet, unde corruptus.
Hæc cum ſcriberem tantum, quod exiſtimabam ad te
orationem eſſe præbui, quam timeo, quid exiſtimes. Et
ſiquid ad me, quod non ſit foras proditum, niſi rep. recu
perata, de quo qd ſperem, non audeo ſcribere. VI Ca-
lendarum accepi à Dolabella literas, quarum exem-
plum tibi miſi in quibus erat omnia ſe feciſſe, quæ tu uel
les, ſtatimq́; ei reſcripſi, et multis uerbis gratias ego. ſed
tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cau-
ſæ ſumpſi, quod ex te ipſo corãm antea nihil potuiſſem
cognoſcere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

M. T. Cicero P. Dolabellæ Cons. S. Antea cum
literis Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummóq;
erga ſe beneficio certior factus eſſem, cũq; tu ipſe etiã
ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos uoluiſſemus, egi

tibi gratias

tibi gratias per literas his uerbis, ut intelligeres nihil te
mihi gratius facere potuisse. Postea uero, q̃ ipse Atticus
ad me uenit in Thusculanum huius unius rei causa, ti
bi, ut apud me gratias ageret. cuius tuam eximiã quã
dam, & admirabilem in causa Buthrotia uoluntatem,
& singularem erga se amorem perspexisset, teneri non
potui, quin tibi apertius illud idem ijs literis declararẽ.
Ex omnibus enim mi Dolabella studijs in me, & offi-
cijs, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum
uideri, & gratissimum esse, quod perfeceris, ut Atticus
intelligeret quãtum ego te, quantum tu me amares. quod
reliquum est Buthrotiam, & causam, & ciuitatem, q̃q̃
à te constituta est (Beneficia autem nostra tueri solemus)
tamen uelim receptam in fidem tuam, à me etiam, atq;
etiam tibi commendatam, authoritate, & auxilio tuo tu
tam esse uelis. Satis erit in perpetuum Buthrotis præsi
dij, magnáq; cura, & solicitudine Atticum, et me libe
raris, si hoc oneris mei causa susceperis, ut eos semper à
te defensos uelis. quod ut facias te uehementer etiã, atq;
etiam rogo. His literis scriptis me ad συντάξεις dedi,
quæ quidem uereor, ne minio, ac cæra tua pluribus lo-
cis notanda sint, ita sum μετέωρος, & magnis cogi-
tationibus impeditus. L. Antonio male sit. Siquidem Bu
throtis molestus est. Ego testimonium composui, quod cũ
uoles. obsignaui. Tu numos Arpinatũ, si L. Fadius æ-
dilis petet, uel omnis reddito. Ego ad te alias epistolas
scripsi HS CX, quæ Statio curarentur. si ergo petet Fa-
dius, uolo reddi præter Fadium nemini. apud me item
puto depositum. Id scripsi ad Erotem, ut redderet. Regi
nam odit. me iure facere scit. sponsor promissorum eius,

Ammonius, quæ quidem promissorũ eius erant φιλόλογα, & dignitatis meæ, ut uel in concione dicere auderem. Saram autem præterq̃ ꝙ nefarium cognoui hominem, præterea in me cõtumacem (semel eum omnino domi meæ uidi) cum φιλόρρονος ex eo, quærerem quid opus esset, Atticum se dixit quærere. superbiam autem ipsius Reginæ, cum esset trans Tyberim in hortis, actæ eius commemorare sine magno dolore nõ possum. nihil igitur cum istis, nec tam animum me, q̃ stomachum habere arbitrantur. profectionem meã, ut uideo, Erotis dispensatio impedit, nam cum ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, abundare debeã, cogor mutuari, quod'q; ex istis fructuosis rebus receptũ est. Id ego ad illud Fanum sepositum putabã. sed hæc Tironi mandaui, quem ob eã causam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quo modestior est, eo me magis cõmouet. ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimũ debuit. scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post Cal. April. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse, tibi pro tua natura semper placuisse, te'q; existimasse, id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum nõ modo perliberaliter à nobis, sed etiam ornate, cumulate'q; tractari. Quare uelim cures (nec enim tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum ei. scilicet Eros numerauit. Eius rei causa Tironem misi. curabis igitur, & ad me, siquid tibi de eo uidebitur, scribes. Tandem à Cicerone tabellarius, sed mehercule literæ πεπυκνωμένως scriptæ, quod idipsum perspicaciam aliquam significaret. Item'q; cæteri præclara scribunt. Leoni-

des tamen retinet suum illud adhuc. summis uero laudibus Erotes. quid quæris? Vel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq; libẽter præbeo credulum. tu uelim, siqd tibi ex Statio scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi, hæc loca uenusta sunt, abdita certe, et siquid scribere uelis, ab arbitris libera. sed nescio quomodo φίλος. Itaque me referunt pedes in Thusculanum, & tamen hæc τοποɣραφία ripulæ uidetur habitura celerem satietatem. Equidem etiam pluuias metuo, si pronostica nostra uera sunt. Ranæ enim ῥητορεύουσιν. Tu quæso fac sciam, ubi Brutũ nostrum, & quo die uidere possim. duas accepi postridie Iduum, alteram eo die datam, alterã Idibus. Prius igitur superiori. de Bruto, cum scies. de Consulum ficto timore cognouerã. Sica enim φιλοστόργως ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspitionem pertulit. Quid tu autem, tamen διδόμενα. nullum enim uerbum à Siregio. non placet. De Plectorio uicino tuo permoleste tuli, quenquam prius audisse, quàm me. de Siro prudenter. L. Antonium per M. Antonium fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis authoritate, uel ui. sed non dum acceperas literas, nec cuiquam dederas, nisi L. Fadio ædili. aliter enim nec caute, nec iure fieri potest. Quod scribis tibi deesse HS C, quæ Ciceroni curata sint. uelim ab Erote quæras, ubi merces insularum. Arabioni de Sicio nihil irascor. ego de itinere nisi explicato A. nihil cogito, quod idem tibi uideri puto. Habes ad superiorem. Nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quod Seruiliæ non desit, & Bruto. De Regina gaudeo te non

laborare, certe etiam tibi probari Erotis rationes, & ex Tirone cognoui, & uocaui ipsum. gratissimum, quod polliceris Ciceroni nihil defuturum, de quo mirabilia Messala, qui Lanuuio rediens ab istis uenit ad me, & mehercule ipsius literæ sic & φιλοστόργως, et πυκνῶς scriptæ, ut eas uel in agro sic audeam legere, quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sestium puto non moleste ferre. ego, si Tiro ad me, cogito in Thusculanum. Tu uero quicquid erit, quod me scire par sit, statim XVII Calendarum abibo. & si satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, quid te facere uellem, si tibi commodum esset, tamen cum profectus essem, & in lacuna uigilarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut his negocijs, quæ agerentur, interesset. Atque etiam scripsi ad Dolabellam, me, si ei uideretur, uelle proficisci, petijq; ab eo de mulis uecturæ itineris, & meis. cum intelligo te distentissimum esse, qua de Buthrotis, qua de Bruto, cuius etiam ludorum suorum curam, etiam administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere. ut ergo in eiusmodi re tribues nobis paulum operæ. nec enim multum opus est. mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam spectare uidetur, uides homines, uides arma. prorsus non mihi uideor esse tutus. si tu aliter sentis, uelim ad me scribas, domi enim manere, si recte possum, multo malim. Quidnam est, quod audiendum amplius de Buthrotis? Stetisse enim te frustra scribis, quid autem se refert Brutus? Doleo mehercule te tam esse detentum, & quod decem hominibus referendum est acceptum, est illud quidem , sed ἀνεκτὸν

mihiq; gratissimum. De armis nihil uidi apertius. Fugiamus igitur, & ut ais, cordam. Theophanes quid uelit, nescio. Scripserat enim ad me, cui rescripsi, ut potui. Mihi autem scribit, uenire ad me se uelle, ut ei de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. Tuas literas expecto. Vide quæso nequid temere fiat. Statius scripsit ad me locutum secum esse. Quintum Ciceronē ualde asseueranter, se hæc ferre non posse, certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. Hoc enimuero nunc discere aueo. hoc ego quid sit, interpretari non possum. Potest aliquid iratus Antonio? Potest gloriam nouam quærere? potest totum esse σχεδίασμα? Et nimirum ita est. sed tamen et ego uereor, & pater conturbatus est. Scit enim quæ illæ de hoc mecum quidem ἄρρατα nolim. plane quid uelit, nescio. à Dolabella mandata habeo, quæ mihi uidebuntur, id est nihil. dic mihi C. Antonius uoluit ne fieri Septemuir? fuit certe dignus. De mea dom est, ut scribis. Facies omnia mihi nota. Egi gratias Vecteno, nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet. mihi aliquid, uel quod Niceæ nuntiem. quis enim hæc, ut scribis, Anteno? nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus discessus desperationis sit, non legationis? Quod ais, extrema quædam iam homines de rep. loqui, & eos quidem uiros bonos, ego, quo die audiui illum tyrannum in concione clarissimum uirum appellari, subdiffidere cœpi. Postea uero quàm tecum Lanuuij uidi nostros tantum spei habere ad uiuendum, quantum accepissent ab Antonio, desperaui. Idq; mi Attice fortiter hoc uelim accipias, ut ego scribo. genus illud interitus, quo casurus est, fœdum

duces, & quasi denuntiatum nobis ab Antonio. Ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. Hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Carthe-la receptum scribis. Iam igitur contra hunc exercitum. Vtra ergo castra? Media enim tollit Antonius. illa infir ma, hæc nefaria. Properemus igitur. sed iuua me con-silio, ut Brundusio, an Puteolis, Brutus quidem subi-to, sed sapatienter πάχωτι Quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. Dij illi mortuo, qui unquam Buthrotum uenit. Sed acta missa. Videamus, quæ agenda sint. rationes Ero-tis. & si ipsum non dum uidi, tamen et literis eius, & eo, quod Tiro cognouit propémodum cognitas habeo. Versuram scribis esse faciendam mensium quinq;, id est ad Calendas Nouembreis HS CC in eam diem ea de re numos quinq; donent. Velim igitur, quoniam Ti-ro negat tibi placere, me eius rei causa Romam ueni-re, si faceres, nihil offenderes. Videas enim unde nu-mi sint. mihi feras expensum. Hoc uideo in præsentia opus esse. Reliqua diligentius ex hoc ipso requiram, in his de mercedibus dotalium prædiorum, quæ si fideli ter Ciceroni curabuntur, quanquam uolo laxius, tamen ei propémodum nihil deerit. Equidem uideo mihi quoq; opus esse uiaticum, sed id ex prædijs, ut cadet, ita solue tur. Mihi autem opus est uniuerso quidem. Etsi mihi ui detur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare, tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. Sit ne au-tem excitata, nec ne. tecum cognoscam. Hanc putaui mea manu scribendam. Itaq; feci de Fadio, ut scribis. Vtiq; nulli alij rescribas uelim hodie. Narro tibi Quintus

pater exultat lætitia. scripsit enim filius se idcirco profugere ad Brutum uoluisse, quod cum sibi negocium daret Antonius, ut eum Dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset, Recusasse autem se, ne patris animum offenderet. ex eo sibi illum hostem. Tum me inquit collegi uerens, nequid mihi ille iratus tibi noceret, patri scilicet. Itaq; eum placaui, & quidem CCCC M. certa, reliqua in spe. Scribit autem Statius illum cum patre habitare uelle. Hoc uero mirum, & id gaudet, quem tu illo cerciorem nebulonem?

Vestram de re causam deliberationis probo. nihil eram suspicatus de tabulis. restitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coràm, expectabo tabellarios, quoad uoles, tenebis enim eos occupatos. Quod ad Xenonem probe. quod scribo cũ absolueret. Quinto scripsisti te ad eum literas misisse. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundusium, & quidem dicere aliquid de militibus. At ego iam destinaram. Hidruntem quidẽ. mouebant me tuæ quinq; horæ. Hic autem quantus πλοῦς. sed uidebimus. Nullas à te XI Calen. quippe quid enim iam noui? Cum primum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sestius, quem aduentare aiunt. Gratulor nobis Quintum Filium exijsse. molestus non erit. Pansam bene loqui credo. Semper enim coniunctum esse cum Hircio scio, amicissimum Bruto, & Cassio puto. Si expediet. Sed quãdo illos uidebit? inimicum Antonio, quãdo, aut cur? quousq; ludemur? Ego autem scripsi Sestium aduentare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisq; nullus discederet. certe, si pergit, bellum paratum est.

Hic autem noster Citherius, nisi uictorem, neminem uicturum. Quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellum erit? quod uidetur fore. sed & hæc, & alia coram. Hodie quidem (ut scribis) aut cras. Mirifice torqueor, sine dolore tamen sed permulta mihi de nostro itinere in utranq; partem occurrunt, quousq; inquies? quoad erit integrum. Erit autem usq; dum ad nauem. Pansa uero si scripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium expectabam, cui ὑπόμνημα compositum, siquid noui. ego literas misi ad Brutum, cuius de itinere etiam ex te uelim, siquid scies, cognoscere. Tabellarius, quem ad eum miseram, ex itinere rediit VIII Calendarum, & Seruilia dixit eo die Brutum his profectum. sane dolui meas literas redditas non esse. Silius ad me non uenerat. causam composui. eum libellum tibi misi. Te quo die expectem, uelim scire. de meo itinere uariæ sententiæ. Multi enim ad me, sed tu incumbe quæso in eam curam. magna res est. An probas, si ad Calen. Ianuarij cogitamus? meus animus est æquus, si tamen, ut nihil offensionis sit, & tu etiam scire, quo die olympia cum mysteria scilicet, ut tu scires, casus consilium nostri itineris iudicabit, dubitemus igitur. hyberna enim nauigatio eo odiosa, eoq; ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, uisum iri à me puto. ego hinc uolo pridie Calendarum. de Quinti negocio uideo à te omnia facta, ille tamen dolet dubitans utrũ morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Pisonem uellem exire legatum. ψευδόγραφον uelim scire, quid sit. Tabellarius ille, quem tibi dixerã à me ad Brutum missum in Anagninum, ad me uenit,

ea nocte, quæ

ea nocte, quæ proxima ante Cal. fuit, literasq; ad me attulit, in quibus unum alienum summa tua prudentia, id est illud, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet, primum me iam profectum, ut integrũ sit, de me ἀτοπώτατον esse me, qui Romam omnino post hæc arma nõ accesserim. neq; id tam periculi mei causa fecerim, q̃ dignitatis, subito ad ludos uenirẽ? Tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui necesse est spectare. mihi, ut non est necesse, sic uenire ne honestum est. Equidem illos celebrari, & esse quam gratissimos mirabiliter cupio, idq; ita futurum esse cõfido, & tecum ago, ut iam ab ipsa commissione ad me, quemadmodum ij ludi accipiantur, deinde omnia reliquorum ludorum dies singulos prosequare. Sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ, illa nanq; in utranq;. Sed tamen nonnullos interdum iacit igniculos uiriles. quod, quale tibi uideretur, ut possis interpretari, misi ad te exemplũ epistolæ. quãquam mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoq; se attulisse literas à Bruto, easq; à Thusculano esse delatas. Ego itinera sic composueram, ut Non. Quintil. Puteolis eßem, ualde enim festino, ita tamen, ut quantum homo possit, quam cautissime nauigem. M. Aelium cura libera. uis me pauca spe in extremo fundo? et eos quidẽ subterraneos seruitutis apud tale quid habituros id me iã nolle, neque mihi iam esse tanti. sed (ut mihi dicebas) quã lenissime potius, ut cura liberetur, quàm ut me suc censere aliquid suspicetur. Idem ut de illo Tulliano cupide libero, cum Cassellio loquare. parua res est, sed tu bene attendisti. nimis callide agebatur. ego autem, si mihi imposuisset aliquid, quod penè fecit, nisi tua malitia

affuisset, animo iniquo tulissem. Itaq; ut erit, rem impe-
diri malo. octauam partem tuli luminarium, mediam
abstrahere memineris. cur Cereli uideris mancipio da
re ad eam summam, quæ sub præcone fuit maxima, id
opinor esse CCC LXXX. Noui siquid erit, atq; etiã,
siquid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quã
sæpissime uelim. Varroni, quemadmodum tibi manda-
ui, memineris excusare tarditatem literarum mearum,
& modum istum. M. Ennius quid egerit de testamento,
curiosius enim facias me uelim certiorem. Ex Arpinati
VI Non. gaudeo id te mihi suadere, q̃ ego mea sponte
pridie feceram. Nam cum VI Non. darem ad te eidem
tabellario, dedi etiam ad Sestium scriptas πάνυ φιλο-
στόργως. Ille autem, quod Puteolis prosequitur, huma-
ne, quod queritur, iniuste. Non enim ego tam illum ex-
pectare, cum de Cosano rediret, debui, quàm ille aut nõ
ire ante, q̃ me uidisset, aut citius reuerti. sciebat enim me
celeriter uelle proficisci, seséq; ad me in Thusculanum
scripserat esse uenturum. Te, ut à me discesseris, lacry
masse, moleste ferebã, q̃ si me præsente fecisses, consiliũ to
tius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quod
te consolata est spes breui tempore congrediendi, quæ
quidem expectatio me maxime sustentat. Meæ tibi li-
teræ non deerunt. De Bruto scribam ad te omnia. li-
brum tibi celeriter mittam. Tibi de Gloria excudam
aliquid πάνυ φιλοστόργως. quod lateat in thesauris tuis.
De Planco Memio Attica iure queritur. Quod me de
Bacchide statuarum coronis certiorem fecisti, ualde est
mihi gratum, nec quicq̃ posthac non modo tantum, sed
ne tantulum quidẽ præterieris. Sed de Erote, & Metio

meminero, & de omnibus, quæ te uelle suspicor. modò turpem sororis tuæ filium, cum hæc scriberem. Aduentabat autem βυλήσει cœnantibus nobis. Ego, ut ad te pridie scripseram, Nonis constitui uenire in Thusculanum. ibo igitur. quotidie tuas literas expectabo, & maxime de ludis, de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est, cuius epistolæ, quã interpretari ipse uix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticæ meæ uelim me ita excuses, ut omnem culpam in me transferas, & ei tamen confirmes, me minime totum amorem ab ea mecum abstulisse. Bruti ad te epistolam misi. Dij Boni quanta ἀμηχανία. cognosces, cum legeris. De celebratione ludorum Bruti, tibi assentior. ad M. Aeliũ nullus, tu q̃dem domum, sed sicubi inciderit. de Tulliano Semisse maximam adhibebis, ut scribis. q̃d cum Cosiano egisti, optime. q̃d non solũ mea, uerũ etiam tua expedis, gratum. Legationẽ tibi probari meã gaudeo. q̃d promittis dij faxint. Quid enim mihi meis iucundius? Sed istã, quã tu excipis, metuo. Brutũ cũ cõuenero, pscribam oĩa. De Plãco, et Decimo sanè uelim sextũ scutũ abijcere. de mũdo siquid scies. Rescripsi ad oĩa. nũc nostra accipe. Quintus Filius usq; Puteolos uenit. mirus ciuis, ut tu Fauonium, Asinium dicas. & quidẽ duas ob causas, et ut mecum, et συνεῖναι uult cũ Bruto, & Cassio. Sed tu quid ais? Scio enĩ te familiarẽ esse Othonis. ait hic mihi Iuliã nõ uelle amplius ferre. Constitutũ enim esse dissidium. quæsiuit ex me pater, qualis esset fama, dixi sanè me nihil audisse. nesciebã enim cur quæreret, nisi de ore, et patre. sed rursus inquã, at ille filiũ uelle. Tũ ego, etsi ἀνδραυτόμην, tñ negaui. putaui illa esse uera (σκοπὸς

hoc est enim) huic nostro nihil præbere. Illa autẽ ἐπὶ φάτνῃ. ego tamen suspicor hunc, ut solet, hallucinari. sed uelim quæras. Facile autem potes. & me certiorem, obsecro te quid est hoc. Signata iam epistola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum sinebant, hũc Buthrotium pridie quàm hoc scribebam, id est III Nonarum, uidi esse demissum sine phaleris. seruulos autem dicere eum, et agripetas electos à Buthrotis macte. Sed amabo te, perscribe mihi totum negocium. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD T. P. ATTICVM LIBER SEXTVSDECIMVS.

T. P. ATTICO.

n Onis Quintil. ueni in Puteolanum iens ad Brutum, in eisdem hæc scripsi. Sed eo die, quo ueneram, cœnanti Eros tuas literas. ita'ne nobis in alijs de istis mehercule. Sed Stomachari totum diem licet, quicquam ne turpius, quàm Bruto nil Redeo ad meũ igitur, ἔλθωμεν. Nilhil uidi. Sed q̃d est quæso, quod Agripetas Buthroti concisos audio? Quid autem Plancus tam cursim? Ita enim meditabar diem, & noctem. Sanè cupio scire quid sit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dimachos agro pulsos, mare infestum habere, mirum. Videndum est, ut mansio laudetur ἐν ὁμονοίᾳ Bruti uidetur aliquid præsidij esse. sed opinor minuta nauigia, sed iam sciam, & ad te cras.

De Ventidio

*De Ventidio πανικὸν puto. de Sexto pro certo habe-
batur ad arma. Quod si uerum est, sine bello ciuili ui-
deo seruiendum. Quid ergo? Calendis Ianuarij. In
Pansa spes. λῆρος πολύς in uino, & in somno istorũ.
De CCX optime Ciceronis rationes explicentur. Ob ius
enim recenses multa, quæ uellem in ijs, ne hoc quidem
malum in mandatis sit, abunde. HS LXXII satis esse
affatim prorsus, sed Xenonem perexigue, &
præbere, id est minutatim, Quæ quo plus permutasti,
quàm ad fructum Insularum. Id ille annus habeat,
in quem itineris sumptus accessit. Hic ex Calendis A-
pril. ad HS LXXX accommodetur. Nunc enim insulæ
tantum. Videndum enim est, quid cum Romæ erit. non
enim puto socrum illam ferendam Pindaro. de Cuma-
no negarã. Nunc, cuius rei causa tabellarium miserim,
accipe. Quintus Filius mihi pollicetur se Catonem. Egit
autem & pater, & filius, ut tibi sponderem, sed ita, ut
tum crederes, cum ipse cognosces. huic ego literas ipsius
arbitratu dabo, ea te ne mouerint. Has scripsi, in eam
partem, ne me motum putares. Dij faxint, ut faciat ea,
quæ promittit. Commune enim gaudium, sed ego nihil
dico amplius. Is hinc III Iduũ. Ait enim attributionẽ
in Idus, se autem urgeri acriter. Tu ex meis literis quo
modo respondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum
uidero, et Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem
accipio, eamq; amo plurimũ, cui, et Pyliæ salutẽ. Vale.*

T. P. ATTICO.

*S Exto Iduũ duas epistolas accepi, unam à meo
tabellario, alteram Bruti. De Buthrotis longe*

alia fama in his locis fuerat, sed cum multis alijs hoc fe rendum. Erotem remisi citius, q̃ cõstitueram, ut esset cũ Hortensio, & quia equitibus quidem ait se Idibus constituisse. Hortensius uero imprudenter. Nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est Calendis sextil. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. Sed hæc Eros uidebit. de Publio autem qđ perscribi oportet, moram nõ puto esse faciendam, sed, cum uideas quantum de iure nostro decesserimus, quid hæres? HS CCCC si in præsentia soluerimus, reliqua rescribamus? Loco quidem in eo (si tibi uidebitur) poteris tum commodum nostrũ expectare iubere cum tanta sit nobis iactura facta iuris. Sed amabo te mi Attice, uides'ne quã blãde? Omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil à me expectes. quãq̃ enim reliqua satis apta sint ad soluendũ, tamen fit sæpe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus. Siquid eiusmodi acciderit, nequid tibi sit fama mea potius, non modo uersura, uerum etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erant. fui enim apud illũ multas horas in Veside cum pauloante tuas literas accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio gratiam. mihi autem quo lætiora sunt, eo plus stomachi, & molestiæ est, populum R. manus suas non in defendenda rep. sed in laudando consumere. Mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad repræsentandã improbitatem suam. sed tamen dummodo doleant aliquid, doleant quid libet. Consilium meum quod ais quotidie magis laudari, non moleste fero, expectabam'q;, siquid de eo ad me scriberes.

ad me scriberes. Ego enim in uarios sermones incidebam. quin etiam ii cui trahebam, ut quamdiutissime integrum esset. Sed quoniam furore illo extrudimur, Brundusium pergere cogito. facilior enim & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quàm piratarũ, qui apparere dicuntur. Sestius VI Iduum expectabatur, sed non uenerat, quod sciam. Cassius cum classicula sua uenerat. Ego, cum eum uidissem V Calendarum in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. nosti reliqua. De Tucia ita putaram. De Emetio non credo, nec tamen curo plus, q̃ tu. Planco, et Oppio scripsi equidẽ, quoniam rogaras, sed, si tibi uidebitur, ne necesse habueris reddere. cum enim tua causa fecerint omnia, uereor, ne meas literas superuacaneas arbitrẽtur. Oppio quidem utiq;, quem tibi amplissimum cognoui. uerum, ut uoles tu. quoniam scribis hyematurum te in Epeiro, feceris mihi gratum, si ante eò ueneris, q̃ mihi in Italiam te authore ueniendum est. Literas ad me q̃ sæpissime, sed de rebus minus necessarijs aliquem nactus. sin autem erit quid maius, domo mittito ἡμεροδρόμον. si Brũdusium salui, adoriemur. de gloria misi tibi, custodies igitur, ut soles, sed notentur Eglogarij, quos Saluius bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi ualde placent. mallem tibi, etiam atq; etiam. Vale.

T. P. ATTICO.

Tu uero sapienter. nunc demum enim rescribo his literis, quas mihi misisti conuento Antonio Tiburi. sapiẽter igitur, q̃d manus dedisti, quodq; etiam ultro gratias egisti. certe enim, ut scribis,

deferemur ocyus à rep. q̃ à re familiari. Quod uero sine munusculo scribis te magis delectari ocio, siq̃d agis, addis mihi scribendi alacritatem. Quod Erotem non sine munusculo expectare dicis, gaudeo non fefellisse eã rem opinionem tuã. sed tamen idem σύνταγμα misi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipsum crebris locis inculcatum, et refectum. Hunc tu Tralatum, & in Macrocollum lege in Arcano conuiuis tuis, sed, si me amas, hilaris, & bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, cũ sint tibi irati. De Cicerone uelim ita sit, ut audiuimus. De Xenone coràm cognoscam, quanquã ab eo nihil arbitror, neq; indiligenter, neq; illiberaliter. De Erote faciam, ut mandas, et ea, quæ scribis, ex Saufeio, et ex Xenone cognoscam. De Quinto Fratre gaudeo tibi meas literas prius à tabellario meo, q̃ ab ipso redditas, quanq̃ te nihil fefellisset. ueruntamen expecto, quid ille tecum, q̃d tu uicissim. nec dubito, quin suo more uterq;. sed per eas literas Curium mihi spero rediturum, qui quidem, etsi per se est amabilis, à meq; diligitur, tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis satis respõsum est. Nunc audi, quod etsi intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. multa me mouent in discessu. In primis mehercule, q͡p disiungor à te. mouet etiã nauigationis labor, alienus non ab ætate solum nostra, uerum etiam à dignitate, tempusq; discessus absurdũ. Relinquemus enim pacem, ut ad bellũ reuertamur, quodq; temporis in prædiolis nostris, & belle ædificatis, & satis amoenis consumi potuit, in peregrinatione consumemus. Consolantur hæc, aut proderimus aliquid Ciceroni, aut quantum profici possit iudicabimus.

cubimus. deinde tu iam, ut ſpero, & ut promittis, ade-
ris. quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt me-
liora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meo-
rum, quæ quanquam explicata ſunt, tamen, ꝙ et Dola
bellæ nomen in his eſt, & attributione mihi nomina
ignota, conturbor, nec me ulla res magis angit, ex omnī-
bus. itaq; non mihi uideor erraſſe, quod ad Balbū ſcri-
pſi apertius, ut ſiquid tale accidiſſet, ut nō concurrerent
nomina, ſubueniret, meq́; tibi etiam mandaſſe memor
fui, ut ſiquid eiuſmodi accidiſſet, cum eo communicares.
quod facies, ſi tibi uidebitur, eoq́; magis, ſi proficiſceris
in Epeirum. Hæc ego conſcendens e Pompeiano tribuī
Actuariolis Decem ſcalmi. Brutus erat in Veſide. etiā
nunc Neapoli Caſſius. & quid amas Deiotarum? &
non amas Eram? qui, ut Bleſamius uenit ad me, cum eī
præſcriptum eſſet, neqd ſine Sexti noſtri ſententia age-
ret, neq; ad illum, neq; ad quenq̄ noſtrum retulit. Atti-
cam noſtram cupio ſuauiari, ita mihi dulcis ſalus uiſa
eſt per te miſſa ab illa. Referes igitur ei plurimam ſalu
tem, itemq́; Pyliæ dicas uelim, ita, ut heri tibi narraui,
uel fortaſſe hodie. Quæ enim altero die ſe aiebat in
Eſida VIII Iduum ibi Brutus, q̄ ille doluit. de Nonis
Iul. mirifice eſt conturbatus. Itaq; ſeſe ſcripturū aiebat,
ut uenationem etiam, quæ poſtridie lud. Apollinar.
futura eſt, proſcriberent. Tertio Iduum Quintil. Libo
interuenit. Is Philonem Pompeij libertum, & Hilarum
ſuum libertum ueniſſe à Sexto cum literis ad Coss. ſiue
quo alio nomine ſunt. earum exemplum nobis legit,
ſiquid uideretur. παρὰ λέξιν, cæteraq; & ſatis gra-
uiter, & non contumaciter, tantum addi placuit, ꝙ erat

Cos. solũ, ut esset Pr. Tr. pl. & Senatui, ne illi non proferrent eas, quæ ad se ipsos missæ essent. Sextum autem nuntiauit cum una solũ legione fuisse Carthagine, isq; eo ipso die, quo oppidum Boream cepisset nuntiatum esse de Cæsare. capto oppido, mirã lætitiam, commutationemq; animorum, concursumq; undique, sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore Hispania reliquisset, reuertisse. Ad ipsum autem Libonẽ scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret summa postulatorũ, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubiq; sint. hæc ferè de Sexto. De Buthrotis undiq; quærens nihil reperiebã. alij concisos agripetas, alij Plancum acceptis nummis, relictis illis, aufugisse. itaq; nõ uideo sciturum me, quid eius sit, ni statim aliquid literararum. Iter illud Brundusiũ, de quo dubitabam, sublatum uidetur, legiones enim aduentare dicuntur. hæc autem nauigatio habet quasdam suspitiones periculi. Itaq; constituebam, uti ὁμονοία. paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam. nam & ipse Domitius bona planè habet Dicrota, suntq; nauigia præterea luculenta Sexti Buciani, cæterorumq;. nam Cassij classem, quæ planè bella est, non numero ultra fretum. Illud est mihi submolestum, quod parum Brutus properare uidetur. primum confectorum ludorum nuntios expectat, deinde, quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse commodius tarde nauigare, q̃ omnino non nauigare. Etsi, cũ processerimus, exploratiora uidebuntur, & testibus utemur. Tuas iã literas Brutus expectabat, cui qdem ego non nouũ attuleram de Tereo. at ille Brutum putabat. sed tamen rumoris nescio quid affluerat,

commiſſione græcorũ frequentiam nõ fuiſſe, quæ quidẽ me minime fefellit. Scis enim qđ ego de græcis ludis exĩ ſtimem. Nunc audi quod pluris eſt, q̃ omnia. Quintus fuit mecum dies cõplureis, etſi ego cuperem ille uel plu= reis fuiſſet, ſed quãtum fuit, incredibile eſt, q̃ me in o- mni genere delectarit, in eoq́; maxime, in quo minime putabam, ſatisfaciebat. ſic enim commutatus eſt totus, & ſcriptis meis quibuſdam, quæ in manibus habebam, & aſſiduitate orationis, et præceptis, ut tali animo in rẽp. quali nos uolumus futurus ſit. Hoc cum mihi nõ modo confirmaſſet, ſed etiam perſuaſiſſet, egit mecum accura te multis uerbis, tibi ut reſponderem, ſe dignum & te, & nobis futurum, neq; ſe poſtulare, ut ſtatim crederes, ſed cum ipſe perſpexiſſes, tum ut ſe amares, ꝙ niſi mihi fidẽ feciſſet, iudicaſſemq́; hoc, quod dico, firmum fore, non feciſſem id, quod dicturus ſum. Duxi enim mecum adoleſcentem ad Brutum. ſic enim probatum eſt, quod ad te ſcribo, ut ipſe crediderit, me ſponſorẽ accipere no luerit, eumq́; laudans amiciſſime mentionem tui fecerit. complexus, oſculatusq́; dimiſerit. Quamobrem etſi ma gis eſt, quod gratuler tibi, q̃ quod te rogẽ, tamen etiã ro go, ut, ſiquæ minus antea propter infirmitatem ætatis cõſtanter ab eo fieri uidebantur, ea iudices illũ abieciſſe, mihiq́; credas multum allaturã, uel plurimum potius, ad illius iudiciũ confirmandũ authoritatem tuã. Bruto cũ ſpem inieciſſem de ὁμοπλοίᾳ, nõ perinde, atq; ego putaram, accipere uiſus eſt, exiſtimabam μετεωρότερον eſſe, & hercule erat, & maxime de ludis. At mihi, cũ ad uillã rediſſem, Cn. Luceius, qui multum utitur Bru- to, narrauit illum ualde morari non terguerſantem,

ſed expectantem, ſiqui forte caſus. Itaq; dubito, an Venuſiam tendam, & ibi expectem. De legionibus ſtatuerunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem. ſi neutrum erit ἀσφαλὲς eodem reuertar. Vnum te puto minus blandum eſſe, q̃ me, aut ſi uterq; noſtrum eſt aliquando aduerſus aliquem, inter nos certe nunq̃ ſumus. audi igitur hoc me ἀγοητεύτως dicentẽ. Pereã mi Attice, ſi mihi nõ modo Thuſculanum, ubi certe alioqui ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt, ut ſine te ſim tot dies. Quare obduretur hoc triduũ, ut te quoq; ponã in eodẽ πάθει, qđ ita eſt profecto, ſed uelim ſcire hodie, ne ſtatim de authore, & quo die uenias. Ego me interea cum libellis, ac moleſte fero Vennonæ hiſtoriam me non habere, ſed tamẽ, ne nihil de re nomen illud, quod à Cæſare treis habet conditiones, aut emptionem ab haſta perdere malo, etſi præter ipſam turpitudinẽ, hoc ipſum puto eſſe perdere, aut delegationem à mancipe animaduerte. quis erit cui credam? aut quando iſte Methonis annus ueniet? aut Vecteni conditionis emiſſe? σκέψαι igitur. ac uereor, ne iſte iam auctionem nullam faciat. ſedulis factis Olympo ſubſidio curat. ne talis uir ἀλογεῖται, ſed μελήσει. Tu Atticam quæſo cura, & ei ſalutem, & Pyliæ, Tulliæ quoq; uerbis plurimã. Iocari me putas? moriar, ſi quiſquam me tenet præter te. etenim circunſpicies, ſed ante erubeſco. O dies in auſpicijs Lepidi deſcriptos, & apte ad conſilium reditus noſtri. magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis literis, atque utinam te illic, ſed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam expecto. cupidius ille meorum, qui ea, quibus maxime

ablegãda nõ putet. Et ais μετ᾽ ἀμύμονα.

tu uero ἀμύμων. ille quidem ἄμβροτος. mearũ epistolarum nulla est συναγωγή. sed habet Tiro instar septuaginta. equidẽ sunt à te quædam sumenda. eas ego oportet perspiciam, corrigam. tum deniq; edentur. Ego adhuc uidebo. Perueni enim Vibonem, & Siccam. magis commode, quàm strenue nauigaui. Remis enim magnam partem. Prodromi nulli. Illud satis opportune. Duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet, & Pestanus, & Vibonensis, utrunq; pedibus, & equis transmisimus. Veni igitur ad Siccam octauo die è Pompeiano. cum unum diem Veliæ constitissem, ubi fui quidem sanè libenter apud Talnam nostrum, nec potui accipi (illo absente præsertim) liberalius. Nono Calend. igitur ad Siccam ibi tanquam domi meæ scilicet, itaq; obduxi posterum diem. Sed putabam cum Rhegyum uenissem, fore, ut si cogitaremus Corbitam, ne Patras, an Actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, ac inde Corcyram, & si oneraria, statim ne freto, an Syracusis. Hac super re scribam ad te Rhegyo. mehercule mi Attice sæpe mecum ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι δύναται νῦν. Cur ego tecum nõ sum? Cur Ocellos Italiæ, villulas meas non uideo? Sed id satis superq;. Tecum me non esse fugientem. periculum nec id nunc quidem (nisi fallor) ullum est. ad ipsum enim reuocat me authoritas tua. Scribis enim in cœlum ferri profectionem meam. sed ita, si ante Calen. Ian. redeam, quod quidem certe enitar. malo enim uel cum timore domi esse, quàm sine timore Athenis tuis, sed tamen prospice, quò ista uergant, mihiq; aut scribe, aut (quod multo malim) affer ipse. hæc hactenus. Illud uelim in bo-

niam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ sciam esse, quàm ipse mihi. Nomina mea per deos expedi. exolui. bella reliqui. sed opus est diligentia, cohæredibus pro Cluuiano Calen. Sextil. persolutum, ut sit. Cum publio quomodo agendum sit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure non utimur, sed tamen ei satis fieri quoq; planè uolo. Terentiæ uero quid ego dicã? Etiã ante diem, si potes, quin, si, ut spero, celeriter in Epeirum, hoc quod satisdato debeo, peto à te, ut ante prouideas, planéq; expedias, & solutum relinquas. Sed de his satis, metuóq;, ne tu nimium putes. nunc negligentiã meam cognosce. De Gloria librum ad te misi, & in eo procemium id est, quod in Academico tertio, id euenit ob eam rem quod habeo uolumen procemiorum, ex eo eligere soleo, cum aliquod σύγγραμμα institui. Itaq; iam in Thusculano, qui non meminissem me abusum isto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. Cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meũ. Itaq; statim nouum procemium exaraui, & tibi misi. Tu illud desecabis, & hoc agglutinabis. Tyliæ salutem dices, & Atticæ delicijs, atque amoribus meis. Vale.

T. P. ATTICO.

O Ctauo Iduũ. Sextil. cum à Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum austro uehementi ad eandem Leucopetram. Ibi cum uentum expectarem (erat enim uilla Valerij nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegyni quidã illustres hoïes eo

uenerunt Roma sane recentes, in ijs Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquißet. hoc afferebãt Bruti, et Caßij edictum, & fore frequentem Senatum Cal. à Bruto, & Cassio literas missas ad Consulareis, & prætorios, ut adeßent rogare, summam spem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet. res conueniret. nostri Romam redirent. Addebant etiam me desyderari, & subaccusari. Quæ cum audijssem sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis, quo mehercule ne antea quidem delectabar. Lectis uero tuis literis admiratus equidem sum, te tam uehementer sententiam commutasse, sed nõ sine causa arbitrabar. Etsi, quamuis non fueris suasor, & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti, id, dũmodo Cal. Ian. Romæ essem, ita fiebat, ut, dũ minus periculi uideretur, abessem, in flammam ipsam uenirẽ. Sed hæc etiam si nõ prudenter, tamen ἀνεμέσητα sunt. primum, quod de mea sententia acta sunt. deinde etiã, si te authore q̃d debet, qui consilium dat, præstare, præter fidem? Illud admirari satis nõ potui, q̃d scripsisti his uerbis. Bene igitur tu, qui εὐθανασίαν bene relinquis patriam, an ego relinquebam? aut tibi tum relinquere uidebar? tu id non modo nõ prohibebas, uerũ ẽt approbabas. Grauiora quæ restant. uelim σχόλιον aliquod elimes ad me, oportuisse te id facere. ita'ne mi Attice defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? Ego uero istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis, et dissuadentibus profectus sum, & si q̃d iã opus est. σποῦδῃ si perseuerassem, opus fuisset. at hoc ipsum nõ constanter. nemo doctus unq̃. multa autẽ de hoc genere scripta

sunt. Mutationem consilij, inconstantiã dixi esse. Deinceps igitur hoc. nam si à Phædro nostro expedita excusatio esset. nunc quid respondemus? Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non possim, flagitij scilicet plenum, et dedecoris. Vtinam à primo ita tibi esset uisum. Tu mihi sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud uel molestissimum. nam Brutus noster silet, hoc est nõ audet hominẽ id ætatis monere. Aliud nihil habeo, quod ex ijs à te uerbis significari putẽ. et hercule ita est. nam cum XVI Calen. Septemb. uenissem Veliam, Brutus audiuit. Erat enim cum suis nauibus apud Heletem fretum citra Veliam millia passuum III pedibus ad me statim. Dij immortales, quàm ualde ille reditu, uel potius reuersione mea lætatus, effudit illa omnia, quæ tacuerat, ut recordarer illud tuum, nam Brutus noster silet, maxime autem dolebat me, Cal. Sextil. in Senatu non fuisse. Pisonem ferebat in cœlum, se autem lætari, quod effugissem duas maximas uituperationes. unã, quam itinere faciendo me intelligebam suscipere desperationis, ac religionis reipub. flentes mecum uulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam, alteram, de qua Brutus, & qui unà erant (multi autem erant) lætabantur, quod eam uituperationẽ effugissem, me existimari ad Olympia. Hoc uero nihil turpius quouis reip. tempore sed hoc ἀναπολόγητον. Ego uero Austro gratias miras ago, qui me à tanta infamia auerterit. Reuersionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem, & magnas, sed nulla iustior, quàm quod tu idem alijs literis prouides, sicui quid debetur, ut sit unde par pari respondeatur. Mirifica enim δυσχρηστία

est, propter

est, propter metum armorum. In freto medio hanc epistolam legi, ut quid possem prouidere in mentem non ueniret mihi, nisi q; præsens me ipse defenderē. Sed hæc hactenus. reliqua corām. Antonij edictum legi. à Bruto & horum contrascriptum præclare. Sed quid ista edicta ualeant, aut quò spectent, planè non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad remp. capescendā uenio. Quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num redit ipse postridie? Sed abesse hanc ætatem longe à sepulchro negāt oportere. sed obsecro te, qd est, quod audiui de Bruto? Pyliam πειρᾶσθαι παραλύσειν te scripsisse aiebat. Valde sum commotus, etsi idē te scribere sperare melius. ita planè uelim ei dicas plurimam salutem, & suauissimæ Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem Vale.

T. P. ATTICO.

q Vartodecimo Calendarū, cum sciam, quo die uenturus sim, faciam, ut scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anania ueniunt, & familia ægra est. Cal. uesperi literæ mihi ab Octauio redditæ sunt. magna molitur. Veteranos, qui Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam. nec mirum. quingentos denarios dat. cogitat reliquas Colonias obire. Planè hoc spectat, ut se duce, bellum geratur cū Antonio. Itaq; uideo paucis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? uide nomen, uide ætatem. atq; à me postulat, primū, ut clā colloquatur mecū uel Capuæ. Puerile hoc qdē, si id putat clàm fieri posse. Docui literis id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me

Cecinnam quẽdam Volateranum familiarẽ, suum, quĩ hoc pertulit, tantum Antonium cum legione Alauda=rũ ad urbẽ pgere. pecunias municipijs imperare. legio-nem suis signis ducere. Consultabat utrũ Romã cũ CCC Veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad treis legio nes Macedonicas, quæ iter secundũ mare superum faci-unt, quas sperat suas esse. Hæ Cógiarium ab Antonio ac cipere noluerunt, ut hic quidem narrat, & ei conuici-um grande fecerunt, concionantemq; reliquerũt. Quid quæris? Ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. Equidẽ suasi, ut Romam pgeret. uidetur enim mihi & plebeculam urbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos uiros secũ habiturus. O Brute ubi es? quã-tam εὐκαιρίαν amittis. Non equidẽ hoc diuinaui, sed ali quid tale putaui fore. Nunc tuum consilium exquiro. Romam'ne uenio? an hic maneo? an Arpinum? ἀσφα-λείαν habet is locus. fugiam Romam, ne desyderemur, siquid actum uidebitur. Hoc igitur explica. Nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui. Binæ uno die mihi literæ ab Octauio. Nũc quidẽ, ut Romam statim ueniam, uelle se rem agere per Senatum. cui ego non posse Senatum ante Cal. Ian. Quod quidẽ ita credo. Ille autẽ, ut utar consi=lio tuo, quid multa? Ille urget, ego autem σκέπτομαι. Non confido ætati, ignoro quo animo. nil sine Pansa tuo uolo. Vereor, ne ualeat Antonius, nec à mari discedere libet, & metuo ne quæ ἀριστεία me absente. Varroni quidem displicet & consilium pueri, mihi non. firmas copias habet. Brutũ habere potest, & rem gerit palam. Centurias Capuæ dinumerat, iam, iamq; uideo bellũ.

Ad hæc reſcribe. tabellarium meum Cal. Roma profe-
ctum ſine tuis literis miror. VI Arpinum ueni. ad IIII
in Sinueſſanum. Eodē die uulgo loquebantur, Antoni-
um manſurū eſſe Caſſilini. Itaq; mutaui conſilium. ſta
tueram enim recta Appia Romam. facile me ille eſſet
aſſecutus. Aiunt enim eū cæſariana uti celeritate. Ver-
ti igitur me à Minturnis Arpinū uerſus. Conſtitueram,
ut prid. Id. aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc
tu Attice tota mente incumbe in hanc curam. magna
enim res eſt. Tria ſunt autem, maneám ne Arpini, an
propius accedam, an ueniam Romam. Quod cenſueris,
faciam. Sed quamprimum. auide expecto tuas literas.
Vale.

T. P. ATTICO.

s Exto Iduum mane in Sinueſſano. Nonis acce
pi a te duas epiſtolas. quarū alteram Cal.
dederas, alteram pridie. Igitur prius ad ſu-
periorem. Noſtrum opus tibi probari lætor. Ex quo an=
te ipſa poſuiſti, quæ mihi florentia ſunt uiſa tuo iudicio.
Cærulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De
Sicca ita eſt, ut ſcribis. haſta ea ægre me tenui. Itaq; per
ſtringam ſine ulla contumelia, Siccæ, aut Septimiæ tan-
tum, ut ſciam παῖδας παίδων ſine uallo Lucullano, cū
ex C. Fadij filia liberos habuiſſe. Atq; utinam eū diem
uideam, cum iſta oratio ita libere uagetur, ut etiam in
Siccæ domum introeat. Sed illo tempore opus eſt,
quod fuit illis Triumuiris. moriar niſi facete. tu ue-
ro leges Sexto, eiuſq; iudicium mihi perſcribes, εἷς ἐμοὶ μύριοι. Caleni interuentum, et Caluenæ cauebis.

Quod uereris, ne mihi, tu quis mi-
nus? cui, ut Aristophani Archilochi Iambus, sic episto
la longissima quæq; optima uidetur. Quod me admo-
nes, tu uero etiam si reprehenderes, non modo facile pa
terer, sed etiam lætarer. Quippe cum in reprehensio-
ne, & prudentia cum συμμετρία ita libenter ea corri
gam, quæ à te animaduersa sunt, codẽ iure, quo Rubria
na potius, q̃ quo Scipionis, et de laudibus Dolabellæ de
ruam cumulum. Attamen est isto loco Dolabella, ut mi
hi uidetur, εἰρωνεία, quod eum contra ciueis in acie. il-
lud etiam malo indignius esse hunc uiuere, q̃ quid in-
dignius, πιτλογραφίαν Varronis tibi probari non mo-
leste fero, à quo adhuc ἡρακλήειον illud non abstuli.
Quod me hortaris ad scribendum, amice tu quidem,
sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi mole-
sta est. Quæso adhibe, quã soles, diligentiam. O Tite ti
bi prodesse lætor. Anagnini sunt Mustella ταξίαρχης,
& Laco, qui plurimum bibit. Librum, quẽ rogas per
poliam, & mittam. hæc ad posteriorem τὰ περὶ τοῦ καθ-
ήκοντος, quatenus Panetius absoluit duobus. illius
tres sunt, sed cum initio diuisisset, ita tria genera exqui
rendi officij esse. unum, cum deliberamus honestum, an
turpe sit, alterũ utile, an inutile, tertium, cum hæc inter
se pugnare uideantur, quomodo iudicandum sit, qualis
causa Reguli, redire honestum, manere utile. De duobus
primis præclare disseruit, de tertio pollicetur se dein-
ceps scripturũ, sed nihil scripsit. Eum locũ Possidonius
prosecutus, ego autẽ et eius librũ accersiui, et ad Athe-
nodorum Caluũ scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret,
quẽ expecto. quẽ uelim cohortere, & roges, ut quampri
mum. in eo enim

mũ. in eo enim est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. Quod de inscriptione quæris, non dubito, qn τὸ καθῆκον officium sit, nisi quid tu aliud, sed inscriptio plenior de officijs. προσφωνῶ autē Ciceroni filio uisum est, nō an de M. Cæcilio dilucide. O qualis tu semper istos, ita'ne in D. Brutum de istis? Ego me, ut scripserā, in Pompeianum nō abdidi. primo tēpestatibus, qbus nihil tetrius. deinde ab Octauio quotidie literæ, ut negocium susciperem. Capuā uenirē. iterum remp. seruarē, Romā utiq; statim ueni αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. Is tamen egit sane strenue, & agit. Romam ueniet cum manu magna. Sed est plane puer. putat Senatum statim uenire. Quis ueniet? Si uenerit, quis incertis in rebus offendet Antonium? Calendis Ian. erit fortasse præsidio, aut qdē ante depugnabitur. Puero municipia mire fauent. Iter enim faciens in Samnium uenit Cales, mansit Theani. Mirifica ἀπάντησις et cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam, q̄ cōstituerā. simul ac constituero, scribam. Etsi nō dum stipulationes legerā, nec enim Eros uenerat, tamen rē prid. I duū uelim cōfi cias. Epistolas Catinam, Tauromniū, Syracusas cōmodius mittere potero, si Valerius Mitres ad me nomina gratiosorū scripserit. Alij enim sunt alias, nostriq; familiares fere demortui. publice tamen scripsi, sicuti uellet, ei Valeriū, aut mihi nomina mitteret. De lepidanis feris Balbus ad me. usq; ad III Calendarū expectabo tuas literas: meq; Torquati negociolo sciturum puto. Quinti literas ad te misi, ut scires, q̄ ualde eū amaret, quē dolet à te minus amari. Atticæ quoniā (qđ optimū in pueris est) hilarula est, meis uerbis suauiū des. Va-

loppi epistolæ (q. perhumana erat) tibi misi exẽplum. De Ocella dum tu muginaris, nec mihi quicq̃ rescribis, cepi consilium domesticũ. Itaq; me prid. Iduũ arbitror Romæ futurum. Commodius est uisum frustra me istic esse, cum id non necesse esset, q̃ si opus esset, non adesse, & simul ne intercluderer, metuebã. ille enim iam aduentare potest, etsi uarij rumores, multiq;, quos cuperem ueros, nihil tamen certi. Ego uero quicquid est, tecum potius, q̃ animi pendeam, cum à te absim, & de te, & de me. Sed quid dicam? Bonam enim unde ἠραπλεισάμω. Varronis negocia falsa. me quidem nihil unquam sic delectauit. Sed hæc, & alia maiora coràm. Vale.

T. P. ATTICO.

O Casum mirificum V Iduum, cum ante lucem de Sinuesano surrexissem, uenissemq; dilucu= lo ad Pontem Tiretium, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. & ego statim, cedo inq̃, siquid ab Attico? Non dum legere poteramus, nam & lumina dimiseramus, nec satis lucebat. Cũ autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. Illa omnium quidem ele= gantissima. ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. nihil legi humanius. Itaq; ueniam, quo uocas, modo adiutore te. Sed nihil tam ἀπροσδόκητον mihi primo uidebatur, q̃ ad has literas, quibus ego à te consilium peterem, te mihi ista rescribere. Ecce tibi altera, qua hortaris Appiam scilicet ἐν ἀρισερᾷ ἔχοντα. Itaq; eo die mansi Aquini. Lõgulũ sanè iter,

& uia inepta. Inde postridie mane proficiscens, has literas dedi. & quidem, ut a' me dimitterẽ inuitissimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit. Tu quid faciendũ sit, uidebis. præterea possim an propius accede re. malo enim Thusculano, aut uspiam in suburbano. An etiã longius discedendũ putas. Crebro ad me uelim scribas. erit autem quotidie cui des. Quod præterea cõ sulis, quid tibi censeã faciundũ, difficile est, cũ absim. Veruntamẽ, si pares æque inter se, quiescendũ, sin latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. Aui de tuum consiliũ expecto. Timeo, ne absim, cum adesse me sit honestius. uenire nõ audeo. de Antony itineribus, nescio quid aliter audio, atq; ut ad te scribebã. Omnia igitur uelim explices, et ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo studio historiæ. Incredibiliter enim me commouet tua cohortatio, quæ quidẽ nec institui, nec effici potest sine tua ope. Coràm igitur hoc quidem cõferemus. In præsentia mihi uelim scribas, qbus Coss. C. Fannius, M. F. Tr. Pl. fuerit. Videor mihi audisse P. Africano, L. Mũmio. id igitur quæro. Tu mihi de his rebus, quæ nouantur, omnia certa, clara. III Iduũ ex Arpinati. nihil erat plane', quod scriberẽ, nã, cum Puteolis essem, quotidie aliquid noui de Octauio. multa etiam falsa de Antonio. Ad ea autem, quæ scripsisti (treis enim acceperã III Iduũ a' te epistolas) ualde tibi assentior, si multum possit Octauius, multo firmius acta Tyranni cõprobatũ iri, q̃ in Telluris. atq; id cõtra Brutũ fore. Sin autem uincatur, uides intolerabilẽ Antonium, ita, ut quem uelis, nescias. O Sestij tabellarium hominem nequam. postridie Puteolis Romæ se di-

xit fore. q me mones, ut pedetentim, assentior, etsi aliter cogitabã. nec me Philippus, aut Marcellus mouet. Alia enim eorũ ratio, etsi nõ est, tamen uidetur. Sed in isto Iuuene, q̃q̃ animi satis, authoritatis parũ est. tamen uide, si forte in Thusculanũ recte esse possim, ne id melius sit, ero libentius. nihil enim ignorabo. an hoc, cũ Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non est dubiũ, quin qđ græci καθῆκον, nos officiũ. Id autem qđ dubitas, quin ẽt in remp. præclare caderet, nonne dicimus Coss. officium, Senatus officiũ? Præclare conuenit, aut da melius. Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & moleste fero. Nescieram omnino esse istũ puerum. Caniniũ perdidi hominem, qđ ad me attinet, nõ ingratũ. Athenodorum nihil est, qđ hortere. misit enim satis bellũ ὑπόμνημα. Grauedini quæso omni ratiõe subueni. Quintus tui pronepos scribit ad patris mei nepotem, se ex Nonis his, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturũ, idq; ad populũ. Videbis igitur, & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

T. P. ATTICO.

Noli putare pigritia facere me, q non mea manu scribã, sed mehercule pigritia. Nihil enim habeo aliud quid dicã. & tamẽ in tuis quoq; epistolis Alexim uideor agnoscere. Sed ad rem uenio. Ego, si me non improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, utrũ remissior essem, an summo iure cõtenderẽ. Nunc uero etiã gaudeo mihi causam oblatam, in qua et ipse sentiat, et reliq omnes, me ab illo alienatum, idq; præ me feram, et quidẽ me mea facere, et reip.

causa,

ctusa, ut illum oderim. Quod cum eã me authore, defendere cœpisset, nõ modo deseruit emptus pecunia, sed ẽt quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autem quæris quomodo agi placeat, cum dies uenerit, Primum uelim eiusmodi sit, ut nõ alienum sit, me Romæ esse. De quo, ut de cæteris, faciam, ut tu censueris. De summa autem agi prorsus uehementer, & seuere uolo, etsi sponsores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν, tamen hoc quale sit, consyderes uelim. Possumus enim, ut spõsores appellemur, procuratorẽ introducere. Neq; enim illi litem contestabuntur. quo facto, nõ sum nescius sponsores liberari. sed & illi turpe arbitror eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius nõ dissoluere, et nostræ grauitatis ius nostrũ sine summa illius ignominia persequi. De hoc quid placeat, rescribas uelim, & non dubito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad rẽp. multa mehercule à te sæpe ἐν ἐμπολιτικῷ genere prudenter. sed his literis nihil prudentius. q̃q̃ enim postea in præsentia belle iste puer retrudit Antonium, tñ exitum expectare debemus. At quæ Concio? nam est missa mihi. Iurat ita sibi parentis honores consequi liceat, & simul dextram intendit ad statuam. μὴ δὲ σωθείην ὑπό γε τοιούτου. Sed, ut scribis, certissimum esse uideo discrimen Cascæ nostri tribunatus, de quo qdẽ ipso dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adolescentem, totamq; causam, manumq; Veteranorũ complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratũ esset, eũ nõ modo nõ inimicum Tyrannoctonis, uerum ẽt amicum fore. Cũ ille diceret ita futurum, quid igitur festinamus inq̃? Illi enim mea opera ante Cal. Ian. nihil

opus est. Nos autem eius uoluntatẽ ante Id. Decẽb. scie-
mus. In Casca mihi ualde assensus est. Quã ob rẽ haec
q̃dem hactenus. Quod reliquũ est, quotidie tabellarios
habebis, &, ut ego arbitror, etiã quid scribas habebis
quotidie. Leptæ literarũ exemplũ tibi misi, ex quo mihi
uidetur στρατηγὸς illle deiectus de gradu. Sed tu, cũ le-
geris, existimabis. Obsignata iam epistola, literas à te,
& à Sexto accepi. Nihil iucundius literis Sexti, nihil
amabilius, nam tuæ breues, priores erant literæ uberri-
mæ. Tu q̃dem & prudẽter, & amice suades, ut in his
locis potissimũ sim, quoad audiamus hæc, quæ cõmota
sunt, quorsum euadant. Sed me, mi Attice, nõ sanè hoc
quidẽ tempore mouet resp. non quo ea sit mihi quicq̃ ca-
rius, aut esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates
uetat adhibere medicinã. Quare ista ualeant. Me res
familiaris, mouet, rem dico? immo uero existimatio. Cũ
enim tanta reliqua sint, ne Terentiæ quidẽ adhuc q̃d
soluam expeditum est. Terentiam dico? scis nos pridem
iam constituisse Mõtani nomine HS XXII dissoluere.
pudentissime hoc Cicero petierat, ut suo liberalissime,
ut tibi quoq; placuerat, promiserã per te quẽ dixeram,
ut se positum haberet. nõ modo, sed iniquissimo fœnore
uersuram facere Aurelius coactus est. nam de Teren-
tiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere. numos à Do-
labella fore. male eum credo intellexisse, si quisq̃ male
intelligit. potius nihil intellexisse. Tu enim ad me scri-
psisti Coccei responsum, & iisdem pene uerbis Eros. Ve-
niendũ est igitur uel in ipsam flãmã. Turpius est enim
priuatim cadere, q̃ publice. Itaq; cæteris de rebus, quas
ad me suauissime scripsisti, perturbato animo nõ potui,

ut consueueram, rescribere. consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediam. quibus autem rebus uenit quidē mihi in mentē. sed certe constituere nihil possum, priusq̄ te uidero. Qui minus autem, ego istic recte esse possim, qudm est Marcellus? Sed non id agitur? neq; id maxime curo. Quid curem uides. Adsum igitur. Vale.

T. P. ATTICO.

Iucundissimas tuas legi literas. ad Plancum scripsi. habes exēplū. Cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M. T. CICERO L. Planco Ir. Des. S.

Attici nostri te ualde studiosum esse cognoui. mei uero ita cupidū, ut mehercule paucos æque obseruātes, atq; amātes me habere existimem. ad paternas enim, magnas, & ueteres, et iustas necessitudines, magnam attulit accessionē tua uoluntas erga me, meaq; erga te par, atq; mutua. Buthrotia tibi causa ignota nō est. Egi enim sæpe, tibiq; totam rem demōstraui, quæ est acta hoc modo. Vt primū Buthrotiū agrū proscriptum uidimus, commotus Atticus libellum cōposuit, eū mihi dedit, ut darē Cæsari. eram enim cœnaturus apud eū illo die. Cū libellū Cæsari dedi, probauit causam. rescripsit Attico, æqua eū postulare. admonuit tamē, ut pecuniam reliquam Buthrotij ad diē soluerent. Atticus, qui ciuitatem conseruatam cuperet, pecuniam numerauit de suo. quod cum esset factū adiuimus Cæsarē, uerba fecimus pro Buthrotijs. liberalissi

mum decretũ abstulimus, qđ est obsignatum ab amplissimis uiris. Quae cum essent acta, mirari quidẽ solebã pati Caesarẽ conuenire eos, qui agrũ Buthrotium concupissent, neq; solũ pati, sed etiam ei negocio te praeficere. Itaq; & ego cum illo locutus sum, & saepius quidẽ, ut etiã accusarer ab eo, ꝙ parũ constantiae suae confiderẽ. & M. Messalae, & ipsi Attico dixit, ut sine cura essent. aperteq; ostendebat, se praesentiũ animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle. Cũ autem mare transisset, curaturum se, ut in aliũ agrũ deducerentur. Haec illo uiuo. Post interitũ uero Caesaris, ut primũ ex S. C. causas Coss. cognoscere instituerunt, haec, quae scripsi, ad eos delata sunt, probauerũt causas sine ulla dubitatiõe, seq; ad te literas daturos esse dixerunt. Ego aũt mi Plãce, etsi non dubitabã, quin & S. C. & lex, & Coss. decretũ, ac literae apud te plurimũ authoritatis haberẽt, teq; ipsius Attici causa uelle intellexerã, tamen hoc pro coniũctione, et beneuolẽtia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterẽ qđ tua singularis humanitas, suauissimiq; mores à te essent impetraturi. id aũt est, ut hoc, qđ te tua spõte facturũ esse certò scio, honoris nostri causa libẽter nó prolixe, sed celeriter facias. Mihi nemo est amicior, nec iucũdior, nec carior Attico, cuius antea res solũ familiaris agebatur, eaq; magna, nũc accessit etiã existimatio, ut, qđ cõsecutus est magna et industria, et gratia uiuo Caesare, mortuo id, te adiuuãte, obtineat. Quod si à te erit ĩpetratũ, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita ĩterpretaturũ, ut tuo summo beneficio me affectũ iudicẽ. Ego, quae te uelle, quaeq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligẽterq; curabo. da operam, ut ualeas.

M. T. Cicero L. Planco Pr. Des. S.

I Am antea petiui abs te per literas, ut cũ cau sa Buthrotiorũ probata a Coss. esset, quibus & lege, & S. C. ꝑmissum erat, ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eã rem tu adadiuuares. Atticumq; nostrum, cuius te studiosum cognoui, et me, qui non minus laboro, molestia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positũ est, ut nostræ solicitudinis finẽ quãprimum facere possimus. quanq̃ intelligimus ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta Coss. quæ de Cæsaris actis interposita sint nõ seruentur, magnã perturbationem rerum fore. Equidem, cum multa (qđ necesse erat in tanta occupatione) non probẽtur, quæ Cæsar statuerit, tamen ocij, pacisq; causa acerrime illa soleo defendere, qđ tibi idẽ magnopere faciẽdum censeo, quanq̃ hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, et etiã oro, sic medius fidius, ut maiore studio, magisq; ex animo agere non possim, ut totum hoc negocium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod sine ulla dubitatione apud Coss. obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem causæ, id tu nos optinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. Qua quidem uoluntate esse erga Atticum sæpe præsens & illi ostendisti, et uero etiam mihi. quod si feceris, me, quem uoluntate, et paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. id'que ut facias te uehementer etiam, atq; etiam rogo. Vale.

M. T. CICERO Capitoni. S.

q Vnquã putaui fore, ut supplex ad te uenirẽ. sed hercule facile patior datũ tempus, in quo amorẽ experirer tuũ. Atticũ quanti faciam, scis. Amabo te, da mihi & hoc. obliuiscere mea causa, il lum aliquando suo familiari aduersario tuo uoluisse cõ sultum, cũ illius existimatio ageretur. Hoc primum igno scere est humanitatis tuæ. Suos enim quisq; debet tueri. deinde, si me amas, omitte Atticũ Ciceroni tuo, quẽ quã ti facias præ te soles ferre. totum hoc, ut, quod semper exi stimaui, nunc planè intelligam, me à te multum amari. Buthrotios cum Cæsar decreto suo, quod ego obsignaui cum multis amplissimus uiris, liberauisset, ostendissetq; nobis, se cum Agrarij mare transijssent, literas missu- rũ, quẽ in agrũ deducerentur, accidit, ut subito ille inte- riret. deinde, quemadmodũ tu scis (interfuisti enim cum Coss. oporteret ex. S. C. de actis Cæsaris cognoscere) res ab ijs à Cal. Iun. dilata est ad III Nonarum. Iun. quæ lex earũ rerum, quas Cæsar statuisset, decreuisset, egisset Coss. cognitionem dedit. Causa Buthrotiorum de lata est ad Coss. decretum Cæsaris recitatum est, et mul ti præterea libelli Cæsaris prolati. Coss. de consilij sen- tentia decreuerunt secundũ Buthrotios. Plancum dede- rũt. Nunc mi Capito, scio enim quantũ semꝑ apud eos, ꝗbus cum sis posse soleas, eo plus apud hoiem facillimũ, atq; humanissimũ Plancum enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiã melior opera tua. Omnino res huiusmodi uide- tur esse, ut sine cuiusquã gratia Plancus ipse pro inge-

nio, & prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretum Coss. quorũ, & lege, et S.C. cognitio, et iudiciũ fuit, conseruet, præsertim cum hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæsaris in dubium uentura uideantur. quæ nõ modo, quorũ interest, sed etiã ij, qui illa non probant, ocij causa confirmare uelint. qđ cũ ita sit, tamen interest nostra Plancum hoc animo libenti, prolixóq; facere. qđ certe faciet, si tu neruulos tuos mihi sæpe cognitos, suauitatemq́; qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facies, te uehementer rogo. Vale.

M. T. CICERO Cupiennio. S.

Patrẽ tuũ plurimi feci, meq́; ille mirifice et coluit, et amauit. nec mehercule unquã mihi dubiũ fuit, quin à te diligerer. ego qdẽ id facere nõ destiti. Quam ob rẽ peto à te in maiorem modũ, ut ciuitatem Buthrotiã subleues, decretumq́; Coss, qđ ij secundũ Buthrotios fecerunt, cum & lege, & S.C. statuẽdi potestatẽ haberent, des operam, ut Plancus noster quamprimum confirmet, & probet. Hoc te uehementer mi Cupienni etiam, atq; etiam rogo. Vale.

M. T. Cicero L. Planco Pr. Des. S.

Ignosce mihi, ꝙ cũ antea accuratissime de Buthrotijs ad te scripserim, eadẽ de re sæpius scribam. Nõ mehercule mi Plãce facio, qđ parũ confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ, sed cũ tanta res agatur Attici nostri, nũc uero etiã existimatio, ut id, qđ probauit Cæsar, nobis testibus, et obsignatoribus, q et decretis et respõsis Cæsaris iterfueramus, uideatur obtinere po

fuisse, præsertim cum tota potestas eius rei tua sit, ut ea, quæ Coss. decreuerunt secundũ Cæsaris decreta, & responsa, nõ dicam comprobes, sed studiose, libenterq; cõprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. & si iam sperabam, cum has literas accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent, tamen nõ faciã finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id fecisse. quod magna cũ spe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq; pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui nõ minus laboro, q̃ ille, obligatum fore. Vale.

M. T. CICERO Capitoni. S.

Non dubito, quin mirere, atq; etiam stomachere, q̃d tecum de eadem re agã sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus cõiunctissimi per magna res agitur Attici. Cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuã. scio q̃ sis amicis iucundus. Nemo nos in hac causa plus iuuare potest, q̃ tu, & res ista est firma, ut debet esse, quam Coss. de Consilij sententia decreuerunt, cũ & lege, & S.C. cognoscerent. tamen oĩa posita putamus in Planci tui liberalitate. quẽ quidẽ arbitramur cũ officij tui, & Reip. causa, Decretũ Coss. comprobaturum, tum libẽter nostra causa esse facturum. Adiuuabis igitur nos Capito. q̃d ut facias uehementer etiã, atq; etiam, rogo. Vale.

FINIS.

TITI POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIVM NEPOTEM.

POmponius Atticus ab origine ultimæ stirpis romanæ generatus, perpetuo à maioribus acceptam equestrẽ obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, et, ut tum erant tempora diti, in primisq; studioso literarum. Hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis, ut non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiã excellenter pronuntiaret. Qua ex re pueritia nobis inter æquales ferebatur, clariusq; exsplendescebat, quã generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaq; incitabat omneis studio suo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus. C. Marij filius. M. Cicero, quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuo fuerit carior. Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicij, qui Tr. pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Nanq; Anitia Pomponij consobrina nupserat M. Seruio fratri Sulpicij. Itaq; interfecto Sulpicio, posteaq̃ uidit cinnano tumultu ciuitatẽ esse perturbatam, neq; sibi dari facultatem, pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis, animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequen

di suis, Athenas se contulit. Neq; eo secius adolescentem Marium hostem iudicatum iuuit opibus suis, cuius fugam pecunia subleuauit, ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. hic ita uixit, ut uniuersis atheniensibus merito esset carissimus. nam praeter gratiam, quae iam in adolescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam leuauit. Cum enim usuram facere publice necesse esset, neq; eius conditionem aequam haberent, semper se interposuit, atq; ita, ut neq; usuram unquam ab ijs acceperit, neque longius, quàm dictum esset debere, passus sit. Quod utrunque erat ijs salutare. nam neq; indulgendo inueterascere eorum aes alienum patiebatur, neq; multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoq; liberalitate. nam uniuersos frumento donauit, ita, ut singulis VII modij tritici darentur, q modius mensurae medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus uideretur. Quo factũ est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberẽt, ciuemq; facere studerent. quo beneficio ille uti noluit, quod nonnulli ita interpretantur amitti ciuitatem romanam alia ascita. Quãdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit, absens prohibere non potuit. Itaq; aliquot ipsi, & Phidiae locis sanctissimis posuerunt. hunc enim in omni procuratione reip. actorem, authoremq; habebant. Igitur primũ illud munus fortunae, qđ in ea potissimũ urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarũ esset imperij, ut eandem & patriam haberet, et domum. hoc specimẽ prudentiae, quod cum in eam se ciuitatẽ contulisset, quae

antiquitate

antiquitate humanitate, doctrinaq; præstaret omneis, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sulla de cedens cum uenisset, quãdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium captus adolescentis & humanitate, & doctrina. Sic enim græce loquebatur, ut Athenis natus uideretur. Tanta autem erat suauitas sermonis latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non ascitum. Idem poemata pronuntiabat & græce, & latine sic, ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, ut Sulla nusquam à se dimitteret, cuperetq; secum deducere. Qui, cum persuadere tentaret, noli, oro te, inquit Pomponius aduersum eos me uelle ducere cum quibus, ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. hic compluréis annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & oĩa reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium reip. tribueret, nihilominus amicis urbana officia præstitit. nã & ad comitia eorum uentitauit, &, siqua res maior acta est, non defuit. sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singularem fidem præbuit, cui ex patria fugienti HS CC, & quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam, ut opinor, L. Cotta & L. Torquato Coss. quem diem sic uniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desyderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Qu. Cæcilium equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem difficillima natura, cuius sic asperitatem ueritus est, ut quem nemo ferre posset, huius sine

offensione ad summam senectutem retinuit, beneuolētiā.
Quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriēs
testamento adoptauit eum, hæredemq; fecit ex Dodrāte.
Ex qua hæreditate accepit circiter centies HS. Erat nu
pta soror Attici Qu. Tullio Ciceroni, easq; nuptias M.
Cicero conciliarat, cum quo à condiscipulatu uiuebat cō
iunctissime, multo etiam familiarius, quàm cum Quin
to, ut iudicari possit, plus in amicitia ualere similitudi=
nem morum, q̄ affinitatem. Vtebatur autē intime Qu.
Hortensio, qui his temporibus principatum eloquentiæ
tenebat. ut intelligi non posset uter eum plus diligeret
Cicero, an Hortensius. Et id, quod erat difficillimum effi
ciebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla
intercederet obtrectatio. essetq; talium uirorum copula.
In rep. ita est uersatus, ut semper optimarum partium
& esset, & existimaretur. neq; tamen se ciuilibus flucti
bus committeret, qđ non magis eos in sua potestate exi=
stimabat esse, qui se his dedissent, q̄ qui maritimis iacta-
rentur. honores non petijt, cū ei paterēt, propter uel gra
tiam, uel dignitatem, quod neq; peti more maiorū, neque
capi possent conseruatis legibus, in tam effusis ambitus
largitionibus, neq; reip. sine periculo corruptis ciuitatis
moribus. ad hastam publicam nunq̄ accessit. nullius rei
neq; præs, neq; manceps factus est. neminem suo nomi-
ne, neq; subscribens accusauit. in ius de sua re nunq̄ ijt.
iudicium nullum habuit multorum Coss. Prætorumq;
præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in Prouin
ciam sit secutus, honore fuerit contentus rei familiaris,
despexerit fructum, qui ne cum Qu. quidem Cicero-
ne uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum
obtinere

obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum Præturam gerere noluisset, assecla esse prætoris. Qua in re non solū dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati. Cum suspitiones quoq; uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neq; spei tribui uiderent. Incidit cæsarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. usus est ætatis uocatione, neq; quoq̃ se mouit ex urbe, quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompeium coniunctum non offendit. Nullum ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant, quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut uictor, cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium, & Quintum Ciceronem ex Pompeij castris concesserit. Sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. Secutum est illud occiso Cæsare, cum resp. penes Brutos uideretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur. Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene. neq; solum eum principem cōsilij haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est à quibusdam, ut priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur, id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaq; appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. At ille qui offi-

cia amicis præstanda sine factione existimaret, semperq; à talibus se consilijs remouisset. respondit, siquid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum quantum hæ paterentur, sed neq; cum quoq̃ de ea re collocuturũ, neq; coiturum. Sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. Neq; multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius Prouinciarum, quæ ijs necis causæ datæ erant à Cos. desperatis rebus, in exiliũ proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florẽti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq; cedenti HS C. M. muneri misit, eidem in Epeiro absens CCC iussit dari, neq; eo magis potenti adulatus est Antonio, neq; desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam, in quo, si tantũ eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prædicem, cũ ille potius diuinus fuerit, si diuinatio appellanda est ꝑpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus agitur, neq; minuitur. hostis Antonius iudicatus, Italia cesserat. Spes restituendi nulla erat. Non solum inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiã qui aduersarijs eius se dabant, & in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonij familiares sequebãtur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil ijs indulsit ad Antoniũ uiolandũ, sed è contrario familiares eius ex urbe profugientes quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adiuuit. P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fuluiæ,

cum litibus

cum litibus destineretur, magnisq; terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimonium sine Attico. sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem uersuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamq; sine fœnore, sineq; ulla stipulatione credidit, maximumq; existimans quæstum memorem, gratumq; cognosci, simulq; aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum, quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem ueniebat Antonium rerum potiturum. sed sensim is à nonnullis optimatibus eius reprehendebatur, quod parum odisse malos ciues uideretur. Ille autem sui iudicij potius quid se facere par esset intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. Conuersa fortuna est. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. Itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat timens proscriptionem. Latebatq; apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus pauloante, opem tulerat. Tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modo ij, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo, habebatq; secũ Quintum Gelium Canium æqualem, simillimumq; sui. Hoc quoq; sit Attici bonitatis exemplũ, ꝙ cum eo, quẽ puerũ in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, & si tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solũ ei, sed etiã omnibus suis amicis esset inimicus, eosq; uellet pro-

scribere multis hortantibus, tamen Attica memor fuit officij, ut ei, cũ requisisset, ubi nam esset, sua manu scrĩpsit, ne timeret, statimq; ad se ueniret, Sciũ, & Gelium Canium de proscriptorum numero exemisse, ac, ne q̃d periculũ incideret, q̃d noctu fiebat, præsidiũ ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi. sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. Neq; enim suæ solum à quoq̃ auxiliũ petijt salutis, sed coniũctim, ut appareret nullam se iunctam sibi ab eo uelle fortunã. Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hyeme, mariq; scopuloso seruat, cur nõ singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tantisq; grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? Quibus ex malis, ut se emerserat, nihil aliud egit, q̃ ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos præmijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epeirũ uenit, cui res ulla defuerit. nemini nõ ibi perpetuo manendi potestas facta est. quin etiã post prælium philippense, interitumq; C. Cassi, & M. Bruti L. Iulium Mocillam Prætorium, & filiũ eius, Aulumq; Torquatum, cæterosq; pari fortuna perculsos, instituerit tueri, atq; ex Epeiro, ijs omnia Samothraciã supportari iusserit. Difficile enim est omnia prosequi, & non necessaria. Illud unũ intelligi uolumus, illius liberalitatem, neq; temporariam, neq; calidam fuisse. Id ex ipsis rebus, ac temporibus iudicari potest, q̃ non florentibus se uendicauit, sed afflictis semper succurrit. quiquidem Seruiliam Bruti matrem nõ minus post mortem eius, q̃ florẽtẽ coluerit. Sic liberalitate utens nullas inimicitias gessit, q̃ neq; lædebat quenq̃, neq; siquã iniuriã accepe

rat, non malebat

rat, non malebat obliuisci, q̃ ulcisci. Idē in mortali me=
moria percepta retinebat beneficia. Quæ autem ipse
tribuerat, tādiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui
acceperat. Itaq; hic fecit, ut uere dictum uideatur, sui
cuique mores fingunt fortunam, neque tamen prius ille
fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, nequa in re
plecteretur. Iis igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius A-
grippa intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæ
sari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris poten-
tiam nullius conditionis non haberet potestatem, po-
tissimum eius diligeret affinitatem, peroptaretq; equi
tis Romani filiam generosam nuptijs, atq; harū nuptia
rum conciliator fuit (non enim est celandū) M. Antonius
triumuir reip. cuius gratia cū augere possessiones pos=
set suas, tantū abfuit a' cupiditate pecuniæ, ut nulla in
re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut pericu
lis, aut incōmodis. Quod quidem sub ipsa proscriptiōe
perillustre fuit. Nā cū L. Saufei eqtis Romani æqualis
sui, qui cum plureis annos studio ductus philosophiæ
habitabat, habebatq; in Italia pretiosas possessiones,
Triumuiri bona uendidissent, consuetudine ea qua tum
res gerebantur, Attici labore, atque industria factum
est, ut eodē nuntio Saufeius fieret certior, se patrimoniū
amisisse, et recuperasse. Idē L. Iul. Calidium, quē post
Lucretij, Catulliq; mortem multo elegantissimum poetā
nostram tulisse ætatē uere uideor posse contendere, neq;
minus uirum bonum, optimisq; artibus eruditum post
proscriptionem equitum propter magnas eius Africa-
nas possessiones in proscriptorum numerū a' P. Volum
nio præfecto fabrū Antonij absentem relatum expedi-

nit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an glorio-
sius fuerit, difficile fuit iudicare, quod in eorum pericu-
lis, non secus absentes, q̃ præsentes amicos Attico esse cu-
ræ cognitum est. neq; uero minus ille uir bonus paterfa
milias habitus est, quá ciuis. nam cum esset pecuniosus,
nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. neq; ta-
men non inprimis bene habitauit, omnibusq; optimis
rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali
pamphilianã ab auunculo hæreditate relictam, cuius
amœnitas non ædificio, sed sylua constabat. Ipsum enim
tectum antiquitus constitutum plus salis, q̃ sumptus ha-
bebat, in quo nihil commutauit, nisi siquidẽ uetustate co
actus est. Vsus est familia, si utilitate iudicãdũ est, opti-
ma, si forma, uix mediocri. Nanq; in ea erant pueri lite
ratissimi anagnostæ optimi, & plurimi librarij, ut ne
pedissequus quidẽ quisquã esset, qui non utrunq; horum
pulchre facere posset. Pari modo artifices cæteri, quos
cultus domesticus desyderat, apprime boni, neque tamen
horum quenq̃, nisi domi natum, domiq; factum habuit,
quod est signum non solum continentiæ, sed etiam dili
gentiæ. nam & non intemperanter concupiscere, qđ a
pluribus uideas, continentis debet duci, et potius diligẽ-
tia, q̃ pretio parare, nõ mediocris est industriæ. Elegans
non magnificus. splendidus non sumptuosus, omni dili-
gentia munditiã non affluentem affectabat. Supellex
modica, non multa, ut in neutrã partem conspici posset.
Nec præteribo, quanq̃ nonnullis leue uisum iri putẽ, cũ
in primis lautus esset eques Romanus, et non parũ libe
raliter in domũ suã omniũ ordinũ homines inuitaret,
Scimus nõ amplius, q̃ terna millia æris peræque in sin-

gulos menses ex ephemeride eum expẽsum sumptui fer re solitum, atq; hoc nõ auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatẽ domesticis rebus iterfuimus. nemo in cõuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, q̃ anagnosten, quod nos quidẽ iucundissimum arbitramur, neq; unq̃ sine aliqua lectione apud eũ cœnatum est, ut nõ minus animo, q̃ uentre cõuiuæ delectarẽtur. nanq; eos uocabat, quorũ mores à suis nõ abhorrerẽt. Cũ tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitæ cõsuetudine, tãtaq; usus est moderatione, ut neq; in HS uicies, qđ à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neq; in HS centies affluentius uixerit, q̃ instituerat, pariq; fastigio steterit in utraq; fortuna, nullos habuerit hortos, nullam suburbanã, aut maritimam sumptuosam uillã, neq; in Italia præter Ardeatinũ, et Nomentanum rusticũ prædium, omnisq; eius pecuniæ redditus constabat in Epiroticis, et urbanis possessionibus, ex quo cognosci potest, eũ usum pecuniæ nõ magnitudine, sed ratione metiri solitũ. Mendaciũ neq; dicebat, neq; pati poterat. Itaq; eius comitas non sine seueritate erat, neq; grauitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrũ eũ amici magis uererẽtur, an amarent. Quicq̃d rogabatur religiose promittebat, quod non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri qđ præstare non posset. Idem innitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. Nusquam suscepti negocij eum pertesum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum Catonis, Marciq; Hortensii. A. Torqua-

ti. multorum praeterea equitum Romanorum nego-
cia procuraret, ex quo iudicari poterat non inertia, sed
iudicio fugisse reip. procurationem. Humanitatis uero
nullum afferre maius testimoniũ possum, quàm ꝙ ado
lescens idem seni Sullae fuerit iucundissimus, senex ado
lescenti M. Bruto. Cum aequalibus autem suis Q uinto
Hortensio, et M. Cicerone sic uixerit, ut iudicare diffici-
le sit, cui aetati fuerit aptissimus, quanquam eum praeci-
pue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Q uintus ca-
rior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt indicio praeter
eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uul-
gus sunt editi, sexdecim uolumina epistolarum ab con-
sulatu eius usq; ad extremum tempus ad Atticum mis-
sarum, quae qui legat, non multum desyderat historiam
contextam eorũ temporum. Sic enim omnia de studijs
principum, uitijs ducum, aemulationibus reip. perscri-
pta sunt, ut nihil in his non appareat, & facile existi-
mari possit prudentiam quodammodo esse diuinatio-
nem. Non enim Cicero ea solum, quae uiuo se acciderũt,
futura praedixit, sed etiam quae nunc usu ueniunt, ceci-
nit, ut Vates. De pietate autem Attici, quid plura com-
memorem? cum hoc ipsum uere gloriantem audierim
in funere matris suae, quam extulit annorum nonagin
ta, cum esset septem, & sexaginta, se unquam cum ma
tre in gratiam redijsse, nunquam cum sorore fuisse in
simultate, quam prope aetate aequalem habebat, quod
est signum aut nullam unq̃ inter eos querimoniam in-
tercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgẽtia, ut quos
amare deberet, irasci eis nefas duceret, neq; id fecit na-
tura solũ (quanq̃ omnes ei paremus) sed etiã doctrina.

Nam & principum Philosophorum ita percepta habue- rat præcepta, ut his ad uitam agendam non ad osten- tationem uteretur. Moris etiam maiorum summus imi- tator fuit, antiquitatisq; amator, q̃ adeo diligenter ha- buit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit, nulla enim lex, neq; pax, neq; bellum, neq; res illustris est populo Ro. quæ non in eo suo tempore sit notata. & quod difficillimum fuit, sic fa miliarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum ui- rorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam fa miliam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui à quoq; ortus, quos honores, quibusq; tempo ribus cœpisset. pari modo Marcelli Claudij de Marcel- lorum, Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi Fabiorum, et Aemeliorum, quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum ui= rorum. Attigit quoq; poeticen, credimus ne eius expers es set suauitatis? nanq; uersibus, q honore, rerumq; gestarũ amplitudine cæteros. R. Populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq; eorum non amplius quaternis. quinisq; uersibus descri pserit, quod uix credendum sit tantas res tam breuiter potuisse declarari. Est etiam unus liber græce confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus Attico uiuo edita à no bis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uo luit, reliqua persequemur, & quantum potuerimus re= rum exemplis lectores docebimus, sicut supra significa uimus, suos cuiq; mores plerunq; conciliare fortunam. nanq; hic contentus ordine equestri quo erat ortus. in affi

uitatem peruenit Imperatoris Diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quàm elegantia uitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliores. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, et concilia rit, quod ciuis romanus, quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collo cauit. hanc Cæsar uix anniculam T. Claudio Neroni Drusilla nato priuigno suo despondit. Quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem, quamuis ante hæc sponsalia non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq; in locis, & quandiu esset moraturus, sed & cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quàm uellet Attico frueretur, nullus dies temere intercesserit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæstionem poeticam ei proponeret. interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio ab Romulo constituta, uetustate, atq; in curia detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eã reficiendam curaret. Neq; uero à M. Antonio minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille exul eum literis quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit quãtæ sit sapientiæ eorum retinere usum, beneuolentiamq;, inter quos maximarũ rerum non solũ æmulatio, sed obtrecta

tio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem, atq; Antonium, cum se uterque principem non solum urbis romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cum septem, & septuaginta annos complesset, atq; ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia fortunáq; creuisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate consecutus) tantáq; prosperitate usus est ualetudinis, ut annis XXX medicina non indiguisset, nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt. nam putarunt esse tenasmon, cui remedia celeria, faciliáq; proponebantur. In hoc cum treis menses sine ullis doloribus, præterquã quos ex curatione cupiebat consumpsisset, subito tanta uis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tẽpore per lumbos fistulæ putris eruperit. Atq; hoc prius, quàm ei accederet postquam in dies dolores accrescere, febresq; accessisse sensit, Agrippam generum ad se accersiri iussit, & cum eo L. Cornelium Balbũ, Sextumq; Peducæum. Hos ut uenisse uidit, in cubitum nixus, quã tam inquit curam, diligentiamq; in ualetudine mea tuẽda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeam, nihil opus est pluribus uerbis commemorare, quibus, quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret. reliquum est, ut egomet mihi consulam, id uos ignorare nolui. nam mihi stat alere morbum desinere. nanque his diebus, quicquid cibi sumpsi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare à uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando conemini. Hac oratione habita tanta constantia

uocis, atq; uultus, ut non ex uita, sed ex domo in do-
mum uideretur migrare. Cum quidem Agrippa eum
flens, atq; osculans oraret, atq; obsecraret, ne ad id, quod
natura cogeret ipse quoq; sibi acceleraret. Et quoniam
tum quoq; posset temporibus superesse se sibi, suis'q; reser
uaret, preces eius taciturna sua obstinatione depressit.
Sic cum biduum cibo se abstinuisset subito febris decessit,
leuior'q; morbus esse cœpit. Tamen propositum nihilo se
cius peregit. Itaq; die quinto postquam id consilium ini
erat, prid. Cal. Aprilis Cn. Domitio. C. Sosio Coss. de-
cessit. Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine
ulla pompa funeris comitantibus omnibus bonis. maxi-
ma uulgi frequentia. Sepultus est iuxta uiam Appiam
ad quintum lapidem in monimento Quinti Cæcili
Auunculi sui.

FINIS.

MARCI T. C. EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

M. T. C. BRVTO. S.

CLODIVS Trib. Pleb. Designatus ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον dicam, ualde me amat, quod cũ mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoq; iudices à me amari. Nihil enim mihi minus hominis uidetur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. Is mihi uisus est suspicari nec sine magno meo quidem dolore, aliquid à suis, uel per suos potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset alienior. Non soleo mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare de altero. Est enim periculosum propter occultas hominum uoluntates, multiplicesq; naturas. Clodij animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia, sed ad scribendum non necessaria. Volo enim hoc testimonium tibi uideri potius, q̃ epistolam. Auctus Antonij beneficio est, eius ipsius beneficij magna pars à te est. Ita eum saluis nobis uellet saluum. In eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, ut scis minime stultus) ut utrique salui esse non possint. Itaq; nos mauult, de te uero amicissime & loquitur, & sentit. Quare, siquis secus ad te de eo scripsit, aut si coràm locutus est, peto à te etiam, atque etiam mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possum, quàm ille nescio quis, et te plus diligo. Clodiũ tibi ami=

cissimum existima, ciuemq; talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet.

M. T. C. BRVTO.

Scripta, & obsignata iam epistola literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum nouarum, maximeq; mirabiles, Dolabellā quinq; cohortes misisse in Cherrhonessum. Adeo'ne copijs abūdat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinq; autem cohortibus quid se nam facturum arbitratus est, cum tu eo quinq; legiones, optimum equitatū, maxima auxilia haberes, quas quidem cohortes spero iam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit demens, & tuum consilium uehementer laudo, quod non prius tuum exercitū Apollonia, Dyrrhachioq; mouisti, quàm de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi romani uictoria. Itaq; quod scribis postea statuisse te ducere exercitū in Cherrhonessum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Ro. facis ex tua dignitate, & è rep. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antonijs, quod dicam in bonam partem accipias, magis mihi probatur militum seueritas, q̃ tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq; expertum esse uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, siquid habes noui, facies me certiorem, in quo ualde delector, me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cū Dolabella belli gerēdi, et id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebā, ad remp. ut nunc iudico, ad dignitatē tuam. Quod scribis me maximo ocio egisse, ut insectarer Antonios, idq; laudas, credo ita uideri tibi, sed illam distin-

ctionem

ctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim acrius prohibenda bella ciuilia esse, quàm in superatos iracundiá exercendam. Vehementer à te Brute dissentio, neq; clementiæ tuæ concedo, sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. quod si clementes esse uoluerimus, nunquam deerunt bella ciuilia. Sed de hoc tu uideris. De me possum idem, quod Plautinus pater in trinummo. Mihi quidem ætas acta fermè est, tua istuc refert maxime. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi prouideritis, neq; enim populũ semp eũdẽ habebitis, neq; Senatũ, neq; Senatus ducẽ. Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta, nihil potest esse uerius. XIIII Cal. Maij.

M. T. C. BRVTO. S.

n Ostræ res meliori loco uidebantur. Scripta enim ad te certò scio, quæ gesta sunt, quales tibi sæpe scripsi Consules tales extiterũt. Cæsaris uero pueri mirifica indoles uirtutis, utinam tam facile eum florentem & honoribus, et gratia regere, ac tenere possimus, q̃ facile adhuc tenuimus. Est omnino illud difficilius, sed tamen non diffidimus. Persuasum est eni adolescenti, et maxime per me, eius opera nos esse saluos & certe, nisi is Antonium ab urbe auertisset, perijssent omnia. Triduo uero, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cũ coniugibus, & liberis effundebat, eadem recreata ad XII Cal. Maij te huc uenire, q̃ se ad te ire malebat, quo qdẽ die magnorũ meorũ laborũ, multarumq; uigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida, ueraq; gloria. Nã tantæ multitudinis,

quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus, ea cum usq; in capitolium deductus maximo clamore, atq; plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neq; enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatioq; me commouet propterea, quod popularem me esse in populi salute praeclarum est. Sed hæc te malo ab alijs audire, me uelim de tuis rebus, consilijsq; facias diligentissime certiorem. Illudq; consyderes, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. Sic sentit Senatus, sic populus romanus, nullos unq̃ hosteis digniores omni supplicio fuisse, q̃ eos ciueis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt, quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias tui iudicij est. Ego sic sentio trium fratrum unam, & eandem esse causam, Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos amisimus. Hircius quidẽ in ipsa uictoria occidit, cum paucis diebus magno prælio ante uicisset. Nam Pansa fugerat uulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequtur, & Cæsar. Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. Itaq; id senatusconsultum, pleriq; interpretantur etiam ad tuos, siue captiuos, siue deditios pertinere. Equidẽ nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem. quod ita statueram à te cognoscere causam eius senatum oportere. X Calendarum Maij.

M. BRVTVS M. T. Ciceroni. S.

q VANTA sim lætitia affectus cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quàm

mare, quàm mihi scribere, cum alia laudo, & gaudeo
accidisse, tum quod Bruti eruptio non solum ipsi saluta
ris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento.
Quod scribis trium Antoniorum unam, atq; eandem
causam esse, quid ego sentiã, mei iudicij esse statuo nihil,
nisi hoc, Senatus, aut populi R. iudicium esse de his ciui
bus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum in-
quies inique facis, qui hostilis animi in remp. homines
ciueis appelles, immo iustissime. Quod enim non dum
Senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter non
præiudico, neq; reuoco ad arbitrium meum. Illud qui-
dem non muto, quod ei, quem me occidere res non coe-
git, neque crudeliter quicquam eripui, neque dissolute
quicquam remisi, habuiq; in mea potestate, quoad bel-
lum fuit, multo quidem honestius iudico, magisq; quod
concedere possit resp. miserorum fortunam non inse-
ctari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupidita
tem, & arrogantiam incendere possint. Qua in re Ci=
cero uir optime, ac fortissime, mihiq; merito, & meo no
mine, & reip. carissime nimis credere uideris spei tuæ,
statimq;, ut quisq; aliquid recte fecerit, omnia dare, ac
permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia
corruptum largitionibus animum. Quæ tua est huma=
nitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de com
muni salute, facies tamen quod tibi uisum fuerit, etiam
ego, cum me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est,
ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu
semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, ut aliud
renascatur illo peius. Nihil iam neq; opinantibus, aut
patientibus nobis aduersi euenire potest. In quo non

cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantam authoritatem Senatus, ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxime in libera ciuitate unius esse potest, quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desyderatur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ uirtutes. Vnum hoc grato animo, liberaliq; profectum cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem desyderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaq; timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, discensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit, quo nam animo fore putas, siquis authore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis, fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ, si prouideri potuit, ne existeret, quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audiuimus. Tũ uero incipiam proponere mihi remp. iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Maiis ex castris.

M. T. C.

M. T. C. MARCO BRVTO. S.

D V Calendarũ Maij, cum de ijs, qui hostes iudicati sunt bello persequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Vẽtidio, et ut Cassius persequeretur Dolabellam, cui cũ essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, & e rep. esse, persequerere Dolabellã bello, si minus id commodo reip. facere posses, siue non existimares e rep. esse, ut in ijsdem locis exercitum contineres, nihil honorificentius potuit facere Senatus, q̃ ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reipub. uideretur. Equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam Dolabella ad fidẽ, & ad dignitatem tuã pertinere eum persequi. De Caßij nostri copijs nihil sciebamus, neque enim ab ipso ullæ literæ, neque nuntiabatur quicquam, quod pro certo haberemus. Quantopere autem intersit opprimi Dolabellam profecto intelligis, tum ut sceleris pœnas persoluat, tum ne sit, quò se latronum duces ex mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi iam in te placuisse potes ex superioribus meis literis recordari, quanquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu, quo magis nunc liberati (ut spero) periculis in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentius. Statues sapienter. Facies nos, quod constitueris, & quid agis (si tibi uidebitur) certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. Existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitijs posse haberi, nam etiam factũ est antea.

C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege domitia factus est augur, nec quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. Est etiam in lege iulia, quæ lex est de sacerdotijs proxima his uerbis, qui petit, cuius'ue ratio habebitur, aperte indicat posse rationem haberi, etiam non præsentis, Hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. Sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quod si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino Pansa uiuo celeriora omnia putabamus. Statim enim collegam sibi surrogasset, deinde ante prætoria secerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam moram uideo. Dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. Magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III Nonarum Maij.

M. BRVTVS M. T. CICERONI. S.

n Oli expectare, dum tibi gratias agam, iampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus à me abest, in Macedonia congrediemur. Iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam, & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. Cum eum uidero (quoniam nobis permittis) communiter constituemus de reditu eius. Ad petitionem, aut ad commendationem honoris, tibi Glicona medicũ Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime

bet, diligentissime

bet, diligentissime commendo. Audimus eum uenisse in suspitionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq;, ut parricidam, nihil minus credendum est. Quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quem ne utilitas quidem uideatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem ualde rogo (nam Achilleus noster non minus, q̃ æquũ est, laborat) eripias eum ex custodia, cõserues'q;. Hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atq; ullam aliam rẽ pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem literas, ab Satrio legato Caij Trebonij redditã est mihi epistola, à Tullio, & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatum'q; esse. Græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem, rogo te Cicero, et Flauius rogat rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit hæredẽ, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neque Dyrrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. Noli pati à necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri, XVII Calendarum Iunij ex castris ad imam Candauiam.

M. BRVTVS M. T. CICERONI. S.

b Ibulus quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro rep. contentiones, solicitudines'q; sunt, fueruntq;. Itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi, quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te mouere debet nostra, si

modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur, is Pansæ locum petere constituit. eam nominationem à te petimus, neq; coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio, & Apuleio quid attinet ad me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium uero tu tua authoritate sustinere debes. Sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo tantum iam uirum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

M. T. C. MARCO BRVTO. S.

Multos tibi commendo, & commendem necesse est. optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum, tibiq; omnes fortes uiri nauare operam, & studium uolunt, nec quisquam est, quin ita existimet meam apud te & gratiam, & authoritatem ualere plurimũ. Sed C. Nasennium municipem suessanum tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello Metello imperatore Octauum principem duxit, postea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore cum reipub. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus ualeat per te aliquid authoritatis assumere. Fortem uirum Brute tibi commendo, frugi hominem, &, siquid ad rem pertinet, etiam locupletem, pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

M. T. C. MARCO BRVTO. S.

f Vngerer officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas consolarer, nisi scirem his remediis, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo nõ egere, ac uelim facilius, q̃ tunc mihi, nunc tibi tu te medeare. Est enim alienũ tanto uiro, ut es tu, qđ alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidẽ tum rationes, quas collegeras, tum authoritas tua à nimio mœrore deterruit. Cum enim mollius tibi ferre ui derer, q̃ deceret uirũ, præsertim eum, qui alios consolari solcret, accusasti me per literas grauioribus uerbis, q̃ tua consuetudo ferebat. Itaq; iudiciũ tuũ magni æstimans, idq; ueritus me ipse collegi, et ea, quæ didicerã, legeram, acceperam, grauiora duxi tua authoritate addita. Ac mihi tum Brute officio solum erat, & naturæ, tibi nunc populo & scænæ (ut dicitur) seruiendum ẽ. Nam cum in te non solum exercitus tui, sed omniũ ciuium, ac pene gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quẽ fortiores cæteri sumus, eum ipsum animo debilitatum uideri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere, ne id ipsum carere omni sensu doloris sit miserius, q̃ dolere, sed, ut mo dice cæteris utile est, tibi necesse est. Scriberem plura, ni si ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumq; exer citum expectamus, sine quo, ut reliqua ex sententia suc cedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota rep. plura scribam, & fortasse iam certiora his literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

M. T. C. MARCO BRVTO. S.

n VLLAS adhuc à te literas habebamus, ne famã quidem, quæ declararet te cognita Senatus authoritate, in Italiam adducere exercitum, quod ut faceres, idq; maturares magnopere desyderabat resp. Ingrauescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis, quàm domesticis laboramus, qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frãgebantur. Erectior Senatus erat, non sententijs solum nostris, sed etiã cohortationibus excitatus. Erat in Senatu satis uehemens, & acer Pansa, cum in cæteros huius generis, tum maxime in socerũ, cui consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes, nonnulla in Hircio huius belli fortuna, ut in secundis fluxa, ut in aduersis bona, erat uictrix resp. cæsis Antonij copijs, ipso expulso à Bruto. Deinde ita multa peccata, ut quodammodo uictoria excideret è manibus, perterritos, inermes, saucios non sunt nostri duces persecuti, datumq; Lepido tempus est, in quo leuitatem eius sæpe perspectam maioribus in malis experiemur. Sunt exercitus boni, sed rudes Bruti, & Planci. Sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorum, sed Cæsarem meis consilijs adhuc gubernatum præclara ipsum indole, admirabiliq; constantia improbissimus literis quidam, fallacibusq; interpretibus, ac nuntijs impulerunt in spem certissimam consulatus, quod simulatq; sensi, neque ego illum absentem literis monere destiti, nec accusare præsentes eius necessarios, qui eius cupiditati

suffragari uidebantur. Nec in senatu sceleratissimorum consiliorum fontes aperire dubitaui, nec uero ulla in re memini, aut Senatum meliorem, aut magistratus. Nunquam enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentissimi potius (quandoquidem potentia iam in ui posita est, & armis) accidit, ut nemo Trib. Pl. nemo alio magistratu, nemo priuatus author existeret, sed in hac constantia, atq; uirtute, erat tamen solicita ciuitas. Illudimur enim Brute, tum militum delitijs, tum imperatoris insolentia, tantum quisq; in rep. posse postulat, quantum habet uirium. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet, non iudicium, non existimatio ciuium, non posteritatis uerecundia. Hæc ego multo ante prospiciens fugiebam ex Italia, tum, cum me uestrorum edictorum fama reuocauit. Incitasti uero tu me Brutæ Veliæ. quanquam enim dolebam in eam me urbem ire, à qua tu fugeres, qui eam liberauisses, quod mihi quoq; quondam acciderat periculo simili, casu tristiore, perrexi tamen, Romamq; perueni, nulloq; præsidio quatefeci Antonium, contraq; eius arma nefanda præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & authoritate firmaui, qui si steterit idem, mihiq; paruerit, satis uidemur habituri præsidij, sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quàm nostra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere, spes omnis est in te. Quamob rē aduola obsecro, atq; eam remp. quam uirtute, atque animi magnitudine, magis quàm euentis rerum liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. Hortare idem per literas Cassium. Spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum

præsidijs est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse confido, sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidem tum erat, cum has literas dabam. Velim deinceps meliora sint, sin aliter fuerit, (quod Dij omen auertãt) reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat, mihi quidem aliquantulum reliqui est.

MARCVS BRVTVS CICERONI. S.

Veteris Antistij talis animus est in rẽp. ut nõ dubitem, quin in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnatorẽ cõmunis libertatis, si occasioni potuisset occurrere. Nam qui in Achaia congressus P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro pollicitus est, & dedit XX HS ex sua pecunia, &, quod multo carius est, se ipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq; publicam defenderet, statuit id sibi, quoniam exercitum dimisisset, statim uero rediturum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules. Nam illi ita sentienti de rep. magnopere author fui, ne differret tempus petitionis suæ, cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse utilem reip. tibi tanto gra=

tius, quanto maiore & animo, gloriaq; libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfuncturus es. ego etiam m Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quamamplissimum, qui, & si nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq; poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum, & mihi gratissimum erit.

M. T. C. MARCO BRVTO.

e Tsi daturus eram Messalæ Coruino continuo literas, tamen Veterem nostrum ad te sine literis meis uenire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute uersatur, uictoresq;, rursus decertare cogimur, id accidit Marci Lepidi scelere, & amentia, quo tẽpore, cum multa propter eam curam, quam pro rep. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. Nam tibi (quod mihi plurimi est) facile me satisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq; iudicio etiam durior erat, quod cum honoribus amplissimis à Senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras literas ad Senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terra, mariq; gerit, cuius exitus, qui futurus sit, incertum est, itaq; cum rogamur, ut misericordiam liberis eius impertiamur, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si (quod Iuppiter omen auertat) pater puerorum uicerit subeun-

da nobis sint. Nec uero me fugit, quàm sit acerbum parentum scelera filiorum poenis lui. Sed hoc praeclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. redderet. Itaq; Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atq; ille, si armis positis de ui damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirent liberi bonis publicatis, quanquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris id ipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, et reliqui hostes denuntiant. Itaq; maximam spem hoc tempore habemus in te, atq; exercitu tuo, tum ad reip. summam, tum ad gloriam, & dignitatem tuam uehementer pertinet te in Italiã, ut ante scripsi, uenire quamprimum. Eget enim uehementer cum uiribus tuis, tum etiam consilio resp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singulariq; officio libenter ex tuis literis complexus sum, eumq; cum tui, tum reip. studiosissimum, amantissimumq; cognoui. Ciceronem meum propediem, ut spero, uidebo, tecũ enim illum, et te in Italiam celeriter esse uenturum confido.

Marcus Brutus M. Tullio Ciceroni.

d E Marco Lepido uereri me cogit reliquorum timor, qui si eripuerit se nobis, quod uelim temere, atq; iniuriose de illo suspicati sint homines, oro, atq; obsecro te Cicero, necessitudinem nostrã, tuamq; in me beneuolentiam obtestans sororis meae liberos, obliuiscaris esse Lepidi filios, meq; his in patris locum successisse existimes. Hoc si à te impetro, nihil pro

fecto dubitabis pro his suscipere. Aliter alij cum suis ui
uunt. nihil ego possum in sororis meæ liberos facere, quo
possit expleri uoluntas mea, aut officium. Quid uero
aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, q
bus aliquid tribuatur, aut ego matri, ac sorori, pueris'q;
illis præstaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquum'q;
Senatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus?
Scribere multa ad te neq; possum præ solicitudine, ac sto
macho, neq; debeo. Nam, si in tanta re, tam'q; necessaria
uerbis mihi opus est ad te excitandum, & confirman-
dum, nulla spes est, facturum te, quod uolo, et quod opor
tet. Quare noli expectare longas preces. intuere me
ipsum, qui hoc à te, uel à Cicerone coniunctissimo homi=
ne priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudi
ne priuata impetrare debeo. Quid sis facturus, uelim
mihi quamprimum rescribas. Calendis Quintilibus
ex castris.

M. T. Cicero Marco Bruto. S.

b Reues tuæ literæ, breueis dico, immo nullæ.
tribus'ne uersiculis his temporibus Brutus ad
me? nihil scripsissem potius, & requiris me=
as. Quis unquam ad te tuorũ sine meis uenit? Quæ
autem epistola non pondus habuit? quæ si ad te perla=
tæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbi-
tror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam,
recte id quidem, sed hæc quoq; debuit esse plenior. Ego
autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses,
statim extrusi tabellarios, literas'q; ad Ciceronem, ut ẽt
si in Italiam uenisset, ad te rediret. Nihil enim mihi iu=

cundius, nihil illi honestius, quanquam aliquoties ei scri pseram sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta, quod ego cum Ciceronis cau sa elaboraui, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorũ, quod ad te etiam scripseram. Videlicet, cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni studio à te mi Brute contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq; adducas, quod ipsum, si remp. cui susceptus es, respicis, tibi iam, iamq; faciendum est. renatum enim bellum est, idq; non paruo scelere Lepidi. Exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari, qui si Italiam attigerit, erit ciuis nemo (quem quidem ciuem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclare cum Planco coniunctum habemus. Sed non ignoras, quam sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus præliorum, quin etiam, si, ut spero, uicerimus, tamen magnã gubernationem tui consilij, tuæq; authoritatis res desyderabit. Subueni igitur per deos, idq; quamprimum tibi persuade non te Idibus martijs, quibus seruitutem à tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm si mature ueneris profuturum. II Iduum Quintil.

MAR. T. C. MARCO BRVTO. S.

m Essalam habes. Quibus igitur literis tam accurate scriptis, assequi possum subtilius, ut explicem, quæ gerantur, quæque sint in rep. quam tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, & deferre ad te potest? Caue

enim

enim existimes Brute (quanquam non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt scribere) Sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire, atue putes probitate, constantia, cura, studio reip. quicquam illi esse simile, ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur, quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet, ita graui iudicio, multaq; arte se exercuit in uerissimo genere dicendi, tanta autem industria est, tantumq; euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. Sed prouehor amore, non enim id propositum est huic epistolæ, Messalam ut laudem præsertim ad Brutum, cui & uirtus illius non minus, quàm mihi nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo notiora, quem cum à me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quod ad te tanquam ad alterum me proficiscens, & officio fungebatur, & laudem maximam assequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc longo sanè interuallo ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus, tu hoc, alius fortasse, quod in animaduersione, pœnaq; durior, nisi fortaße utrunq; tu, quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio eße notissimum, neq; solum ut Solonis dictum usurpem, qui & sapiens unus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. Is remp. duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna. est scilicet, utriusq; rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroq; genere mediocritas, sed non tanta de re propositum est hoc loco, disputare, quid ego autem secutus

hoc bello sim, in sententiis dicendis alienum non puto aperire. Post interitum Cæsaris, & uestras memorabiles Idus Martias Brute quid ego prætermissum à uobis, quantamq; impendere reip. tempestatem dixerim, non es oblitus. Magna pestis erat depulsa per uos, magna populi R. macula deleta, uobis uero parta diuina gloria, sed instrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium, quorum alter inconstantior, alter impurior, uterq; pacem metuens, inimicus ocio. His ardentibus perturbandæ reipublicæ cupiditate, quod opponi posset præsidium, non habebamus. erexerat enim se ciuitas in retinẽda libertate cõsentiẽs. Nos tum nimis acres, uos fortasse sapientius excessistis urbe ea, quam liberastis. Italiæ sua uobis studia profitenti remisistis. Itaq; cum teneri urbem à parricidiis uiderem, nec te in ea, nec Cassium tutò esse posse, eamq; armis oppressam ab Antonio, mihi quoq; ipsi esse excedendum putaui. tetrum eni spectaculum, oppressa ab impiis ciuitas opitulandi potestate præcisa. sed animus idem, qui semper infixus in patriæ caritate, discessum ab eius periculis ferre non potuit. Itaq; in medio achaico cursu, cum Etesiarum diebus auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilii retulisset, te uidi Veliæ, doluiq; uehementer. Cedebas enim Brute cedebas, quoniam stoici uestri negant fugere sapientis. Romam ut ueni, statim me obtuli Antonii sceleri, atq; dementiæ, quem cum in me incitauissem, consilia inire cœpi Brutina planè (uestri enim hæc sunt propria sanguinis) reip. liberandæ. Longa sunt, quæ restant, prætereunda sunt enim, de me tantum dico. Cæsarem hunc adolescentem, per quem

adhuc sumus, si uerum fateri uolumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti à me honores nulli quidem Brute, nisi debiti, nulli, nisi necessarij. ut enim primum libertatem reuocare cœpimus, cum se non dú, ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouisset, ut iam id scire possemus, atq; omne præsidium esset in puero, qui à ceruicibus nostris auertisset Antonium. Quis honos ei non fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq; modicam. Decreui etiam imperium, quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. Quid enim est sine imperio exercitus? Statuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primo Seruius, post maiorem etiam Seruilius, nihil tum nimium uidebatur. Sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur. Ego enim D. Bruto liberato, cum lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq; casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen ascriberetur. In eoq; sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Laurentiæ tribuerunt, uos cuius pontifices ad aram in uelabro sacrificium facere soletis, quod ego, cum dabam Bruto notam esse in fastis gratissimæ uictoriæ sempiternam memoriam uolebam, atque illo die cognoui paulo plures in Senatu maleuolos esse, quàm gratos, eos per ipsos dies effudi (si ita uis) honores in mortuos Hircium, & Pansam, Aquilam etiam, quod quis reprehendit, nisi qui deposito metu præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse

salutaris. extare enim uolebam in crudelissimos hostes monimenta odij publici sempiterna. suspicor illud munus tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem uiris, sed in rep. rudibus non probatur, quod ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. Ego autem (sed erro fortasse) nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent, nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudentius. Cur autem ita, sit aperiendum non est, ne magis uidear prouidus fuisse, quàm gratus. Hoc ipsum nimium, quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur, sed Senatus etiam sapiens, qui quacunq; re putat, modo honesta, ad remp. iuuandam posse adduci hac utitur. at in Lepido reprehendimur. cui cum statuam in rostris statuissemus, idē illam euertimus, nos illum honore studuimus à furore reuocare. Vicit amentia leuissimi hominis nostram prudentiam, nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus, nunc de pœna pauca sunt dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe literis te in his, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari, existimo equidem nil à te nisi sapienter. Sed scœleris pœnam prætermittere (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello pernitiosum puto. Nullum enim bellū ciuile fuit in nostra rep. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non utracunque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura reipub. hoc bello uictores, quam rempub. simus habituri, non facile affirmarim, uictis certe nulla unquam erit.

Dixi igitur

Dixi igitur sententias in Antonium, dixi, in Lepidum seueras, neque tam ulciscendi causa, quàm ut & in præsens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerem, nequis talem amentiam uellet imitari, quanquam hæc quidem sententia non magis mea fuit, quàm omnium. in qua uidetur illud esse crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit, sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum, siquidem etiam Themistoclis liberi eguerunt, etsi iudicio damnatos eadem pœna sequitur ciueis. qui potuimus leniores esse in hosteis? Quid autem queri potest quisquam de me, qui se si uicisset, acerbiorem in me futurum fuisse confiteatur necesse est? Habes rationem mearum sententiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ. Nam de cæteris rebus quid senserim, quid'q; censuerim audisse te arbitror. Sed hæc quidem non ita necessaria. Illud ualde necessarium Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quam primum. summa est expectatio tui, qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. siue enim uicerimus, qui quidem pulcherrime uiceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset. tua nobis authoritate opus est ad collocandum aliquem ciuitatis statum, siue etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est, cum in authoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. Sed propera per deos, scis enim quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filijs quàm diligenter consulam, spero te ex matris, & ex sororis literis cogniturum, qua in causa maiorem habeo rationem tuæ uoluntatis,

quæ mihi acerrissima est, quàm, ut quibusdam uideor, constantiæ meæ. sed ego nulla in re malo, quàm te amando constans esse uideri.

M. BRVTVS CICERONI. S.

PArticulam literarum tuarum, quas misisti Octauio legi missam ab Attico mihi. Studiũ tuum, curáq; de salute mea nulla me noua uoluptate afficit, non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter, atq; honorifice dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octauium de nobis affecit. Sic enim illi gratias agis de rep. tam suppliciter, ac demisse. Quid scribam? pudet conditionis, ac fortunæ, sed tamen scribendum est. Commendas nostram salutem illi, quæ morte qua non pernitiosior? ut prorsus præ te feras non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse. uerba tua recognosce, & aude negare seruientis aduersus regem istas esse preces, unum ais esse, qđ ab eo postuletur, & expectetur, ut eos ciueis de quibus uiri boni, populusq; R. bene existimet saluos uelit, quid, si nolit, non erimus? Atqui non esse, quàm esse per illum præstat. Ego mediusfidius non existimo tã omneis deos auersos esse à salute populi R. ut Octauius orandus sit pro salute cuiusquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduersus ignoranteis, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum sit. Hoc tu Cicero posse fateris Octauium, & illi amicus es, aut, si

me carum

me cætrum habes, uis Romæ uideri, cum ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? An hoc pro beneficio est habendum, quod se, quàm Antonium esse maluerit, à quo ista petenda essent? supplicato uindici illi quidem alienæ dominationis, non uicario. Sed quis supplicat, ut optime meritis de rep. liceat esse saluos? Ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quàm in omnibus alijs & Cæsarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio post interitum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur, & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq; unius, uix etiam nunc uiri tutos fore nos haud ulla alia re. Quod si Romanos nos esse meminissemus, non audacius dominari cuperent postremi homines, quàm id nos prohiberemus, neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. tu quidem consularis, & tantorum scelerum uindex, quibus oppressis, uereor, ne in breue tempus dilata sit abs te pernities, qui potes intueri, quæ gesseris simul, & ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti præcariam, nos incolumitatem habere, à quibus ipse libertatem accepisset, esse arbitrium suum de republica, quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur, scilicet ut illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iu-

ris, ac mancipij resp. nisi forte non de seruitute, sed de conditione seruiendi recusandum est à nobis. Atquè non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficijs, atque honoribus ut participes frui quantis uellemus. quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, & libertatem. Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti existimet (si sit commercio locus) posse nobis authoribus tantum, quantum profecto poterit, quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? Cæterum nequicquam perierit ille, cuius interitu quid gauisi sumus, si mortuo nihilo minus seruituri eramus? nulla cura ab alijs adhibetur. Sed mihi prius omnia Dij, Deæq; omnes eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut patiente me plus legibus, ac Senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? Qui porrò id, quod petis, fieri potest, ut impetres? Rogas enim uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam si prius dimittimus, dignitatem, & libertatem qui possumus accipere? An tu Romæ habitare id putas incolumem esse? res, non locus oportet præstet istuc mihi, neque incolumis fui Cæsare uiuo, nisi postquam illud consciui facinus, neq; usquam exul esse possum, dum seruire, & pati contumelias peius odero malis omnibus alijs. Non=

ne hoc est in easdē tenebras recidisse, cum ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi, cum in græcis ciuitatibus liberi tyrannorū oppressis illis, eodem supplicio afficiantur, petitur, ut uindices, atq; oppressores dominationis salui sint? Hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem, atq; inculcatam libertatē recipere possit, plus'q; timeat in puero nomen sublati Regis, q̃ confidat sibi, cum illū ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat. Me uero posthac ne commendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si proter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde quod pulcherrime fecisti, & facis in Antoniū, uide, ne conuertatur à laude maximi animi ad opinionē formidinis. Nã, si Octauius tibi placet, à quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse, sed amiciorē dominum quæsisse uideberis, quē quod laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo. Sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. Cum uero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiã à te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos, nimium magnam mercedem statuis. id enim ipsum illi largiris, q̃d per illum habere uidebatur resp. Neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, ijs, qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ sunt, nihil quo expleri possit eorum meritum tributurum unquam populo R. si omnia simul congesserit. At uide quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint,

quia Antonius uiuat, atq; in armis sit. De Cæsare uero quod fieri potuit, ac debuit transactum est. neque iam prouocari in integrum potest. Octauius is est, qui quid de nobis iudicaturus sit, expectet populus R. Nos hi sumus, de quorum salute unus homo rogandus uideatur? Ego uero (ut istuc reuertar) is sum, qui nō modo non supplicem, sed etiam coercœam postulanteis, ut sibi supplicetur, aut longe à seruientibus abero, mihiq; esse iudicabo Romam, ubicunq; liberum esse licebit, ac uestri miserebor, quibus nec ætas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus esse uidebor, si modo constanter, ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. Quid enim est melius, quàm memoria recte factorum, & libertate contentum negligere humana? Sed certe non succumbam succumbentibus, nec uincar ab his, qui se uinci uolunt, experiarq;, et tentabo omnia, neque desistam abstrahere à seruitio ciuitatē nostrā. si secuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes, sin minus, ego tamen gaudebo. quibus enim potius hæc uita factis, aut cogitationibus traducatur, q̃ ijs, quæ pertinuerint ad liberandos ciueis meos? Te Cicero rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas semper in præsentibus malis prohibendis. futura quoque, nisi ante sit occursum, explores, ne se insinuent. Fortem, & liberum animum, quo & consul, & nunc consularis remp. uendicasti, sine constantia, & æquabilitate nullum esse putaris. Fateor enim duriorem esse conditionem spectatæ uirtutis, quàm incognitæ. Benefacta pro debitis exigimus, quæ si aliter eueniūt, ut dece=

pti ab his, infesto animo reprehendimus. Itaq; resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est, tamẽ, quia ille consul hunc consularem merito præstare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita eua nescere coget. Nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat, quia neminem magis decet, quàm te remp. amare. libertatisq; defensorem esse uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; efflagitatione omnium. Quare non Octauius est rogandus, ut uelit nos saluos esse. magis tu te exuscita, ut eã ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atq; honestam fore putes, si modo sint populo Duces ad resistendum improborum consilijs.

M. Brutus T. P. Attico. S.

S Cribis mihi mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis, quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio, omnia fecisse Ciceronem optimo animo scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in remp. Sed quædam mihi uidetur, quid dicam imperite uir omnium prudentissimus, an ambitiose fecisse, qui ualentissimum Antonium suscipere pro rep. non dubitauit inimicum. Nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quam repressam a' Cicerone, tantumq; eum tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis non abstineat ijs qui

dem quæ in ipsum dupliciter recidunt, quod & plures occidit uno, seq; prius oportet fateatur sicarium, quàm obijciat Cascæ, quod obijcit, & imitatur in Casca Bestiam, an quia non omnibus horis iactamus Idus Martias, similiter atq; ille nonas Decemb. suas in ore habet eo meliore conditione. Cicero pulcherrimum factum ui tuperabit? quàm Bestia, & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? sustinuiße mihi gloriari bellū Antonij, togatus uidetur Cicero noster. Quid hoc mihi prodest? si merces Antonij oppreßi poscitur in Antonij locum succeßio? etsi uindex illius mali author extitit alterius fundamentum, & radices habituri altiores? sic patiamur, ut iam ista, quæ facit, dominationem an dominum, sed Antonium timentis sint. Ego autem gratiam non habeo, siquis, dum ne irato seruiat, rē ipsam non deprecatur. Immo triumphus, & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornantur. pudeat conspicere fortunam, cuius nomen susceperit. consularis hoc an Ciceronis est? quoniā mihi tacere n olicuit leges, quæ tibi neceße est, molestas eße. Etenim ipse sentio quanto cum dolore hæc ad te perscripserim, nec ignoro quid sentias in rep. & quàm desperatam quoq; sanari putes posse. nec me hercle te Attice reprehendo, ætas enim, mores liberi segnem efficiunt, quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum intereſt? Quid autem amplius ille decerneret? timet inquies etiam nunc reliquias belli ciuilis. quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neq; temeritatem pueri putet extimescendā eße? An hoc ipsum

care faciat, quod illi propter amplitudinem omnia iam ultroq; deferenda putat? O magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod uerearis ita cauere, ut cum uitare fortas se potueris, ultro accersas, & attrahas. nimium timemus mortem, & exilium, & paupertatem. Hæc mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis, & dum habeat, à quibus impetret, quid uelit, & à quibus colatur, ac laudetur, seruitutem honorificam modo non aspernatur, si quicquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat, tamen illud apparebit uerba rebus esse contraria. Quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? At qui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut sit illi Octauius propitius. Ego uero iam his artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse. Quid enim illi prosunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate scripsit copiosissime? Quanto autem magis ille callidior uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero, qui alieno tribuit. Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. Quid enim nostra refert uictum esse Antoniũ? si uictus est, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametsi tuæ literæ dubia etiam nunc significant. Viuat hercule Cicero, qui potest, supplex, & obnoxius, si neq; ætatis, neq; honorum, neq; rerũ gestarũ pudet. Ego certe, qui cũ ipsa re bellũ gerã, hoc est cũ regno, & imperijs extraordinarijs, et dominatiõe, et potentia, quæ supra leges se esse uelit. nulla

erit tã bona conditio seruiẽdi, qua non deterrear, quãuis sit uir bonus, ut scribis Antonius, quod ego nunquã exĩ stimaui, sed dominum, ne parentem qdẽ maiores nostri uoluerunt esse. Te nisi tantum amarẽ, quantũ Ciceroni psuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te non scripsissem. Dolet mihi, quod tu non stomacharis amantissimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. Sed persuade tibi de uoluntate propria mea, nihil esse remissum, de iudicio largiter, neque enim impetrari potest, quin quale quicq; uideatur, ei talem quisq; de illo opinionem habeat. Vellem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ. Potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. Deniq; quod petis, faciã libenter. nam etiam sorores me rogant, & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. T. C. MARCO BRVTO. S.

Cum sæpe te literis hortatus essem, ut quamprimum reip. subuenires, in Italiamq; exercitũ adduceres, neq; id arbitrarer dubitare tuos necessarios, rogatus sum à prudentissima, & diligentissima fœmina matre tua, cuius omnes curæ ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad VIII Calendarum Sextilis, quod ego, ut debui, sine mora feci. Cum autem uenissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius, at illa rettulit, quæsiuitq; quidnam mihi uideretur, accerseremus'ne te, atq; tibi id conducere putaremus, an tardare, & commorari te melius esset, respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & existima-

tioni tuæ

tioni tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labenti, & inclinatæ reip. Quid eni abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis Imperator honoribus amplissimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? Quid dicam in tanto Senatus, populiq; consensu, cum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore. quod, cum me pro adolescentulo, ac pene puero resp. accepisset uadem, uix uidebar, quod promiseram, præstare posse. Est autem grauior, & difficilior animi, & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ obligatio. Hæc enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis, reip. quod spoponderis quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur, pro quo spoponderis. quanquam & hunc (ut spero) tenebo multis repugnantibus. Videtur enim in eo esse bona indoles, sed flexibilis ætas, multiq; ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse confidunt. Itaq; ad reliquos hic quoq; labor mihi accessit, ut omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis, quanquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, quàm me obligaui. nec uero pœnitere potest remp. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem (nisi me forte fallit) in rep. nodus est inopia rei pecuniariæ. Obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tri=

buti, quod ex centesima collatum impudenti censu locupletum in duarum legionum præmijs omne consumitur. Impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. Nam Cassius noster uidetur posse satis ornatus uenire. Sed & hæc, & multa alia coram cupio, idq; quamprimum. De sororis tuæ filijs non expectaui Brute dum scriberes. Omnino iam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam reseruant. Sed ego à principio, cum diuinare de belli diuturnitate possem, ita causam egi puerorum in Senatu, ut te arbitror è matris literis potuisse cognoscere. Nec uero ulla res erit unquam, in qua ego nõ uel uitæ periculo ea dicam, eáq; faciam, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitror. Vale. VI Calendarum Sextilis.

MARCI T. C. EPISTOLARVM AD QV. C. FRATREM. LIBER PRIMVS.

M. T. C. QVINTO FRATRI. S.

e Tsi non dubitabam, quin hanc epistolam multi nũtij, fama deniq; esset ipsa sua celeritate superatura, tuq; ante ab alijs auditurus esses, annũ tertium accessisse desyderio nostro, & labori tuo, tamen existimaui à me quoq; tibi huius molestiæ nuntium perferri oportere. Nam superioribus literis, non unis, sed pluribus, cum iam ab alijs desperata res esset,

tamen ego tibi spem maturæ decessionis afferebam, non solum, ut quàdiutissime te iucunda opinione oblectarem, sed etiam, quia tanta adhibebatur & à nobis, & à Prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. Nunc, quoniam ita accidit, ut neq; Prætores suis opibus, neq; nos nostro studio quicquam perficere possemus, est omnino difficile non grauiter id ferre, sed tamen nostros animos maximis in rebus gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi, & debilitari molestia non oportet, quoniam ferre ea molestissime homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt. Est quidem in hac re mihi molestius ferendum, quàm tibi. Factum est enim mea culpa, contra quam tu mecum, & proficiscens, & per literas egeras, ut priore anno non succederetur. Quod ego dum sociorum saluti consulo, dum imprudentiæ nonnullorum negociatorum resisto, dum nostram gloriam tua uirtute augeri expeto, feci non sapienter, præsertim, cum id commiserim, ut ille alter annus, etiam tertium posset adducere. Quod, quoniam peccatum meum esse confiteor, est sapientiæ, atq; humanitatis tuæ curare, & perficere, ut hoc minus sapienter à me prouisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse uehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, sed ut tecum iam ipse certes, si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, & excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris (mihi crede) unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, ne'ue te obrui tanquam flu-

ctu, sic magnitudine negocij sinas, contráq; erigas, ac resistas, siue etiam ultro occurras negocijs. Neq; enim eius modi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit, & diligentia. Quod si tibi bellum aliquod magnum, & periculosum administranti prorogatum Imperium uiderem, tremerem animo, quod eodem tempore esse intelligerem etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. Nunc uero ea pars tibi reip. commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi posita esse uideatur. Nullas (ut opinor) insidias hostiũ, nullam prælij dimicationẽ, nullam seditionem exercitus pertimescimus, quæ persæpe sapientissimis uiris acciderunt, ut quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uel uigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea Prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum. Deinde ex omni genere ciuium, qui aut, quod publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt, aut quod ita negociantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ. multæ nascuntur iniuriæ. magnæ contentiones consequuntur, quasi uero ego id putem, non te aliquantum negocij sustinere. Intelligo per magnum esse negocium, & maximi consilij. Sed memento consilij me hoc negocium esse magis aliquanto, quàm fortunæ

quàm fortunæ putare. Quid est enim negocij continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? Id autem sit magnum, & difficile cæteris, sicut est difficillimum tibi & fuit hoc semper facillimum, & uere esse debuit. cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur moderata esse potuisse. Ea autem adhibita doctrina est, quæ uel uitiosissimam naturam excolere possit. Tu tum pecuniæ, tum uoluptati, tum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis. Erit, credo, periculum, ne improbum negociatorem paulo cupidiorem publicanum comprimere non possis. Nam græci quidem sic te ita uiuentem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem esse in Prouinciam delapsum putent. Atque hæc nunc non, ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. Praeclarum est enim summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla conditio pecuniæ, quibus rebus abundat ista Prouincia, ab summa integritate, continentiáq; deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quàm istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ Prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam, non itineribus tuis perterreri homines. non sumptu exhauriri. non aduentu commoueri, esse quocunque ueneris, & publice, & priuatim maximam lætitiam, cum urbs custodem, non Tyrannum domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur?

His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum has te habere uirtutes, sed esse circunspiciendum diligenter, ut in hac custodia Prouinciæ non te unum, sed omneis ministros imperij tui, socijs, & ciuibus, & reip. præstare uideare. Quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ, de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim, cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos uelit, & possit imitari, Halienus autem noster cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò scio ita laborare de existimatione sua, ut propterea amorem in nos fraternum etiã demonstrare laboret. Quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum, quem sors dedit. Hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, & præceptis obtemperare, quorum siquis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus, non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstum uteretur. Neque enim mihi sane placet, præsertim, cum ij mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omneis sordeis, excutere unumquenq; eorum, sed quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos eos, quos tibi comites, & adiutores negociorum publicorum dedit ipsa resp. duntaxat finibus his præstabis, quos ante præscripsi. Quos uero aut ex domesticis coniunctionibus, aut ex necessarijs apparitoribus tecum esse uoluisti, qui quasi

ex cohorte Prætoris appellari ſolent, horũ non modo fa
cta, ſed etiã dicta omnia præſtanda nobis ſunt. Sed ha
bes eos tecum, quos poſſis recte facienteis facile diligere,
minus conſulẽteis exiſtimationi tuæ, facillime coercere,
à quibus, rudis cum eſſes, uidetur potuiſſe tua liberali=
tas decipi. Nam, ut quiſq; eſt uir optimus, ita difficilli-
me eſſe alios improbos ſuſpicatur. Nunc uero tertius
hic annus habeat integritatem eandem, quam ſuperio=
res, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuæ,
quæ id, quod audiunt, exiſtimentur audire, nõ in quas
ficte, aut ſimulate quæſtus cauſa inſuſurretur. Sit annu=
lus tuus, non ut uas aliquot, ſed tanquam ipſe tu. non
miniſter alienæ uoluntatis, ſed teſtis tuæ. Accenſus ſit
eo etiam numero, quo eũ maiores noſtri eſſe uoluerunt,
qui hoc non in beneficij loco, ſed in laboris, ac muneris
non temere, niſi libertis ſuis deferebant, quibus illi qui=
dem non multo ſecus, ac ſeruis imperabant. Sit lictor
non ſuæ, ſed tuæ lenitatis apparitor, maioráq; præfe-
rant faſces illi, ac ſecures dignitatis inſignia, quàm po=
teſtatis. Toti deniq; ſit Prouinciæ cognitum, tibi omniũ,
quibus præſis, ſalutem, liberos, famam, fortunas eſſe ca-
riſſimas. Deniq; hæc opinio ſit non modo ijs, qui ali-
quid acceperint, ſed ijs etiam, qui dederint, te inimicum
(ſit id cognoueris) futurum. Neque uero quiſquam da=
bit, cum erit hoc perſpectum, nihil per eos, qui ſimulãt
ſe apud te multum poſſe, abs te ſolere impetrari. Nec
tamen eſt hæc oratio mea huiuſmodi, ut te in tuos, aut
durum eſſe nimium, aut ſuſpitioſum uelim. Nam ſiquis
eſt eorum, qui tibi biennij ſpatio nunquam in ſuſpitio-
nem auaritiæ uenerit, ut ego Cæſium, & Chærippum,

& Labeonem audio, & quia cognoui, existimo, nihil est, quod non & iis, & siquis est alius eiusmodi, & committi, & credi rectissime putem. Sed, siquis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris, huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ commiseris. In Prouincia uero ipsa, siquem es nactus, qui in tuã familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus, huic quantum credendum sit, uide. non quin possint multi esse prouinciales uiri boni, sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. Multis enim simulationum inuolucris tegitur, & quasi uelis quibusdã obtenditur uniuscuiusq; natura. frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime. Quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus? Te autem alienum hominem ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? Mihi quidem permagnum uidetur, præsertim, si iidem homines priuatum non fere quenquam, Prætores semper omnes amant. Quo ex genere, siquẽ forte tui cognouisti amantiorem (fieri enim potuit) quã temporis, hunc ad tuum numerum libenter ascribito. Sin autem id non perspicies, nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea, quod & omnes uias pecuniæ norunt, & omnia pecunia causa faciunt, & qui, cum uicturi non sunt, eius existimationi consulere non curant. Atque etiam è Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familiritates, præter hominum perpaucorum, siqui sunt uetere Græcia digni. Sic uero fallaces sunt permulti, & leues, & diuturna seruitute

na seruitute

na seruitute ad nimiam assentationem eruditi, quos ego uniuersos adhiberi liberaliter, optimum quenque hospitio, amicitiaq; coniungi dico oportere, nimiæq; familiaritates eorum, neque tam fideles sunt (non enim audent aduersari nostris uoluntatibus) & inuident non nostris solum, uerum etiam suis. Iam qui in eiusmodi rebus, in quibus uereor etiam, ne durior sim, cautus esse uelim, ac diligens. quo me animo in seruos esse censes? quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in Prouincijs regere debemus, quo de genere multa præcipi possunt. Sed hoc & breuissimum est, & facillime teneri potest, ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia uia faceres, ne'ue interesse quicquam putent, utrum Tralleis, an Formias uenerint. At si quis est ex seruis egregie fidelis, sit in domesticis rebus, & priuatis. Quæ res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem reip. pertinebunt, de his rebus, ne quid attingat. Multa enim, quæ recte committi seruis fidelibus possunt, tamen sermonis, & uituperationis uitandæ causa, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. Quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere intelligam, prudentia non esse inferiorē q̃ me, usu uero etiam superiorem? Sed tamen, si ad ea, quæ faceres, authoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ. tua primum integritas, & continentia, deinde omnium, qui tecum sunt pudor. Delectus in familiaritatibus, & prouincialium hominum, & græco-

rum peracutus, & diligens, familiæ grauis, & constans disciplina. quæ, cum honesta sit in his priuatis nostris, quotidianisq; rationibus, in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice Prouincia, diuina uideatur necesse est. Hæc institutio, atque disciplina potest sustinere in rebus statuendis, decernendisq; eam seueritatem, qua tu in his rebus usus es, ex quibus nonnullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus, nisi forte me Paconij nescio cuius hominis, ne Græci quidem, ac Mysij, aut Phrygij potius, querelis moueri putas, aut Thuscenij hominis furiosi, ac sordidi uocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus, inhonestissimam cupiditatem eripuisti, summa cum æquitate. Hæc, & cætera plena seueritatis, quæ statuisti in ista Prouincia, non facile sine summa integritate sustinebimus. Quare sit summa in iure dicendo seueritas, dummodo ea non uarietur gratia, sed conseruetur æquabilis. Sed tamen parui refert abs te ipso ius dici æqualiter, & diligenter, nisi idem ab ijs fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem uidetur non sanè magna uarietas esse negociorum in administranda Asia, sed ea tota iurisditione maxime sustineri. In qua scientiæ præsertim prouincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda, & grauitas, quæ resistat non solum gratiæ, uerum etiam suspitioni. Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in discernendo, in satisfaciendo, ac disputando diligentia. His rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus fuit, apud quem primus lector qui fuit, tacuit accensus. quoties quisque uoluit, dixit, & quàm uoluit

diu. quibus ille rebus fortasse nimis lenis uideretur, ni=
si hæc lenitas illam seueritatem tueretur. Cogebantur
Syllani homines, quæ per uim, & metum abstulerant,
reddere. Quæ in Magistratibus iniuriose decreue-
rant eodem ipsis priuatis erat iure parendum. Hæc il=
lius seueritas acerba uideretur, nisi multis condimentis
humanitatis mitigaretur. Quod si hæc lenitas grata
Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immode-
rata libertas, tam infinita hominum licentia, denique
tot magistratus, tot auxilia, tanta uis, tanta Senatus au-
thoritas, quã iucunda tandem Prætoris comitas in Asia
potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta socio-
rum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis natum in-
tuentur? ubi nullum auxilium est, nulla conquestio, nul
lus Senatus, nulla concio? Quare, cum permagni ho-
minis est, & cum ipsa natura moderati, tum uero eti=
am doctrina, atque optimarum artium studijs erudi=
ti, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia po-
testas ab ijs, quibus præsit desyderetur. Cyrus ille à
Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad
effigiem iusti imperij, cuius summa grauitas ab illo
philosopho cum singulari comitate coniungitur, quos
quidem libros non sine causa noster ille Africanus de
manibus ponere non solebat. Nullum est enim præ-
termissum in his officium diligentis, & moderati im=
perij. Eaq; si sic coluit ille, qui priuatus futurus nun=
quam fuit, quonam modo retinenda sunt ijs, qui-
bus imperium ita datum est, ut redderent, & ab his
legibus datum est, ad quas reuertendum est? Ac mihi
quidẽ uidetur huc omnia esse referenda ab ijs, qui præ-

sunt aliis, ut ii, qui eorum in imperio erunt, sint quam beatissimi, quod tibi esse & antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atq; omnium sermone celebratum est. Est autem nõ modo eius, qui sociis, & ciuibus, sed etiam eius, qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit commodis, utilitatiq; seruire, cuius quidem generis constare inter omneis uideo, abs te summã adhiberi diligentiam. nullum es alienum nouum contrahi ciuitatibus. uetere autem magno, et graui multas abs te esse liberatas urbeis. cõplureis dirutas, ac pene desertas, in qbus unam Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum, & Alicarnasum per te esse recreatas. nullas esse in oppidis seditiones. nullas discordias. prouideri abs te, ut ciuitates optimatũ consiliis administrentur. Sublata Mysiæ latrocinia. cædes multis locis repressas. pacem tota Prouincia constitutam, neq; solum illa itinerum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & maiora oppidorũ & furta, & latrocinia esse depulsa. Remotam à fama et à fortunis, ab ocio locupletum, illã acerbissimam ministram Prætorum auaritiæ calumniam. Sumptus, et tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fineis incolant, tolerari æquabiliter. facillimos esse aditus ad te. patere aureis tuas querelis omnium. nullius inopiam, ac solitudinem non modo ullo populari accessũ, ac tribunali, sed ne domo quidem tua, & cubiculo esse exclusam. tuo toto deniq; in Imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atq; omnia plena clemẽtiæ, mãsuetudinis, humanitatis. Quantum uero illud est beneficium tuum, quod iniquo, & graui uectigali ædilitiorũ,

magnis nostris simultatibus Asiam liberasti? Enimuero, si unus homo nobilis queritur palàm te, quod edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC sibi eripuisse, quanta tandem pecunia pẽderetur si omnium nomine quicunque Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? quanquã has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur. Quod cum ad templum, monimentumq; nostrum ciuitates pecunias decreuissent, cũq; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs, summa sua uoluntate fecissent, nominatimq; lex exciperet, ut ad templum, monimentumq; capere liceret. cumq; id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quàm R. populo, ac Dijs immortalibus datum uideretur, tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui tum alijs de causis, tum etiam, ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni, in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq; S. P. Q. R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quam beatissimos uelis. Quod si te sors Aphris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus, tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq; seruire. Cum uero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios peruenisse putetur humanitas, certe is etiam eam potissimũ

tribuere debemus, à quibus accepimus. Non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atq; ijs rebus gestis, in quibus non potest residere inertiæ, aut leuitatis ulla suspitio, nos ea, quæ consecuti sumus his studijs, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monimentis, disciplinisq; traditæ. Quare præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere uidemur, ut quorum præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atq; ille quidem princeps ingenij, & doctrinæ Plato tum denique fore beatas resp. putauit, si aut docti, aut sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. Hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiæ, saluti censuit ciuitatibus esse posse, quod fortasse aliquando uniuersæ reip. nostræ. nunc quidem profecto isti Prouinciæ contingit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda, plurimum à pueritia studij fuisset, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse uideatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo, perfice, ut lætitia Prouinciæ desyderium nostrum leniatur. Etenim, si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus, multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Et quidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putaui si uulga-

res essent, uiles, si temporis causa constituerentur, leuis, si uero (id, quod ita factum est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. Quare, quoniam in istis urbibus, cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in deorum numero collocatas uides, in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi uelis. Atque huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ, difficultatem magnam afferunt publicani, quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & à nobis, & à rep. disiungemus. Sin autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. Hæc est una (si uere cogitare uolumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam esse abstinentem. continere omnes cupiditates. suos coercere. & iuris æquabilem tenere rationem. facilem te in rebus cognoscendis. in hominibus audiendis, admittendisq; præbere, præclarum magis est, quàm difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa causa publicanorum quantam acerbitatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs Italiæ tollendis, non tam de portorio, quàm de nónullis iniurijs portitorum querebantur. Quare non ignoro qd socijs ac-

cidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia quere las ciuium. Hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, ac socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuæ. Ac primum Græcis id quod acerbissimum est, & quod sunt uectigales, non ita acerbum uideri debet, propterea, quod sine imperio Populi R. suis institutis, per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendĕre ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. Non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quod Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodijs attributæ, confugerunt ad Senatum, nobis ut potius uectigal, quàm Rhodijs penderent. Quare nomen publicani, neq; ij debent horrere, qui semper uectigales fuerunt, neque ij aspernari, qui per se pendĕre uectigal non potuerunt, neque ij recusare, qui postulauerunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc Imperio non teneretur. Id autem Imperium, cum retineri sine uectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque ocium. Quod si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt ijs consilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. Possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negocij, & liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere, quod et fecisti egregie, & facis, ut

commemores quanta sit in publicanis dignitas. quantũ nos illi ordini debeamus, ut remoto Imperio, ac ui potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia, atq; authoritate coniũgas. Sed & ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate sua, nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conseruare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam præceptis, sed etiam magna iam ex parte perfecisti? Non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissime, & maxime societates, quod quidem mihi icirco iucundius est, quod idem faciunt Græci. Difficile est autem ea, quæ commodis, utilitate, et prope natura diuersa sunt, uoluntate coniungere. At ea quidem, quæ supra scripta sunt, non ut te instituerem scripsi (neque enim prudentia tua cuiusquam præcepta desyderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ uirtutis, delectauit, quanquam in his literis longior fui, q̃ aut uellem, aut me putaui fore. Vnum est, quod tibi ego præcipere non desinam, neq; te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari. Omnes enim, qui istinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. Quod uitium, cum in hac priuata, quotidianaq; uita leuis esse animi, atq; infirmi uidetur, tum uero nihil est tam deforme, quàm ad summum Imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. Quare illud non suscipiam, ut quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cum & nimis longus esse nolim, et ex multorum scriptis ea facile pos

sis cognoscere. Illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de his rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes ferè deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse iucundius. Sed, cum te alicuius improbitas, peruersitasq; commouerit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desyderetur humanitas. Quare, quoniam in eam rationem uitæ nos, non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit, caueamus quantum efficere, & consequi possumus, ne quod in nobis insigne uitium fuisse dicatur. Neq; ego hoc nunc contendo, quod fortasse cum in omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est mutare animum, &, siquid est penitus insitum moribus, id subito euellere. Sed te illud admoneo, ut, si hoc plene uitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne occuparetur, ut te ante compares, quotidieq; meditere resistendum esse iracundiæ, cumq; ea maxime animum moueat, tum tibi esse diligentissime linguã continendã, quæ quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quàm omnino non irasci. Nam illud non solum est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis. Moderari uero & animo, & orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenij. Atq; in hoc genere multo te esse iam commodiorem, mitioremq; nuntiant. Nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur, quæ cum abhorrẽt

à literis,

à literis, ab humanitate, tum uero contraria sunt Imperio, & dignitati. Nam, si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas, sin autem exorabiles summa leuitas, quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quod tibi hominum iniuriæ, quod auaritiæ, quod insolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis uidebatur. Secundus autem multo lenior, quod & consuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoq; literæ te patientiorem, lenioremq; fecerunt. Tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquã possit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq; tuam ponas in omnium laude undiq; colligenda. Quod, si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res essent, nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. Nunc uero propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista Prouincia assequimur, uix uidemur summam uituperationem posse uitare. ea nostra ratio est, ut omnes boni tum faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtutemq; & postulent, et expectent, omnes autem improbi, quod cum iis bellum suscepimus sempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti esse uideantur. Quare quoniam eiusmodi thatrum est totius Asiæ celebritate refertissimum, magnitudine amplitissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usq; Romam signi=

ficationes, uocesq; referantur, contende quæso, atq; elabora, non modo, ut his rebus dignum fuisse, sed etiam, ut illa omnia tuis artibus superasse uideare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reip. tibi prouincialem dedit, & si mea pars nemini cedit, fac, ut tua cæteros uincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua & sperata gloria iam laborare, sed de parta dimicare. Quæ quidem non tam expetanda fuit, quàm tuenda nobis est. At si mihi quicquã esset abs te separatum, nihil amplius desyderarem hoc statu, qui mihi iam partus est. Nunc uero res sic sese habet, ut, nisi oĩa tua facta, atq; dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me meis tantis laboribus, tantisq; periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putem. Quod si, ut amplissimum nomen consequeremur, unus, præter cæteros, adiuuisti, certe idem, ut id retineamus, præter cæteros, elaborabis. Non est tibi his solis utendum æstimationibus, ac iudicijs, qui nunc sunt hominum, sed his etiam, qui futuri sunt, quanquam illorũ erit uerius iudicium obtrectatione, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quærere, quod si esset, tamen non negligeres, præsertim, cum amplissimis monimentis consecrare uoluisses memoriam nominis tui. Sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. in qua cauendum est, ne, si negligentior fueris, non solum tibi parum consuluisse, sed tuis etiam inuidisse uidearis. Atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitasse, sed potius, ut currentem incitasse uideatur. Facies enim perpetuo, quæ fecisti, ut omnes æquitatem tuam,

tem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemq; laudent. Sed me quædam tenet, propter singularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ, quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia, sicut unicuiq; sua domus, nota esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse, quod ad laudem attineat, quod non tu optime perspicias, & tibi non sine cuiusquam hortatione in mentem ueniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo tecum loqui uideor, ideo & tua longissima quaq; epistola maxime delector, & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut tanquam poetæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negocij tui diligentitissimus sis, ut hic tertius annus imperij tui tanquam tertius actus perfectissimus, atque ornatissimus fuisse uideatur. Id facillime facies, si me, cui semper uni magis, quàm uniuersis placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus his rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum est, ut te orem, ut ualetudini tuæ, si me, & omnes tuos ualere uis, diligentissime serias.

M. T. CICERO Q. Ciceroni Fratri. S.

Tatius ad me uenit ad VIII Calendarum Nouembr, eius aduentus, quod ita scripsisti direptum esse à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autem expectationē tui, concursumq; eum, qui erat futurus, si unà tecum decederet, neq; antea uisus esset, sustulit, id mihi non incommode uisum est

accidisse. Exhaustus enim est sermo hominũ, & multæ emissæ iam eiusmodi uoces ἀλλὰ δὲ εἴ τινα φῶτα μέγαν, quæ te absente confecta esse lætor. Quod autem idcirco à te missus est mihi, ut se purgaret, id necesse minime fuit. Primum enim nunquam ille mihi fuit suspectus, neq; ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio. sed cum ratio, salusq; omnium nostrum, qui ad remp. accedimus, non ueritate solum, sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorũ semper, non mea iudicia perscripsi. Qui quidem quàm frequentes essent, & quàm graues, aduentu suo Statius ipse cognouit. Etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur, & sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erũpere. quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, q̃ grauitas illius ætatis, & imperij prudentia postularet (quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarẽ? quam multa autem ipsum ἀσφαλῶς mecum in sermone ita potuisse?) id mihi nõ placuit, monui, suasi, deterrui. quibus in rebus etiam si fidelitas summa est, quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas, tamẽ species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dedisse. & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse nonnullos. hoc manumisso, iratis quod loquerentur, non defuisse. Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius, cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero.

quarum altera est de Blandenio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi à me intime commendari. Qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cum Græcorum querelas nimium ualere sentirem, propter hominum ingenia ad fallendum parata, quoscunq; de te queri audiui, quacũq; potui ratiõe placaui. Primũ Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, leniui, quorũ principũ Hermippũ non solũ sermõe meo, sed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamensem Ephesiũ, ego leuissimũ hominem Megaristũ Antandriũ, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphontem etiã Colophoniũ, quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret (pertesum est enim leuitatis, assentationis, animorum, non officijs, sed temporibus seruiẽtium) sed, ut ad Zeuxim reuertar, cum is de Caselliȷ sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipse loqueretur, obstiti eius sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio. Quod scribis cupijsse te, quoniam Smyrnæ duos Mysios insuisses in culeum, simile in superiore parte Prouinciæ edere exemplum seueritatis tuæ, & idcirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse, quem adductum in iudicium fortasse dimitti non oportuerit. conquirĩ uero, & elici blandicijs (ut tu scribis) ad iudicium necesse non fuit, eum præsertim hominem, quem ego & ex suis ciuibus, & ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè, quàm ciuitatem suá. At enim Græcis solis indulgeo. Quid L. Cæcilium?

non'ne omni ratione placui? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem deniq; præter Thuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitigaui? Ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri incessu Catienus etiam is lenietur, cuius tu in patrē quod fuisti asperior, non reprehendo. Certe enim scio te fecisse cum causa. Sed quid opus fuit eiusmodi literis, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsi constituere, ex qua tu eum ante detraxisses, te curaturum fumo ut combureretur, tota plaudēte Prouincia. Quid uero ad C. Fabiū nescio quem? nam eam quoq; epistolam T. Catienus circungestat, renūtiare tibi Licinium Plagiarium, cū suo pullo Miluino tributa exigere. Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, si possit. sin minus ad te mittat uti iudicio comburantur. Hæ literæ abs te per iocum missæ ad C. Fabiū, si modo sunt tuæ, cum leguntur, inuidiosam atrocitatem uerborum habent. At, si omnium mearum literararū præcepta repetes, intelliges nihil eē à me, nisi orationis acerbitatem, et iracundiam, & si forte raro literarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus, si apud te plus authoritas mea, quàm tua, siue natura paulo acrior, siue quædam dulcedo iracundiæ, siue dicendi sal, facetiæq; ualuissent, nihil sanè esset, quod non pœniteret. En mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus uicinus Cn. Octauius? Nam si te interioribus uicinis tuis, Cilicensi, & Syriaco anteponis, ualde magnum facis. Atque is dolor est, quod, cum ij, quos nominaui, te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio bene-

uolentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum nouerint, quorũ Regum summo imperio nemo unquam uerbum ullum asperius audiuit. Sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id, quod mihi iam facere uideris) relinque quæso quamiucundissimam memoriam tui. Successorem habes perblandum, cætera ualde illius aduentu tua requirentur. In literis mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te inexorabilẽ præbuisti. Tolle omnes, si potes iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, & si iniquæ sint, fieri te certiorẽ. Ante, quàm uero ipse ad te uenisset, nullum delectum literarum fuisse, ex eo esse uolumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo, serò est enim, ac scire potes, multa me uarie, diligenterq; monuisse. Illud tamen quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amantes tui, qđ est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. Atque ego hæc tam esse, quàm audio, non puto, & si sunt occupationibus tuis minus animaduersa, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probandam. legi nonnullas iracundas. Sed tempore ipso furor dabat. hæc de epistolis. Nam, cum hanc paginam tenerem. L. Flauius Prætor Des. ad me uenit, homo mihi ualde familiaris. Is mihi inquit te ad procuratores suos literas

misisse, quæ mihi uisæ sunt iniquissimæ, nequid de bonis, quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerent ante, quàm C. Fundanio pecuniam soluissent. Itemq; misisse ad Apollonienses, ne de bonis, quæ Octauij fuissent, diminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. Hæc mihi uerisimilia non uidentur. Sunt enim à prudentia tua remotissima, ne diminuat hæres, quod si inficiatur. Quid, si omnino nô debetur? Quid? Prætor solet iudicare deberi? Quid ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis, sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. Atque ita mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat grauiter. id uehementer mecum querebatur, orabatq;, ut ad te quamdiligentissime scriberem, quod facio, & te prorsus uehementer etiam, atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de diminuẽdo, & de Apolloniensibus nequid perscribas, quod contra Flauium sit amplius, & Flauij causa, & scilicet Pompeij facies omnia. Nolo medius fidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. Sed & te oro, ut tu ipse authoritatem, & monimentũ aliquot decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauij rem, & ad causam accommodatum. Fert enim grauiter homo, & mei obseruantissimus, & sui iuris, dignitatisq; retinens, se apud te neque amicitia, neq; iure ualuisse, &, ut opinor, Flauij aliquando rem & Pompeius, & Cæsar tibi commendarunt, & ipse

ad te ſcripſerat Flauius, & ego certe. Quare, ſi ulla res
eſt, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea ſit.
Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, et
mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut
maiore ſtudio te rogare non poſſim. Quod ad me de
Hermia ſcribis, mihi mehercule ualde etiam mole-
ſtum fuit. Literas ad te parum fraterne conſcripſerã,
quas oratione Diodori Luculli liberti commotus, de pa
ctione ſtatim quod audieram, iracundus ſcripſeram, et
reuocare cupiebam. huic tu epiſtolæ non fraterne ſcri
ptæ, fraterne debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio,
Caſſio, Scæuola, te ab iis diligi (ut ſcribis) uehementer
gaudeo. cætera fuerunt in eadem epiſtola grauiora, q̃
uellem ὀρθὰν τὰν ναῦν ἅπαξ θανεῖν. maiora iſta erũt.
Meæ obiurgationes fuerunt amoris pleniſſimæ, quæ
ſunt nonnullæ, ſed tamen mediocres, & paruæ potius.
Ego te nunquam ulla in re dignum minima reprehen
ſione putaſſem, cum te ſanctiſſime gereres, niſi inimicos
multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut
obiurgatione ſcripſi, ſcripſi propter diligentiam cautio-
nis meæ, in qua & maneo, & manebo, & idẽ ut fa-
cias, non deſiſtam rogare. Attalus Iphemenus mecum
egit, ut ſe ne impedires, quo minus quod ad Q.
Publiceni ſtatuam decretum eſt, erogaretur. quod ego te
rogo, & admoneo, ne talis uiri, tamq; noſtri neceſſarii,
honorẽ minui per te, aut impediri uelis. Præterea Aeſo
pi tragœdi noſtri familiaris, Licinius ſeruus tibi notus
aufugit. Is Athenis apud Patronẽ Epicureũ pro libero
fuit. Inde in Aſiã uenit, poſtea Plato quidam Sardianus
Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multũ, et qui tũ Athe-

nis fuerat, cum Licinius eò uenisset, & cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi literis cognoscet, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit, sed in publicum, uel in pistrinum, non satis ex literis eius intelligere potuimus. Tu quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominem inuestiges uelim, summáq; diligentia uel tecum deducas. Noli spectare quanti homo sit, paruĩ enim pretij est, qui iam nihil sit, sed tanto dolore Aesopus est affectus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maxime exoptas, remp. funditus amisimus, adeo, ut Cato adolescens nullius consilij, sed tamen ciuis romanus, & Cato uix uiuus effugeret. Quod cum Gabinium de ambitu uellet postulare, neq; Prætores diebus aliquot adiri possent, uel potestatem sui facerent, in concionem ascendit, & Pompeiũ priuatus dictatorem appellauit. propius nihil est factũ, quàm ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reip. uidere potes. Nostræ tamen causæ non uidentur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur, & quidẽ cum spe sum maxima, tum maiore etiam animo. Spero superiores fore nos, confido animo, ut in hac rep. ne casum quidem ullum pertimescat, sed tamen res sic se habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus. Sin autem ui agere conabitur, spero fore studijs nõ solum amicorum, sed etiam alienorum, ut ui resistamus. Omnes & se, et suos amicos, clientes, liberos, libertos, seruos, pecunias deniq; suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet, & studio nostri, atq; amo-

re. Si qui anteà aut alieniores fuerant, & languidiores, nunc horum odio, se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæsar, quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tr. pl. Dess. sunt nobis amici. Coss. se optime ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos ciueis Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, sed hos singulareis. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. De singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiorem. Vale.

M. T. C. QVINTO FRATRI. S.

m I frater, mi frater, mi frater tu'ne id ueritus es? ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim? aut etiam, ne te uidere noluerim? Ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet tu me afflixisti, tui me inimici, tua me inuidia, ac non ego te misere perdidi. Meus ille laudatus cósulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas tibi uelim ne quid eripuerit, præter unum me. Sed certe à te mihi omnia semper honesta, & iucunda ceciderunt. A me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desyderium, mœror, solitudo. Ego te uidere noluerim? Immo uero me à te uideri nolui. Non enim uidisses fratrem tuum, non eum, quem reliqueras, non eum, quem noras, non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne uestigiũ quidem eius nec simulachrum, sed quãdam effigiem spirantis mortui, atq; utinam me mortuum prius uidisses, aut audisses. Vtinam te nó solum uitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem.

Sed testor omneis deos me hac una uoce à morte esse reuocatum, quod omnes in mea uita partem aliquam tuæ uitæ repositam esse dicebant. Quare peccaui, sceleratéq; feci, nam si cecidissem, mors ipsa meã pietatem, amoremq; in te facile defenderet. Nunc commisi, ut uiuo me careres, uiuo me aliis indigeres. Mea uox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. Nam, quod ad te pueri sine literis uenerũt, quoniam uides non fuisse iracundiæ causa, certe pigritia fuit, & quædam infinita uis lacrymarum, & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodẽ quo te legere certò scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut unquam sine lacrymis cogitare? Cum enim te desydero, fratrem, solum desydero. Ego uero suauitate propè fratrem propè æqualem obsequio filiũ, consilio parentem. Quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me iucundum fuit? Quid, quod eodem tempore desydero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effigiem moris, sermonis, animi mei? Quid filiũ uenustissimum, mihiq; dulcissimum, quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo sapientiorem puerum, quàm uellem? sentiebat enim miser iam quid ageretur. Quid uero tuum filium? Quid imaginem meam, quã meus Cicero & amabat ut fratrem, & iam, ut maiorem fratrem, uerebatur? Quid, quod mulierem miserrimam fidelissimam coniugem me prosequi non sum passus, ut esset, quæ reliquias communis calamitatis communeis liberos tueretur? sed tamen quoquo modo potui, scripsi, & dedi literas ad te Philogono liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse, in quibus idem te hortor,

& rogo, quod pueri tibi uerbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas, & properes. Primum enim te præsidio esse uolui, siqui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata, deinde congressus nostri lamentationem pertimui, digressum uero nõ tulissem. atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi nõ posses. His de causis hoc maximum malum, quod te non uidi, quo nihil amantissimus, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset tum congressio, tum uero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, siqua subeunda dimicatio erit. Spero, siquid mea spes habet authoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri præsidij laturam. Sin eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, siquid agi posse de nobis putabis, de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant. sed ego quid sperem non dispicio, cum inimici plurimum ualeant. amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint, qui in meo reditu fortassis reprehensionem sui sceleris pertimescant. Sed ista, qualia sint, tu uelim perspicias, mihique declares. ego tamen quandiu tibi opus erit, siquid periculi subeundum uidebis, uiuam. Diutius in hac uita esse non possum. neque enim tantum uirium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisset & honestius moriendi tempus, et utilius, sed non hoc solum, multa alia prætermisi, quæ si queri uelim præterita, nihil agam, nisi, ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam

meam. Illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postu labit, in tam misera, tamq; turpi uita commorari, ut q modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipso pecuniæ beatissimus, dignitate, authoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui unquam fuerunt amplissimi, is nunc in tam afflicta, perditaq; fortuna, neq; me neq; meos lugere diutius possim. Quare qđ ad me scripsisti de permutatione, quasi uero nunc me non tuæ facultates sustineant. Qua in re ipsa uideo miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de uisceribus tuis, et filij tui satisfacturus sis qbus debes. Ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim? Sed tamen & M. Antonio quantum tu scripseras, Cepioni tantundē solutum est, mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo satis est. siue enim restituimur, siue desperamur, nihil amplius opus est. Tu, si forte quid erit modestiæ te ad Crassum, & ad Callidium conferas censeo, quantum Hortensio credendum sit, nescio, me summa simulatione amoris, summaq; assiduitate quotidiana sceleratissime, insidiosissimeq; tractauit, adiuncto quoq; Arrio, quorum ego consilijs, promissis, præceptis destitutus in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. Illud caueto, & eo puto per Pomponium fouendū tibi esse ipsum Hortensium, ne ille uersus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege aurelia falso testimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quàm ne, cum intelligant homines quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te uehementius. Messalá tui studiosum esse arbitror, Pompeium

etiam simulatorem

etiam ſimulatorem puto, ſed hæc utinam nõ experia-re, qđ precarer deos, niſi meas preces audire deſiſſent. ueruntamen precor, ut his infinitis noſtris malis con-tenti ſint, in quibus non modo tamen nullius ineſt pec-cati infamia, ſed omnis dolor eſt, quod optime factis pœ-na eſt maxima conſtituta. Filiam meam, & tuam, Cice-ronemq; noſtrum quid ego mi frater tibi commendem? quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem il-lorum orbitas affert, quàm mihi. ſed te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, pote-ſtasq; in patria moriendi, ut me lacrymæ non ſinunt ſcribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq; de o-mnibus rebus reſcribas. Sis fortis quoad rei natura pa-tietur. Id. Iulij Theſſalonicæ.

M. T. Cicero Q. Ciceroni Fratri. S.

Mabo te mi frater, ne, ſi uno meo fato & tu, et omnes mei corruiſtis, improbitati, & ſceleri meo potius, quàm imprudentiæ, miſericor-diæq; aſſignes. nullum eſt meum peccatum, niſi quod ijs credidi, à quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut eti am quibus ne id expedire quidem arbitrabar. Inti-mus, proximus, familiariſſimus quiſq; aut ſibi perti-muit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil miſero, præter fi-dem amicorum, cautum meum conſilium fuit, quod ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum uin dicat hoc tempore à moleſtia, perſpicis profecto & quæ nam nobis ſalutis ſpes relinquatur. Nam me Pomponi us, et Sextius, et Piſo noſter adhuc Theſſalonicæ re-tinuerunt, cum longius diſcedere, propter neſcio quos

motus, uetarent, uerum ego magis exitum illorum literis, quàm spe certa expectabam. Nam quid sperem potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? Denocius autem Tr. pl. est ille quidem in me officiosissimus, Sextius, & (spero) Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio, qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare, deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficiscenti non proponebantur, sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur iniquies? Quid? multa conuenerunt, quæ mentem exturbarent meã, subita defectio Pompeij, alienatio Coss. etiam Prætorum timor, publicanorum arma, lacrymæ meorũ, me ad mortem ire prohibuerunt. Quod certe et ad honestatem, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaethonti dedi. Nunc tu, quoniã in tantum luctum, laborem detrusus es, quantum nemo unquam, si releuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. Sin plane occidimus (me miserum) ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram. Sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta, & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, uere perscribe. Ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces, credo tua causa, uel Lentulum, qui erit Cos. quanquam sunt facta uerbis difficiliora. Tu et qd opus sit, & qd sit uidebis omnino, si tuam solitudinem, communemq; calamitatem nemo despexerit, aut per te confici aliquid,

fici aliquid, aut nullo modo poterit. Sin te quoq; inimici uexare cœperint, ne cessaris me certiorem facere, ut accurram. Non enim gladijs mecum, sed litibus agetur, uerũ hæc absint uelim. te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, q̃ antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

MARCI T. C. EPISTOLARVM AD QV. C. FRATREM. LIBER SECVNDVS.

M.T.C. QVINTO C. FRATRI. S.

e Pistolam, quã legisti, mane dederam, sed fecit humaniter Licinius, quod ad me misso Senatu uesperi uenit, ut, siquid esset actum, ad te, si mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. consulares nos fuimus, et duo Consules designati P. Seruilius, M. Lucullus, Lupus, Vulcatius, Glabrio Pr. Sanè frequentes fuimus omnino ad ducentos commorat expectationẽ Lupus. egit causam Agri cãpani sanè accurate, auditus est magno silentio, materiã rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliæ in Gellium, expostulationes, cum absente Põpeio Causa serò perorata, sententias se rogaturum negauit, ne qđ onus simultatis nobis imponeret ex superiorum temporum conuitijs, & ex præsenti silentio, quid Senatus

sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. Tum Marcellinus noli inquit ex taciturnitate nostra Lupe quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. Ego, quod ad me attinet, idemq; arbitror cæteros, idcirco taceo, quod non exstimo, cum Pompeius absit, causam agri campani agi conuenire. tum ille se Senatum negauit tenere. Racilius surrexit, & de iudicijs referre cœpit. Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse iudices per Pr. urbanum sortiretur. Iudicum sortitione facta, comitia haberentur. qui iudicia impediuisset, eum contra remp. esse facturum. Approbata ualde sententia, Cato contradixit, & Cassius, maxima adclamatione Senatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit. Multa feci uerba de toto furore, latrocinioq; P. Clodij. eum tanquam reum accusaui multis, & secundis admurmurationibus cuncti Senatus. Orationem meam collaudauit satis multis uerbis, non mehercule indiserte Seuerus Antistius, isq; iudiciorum causam suscepit, antiquissimamq; se habiturum dixit. Ibatur in eam sententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat à Racilio se contumaciter, urbaneq; uexatum, deinde eius opere repente à Græcostasi, & Gradibus, clamorem satis magnũ sustulerunt, opinor in Quintum Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. Eo metu iniecto, repente magna querimonia omnium discessimus. Habes acta unius diei, reliqua, ut arbitror, in mensem Ianuarium reijcientur. De

Tr. pl. longe

Tr. pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiã Antistius amicus nobis fore. Nam Plautius, noster totus est. Fac, si me amas, ut consyderate, diligenterq; nauiges, de mense Decembri. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceronis Fratri. S.

Non occupatione, qua erã sane impeditus, sed paruula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolã, & non, ut soleo, ad te ipse scriberem. & primum me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso. Me enim adhuc nemo rogauit nunquid in Sardiniam uellem, te puto sæpe habere, et si non semper, qui num quid Romæ uelis, quærant. Quod ad me Lẽtuli, & Sexti nomine scripsisti, locutus sum cum Cincio. quomodo res se habet, non est facillima, sed habet profecto quoddam Sardinia appositum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam, ut ille Gracchus Augur, posteaquam in istam Prouinciam uenit, recordatus est, quid sibi in campo Martio comitia consulibus habentibus contra auspicia accidisset, sic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minutiana, et de nominibus Põponianis in ocio recogitasse. Sed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta est. Thusculano emptor nemo fuit. si conditio ualde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua Cyrum urgere non cesso. spero enim in officio fore. sed omnia sunt tardiora, propter furiosæ ædilitatis expectationem. Nam comitia sine mora futura uidentur. edicta sunt ad XI Calendarum Febr. Te tamen solicitum esse nolo. omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De Rege Alexandrino factum est.

S.C. cum multitudine eum reduci periculosum reip. uideri. Reliqua cum esset in Senatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret, obtinere causam Lentulus uidebatur. In ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij praeclare satisfecimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. consecuti sunt dies comitiales, per quos Senatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio tribunorum, non diuino, sed tamen suspicor, per uim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompeius quid uelit, non dispicio. Familiares eius quid cupiant, omnes uident. Creditores uero Regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. Sine dubio res à Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore, quanquam multa fecit. Quare, si fas esset, iure eis succensere possumus. Tu, si ita expedit, uelim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq; uenias. Innunerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desyderē, tui, nostriq; ualent. Vale. XIIII Calendarum Febr.

M. T. CICERO Qu. Ciceroni Fratri. S.

S Cripsi ad te antea superiora. nunc cognosce postea quae sint acta. A Cal. Febr. legationes in Id. Febr. reijciebantur. eo die res confecta non est. Ad IIII Nonarum Febr. Milo affuit, ei Pompeius aduocatus uenit. Dixit Marcellus à me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in IIII Iduū Febr. Interim reiectis legationibus, III Iduum referebatur de Prouincijs quaestorum, & de ordinandis Praetoribus, sed res multis querelis de rep. interponendis nulla

dis nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando. Vestem tum filius mutauit ad IIII Iduum Febr. Milo affuit, dixit Pompeius, siue uoluit. Nam, ut surrexit, operæ clodianæ clamorem sustulerunt, idq; ei perpetua oratione contigit, non modo, ut adclamatione, sed ut conuitio, & maledictis impediretur. qui ut perorarit (nam in eo sanè fortis fuit) non est deterritus, dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum authoritate peregerat, sed, ut perorauit, surrexit Clodius, & tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque oratione consisteret. Ea res acta est, cum hora VI uix Pompeius perorasset usque ad horam octauam, cum omnia maledicta, uersus etiam obscœnissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur, ille furens, & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret, respondebant operæ, Pompeius, quis Alexandriam ire cuperet, respondebant, Pompeius. quem ire uellent, respondebant, Crassum. Is aderat tum Miloni animo non amico. hora ferè nona, quasi signo dato, Clodiani nostros conspuere cœperunt. Exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos mouerent. Factus est à nostris impetus, fuga operarum. Eiectus de rostris Clodius, ac nos quoque tum fugimus, nequid in turba. Senatus uocatus in Curiam, Pompeius domum. Neque ego tamen in Senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum delata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. Ad

VI Iduũ Febr. Senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est grauiter à Pompeio. eo die nihil perfectum est. Ad VII Iduum Febr. ad Apollinis S.C. factum ẽ, ea, quæ facta essent ad VI Iduũ Febr. contra remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua tanq̃ reum accusauit. De me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit. Cum illius in me perfidiam increparet, auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq́; descripsit, dixitq́; aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. Itaq; magnæ mihi res iam moueri uidebantur. Nã Pompeius hæc intelligit, nobiscumq́; communicat insidias uitæ suæ fieri. Catonem à Crasso sustentari. Clodio pecuniam suppeditari. utrunq; & ab eo, & à Curione, Bibulo, cæterisq́; suis obtrectatoribus cõfirmari, uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo à se propè alienato, nobilitate inimica, non æquo Senatu, iuuentute improba. Itaq; se comparat, homines ex agris accersit. Operas autem suas Clodius confirmat, manus ad Quirinalia paratur. in ea multo sumus superiores ipsius copijs. Sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone, et Lentulo resistamus. Ad IIII Iduum Febr. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus. & eodem die à quodam Marco Tullio de ui. Is erat æger. domum (ut debuimus) ad eũ statim uenimus, eiq́; nos totos tradidimus, idq́; fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere

putabant,

putabant, ut humanissimi, gratissimiq́; & ipsi, & o-
mnibus uideremur. itaq; faciemus. Sed idem Nerius in-
dex edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vaciam, & C.
Cornelium. Eodem die S. C. factum est, ut sodalita-
tes, decuriatiq́; discederent, lex'q; de ijs ferretur, ut qui
non discessissent, ea poena, quae est de ui, tenerentur. Ad
III Iduum Febr. dixi pro Bestia de ambitu apud Prae
torē Cn. Domitiū in foro medio, maximo conuentu, in-
cidiq́; in eum locum in dicendo, cum Sestius multis in
templo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiae
seruatus esset. Hic προῳκονομησάμην quidem εὐκαί-
ρως de his, quae in Sestium apparabantur crimina, &
eum ornaui ueris laudibus, magno assensu omniū. res
homini fuit uehementer grata. Quae tibi eo scribo, ꝙ
me de retinenda Sestij gratia literis monuisti. Pridie
Iduum Feb. haec scripsi ante lucem. eo die apud Pom-
ponium in eius nuptijs eram coenaturus. Caetera sunt
in rebus nostris huiusmodi (ut tu mihi ferè diffidenti
praedicabas) plena dignitatis, & gratiae. quae quidem
tua mi frater prudentia, patientia, uirtute, pietate, sua
uitate etiā tibi, mihiq́; sunt restituta. Domus tibi ad Lu
cum Pisonis Luciniana conducta est. sed, ut spero, pau
cis mensibus post Calendas Quintileis in tuam commi-
grabis. Tuā in Carinis mundi habitatores Camiae con
duxerunt. À te post illam olbiensem epistolam nullas li
teras accepi. Quid agas, & ut te oblectes, scire cupio,
maximeq́; te ipsum uidere quamprimum. Cura mi fra
ter, ut ualeas, et quāquam est hyems, tamen Sardiniā
istam esse cogites. Vale XV Calendarum Martij.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

Estius noster absolutus est III Iduũ Martij, & , quod uehementer interfuit reip. nullam uideri in eiusmodi causa dissensionem esse, omnibus sententijs absolutus est. Illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus uituperãdi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdam in rebus quam humanissime ferremus. scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. Nam in defendendo moroso homine cumulatissime satis fecimus, & (id, quod ille maxime cupiebat) Vatinium, à quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibusq; plaudentibus. quin etiam Paulus noster, cum testis productus esset in Sestium, confirmauit, se nomen Vatinij delaturum, si Macer Licinius cunctaretur. & Macer à Sestij subsellijs surrexit, ac se illi non defuturum affirmauit. Quid quæris? homo petulans, & audax Vatinius, ualde perturbatus, debilitatusq;, discessit. Quintus filius tuus, puer optimus, eruditur egregie. Hoc nunc magis animaduerto, quod Tyrannio docet apud me. Domus utriusq; nostrum ædificatur strenue. Redẽptori tuo dimidium pecuniæ curaui. Spero nos ante hyemem contubernales fore. de nostra Tullia tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse. Dies erant duo, qui post latinas habentur religiosi. cæterum confectum erat. latiar erat exiturus. Ad VIII Iduum April. Sponsalia Crassipedi præbui. Huic conuiuio puer optimus Quintus tuus, meusq;, quod perle-

niter commotus fuerat, defuit. Ad III Iduum Apr. ueni ad Quintum, eumq; uidi planè integrum. multumq; is mecum sermonem habuit, & per humanum de discordijs mulierum nostrarum. Quid quæris? nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te questa est. sed hæc coràm agemus. A puero ut discessi, in aream tuam ueni. res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum. idem mihi aiebat se uelle nobis placere. Domus erit egregia. magis enim cerni poterat, quàm quantum ex forma iudicabamus. itemq; nostra celeriter ædificabatur. Eo die cœnaui apud Crassipedem. cœnatus, in hortos ad pompeium lectica latus sum. Luceium conuenire non potueram, quod abfuerat. uidere autem uolebam, quod eram postridie Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habebat. Hominem conueni. & ab eo petiui, ut quam primum te nobis redderet. statim dixit. Erat autem iturus (ut aiebat) ad III Iduum April. ut aut Labrone, aut Pisis conscēderet. Tu mi frater, simulac ille uenerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne ommiseris. Ad III Iduum Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq; in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterino cogitabam, inde, cum in Arpinati quinque dies fuissem, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanū, ut quoniam in Nonas Maias Miloni dies producta est, pridie Nonarum Romæ essem, teq; mi carissime, & suauissime frater ad eam diē (ut sperabam) uiderem. ædificationem Arcani ad tuum aduentū sustentari placebat. Fac mi frater, ut ualeas, quamprimumq; uenias. Vale.

M. T. CICERO Quinto Ciceroni Fratri. S.

O Literas mihi tuas iucundissimas expectatas, ac primo quidem cum desyderio, nunc uero etiã cum timore, atq; has scito literas me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit Olbia datas. sed cætera (ut tu scribis) præsenti sermoni reseruentur. Hoc tamẽ nõ queo differre. Idib. Maijs Senatus frequẽs diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. Adiurat Procilius hoc nemini accidisse. Foris ualde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum, tum iucundius quod me absente (est enim εἰλικρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra erat ante. Quod idibus, & postridie fuerat dictum de agro Cãpano actũ iri, non est actum. In hac causa mihi aqua hæret. Sed plura, quàm constitueram. Coràm enim. Vale mi optime, ac optatissime frater, & aduola. Idem te nostri rogant pueri, illud scilicet, cœnabis, cum ueneris.

M. T. CICERO Quinto Ciceroni Fratri. S.

P Lacitorum tibi esse librum meum suspicabar. tam ualde placuisse, quàm scribis ualde gaudeo. Quod me admones de nõ curãtia, suadesq; ut meminerim Iouis orationẽ, quæ est in extremo illo libro. ego uero memini, & illa omnia mihi magis scripsi, quàm cæteris. Sed tamen postridie, quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium. Cumq; ego egissem de istis operibus, atq; inscriptionibus, perbenigne mihi respondit. magnam spem attulit. cum Crasso se dixit loqui uelle, mihiq; ut idem

facerem, suasit. Crassum Cos. ex Senatu domum reduxi. suscepit rem, dixitq; esse, quod Clodius hoc tempore cuperet, per se, & per Pompeium consequi. putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione, quod uellem. totum ei negocium permisi, meq; in eius potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus adolescens, nostri (ut scis) studiosissimus. Illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per Senatum, per populum libera, aut Bizantium, aut Brogitarum, aut utrunq;. Plena res numorum. Quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor quod uolo. Pompeius tamen cum Crasso locutus est. uidentur negocium suscepisse. si perficiunt, optime. sin minus ad nostrum Iouem reuertamur. ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu soles dicere, bono modo desydero, si prorsus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis aedifico, reliqua reconcinno, uiuo paulo liberalius, quàm solebam. Opus erat, si te haberem paulisper, fabris locum dare. sed & haec (ut spero) breui inter nos communicabimus. Res autē romanae sic se habent. Consul est egregius Lentulus non impediente Collega, sic inquam bonus, ut meliorē non uiderim. dies comitiales exemit omnes, nam etiā Latinae instaurantur, nec tamen deerāt supplicationes, sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis, cui tamen egregie imposuit Milo noster. Nam ille uindex Gladiatorum & Bestiariorum emerat de Cosconio, et Pomponio Bestiarios, nec sine his armatis unq̄ in publico fuerat, hos alere non poterat. Itaq; uix tenebat. Sensit Milo. dedit cuidam non familiari negocium, qui

sine suspitione emeret eam familiam à Catone, quæ, simulatq; abducta est, Racilius, qui unus est hoc tempore Tr. pl. rem patefecit, eosq; homines sibi emptos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. In eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc igitur Catonē Lentulus à legibus remouit, & eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam qđ de Pompeio Caninius agit, sanè quam refrixit, neq; enim res probatur, & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uituperatur, & Hercule non est idē. Nam apud illā perditissimam, atq; infimam fecem populi propter Milonem suboffendit, & boni multa ab eo desyderant. multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidē non satisfacit, quod eum nimis aspere tractat, quanquam id Senatu non inuito facit. quo ego me libentius à curia, & ab omni parte reip. subtraho. In iudicijs ij sumus, qui fuimus. domus celebratur, ita, ut cum maxime unum accidit imprudentia Milonis. incommode de Sexto Cœlio, quem neq; hoc tempore, neq; ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiæ teterrimæ in consilio defuerunt. Itaq; hominem populus reuocat, & retrahatur necesse est (non enim fuerunt homines) & quia, cum apud suos diceret, penè damnatus est, uident damnatum. ea ipsa in re Pompeij offensio nobis obstitit. Senatorum enim urna copiose absoluit, equitum adæquauit. Tribuni ærarij condemnarunt. sed hoc incommodum consolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Seruius allisus est. cæteri conciduntur. Cato concionatus est comitia habe-

ri non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exẽpti. Appius a Cæsare non dum redierat. Tuas mirifice literas expecto, atque adhuc clausum mare scio fuisse. sed quosdam uenisse tamen Ostia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq; in Prouincia fieri dicerent. ijdẽ aiebant nuntiare te prima nauigatione transmissurum. id cupio, et quanquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam literas tuas ante expecto. Mi frater Vale.

M. T. C. QVINTO C. ERATRI. S.

d Ederam ad te literas antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi pridie Non. Apr. esse desponsatam, cæteraq; de rep. & priuata perscripseram. Postea sunt hæc acta. Non. Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariã ad HS M CCCC. Sed eodem die uehementer actum de agro Campano clamore Senatus prope concionali. acriorem causam inopia pecuniæ faciebat, & annõnæ caritas. Non prætermittam, ne illud quidem, M. Furium Flaccum eqtem Romanum hominem nequã, Capitolini, & Mercuriales de collegio eiecerunt, præsentem ad pedes uniuscuiusq; iacentem. Ad III Iduũ Maij S. C. factum est de ambitu in Afranij sententiam, quam ego dixeram, cum tu adesses. sed magno cum gemitu Senatus. Coss. non sunt persecuti eorum sententias, qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut Prætores, ita crearentur, ut dies LX priuati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. Quid multa? tenent omnia. idq; ita omnes intelligere uolunt. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

V metuis, ne me interpelles? primũ si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. an te Ateius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatem, qua quidem nihil utor abs te. Tu uero, ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim. Quid enim mihi suauius? Nõ mehercule quisquam μυσοπατάγος libentius sua recentia poemata legit, quàm ego te audio quacunq; de re publica, priuata, rustica, urbana. Sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. Opposuisti semel ἀντίϊκτον causam Ciceronis nostri ualetudinẽ, conticui. iterum cæteri omnes, quieui. Nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quod uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atq; etiam nunc uereri. litigarem tecum, si fas esset. sed mehercule, istuc si unquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi uerebor, ne quando ego tibi, cum sum unà, molestus sim. uideo te ingemuisse. sic fit. ἰδ' ἔξησας ἐν τῇ γαίᾳ. *nunq̃ enim dicam* ἴα πάσας τὰς μελῃδόνας. *Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam Regis Ptolemæi Anitianam. Memini enim, cum hominem portarem ad Baias, Neapoli Octophoro Anitiano Machærophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarus sui comitatus, repente aperuit lecticam, et penè ille timore, ego risu corrui. Tunc, ut dico, certe sustulissem, ut aliquando subtilitatem ueteris urbanitatis, & humanissimi sermonis attingerem. sed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem*

dem quidem

dem quidem etiam nunc inuitare nolui. Hoc uero mihi peculiare fuerit hic etiam isto frui. Nam illorum prædiorum scito mihi uicinum Marium. lumen esse apud Anitium uidebimus, ut paratum sit. Nos enim ita Philologi sumus, ut uel cum fabris habitare possimus. Habemus hanc philosophiam, non ab Hymeto, sed ab Area Syra. Marius & ualetudine est, & natura imbecillior. De interpellatione tantum sumam à uobis temporis ad scribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis, ut potius uestra iniuria, quàm ignauia mea cessem. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorẽ ciuem esse, quàm Philoctetã, qui accepta iniuria, illa spectacula quærebat, quæ tibi acerba esse uideo. Amabo te aduola, consolabor te, & omnem abstergebo dolorem. & adhuc, si me amas, Marium. sed approperate. Hortus domi est. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

e Pistolam hanc conuitio efflagitarunt codicilli tui. Nam res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sanè dabat. Sed, quemadmodum coràm cum sumus, sermo nobis deesse non solet, sic epistolæ nostræ debent interdum hallucinari. Tenediorum igitur libertas, securi Tenedia præcisa est, cum eos præter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium, nemo defenderet. De te magis ab Sipilo mentio est honorifica facta, cum te unum dicerent postulationi L. Sestij Pansæ restitisse. Reliquis diebus, si quid erit, quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Pridie Id. Apr.

neq; tibi, neq; Pomponio deero. Lucretij poemata (ut scribis) lita sunt multis luminibus ingenij, multæ tamē artis. Sed, cum ueneris, uirum te putabo. si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

M. T. Cicero Q. Ciceroni Fratri. S.

g Adeo tibi iucundas esse meas literas, nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullū argumentum, nisi tuas accepissem. Nam pridie Id. cum Appius Senatum infrequentem coegisset, tantum fuit frigus, ut populi conuitio coactus sit nos dimittere. De Commageno Rege quod rem discusseram, mirificæ mihi, & per se, et per Pomponium blanditur Appius. Videt enim hoc genere dicendi si utar in cæteris, Februarium sterilem futurum, eumq; lusi iocose satis, neq; solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugmate, sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare consule, magno hominum risu cauillatus. qđ nolit inquam renouare honores eosdem, quo minus togam prætextā quotannis interpollet, decernendum nihil censeo. Vos autem homines nobiles, qui Buscycū prætextatum non ferebatis, Commagenum feretis? Genus uides, & locū iocandi. Multa dixi in ignobilem Regem, quibus totus est explosus. quo genere commotus (ut dixi) Appius totum me amplexatur. Nihil est enim facilius, quàm reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam. ne imploret fidem Iouis Hospitalis. Graios omneis conuocet, per quos mecum in gratiam redijt. Theopompo satisfa-

ciemus. De Cæsare fugerat me ad te scribere. Video enim quas tu literas expectaris. sed ille scripsit ad Balbum fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse, ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis. De Cicerone uideo te quiddã scripsisse, quod ego non intellexi. quantum autem coniectura consequebar, id erat huiusmodi, ut magis optandum, quàm sperandum putarem. Itaq; postea misi ad Cæsarem eodem illo exemplo literas. Iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus, ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac artis nostræ fiducia conturbaret. lusiq; in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntijs singularis. & literæ quidem ad id, quod expectas, fere cum tuo reditu iungentur. Reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis. quanquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

r Isi niuem atram, teq; hilari animo, & prompto ad iocandum ualde me iuuat. De Pompeio assentior tibi, uel tu potius mihi. nam, ut scis, iam pridem istum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est, neq; ego discingor. Cognosce nunc Idus. decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices nõ habuit. uereor, ne homo teter, & ferus Pola Seruius ad

accusationem ueniat. nam noster Coelius ualde oppugnatur à gente clodia. certi nihil est adhuc. sed ueremur. eodem igitur die Tyrijs est Senatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius. exagitati tamen à Domitio publicani, quod eum essent cum equis prosecuti. C. noster Lamia paulo ferocius, cum Domitius dixisset, uestra culpa hæc acciderunt. Equites romani (dissolute enim iudicatis) nos iudicamus, uos laudatis inquit. Actum est eo die nihil. nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediri se lege Puppia, quo minus habeat Senatum. &, quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex Cal. Febr. usq; ad Calendas Martias legatis Senatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in mensem Martiū. sed tamen his comitialibus Tr. Pl. de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, ut noui scribam aliquid ad te. sed, ut uides, res me ipsa deficit. Itaq; ad Callisthenem, & Philistum redeo, in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidem uulgatum, & notum negocium, quemadmodum Græci aliquot locuti sunt. secutus ille capitalis, creber, acutus, breuis, penè pusillus Tucydides. sed utros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosq;, nescio. Me magis de Dionysio delectat. ipse est enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philisto. Sed quod scribis, aggrediaris ne ad historiam, me enim authore potes. & quoniam tabellarios sumministras hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quambellissime. Duas adhuc à te accepi epistolas, quarum alteram in ipso discessu nostro, alte-

ram ex Arimino

ram ex Arimino datam. plureis, quas scribis te dedisse, non acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano, præter quàm, quod sine te, cæterum satis commode oblectabar, & eram in eisdem locis usq; ad Calendas Iun. futurus. Scribebam illa, quæ dixeram πολιτικὰ, spissum sane opus, & operosum. Sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita, sin minus, in illud ipsum mare deijciemus, quod scribentes spectabamus. aggrediemur alia, quoniam quiescere non possumus. Tua mãdata persequar diligenter, & adiungendis hominibus, & in quibusdam non alienandis. Maxime uero mihi curæ erit, ut Ciceronem tuum, nostrumq; uideam scilicet quotidie, sed inspiciam quid discat quam sæpissime. &, nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor. cuius rei nonnullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum ocio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod etiam si non scriberes, facere te diligentissime sciebam, tamen facies, scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cum Romam uenero nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui literas ad te non dem. His diebus (ignosces) cui darem fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem Romanum nostrum, & pernecessarium, & quod est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. Itaq; eum tibi commendo in maiorem modum. hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum, quem fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est Tribunus Militum in exercitu nostro. gratum hominem, obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

M. T. CICERO Quinto Ciceroni Fatri. S.

D IIII Nonarum Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas literas datas Placentiæ. Deinde alteras postridie datas Blandenonæ, cum Cæsaris literis refertis omni officio, diligentia, suauitate. sunt ista quidem uel magna, uel potius maxima. Habent enim uim magnam ad gloriam, & ad summam dignitatem. Sed mihi crede, quæ nosti, quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id iam habeo, te scilicet primum tam inseruientem communi dignitati, deinde Cæsaris tantum in me amorem, quem omnibus his honoribus, quos me à se expectare uult. antepono. Literæ uero eius unà datæ cum tuis, quarum initium est, quam suauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris. deinde se effecturum, ut ego in medio dolore, ac desyderio tui te, cum à me abesses, potissimum secum esse lætarer, incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris, sed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unũ conferam. Ego uero ardenti quidem studio hoc fortasse efficiam, quod sæpe uiatoribus, cum properant, euenit, ut si serius, quàm uoluerint, forte surrexerint, properando etiam citius, quàm si de multa nocte uigilassent, perueniant quò uelint. sic ego, qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te mehercule sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum uelis. Quoniam scribis poema ab eo nostrum probari, quadrigis poeticis modo mihi date Britãniam, quam pingam coloribus tuis pennicillo meo. Sed quid ago, quod

mihi tempus

mihi tempus Romæ, præsertim, ut iste me rogat manenti uacuum ostenditur? sed uidero. fortasse enim (ut fit) uincet tuus amor omneis difficultates. Trebatium quod ad se miserim, persalse, & humaniter etiam gratias mihi agit. negat enim in tanta multitudine eorum, qui unà essent, quenquam fuisse, qui uadimonium concipere posset. Marco Curtio Tribunatum ab eo petiui. nam Domitius se derideri putasset, si esset à me rogatus. hoc enim est eius quotidianum, se ne Tr. Mil. quidem facere. etiam in Senatu lusit Appium collegam, propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem Tribunatum afferret, sed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu quemadmodum me censes oportere esse in rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. Erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicio Dictaturæ, ne ea quidem certa. summum ociũ forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis. Sententia autem nostra in Senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiantur, quàm nos metipsi. τοιαῦτα ὁ τλήμων ἐξεργάζεται πόλεμος calamo, & atramento temperato, charta etiã dentata res agetur. Scribis te meas literas superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorum mi frater fuit, quæ putas. neq; enim occupatus eram, neq; perturbatus, neq; iratus alicui. sed hoc facio semper, ut quicunq; calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tanquam bono. Verum attende nunc mi optime, & suauissime frater ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti. de quo petis, ut ad nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi

indulgens, germane, fraterneq; rescribam. id est utrum uoles, ut dixerimus, ad expediendum te, si causa sit, cōmorere. Si mi Quinte parua aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid uellē, tamen, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod uelles, ego ipse quid uellem ostenderem. In hac uero re, hoc profecto quaeris, cuiusmodi illum annum, q sequitur, expectem. planè aut trāquillū nobis, aut certe munitissimum. Quod quotidie domus, quod forum, quod Theatri significationes declarant. neque laborant, quod mea conscientia copiarū nostrarum, quod Caesaris, quod Pompeij gratiam tenemus, haec me, ut confidam, faciunt. Sin aliquis erumpet amētis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendum expedita. haec ita sentio, iudico, ad te explorate scribo. Dubitare te nō assentatorie, sed fraterne ueto. Quare suauitatis equidem nostrae fruendae causa, cuperem te ad id tempus uenire, quod dixeras, sed illud malo tamen, quod putas, magis etiam, illa etiam magni aestimo me ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ualebimus, fore fortunatius. parua sunt, quae desunt. quo nostris quidem moribus & ea sunt ad explēcandum expeditissima. modo ualeamus. Ambitus redit immanis. nunquam fuit par. Qui ne tantus fuit ex coitione Mennij, quā cū Domitio habuit Scaurus unum uincere Messalam fleret, nō dico ὑπερβολῶς uel HS centies constituunt in praerogatiua pronuntiare. Res ardet inuidia. Tribunitij candidati compromiserunt HS CCCC in sigulos apud M. Catonem depositis petere eius arbitratu, ut qui contra fecisset, ab eo condemnaretur

demnaretur. quae quidem comitia, gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnesq; iudices. Cum à me literas Librarij manu acceperis, ne paulum ocij me habuisse iudicato. cum autẽ mea, nullum. sic enim habeto nunquam me à causis, & iudicijs districtiorem fuisse, atq; id anni tempore grauissimo, & caloribus maximis. Sed, quoniã haec tu ita perscribis, ferenda sunt. neq; committendũ, ut aut spei, aut cogitationi uestrae ego uidear defuisse, praesertim, cum tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq; dignitatem sim collecturus. Itaq;, ut tibi placet, damus operam, ne cuius animũ offendamus. atq;, ut etiam ab ijs ipsis, qui nos cum Caesare tam coniunctos dolent, diligamur. ab aequis uero, aut etiam à propensis in hanc partem uehementer excolamur, & amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in Senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum, in Senatu non fui. Statui ad nullam medicinam reip. sine magno praesidio accedere. Quo die haec scripsi, Drusus erat de praeuaricatione à Tribunis aerarij absolutus, in summa quatuor sententijs, cum Senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium aderam defensurus. ea res facilis est. Comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur, cui nos non deerimus συνδείπνους σοφοκλέους, quanquã à te actam fabellam uideo esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod nescio, an primum esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britãnia literas. timebam Oceanum. timebam litus insulae. Reliqua non

equidem contemno, sed plus habent tamen spei, quàm timoris, magisq; sum solicitus expectatione ea, quàm metu. te uero ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere uideo. Quos tu situs, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quẽ uero ipsum imperatorem habes? Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis adiuuabo, & tibi uersus, quos rogas, γλαῦκα εἰς ἀθήνας mittam. Sed heus tu, cælari uideor à te. quomodo nam mi frater de nostris uersibus Cæsar? primum librum se legisse scripsit ad me ante, & prima sic, ut neget se ne græca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum ῥᾳθυμότερα. hoc enim utitur uerbo. Dic mihi uerum, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil est, quod uereare. ego enim ne pilo quidem minus te amabo. hac de re φιλαλήθως, ut soles, scribe fraterne. Vale.

MARCI T. C. EPISTOLARVM AD QV. C. FRATREM. LIBER TERTIVS.

M. T. C. QVINTO C. FRATRI S.

EGo ex magnis caloribus (non enim me minimus maiores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus cõmendatis. In Arcano ad IIII Iduũ Semptembr. fui. ibi Mensidium cũ Philoxeno, aquamq; quam ij ducebant non longe à uilla belle sanè fluentẽ

uidi, præſertim maxima ſiccitate, uberioremq́; aliquan=
to ſeſe collecturos eſſe dicebant. Apud Herum recte
erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardio-
rem. ſed tamen nihil ei reſtabat præter balnearia, &
ambulationem, & auiarium. Villa mihi ualde pla-
cuit, propterea, quod ſummam dignitatem pauimenta
porticus habebant. quod mihi deniq; apparuit, poſtea-
quam & ipſa tota patet, & columnæ politæ ſunt. To
tum in eo eſt, quod mihi erit curæ tectorium, ut concin
num ſit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quaſ
dam non probaui, mutariq́; iuſſi. Quo loco in porticu
te ſcribere aiunt, ut Atriolum fiat. mihi, ut eſt, magis
placebat. neque enim ſatis loci eſſe uidebatur Atriolo,
neque ferè ſolet, niſi in his ædificijs fieri, in quibus eſt
Atrium maius, nec habere poterat adiuncta cubicula,
& eiuſmodi membra. Nunc hoc uel honeſtate teſtudi-
nis, uel uale bonum æſtiuum locum obtinebit. tu ta-
men, ſi aliter ſentis, reſcribe quamprimum. In bal-
nearijs Aſſa in alterum Apoditerij angulum promo-
ui, propterea, quod ita erant poſita, ut eorum Va-
porarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cu-
biculi. ſub grande cubiculum autem, & hybernum al=
tum ualde probaui, ꝙ & ampla erant, & loco poſi-
ta ambulationis uno latere, eo quod eſt proximum bal-
nearijs. Columnas neq; rectas, neq; è regione Diphilus
collocarat. eas ſcilicet demolietur, aliquando perpendicu=
lo, et linea diſcet uti. Omnino ſpero paucis mēſibus opus
Diphili perfectum fore. curat enim diligentiſſime Cæ-
ſius, qui tum mecum fuit. ex eo loco recta Vitularia uia
profecti ſumus in Fufidianum fundū, quē tibi proxi-

mis nuntijs Arpinii de Fufidio HS CCCC emeramus. Ego locum æstate umbrosiorem uidi nunquam. permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. Quid quæris? Iugera L. prati Cæsius irrigaturum facile te arbitrabatur. Equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palestra, & sylua uiridicata. Fundum audio te hunc Bombilianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse constitues. Caluus aiebat aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uendere uellemus. Messidium mecum habui. is se ternis numis in pedem tecum transegisse dicebat. sese autem mensum pedibus aiebat passuum CCCC M, mihi plus uisum est. sed præstabo sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quatuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat Idib. Septemb in Laterio fui. uiam perspexi. quæ mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur esse præter CL passuum. sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furninæ Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est, & mutabitur, & ea uiæ pars ualde accliuis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim, cum tu, neq; per Locustæ, neque Varronis uelles ducere. Veluinus ante suum fundum prope muniuerat. Locusta non attigerat. quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commouebo, & simul inde Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sanè probaui, quæsiuiq; ex eo quid ei de

illa ædificatiuncula Lateri, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit seipsum eius operis HS CCC XVI conductorem fuisse. sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium. itaq; id se omisisse. mihi hercule ualde placet te illa, ut constitueb as addere, quanquam ea uilla, quæ nunc est, tanquam philosophia uidetur esse, quæ obiurget cæterarum uillarum insaniam, uerumtamen illud additum delectabit. Topiarium laudaui, ita omnia conuestiuit edera, qua basim uille, qua inter columnia ambulationis, ut deniq; illi palliati topiariam facere uideantur, & ederam uendere. Iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. Habes ferè de rebus rusticis, urbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso, quod est facile factu. Quã ob rem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quod me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoq; mihi uelim ignoscas. Non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipse amo. Atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. quod ad Pomponiam, si tibi uidetur, scribas uelim, cum aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumq; ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero ociosum, nam Romæ respirandi non est locus. Id me scis antea gratis tibi esse pollicitum. Quid nunc putas tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas literas, quas pluribus epistolis accepi dum sum in Arpinati. nam mihi uno die tres sunt redditæ, equidem, ut uidebantur eodem abs te datæ tempore, una pluribus uerbis, in qua primum erat, quod antiquior dies in tuis fuis

ſet aſcripta literis, quàm in Cæſaris. id facit Appius nonnunquam neceſſario, ut cum tabellarios conſtituerit mittere, literas, quia à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, et neceſſario ſerius, quàm conſtituerat, mittat, neq; nos datis iam epiſtolis diem commutari curemus. Scribis de Cæſaris ſummo in nos amore, hunc et tu fouebis, et nos quibuſcunq; poterimus rebus augebimus. De Pompeio & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quod tibi mea permiſſio manſionis tuæ grata eſt, id ego ſummo meo dolore, & deſyderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis alijs arceſſendis quid cogites, non intelligo. Nemo iſtorũ eſt, qui nõ abs te munus fundi ſuburbani inſtar expectet. Trebatium uero meum, quod iſto admiſceas nihil eſt. Ego illũ ad Cæſarem miſi, qui mihi iam ſatisfecit, ſi ipſi minus præſtare nihil debeo, teq; item ab eo uindico, et libero. Quod ſcribis te à Cæſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui eſt iſtius rei, quemadmodum ſcribis, adiutor, in oculis fero. Treboniũ meum à te amari, teq; ab illo, pergaudeo. De Tribunatu quod ſcribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipſe Cæſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripſit, meamq; in rogando uerecundiam obiurgauit. ſicui præterea petiero (id, quod etiam Appio dixi, ut ad illum ſcriberet) facile patiar mihi negari, quoniam illi, qui ſibi moleſti ſunt, ſibi negari à me non facile patiuntur. Ego Curtium, id, quod ipſi dixi, non modo rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quod literis tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facile perſpexi. De Britãnicis rebus cognoui ex tuis literis nihil eſſe, nec quod

metuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negocijs, quæ uis ad te Tironē scribere, negligentius ad te ante scribebam, quod omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ. Audi nunc de minuscula, in qua primum est, de Clodij ad Cæsarem literis, in quo Cæsaris consilium probo, quod tibi amantissime petenti ueniā non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum rescriberet. Alterum est de Caluenti Marij oratione. Quod scribis, miror tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, mea in illum pueri omnes tanquā dictata perdiscant. Libros meos, quos expectas incohaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, & pro Plantio absolui. Poema ad Cæsarem quod composueram, incidi. Tibi, quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, siqd habebo spatij, scribam. Venio ad tertiam. Balbum, quod ais mature Romam bene comitatum esse uenturum, mecumq; assidue usq; ad Id. Maias futurum, id mihi pergratum, perq; iucundum erit. Quod me in eadem epistola, sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionē, & ad laborem, faciam equidem, sed quando uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est Id. Septemb. quam ad IIII Id. Sextil. ex Britānia dederas. In ea nihil sanè erat noui, præter Erigonam, quā si ab Appio accepero, scribam ad te qd sentiam, nec dubito, quin mihi placitura sit, & qđ præterij de eo, qđ scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarē. Ego uero facile patior, ita Cæsarem æstimare illū quam maximū fuisse plausum, et prorsus ita fuit, et tamen ille plausus, qui illi datur, quodāmodo

nobis uidetur dari. Reddita est etiam mihi peruetus epistola, sed serò allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones, fit utrunq; diligenter. Ad Telluris quidem etiam tuam statuam locaui. Item de hortis, quod me admones, nec fui unquam ualde cupidus, et nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam cum uenissem ad XIII Calendarum Octob. absolutum offendi in ædibus tuis tectum, quod super cõclauia nõ placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nunc honeste uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego ad sum, non cessauit apud Rhethorem. De eius eruditione, quod labores, nihil est, quoniã ingenium eius nosti, studium ego uideo, cætera eius suspicio, ut me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant. L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit. Titius Nero cum bonis subscriptoribus. C. Memmius Tr. Pl. cum L. Capitone, ad urbem accessit ad XII Calendarum Octob. Nihil turpius, nec desertius, sed his iudicijs nihil audeo confidere, quod Cato non ualebat, adhuc de pecunijs repetundis non erat postulatus. Pompeius à me ualde contendit de reditu in gratiam, sed adhuc nihil profecit, nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas uehementer expecto. Quod scribis, te audisse in Candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est. eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit, & simul mihi committendum non fuit, ut his coitionibus interessem, quibus Messala excluderetur, cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus, ut

arbitror, etiam

arbitror, etiam Memmio Domitio ipsi multa iam feci, quae uoluit, quaeq; à me petiuit. Saturum beneficio defensionis ualde obligaui, adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui Consules futuri essent. Cũ hanc iam epistolam complicarem, tabellarij à uobis uenerunt ad XI Calendarum Septemb. uicesimo die. O me solicitum, quantum ego dolui in Caesaris suauissimus literis, sed quo erant suauiores, eo maiorem dolorẽ illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio literas, primum tuam remansionem etiam, atq; etiam probo, praesertim cum, ut scribis, cum Caesare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publio, mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis me Id. Septẽb. Pompeio legatum iri, id ego non audiui, scripsiq; ad Caesarem Vibulium Caesaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium quo consilio, quanquam Oppium ego tenui, quod priores partes Bibuli erant. cum eo enim coràm Caesare egerat, ad Oppium scripserat. Ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Caesaris rebus. ille mihi secundum te, & liberos nostros ita est, ut sit penè par. uideor id iudicio facere, iam enim debeo, sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem haec infima, quae sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad coenam, cum Pomponia foris coenaret, deditq; mihi epistolam legendam tuam, quam paulo ante acceperat ab Aristophaneo meo, ualde mehercule & suauem, & grauem, qua sum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum tanquam magistro, quàm illum epistolae illae delectarunt? quàm me? Nihil puero

illo suauius, nihil nosti amantius. Hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu esse. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quod & curares de se diligenter, & tamen consilio seuerissimo iuuares. P. Seruilius patet ex literis, quas sibi a Cæsare missas esse dicebat, significat ualde te sibi gratum fecisse, quod de sua uoluntate erga Cæsarem humanissime, diligentissimeq; locutus esses. Cum Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est Hippodamum ad te profectum esse. Non possum scribere me miratum esse illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis literis ad te proficisceretur. Illud scribo mihi molestum fuisse. iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod tu ad me scripseras, ut, siquid esset, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem, quod mehercule hisce literis, quas uulgo ad te mitto, nihil fere scribo, qđ si in alicuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minutio me, & Saluio, & Labeoni reseruabam. Labeo autem tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus, ne nunc quidem quid uelim rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te literas mittit, se maxime literis, sermonibus, cœnis deniq; tuis delectari. Is homo semper me delectauit, fraterq; eius mecum est multum, quare, ut instituisti, complectere adolescentem. Quod multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Annius mihi sæpe iā dixit, sese tibi, suburbanum, siquod inuenisset, nō dubitaturū esse emere. In eius sermone ego utrunq; soleo admirari, et te de suburbano emendo, cum ad illū scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiā de

Suburbio

Suburbio scribere, & cum ad illum scribas nihil te recordari de se de epistolis illis, quas in Thusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicarmi γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται totum deniq; uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum coniicio, quasi, sed hæc tu uideris. De Suburbano cura, ut sciam quid uelis, & simul, nequid ille turbet, uide. Quid præterea? quid etiã? Gabinius ad IIII Calendarum Octobr. noctu in urbem introiuit, & hodie hora octaua cum edicto C. Alfij de maiestate, cum adesse oporteret, concursu magno, & odio uniuersi populi penè afflictus est. Nihil illo turpius, proximus est tamen Piso. Itaq; mirificũ ἐμβόλιον cogito in secundum librum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in consilio deorum, qualis reditus duorum Imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britãnia Cæsar ad me Cal. Septembr. dedit literas, quas ego accepi ad IIII Calendarum Octobr. satis commodas de Britãnicis rebus, quibus, ne admirer, quod à te nullas acceperim, scribit se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. ad eas ego literas nihil rescripsi, ne gratulandi quidem causa, propter eius luctum. Te oro etiam, atq; etiã, mi frater, ut ualeas.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fatri. S.

D VI Iduum Octob. Saluius Ostiam uesperi naui profectus erat cum his rebus, quas tibi domo mitti uolueras. Eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat. Memmius sic, ut

Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. Postridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmum, & T. Neronem, & C. Antonium M. Filium putabamus fore, ut Memmio daretur, & si erat Neronis mira contentio, Quid quæris? probe premitur, nisi noster Pōpeius Dijs, hominibusq; inuitis, negocium inuertit. Cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perdita delectare. Cum Gabinius quacunq; ueniebat triumphum se postulare dixisset, subitoq; bonus Imperator noctu urbem hostium plane inuasisset, in Senatum se non committebat. Interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renuntiare, in re hæsit, summa infrequentia, cum uellet exire, à Coss. retentus est, introducti publicani, homo cum undiq; à tuis, et à me maxime uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exulem appellauit. Hic ò Dij, nihil unquam honorificentius nobis accidit. Consurrexit Senatus cum clamore ad unum, sicut ad corpus eius accederet, pari clamore, atq; impetu publicani. Quid quæris? omnes, tanquā si tu esses, ita fuerunt. Nihil hominum sermone foris clarius, ego tamen teneo ab accusando uix mehercule, sed tamen teneo id, quod nolo cum Pompeio pugnare. Satis est, quod instat de Milone id, quod iudices nullos habemus, ἀπότευγμα formido. addo etiam maleuolētiam hominum & timeo, ne illi me accusante aliquid accidat. Nec despero rem, & sine me, & non nihil per me confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum petūt, à Memmio Domitius, à Quinto Curtio bono, & eru-

dito adolescente, Memmius, a Quinto Pompeio Messala, a Triario Scaurus. magna res in motu e, propterea, quod aut hominũ, aut legum interitus ostenditur. Opera datur, ut iudicia ne fiant. Res uidetur spectare ad Interregnum. Coss. comitia habere cupiũt, Rei nolunt. & maxime Memmius, q Cæsaris aduentu sperat se futurum Consulem, sed mirum in modum tacet. Domitius cum Messala certus esse uidebatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo nostro successurum, qui quidem mirificus illo die (quod pene præterij) fuit. Gabinium accusauit maiestatis, nomina data, tum ille uerbum nullum. Habes forensia. Domi recte, & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

Occupationum mearũ signum tibi sit Librarij manus. Diem scito esse nullum, quo die nõ dicam pro reo, ita quicquid conficio, aut cogito in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent. Domestica uero, ut uolumus. Valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusq; nostrũ sunt in manibus, sed tua ad perfectum. Iam res est rustica Arcani, & Laterij. præterea de aqua, & uia nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perscriberem, sed me illa cura solicitat, angitq; uehementer, quod dierum iam amplius L interuallo, nihil a te, nihil a Cæsare, nihil ex istis locis, non modo literarum, sed ne rumoris quidem affluxit. Me autem iam & mare istuc,

& terra solicitat, neq; desino (ut fit in amore) ea, quæ
minime uolo, cogitare. Quare non equidem iam te ro=
go, ut ad me de te, de rebus istis scribas (nũquam enim,
cum potes prætermittis) sed hoc te scire uolo, nihil ferè
me unq̃ ita expectasse, ut cum hæc scribebam, literas
tuas. Nunc cognosce ea, quæ sunt in rep. comitiorũ quoti
die singuli dies tolluntur obnuntiationibus magna uo-
luntate bonorum omniũ. tanta inuidia sunt Coss. pro-
pter suspitionem pactorum à Candidatis præmiorum.
Candidati Consulares quatuor, omnes rei causæ sunt
difficiles, sed enitemur, ut Messala noster saluus sit, qđ
est etiã cum reliquorum salute coniunctum. Gabinium
de ambitu reum fecit P. Sylla subscribente priuigno Mẽ
mo, Cæcilio Syllæ filio. Contradixit L. Torquatus, o-
mnibusq; libentibus non obtinuit. Quæris quid fiat de
Gabinio, sciemus de maiestate triduo, quo quidem in iu=
dicio odio premitur omnium generum. maxime testibus
cæditur. accusatoribus frigidissimis utitur. consilium ua-
rium, quæsitor grauis, & firmus Alfius. Pompeius ue=
hemens in iudicibus rogandis. Quid futurum sit, ne-
scio, locum tamen ullum in ciuitate non uideo. animum
præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euen=
tum lenissimum. Habes ferè de omnibus rebus. Vnum
illud addam. Cicero tuus, nosterq; summo studio est
Pæonij sui rhetoris hominis, opinor, ualde exercitati, &
boni, sed nostrum instituendi genus est paulo eruditius,
& τεχνικώτερον non ignoras. Quare neq; ego im=
pediri Ciceronis iter, atq; illam disciplinam uolo, et ipse
puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari
uidetur. In quo, quoniam ipsi quoq; fuimus, patiamur

illum ire

illum ire nostris itineribus. eodem enim peruenturum
esse confidimus, sed tamen, si nobiscum eum rus aliquò
eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudi-
nemq; inducemus. Magna enim nobis à te proposita mer
ces est, quam certe nostra culpa nunquam minus asse-
quemur. Quibus in locis, & qua spe hyematurus sis, ad
me quam diligentissime scribas, uelim. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fatri. S.

g Abinius absolutus est, omnino nihil accusato
re Lentulo, subscriptoribusq; eius infantius, ni
hil illo consilio sordidius. Sed tamen, nisi incre
dibilis contentio, & preces Pompeij, dictaturæ etiam
rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondis-
set, qui, cum illo accusatore, illoq; consilio sententijs con=
demnatus sit XXII, cum LXX tulissent. Est omnino
tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iu-
dicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. Sed
uides nullam esse remp. nullum Senatum. nulla iudicia.
nullam in ullo nostrum dignitatem. Quid plura de iu=
dicibus? duo Prætorij sederunt. Domitius Caluinus,
is aperte absoluit, ut omnes uiderent, & Cato, is diru
ptis tabellis, de circulo se subduxit, & Pompeio pri-
mus nuntiauit. Aiunt nonnulli, Sallustius item me opor
tuisse accusare. Iis ego iudicibus committerem? Quid
essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mouerunt.
Non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua
dignitate mecum esse certamen. In urbem introisset, ad
inimicitias reus uenisset, si cum Esernino Samnite Pa=
cideianus comparatus uideretur, auriculam fortasse

mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe rediisset
in gratiam. Ego uero meum consilium (si præsertim nõ
improbas) uehementer approbo. Ille cum à me, tum sin
gularibus meis studijs ornatus esset, tumq; ego illi nihil
deberem, ille mihi omnia, tamen in rep. me à se dissen-
tientem non tulit. Nihl dicam grauius, et minus potẽs
eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. Nunc,
cum ego ne curem quidem multum posse, Res quidem
P. certe nihil possit, unus ille omnia possit, cum illo ipso
contenderem? sic enim faciendum fuisset. Non existimo
te putare id mihi suscipiendum fuisse. Alterutrum in-
quit idem Sallustius defendisses, idq; Pompeio contendẽ
ti dedisses. etenim uehementer orabat Lepidum ami-
cum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet pericu-
losas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. Ego
uero hac mediocritate delector, ac mihi illud iucundum
est, quod, cum testimonium secundum fidem, & religio
nem grauissime dixissem, reus se dixit, si in ciuitate li-
cuisset sibi esse, mihi se satisfacturum, neq; me quicquã
interrogauit. De uersibus, quos tibi à me scribi uis, de-
est mihi quidem opera, quæ non modo tempus, sed ẽt
animum uacuũ ab omni cura desyderat, sed abest etiam
ἐνθουσιασμὸς. non enim sumus omnino sine cura ue
nientis anni, etsi sumus sine timore. Simul & illud (sine
ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scri-
bendo priores partes tribuo, q̃ mihi. De Bibliotheca tua
græca supplenda, libris commutandis, latinis compa-
randis, ualde uelim ista confici, præsertim, cum ad meũ
quoq; usum spectẽt. Sed ego mihi ipsi ista per quẽ agã,
non habeo, neq; enim uenalia sunt, quæ quidẽ placeãt,

& confici nisi per hominem & peritum, et diligentem nō possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De physico quid egerit Scipio, quærā. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione tu uero quod uoles facies, me nihil interpono. De Suburbano quod nō properas, laudo, ut tu habeas, hortor. Hæc scripsi ad VIII Calendarum Nouembr. quo die ludī committebātur, in Thusculanum proficiscens, ducensq; mecum Ciceronem meum in ludum discendi non lusionis, ea re non longius, q̄ uellem, quod Pōptino ad triūphum ad III Nonarum Nouemb. uolebam adesse. etenim erit nescio quid negocioli. Nam Cato, & Seruilius Prætores prohibituros se minantur, nec quid possunt, scio. Ille enim & Appium Cos. secum habebit, & Prætores, & Tr. Pl. sed minatur tamen in primis, quæ ἀρηπτίων Q. Scæuola. Cura mi suauissime, & carissime frater, ut ualeas.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

Q Vod quæris quid de illis libris egerim, quos, cū essem in Cumano scribere institui, non cessaui, neq; cesso, sed sæpe iam scribendi totum consilium, rationemq; mutaui. Nam iam duobus feci lībris, in quibus nouendialibus ijs ferijs, quæ fuerūt Tuditano, & Aquilio Coss. Sermo est à me institutus Afrīcani paulo ante mortem, & Lælij Phili, Manlijq; Tucani paulo ante mortem, & Lælij generorum Fannij, & Scæuolæ. Serberonis, & Lælij generorum Fannij, & Scæuolæ. Sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue. Sane texebatur opus luculenter, hominumq; dignitas, aliquantum

orationi ponderis afferebat. Hi libri cum in Thusculano mihi legerentur audiēte Sallustio, admonitus sum ab illo multo maiore authoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de rep. præsertim cum essem non Heraclides ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis uersatus in rep. rebus essem. quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse, oratorum sermonem in illis nostris libris, qd esset de ratione dicendi belle à me remouisse, ad eos tamen retulisse, quos ipse uidissem. Aristotelem deniq;, quæ de rep. & præstante uiro scribat, ipsum loqui. commouit me, & eo magis, q maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram, q erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur. Ego autem idipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. Nunc & id uitabo, et loquar ipse tecum, & tamen illa, quæ institueram ad te, si Romam uenero, mittam. Puto enim te æstimaturum à me libros illos non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsaris amore, quæ ad me perscribit unice delector. promissis ijs, quæ ostendit, non ualde pendeo. nec honores sitio, nec desydero gloriam, magisq; eius uoluntatis perpetuitatem, q̄ promissorum exitum expecto. uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tanq̄ id, quod non postulo, expectem. Quod me de faciendis uersibus rogas, incredibile est mi frater, q̄ egeam tempore. nec sane satis cõmoueor animo ad ea, quæ uis canēda ἀμουσως. Ad ea uero, quæ ipse ego ne cogitando qdem consequor, tu qui omneis isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, à me petis? facerem tamen, ut possem, sed (qd te minime fugit) opus est ad poema quadam animi ala-

eritate, quam plane mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni rep. cura, dedóq; literis, sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te cælatum uolebam. Angor mi suauissime frater, angor, nullam esse remp. nulla iudicia, nostrumq; hoc tempus ætatis, quod in illa authoritate Senatoria florere debet, aut forensi labore iactari, aut domesticis literis sustentari. Illud uero, quod à puero adamaram αἰεὶ ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχος ἔμμεναι ἄλλων totum occidisse, inimicos à me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos. meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum, unumq; ex omnibus Cæsarem esse inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret, aut etiam (sicut alij putant) hunc unum esse, qui uellet, quorũ tamen nihil est eiusmodi, ut ego me multa consolatiõe quotidie leniã. sed illa erit consolatio maxima, si una erimus, nunc ad illa uel grauissimum accedit tui desyderium. Gabiniũ si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem, qui illum oderunt. Ii sunt toti ordines, propter quem oderunt me ipsum, odisse cœpissent, tenui me, ut puto, egregie, tantum, ut facerem, quantum omnes uiderent, et in omni summa, ut mones ualde me ad ociũ, pacemq; conuerto. De libris, Tyrannio est cessator, Chrysippo dicam, sed res operosa est, & hominis perdiligentis. Sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. De latinis uero quò me uertam, nescio, ita mendose & scribũtur, & ueneunt, sed tamen quod fieri poterit, non negligã. Crebrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est, & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renuntiant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum. Vale.

M. T. Cicero Quinto Ciceroni Fratri. S.

q Vatuor Tragœdias XVI diebus absoluisse cum scribas, tu quicquã ab alio mutuaris? & κρέος quæris? cum Electram, & troadam scripseris. cessator esse noli, & illud γνῶθι σεαυτὸν noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam, ut bona nostra norimus, sed & istas, & Erigoniam mihi uelim mittas. Habes duas epistolas proximas. Vale.

M. T. CICERO Qu. Ciceroni Fratri. S.

r Omæ & maxime Appia ad Martis, mira proluuies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna uis aquæ usque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri ἤματι ὀπωρινῷ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ ζεὺς ὅτε δή ῥ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπαίνει. cadit enim in absolutionẽ Garrini, sed hoc non curare decreui. Romam cum uenero, quæ perspexero, scribam ad te, & maxime de Dictatura, & ad Labienum, & ad Ligurium literas dabo. Hanc scripsi ante ad Lychnum Ligneolum, qui mihi erat periucundus, quod eum te aiebant, cum esses sanæ mentis curasse faciendum. Vale mi suauissime, & optime frater.

M. T. CICERO Quinto Ciceroni Fratri. S.

s Vperiori epistolæ quid respondeam, nihil est, quæ plena stomachi, & querelarum est, quo in genere alteram quoq; te scribis pridie La-

bieno dedisse, qui adhuc nõ uenerat. Deleuit enim mi=
hi omnem molestiam recentior epistola. tantum te et mo
neo, & rogo, ut in istis molestijs, & laboribus, & desy
derijs recordere consilium nostrum, quod fuerit profe-
ctionis tuæ. Non enim commoda quædam sequebamur,
parua, ac medoicria. Quid enim erat, qđ discessu no-
stro emendum putaremus? Præsidium firmissimum pe
tebamus ex optimi, & potentissimi uiri beneuolentia ad
omnẽ statum nostræ dignitatis. plura ponuntur in spe,
quàm in pecunijs, reliqua ad iacturã struentur. Qua
re, si crebro referes animum tuum ad rationẽ & ueteris
consilij nostri, & spei, facilius istos militiæ labores, cæ=
teráq;, quæ te offendunt, feres, & tamen, cum uoles, de
pones. Sed eius rei maturitas, neq; dum uenit, & tamen
iam appropinquat. Etiã illud te admoneo, ne quid ullis
literis committas, qđ, si prolatum sit, moleste feramus.
Multa sunt, quæ ego nescire malo, quàm cũ aliquo pe=
riculo fieri certior. Plura ad te uacuo animo scribã, cũ
(ut spero) se Cicero meus belle habebit. Tu uelim cu-
res, ut sciam quibus nos dare oporteat eas, quas ad te
deinde literas mittemus. Cæsaris ne tabellarijs, ut is ad
te protinus mittat, an Labieno. ubi enim isti sint Ner=
uij, & quàm longe absint, nescio. De uirtute, & graui=
tate Cæsaris, quã in summo dolore adhibuisset, magnã
ex epistola tua accepi uoluptatem. Quod me institutum
ad illum poema iubes perficere, & si distentus cum ope
ra, tum animo sum multo magis, quoniam tñ ex epistola,
quã ad te miseram, cognouit Cæsar me aliqđ esse exor
sum, reuertar ad institutum, idq; ꝑficiam his supplica=
tionum ociosis diebus. quibus Messalã iam nostrũ, reli=

quosq; molestia leuatos uehementer gaudeo, eumq;, quod certum Cos. cum Domitio numeraris, nihil à nostra opinione dissentis. Ego Messalam Cæsari præstabo. sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem, in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iampridẽ Pompeius abiecit. res prolatæ. ad interregnum comitia adducta. rumor dictatoris iniucundus bonis. mihi etiam magis, quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompeius planè se negat uelle. antea ipse mihi non negabat. Hircius auctus fore uidetur. O Dij quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Crassum Iunianum hominem mihi deditum per me deterruit. uelit, nolit, scire difficile est. Hircio tamen agente nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur. agebatur quidem certe nihil. Serrani domestici filij funus perluctuosum fuit, ad IIII Calendarum Decembr. laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ, dicitq; se perfecturum, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo, nec iniuria, & si ille dictator factus sit, penè diffidit, Intercessorem Dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeium metuit inimicum. si non iuuerit, timet, ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, ut nemo sumptuosiores. stulte. bis, terq; non postulatus, uel quia munus magnificum dederat, uel quia facultates non erant, uel quia magister, uel quia potuerat magistrum se nõ Aedilem putare. Omnia ferè scripsi. Cura mi carissime frater, ut ualeas. De Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissime cogitata sunt τότε μοὶ χάνοι feci summa cum grauita

te, ut omnes sentiant, & summa cum lenitate, quæ feci. Illum neq; ursi, neq; leuaui. testis uehemens fui. præterea quieui. exitum iudicij fœdum, & perniciosum leuissime tuli. Quod quidem bonum mihi nunc deniq; redũdat, ut his malis reip. licentiáq; audacium, qua ante rũpebar, nunc ne mouear quidem. Nihil est enim perditius his hominibus his temporibus. Itaq; ex rep. nihil iã capi potest. Cur stomacher nescio. Literæ me, & studia nostra, & ocium, uillǽq; delectant, maximéq; pueri nostri. angit unus Milo. sed uelim finem afferat Consulatus. In quo enitar, non minus, quàm sum enisus in nostro. Túq; istinc, quod facis, adiuuabis. De quo cætera (nisi planè uis eripuerit) recte sunt. de re familiari timeo ὁ δὲ μαίνεται ἔτ' ἀνεκτῶς qui ludos HS CCC compararet, cuius in hoc uno consyderant iam, & ego sustinebo, ut potero, & tu, ut possis, est tuorum neruorum. de motu temporum uenientis anni nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de communi reip. statu. in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare uix possum quàm autem te uelim cautum esse in scribendo ex hoc conijcito, quod ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palàm in rep. turbantur. ne cuiusquam animum meæ literæ interceptæ offendant. Quare domestica cura te leuatum uolo. In rep. scio q̃ solicitus esse soleas. Video Messalam nostrum Cos. si per Interregem, sine iudicio. si per Dictatorem tamen, sine piculo. odij nihil habet. Hortensij calor multum ualebit. Gabinij absulutio lex impunitatis putatur ἐν παρέργῳ. De Dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest. Appius miscet. Hirtius præparat. multi intercessores numerantur. populus non cu-

rat principes nolunt. ego quiesco. De mancipijs, quæ mihi polliceris, ualde te amo, et sum equidem, uti scribis, & Romæ, & in prædijs infrequens. sed caue amabo quicquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate mi frater cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam. Quod me hortaris, ut absoluam, habeo absolutum. suaue mihi quidem, ut uidetur, ἔπος ad Cæsarē. sed quæro locupletem tabellarium accipiat. quod ego nactus, quid, si Cæsare Imperatore iter ex Gallia tutum non fuit? quid, si cæmentum bonum nō haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet. in primisq; inferior porticus, & eius conclauia fiunt recte. De Arcano Cæsaris, opus est uel mehercule etiam elegantioris alicuius. imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & multorū Philotimorū est, non Diphilorū. sed & ipsi ea adhibemus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento tum magis quererere, si scias. Duas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmissimum. Tenes uero lapsus est per errorem, & suum, & Sicuræ serui non obsignauit, quas noluit, eas obsignauit ἀλλ' οἰμωζέτω nos modo ualeamus. Ciceronem & ut rogas, amo, et ut meretur, & ut debeo. Dimitto autem à me, & ut à magistris ne abducam, & quod mater Porcia non discedit, sine qua, edacitatem pueri pertimesco, sed sumus unà tamen ualde multum. Rescripsi ad omnia, mi suauissime, & optime frater. Vale.

M. T. CICERONIS AD OCTAVIVM EPI-STOLA.

SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq; ro. sunt inimicissimæ, uenire in Senatum, coramq; de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quàm necessario. nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Sed, quoniam cohortibus armatis circunseptus Senatus, nihil aliud uere potest decernere, nisi timere, in Capitolio signa sunt, in urbe milites uagantur, in Campo castra ponuntur, & Italia tota legionibus ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq; exterarum nationum detinetur, cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorum immortalium templis, in quibus reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, Senatus nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia, post etiam paulo, temporibus ita postulantibus, cedam urbe, quam per me conseruatam, ut esset libera, in seruitute uidere non potero, cedam uita, quæ quanquam sollicita est, tamen si profutura est reipublicæ, bona spe posteritatis me consolatur, qua sublata non dubitanter occidam. atque ita cedam, ut fortuna, iudicio meo, non ani-

mus mihi defuisse uideatur. illud uero, quod & praesentis doloris est indicium, & praeteritae iniuriae testimonium, & absentium sensus significatio, non praetermittam, quin, quoniam coràm id facere prohibeor, absens prosim. siquidem mea salus, aut utilis reip. est, aut coniuncta certe publicae saluti. nam per Deûm immortalium fidem (nisi forte frustra eos appello, quorum auris, atque animus à nobis abhorret) per'q; fortunam populi romani, quae quanquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & ut spero, futura est, quis tam expers humanitatis? quis huius urbis nomini, ac sedibus usque adeo est inimicus? ut ista aut dissimulare possit? aut non dolere? aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte propriũ periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouissima conferam primis, quae non posterior dies acerbior priore, et quae non insequens hora antecedẽte calamitosior populo Romano illuxit? M. Antonius uir animi maximi (utinam etiam sapientis consilij fuisset) C. Caesare fortissime, sed parum feliciter à reip. domninatione semoto, concupierat magis regnum, quàm libera ciuitas pati poterat, principatum, publicam dilapidabat pecuniam, Aerarium exhauriebat, minuebat uectigalia, donabat ciuitates ex commentario, Dictaturam gerebat, leges imponebat, prohibebat Dictatorem creari legibus, senatus consulto ipse repugnabat in Senatu, prouincias unus omneis concupierat. cui sordebat Macedonia Prouincia, quam uictor sibi sumpserat Caesar, quid de hoc

sperare, aut

ſperare, aut expectare nos oportebat? extitiſti tu uindex noſtræ libertatis, ut tunc quidem optimus, quod utinam neq; noſtra nos opinio, neq; tua fides fefelliſſet, & ueteranis in unum conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad ſalutem aduocatis, ſubito propè iam affectam, ac poſtratam remp. tuis opibus extuliſti. quæ tibi, non ante quàm poſtulares, maiora quàm uelles, plura quàm ſperares, detulit Senatus? dedit faſces, ut cum authoritate defenſorem haberet, non ut imperio ſe aduerſum armaret, appellauit Imperatorem, hoſtium exercitu pulſo tribuens honorem, non, ut ſua cæde cæſus ille fugiens exercitus te nominaret Imperatorem, decreuit in foro ſtatuam, locum in senatu, ſummum honorem ante tempus. ſiquid aliud eſt, quod dari poſſit, addat. quid aliud eſt maius, quod uelis ſumere? Sin autem ſupra ætatem, ſupra conſuetudinem, ſupra etiam mortalitatem tuam tibi ſunt omnia tributa, cur, aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij ſui, ſcelerate circunſcribis Senatum? quo te miſimus? à quibus reuerteris? contra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? & aduerſus quos aciem ſtruis? cur hoſtis relinquitur? ciuis hoſtis loco ponitur? cur caſtra medio itinere longius aduerſariorum caſtris, & propius urbem mouentur? O me nunquam ſapientem, & aliquando id, quod non erat fruſtra exiſtimatum. quantum te popule Romane de me fefellit opinio. O meam calamitoſam, ac præcipitem ſenectutem, O turpem exacta, dementiq; ætate caniciem. Ego patres conſcriptos ad par=

uiciidium induxi, ego remp. fefelli, ego ipse Senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. at te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uastares Vrbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis deorum immortalium, Senatum in castris habiturus esses. O miseram, & in breui tam celerem, & tam uariam reip. commutationem. quisnam tali futurus ingenio est? qui possit hæc ita mandare literis, ut facta, non ficta uideantur esse? quis erit tanta animi facultate? qui, quæ uerissime memoria propagata fuerint, non fabulæ similia sit existimaturus? cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circunsessum Cos. Designatum, eundemq; reip. parentem, te profectum ad Cos. liberandum, & hostem opprimendum, hostemq; à te fugatum, & consulem obsidione liberatum, deinde paulo post, fugatum illum hostem accersitum, tanquam cohæredem mortua rep. ad bona P. Romani rapienda, Cos. Des. rursus inclusum eò, ubi se non mœnibus, sed fluminibus, & montibus tueretur. Hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare, sit erranti medicina confessio. uerum enim dicam. utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, quàm hunc reciperemus. non quod ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autẽ malis cum fugiẽdum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre. tu extorques. ille Consul Prouinciam petebat. Tu priuatus concupisti. ille ad ma

lorum ſalutem iudicia conſtituebat, & leges ferebat. tu ad perniciem optimorum. ille à ſanguine, & incendio ſeruorum Capitolium tuebatur. tu cruore, & flamma cuncta delere uis. Si, qui dabat Prouincias Caſſio, & Brutis, & illis cuſtodibus nominis noſtri, regnabat, quid faciet, qui uitam adimit? ſi qui ex urbe eijciebat, Tyrannus erat, quem hunc uocemus? qui ne locum quidem reliquit exilio? Itaq;, ſiquid illæ maiorum noſtrorum ſepultæ reliquiæ ſapiunt, ſi non unà cum corpore ſenſus omnis uno, atq; eodem conſumptus eſt igni, quid illis interrogantibus quid agat nunc P. Romanus reſpondebit aliquis noſtrum, qui proximus in illam æternam domum diſceſſerit? aut quem accipient de ſuis poſteris nuntium illi ueteres, Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? quid de ſua patria audient? quam ſpolijs, triumphisq; decorarunt? an eſſe quendam annos XXIII natum, cuius auus fuerit argentarius, adſtipulator pater, uterq; uero precarium fecerit quæſtum, ſed alter uſq; ad Senectutem, ut non negaret, alter à pueritia, ut non poſſet non confiteri. eum agere, rapere rempublicam, cui nulla uirtus, nullæ bello ſubactæ, & ad imperium adiunctæ Prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed forma per dedecus, pecuniam, & nomen nobile conſceleratum impudicitiæ dediſſet, ueteres uulneribus, & ætate confectos Iulianos gladiatores egentes reliquias Cæſaris ludi ad rudem compuliſſet, quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi uiueret, qui tanquam in dotali matrimonio remp. teſtamento le-

gatam sibi obtineret. Audient duo Decij seruire eos ciues, qui, ut hostibus imperarent, uictoriæ se deuouerunt. audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere uoluit, nisi pudicum. audiet Brutus eum populum, quem ipse primo, post progenies eius à regibus liberauit, pro turpi stupro datum in seruitutem. Quæ quidem si nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur. nam si uiuus ista subterfugere non potero, una cum istis uitam simul fugere decreui.

FINIS.

AA BB a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt
Omnes quaterniones, præter tt Duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI, ET ANDREAE SOCERI.
MENSE IANVARIO.
M. D. XXI.

AL DVS.

18.5